VNIO DISSIDENTIVM, LIBELLVS OMnibus unitatis ac pacis amatoribus utilissimus, Ex præcipuis Ecclesiæ christianæ Doctoribus, per uenerabilem patrem Hermannũ Bodium uerbi diuini concionatorem eximium selectus.

Ex quarta recognitione.

Nobiscũ unius Dei omnium uirtutum possessio est. hier.

BASILEAE, ANNO M. D XXXVII.

LOCA THEOLOGICA IN præsenti Libello contenta.

1 De lapsu Adæ, & peccato originali. fol.12
2 Oēs homines prævaricatores sunt per Adā. 28
3 Quomodo liberamur à peccato: & de Baptismo paruulorum. 45.
4 De prædestinatione, Vocatione, & c. 70
5 De duplici lege, scilicet Naturali, & Positiua. fol. 143, & 131.
6 De operibus legis. fol.176.
7 De lege Iudiciali, et Gladio seculari. 184.
8 De Gratia, & Merito. 199.
9 De fide, & operibus. 192.
10 De Præceptis & Mandatis hominū. fol.292.
11 De Vtilitate uerbi Dei. 394.
12 De Pœnitentia & triplici Confessione fo.449
13 De Correptione fraterna. 483.
14 De Abstinentia & Ieiunio. 505.
15 De Oratione. 522.
16 De Labore manuum. fol.545.
17 De Indulgentijs. fol. 561.
18 De Sacramento corporis & sanguinis Christi fol. 576
19. De ordine Ecclesiasticæ constitutionis. fol.613
20 Quod oēs fideles sunt Sacerdotes, Reges, &

Prophetæ, ſed nõ omnes miniſtri Eccleſiæ. fol. 669
21 De honore erga ſanctos. 696
22 De impenſa funeris. 757
23 De Antichriſto. fol. 747.
24 De fuga & perſecutione Chriſtianorũ. fol. 810
25 De Eſſentia diuinitatis. fol. 837.

DOCTORES EX QVIBVS hic Libellus ſelectus eſt.

Auguſtinus,
Hieronymus,
Cyprianus,
Chryſoſtomus,
Athanaſius,
Theophylactus,
Bernardus,
Beda
Origenes,
Hylarius,
Fulgentius,
Cyrillus,
Tertulianus,
Clemens,
Ambroſius,
Gregorius,
Lactantius,

EPISTOLA

AD LECTOREM.

Vum nunc noſtro ſeculo luce clarius uidemus optime lector quã plures libellos, innume/rabiles q; novorum librorum tractatus ac copias in lucem prodire, qui lectoris animum nõ ſolum obruere, ſed ad ſchiſmata ac peſtiferas factiones pertrahere uidentur. Ideò mihi præclarius facinus eſſe uidebatur, ueterũ autorum monimenta temporum iniuria, ſcribarumq; temeritate collapſa reſtituere, quàm noua uolumina cudere. Quantum enim autoritatis in ætatibus ſenectus, & in exemplis antiquitas, tantum apud nos merentur habere diſciplinæ, præſertim quæ ab inſigni ſtirpe originẽ ducunt, à bono ſaxo ſcaturiunt, & ab optimo fonte proſiliunt. Cuiuſmodi ſunt illæ quæ à promptuarijs antiquorum catholicorum doctorum prodierunt, quæ ſub delecto uerborum flumine, neſcio quod latens numen, uitæq; ſpiraculũ profundũt quo cũctæ mortalium animæ educatæ uitæ immortalitatem, boni maliq; agnitionem perfacile ſuſcipiunt: & ubi

primũ uelut argumentoſæ apes, ex delectis iſtis gra minibus floribusq; ſanctorũ Patrũ rorem ambro/ ſia præſtantiorẽ, ſuxeritis, inq; ueſtræ mentis alueũ inſtillaueritis, fient in uobis proculdubio flumina aquæ uiuæ ſalientis cũ impetu in ſitibundas Chriſti eccleſias. Habet præterea unumquodq; propoſitũ ſuos principes, & quos imitetur duces, qui oẽm no ſtrã actionẽ ad perfectũ gradũ citiſſime expeditiſſi/ meq; cõducant, quò uel nunq uel ſerius quã par ſit, ingeniũ nos perduxiſſet. Sicut ſanè illũ callẽ, qui prætereuntiũ ueſtigijs ſignatus eſt, noſtrũ certius ambulamus, ita in cõmuni mortaliũ uita alienis exẽ plis promptius inhæremus, atq; (ut dici ſolet) noſtri animi imaginẽ uiuis ſpiritualibus q; diſciplinis, & uirtutibus perfacile effigiamus. Hinc Hieronymo te ſte, Romani Camillos, Fabricios, Scipiones, duces imitãtur. Philoſophi, Pythagorã, Socratẽ, Platonẽ Ariſtotelẽ ſibi proponũt. Poëtæ æmulãtur Homerũ Vergiliũ, Menandrũ, Terentiũ. Hiſtorici Thucydi/ dem, Saluſtiũ, Herodotũ, Liuiũ. Oratores, Liſiam, Graccos, Demoſthenẽ, Tulliũ. Statuarij, Architecti Naucleri, ſeu Nauarchæ (ut cæteros prætereã) ſuos habẽt Praxitelẽ, Apellẽ, Dædalũ, Iaſonẽ. Nos uerò qui egregias animi dotes, inſitas q; Chriſticolarum uirtu/

uirtutes cõquirere cõtendimus, tot tantisq; tũ instituti, tum exemplis insigniũ Patrũ abundamus, ut nihil horũ quæ ad augendã instituẽdãq; Christianã uitã cõducũt deficiat. Cũ aũt innumerabiles sint uerbi Dei & canonicæ scripturæ interpretes atq; prophetæ, quos dã è tã ampla sylua diligendos censui: qui tum doctrinæ synceritate, tũ morũ integritate tum dicendi uehementia & ingenij expedito flumine delectent atq; afficiãt, nos q; instructos ac armatos reddant. Nõ q d doctores ipsi fidẽ sibi adhiberi uelint, nisi in quantũ canonicæ Scripturæ cõformes sint, Augustino testante multis in locis præsertim in libris Retractationũ, ubi dicit: Negare nõ possum, nec debeo, sicut in ipsis maioribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possunt iusto iudicio, et nulla temeritate culpari. Sed nobis scuta pharetras, sagittas & tela fabricarũt cõtra hos antichristos ecclesiæ, Dei hostes periculosissimos. Nũquam enim à diebus Apostolorum, usq; ad tempora nostra in quibus fines seculorum deuenerunt, Christi Ecclesia ab ijsdem hostibus libera fuit. Quamuis enim semper inuicta maneat ueritas, nunquam tamen aduersus eam se attollere desinit falsitas. Si in hoc seculo posset finis esse mendacij,

maneret utiq; quieta CHRISTI ecclesia, sed qa inextricabile quodammodo malum, nunquam desinit humana corda pulsare, atq; inopinatis argumẽtis fidem inquietare catholicam, necesse est sectatoribus ueritatis prudenter captiosas eius sententias præuidere, sapienterq; detegere, prolatasq; in medium malleo ueritatis cohibere, & usq; ad effusionem sanguinis contra eas pro ueritate certare. Præ
Eccle.4 sertim cũ scriptura diuina moneat & dicat: Ne cõ
Rom.16. fundaris loqui uerbum pro anima tua, & pro ueritate certa usq; ad mortem. Rogat enim Paulus Romanos, ut obseruent eos qui dissentiones et offendicula præter doctrinam quam didicerunt, faciũt, & ut declinent ab illis. Huiusmodi enim Christo domino non seruiunt, sed suo uentri, & per dulces sermones & benedictiones seducũt corda innocentiũ. Romanos Apostolus forte tanq̃ in fide et uerbo nouitios ac neophytos admonet, ut declinẽt ab hæreticis & animarũ seductoribus: nobis aũt præcipitur, ut prædicemus uerbũ, instemus oportune, importune, arguamus, obsecremus, increpemus eos in omni patientia, & doctrina. Erit enim tempus & iam est, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacceruabunt sibi magistros prurientes auri/

auribus, & à ueritate quidem auditũ auertent, ad fabulas aũt conuertentur. Vigilare, laborare, opus Euãgelistæ facere, adhortatur. Terribilis illa Chrysostomi sententia nunquam recedat ab auribus nostris, dicentis: Non solum ille proditor est ueritatis qui palam mendacium pro ueritate loquitur, ~~sed ueritatẽ loquitur~~, sed etiam ille qui non liberè pronunciat ueritatem. Eadem Augustinus in epistola ad Casulanã. Quisquis metu cuiuslibet potestatis ueritatem occultat, talis iram Dei super se prouocat, quia magis timet hominem quàm Deum. Cæterum uos conuenio lectores, ueritatis ac uerbi Dei amantes, conuenio (inquam) uos prudentes ac simplices, pusilli et magni moneo & adhortor, ut thesaurum hunc quem iam habetis in manibus non cõtemnatis, sed ametis, colatis, magnificetis. Habetis hic Vnionem dißidentium libellum auro longè præstantiorem. Codex hic unus uobis præstabit, quod innumerabiles librorũ sarcinæ negabunt. Ipso duce orthodoxæ scripturæ arcana ac mysteria intelligere pleraq; alia Scripturæ dogmata, cognoscere, & ignorantibus pandere poteritis. Ipso monstrante uale bitis perituri seculi fugere fraudes et scismata, spernere, delitias, uosipsos cõponere, ædificare et emen-

darc in melius. Excitabit dormientes, calcar demũ addet currentibus, uos ad Deum toto corde conuertet, ac nescio quo ineffabili modo disponet, ubi iam non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciẽ hic diu quæsitam agnoscetis ueritatem. Sed interim dixerit mihi quispiam, quid hic gratiæ tibi postulas qui nihil largiris de tuo? Nõ recuso quò minus tota laus sit penes doctores Ecclesiasticos, modo quàm plurimũ utilitatis hinc manet ad ueræ pietatis candidatos. Quoties optaui id officij ab alio quopiam me doctiore attentari, sed quia nemo apposuit manum, passus sum tandem me protrahi aliquot fratrum precibus, muneri me accinxi: quantum uerò profecerim, esto iudicium penes Christianos, Vale. Et meum hunc laborẽ oro per Christum, ut boni consulis.

Lector optime hæc uerba in præcedenti columna. 9 linea. 7. expunge. Sed ueritate loquitur.

DE

DE LAPSV

ADAE ET PECCATO ORIGINA li. Gene. 20.

SIcut per unum hominem peccatum in hũc mundum intrauit, & per peccatum mors: ita & in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt &c. Rom. 5.

QUoniã quidem per hominẽ mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur. 1. Cori. 15.

AVGVSTI. LIB. CONT. FORtunatum in diſputatione ſecunda.

Liberum uoluntatis arbitrium in illo homine fuiſſe dico, qui primus formatus eſt. Ille ſic factus eſt, ut nihil omnino uoluntati eius reſiſteret, ſi uellet præcepta Dei ſeruare. Poſtquàm aũt libera uoluntate ipſe peccauit, nos in neceſsitatem præcipitati ſumus, qui ab eius ſtirpe deſcendimus. Quam diu ergo portamus imaginem hominis terreni, id eſt,

Liberũ arbitrium in primo homine fuit.

est, quamdiu secundum carnem uiuimus, qui uetus etiam homo nominatur, habemus necessitatem cõ/
Gala 5. suetudinis nostræ, ut non quod uolumus faciamus.
Roma 8. Cum autem gratia Dei amorem nobis diuinum in/
Lex pecti spirauerit, & nos suæ uoluntati subiectos fecerit,
Geno. 2. quibus dictum est: Vos in libertatem uocati estis, et
Gene. 3. gratia Dei liberauit me à lege peccati & mortis.
Lex mor/ Lex autem peccati est, ut quicunq; peccauerit, mo/
tis. riatur: ab ista lege liberamur, cum iusti esse cœperi/
mus. Lex mortis est qua dictum est homini: Terra es & in terram ibis. Ex ipsa enim homines sic nas/
cimur, quia terra sumus, & in terram ibimus pro/
pter meritum peccati primi hominis: propter autẽ gratiam Dei, quæ liberat nos à lege peccati & mor
tis, ad iustitiam conuersi liberamur, ut postea eadẽ ipsa caro quæ nos in pœnis torsit in peccatis ma/
nentes, subijciatur nobis in resurrectione, & nulla aduersitate nos quatiat, quò minus legem Dei, & præcepta diuina seruemus.

Eccle. 15. Deus ab initio constituit hominem & reliquit illum in manu consilij sui. Adiecit mandata et præcepta: si uolueris mandata conseruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placi/

tam

citam ſeruare. Appoſuit tibi aquam & ignem, ad quod uolueris porrige manum tuam. Ante hominem uita & mors, bonum & malum.

AVGV. LIB. DE NOVO Cantico. Cap. 8.

Quid enim ualeat liberum arbitrium non adiutũ, in ipſo Adam demonſtratum eſt. Ad malum ſufficit ſibi, ad bonum non, niſi adiuuetur à Deo. Primus enim ille homo accepit liberum arbitrium rectum, & poſuit ante eum ſicut ſcriptura dicit: ignem & aquam, ad quod uolueris, inquit, porrige manum tuam. Elegit ignem, reliquit aquam: uidete iuſtum iudicem. Quod elegit homo liber, accepit: malum uoluit, hoc illum ſequutum eſt. Videte rurſum illũ iuſtum iudicem miſericordiam facientem. Cum enĩ uideret, quod homo totam ſtirpem ſuam male uſus libero uoluntatis arbitrio, in ſe tanquàm in radice damnaſſet, ipſe non rogatus de cœlo deſcendit, & humanum genus ſuperbia pereunte, ſua humilitate ſanauit, errantes perduxit ad uitam, peregrinos perduxit ad patriam. Non ergo glorietur natura de ſe, ſed in eo glorietur qui fecit ſe.

Liberũ arbitriũ ad malum ſufficit.

In Adã tanq̃ in radice oẽs damnati ſumus

Initium ſuperbię hominis, apoſtatare Eccle. 10.

tare à Deo, quoniam ab eo qui fecit illum receſſit cor eius: quoniam initiũ omnis peccati eſt ſuperbia.

AVG. LI. DE CORRECTIONE & Gratia. Cap. 10.

Quæ grã Adæ data erat ante peccatum.

Quæritur enim à nobis (quantum attinet ad hoc donum quod eſt in bono perſeuerare uſq; in finem) qd de ipſo primo hoĩe ſentiamus, qui certe ſine ullo uitio factus eſt rectus. Quapropter ſaluberrimè cõfitemur, q; rectiſſimè credimus, Deũ dominũq; rerũ omniũ, qui creauit omnia bona ualde, et mala ex bonis oritura eſſe præſciuit, & ſciuit magis ad omnipotentiſſimã ſuã bonitatẽ pertinere, etiã de malis benefaccre quã mala eſſe nõ ſinere. Sic ordinaſſe angelorũ & hominum uitam ut in ea prius oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſua gratiæ beneficium iuſtitiæq; iudiciũ.

Cap. 11. Iſtam gratiam non habuit primus homo, qua nunquam uellet eſſe malus. Sed ſanè habuit in qua ſi permanere uellet, nunquam malus eſſet, & ſine qua etiã cũ libero arbitrio bonus eſſe nõ poſſet ſed eam tamen per liberum arbitriũ deſerere poſſet Nec ipſum ergo Deus uoluit ſine ſua gratia, quem reliquit in eius libero arbitrio, quoniam liberum arbitrium

bitrium ad malum sufficit: ad bonum autem parum est nisi adiuuetur ab omnipotenti bono: quod adiutorium si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esse bonus: sed deseruit & desertus est. Tale quippe erat adiutorium quod desereret cũ uellet, & in quo permaneret si uellet, non quo fieret ut uellet. Hæc est prima gratia quæ data est primo Adam, sed potentior in secundo Adam. Prima est enim qua fit ut habeat homo iustitiam si uelit. Secunda ergo plus potest, qua etiam fit ut uelit, & tantum uelit, tantoq; ardore diligat, ut carnis uoluptatem contraria concupiscentem, uoluntate spiritus uincat. Est quippe in nobis per hanc Dei gratiã in bono recipiendo, & perseueranter tenendo, non solum posse quod uolumus, uerumetiam uelle quod possumus. Quod non fuit in homine primo. Tunc ergo dederat Deus homini bonam uoluntatẽ, in illa quippe cum fecerat, qui fecerat rectũ. Dederat adiutorium sine quo in ea non posset permanere si uellet, ut autem uellet, in eius libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere si uellet, quia dederat adiutorium per quod posset, & sine quo nõ posset perseueranter bonum tenere quod uellet. Sed quia uoluit permanere profecto eius culpa est cuius meritum

Grã quæ datur electis põst lapsum.

cuius meritum fuisset si permanere uoluisset. Et de ceperat posse si uellet: sed nõ habebat uelle quo posset: nam si habuisset, perseuerasset. Posset perseuerare etiam si uellet: quod ut nollet, de libero descendit arbitrio: quod tunc ita liberũ erat, ut bene uelle posset & male. Quapropter bina ista quod inter se differant, diligenter & uigilanter intuendum est, Posse non mori, & non posse mori. Posse non peccare, & non posse peccare. Bonum posse non deserere, & bonũ non posse deserere. Potuit enim non peccare primus homo, potuit non mori, potuit bonum non deserere. Nunquid dicturi sumus, non potuit peccare, qui tale habebat liberum arbitrium? Aut non potuit mori, cui dictum est: Si peccaueris morte morieris. Aut non potuit bonum deserere, cum hoc peccando deseruerit, & idcò mortuus sit? Prima ergo libertas uoluntatis erat, posse non peccare, nouissima erit multo maior, non posse peccare Prima immortalitatis erat posse non mori, nouissima erit multo maior non posse mori. Prima erat perseuerantiæ potestas, bonum posse non deserere: nouissima erit felicitas perseuerantiæ, bonum non posse deserere.

Differẽtia inter posse non mori & nõ posse mori.

Genc. 3. Prima libertas uoluntatis.

Cap.

CAP. 12 Nũc uerò posteaquã est illa magna pec/cati merito amissa libertas, etiã maioribus donis ad/iuuanda remansit infirmitas. Placuit enim Deo quo maxime superbiam humanæ præsumptionis extin/gueret, ut non glorietur omnis caro coram ipso, id est omnis homo. Vnde autem non glorietur caro co ram ipso, nisi de meritis suis, quæ quidẽ potuit ha/bere sed perdidit: & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc est per liberũ arbitrium, propter quod nõ restat liberãdis nisi gratia saluatoris. Non enim gloriãtur iniusti, qui nõ habẽt unde. Nec iusti, quia ex ipso habẽt unde, nec habẽt gloriam suã, nisi ipsum cui dicũt. Gloria mea et exaltans caput meũ. Ac per hoc nec de ipsa perseuerantia boni, uoluit Deus sãctos suos in uiribus suis, sed in ipso gloriari, qui eis non solum dat adiutorium, quale primo ho/mini dedit, sine quo non possint si uelint, sed in eis operatur etiam et uelle: quoniam non perseuera bunt, nisi ut possint & uelint, perseuerandi eis possibilitas & uoluntas, diuinæ gratiæ largitate donetur. Tantum quippe spiritu sancto accendi/tur uoluntas eorum, ut ideo possint, quia sic uelint, ideo sic uelint, quia Deus operatur ut uelint. Nam si in tanta infirmitate uitæ huius in qua tamen in

Homo pri mus meri/tum per li berum ar/bitrium perdidit.

Psal. 3.

Per seue/rantia in bono ex so lo deo est.

Opus Dei in homi/nis uolun/tate.

 firmitate

firmitate, propter relationem reprimẽdam, perfici uirtutẽ oportebat, ipsis relinqueretur uolũtas sua, ut in adiutorio Dei, sine quo perseuerare nõ poßẽt manerent si uellent, nec Deus operaretur in eis ut uellent: inter tot & tãtas tẽtationes infirmitate sua uolũtas ipsa succumberet, & ideo perseuerare non possent, qui deficientes infirmitate nec uellent, aut non ita uellent infirmitate uoluntatis, ut possent. Subuentũ est ergo infirmitati uoluntatis humanæ, ut gratia diuina indeclinabiliter & inseparabiliter ageretur, & ideo quamuis infirma, non tamen deficeret, neq; aduersitate aliqua uinceretur. Ita factũ est ut uoluntas hõis imualida & imbecilla, in bono adhuc paruo perseueraret per uirtutẽ Dei, cum & uoluntas primi hominis fortis & sana in bono ampliore nõ perseuerauerit, habẽs uirtutem Liberi arbitrij: quã nõ nisi defuturo adiutorio Dei, sine quo non posset perseuerare si uellet, non tamen tali quo Deus in illo operaretur ut uellet. Fortißimo quippe dimisit atq; permisit facere quod uellet, infirmis seruauit, ut ipso donante inuictißime quod bonũ est uellent, nec hoc deserere inuictißimè uolent. Dicẽte ergo Christo. Rogaui pro te ne deficiat fides tua intelligitur ei dictum qui ædificatur supra petram.

Voluntas boni hõis gratia dei egitur.

Luce. 22.

Atq;

Atq; ita homo Dei non ſolum miſericordiam conſe/
cutus eſt, ut fidelis eſſet: uerumetiã quia fides ipſa
non deficit, ut qui gloriatur, in Domino glorietur. 1. Corin. 1.

AVGVST. EPIST. CVI,
ad Paulinum.

Ne offendãt in lapidem offenſionis, uclut argutè
defendendo naturam & liberũ arbitriũ, quẽadmo/
dum Philoſophi huius mũdi, qui uehemẽter egerũt In defen/
ut putarentur uel putarent ſibi beatam uitã uirtute ſores liber
propriæ uoluntatis efficere. Caueãt ergo iſti ne per arbitrij.
ſapientiã uerbi euacuẽt crucẽ Chriſti, & hoc ſit eis
offendere in lapidem offenſionis. Natura enim hu/
mana, etiam ſi in illa integritate in qua condita eſt
permaneret, nullo modo ſeipſam creatore ſuo non
adiuuante ſeruaret. Cum igitur ſine gratia Dei ſa/
lutem non poſſet cuſtodire quam accepit, quomodo
ſine gratia Dei poteſt reparare quã perdidit?

IDEM EPIST. CVII.
ad Vitalem.

Si uerè uolumus defendere liberum arbitriũ, non Arbitrium
oppugnemus unde ſit liberum. Nam qui oppugnat noſtrum
gratiam, qua noſtrum ad declinandum à malo & fa gratia dei
ciendum bonum liberatur arbitrium, ipſe arbitriũ liberũ fit.
ſuum adhuc uult eſſe captiuum.

1.R.16. Ait ergo Saul ad Dauid. Benedictus tu fili mi Dauid. Et quidē faciēs facies, & potens poteris.

Psal. 48. Et homo cum in honore esset nō intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

AVG. DE GENESI AD LITEram lib. 8. cap. 6.

Obediētia maxima uirtus.

Neque enim qui fecerat omnia bona ualde, in Paradiso instituerat aliquid mali, sed malum fuisse hominī transgressionem præcepti. Oportebat autē ut homo sub domino Deo positus aliunde prohibēretur, ut ei promerendi dominum suū, uirtus esset ipsa obediētia, quam possum uerissimè dicere solam esse uirtutem, omni creaturæ rationali agēti sub Dei potestate, primumq; esse & maximum uitium tumoris ad ruinam suam potestate uelle uti, cuius uitij nomen est inobedientia: Non esset ergo unde se homo dominū habere cogitaret atq; sentiret, nisi aliquid ei iuberetur. Arbor itaque illa nō erat mala, sed appellata est scientiæ dignoscendi bonum & malum: qui si post prohibitionē ex illa homo ederet, in illa erat præcepti futura transgressio, in qua homo per experimētum pœnæ disceret, quid interesset inter

Arbor scientiæ boni & mali.

obedientiæ

obediẽtiæ bonũ, et inobediẽtiæ malum. Proinde hoc nõ in figura dictum, sed quoddã uere lignũ accipiendum est, cui nõ de fructu uel pomo quod inde nasceretur, sed ex ipsa re nomen impositum est, quod illo contra uetitum tacto fuerat sequutura. Iußioni et uoluntati Dei tantũ obediẽdũ.

CAP. 13. Deniq; à peccante nihil aliud appetitum est, nisi non esse sub dominatione Dei, quãdo illud admissum est, in quo ne admitteretur, sola deberet iußio dominantis attẽdi. Quæ si sola attẽderetur, quid aliud quàm Dei uolũtas attẽderetur? quid aliud quàm Dei uoluntas amaretur? quid aliud quàm Dei uoluntas humanæ uolũtati præponeretur? Dominus quidem cur iusserit, uiderit, faciendũ est à seruiente quod iußit, & tunc forte uidendum est à promerente cur iusserit.

Quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem: & ad imaginẽ similitudinis suæ fecit illũ. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur autẽ illum qui sunt ex parte illius. Sap. 2.

AVG. IN ENCHIRIDIO CAP. 104. Creatio primi hoīs Adæ.

Sic enim oportuit prius hominem fieri, ut bene uelle posset & male, nec gratis si bene, nec im

pune si male, postea uerò sic erit ut male uelle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitriũ, q̃d omnino nõ poterit seruire peccato. Neq; enim culpãda est uolũtas, aut uolũtas non est, aut libera dicẽda nõ est: qua beati esse sic uolumus, ut esse miseri non solũ nolimus, sed ne quaquã prorsus uelle possumus. Sicut enim nũc etiã anima nostra nolle infelicitatẽ: ita tunc nolle iniquitatẽ semper habitura est. Sed ordo prætermittẽdus non fuit in quo DEVS uoluit ostẽdere, quàm bonum sit animal rationale, quod etiã peccare posset quãuis sit melius q̃d peccare non posset sicut minor fuit immortalitas, sed tamen fuit in qua posset etiã mori, quãuis maior futura sit in qua nõ possit mori.

Adam immortalitatem perdidit per liberum arbitrium.

CAP. 105. Illam natura humana perdidit per liberum arbitrium, hanc est acceptura per gratiam, quam fuerat si non peccasset acceptura per meritum, quamuis sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset. Quia & si peccatum in solo libero erat arbitrio constitutum, non tamen iustitiæ retinendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni diuinum auxilium præberetur. Sicut enim mori est in hominis potestate cum uelit: nemo est enim qui non seipsum (ut nihil

Comparatio.

bil aliud dicam) uel non ueſcendo poſſit occidere ad uitam uerò tenēdam uolūtas non ſatis eſt, ſi adiutoria ſiue alimentorum, ſiue quorūcunq; medicaminum deſint ſic homo in paradiſo ad ſe occidēdū, relinquendo iuſtitiam idoneus erat, per uoluntatem: ut autē ab eo teneretur uita iuſtitiæ parū erat uelle, niſi ille qui eum fecerat adiuuaret. Sed poſt illam ruinam maior eſt miſericordia Dei, quando & ipſum liberum arbitrium liberandum eſt ſeruitute, cui dominatur cum morte peccatum, nec omnino per ſeipſum, ſed per ſolam Dei gratiā, quæ in fide Chriſti poſita eſt liberatur, ut uoluntas ipſa, ſicut ſcriptum eſt, à Domino præparetur.

Seminatum enim eſt malū et nec dū uenit deſtructio ipſius. Si ergo non inuerſum fuerit quod ſeminatū eſt, et diſceſſerit locus ubi ſeminatum eſt malū, non ueniet ubi ſeminatū eſt bonum. Quoniam gramē ſeminis mali ſeminatū eſt in corde Adā ab initio, & quantū impietatis generauit uſq; nūc et generat uſq; cum ueniat area? Aeſtima autem apud te gramē mali ſeminis, quantū fructū impietatis ge- 4. Eſd. 4.

nerauit, quando secatæ fuerint spicæ quarum non est numerus quàm magnam aream incipient facere? Et respondi & dixi. Quomodo et quando hęc? Quare modici & mali anni nostri? Et respõdit ad me, & dixit mihi. Non festines tu super altissimũ. Tu enim festinas inaniter esse super ipsũ. Nam excessus tuus multus. Nõne de his interrogauerũt animæ iustorũ in prõptuarijs suis dicẽtes, usq; quò spero sic, & quando ueniet fructus areæ mercedis nostrę? Et respondit angelus. Quãdo fuerit impletus numerus seminũ in uobis: quoniã in statera põderauit seculũ, & mẽsura mẽsurauit tẽpora, & numero numerauit &c̃.

AVG. LIB. XI. CAP. IIII. DE Genesi ad Literam.

Cur Deus permisit hominem tentari.

Si ergo quæritur cur Deus tentare permisit hominem, quem tentatori consensurum esse præsciebat? altitudinem quippe consilij eius penetrare non possum, et longe supra uires meas hoc esse, cõfiteor Non mihi uidetur magnæ laudis futurum fuisse hominem

hominem si propterea posset bene uiuere: quia nemo male uiuere suaderet, cum & in natura posse, et in potestate habeat uelle nõ cõsentire suadẽti, adiuante tamen illo, qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Cur itaq; tentari eum sineret, quem consensurum esse ipse præsciebat, altitudine quidem consilij eius, cum id facturus esset propria uoluntate per culpã et ordinandus esset illius æquitate per pœnam, ut etiam sic ostenderet animæ superbæ ad eruditionem futurorum sanctorum, quam recte ipse uteretur animarum uoluntatibus etiã malis, cum illæ peruersæ uterentur naturis bonis. Iacobi 4

De præscientia.

CAP. 9. Sed præsciebat quid eorum factura esset uoluntas mala? præsciebat sanè, et quia falli non potest eius præscientia, ideo non ipsius, sed eorum est mala uoluntas. Cur ergo eos creauit quos tales futuros esse præsciebat? Quia sicut præuidit quid mali essent facturi: sic etiam præuidit de malis factis eorum quid boni esset ipse facturus. Sic enim eos fecit ut eis relinqueret, unde & ipsi aliquid facerent quò quicquid etiã culpabiliter eligerent, illum laudabiliter de se operantem inuenirent. A se quippe habent uoluntatem malam, ab illo autem & naturã bonam, et iustam pœnam sibi debitũ locum, alijs

Natura bona à deo, uoluntas mala à nobis.

exercitationis adminiculum, & timoris exemplū.

CAP. 10. *Sed posset inquit etiam ipsorum uoluntatem in bonum conuertere: quoniam omnipotens est? Posset planè. Cur ergo non fecit? Quia uoluit. Cur noluerit penes ipsum est: debemus enim nos non plus sapere, quàm oportet sapere.*

Eccle. 16. Misericordia enim & ira est cū illo potens est exoratio & effūdens irā secundum misericordiam suam: sic correctio illius hominem secundum opera sua iudicat &c̄. Omnis misericordia faciet locum unicuiq; secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis illius.

4. Esdr. 3. O dominator dñe, tu dixisti ab initio quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo & dedisti Adā corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat: et insufflasti in eum spiritum uitę, & factus est uiuens coram te: & adduxisti eum in paradisum quem plantauerat dextera tua antequàm terra adueniret.

uentaret. Et huic mandasti diligere uiam tuam, & pręteriuit eam: & statim instituisti in eo mortem & in nationibus eius: & natæ sunt gentes & tribus & populi & cognationes quarum non est numerus. Et ambulauit unaquæq; gens in uoluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebãt precepta tua & cetera.

AVGVST. LIB. I. RETRACtion. Cap. 41

Nullius mortem Deus quærit, quod si accipiendũ est: quia homo sibi acquisiuit mortẽ deserens Deũ & acquirit qui non reccurrit ad Deum, secundum quod scriptum est. Sapien. i. Deus mortem non fecit. Sed et illud non minus uerum est. Vita et mors à domino Deo est, Vita scilicet à donante, mors à uindicante. Deus non uult mortẽ peccatoris Eccle. 11.

EODEM LIB. CA. XXVI.

Vtrum Deus mali autor non sit? Vbi uidendũ est nè malè intelligatur quod dixi. Mali autor non est qui omnium quæ sunt autor est: quia in quantum sunt, in tantum bona sunt. Et ne hinc putetur non ab illo esse pœnam malorum, quæ utiq; malum est his qui Deus mali autor non est.

his qui puniuntur. Malorum ergo pœnã, quæ à domino Deo est, malum est quidem malis, sed in bonis Dei operibus est. quoniã iustum est ut mali puniãtur, & utiq; bonum est omne quod iustũ est.

OMNES HOMINES PRAEVARICATORES

sunt per Adam.

Sap. 7. SVm quidem & ego mortalis homo similis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior factus est, et in vẽtre matris figuratus sum caro: decem mensiũ tempore coagulatus sum &c̃. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium.

Vnus ergo introitus est omnibus ad uitam, & similis exitus.

In oratione Hieronymi Treno. 5.

Patres nostri peccauerunt et nõ sunt,
Esa. 43 & nos iniquitates eorũ portauimus.

Pater tuus primus peccauit, & interpręte tui pręuaricati sunt in me.

Cor

Cor enim malignum baiulans primus Adam, transgressus et uictus est sed & omnes qui de eo nati sunt. Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi cum malignitate radicis : & decessit quod bonum est, & mansit malignum. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum meum: ibi preuaricati sunt in me. 4. Esd. 3

HIER. SVPER OSEAM

To. 6. Fol. 101

Hoc est in paradiso omnes prœuaricati sunt in me in similitudinem prœuaricationis Adam. Non enim mirũ si quod in parente prœcesßit, etiam in filijs condemnetur. Vide Tertullianum aduersus Marcionẽ lib. 2, folio. 182. De lapsu primi hominis &c. Osea. 5.

Si enim unius delicto mors regnauit per unum, multo magis abundantiam gratię, et donationis & iustitiæ accipientes, in uita regnabunt per unum Iesum Christũ. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines condemnationem : sic per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem Roma. 5

tionem unius. Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi. Ita per unius obediētiā, iusti constituūtur multi.

AVGVST. DE VERBIS DOMINI Ser. 43.

Primus enim homo quando peccauit, foliis ficulneis pudenda uelauit Hæc uelauit unde nati sumus membra. Quæ enim ante peccatum fuerant gloriāda, post peccatum pudenda sunt facta. Denique antea nudi erant, & non confundebantur. Non enim erat unde erubescerent quando peccatum nōn præcesserat, nec poterant de sui creatoris operibus erubescere: quia operibus sui creatoris bonis, nullū adhuc malum opus suum miscuerant. Nondum enim manducauerant de ligno scientiæ boni & mali, unde manducare prohibiti erant. Postea ergo quam manducauerunt & peccauerunt, natum est de illis genus humanum, id est, homo de homine, obnoxius de debitore, mortalis de mortali, peccator de peccatore.

Ante peccatū, nulla uerecundia in homine fuit.

AVGVSTI. AD HILARIVM. Epistola. 89

Quid est enim ex uno delicto in condemnationem?

Gratia dei

nem? nisi illo delicto quo deliquit Adã. Et quid est ex multis delictis in iustificationem? Nisi quia Christi gratia non solum illud delictum soluit quo obstringuntur infantes, ex illo uno homine procreati, sed etiam multa delicta, quæ cum creuerint homines addũt malis moribus suis. Tamen & illud unũ, quo est obligata propago carnalis, quæ ab illo primo homine originem ducit sufficere dicit ad condẽnationem. Ideo non est superfluus baptismus parvulorum, ut qui per generationem illi condemnationi obligati sunt, per regenerationem liberentur. Et sicut non inuenitur homo, qui ab eadem condẽnatione soluatur, sic non inuenitur homo, qui præter Christũ spiritualiter regeneretur.

omnia peccata soluit. Rom. 5.

Absq; baptismo spiritus nullus saluatur.

AVGVST. AD DARDANVM Epi. 57.

Peccatum enim factum est relicto Deo, iustitia non fit sine Deo, ac p hoc nec morremur, nisi per carnalem propaginem de membris illius ueniremus, nec uiuemus, nisi per spiritualem connexionem membra Christi essemus. Inobedientia namq; concupiscentiæ quæ habitat in carne mortali, qua fit ut eadem etiam membra præter uoluntatis moueãtur arbitriũ, ad eum modũ redigitur iustitia coniugali.

Mors per Adã, uita p Christum

Christus ex uirgine nasci uoluit.

gali, ut licitè copulatis parentibus generentur, qui bus sit necessariũ regenerari. Non tamen per huiusmodi conuenientiam maris & fœminæ, uenire uoluit in carnẽ suã Christus, sed de uirgine, nihil tale in eius conceptu concupiscente, similitudinem carnis peccati sumpsit ille pro nobis, qua caro peccati mundaretur in nobis. Nemo enim nascitur nisi operante concupiscentia carnali, quæ tracta est ex primo homine qui est Adam: & nemo renascitur nisi operante gratia spirituali, quæ data est per secundum hominem qui est Christus.

BERNARDVS SERMONE IN Cœna domini.

Post baptismum fomes peccati manet in carne.

Sed forte quærat aliquis & dicat: Si deletum est in baptismo quod cõtraximus à parentibus, cur adhuc manet cupiditatis fomes, & uelut incentiuum quoddam peccati? Neq; enim dubium quin à primis parentibus in nos traducta sit ista lex. Omnes siquidem in peccatrice uoluptate generamur, propterea licet inuiti, illicitos quosdam motus concupiscentiarum & tanquam bestiales sentimus. Dixi uobis sæpius nec mente excidere debet, quoniam in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus ũt super aceruũ lapidũ, & in luto, unde non solum

inquinati

inquinati, ſed etiam uulnerati & grauiter quaſſati ſumus. Lauari ſiquidem cito poßumus, ad ſanandum uerò opus eſt curatione multa.

Semen enim erat maledictū ab initio, nec timens aliquē ueniam dabas peccatis illorū. Quis enim dicet tibi quid feciſti? Aut quis ſtabit cōtra iudiciū tuū? Aut quis in conſpectu tuo ueniet uindex iniquorum hominū? aut quis tibi imputabit ſi perierint nationes quas tu feciſti? Nec enim eſt alius deus quàm tu, cui cura eſt de omnibus ut oſtēdas, quoniā nō iniuſtè iudicas iudiciū. Neq; rex neq; tyrannus in cōſpectu tuo inquirent de his quos perdidiſti. Cum ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis: ipſū quoq; qui non debet puniri cōdēnas, et exterum eſtimas à tua uirtute. Sapi. 12.

Nūquid non uos filij ſceleſti, ſemen mendax? Eſa. 57.

AVGVST. DE VERBIS Apoſt. ſermo. 4.

Videte ergo fratres, uidete genus humanum à pri Mors ex

peccato. ma illius primi hominis morte defluxisse. Etenim
defluxit. peccatū à primo homine intrauit in hunc mūdum,
& per peccatū mors, & ita in omnes homines per
transijt. Pertransijt uerbum attēdite, quod audistis
cōsiderate, uidete quid est pertransijt. Pertransijt,
inde est & paruulus reus, peccatum nondum fecit,
Rom.5. sed traxit. Etenim illud peccatum non in fonte mā
sit, sed pertansijt: non in illum aut in illum sed in
oēs homines pertransijt. Genuit peccatores mortē
obnoxios primus peccator, primus prævaricator.
Venit ad sanādos de uirgine saluator, qui ad te non
In peccatis qua uenisti, uenit. Non enim ille de concupiscētia
nascimur. maris et fœminæ, non de illo uinculo cōcupiscentiæ
Quia ergo non qua uenisti, ad te uenit, liberat te.
Vbi te inuenit? Venūdatum sub peccato, iacentē in
morte primi hominis trahentem peccatū primi ho-
minis, habentem reatum antequàm habere posis
arbitrium.

4. Esdr.6 Reliquas autē gentes ab Adam na-
tas dixisti eas nihil esse: & quoniā sali
uæ assimilatę sunt, & quasi stillicidiū
de uase similasti abundantiam eorū.
Et nunc Domine, istæ gentes quæ in
nihilum deputatæ sunt, cœperunt
dominari

dominari nostri & deuorare: nos autem populus tuus, quem uocasti primogenitum, unigenitum, æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum, & si propter nos creatum est seculum; quare non hæreditatē possidemus cum seculo?

Quãdo transgressus est Adam constitutiones meas, iudicatum est quod factũ est. Et facti sunt introitus huius seculi angusti & dolentes & laboriosi &c. 4. Esd. 7

Ego autem carnalis sum, uenundatus sub peccato. Roma 7.

Gratis uenũdati estis, & sine argento redimemini. Esaiæ. 52.

AVGVST. SER. DE TEMPO. DOminica: 4 post octauas Epipha.

Vis nosse caussam uenditionis tuæ? Audi ipsum redemptorem, per Esaiam prophetam apertißimè proclamantem. Ecce inquit, non est abbreuiata manus Domini, ut saluare nequeat, neq; aggrauata est auris eius ut non audiat, sed iniquitates uestræ diuiserunt inter uos & Deum uestrum, peccata uestra

abſconderunt faciem eius à uobis ne audiret. Quin ergo carnales nos fecit, & ſpinis ac tribulis condemnauit, illa prima Dei maledictio, nosq; ita iniquo pater noſter commerito uenundedit, ut bonum qd uolumus, agere nequeamus, dum diuiſi à memoria ſummi boni, ea quæ humanæ fragilitatis ſunt cogitare cõpellimur, dum puritatis amore flagrantes, incentiuis naturalibus quæ penitus ignorare uelimus, etiam inuiti plerumq; conpungimur.

Maledictio prima.

Oẽs ſancti peccatores

Et inde eſt quod beatus Apoſtolus dicit, cum apertißimè fateatur ineuitabili ſe uel omnes ſanctos peccati huius neceßitate conſtrictos, tamẽ neminẽ eorũ ob hoc eſſe damnandũ audẽter enũciat, dicẽs. Nihil ergo damnationis his qui ſunt in Ieſu Chriſto

Roma. 8.

IDEM LIB. DE DIFFINITIONIBVS ORTHO. FIDEI.

Nullus ſanctus uel iuſtus caret peccato, nec tamen ex hoc deſint eſſe iuſtus uel ſanctus, cum affectu teneat ſanctitatẽ. Non enim naturæ humanæ uiribus, ſed propoſiti adiumẽto per dei gratiam acquirimus ſanctitatẽ. Et ideo ueraciter ſe omnes ſancti pronunciant peccatores: quia in ueritate habent quod plangant, & ſi non reprehẽſione conſcientiæ, certè mobilitate & mutabilitate prœuaricatricis naturæ.

Vidit

Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum aduescendum, & pulchrũ in oculis: aspectuq; delectabile, et tulit de fructu eius & comedit, deditq; uiro suo, qui comedit, & aperti sunt oculi amborum. Genes.

A muliere initium factum est peccati & per illam omnes morimur. Eccle.25.

Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit. 1.Timo.2.

ORIG. IN EPIST. AD Rom. lib. 5. Cap. 5.

Et primo uideamus quomodo per unum hominẽ peccatũ introiuit in hunc mundum, et per peccatũ mors. Fortasis enim requirat aliquis, si ante Adã mulier peccauit de qua dicitur: quia seducta in præuaricatiõe facta est, & rursum ante ipsam peccauit serpens. Si ergo ante Adam mulier peccauit, & ante mulierẽ serpens, ut dicit Apostolus: quia Adam non est seductus, mulier autem seducta est: quomodo per unum hominẽ, & non magis per unã mulierem uidebitur introisse peccatum? A muliere enim initium peccati & ante mulierem à serpente Rom.5. Mulier primo peccauit.

Ioan. 8. siue à diabolo, de quo dicitur in Euangelio, quia ille homicida erat ab initio. Sed uide in his Apostolum naturæ ordinem tenuisse, & ideò quoniam de peccato loquebatur, ex quo mors in omnes homines pertransierat, successionem posteritatis humanæ, quæ huic morti succubuit ex peccato uenienti, non mulieri assscribit, sed uiro. Non enim ex muliere posteritas, sed ex uiro nominatur, sicut & ipse in alijs locis dicit. Non enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro, & iterum. Sicut enim mulier ex uiro, ita & uir non ex muliere, sed per mulierem, & ob hoc mortalis posteritas, & corporalis successio, uiro potius autori, & non mulieri deputatur. Sed ut adhuc euidentius fiat quod dicimus, addemus etiam hoc quod idem Apostolus ad Hebræos scribit. Sed & Leui qui decimas accepit, decimatus est: Adhuc enim in lumbis erat patris Abrahæ, cum obuiauit ei Melchisedech regresso à cæde regum: Si ergo Leui qui generatione quarta post Abraham nascitur, in lumbis Abrahæ esse perhibetur, multo magis omnes homines qui in hoc mundo nascuntur et nati sunt, in lumbis erãt Adæ, cùm adhuc esset in paradiso. Et omnes homines cùm ipso, uel in ipso expulsi sunt de paradiso, cum ipse

Peccatum quare ab Apostolo uiro ascribitur.

1. Cor. 11.

Hcb. 7.

Per Adam oẽs expulsi sumus de paradiso.

ipse inde pulsus est, & per ipsum mors, quæ ei ex prævaricatione venerat, cõsequenter & in eos pertransijt, qui in lumbis eius habebantur, & ideo recte Apostolus dicit. Sicut enim in Adã omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabũtur, Neq; ergo ex serpente qui ante mulierẽ peccauerat, neq; ex muliere quæ ante virũ in prævaricatiõe facta est sed per Adam ex quo omnes mortales originẽ ducũt dicitur introisse peccatũ, & per peccatũ mors.

Quid est homo, & quæ est gratia illius: & quid est bonũ aut quid nequã illius? &c. Propter hoc patiẽs est Dominus in illis: & effundet super illos misericordiam suam. Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est: & cognouit subuersionem illorũ quoniam nequã est. Ideò adimpleuit propiciationẽ suam in illis, & ostẽdit eis uiam æquitatis &c. Eccle. 18.

Occupatio magna creata est omnibus hominibus, et iugũ graue super filios Adã à die exitus de uentre matris eorũ, usq; in diẽ sepulturę in matrem omniũ. Cogitationes eorum & Eccle. 40

timores cordis, adinuentiones, expectationis dict & finitiõis ad preſidentẽ ſuper ſedẽ glorioſam, uſq; ad humiliatũ in terrã & cinerẽ: ab eo qui utitur hyacintho & portat coronã, uſq; ad eum qui cooperitur lino crudo. Furor, zelus, tumultus, fluctuatio et timor mortis: iracundia perſeuerãs, & contentio: & in tempore refectionis in cubili ſomnus noctis immutat ſcientiam eius & cet. Ad hæc mors, ſanguis, contentio & romphea, oppreſſiones, fames & contritio & flagella, Super iniquos creata ſunt hęc omnia.

Eccle. 41. O mors quàm amara eſt memoria tua homini pacẽ habẽti in ſubſtantijs ſuis: uiro quieto et cuius uię directæ ſunt in omnibus: & adhuc ualẽti accipere cibũ. O mors bonũ eſt iudicium tuum homini indigenti & cet. Noli metuere iudicium mortis.

Iob. 4. Nũquid homo dei cõparatiõe iuſtificabit, aut factore ſuo purior erit uir?

Ecce

Ecce qui seruiunt ei nõ sunt stabiles: et in angelis suis reperit prauitatem Quanto magis hi qui habitãt domos luteas, qui terrenũ habent fundamentum consumentur uelut à tinea. De mane usq; ad uesperam succidentur, et quia nullus intelligit inęternũ peribunt.

Quid est homo ut immaculatus sit, & ut iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cœli non sunt mundi in conspectu eius: quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem. Iob. 15.

Nemo mundus à sorde, neq; infans cuius est unius diei uita super terrã. Secundum 70. inter.

Stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: quanto magis homo & putredo, & filius hominis uermis? Idẽ cap. 35.

Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonũ, non est usq; ad unum. Psalm. 13.

Omnes nos quasi oues errauimus,

Esaiæ. 53. unusquisq; in uiam suam declinauit, et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrorum.

Et facti sumus ut immundi omnes
Esai. 64 nos, & quasi pannus mẽstruatæ uniuersæ iustitiæ nostræ.

Roma. 3. Est autem Deus uerax, omnis autẽ homo mendax.

Omnes enim peccauerunt & egent
Rom. 4. gloria Dei.

AMBRO. IN APOLOGIA DAuid. Cap. 10.

Sit enim Deus uerax, omnis aũt homo mẽdax. Vt
Roma. 3. *iustificeris in sermonibus tuis. Sermones Dei pleni ueritatis sunt atq; iustitiæ, idcoq; uera sunt quæ locutus est Dominus de fragilitate hũana: quia inclinatũ est cor corũ ad nequitiã, propẽdit ad fraudẽ, et*
Psalm. 13. *quia definiuit, eo quod nõ sit homo qui non peccet Oĩs enim declinauerunt et inutiles facti sunt, ideò*
Deus uincit, cum iudicatur ab homine. *uincit Deus cũ iudicatur: quoniã prolapsiõe uniuersorũ probauit quæcunq; de nostra iudicauit fallacia Ergo si dixerimus: quia nõ peccauimus, mendacem facimus Deũ, sed impoßibile est mentiri eum. Nos igit ir omnes sub peccato esse manifestum est.*

Bernard.

BERNARD. SERMO. V.

De dedicatione.

Quid modo necesse est singulas uitæ huius miseri- Pœnæ pec
as numerare, quàm sit onerata peccatis, obfusa te cati quæ
nebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentijs sint.
obnoxia pæßionibus, impleta illuſionibus, pronæ
semper ad malum, in uitium omne procliuis: postre
mo totius confuſionis & ignominiæ impleta. Nimi
rum si ipse quoq; iustitiæ nostræ omnes ad lumen Esai.64.
ueritatis inſpectæ, uelut pannus menstruatæ inueni
untur, iniustitiæ deinceps quales reputabuntur? Si
lumen quod in nobis est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ Mat.6.
quantæ erunt? Facile est cuiq; nostrum si sua melius
uniuersa, & sine diſßimulatione uestiget, & iudi
cet sine acceptione personæ, attestari per omnia Galat.6.
Apostolicæ ueritati, & liberè proclamare, qui se
putat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit.
Quid est homo quia magnificas eum (ait fidelis Iob.7.
& deuota confeßio) aut quid apponis erga eum
cor tuum? Quid? sine dubio, uanitati similis factus
est homo, nihil est homo. Quomodo tamen nihil pe
nitus est quàm magnificat Deus? Quomodo nihil
erga quem appositũ est cor diuinũ? Respiremus fra
tres et si nihil sumus in cordi. nostris, fortè in corde

Dei

Dei poteſt aliud latere de nobis. O pater miſericordiarum, ò pater miſerorum, quid apponis erga eos cor tuũ? Scio, ubi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuũ. Quomodo ergo nihil ſumus: ſi theſaurus tuus ſumus? Omnes gentes quaſi non ſint ante te, & tanquàm nihilum, & inane reputabuntur. Siquidem ante te, ſed non ſic intra te. Sic in iudicio ueritatis tuæ, ſed non ſic in affectu pietatis tuæ. Nimirum uocas ea quæ non ſunt, tanquàm ea quæ ſunt.

Eſaiæ. 40

Roma. 4.

Apud deũ homines aliquid ſũt

Et nõ ſunt ergo, quia quæ nõ ſunt uocas, & ſunt quia uocas. Licet enim non ſint quantũ ad ſe apud te tamen ſunt utiq; iuxta Apoſtolum. Non ex operibus, ſed ex uocante. Sic nimirum ſic conſolaris in tua pietate, quem in ueritate tua humiliaſti, ut magnifice dilatetur in tuis, qui meritò anguſtiatur in uiſceribus ſuis. Siquidem uniuerſæ uiæ tuæ miſericordia & ueritas, requirentibus teſtamentum tuũ & teſtimonia tua. Teſtamentum utiq; pictatis, & teſtimonia ueritatis. Lege homo in corde tuo, lege intra teipſum, de te ipſo teſtimonia ueritatis, etiam hoc communi luce iudicabis te indignum. Lege in corde tuo Dei teſtamentum, quod firmatum eſt ſanguine mediatoris, & inuenies quàm longe aliud ſpe poſſidere, quàm retinere uideris. Quid eſt homo,

Roma. 9.

Pſal. 24.

Aliud ſpe poſſi demus quam retinemus.

quia

quia magnificas eum? Magnus utiq; sed in illo, si quidem magnificatus & ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui tam magna cura est de illo Ipsi enim cura est de nobis, ait Apostolus Petrus, et Propheta. Ego autem mendicus sum, & pauper dominus solicitus est mei.

DE LIBE
RATIONE A PECCATO Originali. Et Baptismo paruulorum.

AVGVST. LIB. AD DARDANUM de præsentia Dei. Capite 12. & 13.

Dicimus ergo in baptisatis paruulis quã Spiritus sãctus habitat in baptisatis paruulis. quis id nesciant, habitare spiritũ sanctũ. Sic enim eum nesciunt, quamuis sit in eis, quemadmodum nesciunt & mentem suam cuius in eis ratio qua uti nondum possũt uel ut quædam scintilla sopita est, excitandi ætatis accessu. Neq; hoc in paruulis mirum debet uideri, cum Apostolus quibusdam etiam maioribus dicat.

Nescitis

1. Corin. 3. Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis? De quolibet, paulò ante dixerat.

1. Corin. 2. Animalis aũt homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, quos etiam paruulos uocat non carnis ætate, ſed mentis. Non itaq; percipiebant cognitione ſpiritum ſanctum qui habitat in eis, & habitante in ſe ſpiritu ſancto, adhuc animales nondum ſpirituales erant: quia nondum poterat inhabitatorem ſuum ſpiritum cognitione percipere. Habitare autem ideò & in talibus dicitur, quia in eis occultè agit, ut ſint templum eius, idq; in proficientibus

Ad Tit. 3. & proficiendo perſeuerantibus perficit. Spe enim ſaluifacti ſumus, ſicut Apoſtolus dicit, cum alio loco dicat. Saluos nos fecit per lauacrum regenera-

Spe tantũ ſaluati ſumus. tionis. Cum ergo hic dicat, ſaluos nos fecit, tanquàm ſalus ipſa iam data ſit, quemadmodum intelligendum ſit, illic exponit ubi ait. Spe enim ſaluifacti ſumus. Spes autem quæ uidetur non eſt ſpes. Quod enim uidet quis, quid ſperat? Si autem quod non uidemus ſperamus, per patientiam expectamus. Multa itaq; dicuntur in ſcripturis tanquàm facta ſint cum in ſpe ad huc eſſe intelligantur. Vn-

Ioan. 12. de eſt & illud quod Dominus diſcipulis ait. Omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Quod

uſq;

usq; adeō secundum spem dictum est futurorum, ut eis postmodum dicat. Multa habeo uobis dicere, sed non potestis illa portare modo. Ait ergo in quibus mortalibus adhuc habitat, ipsam ædificationem habitaculi sui, quam non in ista sed in alia post hāc uitam perficit, quando obsorbebitur mors in uictoria, dicetur illi: ubi est mors uictoria tua? ubi est mors aculeus tuus? Ioan. 16. 1. Cori. 15.

CAP. 13. Quid est autē mortis aculeus, nisi peccatum? Propter quod etiam nunc renati ex aqua et spiritu, omnibusq; peccatis siue originis in Adam in quo omnes peccauerunt, siue factorum, dictorū cogitationum nostrarum, in illius lauacri munda/tione deletis: tamen quia manemus in hac uita humana, quæ tentatio est super terram meritò dicimus. Dimitte nobis debita nostra. Tunc utiq; perficietur in re, ubi nunc proficiendo ambulatur in spe. Et meritò dicitur habitare in eis quos secundum propositum uocatos, iustificandos, glorificandosq; susceptit etiam antequàm incorpoream quæ ubique tota est ualeat eius nosse naturam, ex parte quantum nosse & ex parte per speculum, & in enigmate ab homine in hac uita cum plurimum profecerit, potest. Sunt enim multi in quibus tales, Quid est mortis aculeus. Mat. 6. Nota. Ex parte cognoscimus.

qualibus

qualibus dicit Apostolus. Non potui uobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquàm paruulis in Christo, lac uobis potum dedi non escã, nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. His quidem etiam illud dicit. Nescitis quia templum dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis? Hos tales etiamsi antequàm perueniant ad spiritalem mentis ætatem, ubi non lacte aluntur, sed solido cibo, dies uitæ huius extremus inuenerit, perficiet in eis habitator illorum quicquid hic intelligentiæ minus habuerunt: quoniam & ab unitate corporis Christi, qui nobis uia factus est, & à templi societate non recesserunt. Vnde ut non recedant, regulam fidei pusillis, magnisq; communem in Ecclesia perseueranter tenent & in quod peruenerunt, in eo ambulant, donec eis Deus reuelet, si quid aliter sapiũt cogitationes carnales non dogmatisant: quia non obdurant contentiosis defensionibus immanendo, sed quodãmodo ambulando, id est, proficiendo desudãt intellgientiæ perspicuitatẽ impetrante per fidei pietatem.

Quicquid electis his deficit, in futuro p fi/ cietur.

Exod. 33. Non eiciam eos à facie tua uno anno, ne terra in solitudinẽ redigatur, & crescant contra te bestiæ, Paulatim expellam

expella eos de cõſpectu tuo donec au
gearis & poſſideas terram &c.

Si dixeris in corde tuo, plures ſunt gentes iſtæ quã ego: quomodo potero delere eos? noli metuere ſed recordare quę fecerit dominus Deus tuus Pharaoni et cũctis Aegyptijs, plagas maximas, quas uiderũt oculi tui, & ſigna atq; portenta, manũq; robuſtam & extentũ brachium: ut educeret te dominus Deus tuus &c̃. Dabitq; dominus Deus tuus in conſpectu tuo, & interficiet illos donec penitus deleantur &c̃. Deutr. 7.

AVGVSTI. DE NVPTIIS ET concupiſcentia ad Valerium lib. 1. Cap. 25.

Si autẽ quæritur quomodo iſta cõcupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo uniuerſorum ſanctarum eſt remiſſio peccatorũ, quãdoquidem per ipſam ſeminatur, cum ipſa carnalis gignitur proles etiam baptiſati, aut certè ſi in parente baptiſato poteſt & eſſe peccatum, & nõ eſſe: cur eadem ipſa in prole peccatum ſit? Ad hoc reſpondetur, dimitti con- Concupiſcentia manet in regenerato.

cupiscentiam carnis in baptismo, nō ut non sit, sed ut in peccatū non imputetur. Quamuis autē reatu suo iā soluto, manet tamē donec sanetur omnis infirmitas nostra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diē, cum exterior induerit incorruptionem. Cuius uitiosis desyderijs ad illicita perpetrāda, non obedire præcipimur, ne regnet peccatum in nostro mortali corpore. Quæ tamen concupiscentia quotidie minuitur in proficientibus & continētibus: accedente etiam senectute multo maxime.

In resurrectione perfectè prius renouatur homo,

Iudicū. 6. Humiliatusq; est Israel ualde in cōspectu Madiā. Et clamauit ad Dominum postulās auxiliū contra Madianitas. Qui misit ad eos uirū prophetam, et loquutus est. Hęc dicit dominus Deus Israel: ego uos feci cōscēdere de Aegypto, & eduxi uos de domo seruitutis, & liberaui de manu Aegyptiorū et omniū inimicorū qui affligebāt uos. Eieci eos ad introitū uestrū, & tradidi uobis terrā eorū: et dixi. Ego dominus deus uester &c. Obsecro mi domine si Dominus nobiscum

biscum est: cur ergo apprehenderũt nos hæc omnia? Vbi sunt mirabilia eius quæ narrauerunt patres nostri, atque dixerunt: de Aegypto eduxit nos Dominus. Nunc autem dereliquit nos Dñs, & tradidit in manu Madian. Respexitq; ad eum Dominus, & ait. Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian. Scito quod miserim te. Qui respondens ait: Obsecro mi domine, in quo liberabo Israel? Ecce familia infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei.

Dixitq; Dominus: Ego ero tecum: & percuties Madian quasi unum uirum.

AVGV. IN EPIST. AD Ianuarium. 119.

An ignoratis quoniam quicunq; baptisati sumus Roma. 6.
in Christo Iesu, in morte ipsius baptisati sumus? Fide &
Consepulti ergo illi sumus per baptismum in mor- spe salua-
tem. Vnde nisi fide? Neq; enim iam in nobis perfe- ti sumus.
ctum est, adhuc in nobismetipsis ingemiscentibus, & Rom. 8.

adoptionem expectantibus, redemptionẽ corpo
noſtri. Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autem q
uidetur non eſt ſpes. Quod enim uidet quis, q
ſperat? Si autẽ quod non uidemus ſperamus, p
patientiam expectamus. Quod memento quæ ſæ
In iſta uita nullus eſt beatus. cõmemoraui: nec iam nũc in iſta uita nos beatos
ri debere arbitremur, et ab omnibus difficultat
liberos, ac ſic in anguſtijs rerũ tẽporaliũ, aduer
Deũ ore ſacrilego murmuremus, quaſi nõ exhib
quod promiſit. Promiſit quidem huic uitæ nec
ria. Sed alia ſunt ſolatia miſerorum, alia gaudia
torum. Domine, inquit, ſecundum multitudi
Pſal. 93. dolorum meorum in corde meo, exhortationes
iucundauerunt animam meam. Non ergo murm
remus in difficultatibus, ne perdamus latitudin
hilaritatis, de qua dicitur. Spe gaudentes, qui
quitur. In tribulatione patientes. Noua ergo uit
fide nunc inchoatur, & ſpe geritur. Cõſepulti
illi ſumus per baptiſmum in mortem. Vt quem
modum Chriſtus ſurrexit ex mortuis per glor
patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus.
bulamus ergo in re laboris, ſed in ſpe quietis, in
ne uetuſtatis, ſed in fide nouitatis.

Auguſti

AVGV. AD HIERONYMVM.

Epist.29.

Charitas est uirtus, qua id quod diligendum est diligitur. Hæc in alijs maior, in alijs minor, in alijs nulla est. Plenissima uerò quæ iam non potest augeri quãdiu hic homo uiuit, est in nemine, quãdiu autem augeri potest, profectò illud quod minus est quàm debet ex uitio est. Ex quo uitio non est iustus in terra qui faciat bonum & non peccet. Ex quo uitio nõ iustificabitur in conspectu Dei omnis uiuẽs: propter quod uitiũ. si dixerimus quia peccatũ non habemus, nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Propter quod etiam quantumlibet proficerimus, necessarium est nobis dicere. Dimitte nobis debita nostra: cũ iam omnia in baptismo, dicta, facta, cogitata dimissa sint. Quis itaq; rectè uidet de & quando et ubi speranda sit illa perfectio, in non sit quod adijci potest. Plenissima charitas in nemine est uiuente. 1. Iohan. 1. Oẽs pro debitis orant. Mat. 7.

Corpus enim quod corrumpitur grauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Sapi. 9.

Neq; em̃ usq; in presens tẽpus ueni ad requiẽ et possessionẽ quã Do Deute. 12.

minus Deus ueſter daturus eſt u
bis. Trāſibitis Iordanē et habitabi
in terra quàm Dominus deus ueſ
daturus eſt uobis, ut requieſcatis à
ctis hoſtibus per circuitū & abſq
ullo terrore habitetis in loco quē
gerit dominus Deus ueſter, ut ſitn
men eius in eo &c.

AVGVSTINVS PRIMA
quinquagena.

Pſalm. 38. Dixi cuſtodiam uias meas. Ver
Ecce ueteres poſuiſti dies meos. Veteraſcū
hæc, ego nouos uolo, nouos nūquam ueteraſ
ut dicam uetera tranſierunt, ecce facta ſunt n
2. Cori. 5. nunc in ſpe, tunc in re. Innouati enim fide q
quanta adhuc uetera agimus. Non enim ſic C
induti ſumus, ut ex Adam iam nihil portem
Multa ex de ueteraſcentem Adam, & innouari Chriſ
Adam ad- nobis. Et ſi exterior inquit homo noſter co
huc porta tur, ſed interior renouatur de die in diem. E
mus. peccatum ad mortalitatem, ad præteruolan
ra, ad gemitum & laborem, & ſudorem, a
ſuccedentes, nō manentes, ab infantia uſq; a
2. Dori. 4. ctutem, ſine ſenſu tranſeuntes, ad hæc attē

cideamus hic uetere hominẽ, uetere diem, uetus et Vita ista
ticum uetus testamentũ. Cõuersi autẽ ad incipere: transitus
ad ea quæ innouãda sunt pro his quæ immutabũtur est.
inueni mus hominẽ nouũ, canticũ nouũ, testamen/
tum nouũ, et sic amemus istã nouitatẽ, ut non time a
mus uetustatẽ. Nunc ergo in hoc cursu transimus à
ueteribus ad noua: ipse trãsitus agitur, cũ corrum/
puntur exteriora, & innouãtur interiora, donec et
iam hoc ipsum quod exterius corrũpitur reddat de
bitum naturæ, ueniat in mortẽ renouetur & hoc in
resurrectiõe, tũc fiẽt reuera oĩa noua reliqua, quæ
nũc sunt in spe. Agis ergo nunc aliquid à ueteribus
te exuendo, & in noua currendo. In noua ergo cur
rens iste, et in ea quæ ante sunt extentus. Notũ fac Psalm. 38.
mihi, inquit, Domine finem meũ, et numerũ dierũ
meorũ quis est, ut sciã quid desit mihi. Ecce trahit Fragilitas
adhuc Adã, ut sic festinet ad Christum. Ecce inquit nostra ad
ueteres posuisti dies meos. Veteres dies ex Adã, ue deum festi/
teres illos posuisti, uterascunt quotidie, & sic ue/ nare cogit
terascunt, ut aliquãdo etiam consummentur.

HIERONY. IN COMMEN. SV/ Esaiæ 4.
per illud Esa. 4.

Cum abluerit Dominus sordes filiarum Syon, et
sanguinẽ Hierusalẽ lauerit de medio eius in spiritu

Duplex est baptismus.

Iudicij, & spiritu combustionis. De quo iudicij spiritu, & spiritu combustionis, Ioannes Baptista in Euangelio loquebatur. Ego baptizo uos in aqua, qui autem post me uenit, ipse uos baptizabit in spiritu & igne. Ex quo discimus, quod homo tantum aquam tribuit, Deus autẽ spiritum sanctum, quo sordes abluuntur, & sanguinis peccata purgantur.

Mat. 3.

Iob. 9.

Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint uelut mundissimæ manus meæ: Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me uestimenta mea.

Hiere. 4.

Circũcidimini Domino & auferte præputia cordium uestrorum uiri Iuda & habitatores Hierusalem: ne fortè aggrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, et nõ sit qui extinguat.

HIERON. LIB. COMMENT. ad Galatas

Gala. 3.

Colloss. 3.

Corporeũ tantũ bap

Si igitur qui in Christo baptizati sunt Christum induerũt. Manifestum est eos qui non sunt induti Christum, nõ fuisse baptizatos in Christo. Ad eos enim qui fideles & baptisma Christi conseculi pu-

tabantur

labantur dictum est. Induite uos dominum Iesum Christum. Si quis hoc corporeum, & quod oculis carnis aspicitur: aquæ tantum accipit lauacrum, nõ est indutus dominum Iesum Christum. Nam & si Simon ille in actibus Apostolorum acceperat lauacrum aquæ, uerum quia spiritum sanctum non habebat, indutus non erat Christum. tissima nihil prodest.

Caue ne declines ad iniquitatem: hãc enim cœpisti sequi post miseriã. Iob. 36.

Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis & facies, sicut promisisti domino Deo tuo, & propria uolũtate, & ore tuo loquutus es Deu. 23.

AVGV. LIB. L. HOMILIA-

rum. Hom. 10. Ephe. 5.

Videte quomodo cautè ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniã dies mali sunt. Ergo dies malos duæ res faciunt, Miseria hominum, et malicia. Sed miseria hominum communis est, non debet malicia esse cõmunis. Ex quo enim de peccato Adam, omnes miseri nati sumus, communis est miseria. Sed contra generatio quæ nos miseros fecit prouidit Deus regeneratio unde nos à miseria liberaret. Generatio mittit in De hominum miseria & malicia.

ſeriam, regeneratio deſignat ad beatitudinem. Nõ enim quia dixi regeneratio liberat à miſeria, iam nos continuo ut regenerati ſumus, beati eſſemus. Si mox regenerati, iam beati eſſemus, et dies bonos ageremus, non nobis Apoſtolus diceret, qui iam regeneratis & fidelibus loquitur. Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt, et regenerati dies malos ducimus, quouſq; finiatur pœna mortalitatis, ſuccedat gratia ſummæ fœlicitatis.

Inimicitias ponam inter te & mulierem & ſemen tuũ & ſemen illius. Ipſum conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.

Gene. 3.

2. Reg. 7.

Quis ego ſum domine Deus, & quę domus mea quia adduxiſti me huc uſq;, Sed & hoc parum uiſum eſt in conſpectu tuo domine Deus: niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquum. Iſta eſt enim lex Adã domine Deus. Quid ergo addere poterit ad huc Dauid ut loquatur ad te Tu enim ſcis ſeruum tuum domine Deus. Propter uerbum tuũ & ſecũdum cor tuum feciſti omnia magnalia

lia hæc ita ut notum faceres seruo tuo. Idcirco magnificatus es domine Deus, quia nō est similis tui: neq; est deus extra te in omnibus quæ audiuimus auribus nostris. Quæ est aūt ut populus tuus Israel gens in terrà, propter quam iuit Deus, ut redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen. &c.

AMBRO. AD DEMETRIADEM. Epist. ulti.

Sed quia filius Dei uenit, ut solueret opera diaboli, & ut quæreret ac saluaret quod pericrat, manifestum est omnes in Adam damnationi obnoxios esse nascendo, nisi in Christo liberati fuerint renascendo. Vnde uigilanter in nobis considerandum est, in ipso regenerationis munere quid geratur. Quamuis enim ad unum concurrant omnes eiusdem mysterij portiones: aliud tamen est quod nisi bibiter agitur, aliud quod inuisibiliter celebratur. Nec idem in sacramento forma, quod uirtus, cum forma humani mysterij adhibeatur obsequio, uirtus autem per diuini operis præstetur effectum. Ad cuius utiq; potentiam referendum est, quod

dum

dum homo exterior abluitur, mutatur interior, & fit noua creatura de ueteri, uasa iræ in uasa misericordiæ transferuntur, & in corpus Christi uertitur caro peccati. De impijs iusti, de captiuis liberi, de filijs hominum fiunt filij Dei.

IDEM AMBRO. IN LVcam. Cap. 3.

ptismus
æ &
itu.

Nam cum ex duabus naturis homo id est ex anima consistat & corpore, uisibile per uisibile, inuisibile per inuisibile mysterium consecratur. Aqua enim corpus abluitur, spiritu animæ delicta mundantur. Aliud agimus, aliud inuocamus. Licet etiã in ipso fonte sanctificatio diuinitatis aspiret. Non enim aqua omnis ablutio est, sed hæc inter se diuisa esse non possunt. Et ideò aliud fuit baptisma pœnitentiæ, aliud gratiæ est. Istud ex utroque, illud ex uno. Nam cum communia delicta sint mentis & corporis, purificatio quoque debet esse communis.

AVGVSTI. BONIFACIO EPIscopo, Epistola. 23.

Quæris à me, utrum parentes baptizatis paruulis suis noceant, cum eos dæmoniorum sacrificijs saluare conantur. Et si nõ nocent: quomodo eis prosit, cum

sit cum baptizantur, parentum fides, quorum eis non potest obesse perfidia? Vbi respondeo tantam illius sacramenti, hoc est baptismi salutaris esse uirtutē in sanctis compage corporis Christi, ut semel generatus per aliorum carnalem uoluptatem, cum semel regeneratus fuerit per aliorum spiritualem uoluntatem: deinceps non possit uinculo alienæ iniquitatis obstringi, cui nulla sua uoluntate cōsentit. Et anima enim patris mea est mquit, & anima filij mea est. Anima quæ peccauerit ipsa morietur, non autem peccat ipsa, cum parentes ei omnino nescienti, uel quilibet alius adhibet sacrilegia dæmoniorum. Sed ideo ex Adam traxit, quod sacramenti illius gratia solueretur: quia nondum erat anima seperatim uiuens, id est, altera anima de qua diceretur. Et anima patris mea est, & anima filij mea est. Iam itaq; cum homo in seipso est, ab eo qui genuit, alter effectus, peccato alterius si ne sua consensione non tenetur, obnoxius. Traxit ergo reatum quia unus erat cum illo, & in illo à quo traxit, quando quod traxit admissum est. Non autē trahit alter ab altero, quando sua unoquoq; propria uita uiuente iam est unde dicatur. Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Vt autē possit regenerari

Vtrum
des pa
tum ba
zatis
dest.

Ezech.

Peccatū
terius nul
li nocet si
ne cōsensu

rari per officiũ uoluntatis alienæ: cum offertur cõ
secrandus, facit hoc unus spiritus ex quo regenera-
tur oblatus. Non enim scriptum est. Nisi quis rena
tus fuerit ex parentum uoluntate, aut ex offeren-
tium uel ministrantium uoluntate aut fide: Sed
nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. Aqua
igitur exhibens forinsecus sacramentum gratiæ:
& spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ
soluens uinculum culpæ, reconcilians bonum na-
turæ, regenerat hominem in uno Christo, ex uno
Adam generatum. Regenerans ergo spiritus in ma
ioribus offerentibus, & paruulo oblato renatoq;
communis est. Ideo per hanc societatem unius eius
demq; spiritus prodest offerentium uoluntas par-
uulo oblato. Quando autem in paruulum maiores
peccant, offerentes eũ, atq; obligare conantes dæ
monium sacrilegis uinculis, non est anima utro-
rumq; communis, ut etiam culpam possint habere
communem. Non enim sic communicatur culpa,
per alterius uoluntatem, quemadmodum commu-
nicatur gratia per sancti spiritus unitatem. Non
autem potest spiritus hominis esse & huius & illi
us, per quem peccante altero, & altero non peccan
te sit tamen culpa communis. Ac per hoc potest

paruulus

paruulus ſemel ex parentũ carne generatus, Dei ſpiritu regenerari, ut & illius obligatio contracta ſoluatur. Spiritus autem ille ſanctus qui habitat in ſanctis, ex quibus una columba de argentata charitatis igne conflatur, agit quod agit etiam per ſeruitutem: aliquando non ſolum ſimpliciter ignorantium, uerum etiam damnabiliter indignorum Offeruntur quippe paruuli ad percipiendum ſpiritualem gratiam, non tam ab eis quorum geſtantur manibus, quamuis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt, quàm ab uniuerſa ſocietate ſanctorum atq; fidelium. Ab omnibus nanq; offerri rectè intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, & quorum ſancta atq; indiuidua charitate ad communicationem ſancti ſpiritus adiuuantur. Tota ergo hoc mater eccleſia quæ in ſanctis eſt, facit: quia tota omnes tota ſingulos parit. Quod baptiſmus extra eccleſiam ſuſceptus nemini prodeſt, uide Auguſtinũ. to. 3. pagina. 160. c. & 165. b. c. Sacramenta etiam indigni ministrant.

Dominus non elongabit, ſed iudicabit iuſtos & faciet iudicium: & fortiſſimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet deorſum ipſorum: & gentibus reddet uindictam donec Eccle. 35.

donec tollat plenitudinem superborum, & sceptra iniquorum contribulet, donec reddat hominibus secundum actus suos, & secundum opera Adæ: & secundum præsumptionem illius: donec iudicet iudicium plebis suæ, & oblectabit iustos misericordia sua. Speciosa misericordia Dei in tẽpore tribulationis quasi nubes pluuiæ in tẽpore siccitatis.

AVGVST. IN ENCEHRIdio Cap. 31

Psal. 89. Oẽs peccatores nasci mur. Iob. 15. Ioan. 6. Ephe. 2.

Tenebatur itaq; iusta damnatione genus humanum, & omnes erant filij iræ, de qua ira scriptum est. Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur. De qua ira dicit etiam Iob. Homo enim natus ex muliere, breuis uitæ & plenus iræ. De qua ira dicit etiam dominus Iesus: Qui credit in filium habet uitam æternam, qui autem non credit in filium, non habet uitam æternam, sed ira Dei manet super eum. Non ait ueniet, sed manet super eum. Cum hac quippe omnis homo nascitur. Propter quod dicit Apostolus. Fuimus enim & nos natura

filij

filij iræ sicut & cæteri. In hac ira cum essent homines per originale peccatũ, tanto grauius & pernitiosius, quanto maiora & plura addiderunt, necessarius erat mediator, hoc est reconciliator, qui hanc iram sacrificij singularis (cuius erant umbræ omnia sacrificia legis & prophetarum) oblatione placaret. Vnde dicit Apostolus. Si enim cũ inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortẽ filij eius, multo magis recõciliati nunc in sanguine eius, salui erimus ab ira per ipsum. Cum autem Deus irasci dicitur, non eius significatur perturbatio, quæ in animo irascentis hominis, sed ex humanis motibus trãslato uocabulo, uindicta eius quàm non nisi iusta est, iræ nomen accepit. Quod ergo per mediatorem reconciliamur Deo, & accepimus spiritũ sanctũ, ut ex inimicis efficiamur filij: Quot quot enim spiritu Dei agũtur, hi filij sunt Dei, hæc est gratia per dominum nostrum Iesum Christum.

Mediatore opus habebamus. Rom. 5. Ira Dei quæ est. Roma. 8.

LACTANTIVS LIB. DE ira Dei. Capite. 1.

Nec tamen nos tam arrogantes sumus, ut comprehensam nostro ingenio ueritatẽ gloriemur, sed doctrinã Dei sequimur, qui scire solus potest & reue-

lare secreta. Cuius doctrinæ philosophi expertes existimauerũt naturam rerum omnium coniectura posse deprehendi. Quod nequaquam fieri potest: quia mens hominis tenebricoso corporis domicilio circunsepta, longè à Dei perspectione summota est. Et hoc differt ab humanitate diuinitas: quod humanitatis est ignoratio, diuinitatis, scientia. Vnde nobis aliquo lumine opus est ad depellendas tenebras, quibus effusa est hominis cogitatio: quoniam in carne mortali agentes nostris sensibus diuinare non possumus. Lumen autẽ mentis humanæ Deus est: quem qui cognouerit, & in pectus admiserit, illuminato corde mysterium ueritatis agnoscet. Remotoq; autem Deo, cœlestiq; doctrina, omnia erroribus plena sunt.

1. Cor. 15. Factus est primus homo Adam in animam uiuentem, nouissimus Adã in spiritũ uiuificantem. Sed non prius quod spirituale, sed qd animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis.

Augusti

AVGVST. LIB. VI. CAP. XIX. de Genesi. ad literam.

Corpus Adæ ante peccatum. quale fuit

Solet item quæri, utrum animale corpus homini formatum sit è limo, quale nunc habemus: an spirituale, quale resurgentes habebimus? Quanquam enim hoc in illud mutabitur: seminatur enim corpus animale, resurget corpus spirituale, sed tamen quid prius homini factum sit ideo disceptatur: quia si animale factum est, non hoc recipiemus, quod in illo perdidimus, sed tanto melius, quanto spirituale animali præponendum est, quando erimus æquales angelis Dei.

In quo corpore renouabimur.

CAP. 24. Renouabimur ergo à uetustate peccati, non in pristinũ corpus animale in quo fuit Adã, sed in melius, id est, in corpus spirituale cum efficiemur æquales angelis Dei, apti cœlesti habitationi, ubi esca quæ corrumpitur non egebimus. Renouabimur ergo spiritu mentis nostræ secundum imaginem eius qui creauit nos, quam peccando Adam perdidit. Renouabimur autem etiam carne, cum hoc corruptibile induet incorruptionem, ut sit spirituale corpus, in quod nõdum mutatus, sed mutandus erat Adam, nisi mortem etiã corporis animalis peccando mertuisset.

Corpus Adæ ante peccatum dici poterat mortale uel immortale.

CAP. 25. Illud quippe ante peccatum, & mortale secundum aliam, & immortale secundū aliam causam dici poterat. Id est mortale, quia mori poterat. Immortale quippe, quia poterat non mori. Aliud est enim non posse mori, sicut quasdam naturas immortales creauit Deus. Aliud est autē posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstabatur de ligno uitæ, non de constitutione naturæ, à quo ligno separatus est cum peccasset, ut posset mori, qui nisi peccasset, posset non mori. Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autē beneficio conditoris: Si enim corpus animale, utiq; mortale, quia & mori poterat, quamuis & immortale ideo quia & non mori poterat.

Rom. 6. Ephe. 4.

CAP. 27. In hoc ergo renouamur secundum id quod amisit Adam, id est, secundum spiritum mentis nostræ. Secundum autem corpus quod seminatur animale, & resurget spirituale, in melius renouabimur, quod nondum fuit in Adam. Dicit item Apostolus. Expoliantes uos ueterem hominem cū actibus suis, mduite nouum qui renouatur in agnitionem Dei, secundum imaginem eius qui creauit eum. Hanc imaginē in spiritu mētis impressam perdidit

Imago

didit Adã per peccatũ, quàm recipimus per gratiã iustitiæ. Nam spirituale atq; immortale corpus, in quo ille nondũ fuit, & in quo erũt omnes sancti resurgẽtes à mortuis. Hoc enim est præmiũ illius meriti quod amisit. Proinde illa stola prima, aut ipsa iustitia est unde lapsus est, aut si indumentũ corporalis immortalitatis significat, etiã hãc ille sic amisit, cum ppter peccatũ ad eam peruenire nõ potuit. Dicitur etiã & amisisse uxorẽ, et amisisse honorẽ, qui speratũ non acceperit, illo à quo sperabat offenso. dei quam perdidit Adam.

AVGVSTIN. LIB. II. CAP. VIII. de Gene. contra Manichæos.

Nondũ spiritualẽ hominẽ debemus intelligere, qui factus est in animã uiuentẽ, sed adhuc animalẽ. Tũc enim spirituales effectus est, cum in paradiso, hoc est, in beata uita cõstitutus, præceptũ etiã perfectionis accepit, ut uerbo Dei cõsummaretur. Itaq; post quàm peccauit, recedens à præcepto Dei, & dimissus est à paradiso, in eo remãsit ut animalis esset. Et ideo animalẽ hominem prius agimus ocs de illo, qui post peccatũ nati sumus, donec assequamur spiritalem Adã, id est, dominũ nostrũ Iesum Christũ, qui peccatũ non fecit, & ab illo recreati et uiuificati restituamur in paradisum. Prius id q animale, deinde id q spũale.

DE PRAE-
DESTINATIONE, VOcatione, Iustificatione, & Glorificatione.

Rom. 8. SCimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum uocati sunt sancti. Nam quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinauit, hos & uocauit: & quos uocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit illos & magnificauit.

Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, ut essemus sancti &

cti & immaculati in conſpectu eius in charitate. Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundum propoſitum uoluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in quam gratificauit nos, in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius & cætera.

AVGVSTINVS LIB. DE PRAEdeſtinatione Sanctorum. Cap. 10

Inter prædeſtinationem & gratiam hoc tantum intereſt, quod prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio, gratia uerò iam eſt ipſa donatio. Prædeſtinatio quæ ſine præſcientia eſſe non poteſt: poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione, præſcientia. Prædeſtinatione quippe Deus ea præſciuit, quæ fuerat ipſe facturus. Præſcire autẽ potens eſt etiam quæ ipſe non fecit, ſicut quæcunque peccata: quia & ſunt quædam quæ ita peccata ſunt, ut pœna etiã ſint peccatorum. Vnde dictum eſt: Tradidit Deus illos in reprobam mentem, ut faciãt quæ non conueniunt, Prædeſtinatio & gratia quomodo differunt. Roman. 1.

non ibi peccatum Dei est, sed iudicium. Quocirca prædestinatio Dei quæ in bono est, gratiæ est præparatio: gratia uerò est ipsius prædestinationis effectus.

HIERONYM. LIB. COMMENT. in Epistolam ad Ephesios. Cap. 1.

Prædestinatio & propositũ

Inter prædestinationem autem & propositum, hi qui solent inter uerba discutere, hoc asserunt interesse, quod prædestinatio, alicuius rei multo ante in mente eius qui destinet, quid futurum sit præfiguret. Propositum autem, cum iam uicina sit machinatio, & penè cogitationem sequatur effectus.

FVLGENTIVS LIB. PRIMO ad Monimum.

Neq; enim alia est eius prædestinatio, nisi futurorum operum eius æterna præparatio.

AVGVST. IN SOLILOQVIIS. Cap. 27.

Omnes autem nos, quasi pannus menstruatæ, de massa corrupta & immunda uenientes, maculam immundiciæ nostræ (quam celare saltem tibi qui omnia

omnia uides non possumus) in frontibus portamus quare mundi esse non possumus, nisi tu mundaueris, qui solus es mundus. Mundas autem de nobis filijs hominum eos, in quibus tibi complacuit habitare, quod ab inaccessibilibus profundis secretis iudiciorum incomprehensibiliũ sapientiæ tuæ, semper iustorum licet occultorum, sine eorum meritis prædestinasti ante mundum, uocasti de mundo iustificasti in mundo, & magnificas eos post mundum. Non omnibus autem hoc facis, quod admirantur tabescentes omnes sapientes terræ. Et ego domine hoc considerans expauesco, & obstupesco de altitudine diuitiarum sapientiæ & scientiæ tuæ ad quã ego non pertingo, & in comprehensibilia iudicia iustitiæ: quoniam eodem luto alia quidem facis uasa in honorem, alia uerò in contumeliam sempiternam. Quos igitur tibi elegisti de multis in tẽplum sanctum tuum, ipsos mundas, effundas super eos aquam mundam, quorum nomina, numerumq; tu nosti, qui nequaquam possunt perire, quibus omnia cooperãtur in bonũ, etiã ipsa peccata. Cũ enim cadũt non colliduntur: quia tu supponis manum tuam, custodiens omnia ossa eorum, ut unum eis non conteratur. Attamen mors peccatorum pessima: il

Predestinati à deo mundãtur.

Iuditia dei abyssus multa. Roma. 9.

Bonis oĩa cooperantur in bonum.

ma: illorũ inquam, quos antequàm, faceres cœlũ et terram, secundũ abyssum multam iudiciorũ tuorũ occultorum, semper autem iustorum præsciuisti ad mortem æternam, quorum dinumeratio nominũ & meritorum prauorum apud te est, qui numerum arenæ maris dinumerasti, & dimensus es profundum abyßi, quos reliquisti in mundicijs suis, quibus omnia cooperantur in malum, & ipsa etiam oratio uertitur in peccatum: ut si etiam usq; ad cœlos ascenderint, & inter sydera cœli collocauerint nidum suum, quasi sterquilinium in fine perdentur.

Malis oĩa cooperantur in malũ

1. Reg. 15. Porrò triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur. Neq; enim homo est ut agat pœnitentiam. &c.

Vsquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eũ ne regnet super Israel?

Esa. 40. Deus sempiternus dominus, qui creauit terræ, non deficiet neq; laborabit, neque est inuestigatio sapientiæ eius.

Iob. 33. Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit.

Mala. 13. Ego enim Dominus, & non mutor.

Non est

Non est Deus quasi homo ut mentiatur: nec ut filius hominis ut mutetur

Dixit ergo & non faciet? Loquutus est & non implebit?

Idcirco iurauit Dominus Heli, quod non expietur iniquitas domus eius uictimis & muneribus usq; in æternum. &c̄. 1. Reg. 1.

Et respondit Heli, Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat & cetera.

Sine pœnitentia enim sunt dona & uocatio Dei. Rom. 11.

O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius: quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

Quoniam ex ipso, & per ipsum & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum.

Augusti.

AVGVSTI. AD PAVLINVM. Epiſto. 79.

Immutabili ſunt dona Dei. Matt. 20.

Sine pœnitentia ſunt dona & uocatio Dei. Vides certè illos ſignificari, qui pertinent adnumerũ prædeſtinatorum. De quibus alio loco dicit. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his qui ſecundum propoſitum uocati ſunt ſancti. Multi enim ſunt uocati, pauci uero electi. Qui uerò electi, ipſi ſunt ſecundum propoſitum uocati, in quibus Dei præſcientia procul dubio falli non poteſt. Hos præſciuit & prædeſtinauit conformes imaginis filij ſui, ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Quos prædeſtinauit, hos & uocauit. Hæc uocatio ſecundum propoſitum eſt hæc eſt ſine pœnitentia. Quos autem uocauit, illos & iuſtificauit. Quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Nos ſunt in iſta uocatione, qui in fide quæ per dilectionem operatur, etiam ſi aliquantulum ambulãt non perſeuerant uſque in finem. Et utiq; potuerunt rapi, ne malitia mutare intellectum eorum, ſi ad illam prædeſtinationem & uocationem quæ ſecundum propoſitũ, & ſine pœnitentia eſt, pertinerẽt. At ne quiſquam præſumptoria de occultis iudicet alienis,

Non perſeuerãtes uſq; in finẽ nõ ſunt predeſtinati.

alienis ut dicat, ideò non rapti sunt ex hac uita an tequam essent fidei desertores : quia in eadem uita non fideliter ambulabant, & hoc in eorum cordibus nouerat Dominus, quãuis hominibus aliter appareret quid dicturus est de infantulis paruulis, qui plerique accepto in illa ætate Christianæ gratiæ sacramẽto, cũ sine dubio pertinerent ad uitam æternã regnumq; cœlorũ, sic continuo ex hac uita migrarent sinuntur crescere, & nonnulli etiam apostatæ fiunt, unde? Nisi quia nõ pertinent ad illam prædestinationem & secundum propositum, ac sine pœnitentia uocationem. Cur autem alij ad eam pertineant, alij nõ pertineant, occulta causa esse potest iniusta non potest. Nunquid enim Iniquitatis apud Deum? Absit. Nam & hoc ad illam pertinet altitudinem iudiciorum, quum mirans Paulus, tanquam expauit Apostolus. O altitudo diuitiarum &c. Ideo quippe illa iudicia uocat, ne quisquam talia fieri putet, siue iniquitate siue temeritate facientis siue casu & fortuito libentibus ullis partibus dispositorum sub tanta sapientia Dei seculorum.

Vnde quidam apostatæ fiũt.

Occulta opera dei iudicia quare uocantur.

Miserebor cui uoluero, & clemens ero in quem mihi placuerit et cętera. Inuenisti enim gratiam coram me: et teipsum

Exod. 33.

teipsum noui ex nomine.

Gene. 4. Et respexit Dominus ad Abel & ad munera eius: ad Cain autem & ad munera eius non respexit.

Exod. 2. Et respexit Dominus filios Israel, & liberauit eos.

Luce. 1. Quia respexit humilitatem ancillę suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Luce. 22. Et conuersus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus uerbi domini sicut dixerat.

Deut. 26. Afflixerunt nos Aegypti & persequuti sunt, & imponentes onera grauissima: et clamauimus ad dominum Deum patrum nostrum, qui exaudiuit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem atque angustiam: Et eduxit nos de Aegypto in manu forti & cætera.

Gene. 16. Vocauit autem Agar nomen Domini qui loquebatur ad eam: tu Deus qui uidisti me. Dixit enim profecto: Hic uidi posteriora uidentis me:

me: propterea appellauit puteum illum: puteum uiuentis & uidentis & cętera. 2. Re. 22.

Præuenit me in die afflictionis meę factus est Dominus firmamentum meum, & eduxit me in latitudinem liberauit me, quia complacui ei. &c̄

Dixit autem Abraham. Deus prouidebit sibi uictimam holocausti fili mi. &c̄. Gen. 22.

Appellauitquè nomen loci illius: Dominus uidet. Vnde usque hodie dicitur: in monte Dominus uidebit.

Elizabet dixit. Quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines. Luce. 1.

Vidit publicanum nomine Leui sedentem ad teloneum, & ait illi, sequere me. Luce. 5.

Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem, propositum: Rom. 9.

Dei

Dei maneret non ex operibus, sed ex uocante dictum est ei: quia maior seruiet minori sicut scriptum est: Iacob dilexi. Esau autẽ odio habui. Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum? Absit Moysi enim dicit, Miserebor cui misertus sum, & misericordiam præstabo cui miserebor. Igitur non uolentis neque currentis, sed miserentis est Dei? Dicit enim scriptura Pharaoni. Quia in hoc ipsum excitaui te ut ostendam in te uirtutem meam & ut annuncietur nomen meum in uniuersa terra. Ergo cui uult miseretur & quẽ uult indurat. Dicis itaq; mihi. Quid ad huc quæritur. Voluntati enim eius quis resistit? O homo tu quis es qui respondes Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadẽ massa facere, aliud quidẽ uas in honorem, aliud uerò in contumeliam?

Exod. 33.

Vocabo

Vocabo non plebẽ meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiã consequutam, misericordiam consequutam.

AVGVST. LIB. DE PRAEDESTINATIONE & Gratia. Cap. 2.

Si cui uult misereturꝰ & quem uult indurat, quid adhuc quæritur? Voluntati enim eius quis resistet? nouerit hac sententia plus nos ad humilitatẽ ac pietatem cogi atq; arctari. Cum enim totum ad Deum referẽs, humanis uiribus neget doctor amplißimus: quid aliud quàm Deum toto corde suspensi, ab eo salutis auxilium postulemus, hortatur. Quem ergo mouet hæc in diuinæ gratiæ dispensatione diuersitas, & iniustum putat, negari alteri, quod alter acceperit, intelligat quemadmodum diuinitus dixerit psalmista. Vniuersæ uiæ Domini misericordia & ueritas, atq; agnoscat tali Deum agitare res humanas iudicio, ut debitas pœnas aut iustè reddat aut misericorditer donet. Viciatæ enim radicis maculaꝰ ita propagmis traduce per generationum sarmenta diffusa est, ut nec infans quidem unius diei à culpa sit primæ prævaricationis alienus, nisi per in-

Materiæ prædestinationis ad humilitatẽ nos cogit.

Psal. 24. Viæ domini misericordia, et ueritas. Nec infans unius diei immunis à pctõ.

Rom. 7. debitam ſaluatoris gratiam fuerit liberatus. Quod ſi nec hic ſine peccato eſt, qui proprium habere nõ potuit, conficitur, ut illud traxerit alienum, de quo dicit Apoſtolus. Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Quod qui negat, negat profecto primum nos eſſe mortales. Quoniam mors non naturæ conditio, ſed pœna peccati, ſequatur neceſſe eſt pœna peccatum. Si ergo ut apparuit de præuaricatoris ſemine omnes naſcimur debitores, quoniam in Adam omnes peccauerunt, & ipſa iam in principio unde deſcẽdimus maſſa damnata eſt, nullus de duricia ſua, nullus de pœna ſua conqueri audeat, quæ etiam non exiſtentibus peccatis proprijs, ſola naſcendi cõditione debetur. Quod uerò Deus alijs gratuita uocatione conuerſis, miſericordiam largitur indebitam non ad diſpenſatoris iniuſtitiam, ſed ad donantis miſericordiſſimam largitatem, ueritatis ratione referendum eſt.

Mors eſt pœna peccati.

AVGVST. IN ENCHIRI. Cap. 96.

Voluntas dei regula omnium. Quis porro tam impiè deſipiat, ut dicat Deum malas hominum uoluntates, quas uoluerit, quando uoluerit, ubi uoluerit in bonũ nõ poſſe cõuertere? Sed cum

cum facit, per misericordiam facit, cum autem non facit, per iudicium non facit. Quoniam cuius uult miseretur & quem uult indurat. Quod cum dice/ret Apostolus, gratiam commendabat. Ad cuius cõmendationem, de illis in Rebeccæ utero geminis fuerat iam loquutus, quibus nondum natis, nec aliquid agentibus boni seu mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex uocante dictum est: quia maior seruiet minori. Propter quod adhibuit alterum propheticum testimo/nium ubi scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Sentiens autem quemadmodum posset hoc, quod dictum est promouere eos, qui penetra/re intelligendo non possunt hanc altitudinem gra/tiæ, quid ergo dicemus ait. Nunquid iniquitas est apud Deum? Absit. Iniquum enim uidetur, ut sine ullis bonorum malorumúe operum meritis, unum Deus diligat, odiatq; alterũ. Qua in re si futura opera uel bona huius, uel mala illius, quæ Deus utique præsciebat, uellet intelligi, nequaquam diceret: non ex operibus, sed ex futuris operibus eoq; modo istã solueret quæstionem, imò nullam quam solui opus esset facere quæstionẽ. Nunc uerò cum respondisset, absit, id est, absit, ut sit iniquitas apud Deũ mox ut probaret

Roma. 9.

Malac. 1 De Iacob & Esau.

Operum merita futura nõ respicit deus.

Exodi. 33.

probaret nulla hoc iniquitate Dei fieri, inquit. Moysi enim dicit: Misereb or cui misertus ero, et misericordiam præstabo, cui misericors fuero. Quis enim nisi insipiens Deum iniquum putet, siue iudicium pœnale ingerat digno, siue misericordiã præstet indigno? Deniq; infert & dicit. Igitur non uolentis neq; currentis, sed miserentis est Dei. Ambo itaq; gemini, natura filij iræ nascebãtur, nullis quidem operibus proprijs, sed originaliter ex Adã uinculo damnationis obstricti. Sed qui dixit, miserebor cui misertus ero, & misericordiã præstabo cui misericors fuero. Iacob dilexit per misericordiam gratuitam, Esau autem odio habuit, per iudiciũ debitum. Quod cum deberetur ambobus, in altero alter cognouit, non de suis distantibus meritis sibi esse gloriãdum, quod in eadem causa idem supplicium non incurrit, sed de diuinæ gratiæ largitate: quia non uolentis neq; currentis, sed miserentis est Dei. Altissimo quippe ac saluberrimo sacramento uniuersa faciens. Atq; ut ita dixerim, uultus sanctarum scripturarum bene intuens id admonere inuenitur, ut qui gloriatur in Domino glorietur.

Roma. 9.

Ex origine dãnati, ex gratia saluati sumus.

1. Cori. 1.

Eccle. 30.

Propterea ab initio cõfirmatus sum & consiliatus sum, & cogitaui, & scripta

ſcripta dimiſi. Omnia opera Domini bona, & omne opus hora ſua ſubminiſtrabit. Non eſt dicere, hoc illo ne quius eſt Omnia enim in tempore ſuo cõprobabũtur. Et nunc in omni corde & ore collaudate & benedicite nomen Domini.

Percuſſit autem Dominus de uiris Bethſamitibus, eo quod uidiſſent arcam Domini, & percuſſit de populo ſeptuaginta milia plebis &c̃. 1. Reg. 6.

Cauete ne aſcendatis in montẽ, nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur. Exod. 19.

AVGVSTIN. LIBRO DE PRAEdeſtinatione Sanctorum.

Cap. 4.

Quod uerò ſequitur. Quem uult indurat, ibi paululum humanæ mentis intentio, uerbi nouitate confunditur. Sed non ita intelligẽdum eſt, quaſi Deus in homine ipſam quæ non eſſet duritiam cordis operetur. Quid enim aliud eſt duritia, quam Dei obuiare mãdatis? Ergo quicquid poſt illã prævaricationem natus ſupplicij homo patitur, iuſtè reddi meritoq; fateatur.

Quõ dicitur Deus corda hominũ indurare.

Indurare dei quid.

Repellere dei.

fateatur. Indurare enim dicitur Deus eum, quẽ mollire noluerit. Sic etiam repellere eum, quem uocare noluerit. Sic etiam excæcare dicitur eum quem illuminare noluerit. Quos enim prædestinauit, illos et uocauit &c. Ipse enim dedit ut simus, ipse ut boni esse posſimus.

AVGVSTIN. IN ENCHI.

Cap. 98.

Sola grã discernit bonos à malis.

Sola enim gratia redemptos discernit à perditis, quos in unam cõcreuerat massam ab origine ducta causa communis. Hoc aũt qui eo modo audit ut dicat, quid adhuc conquiritur, nam uoluntati eius quis resistit: tanquam propterea malus nõ uideatur esse culpãdus, quia deus cuius uult miseretur, et quẽ uult indurat, absit ut pudeat nos hoc respondere, quod respondisse uidemus Apostolum. O homo tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit &c. Hoc enim loco quidam stulti putant Apostolum in responsione defecisse, & inopia reddendæ rationis repperisse contradictoris audaciam. Sed magnum habet põdus quod dictũ est. O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Et in talibus quæstionibus ad suæ capacitatis considerationem reuocat hominem uerbo quidem breui, sed reipsa magna est redditio rationis.

tionis. Si enim non capit hæc, quis est qui respondeat Deo? Si autem capit, magis nõ inuenit quid respondeat. Videt enim si capit uniuersum genus humanum, tam iusto iudicio diuino, in apostatica radice damnatum, ut etiam si nullus inde liberaretur, nemo rectè posset Dei uituperare iustitiam, & qui liberantur sic oportuisse liberari, ut ex pluribus non liberatis, atq; in dãnatione iustißima derelictis, ostẽderetur quid meruisset uniuersa conspersio, & quo etiam istos debitum iudicium Dei duceret, nisi eius indebita misericordia subueniret, ut uolentium de suis meritis gloriari, omne os obstruatur, & qui gloriatur, in Domino glorietur. Etiam si deus omnes damnaret nullus iustè conqueri posset. 1. Cor. 1. Eccle. 31.

Cogitatus præscientiæ auertit sensum. Gen. 40.

Pharao faciens grande conuiuium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorũ principis, restituitq; alterum in locũ suum, ut porrigeret ei poculũ: alterũ suspendit in patibulo, ut coniectoris ueritas probaretur.

Iratus rex seruis suis, me & magi- Gen. 41.

strum pistorũ retrudi iussit in carcerem principis militũ &c̃. Ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce &c̃.

2. Reg. 19. Dixit Miphiboseth ad Dauid. Tu autem domine mi rex sicut angelus Dei es: fac quod placitũ est tibi. Neq; enim fuit domus patris mei nisi morti obnoxia domino meo regi. Tu autem posuisti me seruũ tuũ inter conuiuas mensæ tuæ. Quid ergo habeo iustæ querelæ, aut quid possum ultra uociferari ad regẽ? Ait ergo ei rex. Quid ultra loqueris? Fixũ est quod locutus sum &c̃.

AVGVST. AD SIXTVM, ROMA. presbiterũ Epist. 105.

Deus non est personarum acceptor. Iniustus nõ est deus

Quod autẽ personarũ acceptorem Deum se credere existimant, si credant, quod sine ullis præcedentibus meritis, cuius uult miseretur, & quos dignatur uocat, & quem uult religiosum facit: parum attẽdũt quod debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignũ se iste glorietur, atq; ibi potius acceptionem

ceptionem nullam fieri personarum, ubi una eademq; massa damnationis & offensionis inuoluit, ut liberatus de non liberato discat, quod etiam sibi suppliciũ conueniret, nisi gratia subueniret. Si aũt gratia, utiq; nullis meritis reddita, sed gratuita bonitate donata. Sed iniustũ est, inquiunt, in una eademq; mala causa, hunc liberari, illum puniri. Nempe ergo iustũ est utrunq; puniri, quis hoc negauerit? Agamus ergò gratias saluatori, dũ nobis redditum nõ cernimus, quod in damnatione simili ũ etiam nobis debitũ fuisse cognoscimus. Si enim utriq; liberarentur, lateret quid peccato per iustitiam debeatur: si nemo, quid gratia largiretur. Vt ergo in hac difficilima quæstiõe, uerbis potius utamur Apostoli. Volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiã suam. &c. Vbi quia uniuersa massa damnata est, contumeliã debitã reddit iustitia, honorẽ indebitũ donat gratia, non meriti prærogatiua, non fati necessitate, non temeritate fortunæ, sed altitudine diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. Cur igitur sua merita iacturus est liberatus, cui si digna suis meritis redderentur, non esset nisi damnatus: Nulla ne ergo sunt merita iustorũ? Sunt planè quia iusti sunt. Sed iniusti fierent meri

Roma. 9.

Quæ sunt merita sanctorum.

Roma. 3.

ta non fecerunt. Iusti enim facti sunt, cum iustificati sunt, sed sicut dicit Apostolus: Iustificati gratis per gratiam ipsius. Quærimus namq; meritum obdurationis, & inuenimus. Merito namq; peccati uniuersa massa damnata est, nec obdurat impartiendo malitiam, sed non impartiendo misericordiam. Quibus enim non impartitur, nec digni fiunt nec merẽtur, ac potius ut non impartiatur hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritũ misericordiæ, nec inuenimus: quia nullũ, ne gratia euacuetur, si non gratis donatur, sed meritis redditur. Si enim dixerimus fidem præcessisse in qua erat meritũ gratiæ, quid meriti habet homo ante fidem? Quid enim habet, quod non accepit. Nam si quærere uellet homo, ante gratiam quid meruerit, ut acciperet eam, mala sua poterit homo inuenire, non bona etiam si eum unius diei uitam habentem super terram gratia saluatoris inuenerit.

Meritũ hominis nullum est.

2. Cori. 4.

Gen. 48. Iacob extendens manum dextram posuit super caput Effraim iunioris fratris: sinistram autem super caput Manasse qui maior natu erat cõmutans manus. &c.

4. Esd. 7. Scio Domine quoniã uocatus est altissimus

tissimus misericors, in eo quid misereatur his qui nondum in seculo aduenerunt.

HIERO. HEDIBIAE QVAEstio.10.To.4.

Si Esau & Iacob nec dum nati erant, nec aliquid egerant mali aut boni, ut uel demerentur Deum, uel offenderent, & electio eorum atq; abiectio, non merita singulorum, sed uoluntatem eligentis & abijcientis ostendit, quid ergo dicemus. Iniquus est Deus? Secundum illud exemplum quo loquitur ad Moysen: Miserebor cui misertus fuero, & misericordiã præstabo cui miserebor. Si hoc inquit recipimus, ut faciat Deus quodcunq; uoluerit, & absq; merito & operibus uel eligat aliquem uel condemnet: ergo nõ est uolentis neq; currentis, sed miserentis Dei, maximè cum eadem scriptura, hoc est idem Deus loquatur ad Pharaonem. In hoc ipsum excitaui te, ut ostendam in te uirtutẽ meam, & annuncietur nomen meum in uniuersa terra. Si hoc ita est, & pro uoluntate sua miseretur Israeli & indurat Pharaonem: ergo frustra quæritur, atq; causatur, uel nos bona nõ fecisse uel fecisse mala; cũ in potestate ipsius sit & uoluntate, absq; bo-

Electio & abiectio est in uoluntate dei.

Exod. 33.

Deus oĩa quæcũque uoluit facit.

ni &

nis & malis operibus uel eligere aliquem uel abijce re, præsertim cum uoluntati illius humana fragilitas resistere nequeat. Alioquin unus est solis calor & secundum essentias subiacētes, alia liquefacit, alia indurat, alia soluit, alia constringit. Liquatur enim cera & induratur lutum, & tamen cōloris non est diuersa natura. Sic & bonitas & clementia Dei, uasa iræ quæ apta sunt in interitum, id est, populum Israel indurat, uasa aūt misericordiæ quæ præparauit in gloriam, uocat, hoc est nos.

Comparatio de sole.

Exod. 10. Ego enim induraui cor Pharaonis & seruorum illius: ut faciam signa mea hic in eo: & narres in auribus filij tui & nepotum tuorum quoties contriuerim Aegyptios, & signa mea fecerim in eos: & sciatis quia, ego dominus Deus.

Eccle. 16. Nam plurima opera sunt in absconsis: sed opera iustitiæ eius quis enunciabit, aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum à quibusdam: & interrogatio hominum in consummatione erit.

Iob. 36. Ecce Deus excelsus in fortitudine sua

ſua & nullus ei ſimilis in legiſlatoribus. Quis poterit ſcrutari uias eius aut quis audet ei dicere, operatus es iniquitatem. &c.

Temporibſus uis dicetur, Iacob & Iſrael quid operatus ſit Deus. Numer. 23.

Reliquiæ ſecundũ electionem gratiæ Dei, ſaluæ factæ ſunt. Si autem gratia iam non ex operibus. Alioquin gratia non eſt gratia. Quid ergo? Quod quærebat Iſrael hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt: cæteri uerò excæcati ſunt ſicut ſcriptum eſt. Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis, oculos ut non uideant, & aures ut non audiant, uſq; in hodiernum diem &c̃. Secundum Euangelium quidem inimici propter uos: ſecundum electionem autem chariſſimi propter patres, Sine pœnitentia ſunt dona & uocatio Dei. Rom. 11.

Aug.

Vasa iræ prosunt uasis misericordiæ.

Secundum Euangelium quidem inimici propter uos, secundum autem electionem dilecti propter patres. Quid est secundum euangelium inimici propter uos, nisi quod ex inimicitia qua occiderunt Christum, in euangelio sicut uidemus sine dubitatione profecit? Et hoc ostendit ex Dei dispensatione uenisse, qui bene uti nouit etiam malis, nõ ut ei prosint uasa iræ, sed ut ipso illis bene utente prosint uasis misericordiæ. Quid enim apertius dici potuit, quàm id quod dictũ est. Secundũ Euangelium inimici propter uos? Est ergo in malorum potestate peccare. Vt aũt peccando hoc uel hoc illa malicia faciat, non est in eorum potestate sed Dei, diuidentis tenebras & ordinãtis eas, ut hinc etiam quod faciunt cõtra uoluntatem Dei, nõ impleatur nisi uoluntas Dei: Ecce quod dictũ. Secundũ Euangelium quidem inimici propter uos. Tanta quippe ab inimicis Iudæis, manus Dei & consiliũ prædestinauit fieri, quanta necessaria fuerant Euangelio propter nos. Sed quid est quod sequitur. Secundum electionem autem dilecti propter patres? Nunquid illi inimici, qui in suis inimicitijs perierũt

Male uelle est in potestate malorum sed non male operari.

& ad

& aduersantes Christo degente ad huc pereunt: ipsi sunt electi atq; dilecti? Absit. Quis hoc uel stul tissimus dixerit? Sed utrumq; licet si inter se con trarium, id est inimici & dilecti, quamuis non in eosdem homines, tamen in eandem gentem conue nit Iudæorum, & ad idem carnale semẽ Israel, alijs eorum ad claudicationem, alijs ad benedictionem Israel ipsius pertinentibus. Vnde & hic posteaquã dixit. Secundum electionem autem dilecti propter patres, continuo subiecit, unde agimus. Sine pœni tentia enim sunt dona & uocatione Dei, id est, sine mutatione stabiliter fixa manent. Ad hanc uocatio nem qui pertinent, omnes sunt dociles Dei, nec po test eorum quisquam dicere, credidi ut sic uocarer, prœuenit eum quippe misericordia Dei, qua sic uo catus est ut crederet. &c.

Dilecti nõ idẽ qui inimici.

Dona fixa manent.

Beatus uir qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur & in sensu cogitabit circunspectionem Dei. Qui excogitat uias illius in corde suo, & in absconditis illius intelligens. Vadens post illum quasi inuestigator: & in uijs illius consistens. Qui respicit per

Eccle. 14.

per feneſtras illius,& in ianuis illius audiens. Qui requieſcit iuxta domũ illius & in parietibus illius figens palũ. Statuet cauſulam ſuam ad manus illius et requieſcit in cauſula illius bona per æuum. Statuet filios ſuos ſub tegmine illius,& ſub ramis illius morabitur. Protegetur ſub tegmine illius feruore: & in gloria eius requieſcet.& cætera .

Mat.11. Confitebor tibi pater Domine cœli & terræ:quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus , & reuelaſti ea paruulis. Ita pater quum ſic placitum fuit ante te .

1.Cor.1. Videte uocationẽ ueſtram fratres , quia non multi ſapientes , ſecundum carnem,non multi potentes, nõ multi nobiles , ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus , ut confundat ſapientes,& infirma mundi elegit Deus ,ut confundat fortia,& ignobilia mundi cõtemptibilia elegit Deus, & ea quę non ſunt: ut ea quæ ſunt deſtrueret,

ut

ut non glorietur omnis caro in conſpectu eius, ex ipſo autẽ uos eſtis in Chriſto Ieſu, quia factus eſt nobis ſapientia & iuſtitia, & ſanctificatio & redemptio, ut (quemadmodum ſcriptum eſt) Qui gloriatur in Domino glorietur. Gala. 1.

Cum autem placuit ei qui me ſegregauit ex utero matris meę, et uocauit per gratiam ſuam.

Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti, electis aduenis diſperſis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, & Bithynię ſecundum præſcientiam Dei patris, in ſanctificationem ſpiritus, in obediẽtiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti, gratia uobis et pax multiplicetur. Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti &c. 1. Petri. 1.

Deus autem omnis gratię qui uocauit nos in æternam ſuam gloriam, in Chriſto Ieſu modicũ paſſos, ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitq;. Ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum.

2. Timo. 1. Qui nos liberauit & uocauit uocatione sua sancta non secundum opera nostra sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu, ante tempora secularia.

Rom. 1. Per quem accepimus gratiã & apostolatum ad obediendum fidei, in omnibus gentibus pro nomine eius, in quibus estis & uos uocati Iesu Christi, omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, uocatis sanctis.

AVGVST. LIB. EXPOSITIONIS inchoatæ in Epistolam ad Romanos.

Omnibus inquit, qui sunt Romæ dilectis Dei uocatis sanctis. Etiam hic significat benignitatẽ Dei potius, quàm meritum illorũ. Non enim ait, diligẽtibus Deũ, sed dilectis Dei. Prior enim dilexit nos, ante oĩa merita, ut & nos dilecti eum diligeremus.

Dilecti sumus à deo ante omne meritum.

AVGVST. CONTRA DVAS epist. Pelagiano. ad Bonifacium libro secundo. Cap. 9.

Dicunt Pelagiani se confiteri, gratiam quoq; adiuuare unius cuiusq; bonum propositum, nõ tamen reluctãti studiũ uirtutis immittere. Hoc quippe ita dicunt

Propositũ bonũ à deo accipimus.

dicunt uelut homo à seipso sine adiutorio Dei, habeat propositum bonum, studiumq; uirtutis, quo merito præcedente, dignus sit adiuuari Dei gratia subsequente: putant enim fortasse ita dixisse Apostolum. Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secũdum propositum uocati sunt. Vt propositum hominis uellet intelligi, quod propositum tanquam bonum meritum sequatur misericordiam uocantis Dei, ignorantes ideo dictum esse, qui secundum propositũ uocati sunt, ut Dei, non hominis ꝓpositũ intelligatur, quò eos quos præsciuit & prædestinauit cõformes imaginis filij sui, elegit ante mũdi constitutionem. Non enim omnes uocati, secundũ propositũ sunt uocati: Quoniã multi uocati, pauci uerò electi. Ipsi ergo secundũ propositũ uocati, qui electi ante cõstitutionẽ mũdi: Hominis autẽ propositũ bonũ, adiuuat quidẽ subsequẽs gratia, sed nec ipsũ esset, nisi præcederet gratia. Studium quippe hominis quod dicitur bonũ quamuis cum esse cœperit, adiuuetur gratia, non tamen incipit sine gratia. Roma. 8. Peruersa opinio Pelagianorũ

AVGVST. LIB. DE CORREptione & Gratia. Cap. 7.

Quis enim te discernit? Quid autem habes quod 1. Cori. 4

lis discer/ nuntur.

nō accepisti? si aūt accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? ab illa perditiōis massa, quæ facta est per primū Adā, debemus ītelligere neminē posse discerni, nisi qđ hoc donū habet, quicquid habet q̄ gratia saluatoris accepit. Quicunq; ergo ab illa originali dānatione, ista diuinæ gratiæ largitate discreti sunt nō est dubiū q̄ et procuratur eis audiēdū Euāgeliū & cum audiunt credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur, usq; in finem perseuerāt: & si quando exorbitant, correpti emendantur, & quidam eorum si ab hominibus non corripiātur, tamen in uitā quam reliquerant redeunt, & nonnulli accepta gratia in qualibet ætate, periculis huius uitæ, mortis celeritate subtrahuntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui uasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in filio suo, ante constitutionem mundi, per electionem gratiæ. Si autem gratia, iam non ex operibus, profectò electi sunt per electionem gratiæ, non præcedētium meritorum suorum: quia gratia est illis omne meritum.

Deus elegit uasa misericordiæ ante constitutionem mundi.

4. Esd. 5.

Dominator domine, ex omni sylua terræ, & ex omnibus arboribus eius elegisti uineam unicam: & ex omni terra orbis, elegisti tibi foueā unam:

&

& ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi liliũ unũ: & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum unum: & ex omnibus ędificatis ciuitatibus, sanctificasti tibimetipsi Syon: & ex omnibus creatis uolatilibus, nominasti tibi columbam unam: et ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem unam: & ex omnibus multiplicatis populis, acquisisti tibi populum unum: et ab omnibus probatam legem donasti, huic quem desyderasti populo. Et nunc Domine quid tradidisti unum pluribus? Et præparasti super unam radicem alias: & dissperdidisti unicum tuum in multis: & conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant, Et sſi odiens odisti populũ tuum, tuis manibus debet castigari.

Paruulorum dãnatio, siue saluatio.

AMBRO. DE VOCATIONE

Gentium libro primo. Cap. 5.

Respice ad uniuersalem multitudinem paruulorum,

lis discer/ nuntur.

nō accepisti? si aūt accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? ab illa perditiōis massa, quæ facta est per primū Adā, debemus ītelligere neminē posse discerni, nisi qđ hoc donū habet, quicquid habet q̄ gratia saluatoris accepit. Quicunq; ergo ab illa originali dānationē, ista diuinæ gratiæ largitate discreti sunt nō est dubiū q̄ et procuratur eis audiēdū Euāgeliū & cum audiunt credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur, usq; in finem perseuerāt: & si quando exorbitant, correpti emendantur, & quidam eorum si ab hominibus non corripiātur, tamen in uitā quam reliquerant redeunt, & nonnulli accepta gratia in qualibet ætate, periculis huius uitæ, mortis celeritate subtrahuntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui uasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in filio suo, ante constitutionem mundi, per electionem gratiæ. Si autem gratia, iam non ex operibus, profectò electi sunt per electionem gratiæ, non præcedētium meritorum suorum: quia gratia est illis omne meritum.

Deus elegit uasa misericordiæ ante constitutionem mundi.

4. Esd. 5.

Dominator domine, ex omni sylua terræ, & ex omnibus arboribus eius elegisti uineam unicam: & ex omni terra orbis, elegisti tibi foueā unam:

&

& ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium unũ: & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum unum: & ex omnibus ędificatis ciuitatibus, sanctificasti tibimetipsi Syon: & ex omnibus creatis uolatilibus, nominasti tibi columbam unam: et ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem unam: & ex omnibus multiplicatis populis, acquisisti tibi populum unum: et ab omnibus probatam legem donasti, huic quem desyderasti populo. Et nunc Domine quid tradidisti unum pluribus? Et præparasti super unam radicem alias: & dissperdidisti unicum tuum in multis: & conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant, Et sſi odiens odisti populũ tuum, tuis maParuulorum dãnatio, siue saluatio.
nibus debet castigari.

AMBRO. DE VOCATIONE Gentium libro primo. Cap. 5.

Respice ad uniuersalem multitudinem paruulorum,

rum, in quibus excepto illo quo in damnatione nascitur gens humana delicto, nec præterita possunt merita, nec futura censeri. Oēs enim de quibus nunc loquimur, ante illū intelligētiæ usum, ante liberum voluntatis arbitrium: alij ad æternam beatitudinem regenerati, alij ad perpetuā miseriā trāseunt non renati. Si originalē culpā fateris, omnis numerus in reatu est: si moralē innocētiā quæris, omnis summa in uitio est. Non inuenit quod discernat humana iustitia, sed habet qđ eligat inenarrabilis gratia Dei. In abscondito est consilium, sed non latet donum: opus excerit pietas, causam obscurat potestas. Quod si ad illos dirigas mentis intuitū, qui longā agentes in flagitijs et sceleribus ætatē, Sacramento baptismatis Christi in ipso uitæ fine renouantur, & sine ullo suffragio bonorū operū, in regni cœlestis consortium transferūtur, quo intellectu diuinū iudiciū cōprehendes, nisi ut indubitāter agnoscas gratuita esse Dei munera. Et sicut nulla sunt tam detestāda facinora, quæ possunt gratiæ arcere donū, ita nulla posse tam præclara opera existere, qbus hoc quod gratis tribuitur, per retributiōis iudiciū debeatur. Vilesceret enim redēptio sanguinis Christi, nec misericordiæ Dei humanorū operū prærogatiua succumberent

Dei munera gratuita sunt.

Nota.

cumberent, si iustificatio quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur ut non munus largientis, sed merces esset operantis.

IN EOD. LI. AMBRO. CA. VII.

De paruulis uerò quibus sine ullo bonæ uolũtatis merito, in originali uulnere cũ cæteris mortalibus causa cõmunis est, nihil potest expositionis afferri, qua doceatur cur isti salui fiãt renati illi pereãt non renati, sub illius prouidentia & omnipotentia in cuius manu est anima omnis uiuẽtis, et ſpiritus uniuersæ carnis hominis.

IDEM LIB. II. CAP. VIII.

Neq; enim credi fas est, eos qui regenerationis non adepti sunt sacramentũ, ad illud beatorũ pertinere cõsortiũ. Et magis stupendũ magisq; sit mirũ, quod ubi actio nõ offendit, ubi arbitriũ non resistit, ubi eadem miseria, similis imbecillitas, causa cõmunis est, nõ unũ esse iudicẽ de tãta parilitate, et quales reprobat abdicatio, tales adoptat electio. Et plura ibidẽ. Paruuli non renati dãnantur.

IDEM LIB. II. CAP. VLTIMO.

Benedictus Deus et pater domini nostri Iesu Christi qui benedixit nos &c. Et cætera quæ sub eiusdem sensus prædicatione connectit, docens donum atque opus gratiæ in æterno semper Dei manſisse Eph. 1.

Omnes q̃ saluantur ab æterno prædestinati sunt.

consilio, omnes q̃ adoptionis filios, non solum in eo tempore quo iam existentes uocati sunt, sed etiam priusquàm mundus conderetur, electos. In qua electione quicquid hominum præcognitum non est, nulla eidem ratione sociabitur. Omnes enim qui in regnum Dei de cuiuslibet temporis uocatione uenturi sunt, in ista quæ secula cuncta præcessit adoptione signati sunt. Et sicut nullus infidelium in hac sorte numeratus, ita nullus piorum ab hac sorte discretus est. Hæc autem æterna & semper tranquilla cognitio nulla nos urget necessitate peccãdi, nec inde manat iniquitas unde iustitia. Quia cum bonus Deus omnia bona fecerit, & mali nulla sit omnino natura, à liberis uoluntatibus, quas utiq; bonum fuit liberas fieri, spontanea est orta transgressio, & natura mutabilis, cuius incolumitas ab incõmutabili pendebat essentia, à summo se bono, dum proprio peruerse delectatur, abrupit, cui nunc ruinæ medetur gratia Dei. Et propterea Iesus Christus uenit in hunc mundum, ut soluat opera diaboli, quæ utiq; sic soluuntur, ut in destructione eorum, etiam ab ijs quibus succurritur, laboretur: quoniam & hoc à saluante donatur.

Liber primus homo uoluntate peccauit.

1. Ioan. 3.

Eccle. 33. Ex ipsis exaltauit & magnificauit Deus

Deus & ex ipsis posuit in numerum dierum, & omnes homines de solo & ex terra unde creatus est Adam. In multitudine disciplinæ Domine seperauit, eos & immutauit uias eorum: Et ex ipsis benedixit & exaltauit & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicuit: & ex ipsis maledixit & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorum. Quasi figuli lutum in manu & cætera.

Ecce ego creaui fabrum sufflantẽ in igne prunas, & proferentem in opus suum, & ergo creaui interfectorem ad disperdendum. Esai. 54.

Tu autem Deus noster suauis & uerus es: patiens, & in misericordia disponens omnia. Etenim si peccauerimus tui sumus, scientes magnitudinem tuam, & si non peccauerimus: scimus, quoniam apud te sumus cõputati. Nosse enim te consummata iustitia est. Sapie. 15.

Ego Dominus, & non est alter, for- Esai. 45.

mans lucem, & creans tenebrãs, faciens pacem, & creans malum. Ego Dominus faciẽs omnia hæc. Væ qui contra dicit factori ſuo, teſta de ſamĳs terræ. Nunquid dicet lutũ figulo ſuo, quid facis, & opus tuum abſq; manibus eſt. Vę qui dicit patri, quid generas, & mulieri, quid parturis? Hęc dicit Dominus ſanctus Iſrael plaſtes eius. Ventura interrogate me ſuper filios meos, et ſuper opus manuũ mearũ mandate mihi. Ego feci terrã et hominẽ ſuper eã creaui ego Manus meæ tetenderunt cælos: et omni militiæ eorum mandaui. Ego ſuſcitaui eum ad iuſtitiam, & omnes uias eius dirigam.

Sapie.16. Tu es Domine qui uitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis uſque ad portas mortis, & reducis.

Iob.5. Quia ipſe uulnerat & medetur, percutit. & manus eius ſanabunt.

Eccle.7. In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue. Sicut enim hanc, ſic & il-

et illam fecit Deus, ut nõ inueniat homo cõtra eum iustas quærimonias.

Diues & pauper obuiauerunt sibi utriusq; operator est Dominus. Prouer. 22

Vnum est quod loquutus sum & innocentem & impium ipse consumit. &c̃. Iob. 9.

Si subuerterit omnia, uel in unum coarctauerit, quis contradicet ei? Vel quis dicere potest cur ita facis? Ipse enim nouit hominũ uanitatem. Iob. 11.

Apud eum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligentiã. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si remiserit eas, subuertent terram. Ipse nouit & decipientem & eum qui decipitur. Adducit consiliarium in stultum finem, & iudices in stuporem. Baltheum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum. Ducit sacerdotes in glorios Iob. 12.

& op-

& optimates ſupplantat. Commutans labium ueracium, et doctrinam ſenum auferens & cætera. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos ut fruſtra incedant per inuium. Palpabunt quaſi in tenebris & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios.

Prouer.16 Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum.

Prouer.20 A Domino diriguntur greſſus hominis, quis autem hominum poteſt intelligere uiam ſuam?

Proue. 16 Cor hominis diſponit uiam ſuam, Dominus autem dirigit greſſus eius.

Amos.3. Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecerit.

Hier.10. Scio Domine, quod non eſt hominis uia eius, nec uiri eſt ut dirigat greſſus ſuos.

Eccle.7. Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit.

Quomodo

Quomodo ignoras quæ ſit uia ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in uentre pregnatis, ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium

Dominus mortificat & uiuificat: deducit ad inferos & reducit. 1. Reg. 2.

Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit & impij in tenebris conticeſcent: quia non in fortitudine ſua roborabitur uir. Roma. 9.

In eodem Cap. de filijs Heli. Et nõ audierunt uocem patris ſui, quia uoluit Dominus occidere eos.

Abijt cum Saule pars exercitus, quorum tetigerat corda Deus.

Non acquieuit rex populo, quoniam aduerſatus eũ fuerat Dominus.

AVGVSTI. LIB. DE LIBRO Arbitrio & Gratia.

Cap. 20

Satis me diſputaſſe arbitror aduerſus eos qui gratiam Dei uehementer oppugnant, qua uoluntas humana non tollitur, ſed ex mala mutatur in bonam

Et cum

Et cum bona fuerit, adiuuatur. Et sic disputasse, ut non magis ego, quàm diuina ipsa scriptura uobiscum eloquuta sit, euidentissimis testimonijs ueritatis, quæ scriptura diuina, si diligenter inspiciatur, ostendit nõ solum bonas hominũ uoluntates, quas ipse fecit ex malis, & à se factas bonas in actus bonos, & in æternam dirigit uitam, uerumetiã illas quæ conseruant seculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eas quò uoluerit, quando uoluerit faciat inclinari, uel ad beneficia quibusdam præstanda, uel ad pœnas quibusdam ingerendas, sicut ipse iudicat occultissimo quidem iudicio, sed sine dubitatione iustissimo. Nam inuenimus aliqua peccata etiam pœnas esse aliorum peccatorum, sicut sunt uasa iræ, quæ perfecta dicit Apostolus in perditionem. Sicut induratio Pharaonis, cuius & causa dicitur, ad ostendendam in illo uirtutẽ Dei: Vnde dicit Dominus ad Iesum filium Naue. Non poterũt filij Israel subsistere à facie inimicorum suorum. Quid est non poterunt subsistere? Quare non subsistebant per liberum arbitrium, sed per timorẽ turbata uoluntate fugiebant, nisi quia dominus Deus dominatur uoluntatibus hominum, et quos uult in formidinẽ uertit iratus? Nunquid nõ sua uolunta-

Omnia in potestate dei sunt.

Aliqua peccata etiam pœnæ peccatorũ sunt

Ioſue. 7.

Deus dominatur uo-

te

te homo improbus filius Gemini maledicebat regi Dauid? Et tamen quid ait Dauid, dimitte eũ ut maledicat: quia dominus dixit illi maledicere Dauid. Ecce quomodo probatur Deum uti cordibus, etiã malorum ad laudem atq; adiumentum bonorũ. Sic usus est Iuda tradente Christum. luntatibus hoim.

A Domino egressus est sermo. Nõ possumus extra placitum eius quicq; aliud loqui tecum. Gene. 24.

Nolite timere: Num Dei possum resistere uoluntati? Vos cogitastis de me malum: sed Deus uertit illud bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. Gene. 49.

Quid respondebimus (inquit) Domino meo, uel quid loquemur, aut iustè poterimus obtrudere? Deus inuenit iniquitatem seruorum suorum. Gene. 44.

EX EODEM LIB. AVGVST. Cap. 31

Quis non ista iudicia diuina contremiscat, quibus Deus agit etiam in cordibus malorum hominum 2. Rege. 16

num quicquid uult reddens, tamen eis secundum merita eorum. In literis Apostolicis uidete quæ scripta sunt ad Romanos primo. Propterea tradidit illos Deus in desyderia cordis illorum in immunditiam. Itć paulo post. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Et tradidit illos Deus in reprobam mentem. 2. ad Thessa. 2. Ideo mittit illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. His & talibus testimonijs diuinorum eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longum est, satis quantum existimo manifestatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum uoluntates quocunque uolucrit, siue ad bona pro misericordia, siue ad mala pro meritis corũ, iudicio utiq; suo, aliquãdo aperto, aliquãdo occulto, semper aũt iusto. Fixũ enim debet esse, et immobile in corde uestro: quia nõ est iniquitas apud Deũ. Ac per hoc legitis in literis ueritatis à Deo seduci homines, aut obtundi, uel obdurari corda eorum, nolite dubitare præcessisse mala merita eorum ut iustè ista paterentur, ne incurratis in illud Salamonis. Insipientia uiri uiolat uias, eius Deus aũt causatur in corde suo

Agit Deus etiã in cordibus malorũ hominũ

Iniquitas nõ est apud deum.

4. Esd. 6. Et antequàm præsentes anni inuestigarentur, et antequàm abaliena-

rentur

rentur eorũ, qui nũc peccant adinuẽ tiones, & antequàm cõsignati essent qui fidem thesaurizauerũt: tunc cogi tauí, & factæ sunt (creaturæ) per me solum, & non per alium, & finis per me & non per alium &c.

Non uidebis uẽtum neq; pluuiã, & alueus iste replebitur aquis: & bibe-tis uos & familiæ uestrę, & iumẽta uestra. Parumq; est hoc in conspectu Domini, insuper tradet etiam Moab in manus uestras. 4. Reg. 3.

Et crediderũt quotquot erant prę-ordinati ad uitam æternam. Acto. 13.

Et in illo tẽpore saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scri-ptus in libro. Dani. 12.

Vniuersos filios tuos doctos à Do-mino, et multitudinẽ pacis filijs tuis, & in iustitia fundaberis. Esai. 54.

Quia quibus non est narratũ, de eo uidebunt, & qui non audierunt, con templati sunt. Esai. 52.

Esai.65. Quęsierũt me, qui ante non interrogabant: inuenerũt, qui nõ quęsierũt me. Dixit: Ecce ego, ecce ad gentem quę nesciebat me, & quæ non inuocabat nomen meum.

Ioan.6. Omne quod dat mihi pater ad me ueniet. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eũ: scriptũ est in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit a patre et didicit, uenit ad me. Ca. xiij. Ego scio quos elegerim. Ca. xv. Nõ uos me elegistis, sed ego elegi uos & posui uos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus uester maneat. Ego elegi uos de mũdo. Mat. x. Nonne duo passeres asse ueneunt: et unus ex illis non cadet super terram, sine patre uestro. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

Esa.62. Nõ uocaberis ultra derelicta, & terra tua nõ uocabitur amplius desolata. Sed uocaberis uoluntas mea in ea. Ecce Dominus auditũ fecit in extremis

mis terræ. Dicite filię Sion: Ecce saluator tuus uenit, ecce merces eius cũ eo, & opus eius corã illo. Et uocabũt eos populus sanctus, redẽpti à Domino. Tu autem uocaberis quęsita ciuitas, & non derelicta.

AVGVST. LIB. DE PRAEDESTINATIONE Sanctorum.

Cap. 8.

Omne quod dat mihi pater ad me ueniet. Quid est, ad me ueniet, nisi credet in me? sed ut fiat pater dat. Item paulo post. Nolite inquit murmurare in inuicem. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, attraxerit eum, & ego eum resuscitabo in nouissimo die. Et omnis qui audiuit à patre, et didicit, uenit ad me. Quid est omnis qui audiuit à patre, & dicit, uenit ad me: nisi nullus est qui audiat & discat à patre, et non ueniat ad me? Si enim omnis qui audiuit à patre, & didicit, uenit omnis profectò qui non uenit, non audiuit à patre nec didicit. Nam si audisset & didicisset, ueniret. Neque enim ullus audiuit ac didicit & nõ uenit. Sed omnis qui audiuit & didicit à patre (ut ait ueritas) uenit, Valde remota est hæc à sensibus carnis, hæc schola ĩ

Ioan. 6.

Ioan. 9.

Nullus ad fidẽ uenit, nisi doctus à deo.

qua pater auditur, & docet ut ueniatur ad filiũ. Ibi est & ipse filius: quia ipse est uerbum eius, per quod sic docet, nec agit hoc cum carnis aure, sed cordis. Simul est & ibi spiritus patris & filij. Neque enim ipse non docet aut separatim docet. Inseparabilia dicimus esse opera trinitatis. Et ipse est spiritus sanctus, de quo Apostolus dicit. Habentes autem eundem spiritum fidei. Sed ideo patri hoc potißimum est attributum, quia de ipso est genitus unigenitus, & de ipso procedit spiritus sanctus. Multos uenire uidemus ad filium, quia multos credere uidemus in CHRISTVM, sed ubi & quomodo à patre audierint hoc, & didicerint, non uidemus, nimirum gratia ista secreta est, Gratiã uerò esse quis ambigit? Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur. Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. Quando ergo pater intus auditur, et docet, ut ueniatur ad filium, aufert cor lapideum, et ad cor carneum. Sic quippe facit filios promißionis, & uasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Cur ergo nõ omnes docet, ut ueniant ad Christum, niſi quia omnes quos docet, misericordia docet: quos autem non docet, iudicio

Opera trinitatis sunt inseparabilia.

2. Cori. 4.

Cõtra eos qui dicunt peccatorẽ obicem ponere gratiæ Dei.

dicio non docet? Non enim frustra scriptum est in Prophetis. Et erunt omnes docibiles Dei. Quod testimonium cum præmisisset, tunc subdidit. Omnis qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me. Sicut ergo integrè loquimur, cum de aliquo literarũ magistro, qui in ciuitate solus est, dicimus, omnes iste hic literas docet: non quia omnes discunt, sed quia nemo nisi ab illo discit, quicunque ibi literas discit. Ita recte dicimus, omnes Deus docet uenire ad Christum, non quia omnes ueniunt, sed quia nemo aliter uenit. Cur aũt nõ omnes doceat, aperuit Apostolus: quia uolẽs ostẽdere irã, & demõstrare potentiã suam etc. Hinc est quod uerbũ crucis pereũtibus stultitia est, his autẽ qui salui fiunt, uirtus Dei est. Hos oẽs docet uenire ad Christũ Deus, hos omnes uult saluos fieri, et ĩ agnitionẽ ueritatis uenire. Nã & si illos quibus stultitia est uerbũ crucis, ut ad Christũ uenirẽt, docere uoluisset, proculdubio uenirẽt & ipsi. Quare inquiũt non omnes docet? Si dixerimus quia uolũt discere, quos non docet, respondebitur nobis. Et ubi est quod ei dicitur? Domine tu conuertẽs uiuificabis nos. Aut si non facit uolentes ex nolentibus Deus, quid orat Ecclesia secundum præceptum Domini pro persequutoribus suis.

Esaiæ. 4.

Comparatio de doctore.

1. Corin. 1.

Deus non omnes docet.

Psal. 84.

Deut. 29. Vos uidistis uniuersa quę fecit Dñs cor̃ uobis in terra Aegypti Pharaoni & omnibus seruis eius, uniuersęq; terræ illius: tẽtationes magnas quas uiderũt oculi tui: signa illa portẽtaq; ingentia, & non dedit uobis Dominus cor intelligens, & oculos uidẽtes & aures quæ possent audire usq; ad presentem diem &c̃.

4. Esd. 8. Hoc seculũ fecit altissimus propter multos, futurum autem propter paucos &c̃. Multi quidẽ creati sunt, pauci autem saluabuntur.

Ibidem Sicut enim agricola serit super terrã semina multa, & plantationes multitudinis plantat: sed non in tempore omnia quæ seminata saluantur, sed nec omnia quę plantata sunt radicabũt: sic & qui in seculo seminati sunt, non omnes saluabũtur. Et respondi & dixi. Si inueni gratiam loquar. Quomodo semẽ agricolæ si non ascẽderit, aut non acceperit pluuiam tuam in tempore: aut si corruptum

fuerit

fuerit multitudine pluuiæ: ſic perit & ſimiliter homo qui manibus tuis plaſmatus eſt.

Non enim omniũ eſt fides. Fidelis autem dominus eſt, qui confirmabit uos & cuſtodiet à malo. 2. Teſſ. 3.

AVGVST. CON. PELAGIA. ET Cæleſt. de Gratia. Cap. 10.

Non omnium eſt fides, qui audiunt per ſcripturas Dominum, regnum cœlorum pollicentem, aut omnibus ſuadetur, quibuſcunque ſuadetur, ut ueniant ad eum qui dicit. Venite ad me omnes qui laboratis. Quorum autem ſit fides, & quibus perſuadetur, ut ad eum ueniant, ſatis ipſe demonſtrauit dicens. Nemo uenit ad me niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Et paulò poſt cum de non credẽtibus loqueretur. Dixi, inquit, uobis, quia nemo poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Fidem non oẽs habent Matt. 11. Ioan. 6.

CAP. 14. Omnis qui audiuit à patre meo, & didicit, uenit ad me. Qui ergo non uenerit, non de illo rectè dicitur: audiuit quidem, & didicit ſibi eſſe ueniendum, ſed facere non uult quod didicit. Prorſus non rectè dicitur de iſto docendi modo, quo per gratiam docet Deus. Si enim ſicut ueritas loquitur. Qui nõ uenit ad deũ ab eo non audiuit.

Affectus & effectus boni ex Deo sunt. Nota.

Omnis qui didicit uenit, quisquis non uenit, profectò nec didicit. Quis aũt non uideat, & uenire quẽquam, & non uenire arbitrio uoluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non uenit: nõ autem potest nisi adiutum esse, si uenit. Et sic adiutum ut, non solum quid faciendum sit sciat, sed quod scierit etiam facit. Ac per hoc quãdo Deus docet, non per legis literam, sed per spiritus gratiam ita docet, ut quod quisq; didicerit, non tantum cognoscendo uideat, sed etiam uolendo appetat, agendoq; perficiat. Et isto diuino docendi modo etiam ipsa uoluntas, & ipsa operatio, non solum uolendi & operandi naturalis posibilitas adiuuatur, sed omnis qui didicit à patre, nõ solum potest uenire, sed uenit, ubi iam et posibilitatis profectus, et uolũtatis affectus, & actionis affectus, est.

Lex sine doctrina nihil prodest absq; opere dei. Esa. 50.

CAP. 24. Legãt ergo, & intelligãt, intueantur atq; fateãtur, nõ lege atq; doctrina insonãte forinsecus, sed interna atque occulta, mirabili ac ineffabili potestate operari Deũ in cordibus hominũ, non solũ ueras reuelationes, sed etiã bonas uoluntates. Dominus Deus aperuit mihi aurẽ: ego autem non contradico, retrosum non abij.

Et

Et conuertentur ad cor ſuum in ter ra captiuitatis ſuæ & memores erũt nominis mei. Et ſcient quia ego Dominus ſum Deus eorum: & dabo illis cor & intelligent, & aures & audient, & cæt. Baruch. 2.

Aurem audientem, & oculum uidentem Dominus fecit utrumq;. Prouc. 20.

Mihi autem dedit Deus dicere ex ſententia, & præſumere digna horũ quæ mihi dantur: quoniam ipſe ſapientiæ dux eſt & ſapientum emendator. In manu enim illius & nos et ſermones ueſtri & omnis ſapientia & operum ſcientiæ diſciplina. Sap. 7.

FVLGENTIVS LIB. I. ad Monimum.

De filio autem Dei Ioannes dicit. Scimus quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatũ in eo non eſt. Sicut ergo peccatum in eo non eſt, ita peccatũ ex eo non eſt. Quod autem ex eo non eſt opus eius itaq; non eſt. Quod aũt nuſquam eſt in opere eius, nuſquã fuit in prædeſtinatiõe eius. Non ergo prædeſtinati ſunt mali ad hoc, quod malè operan-

Quõ ſunt mali à Dei prædeſtinati nõ adcul pam ſed ad pœnam.

tur, à concupiscentia sua abstracti et illecti sed ad hoc, quod iustè patiuntur inuiti. Prædestinationis enim nomine non aliqua uoluntatis humanæ coactitia necessitas exprimitur, sed misericors & iusta futuri operis diuini sempiterna dispositio, prædicatur: Deo autem misericordiam et iudicium cantat ecclesia, cuius hoc opus est in homine, ut occulto uoluntatis suæ, non tamen iniusto consilio aut gratuitam misericordiam præroget misero, ac debitam iustitiam rependat iniusto. Imò, aut misericorditer debitori donet, quod si uellet iustè posset exigere: aut iustè cum usuris, quod suum est exigat, & iniquo debitori, quod debetur iniquitatibus reddat. Ac sic, aut istum prorsus indignum misericordia præueniat, aut illum ira dignum inueniat: ipse enim donat gratis indigno gratiã, qua iustificatus impius illuminetur munere bonæ uoluntatis, & facultate bonæ operationis, ut præueniente misericordia bonum uelle incipiat, et subsequente misericordia bonũ quod uult, facere ualeat.

Prædestinationis nomine quid

Deus saluãdos præuenit dãnandos inuenit

Autoritates istæ uidentur scripturæ præcedenti cõtrariæ.

Quare ergo dicit Paulus, qui omnes homines uult saluos fieri, et ad agnitionem ueritatis uenire? i. Thim. ij.

2 Petri. 3. Nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiã reuerti. Augu-

AVGV. LIB. DE CORRE. & Gra. Cap. 14.

Cum autem homines per correptionem in uiam iuſtitiæ ſeu ueniunt, ſeu reuertũtur, quis operatur in cordibus eorum ſalutem? niſi ille, qui quolibet plantãte atq; rigante, & quolibet in agris atq; arbuſtulis operante dat incrementũ Deus, cui uolenti ſaluũ facere nullũ hom reſiſtit arbitriũ. Sic enim nolle & uelle in uolentis aut nolentis eſt poteſtate ut diuinã uoluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem. De his enim qui faciunt quæ non uult facit ipſe quæ uult. Et quod ſcriptum eſt, quod uult Deus omnes homines ſaluos fieri, nec tamen omnes ſaluantur, multis quidem modis intelligi poteſt: Omnes homines uult ſaluos fieri, ut intelligantur omnes prædeſtinati: quia omne genus hominũ in eis eſt, ſicut ſcriptũ eſt de Phariſæis. Decimatis omne olus. Vbi non eſt intelligendum, niſi omne quod habebant. Neq; enim omne olus quod erat in toto terrarum orbe decimabant. Secundum iſtum locutionis modum dictum eſt. Sicut & ego omnibus per omnia placeo. Nunquid enim qui hoc dixit, placebat etiã tam multis perſequutoribus ſuis? Sed

Nullus deo reſiſtere poteſt.

Prædeſtinati ſoli uniuerſitatẽ quandã faciunt.

Matt. 23.

1. Corin. 10 Paulus nõ omnibus placebat.

Sed placebat omni generi hominum quod Christi cõgregabat ecclesia, siue iam intus positis, siue introducendis in eam. Non est itaq; dubitandum voluntati Dei, qui in cœlo et in terra, omnia, quæcunque uoluit fecit, & qui etiam illa quæ futura sunt fecit humanas uoluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod uult, quandoquidem etiam de ipsis hominũ uoluntatibus quod uult cum uult facit. Sicut scriptum est. Et abijt Saul in domũ suã
1. Reg. 10. in Gabaa. Et abierunt cum eo potentes, quorum tetigerat Deus corda.

AVGVST. IN ENCHIRI. Cap. 120.

Differentiæ generis humani.

Qui omnes homines uult saluos fieri, non quod nullus hominũ esset, quem saluum fieri nollet, qui uirtutes miraculorũ facere noluit apud eos, quos dicit acturos fuisse pœnitentiam si fecisset, sed ut omnes homines, omne genus humanum intelligamus per quasdam differentias distributum, reges, priuatos, nobiles, ignobiles, sublimes, humiles, doctos, indoctos, integri corporis, debiles, ingeniosos, tardicordes, fatuos, diuites, pauperes, mediocres, mares, fœminas, infantes, pueros, adolescentes, iuuenes, seniores, senes in linguis omnibus, in moribus

Deus nullũ genus hominum respuit.

moribus omnibus, in artibus omnibus, in professionibus, in uoluntatum & conscientiarum uarietate innumerabili constitutos, & si quid aliud differentiarum est in hominibus. Quis est enim eorum unde non Deus per unigenitum suum Dominum nostrum per omnes gentes saluos fieri homines uelit, & idcò faciat: quia omnipotēs uelle inaniter non potest quodcunq; uoluerit? Præceperat enim Apostolus ut oraretur pro singulis hominibus, & specialiter addiderat pro regibus, & his qui in sublimitate sunt, qui putari poterant fastu & superbia seculari, à fide Christianæ humilitate abhorrere, proinde dicens. Hoc enim bonum est coram saluatore nostro Deo, id est, ut etiā pro talibus oretur. Statim ut desperationem tolleret, addidit. Qui omnes homines uult saluos fieri. Apostoli præceptū.

AVGVST. AD VITALEM:

Epistol. 106

1. Cor. 2.

Sed sicut illud quod dictum est. Omnes in Christo uiuificabuntur, cum tam multi æterna morte damnantur, ideò dictum est: quia omnes quicunq; uitā æternam percipiunt, non percipiunt nisi in Christo. Ita quod dictum est, omnes homines uult Deus saluos fieri, cum tam multos nolit saluos fieri, ideò dictum Omnes in Christo ui

dictum est: quia omnes qui salui fiunt, nisi in ipsa uolente non fiunt, & si quo alio modo illa uerba Apostolica intelligi possunt, ut tamen huic apertissimæ ueritati, in qua uidemus tam multos, uolentibus hominibus sed Deo nolente, saluos non fieri, contraria esse non possunt. Quomodo autem ut detur gratia diuina uoluntas meretur humana si eis quibus datur, gratuita misericordia datur, ut uera sit gratia. Quomodo in hac re merita pensantur humanæ uoluntatis? Quandoquidem illis quibus gratia ista non datur, nullo plerumq; merito, nulla uoluntate distantibus, sed misericordia cũ eis quibus datur habentibus causam, iusto tamen iudicio Dei non datur. Non enim est iniquitas apud Deũ, ut intelligant quibus datur, quàm gratis eis detur quando iustè utiq; non daretur: quoniam similem habentibus causam iustè non datur.

Iob. 9.

Iob. 11.

Sola misericordia Dei est causa salutis nõ meritũ nostrum.

Iob. 32. Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius: & anima eius quodcunq; uoluit, fecit.

Eccle. 10. In manu Dei potestas terræ &cet. In manu Dei potestas hominis.

Prouer. 19 Multæ cogitationes in corde uiri: uoluntas autẽ Domini in æternum permanebit. Cuncta

Cuncta enim salus mea, & omnis uoluntas: nec est quicquam ex eo qđ non germinet. 2. Reg. 23.

Et non acquieuit populi præcibus Erat enim uoluntatis Dei ut compleretur sermo quem dixerat, et cætera 2. Par. 20

Meum est consilium et æquitas: mea est prudentia, mea est fortitudo Per me reges regnant: et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant: et potentes decernũt iustitiam etc. Prou. 7.

Mecum sunt diuitiæ et gloria, opes supernæ et iustitia etc.

Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. Prou. 16.

Non dimisit eum Deus ut noceret mihi. Genes. 31.

Curauimus Babilonem, et non est sanata. Hier. 51.

Immundicia tua execrabilis: quia mundare te uolui, et non es mundata à sordibus tuis. Ezech. 24.

Benedicẽtes Dominũ exaltate illum quantum Eccl. 43.

quantū poteſtis: maior enim eſt omniū laude. Exaltantes eum replemini uirtute: Ne laboratis, non enim comprehenditis: Quis uidebit eum & enarrabit: & quis magnificabit eū ſicut eſt ab initio? Multa abſcondita ſunt maiora his. Pauca enim uidimus operum eius: omnia autem Dominus fecit: ea pie agentibus dedit ſapientiam. &c̄.

2. Par. 11. Non aſcendetis neq; pugnabitis contra fratres ueſtros: reuertatur unuſquisque in domum ſuam: quia mea hoc geſtum eſt uoluntate. Qui cum audiſſent ſermonem Domini, reuerſi ſunt: nec perrexerunt contra Hieroboam. &c̄.

IDEM AVGVST. IN ENchiri. Cap. 95.

Bonum eſt ut etiā mala ſint.

Nec dubitandum eſt Deum facere bene, etiam ſi/nendo fieri quæcunq; ſunt malè. Non enim hoc niſi iuſto iudicio ſinit. Et profecto bonum eſt, omne quod iuſtum eſt. Quamuis ergo ea quæ mala ſunt, in quantum mala ſunt, non ſint bona, tamen ut nō ſolum

solum bona, sed etiam mala sint bonum est. Nam ni si esset hoc bonũ, ut essent & mala nullo modo esse sinerentur ab omnipotenti bono. Cui proculdubio quæ facile est quod uult, facere, tam facile est quod non uult esse, non sinere. Hoc nisi credamus, pericli tatur ipsum nostræ fidei confessionis initiũ qua nos in Deum patrem omnipotẽtem credere cõfitemur. Neq; enim ueraciter ob aliud uocatur omnipotens, nisi quia quicquid uult potest, nec uoluntate cuiusp iam creaturæ, uoluntatis omnipotentis impeditur effectus.

Voluntas dei à nemine impeditur.

CAP. 96. Quamobrem uidendum est, quemadmodum sit de Deo dictum, quia & hoc Apostolus uerissimè dixit, qui omnes homines uult saluos fieri: Cum eum non omnes, sed puto plures non fiunt salui, uidetur utiq; nõ fieri quod Deus uult fieri, humana scilicet uoluntate impediente uoluntatẽ Dei. Quando enim quæritur causa, cur non omnes salui fiant. Responderi solet quia hoc ipsi uolunt. Quod quidem de paruulis dici non potest, quorum nondũ est uelle, seu nolle. Nã quod infantuli motu faciunt, si eorum uoluntati iudicarentur esse tribuendum quãdo baptizantur cum resistũt, quantum possunt etiam nolentes saluos eos fieri diceremus. Sed aper

tius Dominus in Euangelio compellans impiam ci-
Matt.23. uitatem, quoties (inquit) uolui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos, & noluisti, tanquàm Dei uoluntas, uoluntate hominũ sit superata, et in-
Deus quos uult saluat. firmißimis nolendo impedientibus, non potuerit fa-cere potentißimus quod uolebat. Et ubi est illa om-nipotentia, qua in cœlo & in terra omnia quæcũq; uoluit, fecit: si colligere filios Hierusalẽ uoluit, &
Psal.113. non fecit? An potius illa quidem filios suos ab ipso colligi noluit, sed ea quoq; nolente, filios eius colle-git ipse quos uoluit: quia in cœlo et in terra nõ quæ-dam noluit & fecit, quædam uerò uoluit & non fe-cit, sed omnia quæcunq; uoluit fecit.

Voluntas dei semper bona. CAP.101. Sed quantælibet sint uoluntates, uel angelorum uel hominum, uel bonorum uel malo-rum, uel illud quod Deus, uel aliud uolentes quàm Deus, omni potentia uoluntatis Dei, semper inui-cta est, quæ mala esse non potest. Quia etiam cum mala irrogat, iusta est, & profecto quæ iusta est, ma-la nõ est. Deus igitur omnipotens, siue per miseri-cordiã cuius uult misereatur, siue per iudiciũ quem uult obduret, nec iniquè aliquid facito, nec nisi uo-lẽs quicquam facit, & omnia quæcunq; uult, facit.

De dupli-

DE DVPLI CI LEGE, NATVRALI, & Positiua. Et de Peccato.

DE LEGE NATVRALI.

HAbe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, et ne initaris prudentiæ tuæ. In omnibus uijs tuis cogita illũ, et ipse diriget gressus tuos. Ne sis sapiens apud temetipsum. Time Deum, & recede à malo. Honora Deum de tua substãtia, et de primitijs omniũ frugum tuarum da pauperibus, & cætera. Prouer. 3.

Deus creauit de terra hominẽ, & secundũ imaginem suam fecit illũ. Et iterum conuertit illum in ipsam: et secundum se uestiuit illum uirtute. Numerum dierum & tempus dedit illi: & dedit illi potestatem eorum quæ Eccle. 17.

ſunt ſuper terram Poſui timorẽ illius ſuper omnem carnem: & dominatus eſt beſtiarum & uolatilium. Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi, conſilium & linguam & oculos & aures, & cor dedit illis excogitandi: & diſciplina intellectus repleuit illos. Creauit & illis ſcientiam ſpiritus, & ſenſu impleuit cor illorũ: & mala & bona oſtendit illis. Poſuit oculum ipſorũ ſuper corda illorũ oſtendere illis magnalia operum ſuorum: ut nomẽ ſanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarent operũ eius. Addidit illis diſciplinã: & legẽ uitæ hæreditauit illos: teſtamentum æternum conſtituit cum illis: & iuſtitiam & iudicia ſua oſtendit illis. Et magnalia honoris eius uidit oculos illorũ: & honorem uocis audierunt aures illorum: & dixit illis: attendite ab omni iniquo. Et mandauit illis unicuique de proximo ſuo. Viæ illorum coram illo ſunt ſemper.

ſemper, non ſunt abſconſę ab oculis ipſius. In unamquamque gentem præpoſuit rectorẽ, & pars Dei Iſrael facta eſt manifeſta, Et omnia opera illorum uelut ſol in conſpectu Dei: & oculi eius ſine intermiſſiõe inſpicientes in uiis eorum. Non ſunt abſconſa teſtamenta propter iniquitatem illorum & omnes iniquitates eorũ in conſpectu Dei &c̃.

Omnibus autem diebus uitę tuę, in mente habeto Deum. Et caue ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta domini Dei noſtri. Ex ſubſtantia tua fac elemoſinam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri ſtude. Fiducia magna erit coram ſummo Deo, eleemoſyna omnibus facienti- Tobi. 4.

bus eam. Quod ab alio odieris fieri tibi, uide ne tu aliquando alteri facias.

Matt. 7. Omnia ergo quęcũq; uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis.

Roma. 2. Cum enim gentes quę legem nõ habent naturaliter ea quę legis sunt faciunt, eiusmodi legẽ non habẽtes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendũt opus legis scriptũ in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia eorũ, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die cum iudicabit Deus occulta hominum, secundum Euangelium meum per Iesum Christum.

AVGVST. QVINQVA. II.

Psa. 57. Vers. 1.

Matt. 17. Lex naturæ à deo in corde hoïs scripta est.

Quandoquidem manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris ueritas scripsit: Quod tibi nõ uis fieri alteri ne feceris. Hoc & antequàm lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset unde iudicarentur, & quibus lex non esset data. Sed ne sibi homines aliquid defuisse quærerentur, scriptũ est in tabulis

tabulis quod in cordibus non legebant. Non enim scriptũ non habebant, sed legere nolebant. Oppositum est oculis eorum, quod in conscientia uidere cogerentur, & quasi forinsecus amota uoce Dei, ad interiora sua homo cõpulsus est dicente scriptura. In cogitationibus enim impij interrogatio erit. Vbi interrogatio, ibi lex. Sed quia homines appetentes ea quæ foris sunt etiã à seipsis exules facti sunt, data est etiam conscripta lex. Non quia in cordibus scripta non erat, sed quia tu fugitiuus eras cordis tui, ab illo qui ubique est comprehenderis, & ad teipsum intrò reuocaris. Propterea scripta lex quid clamat eis, qui deseruerunt legem scriptam in cordibus suis? Redite præuaricatores ad cor. Quis enim te docuit nolle accedi ab altero ad uxorem tuam? Quis te docuit nolle tibi furtum fieri? Quis te docuit nolle iniuriam pati, & quicquid aliud uel uniuersaliter uel particulariter dici potest? Multa enim sunt de quibus singulis interrogati homines clara uoce respondeant, nolle se pati. Age si non uis pati ista, nunquid solus es homo? Nónne in societate uiuis generis humani? Qui tecum factus est socius tuus est, & omnes facti ad imaginem Dei, nisi terrenis cupiditatibus conterant, quod

Sapient. 1.

Quare lex Mosica à data est.

Esa. 46.

Quæ docet lex naturæ.

Iudicamus mala quæ

pati nolimus.

ille formauit. Quod ergo tibi non uis fieri, noli alteri facere. Iudicas enim malum esse in eo quod pati nõ uis, & hoc te cogit nosse lex intima in ipso tuo corde conscripta. Faciebas, & clamabatur inter manus tuas, quomodo cogeris redire ad cor tuum, cum hoc pateris inter manus alienas? Furtum bonum est? Non interrogo. Adulterium bonũ est? Et omnes clamant non. Homicidium bonum est? Omnes clamant detestari se. Concupiscere rem proximi bonum est? Non, uox omnium est. Aut si adhuc nõ cõfiteris accedit qui concupiscit rem tuã, placeat tibi, & responde quod uis. Omnes ergo de his rebus interrogati clamant hæc bona non esse.

Quod tibi ab altero uis fieri, ipse alteri fac.

Rursus de beneficijs, non solum de non nocendo, uerum etiam de non præstando atq; tribuendo interrogatur omnis anima esuriens, famẽ patiens. Alius habet panem & redundat ei ultra sufficientiam nouit te egere, non dat. Displicet tibi esurienti displiceat & saciato cum alterum esurire cognoueris. Peregrinus tecto indigens, uenit in patriã tuã, non suscipitur ille. Tũc clamat ille, inhumanã esse ciuitatẽ facilè apud barbaros sibi esse potuisse refugium. Sẽtit iniquitatem, quia patitur, tu forte nõ sentis. Sed oportet ut te cogites peregrinũ, & uideas, quomodo tibi

do tibi posit displicere, qui tibi nō præstiterit, q; tu in patria tua non uis peregrino præstare. Ei: tu redi, redi præuaricator ad cor, ibi scripta est lex, quod tibi fieri non uis, alijs ne feceris. Exemplū charitatis.

Luxit & defluxit terra & infirmata est, defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ. Et terra infecta est ab habitatoribus suis. Quia transgressi legem sunt, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum. Propter hoc maledictio uorabit terram, & peccabunt habitatores eius, ideò insanient cultores eius, & relinquentur homines pauci. Esai. 24.

HIERO. SVPER ILLVD,

Libro. 8

Audiant Iudæi, qui se solos legem Domini accepisse gloriātur, quod uniuersæ primum Gentes, totusq; orbis naturalē acceperit legē, et idcirco postea lex data sit per Moysen, quia prima lex dissipata est. De qua Apostolus loquitur. Cū enim Gentes, quæ legem nō habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt. isti legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus Propter transgressiones lex Mosaica data est.

suis. Qui igitur has leges obseruauerint, præmia consequentur: qui autem neglexerint eas, substinebunt quæ nunc sermo Propheticus comminatur. Et quomodo in principio benedixit Deus omni creaturæ, quam fecerat, sic in cõsummatione maledicet his qui terreni sunt & cæter.

AMBROS. LIB. DE PARADISO. Cap. 8.

Quid est enim peccatum, nisi prævaricatio legis diuinæ, & cœlestium inobedientia mandatorum? Non enim auribus corporis, de mandatis cœlestibus iudicamus, sed cum esset Dei uerbum, opiniones quædam nobis boni & mali pullulauerunt, dũ id quod malum est, naturaliter intelligimus esse uitandũ, et id quod bonũ est naturaliter intelligimus nobis esse præceptũ. In eo igitur uocẽ Domini uidemur audire, quo alio interdicat, alia præcipiat. Et idcò si quis nõ obedierit illis quæ semel à Deo præcepta credimus, penè obnoxius æstimatur. Dei autem præceptum, non quasi in tabulis lapideis atramẽto legimus inscriptum, sed cordibus nostris tenemus impressum spiritu Dei uiui. Ergo opinio nostra sibi legem facit. Si enim Gentes quæ legem

Peccatum quid est.

Præceptũ dei non atramento inscribitur sed spiritu

non

non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciũt. Opinio igitur humana, ſibi tanquàm Dei lex eſt.

AVGVST. CONTRA IVLIANUM Pela. Libro. 4.

Cap. 3.

Ideoq; dicuntur ſine lege, naturaliter quæ legis ſunt facere, quia ex Gentibus uenerunt ad Euangelium, non ex circumciſione, cui lex data eſt, & propterea naturaliter, quia ut crederent, ipſa eſt in eis per Dei gratiam correcta natura.

Hæc, illum qui primus formatus eſt à Deo, pater orbis terrarum cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit et eduxit illum à delicto ſuo. Et eduxit illũ de limo terræ, & dedit illi uirtutem continẽdi omnia. Ab hac ut receſſit iniuſtus, in ira ſua per iram homicidij, fraternitas deperijt. Propter qd cum aqua deleret terrã, ſanauit iterũ ſapientia per contemptibile lignum iuſtum gubernans. Sap. 10.

AVGVST. AD HILARIVM Epiſtola. 89

Proinde quoniam lex etiam in ratione hominis, qui Lex natu-

rális quid est.

qui iam utitur arbitrio libertatis naturaliter, in cor de conscripta, qua suggeritur ne mali aliquid faciat quisq; alteri, quod pati ipse nõ uult Secundum hanc legem prœuaricati sunt oẽs, etiam qui legem per Moysen datam nõ acceperũt, de quibus in Psalmo legitur Prœuaricatores æstimaui oẽs peccatores terræ. Non enim oẽs peccatores terræ, legem per Moysen datam prœuaricauerũt: sed tamen nisi aliquam prœuaricassent, nõ appellarentur prœuaricatores. Vbi enim non est lex nec prœuaricatio. Prœuaricata ergo legem, quæ in Paradiso data est nascitur homo ex Adam cũ lege peccati & mortis de qua dicitur. Video aliã legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuũ me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis Quæ tamen nisi mala postea consuetudine roboretur facilius uincitur, non tamen nisi gratia Dei. Lege aũt illa prœuaricata quæ est in usu rationis animæ rationalis, in ætate hominis iã ratione utentis, prœuaricatores fiunt omnes peccatores terræ. Prœuaricata etiam lege illa quæ data est per Moysen, multo amplius abundat delictum. Si enim data esset lex, quæ posßit uiuificare, omnino ex lege esset iustitia. Sed concluſit scripturaoia sub peccato

Psalm. 118

Prœuaricatio legis naturalis.

Roma. 7.

Prœuaricatio etiã legis Mosaycæ.

ut

ut promißio ex fide Ieſu Chriſti daretur credenti/
bus. Hæc uerba ſi agnoſcis, Apoſtolica ſunt, de qua Gala.3.
lege iterum dicit. Lex præuaricationis gratia po/ In eodem.
ſita eſt donec ueniret ſemen, cui promiſſum eſt di/
ſpoſitum per angelos in manus mediatoris, Chri/
ſtum cõmendas cuius gratia ſalui facti ſunt omnes,
ſiue paruuli à lege peccati & mortis, cum qua na
ti ſumus, ſiue maiores qui malè utentes arbitrio uo
luntatis præuaricârunt legem naturalem ipſius ra/
tionis, ſiue qui legem acceperunt, quæ data eſt per
Moyſen, eamq; præuaricantes litera occiſi ſunt.
Cum uerò etiam Euangelica præcepta homo præ
uaricat, uelut quatriduanus mortuus putet, nec de/
illo tamen deſperandũ eſt, propter eius gratiã, qui
nõ lente dixit, ſed magna uoce clamauit: Lazere ue Ioan.11.
ni foras.

AVGVST. IN IOAN.

Tract.49. Ca.11

Homo quando naſcitur iam cũ morte naſcitur, Rom.5.
quia de Adam peccatũ trahit. Vnde dicit Apoſto
lus. Per unum hominem peccatum intrauit in mun
dũ &c. Ecce habes unũ diẽ mortis, qd homo tra-
hit de mortis propagine. Deinde creſcit, incipit ac
cedere ad rationales annos, ut legẽ ſapiat naturalẽ

quam

quam omnes habent in corde fixam. Quod tibi nõ uis fieri, alij ne feceris. Nunquid de Paganis hoc dicitur, & nõ in natura ipsa quodam modo legitur? Furtum uis pati? Vtiq; non uis. Ecce lex in corde tuo. Quod nõ uis pati, facere noli. Et hanc legem transgrediuntur homines. Ecce alter dies mortis. Data est lex etiã diuinitus per famulum Dei Moysen. Dictum est illic, non occides, non mœchaberis, nõ falsum testimoniũ dices, honora patrem & matrem, nõ cõcupisces rem proximi tui. Ecce lex scripta est, & ipsa contemnitur. Ecce tertius dies mortis. Quid restat? Venit & Euangeliũ, prædicatur regnum cœlorũ, diffamatur ubiq; Christus, minatur gehenna, uita promittitur æterna, & ipsa contemnitur. Transgrediuntur homines Euangeliũ. Ecce quartus dies mortis. Merito iam fetet. Nunquid & talibus neganda est misericordia. Absit Etiam ad tales Dominus excitandos nõ dedignatur accedere.

De

DE LEGE

POSITIVA QVAE EST duplex, Diuina & humana. Primo lege diuina siue Mosaica.

QVicunq; enim sine lege peccauerunt, sine lege peribũt: & quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Rom. 2.

Scimus aũt quoniã quæcunq; lex loquitur, his qui in lege sunt, loquitur, ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro corã illo. Per legẽ enim cognitio peccati. Nunc aũt iustitia à lege manifestata est, testificata à lege & prophetis. Rom. 3.

Si enim qui ex lege hæredes sunt exinanita est fides, abolita est promissio Lex enim iram operatur. Rom. 4.

Lex

Roma.5. Lex autem ſubintrauit, ut abunda-
ret delictum: ubi autem abundauit
delictum, ſuperabundauit & gratia
ut ſicut regnauit peccatum in mor-
tem, ita & gratia regnet per iuſtitiã
in uitam æternam per Ieſum Chri-
ſtnm &cæt.

Peccatum non imputabatur, cum
lex non eſſet, ſed regnauit mors ab
Adam uſq; ad Moyſen, etiam in eos
qui non peccauerunt, in ſimilitudi-
nem preuaricationis Adæ, qui eſt
forma futuri,

Roma. 6. Peccatum non cognoui, niſi per le-
gem: nam concupiſcentiam neſciebã
niſi lex diceret: Non concupiſces. Si
ne lege enim peccatum mortuum e-
rat, Ego autem uiuebam ſine lege
aliquando. Sed cum ueniſſet manda-
tum: peccatum reuixit. Ego autem
mortuus ſum, & inuentum eſt mihi
mandatũ, quod erat ad uitã, hoc eſſe
ad mortem. Nam peccatum occaſio-
ne accepta, per mandatũ ſeduxit me

&

& per illud occidit. Itaq; lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum.

Nam quod impoſſibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium ſuum mittẽs in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato dãnauit peccatũ in carne, ut iuſtificatio legis impleretur in nobis. Roma. 7.

Virtus peccati lex. Ego enim per legẽ, legi mortuus ſum. Si enim per legẽ iuſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt. 1. Corin. 15

Nam ſi ex lege hęreditas, iam nõ ex promiſſione. Abrahæ autem per repromiſſionem donauit Deus. Quid igitur lex? Propter tranſgreſſionem poſita eſt, donec ueniret ſemen, cui promiſerat. Lex ergo aduerſus præmiſſa Dei? Abſit. Si enim data eſſet lex, quæ poſſet uiuificare, uerè ex lege eſſet iuſtitia. Itaq; lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide iuſtificemur. Gala. 2.

1. Thim.1. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitimè utatur, scientes hoc, quia lex iusto non est posita, sed iniustis & non subditis, impijs & peccatoribus & cætera.

Heb.7. Nihil enim ad perfectum adduxit lex. Cap.x. Vmbrã enim habens lex futurorũ bonorũ, nũquam potuit accedentes perfectos facere.

AMB. LIB. DE IAC. ET VITA beat. Cap.6.

Opus & utilitas legis Mosayca. Quid igitur profuit ut lex promulgaretur, si p̃ futura non erat? Habebamus iam legem naturæ, erat unusquisq; sibi lex, qui opus legis scriptũ habebat in corde suo. Illã non tenuimus, cur addebatur ei altera, in cuius operibus caro nõ poßit iustificari? Accessit ulmculũ, nõ solutio: addita est peccatorũ agnitio, nõ remißio. Peccauimus omnes, qui poteramus excusationẽ prætẽdere per ignorantiã, os obstructũ est omnibus. Profuit tamẽ mihi, cœpi cõfiteri quod negabã, cœpi delictũ meũ cognoscere, et iniustitiam non operire, cœpi pronunciare aduersus me iniustiPsalm. 31. tiam meã Domino, et tu remisisti impietates cordis mei. Sed et illud mihi prodest, quod nõ iustificamur ex

ex operibus legis. Non habeo igitur unde gloriari in operibus meis poßim: nõ habeo unde me iactem, & ideo gloriabor in Christo. Non gloriabor, quia iuſtus ſum, ſed gloriabor, quia redemptus ſum. Gloriabor, non quia uacuus ſum peccati, ſed quia mihi remiſſa ſunt.

AVGV. LIB. DE LITERA ET ſpiritu. Cap. 9.

Oſtẽdit enim tãtũmodo lex, quid faciendũ quidue cauendũ ſit, ut quod illa oſtẽderit uolũtas impleat, ac ſi homo iuſtificetur. Sed ò homo attẽde quid ſequitur. Nunc aũt inquit, ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata per legẽ & Prophetas. Parũne inſonat ſurdis? Iuſtitia ĩquit Dei manifeſtata eſt. Hãc ignorãt, qui ſuam uolũt cõſtituere. Huic nolũt eſſe ſubiecti: Iuſtitia inquit Dei manifeſtata eſt. Nõ dixit iuſtitia hominis uel iuſtitia propriæ uolũtatis. Iuſtitia Dei non qua iuſtus eſt Deus, ſed qua induit hominẽ cum iuſtificat impiũ. Hæc teſtificata per legem & Prophetas? Huic quippe teſtimoniũ perhibent lex & Prophetæ. Lex quidem hoc ipſo quod iubendo & minando, & neminem iuſtificando, ſatis indicat dono Dei iuſtificari hominẽ per adiutorium ſpiritus. Prophetæ autẽ quia id quod prædixe- Oſtẽſio legis Moſaycæ. Rom. 3.

runt. Christi impleuit aduentus. Nam hinc sequitur & adiungit dicens. Iustitia autem Dei per fidē Iesu Christi, hoc est per fidem qua creditur in Christū. Sicut autem fides Christi dicta est, non qua credit Christus, sic illa iustitia Dei, non qua iustus est Deus. Vtrumq; enim nostrum est. Sed ideo Dei & nostri dicitur, q̄d eius nobis largitate donatur. Iustitia ergo sine lege, non sine lege manifestata. Sed iustitia Dei sine lege est, quam Deus per spiritum gratiæ credenti confert, sine adiutorio legis, hoc est nō adiutus à lege. Non utique iustificati per legem, non iustificati per propriam uoluntatem, sed iustificati gratis per gratiam ipsius, non quod sine uoluntate nostra fiat, sed uoluntas nostra ostenditur infirma per legem, ut sanet gratia uoluntatem, & sana uoluntas impleat legem, non constituta sub lege, nec indigens lege. Iusto enim non est lex posita.

Iustitia nō datur per legem.

Iustificamur gratis

1. Them. 1.

AVGVST. SVPER IOAN.

Tract. 3. Cap. 1.

Lex per Moysen data est, quæ reos tenebat, Quid enim ait Apostolus? Lex subintrauit ut abundaret delictum. Hoc proderat superbis, ut abundaret delictum. Multum enim sibi dabant, & quasi uiribus

Rom. 5.

Lex abundare facit

ribus ſuis multum aſsignabant, & non poterant implere iuſtitiam, niſi adiuuaret ille qui iusſerat. Superbiam illorum uolens domare Deus, dedit legem. Tanquàm dicens. Ecce implete, ne putetis deesſe iubentem: non deeſt qui iubeat, ſed deeſt qui impleat. Si ergo deeſt qui impleat, unde nō implet? Quia natus cum traduce peccati & mortis, de Adam natus traxit ſecum quod ibi conceptum eſt. Cecidit primus homo, & omnes qui de illo nati ſunt, de illo traxerunt concupiſcentiam carnis. Oportebat ut naſceretur alius homo: qui nullam traxit concupiſcentiam, homo & homo: homo ad mortem, homo ad uitam, ſicut dicit Apoſtolus. Quoniam quidem per hominem mors, & per hominē reſurrectio mortuorum. Omnes qui per Chriſtum iuſtificati, iuſti. Non in ſe, ſed in illo. Nam in ſe ſi interroges, Adā ſunt. In illo ſi interroges, Chriſti ſunt. Quare? Quia ille caput dominus noſter Ieſus Chriſtus, non cum traduce peccati uenit, ſed tamen uenit cum carne mortali. Mors peccatorum pœna erat, in Domino munus miſericordiæ erat, nō pœna peccati. Non habebat ille quare moreretur, & mortuus eſt. Tu habes quare, & mori dedignaris? Dignare æquo animo pati per meritum tuum, quod ille pati digna-

delictum. 1. Cor. 5.

In nobis Adā ſumus in Chriſto iuſti.

Mors Christi mortẽ nostrã occidit

tus est, ut te à sempiterna morte liberaret. Homo & homo: Sed ille non nisi homo, iste Deus & homo. Ille homo peccati, iste homo iustitiæ, Mortuus es in Adã, resurge in Christũ. Nam utrunque debetur tibi, Iam credidisti in Christum, reddes tamen quod debes de Adam. Sed non te in æternum tenebit uinculum peccati, quia mortem tuam æternã occidit mors temporalis domini Dei tui. Ipsa est gratia fratres mei, ipsa est ueritas, quia promissa & exhibita. Non erat ista in ueteri testamento, quia lex minabatur, nõ opitulabatur, iubebat, non sanabat. Languorem ostendebat, non auferebat. Sed illa præparabat medico uenturo cum gratia & ueritate, tanquàm ad aliquẽ quem curare uult medicus, mittat primum seruum suum, ut ligatum illum inueniat. Sanus non erat, & sanari nolebat. Et ne sanaretur sanũ se esse iactabat. Missa lex est ligauit eum, inuenit se reũ, iam clamabat de ligatura. Venit dominus, curat amaris aliquantum & acribus medicamentis. Dicit enim ægroto, ferto, dicit, tolera, dicit, noli diligere mundũ, habeto patientiam, curet te ignis continentiæ, ferrum persecutionis tolerent uulnera tua. Expauescebas quamuis ligatus, liber ille & non ligatus bibit quod tibi dat. Prior passus est

Lex ligat infirmum non sanat.

Beneficia Dei.

est, ut te consolaretur, tanquàm dicẽs. Quid times pati pro te? prior patior pro te. Hæc est gratia & magna gratia. Quis illam dignè collaudat? De humilitate Christi loquor fratres mei. Maiestatẽ Christi & diuinitatem quis loquitur explicando & dicendo? & cæter.

Nunquid meliora facit Babylon & Syon, aut alia gẽs cognouit te, prẽter Israel? Aut quæ tribus credidit testamentis tuis, sicut Iacob? quarum merces non comparauit neq; labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in Gentibus, & uidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum. Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in seculo, & non inuenietur nomẽ tuum nisi in Israel. Aut quando non peccauerũt in conspectu tuo, qui habitant terram, aut quę gens sic obseruauit mãdata tua? Hos quidẽ per nomina inuenies seruasse mandata tua: Gẽtes autem non inuenies. Esa. 43.

4. Esd. 14 Positũ est ergo seculum in tenebris & qui inhabitant in eo sine lumine. Quoniam lex tua incẽsa est propter quod nemo scit quę à te facta sunt uel quiincipient opera & cæt.

Iohan. 1. Lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Christum facta est.

Iohan. 7. Nónne Moyses dedit uobis legem? Et nemo ex uobis facit legem

Exod. 20. Non concupisces.

AVGV. LIB. DE LITERA & Spiritu. Cap. 4.

Non cõcupisces apertißimũ saluberimũq; præceptũ est. Quod si quis impleuerit, nullũ habebit omnino peccatũ. Nã hoc ideo Apostolus elegit generale quoddã, quo cũcta cõplexus est, tanquã hæc esset uox legis ab omni peccato prohibẽtis, q. ait: Non cõcupisces. Neq; enim ullũ peccatũ nisi cõcupiscendo committitur. Proinde quæ hoc præcipit bona & laudabilis lex est: Sed ubi spiritus sanctus nõ adiuuat inspirãs pro cõcupiscẽtia mala cõcupiscentiã bonã, hoc est charitatẽ diffundẽs in cordibus nostris, illa lex quãuis bona, auget prohibendo desyderium malum. Nescio enim quomodo hoc ipsum quod cõcupiscitur

Roma. 7.

Mandatũ generale.

Non cõcupisces.

ſeitur ſit iucundius dū uetatur. Et hoc eſt quod fallit peccatum per mandatum, & per illud occidit, cum accedit etiam prœuaricatio, quæ nulla eſt, ubi lex non eſt.

AVGVST. AD HILARIVM, Epiſt. 89.

Nam & ipſa lex, in hoc adiutorium data eſt illis, qui ea legitimè utuntur, ut per illam ſciant, uel quid iuſtitiæ iam acceperint, unde gratias agāt, uel quid ad huc eis deſit, quod inſtanter petant. Qui autem ſic audiunt, quod lex ait. Non concupiſces, ut hæc quia dldicerint ſufficere ſibi arbitrentur, nec adiutorio gratiæ Dei, ad faciendum quod iuſtū eſt, dari ſibi uirtutem credant & petāt, ad hoc eis lex ſubintrauit, ut abundaret delictum. Nā interim ut omittamus legis multa præcepta & hoc inde cō memoremus quod ad commemorandum elegit Apoſtolus, cum dixit lex. Non concupiſces, quid uidetur aliud imperare, niſi ab illicitis cupiditatibus cō tinentiam? Animus quippe uelut pondere, amore fertur quocunq; fertur. Iubemur itaq; detrahere de pondere cupiditatis, quod accedit ad pondus charitatis, donec illud conſumatur, hoc perficiatur. Plenitudo enim legis charitas. Et tamen de ipſa cō

Exod. 20.

Auditus legistantum nō ſufficit.

Roma. 3.

Roma. 13 timentia uide quid ſcriptum ſit. Et cum ſcirem in-
Cõtinẽtia. quit, quia nemo poteſt eſſe continens niſi Deus det
ipſa eſt do- et hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc do-
num dei. num: adij Dominum, et deprecatus ſum illum. Num
Sapien. 8. quid dixit? Et cum ſcirem inquit, quia nemo poteſt
eſſe continens, niſi per proprium liberum arbitriũ
& hoc ipſum erat ſapientiæ ſcire à me ipſo eſſe do-
num? Non planè hoc dicit, quod quidam in ſua ua-
nitate dicunt, ſed quod fuit in ſanctæ ſcripturæ ue-
Contra li- ritate dicendum. Cum ſcirem inquit, quia nemo eſ-
berũ hoīs ſe poteſt continens, niſi Deus det. Iubet ergo Deus
arbitrium. continentiam, & dat continentiam. Iubet per le-
gem, dat per gratiam. Iubet per literam, dat per
ſpiritum. Lex enim ſine gratia facit abundare de-
lictum, & litera ſine ſpiritu occidit. Iubet ideò, ut
facere iuſſa conati, & in noſtra infirmitate ſub le-
ge fatigati, adiutorium gratiæ poſcere nouerimus
& ſi quid facere poterimus operis boni, ei qui ad-
Lex ad gra iuuat non ſimus ingrati. Neq; enim uoluntatibus
tiã nos co- arbitrium ideò tollitur quia iuuatur, ſed ideò iuua-
git. tur, qa nõ tollitur. Quid igitur Deo dicit, adiutor
meus eſto, confitetur ſe uelle implere quod iußit,
ſed ab eo qui iußit, adiutorium poſcere, ut poßit.
Ad abundantiam igitur delictorum lex nos docet,

quid

quid uelle debeamus, nisi adiuuet gratia, ut quod uolumus ualeamus, et quod ualuerimus, impleamus

AVGVST. DE NVPTIIS ET concupiscentia ad Valerium lib. 1. Cap. 28.

Non enim quod uolo bonũ hoc ago, sed quod odi malum illud facio, id est cõcupisco, quia & hoc nolet facere, ut esset omni ex parte beatus. Si autem quod nolo inquit, hoc facio, consentio legi quoniã bona est, quia hoc & illa non uult, quod & ego nolo. Non uult, ut concupiscã, quæ dicit. Non concupisces, & ego nolo concupiscere. In hoc utiq; consentiũt, uoluntas mea & legis. Verum quia cõcupiscere nolebat, & tamen concupiscebat, sed eidem cõcupiscentiæ nequaquam consentiendo seruiebat, adiunxit atq; ait. Nunc autem iam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum.

Roma. 7.

Non quod uolunt bonum hoc agunt.

Exod. 20.

AVGV. CONTRA IVLIA nũ lib. 3. Cap. ulti.

Velle mihi adiacet, perficere autem bonum non inuenio. Vel sicut Græci codices habent. Velle adiacet mihi, perficere aũt bonum nõ, id est non mihi adiacet perficere bonum. Non ait facere bonũ, sed perficere bonum: quia facere bonum est, post con-

Rom. 7.

cupis-

cupiscentias non ire. Perficere autem bonum est
Gala.5. non concupiscere. Quod ergo est ad Galatas. Concupiscentia carnis ne perfeceritis, hoc econtrario est ad Roma.7. Perficere aũt bonum non inuenio. Quia nec illi perficiuntur in malo, quando eis non
Roma.7. accedit nostræ uoluntatis assensus, nec nostra uo-
Facere & perficere bonũ quõ differunt. luntas perficitur in bono, quàm diu illarum cui nõ consentimus, permanet motus. Ipse autem conflictus, in quo etiam baptizati uelut agone decertant cum caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, ubi & spiritus facit bonum opus, non consentiendo concupiscẽtiæ malæ, sed nõ perficit, quia ipsa mala desyderia non absumit, & caro facit malum desyderium: sed nec ipsa perficit, quia sibi non consentiente spiritu, & ipsa ad opera damnanda non peruenit.

IDEM AVG. CONTRA EVNdem lib.4. Cap.2

Nescio quomodo etiam castæ animæ in turpes labuntur assensus, quæ si imputares altißimus quis
Quare cõ cupiscẽtia manet in renatis. uiueret castus? Hoc inquam, malum, cur non extirpatur de continentium carne sanctorum? Sed quia in ista humana miseria peior hostis est cauenda superbia, ideò nimirum non penitus extinguitur, in

carne

carne continentium ſanctorum iſta concupiſcentia, ut dum pugnatur aduerſus eam, periculorum ſuorũ animus admoneatur ne ſecurus inſletur, donec humana fragilitas ad tantã perfectionem perueniat ſanitatis, ubi nulla putredo laſciuiæ, nullus tumor ſuperbiæ formidetur. Egregiè.

AVGVST. LIB. I. RETRACT. Cap. 19

Omnia mandata Dei implentur, quando quicquid non fit ignoſcitur.

Litera enim occidit, ſpiritus aũt uiuificat. Quod ſi miniſtratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam uultus eius quæ euacuatur, quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria. 2. Corin. 3

AVGVST. LIB. II. CAP. VI. *contra aduerſarium Legis & Prophetarum.*

Quia ergo dicta eſt lex miniſtratio mortis in literis formata lapideis: hinc exiſtimant quod mortis miniſtrauerit Moyſes, id eſt, mortis autori, mali- Miniſtratio mortis

gno

ligno ſcilicet ſpiritui, quem mundi huius iſte opinatur autorem, ignorans miniſtrationẽ mortis dictã
Roma. 7. legem, ſecundũ illud: Litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. Lex enim quamuis iuſta & ſancta & bona, prævaricatoribus intulit mortem, quos Dei gratia non adiuuat ad iuſtitiam legis implendam. Oportet enim ut in ueteri teſtamento lex imponerentur ſuperbis, & de ſuæ uoluntatis uirtute fidentibus, quæ non daret iuſtitiã, ſed iuberet. Ac ſic morte prævaricationis impliciti, ad gratiam confugerent, nõ iubentem tantũmodo, ſed iuuantem quæ in nouo teſtamento eſt reuelata. Hinc putant iſti diuinorum eloquiorũ blaſphematores, malam fuiſſe legem, quæ data eſt per Moyſen: quia dicta eſt miniſtratio mortis, in literis figurata lapideis, non intuentes propter illos eſſe dictum, qui ſuo libero arbitrio legem ſufficere arbitrabantur, & ſpiritu gratiæ non adiuti, rei prævaricationis ſub eiuſdem legis litera tenebantur. Neq; enim legis prævaricatio mala eſſet, niſi lex ipſa bona eſſet. Quid ergo mirum ſi illa dicta eſt miniſtratio mortis, ubi litera occidit, malum prohibendo quod fit, et bonũ imperando quod nõ fit, iſta uerò dicta eſt miniſtratio ſpiritus, utiq; uiuificantis, ut à prævaricationis morte

Lrã legis ſine ſpiritu nõ ſufficit.

morte ſurgamus, & iuſtitiam non rei legamus in tabulis, ſed liberi in cordibus & in moribus habeamus, hoc teſtamentũ nouum, diſtans à ueteri, quia ibi uetus homo formidinis coarctatur anguſtijs, hic nouus homo ſpaciatur latitudine charitatis. Prohibitio enim peccati qđ lex eſt, auget profectò deſyderiũ peccãdi. Quod nõ extinguitur, niſi cõtrario deſyderio rectè faciendi, ubi fides per delectionem operatur. Vetus & nouus homo.

Igitur ipſe ego mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati. Roma. 7.

AVGVST. DE VERBIS APOſtol. Ser. 6.

Vbi eſt mors cõtentio tua? Vbi eſt mors aculeus tuus? Aculeus aũt mortis, eſt peccatum: uirtus aũt peccati lex, quia ex prohibitiõe auctũ eſt deſyderiũ nõ extinctũ. Lex peccato dedit uirtutẽ tantũmodo per literã iubẽdo, nõ per ſpiritũ ſubueniendo. Lex enim iubebat, et nõ implebat quia caro, ubi nõ erat gratia inuictiſſimè reſiſtebat, & lex infirmabatur per carnẽ, quia lex ſpiritalis eſt, ego aũt carnalis ſũ. Quõ ergo mihi lex opitularetur iubẽs p̃ literã, et nõ dans per gratiã? Infirmabatur p̃ carnẽ. Quid fecit Deus cum hoc impoßibile eſſet legi, & infirmabatur 1. Corin. 5. Roma. 8.

Lex infirmabatur per carnē

mabatur per carnem? Deus filium ſuum miſit. Per quid infirmabatur lex, & propter quid erat hoc impoßibile legi? Infirmabatur per carnem. Quid ergo Deus? Contra carnem miſit carnem. Peccatū enim carnis occidit, carnis ſubſtantiam liberauit. Miſit Deus filium ſuū in ſimilitudinem carnis peccati. In carne quidem uera, ſed nō in carne peccati

Roma. 8.

Quod ergo impoßibile erat legi, quæ faciebat præuaricationem, quia nondum mens conuicta quæſierat ſaluatorem, in quo infirmabatur per carnem, miſit Deus filiū ſuū in ſimilitudine carnis peccati, & de peccato damnauit peccatū in carne. Quomodo ergo nō habebat peccatum, ſi de peccato damnauit peccatū? Peccatum uocabatur in lege ſacrificium pro peccato. Aßidue lex hoc commemorat non ſemel, nō iterum, ſed ſæpißimē peccata dicebantur ſacrificia pro peccatis. Tale peccatum erat Chriſtus. Quid enim dicamus? Peccatum habebat Abſit. Peccatum non habebat, & peccatum erat. Peccatum erat, dixi ſecundum intelligentiam, quia ſacrificium pro peccato. &c.

Peccatum uocatur etiam ſacrificium.

Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide iuſtificemur.

Gala. 3.

Hie-

HIERONYM. LIB. COMMENT. in Epistolam ad Galatas.

Pædagogus paruulis assignatur, ut lasciuiens re frenetur ætas, & prona in uitia corda teneantur, dum tenera studijs eruditur infantia, et ad maiores philosophiæ ac regendæ Reipub. disciplinas metu pœnæ coërcita præparatur. Nõ tamen pædagogus magister & pater est, nec hæreditatem & scientiã pedagogi, is qui eruditur expectat, sed alienum custodit filium pedagogus, ab eo postquàm ille ad legitimum capiendæ hæreditatis tempus aduenerit recessurus. Denique & nomen pedagogi hoc ipsum sonat, & est compositum ab eo quod pueros agat, id est, ductet. Itaq; & Moysi lex populo lasciuienti ad instar pedagogi seuerioris apposita est, ut custodiret eos, & futuræ fidei præpararet, quæ postquàm uenit, & credidimus in Christũ iam nõ sumus sub pedagogo, tutor à nobis curatorq; discedunt, & legitimum tẽpus ætatis ineuntes, ueri filij Dei nominamur, cui nos generat non lex abolita, sed mater fides quæ est in Christo Iesu.

Pædagogus est lex

Liberamur à pedagogo per fidem.

Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo uobis pluuias tempori- Leuit. 26.

bus ſuis &cæ. Si ambulaueritis ex aduerſo mihi, nec uolueritis audire me, addam plagas ueſtras.

Deut. 30. Autoritates legis. Conſidera quod hodie ꝓpoſuerim in conſpectu tuo uitam & bonũ, & econtrario mortem & malum, ut diligas dominum Deum tuum, & ambules in uijs eius, & cuſtodias mandata illius &c̃. Sin autẽ auerſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atq; errore deceptus adoraueris Deos alienos, & ſeruieris eis: prædico tibi hodie quod pereas.

Deut. 11. En propono in cõſpectu ueſtro hodie benedictionem & maledictionẽ. Benedictionem, ſi obedieritis mandatis domini Dei ueſtri, quæ ego hodie præcipio uobis. Maledictionem, ſi non obedieritis mãdatis domini Dei ueſtri.

Eſai. 45. Conuertimini ad me, & ſalui eritis omnes fines terræ.

Ezech. 18 Conuertimini & agite pœnitentiã ab omnibus iniquitatibus ueſtris.

Conuer-

Conuertimini ad me in toto corde uestro. Et cõuertimini ad dominum Deum uestrum, Ioel. 2.

Conuertimini ad me ait Dominus exercituũ, & conuertar ad uos & cę. Zachar. 1.

AVGVST. LIB. DE LIB. ARBIT. & Gratia Cap. 4.

Nũquid tam multa quæ præcipiũtur in lege Dei, ne fornicationes & adulteria committantur, indicant aliud quàm liberum arbitrium? Neq; enim præciperentur, nisi homo haberet propriam uoluntatem, qua diuinis præceptis obediret. Et tamen Dei donum est sine quo seruari præcepta non possunt. Paulus. Noli uinci à malo, sed uince in bono malũ. Quod tamen ut fiat adiuuat gratia, quæ nisi adiuuerit nihil lex erit, nisi uirtus peccati. Augetur enim concupiscentia, & maiores uires accipit lege prohibente, nisi adiuuet spiritus gratiæ. Ex ca. 16. Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt. Non uuberet Deus, quod sciret ab homine non posse fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo iubet ali qua quæ nõ possumus ut nouerimus quid ab illo petere debeamus. Ipsa enim fides, quæ orando impetrat, qđ lex imperat. Deniq; ipse q dixit. Si uolueris

Voluntas bona Dei donum est. Roma. 12.

Deus quare iubet ea quæ nõ possumus Eccle. 22.

conseruabis mandata, in eodem libro Ecclesiastico aliquanto post dicit. Quis dabit in ore meo custodiam &c. Certum est nos mandata seruare si uolumus, sed quia præparatur uoluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum uelimus, quantum sufficit ut uolendo faciamus. Certum est nos uelle cum uolumus, sed ille facit ut uelimus bonum, de quo dictum est. A Domino gressus hominis dirigentur, et uiam eius uolet. De quo dictum est: Deus est qui operatur in nobis uelle & operari. Certum est nos facere cũ facimus, sed ille facit ut faciamus, præbẽdo uires efficacissimas uoluntati qui dicit. Faciam ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis

In eodem Deus facit ut bonũ uelimus. Psalm. 36. Phil. 2.

Ioan. 4.

CAP. 18. Cur ergo dictum est. Diligamus inuicẽ quia dilectio ex Deo est: nisi quia præcepto admonitum est liberum arbitriũ, ut quæreret Dei donum?

Dilectio ex deo est.

Quod quidẽ sine suo fructu admoneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quæreret, et & unde quod iuberetur, impleret: Cum dicitur, diligamus Inuicem, lex est: cum dicitur, quia dilectio ex Deo est, gratia est.

Pelagianorũ error.

CAP. 19. Ioannes dicit, Deus dilectio est. Et Pelagiani etiã ipsum Deũ non ex Deo, sed ex semetip

sis

ſis habere ſe dicunt, & cum ſcientiam legis ex Deo nobis eſſe fateantur, charitatẽ ex nobis ipſis uolũt. Nec audiunt Apoſtolum dicentem. Scientia inflat, charitas autem ædificat. Fidem autem ueram & doctrinã ſanam ambas eſſe dicit ex Deo, quia ſcriptũ eſt. A facie eius ſcientia & intellectus procedit. Et ſcriptum eſt, charitas autem ex Deo eſt. 1. Cor. 8. 1. Ioan. 4.

AVGVSTINVS LIBRO DE PERfectione iuſtitiæ.

Ad Philemonem ſcripſit Apoſtolus, ut non quaſi ex neceſsitate eius bonum eſſet, ſed uoluntariũ, quaſi aliter ſit uoluntarium bonum, niſi cum Deus operatur in nobis, & uelle, & operari, pro bona uoluntate: aut quia in Deutero. ſcriptum eſt. Vitam & mortem dedit ante faciem hominis, bonum & malum, admonuit, ut eligeret uitã, quaſi & ipſa admonitio non de miſericordia ueniat, uel aliquid proderet eligere uitam, niſi Deus eligendi charitatem inſpiraret & electam habere præſtaret. De quo dictum eſt. Quoniam ira in indignatione eius, & uita in uoluntate eius. Aut quia dictum eſt, ſi uoles præcepta ſeruabunt te, quaſi non debeat Deo gratias agere, quia præcepta uoluit, qui deſertus omnium lumine ueritatis, hæc uelle non poſſet, poſitis ante Deut. 30. Charitas nobis à deo datur Pſal. 29.

hominẽ igne et aqua, qui uult quidem porriget manum. Sed altior est qui uocat, altius quàm omnis humana cogitatio : quandoquidem initium corrigẽdi cor fides est, sicut scriptũ est. Venies & pertransies ab initio fidei, et quisquis ita elegit bonũ. Sicut unicuiq; partitus est Deus, mẽsuram fidei. Et nemo potest ad me uenire (ait princeps fidei) nisi pater qui misit me, traxerit eum. Quod de fide dictũ esse qua in eum creditur, posteà satis euidẽter explanat, ubi dicit. Verba quæ ego loquutus sum uobis, spiritus & uita sunt, sed sunt quidam ex uobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus, qui essent credentes, et quis traditurus esset eum: propterea dixi uobis, quia nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Magnũ autem aliquid, pro causa sua se inuenisse arbitratus est, apud Esaiam prophetam, quia Deus dixit: Si uolueritis & audieritis me, quæ bona sunt terræ manducabitis. Si autem nolueritis, & non audieritis me, gladius uos comedet, os enim Domini loquutum est hæc, Quasi non lex tota huiusmodi conditionibus plena sit, aut ob aliud superbis præcepta ista data sint, nisi quia lex prævaricationis gratia posita est, donec ueniret cui promissum est. Vnde subintrauit ut abundaret delictum

Initiũ corrigẽdi cor fides est.

Rom. 12.

Ioan. 6.

In eodem Verba dei spiritus & uita sunt.

Esai. 1.

Ipsa scriptura auctoritatibus legis plena est.

Galat. 3.

Roma. 5.

lictum, & ubi abundauit delictum superabundauit gratia, id est, ut acciperet homo præcepta, superbè de suis uiribus fidens, in quibus deficiens & factus etiam prævaricator, liberatorem, saluatoremq; requireret, atq; eum timore legis humilem factum tanquàm pedagogus ad fidem gratiamq; perduceret. Ita multiplicatis infirmitatibus postea accelerauerunt, qui sanandis oportunè Christus aduenit. Et hoc nobiscum agit gratia Dei, per Dominũ nostrum Iesum Christum, non solum præceptis, sacramẽtis, exemplis, sed etiam spiritu sancto, per quem latenter diffunditur charitas in cordibus nostris, quæ interpellat gemitibus inenarabilibus, donec in nobis sanitas perficiatur, & Deus sicut est uidẽdus in æterna ueritate monstretur.

De uiribus suis confidenti præcepta necessaria sunt. Psalm. 18.

Lex autẽ non est ex fide, sed qui fecerit ea, uiuet in illis. Gala. 3.

AVGVSTINVS LIBRO EXPOSITIONIS IN EPISTOLAM AD GALATAS.

Non ait, qui fecerit eam, uiuet in ea, ut intelligas legem in hoc loco pro ipsis operibus positam. Qui autem uiuebant in his operibus, timebant utiq;, si non ea feciſſent lapidationem uel crucẽ, uel

aliquid huiusmodi paterentur. Ergo qui fecerit ea, inquit uiuet in illis, id est, habebit præmium, ne in ista morte puniatur. Non ergo apud Deum, cuius ex fide, si quis in hac uita uixerit, cum hinc excesserit, tunc eum magis habebit præsentißimũ præmiũ.

Fides præsentia non cupit.

Non itaq; ex fide uiuit, quisquis præsentia quæ uidentur, uel cupit, uel timet. Quia fides Dei ad inuisibilia pertinet, quæ post dabuntur. Nã est ista quædam in operibus legis iustitia, quando sine præmio suo relicta non est, ut qui fecerit ea uiuat in eis. Vnde & ad Romanos dicit. Si enim Abrahã ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

Roma. 4.

1. Thim. 1. Lex iusto non est posita.

HIERON. LIBRO COMMENT. In epistolam ad Galatas. Cap. 2. Fol. 84.

Quia iusto lex non est posita, sed iniquis & non subditis, impijs & peccatoribus, contaminatis & immundis. Qui autem à Deo doctus sit, non habere eum necesse, ut uel de charitate doceatur, Paulo dicente. De charitate autem non necesse habeo scribere uobis: ipsi enim uos à Deo docti estis, ut diligatis inuicem.

1. Thes. 4.

Quia

Quia hoc est testamentum quod di sponam domui Israel, post dies illos dicit Dominus. Dabo leges meas in mente eorum & in corde eorum superscribam eas, & ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et nõ docebit unusquisq; proximum suũ & unusquisq; fratrem suum dicens, cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore usq; ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum. Hebr. 8. Hiere. 31.

HIERON. LIB. VI. COMmen. In Hiere.

Fo. 162.

Hoc testimonio Apostolus Paulus, siue quis alius qui scripsit epistolã ad Hebræos, usus est, omnesq; deinceps Ecclesiastici uiri, in primo saluatoris aduentu dicunt uniuersa completa, & nouũ testamentum, hoc est, Euangeliũ, successisse ueteri testamento, à quo legem literæ, lege spiritus commutatam ut omnia quoq; sacrificia & circuncisio, & sabbatum spiritualiter complerentur. Quod aũt pactum pro testamento ponimus Hebraicæ ueritatis est, li- Dubitat de autore Epistolæ ad Hebr.

Testamentũ siue pactũ quid est

cet testamentum rectè pactum appellatur, quia uoluntas in eo atq; testatio eorum qui pactum ineunt cõtinetur. Quando eductus est Israel de terra Aegypti, tanta Dei in populo familiaritas fuit, ut manum eorum apprehendisse dicatur, & dedisse pactum quod illi fecerũt irritũ, & propterea Dominus neglexit eos. Nunc autẽ in Euangelio post crucem, resurrectionem, & ascensionem dare se pactum, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus pollicetur. Cumq; scriptũ fuerit Dominitestamentum in mente credentiũ, ipsum esse in Deũ, & illos esse in populũ, ut nequaquã Iudæi eos quærant magistros, & traditiones & mandata hominum, sed doceantur à spiritu sancto, si tamen audire mereantur. Templum Dei estis uos, & spiritus Dei habitat in uobis. Spiritus aũt spirat ubi uult, et diuersas habet gratias. Notitiaq; unius Dei omnium uirtutum possessio est. Et hoc inquit fiet, quia propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius.

1. Corin. 3.

Notitia Dei.

2. Reg. 10.

Et cum ingressus fueris ibi urbem, obuium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso: & ante eos psalterium & tympanum & ty-

& tybiam, & cytharam: ipsosq; prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini & prophetabis cum eis, & mutaberis in uirum alium. Cum ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcunq; inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est.

De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. Expandit rethe pedibus meis, & conuertit me retrorsum. Thren. 1.

Deus molliuit cor meum: & omnipotens conturbauit me. Nõ enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Iob. 22.

Et omnem qui inuocat nomen meum, in gloriã meam creaui eum, formaui eum, & feci eum. Esai. 43.

BERNARDVS AD CARTUSIENS. Epist. 11.

Lex Domini immaculata cõuertens animas, qd̃ sola uidelicet sit, quæ ab amore sui & mundi auertere poßit animã, & in Deum dirigere. Nec timor quippe nec amor priuatus conuertit animum. Mutant Psalm. 18. Lex Domini animas conuertẽs.

tãt interdum uultum uel actum, affectum nunquàm. Facit quidem etiam seruus nonnunquàm opus Dei sed quia non sponte, in sua adhuc duricia permanere cõuincitur. Facit, & mercenarius, sed quia non gratis propria trahi cupiditate cognoscitur. Porrò ubi proprietas, ibi singularitas, Vbi autem singularitas, ibi angulus. Vbi uerò angulus ibi sine dubio sordes & rubigo. Sit itaque seruo sua lex, timor ipse quo constringitur, sit mercenario sua cupiditas, qua & ipse arctatur, quando ab ipsa tentatur abstractus & illectus. Sed harum nulla aut sine macula est, aut animas conuertere potest. Charitas uerò conuertit animas, quas facit & uoluntarias. Porrò in eo eam dixerim immaculatam, quod nil sibi de suo retinere consucuit. Cui nempe de proprio nihil inest, totum profecto quod habet Dei est. Quod autem Dei est, immundum esse non potest. Lex ergò Domini immaculata charitas est, quæ non quod sibi utile est quærit, sed qd multis. Lex autem Domini dicitur, siue quod ipse ex ea uiuat, siue quod eam nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdum uideatur, quod dixi etiam Deum uiuere ex lege, cum non alia dixerim, quàm charitate. Quid uerò in summa & beata illa trini-

Lex charitatis non quærit quæ sua sunt.

tate,

tate, ſummam & ineffabilem illam conſeruat unitatem, niſi charitas? Lex eſt ergo, & lex Domini charitas, quæ trinitatem in unitate quodammodo cohibet, & colligat in uinculo pacis. Nemo tamen me æſtimet charitatem hic accipere qualitatem, uel aliquod accidens, alioquin in Deo dicerem (qđ abſit) eſſe aliquid quod Deus non eſt, ſed ſubſtantiam illam diuinam quod utiq; nec nouum nec inſolitum eſt, dicente Ioanne. Deus charitas eſt. Dicitur ergò rectè charitas & Deus, & Dei donum, Itaq; charitas dat charitatem, ſubſtantia accidentalem. Hæc eſt lex æterna creatrix et gubernatrix uniuerſitatis. Siquidem in pondere & menſura et numero per eam facta ſunt uniuerſa, & nihil ſine lege relinquitur, cum ipſa quoq; lex omnium ſine lege non ſit, non tamen alia qui ſeipſa, qua & ſeipſam & ſi non creauit, regit tamen. Cæterum ſeruus & mercenarius habent legem, non à Domino ſed quam ipſi ſibi fecerunt, ille Deum non amando, iſte plus aliud amando. Habent inquam legem non Domini, ſed ſuam, illi tamen quæ Domini eſt ſubiectã. Et quidem ſuam ſibi quisq; legem facere potuerunt, nõ tamen eam incommutabili æternæ legis ordini ſubducere potuerunt. Tunc autẽ dixerim

Chriſtus uiuit etiam ex lege.

1. Ioan. 4.

Charitas eſt Deus et Dei donũ.

Sapien. 11.

Legem nõ biſipſis fecimus.

rim quemq; sibi suam feciſſe legē, quādo cōmuni et æternæ legi propriā prætulit uoluntatem, peruerſē utiq; uolens ſuū imitari creatorē, ut ſe ipſum ſicut ipſe ſibi lex, ſuiq; iuris eſt: ita is quoq; regeret, & legē ſibi ſuā faceret uoluntatē, graue utiq; et impor tabile iugū ſuper oēs filios Adā, heu inclinans et in curuās ceruices noſtras adeò ut uita noſtra inferno appropinquauerit. Infœlix ego homo, quis me li berabit de corpore mortis huius. Quo utiq; ſic præ mor, ut niſi quia Dominus adiuuit me, paulo mi nus habitaſſet inferno anima mea. Sub hoc onere grauatus gemebat, qui dicebat. Quare poſuiſti me contrariū tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis? domine Deus meus cur nō tollis peccatum meum, & quare nō aufers iniquitatē meā, ut abiecta grauiſarcina propriæ uoluntatis, ſub leui onere charitatis reſpirē, nec iā ſeruili timore coērcear, nec mercenaria cupiditate illiciar, ſed agar ſpiritu tuo, ſpiritu libertatis quo agūtur filij tui, qui teſtimoniū reddat ſpiritui meo, qd'et ego ſim unus ex filijs, dū eadē lex mihi quæ et tibi, & ſicut tu es, ita et ipſe ſim in hoc mundo? Hi ſiquidē qui hoc faciūt, qd ait Apoſtolus: Nemini quicquā debeatis niſi ut inuicē diligatis. procul dubio ſicut Deus eſt, et ipſi ſūt in hoc mundo, nec ſerui ſunt nec mercenarij ſunt, ſed filij.

Roma. 8.

Iob. 7

Propria uoluntas grauis eſt ſarcina.

Roma. 4.

Eccle. 4.

Itaq; nec filij sunt sine legẽ, nisi forte aliquis aliter
sentiat, propter hoc q̃ scriptũ est, iustis nõ est lex posi- 1. Thim. 1.
ta. Sed sciẽdũ est q̃ alia lex est promulgata à spũ ser
uitutis in timore, alia à spũ libertatis data in sua- Lex liber-
uitate. Nec sub illa cogũtur esse filij Dei, nec sine tatis et ser
ista patiũtur. Vis audire quia iustis nõ est lex posi- uitutis,
ta? Nõ accepistis (inquit) spiritũ seruitutis iterũ in
timore. Vis audire q̃d tamẽ sine lege charitatis nõ Roma. 8.
sint? Sed accepistis (ait) spiritũ adoptionis filiorũ Legẽ cha-
Deniq; audi iustũ, utrũq; de se fatentẽ, & q̃d nõ sit ritatis bonũ
sub lege, nec tamẽ sit sine lege. Factus sum (inquit) habent.
his qui sub lege erãt, quasi sub lege essem, cũ ipse
nõ essem sub lege. His qui sine lege erãt, tanquã si-
ne lege essem, cum sine lege Dei nõ essẽ, sed in lege
essem Christi. Vnde aptè nõ dicitur. Iusti nõ habẽt 1. Cor. 9.
legẽ, aut iusti sunt sine lege: sed iustis nõ est lex po Iustis non
sita, hoc est, nõ tanquã inuitis imposita: sed uolun- est lex posi
tarijs eò liberaliter data, quò suauiter inspirata. Vn ta.
de et pulchre Dominus ait: Tolle iugũ meũ super
uos. Bona itaq; lex, charitas & suauis, quæ nõ solũ
leuiter suauiterq; portatur, sed etiã seruorũ & mer
cenariorum leges portabiles ac leues reddit, quas Mat. 11.
utiq; nõ destruit, sed facit ut impleãtur, dicente Do Mat. 5.
mino: Nõ ueni legẽ soluere sed ad implere.

Dd

DE OPE

RIBVS LEGIS.

AVGVST. LIB. EXPOSI/ tionũ in Epist. ad Galat.

Cap. 3.

Legis opera bipartita sunt. Sacramenta ueteris testamenti quid uale/ant christianis.

SCire prius debet quis, opera legis bipartita esse. Nã partim in Sacramentis, partim uerò in moribus accipiuntur. Ad Sacramenta pertinent, circunsio carnis, sabbatum temporale, neomeniæ, sacrificia, atq; omnes huiusmodi innumerabiles obseruationes. Ad mores autem. Nõ occides: non mœchaberis: non falsum testimonium dices, et talia cætera. Nunquid nam ergo Apostolus ita potest curare, utrum Christianus homicida, aut mœchus sit, an castus atq; innocens: quemadmodum non curat utrum circuncisus carne an præputiatus sit? Nam hæc omnia exponuntur Christianis, ut quid ualeant, tantummodo intelligant, etiam facere non cogantur, in obseruationibus si non intelligantur, seruitus sola est.

AVGVST. CONTRA DVAS EPI stolas. Pela. ad Boni. lib. 3.

Cap. 4.

Exceptis quippe librorum ueterum Sacramẽtis, quæ ſola ſignificandi ratione præcepta ſunt, quamquam & in eis ſpiritualiter intelligenda ſunt, rectè lex dicitur ſpiritualis. Cætera uerò quæ ad pietatẽ, bonosq; mores pertinentiam, non ad aliquam ſignificationem ulla interpretatione referenda, ſed prorſus ut ſunt dicta, facienda ſunt. Profectò illam Dei legem non ſolum illi tũc populo, uerumetiam nunc nobis ad inſtituendam rectè uitam, neceſſariam nemo dubitauerit. Si enim Chriſtus nobis abſtulit illud grauiſſimum multarum obſeruationum iugum, ne carnaliter circuncidamur: ne pecorum uictimas immolemus: ne ſabbato ſepteno dierum uolumine redeunte, ab operibus etiã neceſſarijs quieſcamus, & cætera huiuſmodi: ſed ea ſpiritualiter intellecta teneamus, remotisq; umbris ſignificantibus in rerũ ipſarum quæ ſignificantur luce, uigilemus. Nunquid propterea dictum eſt, non ad nos pertinere quod ſcriptum eſt, ut alienum quodcunque perditum quiſque inuenerit, reddat ei qui perdidit. Et alia multa ſimilia, quibus piè rectèq; uiuere diſcitur

Lex moriũ à Moyſe tradita, etiam à nobis.

Chriſtiani à grauiſſimo onere liberati ſunt.

Omnia præcepta Decalogi ſeruanda

Sunt opere externo præter unũ

maximeq; ipsum decalogũ, qui duabus illis tabulis lapideis continetur, excepta sabbati obseruatione carnali, quæ spiritualem sanctificationem quietemq; significat. Quis enim dicat non debere obseruare Christianos, ut uni Deo religionis obsequio seruiatur, ut idolum non colatur, ut nomen Domini non accipiatur in uanum, ut parẽtes honorẽtur, ne adulteria, homicidia, furta, falsa testimonia perpetrentur, ne uxor, ne omnino res ulla concupiscatur aliena? Quis est tam impius, qui dicat ideò se ista legis non custodire præcepta, quia est ipse Christianus, nec sub lege, sed sub gratia constitutus? Verũ hæc planè magna distantia est. Quod faciunt ista sub lege positi, quos litera occidit terrenã fœlicitatem uel cupiditatem adipiscendi, uel timore admittendi, & ideò non uerè faciunt: quoniam carnalis cupiditas, qua peccatum augetur, cupiditate alia non sanatur. Hi ad uetus pertinent testamentum. Sub gratia uerò positi qua uiuificatur spiritus, & fide ista faciunt quæ per dilectionẽ operatur, in spe bonorum spiritualium. Hi pertinent ad testamentum nouum.

Legem nõ seruat qui timore uel cupiditate seruat.

Augusti/

AVGVST. CONTRA ADAMANtum Manichæi discipulum.

Cap. 16.

Non in umbris considendum.

Aduenientibus enim rebus, quarum erant umbræ illæ obseruationes, id actum est ut ostenderetur in ipsis umbris non esse spem ponendam, sed in ipsis rebus quas illæ umbræ significabant esse uenturas, id est, Christum & Ecclesiam. Et propterea illa iam omnia inania erant, nec tamen ea tanquàm noxia remouenda, sed tanquàm superflua contemnēda Apostolus præcipit. Vt si quis Iudæus Christo credidisset propter offensionem suorum non prohiberetur in ipsis superfluis remanere, nec tamē in eis salutē suā constitutā esse putaret: nō enim signa illa sed quæ significantur in salutem introducūt. Ideoq; præputium nihil est, & circuncisio nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Et quod alio loco dicit. Vtinam abscindantur qui uos conturbant: non quia circuncisio contraria est Euangelio dicit Apostolus, sicut Manichæi putant: sed illud est Euangelio contrarium, ut quisq; rem deserens, quæ per illam umbram figuratur ipsius umbræ sequatur inanitatem. Quod uolebant qui gentibus in Christum credentibus iugum circūcisionis impone

Opera legalia etiā nunc sunt licita si absit fiducia. Gala. 5.

In eodem.

bant, quasi ad salutem necessarium, cum iam non
set umbra in corpore figuranda, sed res ipsa in
de gestanda.

In eodem. CAP. 3. Certis enim quibusdam u
bris & figuris rerum, ante Domini aduentum
cundum mirabilem atq; ordinatißimam destribu
nem temporum, populus ille tenebatur, qui testa
tum uetus accepit, tamen in ea tanta prædicatione
prænunciatio est noui testamenti, ut nulla in Eua
gelica atq; Apostolica disciplina reperiãtur, qua
uis ardua & diuina præcepta & promissa, quæ il
etiam ueteribus desint.

Euangeliũ etiam in ueteri testamento prædicabatur.

AVGV. LIB. COM. IN EPIST.
ad Gala. in Proœmio.

Causa, propter quam scribit Apostolus ad Gal
hæc est, ut intelligant gratia Dei id secum agen
ut sub lege iam non sint. Cum enim prædicata esse
eis Euangelij gratia, non defuerint quidam exci
cũcisione, quamuis Christiani nomine, nondum t
men tenentes ipsum gratiæ beneficium, & adhuc
uolentes esse sub oneribus legis, quæ Dominus im
posuerat, non iustitiæ seruientibus, sed peccato, i
stam scilicet legem, iniustis hominibus dando, ad d
monstranda peccata eorum, non auferenda. Nos
enim

Prædicatio pseudoprophetarum.

enim aufert peccata, nisi gratia fidei: quæ per dilectionem operatur. Sub hac ergo gratia Gala. cõstitutos, illi uolebant constituere sub oneribus legis, asseuerantes nihil eis prodesse Euangelium, nisi circuncciderentur, & cæteras carnales iudaici ritus obseruationes subirẽt. Et ideo Paulum Apostolum suspectum habere cœperant, à quo illis Euangeliũ prædicatum erat, tanquàm non tenentem discipli/ nam cæterorum Apostolorum, qui Gentes cogebãt iudaizare. Cesserat enim talium hominum scãdalis Apostolus Petrus, & in simulationem ductus erat, tanquàm & ipse hoc sentiret, nihil prodesse Gentibus euangelium, nisi onera legis implerent. A qua simulatione idem Apostolus Paulus cum reuocat, sicut in hac Epistola docet. Error Petri apostoli.

IDEM AVGVST. CAP. II.

Petrus autem cum uenisset Antiochiam, obiurgatus est à Paulo, non quia seruabat consuetudinem Iudæorũ, in qua natus atq; educatus erat, quanquã apud Gentes eam non seruaret: sed obiurgatus est, quia Gentibus eam uolebat imponere. Cum uidisset quosdam uenisse à Iacobo, id est, à Iudæa. Nam ecclesiæ Hierosolymitanæ Iacobus præfuit. Timẽs ergo eos, qui adhuc putabant in illis obseruationibus Gala. 2.

ſalutem conſtitutam, ſegregabat ſe à Gentibus, e
ſimulate illis conſentiebat, ad imponenda Gentib
illa onera ſeruitutis, quod in ipſius obiurgatio
uerbi ſatis apparet.

IDEM AVGVST. IN EODEM. Cap. 2.

Paulus no luit Titum circuncidi.

QVamuis Titus Græcus eſſet, & nulla eum cõſue
tudo aut cognatio parentum circuncidi cogeret, ſi
cut Thimotheum, facile tamen etiam iuſtum circu
cidi permiſiſſet Apoſtolus. Non enim tali circũciſi
ne ſalutem docebat auferri, ſed ſi in ea conſtituere
tur ſpes ſalutis, hoc eſſe contra ſalutem, oſtẽdeba.

1. Cor. 7. Poterat ergo ut ſuperfluam æquo animo tolerar
ſecundum iſtam ſentẽtiam. Circunciſio nihil eſt, &
præputium nihil eſt. Propter ſubintroductos falſo
fratres, non eſt compulſus Titus circuncidi, id eſt,
non potuit ei extorqueri, ut circuncideretur, qui
illi qui ſubintroierunt dicit proſcultare libertate
eorum, uehementer obſeruabant & cupiebant cir
cuncidi Titum, ut iam circunciſionem etiam ipſius
Pauli atteſtatione & conſentione, tanquàm ſalut
neceſſariam prædicarent.

Eſai. 66. Et erit mẽſis ex mẽſe, & ſabbatũ ex
ſabbato. Veniet omnis caro ut ado-

ret

ret coram facie mea dicit Dominus exercituum.

AVGVST. EPIST. CXIX. AD Ianuarium.

Inter omnia illa decem præcepta, solum ibi quod de Sabbato positum est figurate obseruandum præcipitur quam figuram nos intelligendam, nõ etiam per otium celebrandum suscepimus.

Sabbatum non per otium celebrare obligamur.

AVGV. LIB. DE LITERA ET Spiritu. Cap. 14.

Quoniam quisquis illum diem sicut litera sonat, nunc usq; obseruat, carnaliter sapit.

HIERO. LIB. COM. IN EPIST. ad Galatas.

Dies obseruatis, & menses & tempora, & annos. Dicat aliquis. Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora & annos: nos quoque simile crimen incurrimus, quartam sabbati obseruantes, & parasceuen, & diem dominicam, & ieiunium quadragesimæ, & paschæ festiuitatem, & pentecostes lætitiam, & pro uarietate regionum, diuersa in honore martyrum tempora constituta. Ad quod quis simpliciter respondebit dicens: Non eosdem iudaicæ obseruationis dies esse quos nostros. Non

Galat. 4.

enim azimorum paſcha celebramus, ſed reſurrectionis & crucis. Nec ſeptem iuxta morem Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte, ſed ſpiritus ſancti numeramus aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidē minueret in Chriſto, propterea dies aliqui conſtituti ſunt, ut in unum omnes pariter ueniremus. Non quò celebrior ſit dies illa qua conuenimus, ſed quo quacunq; die conueniendum ſit, ex conſpectu mutuo, lætitia maior oriatur. Qui uerò oppoſitæ quæſtioni acutius reſpōdere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales eſſe, nec per paraſceuen tantum Chriſtum crucifigi, & die dominica reſurgere, ſed ſemper ſanctū reſurrectionis eſſe diem, & ſemper eum carne ueſci dominica. Ieiunia & congregationes inter dies, propter eos à uiris prudentibus conſtitutos, qui magis ſeculo uacāt quàm Deo, nec poſſunt imò nolunt toto in Eccleſia uitæ ſuæ tēpore congregari, et ante humanos actus Deo orationum ſuarum offere ſacrificium.

Dies feſti quare inter Chriſti annos conſtituti.

Ieiunia quare inſtituta ſunt.

AMBROSIVS IN ORATIONE pro Theodoſio.

Sine intermiſſione orare.

Nam certis diebus inuocare, non omnibus, faſtidientis

dientis est, non sperantis, & pro usu affluentium commodorum mercedem gratiarum referre, non pro deuotionis affectu. Et ideo inquit Paulus. In omnibus gratias agite. Quando enim non habes quod Deo debeas, aut quando sine Dei munere es cui quotidie uiuendi usus à Domino est? 1. Thes. 5.

AMBROS. AD IRENEVM. Epist. 72

Ergo sicut pueris, ita Iudæis mandata sunt non plena præcepta, sed ex parte & uelut unam membri sui partem mundam seruare præcepti sunt, qui totum corpus suum mundum seruare non poterāt. Sabbati quoq; ferias uno die in hebdomada celebrare iußi sunt, ut nulli oneri subderentur: quia mundanis operibus absoluti, utinam sic abissent, ut in illud perpetuum futurorum sabbatum seculorum nulla secum grauium ueherent onera peccatorum Synagoga diem obseruet: Ecclesia immortalitatem. In lege igitur portio, in Euangelio perfectio est.

DE DIFERENTIA NOVI ET ueteris Testamenti.

AVGVST. CONTRA DVAS Epistolas Pela. ad Boni. lib. 3. Cap. 4.

Sed dicet aliquis. Quomodo uetus appellatur mandatum quod post quadringentos et triginta annos factum est per Moysen, & nouũ dicitur quod ante tot annos factum est ad Abraham? Qui ex hoc nõ litigiosè, sed studiosè mouetur, intelligat primum: quia ex anteriore tempore dicitur uetus, ex posteriore aũt nouum, reuelatiões eorũ considerãtur in his nominibus, nõ institutiões. Per Moysen quippe reuelatum est Testamentũ uetus, per quem data est lex sancta & iusta et bona, per quam fieret nõ abolitio, sed cognitio peccati, qua conuincerentur superbi, suam iustitiã uolentes cõstituere, quasi diuino adiutorio nõ egentes, & rei facti literæ confugerent ad gratiæ spiritũ, non sua iustitia iustificandi, sed Dei, hoc est quæ illis esset ex Deo. Ecce qua causa dicitur illud uetus testamentum, quia priore hoc aũt nouum, quia posteriore tempore reuelatũ est. Deinde quia testamentum uetus pertinet ad hominem ueterem, à quo necesse est hominem inciperе: nouum aũt ad hominem nouum quo debet homo ex uetustate transire, ideò in illo sunt promissa terrena,

Nouũ & uetus testamẽtũ quare dicitur.

Alia expositio de testamentis.

terrena, in isto promissa cœlestia. Quia & hoc ad misericordiam Dei pertinuit, ne quisquã uel ipsam terrenam qualemcunq; felicitatem nisi à Domino creatore uniuersitatis putet cuiquam posse conferri. Sed propter illam si colatur Deus, seruilis est cultus, pertinens ad filios ancillæ. Si aũt propter ipsum Deũ, ut in æterna uita sit Deus omnia in omnibus, liberalis est seruitus pertinens ad filios liberæ, quæ est mater nostra æterna in cœlis, quæ prius tanquam sterilis apparebat, quando perspicuos filios non habebat. Nunc aũt uidemus, quod de illo prophetatũ est. Lætare sterilis, quæ non paris.

HIERO. LI. COM. IN EPIST. ad Gal. Cap. 2

Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores &c. Cum essem (inquit) natura Iudæi, ca sciẽtes quæ in lege præcepta sunt, et nõ ex Gẽtibus peccatores, uel qui generaliter, quia idolis seruiũt, peccatores sunt: uel quos nunc putamus immũdos scientes quod non poßemus ex legis opere, sed ex Christi saluari fide, credimus in Christum, ut quod lex nobis nõ dederat, fides tribuerit quã habemus in Christo. Quod si recedentes à lege in qua saluari non potuimus, transcẽdimus ad fidem, in qua nõ carnis

Gẽtes peccatores dicuntur.

exrnis quæritur circunciſio, ſed cordis puri deuotio: & nunc à Gentibus recedendo hoc agimus, ut quicunq; non ſit circunciſus, immundus ſit? ergo fides in Chriſtum, in qua nos putabamus ante ſaluari, magis peccati eſt miſericordia quàm iuſtitiæ, quæ aufert circunciſionem, quam qui nõ habuerit, immundus eſt. Sed abſit, ut quod ſemel deſtruxi, et ſciui mihi non profuiſſe, rurſum uendicem. Semel à lege diſcedens, legi ſum mortuus, ut in Chriſto uiuerem, crucíq; eius affixus, & in nouum renatus hominem, fides magis quàm carne ſubſiſterem, & cũ Chriſto egrederer de mundo. Quod ſemel adorſus ſum teneo. Non mihi gratis Chriſtus eſt mortuus, in quo fruſtra credidi, ſi putauí abſq; fide eius in ueteri lege ſaluari. Scientes aũt quod nõ iuſtificatur homo ex operibus legis niſi per fidem Ieſu Chriſti, &c. Aiunt quidam, ſi uerum hoc eſt quod Paulus affirmat, ex operibus legis neminem iuſtificari, ſed ex fide Ieſu Chriſti, Patriarchas & Prophetas, & ſanctos, qui ante Chriſti aduentum fuerunt, imperfectos fuiſſe. Quos admonere debemus eos hic dici iuſtitiam non conſecutos, qui tantum ex operibus iuſtificari poſſe ſe credunt. Sanctos aũt qui antiquitus fuerunt, ex fide Chriſti iuſtificatos.

Nullus per legem, ſed per fidem ſaluantur omnes.

In eodem

Patres etiã ueteris teſtamẽti fide ſaluati ſũt.

Siquidem

Siquidem Abraham uidit diem Christi? & lætatus est. Et Moyses maiores diuitias æstimauit thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Aspiciebat enim in renumerationem. Vnde non tam legis opera damnantur, quàm hi qui tantũ ex operibus iustificari se posse cõfidunt. Saluatore quoq; ad discipulos loquente. Nisi superabundauerit iustitia uestra plusquàm scribarum & phariseorum non intrabitis in regnum cœlorum. Congregandum in hoc loco quanta in lege præcepta sint, quæ explere nullus queat. Et è contrario dicendum, quædam legis etiam ab his fieri, qui ignorent eam. Sed ideò nõ iustificari operatores eius, qa absq; fide Christi fiant, uerbi gratia. Nõ dormire cum uiro dormitione mulieris, non adulterari, non rapere, sed magis honorare patrem & matrem. & cætera quæ imperata sunt facere. & cætera. Ioann. 8 Heb. 11. Mat. 5.

De

DE LEGE IVDICIALI.

Gen. 9. QVicũq; effuderit humanũ sanguinem, fundetur sanguis illius.

Exod. 18. Esto tu populo in his quę ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum, ostendasq; populo ceremonias & ritũ colendi, uiamq; per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Prouide autem omni plebi uiros sapientes & timentes Deũ, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiam, & constituite ex eis tribunos & centuriones, & quin quagenarios, & decanos qui iudicent populũ omni tempore. Si hoc feceris, implebis imperium Domini & præcepta eius poteris sustentare, & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace.

Exod. 21. Hęc sunt iudicia quæ præpones eis &cæt. Si quis per industriã occiderit proximum

proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo auelles eum, ut moriatur. Reddet animam pro anima, oculum pro oculo & cætera.

Non ualeo ſolus negocia ueſtra ſuſtinere, & pondus & iurgia. Date ex uobis uiros ſapientes & gnaros: & quorum conuerſatio ſit probata in tribubus ueſtris, ut ponam eos uobis principes &c̄. Deut. 1.

Iudices & magiſtros conſtitues in in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas: ut iudicent populum iuſto iudicio nec in alteram partem declinent. Non accipies perſonam, nec munera: quia munera exæcant oculos ſapientum, & mutant uerba iuſtorum &cætera. Deut. 16.

Nō poteris alterius gentis hominē regem facere, qui non ſit frater tuus. Cumq; fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatis numero Deut. 17.

numero ſubleuatus: præſertim cum Dominus præceperit uobis, ut nequaquam amplius per eandem uiã reuertamini. Non habebit uxores plurimas, quæ allicĩãt animum eius neq; argenti & auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in ſolio Regni ſui deſcríbet ſibi Deuteronomium legis huius in uolumine, accipiensq; exemplar à Sacerdotibus Leuiticę tribus, & habebit ſecũ legetq; illud omnibus diebus uitæ ſuæ, ut diſcat timere dominum Deum ſuum & cætera.

Mat. 26. Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Roma. 13. Omnes anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas niſi à Deo, quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Nam príncipes non

non ſunt timori boni operis, ſed ma li. Vis autem non timere poteſtatẽ? bonum fac & habebis laudẽ ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum &c̃.

Subiecti igitur eſtote omni humanę creaturę propter Deũ. Siue regi quaſi pręcellẽti, ſiue ducibus tanquã ab eo miſſis, ad uindictam malefactorum, laudem uerò bonorum. 1. Petri. 2.

AVGVSTI. IN EPISTOLAM Pauli ad Romanos propoſitio. 72.

Quod autem ait. Omnis anima &c. Non eſt poteſtas niſi à Deo. Rectiſſimè admonet, ne quis ex eo quod à Domino ſuo in libertatem uocatus eſt, ſa ctus Chriſtianus extollatur in ſuperbia, & non arbitretur in huius uitæ itinere ſeruandum eſſe ordinem ſuũ, ut poteſtatibus ſublimioribus: quibus pro tempore rerum tẽporalium gubernatio tradita eſt, exiſtimet non eſſe ſubdendum. Cum enim cõſtemus ex anima & corpore, quamdiu in hac uita temporali ſumus, etiam rebus temporalibus ad ſubſidium degendæ huius uitæ utamur: oportet nos ex parte

Ordo ſeruandus eſt inter Chriſtianos.

Per fidem liberi sumus, sed serui propter fratres

quæ ad hanc uitam pertinet subditos esse potestatibus, id est, hominibus, res humanas cum aliquo honore administrantibus. Ex illa uerò parte, qua credimus Deo, & in regnum eius uocamur non nos oportet esse subditos cuiquam homini, id ipsum in nobis euertere cupientes, quod Deus ad uitam æternam donare dignatus est.

IDEM AVGVST. IN EXPOSITIONE epistolæ ad Gala.

Distantia non est in fide Christi.

In fide Christi non est distantia Iudæi & Græci, non serui neq; liberi, non masculi neq; fœminæ. In quantum enim omnes fideles sunt, omnes unũ sunt in Christo Iesu. Et si hoc facit fides, per quã in hac uita iustè ambulatur, quanto perfectius atq; cumulatius id species ipsa factura est, cum uidebimus facie ad faciem? Nam nunc quamuis primitias habentes spiritus, qui uita est propter iustitiam fidei: tamen quia adhuc mortuũ est corpus propter peccatum, differẽtia ista, uel gentiũ, uel conditionis, uel sexus, iam quidem ablata ab unitate fidei, sed manet in conuersatione mortali, eiusq; ordinem in huius uitæ ministerio seruandum esse & Apostoli præcipiunt, qui etiam regulas saluberrimas tradunt quemadmodũ secum

Apostoli etiam or/

secũ uiuant, & pro differentia gentis Iudæi & Græci, & pro differentia conditionis domini et serui, et pro differentia sexus, uiri & uxoris: uel si qua talia cætera occurrant. Et ipse prior Dominus qui ait. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & Deo quæ Dei sunt. Alia sunt enim quæ seruamus in unitate fidei, sine ulla distantia, & alia in ordine uitæ huius, tanquàm in uia, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur. Et hoc non solum propter iram, ut effugiamus offensionem hominum, sed propter conscientiam, ut non simulate, quasi ad oculum hominum ista faciamus, sed pura dilectionis conscientia propter Deum, qui omnes homines uult saluos fieri &c. dinem in ecclesia docent. Mat. 22.

Nolite facere iniquũ aliquid in iudicio, in regula, in pondere & mẽsura. Statera iusta et æqua sint pondera: iustus modius, æquusq; sextarius. Leuit. 19. 1. Reg. 12.

Et dixerunt filij Israel ad Samuelẽ: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neq; tulisti de manu alicuius quippiam.

AVGVST. AD MACEDONI. Epistola 54.

Ioan. 8. Qui uestrum est sine peccato, prior in illam lapidem iaciat, ipsius qui hoc dixit sectaremur exemplum, qui cum esset utiq; sine peccato, ait mulieri, quam perterriti illic reliquerant. Non ego te condemnabo, uade iam deinceps noli peccare. Si malicia tibi parcere potuit, quid metuis innocentiã? Et ne delictorum non doctor, sed ne approbator uideretur. Vade ait, iam deinceps noli peccare, ut se homini pepercisse, non hominis culpam sibi placuisse monstraret. Iam uides igitur de religione descendere, nec nos societate criminum obstringi, quod intercedimus plerunq; etiam pro scelleratis, & si non scelerati, tamen pro peccatoribus peccatores, & quod ueraciter potius, quã iniuriosè dictũ accipias, puto quod apud peccatores. Nec ideo sanè frustra instituta sunt, potestates regis, uis gladij cognitoris, ungulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiam boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Hæc cum timẽtur, & coërcentur mali, & quietius inter malos uiuunt boni: non quia boni pronunciandi, qui talia metuẽdo non peccant. (Nõ enim bonus est quispiam

Intercedere potest Christianus pro scelleratis.

Ius ciuile nõ frustra institutum est.

Lex iudicialis coërcet humanã malicia m.

quiſpiam timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ) uerum tamen non inutiliter etiam metu legum humana coërcetur audacia, et ut tuta ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbandis dum formidato ſupplicio frenatur facultas, inuocato Deo ſanetur uoluntas. Sed huic ordinationi rerum humanarum, contrariæ nõ ſunt interceßiones Epiſcoporũ. Imò uerò nec cauſa nec locus intercedendi ullus eſſet, ſi iſta non eſſent. Tanto enim ſunt intercedentium & parcentium beneficia gratiora, quanto peccantium iuſtiora ſupplicia: Nec ob aliud quantum ſapio in ueteri teſtamento antiquorum temporibus Prophetarum, ſeuerior legis uindicta feruebat, niſi ut oſtenderetur rectè iniquis pœnas conſtitutas, ut quod eis parcere noui Teſtamenti indulgentia commonemur, aut remediũ ſit ſalutis quò peccatis parcatur & noſtris, aut commendatio manſuetudinis, ut per eos qui parcunt, ueritas prædicata non tantum timeatur, uerumetiam diligatur. Plurimum autẽ intereſt, quo animo quiſq; parcat. Sicuti enim eſt aliquando miſericordia puniens, ita & crudelitas parcens. Nam (ut exempli gratia manifeſtum aliquid ponam) quis non crudelẽ uerius dixerit eum, qui puero pepercerit uolenti obſtinatißimè de ſcr

Quare ue tus lex à deo ſeuera.

Iudices etiam misericordia punire debēt.

pentibus ludere? Quis non misericordem, qui talia prohibens, contēptorem uerborum etiam uerberibus emendauerit? Et ideò non usq; ad mortem protendenda est disciplina, ut cum sit cui prodesse possit: quanquam etiam cum homo ab homine occiditur, multum distet, utrum fiat nocendi cupiditate, uel iniustè aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut à latrone: an ulciscendi uel obediendi ordine, sicut à iudice, sicut à carnifice: an cuandendi uel subueniendi necessitate, sicut interimitur latro uiatore, hostis à milite &c. Prodest ergo & seueritas uestra cuius ministerio quies adiuuatur & nostra: prodest & intercessio nostra, cuius ministerio seueritas temperatur & uestra: Omnis anima quit anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c. Hæc Apostoli uerba utilitatem seueritatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem iussi sunt terrentibus debere qui timent, ita dilectionem iussi sunt timentibus debere qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidatur ultio cognitoris, ut nec intercessoris reus contemnatur, quia & plectenda et ignoscendo bene solum bene agitur, ut uita hominum corrigatur

Seueritas iudicis bonis prodest.

Qui

Quod si tanta est peruersitas & impietas, ut ei & corrigendæ nec disciplina posſit prodesse nec uenia à bonis tamen intentione atque conscientia quam Deus cernit, siue seueritate, siue lenitate, non nisi officio dilectionis implctur.

AVGVST. AD VALENTINVM Epist. 44.

Terror temporalium potestatum, quãdo ueritatẽ oppugnat, iustis, fortibus, glorioſa probatio est, infirmis periculoſa tentatio: quando autem ueritatẽ prædicat errãtibus et discordantibus, cordatis utilis admonitio est, & insensatis inutilis afflictio. Nõ est tamen potestas nisi à Deo &cæ. Siue enim potestas ueritati fauens aliquem corrigat, laudem habet ex illa qui fuerit emendatus, siue inimica in aliquem sæuiat, laudem habet ex illa qui uictor fuerit coronatus.

Non est potestas nisi à deo. Roma. 13.

Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur: qui percusſerit & occiderit hominem morte moriatur &c̃. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium ſuorum, ſicut fecit, ſic fiet ei, fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente

Leui. 24. Exod. 22.

Qualem inflixerit maculam talem ſuſtinere cogetur.

AVGV. LIB. CONTRA ADAmantum Manich. diſ.

Cap. 8.

De eo quod ſcriptum eſt in Exodi. Oculum pro oculo, dentem pro dente, & cætera talia. Huic loco Manichæi quod in ueteri lege per uindictam permittitur, & dicitur: oculum pro oculo, dentem pro dente eſſe perdendum, ſic calumniantur, quaſi & ipſe dominus hæc duo ſibi ueluti aduerſantia, atq; contraria in Euangelio demonſtrauerit. Ipſe enim ait Mat. 5. Audiſtis quia dictum eſt antiquis. Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico uobis, non reſiſtere malo, ſed ſi quis te percuſſerit in maxillam, præbe illi & alteram: & quicunq; uoluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam auferre, dimitte illi & palliũ. In quibus duabus ſententijs reuera duorum Teſtamẽtorum differentia demonſtratur, ſed ab uno Deo amborum tamen cõſtitutorũ. Nam quoniã primo carnales homines ardebãt multo amplius ſe uindicare, quã erat illa iniuria de qua querebãtur, cõſtitutus eſt eis primus lenitatis gradus, ut iniuriæ acceptæ mẽſurã, nullo modo do

In eodem Oculũ pro oculo dentem pro dente.

Concordãtia noui & ueteris teſtamenti.

do dolor uindicantis ſuperaret. Sic enim & donare aliquando poſſet iniuriam, qui eã primo nõ ſuperare didiciſſet. Vnde Dominus iam per Euangelij gratiã ad ſummã pacem populum deducens, huic gradui ſuper ædificauit alterũ, ut qui iam audierat nõ ampliorem dictam, quàm quiſq; læſus eſſet reddere, placata mente totum ſe donare gauderet. Quod etiam in illis ueteribus libris Propheta prædicauit dicẽs. Domine deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi retribuẽtibus mihi mala. Et alius Propheta dicit, de huiuſmodi uno patiẽte iniurias, & leuiſſimè tolerante: Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobrijs. Ex quo intelligitur, & menſurã uindicandi rectè carnalibus conſtitutã, & omnimodã iniuriæ remiſſionem, nõ tãtum in nouo Teſtamento eſſe præceptam, ſed longè antè in ueteri pronunciatam. Pſalm. 7. Treno. 3.

I. VTRVM CONTENDERE IVdicio cum altero liceat.

Audet aliquis ueſtrum habens negocium aduerſus alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos, &cætera. 1. Cor. 6.

Cap. 77.

Iudicio cõtendere nõ licet.

NAm et hic posset putari iudiciũ habere aduersus alterũ nõ esse peccatũ, sed tãtũmodo id extra Ecclesiã uelle iudicari, nisi sequutus adiũgeret. Iã quidẽ omnino delictũ est inter uos, qa iudicia habetis uobiscum. Et ne quisquam ita hoc excusaret, ut diceret iustũ se habere negociũ, sed iniquitatem se pati, quàm uellet à se iudicium sententia remoueri, continuo talibus cogitationibus uel excusationibus occurrit atq; ait. Quare non magis iniquitatem patimini? Quare non potius fraudamini? Vt ad illud redeatur quod Dominus ait. Si quis uoluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium. Et alio loco. Qui abstulerit, inquit, tua noli repetere. Prohibuit itaq; suos de secularibus rebus cum alijs hominibus habere iudicium. Ex qua doctrina dicit Apostolus esse delictũ. Tamen cum sint in Ecclesia talia iudicia finiri inter fratres, fratribus iudicantibus, extra Ecclesiã uerò terribiliter uetat: manifestũ est etiã, hic quid secundum ueniam concedatur infirmis.

Mat. 5. Luc. 6.

Ne

Ne dicas: reddam malum pro malo expecta Dominum & liberabit. Prouer. 10

Ne dicas, quomodo facit mihi, sic faciam ei: & reddam unicuiq; secundū opus suum. Prouer. 24.

Non quæras ultionem, nec memor eris ciuium tuorum. Leuit. 19.

Et rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes uos habere meliorem & manentem substantiam. Hebr. 10.

IOAN. CHRISOSTOMVS IN opere imperfecto super illud Mat. 5.

Si quis te percusserit in maxillam unam præbe ei & alteram. Et ei qui uult tecum iudicio contendere, et tunicam tuam uult tollere, dimitte ei et pallium. Primo indigna res est, ut homo fidelis stet in iudicio ante conspectum iudicis infidelis. Nam si infidelis non est, certè secularis est. Et qui te uenerari debuerat propter dignitatem fidei, iudicat te propter necessitatem causæ, & perdes dignitatem Christi, propter negocium mundi. Nonnè melius est ut perdas rem mundialem quàm gloriam spiritualem

Indignares est iudicium ab infidelium deliquere. re.

ſpiritualem? Nam qui lucrum animæ magnum æſtimat damnum rei modicum putat. Qui ergo difficilius putat rē dimittere, quā in iudicio introire, hoc cogitet, quia difficilius eſt de iudicio ſine peccato exire. Facilius enim eſt ante iudicium rem dimittere, quàm in iudicio euitare peccatum. Ergo ſicut Ioſeph dimiſit pallium in manu meretricis, et fugit cum meliore pallio caſtitatis, ſic & tu proijce pallium in manu calumniantis, & fuge cum meliore pallio iuſtitiæ, ne forte dum uis uindicare ueſtē corporis, præcioſiſſimam ueſtem animæ perdas. Deinde ſi uiderint infideles Chriſtianum te pro iniurijs iniurias rependere grauiores, pro terrenis facultatibus & uſq; ad perniciem animæ, ſecularia pulſare iudicia contra direptorem iniuſtū, quomodo credent ſpem regni cœleſtis eſſe ueram, quam prædicāt Chriſtiani? Facile enim ſpernunt terrena qui cœleſtia ſperant. Qui autem terrena magnopere complectuntur, neſcio ſi firmiter cœleſtia credūt promiſſa. Non ſolum propter læſionem animarum noſtrarum percutientem ſuſtinere debemus, auferenti quæ noſtra ſunt non repugnare, ſed etiam propter demonſtrationē indubitabiliū Chriſti promiſſionū, ut ille qui uiderit te iniurias proprias negligentem,

In iudicio peccatum raro uitatur.

Gen. 39.

Contēptus facultatum

negligentem, terrenas etiam res, quasi nihil spernentem intelligat, quæ uerè est certissima spes Christianorum in cœlis, pretiosior omnibus rebus terrenis et uita iucundior omni fruitione uitæ istius carnis. Aedificatio proximi.

DE GRATIA ET MERITO.

Gratia uobis & pax á Deo patre & Domino nostro Iesu Christo. Roma. 1.

Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Roma. 4.

Sic ergo & in hoc tẽpore reliquiæ secundum electionem gratiæ Dei saluæ factę sunt. Si autem gratia, iam nõ ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia. Roma. 11.

Gratia enim estis saluati per fidẽ, et hoc nõ ex uobis: Dei enim donũ est, nõ ex operibus, ut ne quis glorietur. Ephe. 2.

Vt

Titum. 3. Vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundum ſpem uitæ æternæ.

Actu. 15. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neq; nos, neq; patres noſtri portare potuimus: ſed per gratiam domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi.

Phil. 2. Vobis donatum eſt pro Chriſto, nõ ſolum ut in eum credatis, ſed etiã ut pro ipſo patiamini.

AVGVST. LI. L. HOMELIarum, hom. 41.

Reſiſtendũ cis qui liberũ arbitriũ prædicant.

Hæc ergo & his ſimilia diligenter ac fidcliter cogitantes, nõ acquieſcamus eis, qui liberum arbitriũ in ſuperbiam extollentes, præcipitare magis q̃ eleuare conantur. Sed humiliter conſideremus illud, quod Apoſtolus dicit: Deus eſt qui operatur in nobis & uelle & perficere. Gratias agamus Domino & ſaluatori noſtro qui nos nullis præcedentibus meritis uulneratos curauit, & inimicos reconciliauit, & de captiuitate redemit, de tenebris ad lucem reduxit, de morte ad uitam reuocauit & humiliter

Philip. 2.

Beneficia Chriſti erga peccatores.

militer confitentes fragilitatem nostram, illius misericordiam deprecemur: ut quia nos secundum Psalmistam: misericordia sua preuenit, dignetur in nobis non solũ custodire, sed etiã augere munera uel beneficia sua, quæ ipse dignatus est dare. Psalm. 58

AVG. DE VERBIS APOstoli, Ser. secundo.

Gratia salui facti sumus, non ex nobis, sed Dei donũ est. Sunt enim homines ingrati gratiæ, multũ tribuẽtes inopi sauciæq; naturæ. Verum est, magnas liberi arbitrij uires homo, cum cõderetur accepit, sed peccãdo amisit. In mortẽ lapsus est, infirmus factus est, à latronibus semiuiuus in uia relictus est. In iumentũ suũ leuauit eũ transiens Samaritanus, quod interpretatur custos, ad stabulũ adhuc perducitur. Quid extollitur? Adhuc curatur. Sed sufficit inquit, mihi quòd in baptismo accepi remissionẽ omniũ peccatorũ. Nunquid quia delcta est iniquitas, finita est infirmitas? Accepi inquit remissionem omnium peccatorũ. Prorsus uerum est, deleta sunt cuncta peccata in sacramẽto baptismatis, cuncta prorsus dicta, facta, cogitata, cuncta delcta sunt. Sed hoc est, quod infusum est in uia, oleũ & uinũ. Retinetis, semiuiuus in uia ille à latronibus

Gratiæ Dei qui sint ingrati.

Lucæ. 10.

Comparatio Euangelica.

In baptismo omnia peccata

bus ſauciatus, quomodo ſit conſolatus, accipiens oleum & uinum in uulneribus ſuis. Itaq; errori eius indultum fuit, et tamẽ ſanatur languor in ſtabulo. Stabulum ſi agnoſcitis Eccleſia eſt. Stabulũ modo, quia uiuendo tranſimus: domus erit unde nunquàm migrabimus, cum ad regnum cœlorum ſani peruenerimus. Interim in ſtabulo libenter curemus, non adhuc languidi de ſanitate gloriemur, ne nihil aliud ſuperbiendo faciamus, niſi ut nunquàm curando ſanemur. Adhuc in hac uita es adhuc carnem fragilem portas, ad huc corpus quod corrumpitur aggrauat animam, adhuc poſt integritatem reſurrectionis accepiſti remedium orationis, adhuc utiq; dicis, donec ſanentur languores tui. Dimitte nobis debita noſtra. Dic animæ tuæ humilis uallis, non recte collis. dic animæ tuæ: Bene dic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius. Quas retributiões? Dic, enumera gratias age. Quas retributiones? Qui propitius ſit omnibus iniquitatibus tuis. Hoc factum eſt in baptiſmo. Quid ſit modo? Qui ſanat omnes languores tuos, Deniq; poſt redemptionem ab omni corruptione, quid reſtat, niſi corona iuſtitiæ. Ipſa certe reſtat, ſed etiam in ipſa, uel ſub ipſa, non ſit turgi

remiſſa ſed non extirpata.

Eccleſiam euangelio ſtabulũ dicitur.

Sapien. 9.

Matt. 6.

Pſalm. 102

turgidum caput, ut recipiat coronam. Audi, atten de Psalmum, quam nolit coronam turgidū caput. Cū dixisset: Qui redimet de corruptione uitā tuā, qui coronat te inquit. Iam hic ducturus eras. Coronat te, merita mea fatentur, uirtus mea fecit hoc, debitum redditur, non donatur. Audi potius Psalmū. Nam & hoc tu dicis: Omnis homo mendax. Audi Deus quid dicat: Qui coronat te in miseratione & misericordia. De misericordia te coronat, de miseratione te coronat. Non enim dignus fuisti quem uocaret, & uocatum iustificaret, & iustificatum glorificaret. Reliquiæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Si autem gratia, nō ex operibus, alioquin gratia iam nō est gratia. Nam ei qui operatur, merces non imputabitur secundum gratiam, sed secundum debitum. Apostolus loquitur: Non secundum gratiam, sed secundum debitum. Te autem coronat in miseratione & misericordia. Et si tua merita præcesserūt. Dicit tibi Deus: Discute bona merita tua et uidebis quia dona sunt mea. Hæc est iustitia Dei. Quomodo dicitur: Domini est salus, non qua saluus est Dominus, sed quam dat eis quos saluos facit, sic & Dei gratia per Iesum Christum Dominū nostrum, iustitia Dei dicitur, non qua iustus est Dominus

Post mortem prius sanamur perfectè. Contra falsè gloriantes de meritis. Rom. 11. Deus coronat hominem in miseratione & misericordia. Iustitia Dei quæ sit. Psalm. 3. Nota.

minus, ſed qua iuſtificat eos, quos ex impijs iuſtos facit. Quidam uerò quoniam aliquando Iudæi, & Chriſtianos ſe dici uolunt, & adhuc ignorãtes Dei iuſtitiam, ſuam uolunt conſtituere, etiam temporibus noſtris, temporibus apertæ gratiæ, temporibus nunc reuelatæ, prius occultatæ gratiæ, nunc in aperta manifeſtæ gratiæ, quæ aliquando latebat in uellere, paucos intellexiſſe uideo, plures nõ intellexiſſe neq; quaquam tacendo fraudabo. Vnde multum plãgere cogimur fratres noſtros, qui non contra occultam, ſed contra apertam gratiam manifeſtamq; contendunt. Ignoſcitur Iudæis. Quid Chriſtiani? Quare inimici gratiæ Chriſti? Quare de uobis præſumentes? Quare ingrati? Quare enim Chriſtus uenit? Nunquid natura hic nõ erat? Natura nõ erat, quàm multum laudanda decipitis? Nunquid lex hic non erat? Sed ait Apoſtolus: Si per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Quod ait Apoſtolus de lege, hoc nos iſtis dicimus de natura. Si per naturã iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Quod ergo dictum eſt de Iudæis, hoc omnino in iſtis uidemus. Zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Quid eſt non ſecundum ſcientiam? Ignorantes enim Dei iuſtitiam, et ſuã uolentes conſtituere, iuſtitiæ

Roma. 10.

Iudicũ. 9. Multi Chriſtiani nunc peiores ſunt Iudæis.

Gala. 2. Neq; per legẽ neq; per naturam ſaluamur.

Rom. 10. Miſericordia perſuerſa non ſit ĩ nobis.

iustitiæ Dei non sunt subiecti. Fratres mei compatimini mecũ. Vbi tales inueneritis, occultare nolite, non sit in uobis peruersa misericordia, prorsus ubi tales inueneritis, occultare nolite. Redarguite contra dicentes, et resistentes ad nos perducite.

IN EODEM LIBRO, SERMONE undecimo. Ipse fecit nos, et non ipsi nos.

Vnde quidem Christianus, dubitat nemo: quia nõ solum Deus creauit primum hominem, ex quo omnes homines: sed Deus hodieq; creat singulos homines, ille qui ait cuidam sancto suo: Priusquam te formarem in utero noui te. Veruntamen iuxta altiorẽ intellectum, & quantum existimo utiliorem, uidit quosdã spiritus sanctus dicentes uel dicturos, quod Deus eos fecerit homines: iustos autem ipsi se faciunt, præuidit eos, admonuit eos, et ab hac extollentia reuocauit eos dicens: Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Quare enim addidit. Et non ipsi nos, cum sufficeret dicere. Ipse fecit nos: nisi quia illam factura uoluit admonere, ubi dicunt homines, Ipsi fecimus nos, id est ut iusti essemus, iustos nos libera uoluntate fecimus, quando conditi sumus, liberum arbitrium accepimus. Vt ergo iusti simus libero id arbitrio

Psal. 99.

Omnium creator est deus.

Hier. 1.

bitrio agimus? Quid adhuc Deum inuocamus, ut
Deus homines nos idem & iustos facit. iustos nos faciat, q̃d habemus in potestate, ut nos
ipsi iustos nos faciamus? Audite, audite, & iustos
& iniustos ipse fecit nos, & non ipsi nos. Creatus
est primus homo in natura sine culpa, in natura si-
ne uitio, creatus est rectus, nõ se fecit rectum. Quid
se autem ipse fecit, notum est, cadens à manu si
guli, fractus est. Regebat eum ipse qui fecerat, uo
Si ipsi iustos nos facimus ergo oratio est inanis. luit deserere à quo factus erat, permisit Deus tan
quàm dicens. Deserat me & inueniat se, & miseria
sua probet, quia nihil potest sine me. Hoc modo er
go ostendere uoluit Deus homini, quid ualeat libe
rum arbitrium sine Deo. O malum liberum arbitri
um sine Deo. Experti sumus quid ualeat sine Deo.
Ideò miseri facti sumus, quia sine Deo quid ualeat,
experti sumus. Ecce bonus factus est homo, & per
liberum arbitrium factus est homo malus. Quan
Homo per liberũ arbitriũ cecidit. do facturus est bonum hominem malus homo per
liberum arbitrium deserens Deum? Seruare se
non potuit bonus bonũ, & facturus est se malus bo
num: Cum esset bonus, non se seruauit bonum, &
cum malus sit, dicit, facio me bonum? Quid facis
malus, qui peristi bonus, nisi reficiat te, qui perma-
net bonus? Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Quid

nos

nos fecit, nisi quod sumus? Quid autem sumus? Populus eius & oues pascuæ eius. Hæc est gratia. Excepta illa communi gratia naturæ, qua homines facti sumus, nec digni fuimus qui non fuimus. Excepta illa gratia hæc est maior gratia, qua facti sumus populus eius, & oues pascuæ eius, per Iesum Christum Dominum nostrũ. Et istam qua cõditi sumus, quanquam hoc nomine appellatam minime legerimus: tamen quia gratis data est, gratiam fateamur. Sed ostẽdamus uobis maiorem esse istam, qua Christiani sumus. Attẽdite. Antequam conditi essemus, nihil boni merebamur, & idco gratia, qua conditi sumus, cum boni nihil meremur. Si ergo magna est gratia quando nihil boni merebamur, quanta gratia est, quando tantum malum merebamur? Qui nondum erat, benc non merebatur peccator & malus merebatur? Nondum erat qui factus est, nondũ erat, sed nec offenderat. Nondum erat et factus est, offendit & saluus. Qui nondum erat, nihil sperabat, factus, lapsus autem est, lapsus damnationem expectabat, & liberatus est. Hæc est gratia per Iesum Christum dominum nostrum. Ipse fecit nos, & non ipsi nos, & antequàm essemus omnino ipse fecit nos, & factos & lapsos ipse iustos fecit nos, et

In defensores meritorum. 1. Cor. 5.

non ipſi nos Si qua igitur in Chriſto noua creatura lapſa eſt uetus, facta eſt noua. Vna erat maſſa perditionis ex Adam, cui nõ niſi ſupplicium debebatur, facta ſunt uaſa inde in honorem ex eadem maſſa. Habet enim poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa. Qua maſſa? Certè iã perierat, certè iam illi maſſæ iuſta dãnatio debebatur. Gratulare quia euaſiſti, mortem quidem debitam, & uitam non debitã rep periſti. Habet poteſtatem figulus luti ex eadẽ maſſa facere, aliud uas in honorem, aliud in contumeliam. Sed dicis, me quare fecit in honorem, & aliũ in contumeliam? Diſputare uis mecum? Imò mirare mecum, & exclama mecum: O altitudo diuitiarum. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? Si Dominus retribuere uellet, nihil niſi pœnam debitam retribuiſſet. Nihil dederunt ut eis retribueretur pro nihilo ſaluos faciet illos. Quis prior dedit illi, quaſi ſuorum gratia meritorum, prior dedit illi, quis præuenit gratiam quæ gratis datur? Si aliquid meritorum ante uenit gratiã, iam non gratis datur, ſed ex debito redditur: ſi autẽ gratis non datur, gratia quare uocatur.

Roma. 9.

Vna maſſa perditionis omnes per natura ſumus.

Roma. 11.

Retributio noſtra eterna dãnatio.

Pſalm. 55.

Lactan-

LACTANTIVS LIB. SEPTIMO

de Diuino præmio

Capite. 14.

Nam illi qui ſuis meritis immortales facti eſſe dicuntur: quia nec iuſtitia, nec ulla in his uera uirtus fuit: non immortalitatem ſibi, ſed mortem peccatis ac libidinibus quæſierunt. Nec cœleſte præmiũ, ſed inferna ſupplicia meruerunt: qui pendũt ſimul cum his omnibus qui eos coluerunt.

AVGVST. DE VERBIS DOMINI

in monte Sermone

ſeptimo.

Caue ô Chriſtiane, caue ſuperbiam. Licet enim imitator ſanctorum ſis, totum gratiæ ſemper repu ta: quia ut eſſet aliquid reliquum, gratia in te Dei, non tuum meritum fecit. De ipſis denique reliquijs dixerat propheta Eſaias commemorans: Niſi dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles fuiſſemus. Sic ergo inquit, & In hoc tempore, reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Si autem gratia inquit, iam non ex operibus, id eſt, iam non de tuo merito extollaris. Alioquin gratia iam non eſt gratia. Si enim de tua opera præſumis, ergo merces

Omne quod habemus ex gratia eſt.

Roma. 11. Eſai. 1.

tibi redditur, non gratia condonatur. Si autem gratia, est gratis datur. Interrogo nunc. Credis ò peccator Christo? Dicis. Credo. Quid credis? Gratis uniuersa peccata per ipsum tibi posse remitti? Habes quod credidisti. O gratia gratis data. Quid tu iuste credis? Te sine Deo non posse seruare iustitiam ipsius? Ergo totum reputa quod iustus es pietati. Quod autem peccatores, tuæ iniquitati ascribet. Esto accusator tuus, & ille erit indultor tuus. Omne autem crimen, facinus uel peccatum, nostræ est negligentiæ: et omnis uirtus et sanctitas Dei est indulgentiæ.

AVGVST. DE VERBIS Apostoli, Ser. 15.

Roma. 4. Ephe. 2. Dono dei dicimur promereri

Traditus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostrã. Iustificatio tua, circuncisio tua, non est à te. Gratia salui facti estis per fidem, et hoc non ex uobis, sed Dei donum est. Non ex operibus, ne fortè dicas. Promerui, & ideò accepi. Non putes te promerendo accepisse, qui nõ promereres nisi accepisses. Gratia præcessit meritum tuum, non gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nã si gratia ex merito, emisti, nõ gratis accepisti: Pro nihilo, inquit, saluos facies illos. Quid est

pro

pro nihilo saluos facies? Nihil in eis inuenis, unde salues, & tamen saluas. Gratis das, gratis saluas, omnia merita præcedis, ut dona tua consequantur merita tua. Prorsus gratis das, gratis saluas, qui nihil inuenis unde salues, & multum inuenis unde damnes. Gratis Deus omnes saluat.

IDEM AVG. IN EODEM Sermone, lite. H.

Eris opus Dei, nõ solum quia homo es, sed etiam quia iustus es. Melius est enim iustum esse, quàm hominem esse. Si hominem te fecit Deus, & iustum tute facis, melius aliquid facis, quàm fecit Deus, sed te sine te fecit Deus. Non enim adhibuisti alicuem consensum ut te faceret Deus Quomodo consentiebas qui non eras? Quia ergò fecit te sine te, non te iustificat, sine te. Ergo fecit nescientem, iustificat uolentem. Tamen ipse iustificat, ne sit iustitia tua, ne redeas ad damna, ad detrimenta et stercora inuenire in illo non habens iustitiam tuam, quæ ex lege est, sed iustitiam per fidem Christi, quæ est ex Deo, iustitiam ex fide, ad cognoscendum eum, & uirtutem resurrectionis eius, & communicationem passionum eius, & ipsa uirtus tua erit communicatio passionum Christi, uirtus tua erit. Iustificat Deus uolẽtẽ quia ipse dat uelle Philip. 3.

AVGVST. PRIMA QVINQVAgena, ex Prologo.

Psal. 31.

Qui sunt beati? Non in quibus nõ inuenerit peccatum. Nam in omnibus inuenit. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Si ergo in omnibus peccata inueniuntur, remanet ut nõ sint beati, nisi quorum remissa sunt peccata. Hoc ergo Apostolus sic cõmendauit. Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam. Ei aũt qui operatur, id est de operibus præsumit, & eorũ merito sibi dicit datam esse gratiã fidei, merces non imputatur secundum gratiã, sed secundum debitũ. Quid est hoc, nisi quod merces nostra gratia uocatur. Si gratia est gratis datur. Quid est gratis datur? Gratis cõstat Nihil boni fecisti, & datur tibi remißio peccatorum. Attenduntur opera tua, & inueniuntur omnia mala. Siquid deberetur istis operibus Deus redderet, utiq; damnaret. Non tibi Deus reddit debitam pœnam, sed donat indebitam gratiam.

Roma. 3.

Roma. 4.

Gratia & meritũ cõtraria sunt

IDEM PSALMVM. XXX

In te Domine speraui.

Versu. 1.

In tua iustitia eruc me, & eximc me. Nam si attendas

tendas ad iustitiam meam, damnas me. In tua iusti/ tia me crue. Est enim iustitia Dei, quæ nostra fit, cũ donatur nobis. Ideo aũt Dei iustitia dicitur, ne homo sese putet à seipso habere iustitiã. Sicut enim dicit Apostolus: Credenti in eum qui iustificat im- pium. Quis est qui iustificat impium? Qui ex im/ pio facit iustum. Quis est qui non saluatur gratis? In quo nõ inuenit saluator quod coronet, sed quod damnet, non inuenit merita bonorum, sed inuenit merita supplicioru̇. Si agat tanquàm ueraciter ex regula legis proposita, damnãdus est peccator, hac regula si ageret quem liberaret? Omnes enim pec/ catores inuenit, solus sine peccato uenit, qui nos peccatores inuenit. Hoc ait Apostolus: omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei. Quid egent glo ria Dei? Vt ipse liberet, nõ te tu. Quia tu te libera/ re non potes indiges liberatore, quid est quod te iactas? quid est quod de lege & iustitia præsumis? Non uides quid intus confligat in te, de te, aduer/ sus te? Non audis pugnantem & confitentem, & adiutoriũ in pugna desiderantem? Miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gra/ tia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Quare gratia? Quia gratis datur. Quare gratis datur

Iustitia Dei nostra dicitur.

Roma. 4.

Lex oẽs homines damnat.

Roma. 7.

Libera/ mur gratia

Dei non meritis nostris.

datur? Quia merita tua non præcesserunt, sed bene ficia Dei te præuenerunt.

IDEM PSALM. 43. DEVS auribus. Versu.

Et redime nos propter nomẽ tuum.

Hoc est gratis propter nomen tuum, nõ propter meum meritum, quia tu dignatus es facere, nõ quia ego dignus sum cui facias. Nam et hoc ipsum quod non sumus oblitite, & non recessit retrò cor nostrum, quod non extendimus manus nostras ad Deum alienum, nisi te adiuuante unde possemus, nisi te intus alloquente, exhortante, non deserente unde ualeremus? Ergo siue patientes in tribulationibus, siue gaudentes in prosperitatibus redime nos non propter meritum nostrum, sed propter nomen tuum.

Psalm. 43.

Nihil sine Dei adiutorio possumus.

AVGVST. IN ENCHIRI. Cap. 106

Vnde & ipsam uitam æternam, quæ certa merces est operum bonorum gratiam Dei appellat Apostolus. Stipendium enim peccati (inquit) mors gratia autem Dei uita æterna in Christo Iesu domino nostro. Stipendium pro opere militiæ debitum redditur, non donatur, ideò dixit, stipendium peccati

Vita æterna gratia dicitur.

Roma. 6.

eati mors, ut mortem peccato non immerito illatã ſed debitam demonſtraret. Gratia uerò niſi gratis ſit, gratia non eſt. Intelligendum eſt igitur, etiam ipſa hominis bona merita eſſe Dei munera, qbus cũ uita æterna redditur, quid niſi gratia p gratia redditur. Sic ergo factus eſt homo rectus, ut et permanere in illa rectitudine poſſet, non ſine adiutorio diuino, & ſuo fieri peruerſus arbitrio, utrumlibet horum elegiſſet, Dei uoluntas fieret, aut etiam ab illo aut certè de illo. Proinde quia ſuam maluit facere, quàm Dei, de illo facto eſt uoluntas Dei, qui ex eadem maſſa perditionis quæ de illius ſtirpe profluxit, facit aliud uas in honorem, aliud in cõtumeliam, in honorem per miſericordiam, in contumeliam per iudicium, ut nemo glorietur in homine ac per hoc nec in ſe.

Merita hominis, Dei munera ſunt.

Non fœnerauí, nec fœnerauit mihi quiſqnam. Hie. 15.

AVGVST. LIB. DE LIBERO arbi. & Gratia. Cap. 8.

Itaq; chariſſimi uita bona noſtra, nihil aliud eſt quàm gratia Dei. Sine dubio & uita æterna quæ pro bonæ uitæ redditur. Dei gratia eſt, & ipſa enim datur gratis datur, quia gratis data eſt illa cui datur. Gratia pro gratia datur homini.

Sed

Sed illa cui datur, tantummodo gratia est, hæc autem quæ illi datur, quoniam præmium eius est, gratia est pro gratia, tanquàm merces pro iustitia, ut uerum sit: quoniã uerum est, quia reddet unicuiq; secundum opera eius.

IDEM LIB. DE CORREP. ET Gratia. Cap. 14.

Iacob. 2. Iudiciũ cũ misericordia datur electis.

Iudicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Tibi ostendit etiam in illo iudicio in quo iusti coronantur, iniustiq; damnantur, alios cũ misericordia alios sine misericordia, iudicãdos. Cum enim dicitur. Iudicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: manifestatur in his, in quibus mueniuntur bona opera misericordiæ iudicium cum misericordia fieri. Ac per hoc etiam ipsam misericordiam, meritis bonorum operum reddi. Sic non est nunc, quando nõ solum nullis bonis sed etiam multis malis operibus præcedentibus, misericordia eius præuenit hominem, ut liberetur à malis & quæ fecit, & quæ facturus fuerat, nisi Dei gratia regeneraretur, & quæ passurus fuerat in æternum, nisi eriueretur à potestate tenebrarum & transferetur in regnum filij charitatis Dei. Ve-

rum

sumtamē quia & ipsa uita æterna, quam certū est bonis debitā operibus reddi, à tāto Apostolo gratia dicitur Dei: cū gratia nō operibus reddatur, sed gratis detur, sine ulla dubitatione confitendum est ideò gratiam uitam æternam uocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Rectè quippe ipsa intelligitur quæ gratia in Euangelio legitur. Gratia pro gratia, id est, pro his meritis quæ contulit gratia. &c.

Misericordia prævenit hominis voluntatem.

Omne meritū gratia Dei est.

Sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Gene. 4.

AVGVST. IN ENCH.

Cap. 29.

Verum hæc pars generis humani cui liberationem Deus regnumq; promisit æternum, nunquid meritis operū suorum reparari potest? absit. Quid enim boni operari potest perditus, nisi quantum fuerit à perditione liberatus? Nunquid libero uoluntatis arbitrio? Et hoc absit. Nam libero arbitrio male utens homo, & se perdidit & ipsum. Sicut enim qui se occidit, utiq; uiuendo se occidit, sed se occidendo non uiuit, nec se ipsum poterit resuscitare cum occiderit, ita cum libero peccarctur arbitrio, uitiore peccato, amissum est & liberum arbitrium

Perditus nihil boni operari potest.

2. Pet. 2.

Libertas mali hominis est peccare.

arbitrium. A quo enim quis deuictus est huic et seruus addictus est. Petri certè Apostoli est ista sententia. Quæ cum uera sit, qualis quæso potest serui addicti esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim seruit, qui Domini sui uoluntatem libenter facit. Ac per hoc ad peccandū liber est, qui peccati seruus est. Vnde ad iustè faciendum liber non erit nisi à peccato liberatus esse iustitiæ cœperit seruus. Ipsa est uera libertas, propter recti facti lætitiā, simul et pia seruitus, propter præcepti obedientiā. Sed ista libertas ad benefaciendū, unde
2. Ioan. 8. erit homini addicto et uēdito, nisi redimat ille cui uox est illa: Si uos filius liberauerit, tunc uerè liberi eritis.

AVGV. LIB. EXPOSITIONIS inchoatæ in Epistolam ad Romanos.

Pœnitētia est ex gratia Dei.

Iusta est ergo gratia Dei, & gratis iustitia, cum in eo etiam pœnitentiæ meritum gratia præcedat, quod neminē peccati sui pœniteret, nisi admonitione aliqua uocationis Dei. Vnde nullo modo dari hominibus gratia potest, qua liberamur à peccatis et pax qua reconciliemur Deo, nisi in spiritu sancto

Idem

IDEM LIBRO DE PRAEDESTINATIONE Sanctorum.

Cap. 7.

Solet enim dici ideo credere meruit, quia uir bonus erat & antequàm crederet. Quod de Cornelio dici potest, cuius acceptæ sunt eleemosinæ, & exaudite orationes, antequàm credidisset in Christum, nec tamen sine fide aliqua donabat et orabat. Quid igitur & antequàm in Christum crederet, & cum crederet, & cum credidisset, bene operatus est Cornelius, totum Deo dandum est, ne forte quis extollatur. Act. 10. Cornelius Centurio ex gratia credidit.

AVGVSTINVS DE VERBIS Apostoli, Sermone decimo tertio.

Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Quid te ergo uolebas extollere, ubi audisti: Si spiritu actiones carnis mortificaueritis, uiuetis. Dicturus enim eras: hoc potest uoluntas mea, hoc potest liberum arbitriũ meum. Quæ uoluntas? Quod liberum arbitrium meum? Nisi illi regat, cadis, nisi regatur, iaces. Quomodo ergo spiritu tuo, cum audias Apostolũ dicẽtẽ: Quotquot enim, spiritu Dei aguntur &c. Prorsus si defuerit, nihil boni agere Rom. 8. Filij Dei sunt qui spiritu dei aguntur.

poteris, agis quidē illo nō adiuuāte, libera uolūtate, sed male. Ad hoc idonea est uolūtas tua quæ uocatur libera, & male agendo fit damnabilis ancilla. Cum dico tibi sine adiutorio Dei nihil agis, nihil boni dico. Nam ad malè agendum habes sine adiutorio liberam uoluntatem, quanquam non est illa libera.

AVGVST. LIB. CONTRA PELA. & Cœlest. de Gratia Christi. Cap. 26.

Etsi consenserit nos gratia Dei accipere charitatem, non sic sentiat, tanquàm ulla merita bona nostra præcesserint. Nam quæ merita bona tunc habere poteramus, quando Deum non diligebamus? Vt enim acciperemus dilectionem qua diligeremus, dilecti sumus, cum eam nondum haberemus. Hoc Ioannes apostolus apertißime dicit: Non quod nos dilexerimus deum quia ipse prior dilexit nos. Et dibi. Nos diligamus inquit, quia ipse prior dilexit nos. Optime omnino atq; uerißimè. Non enim haberemus unde illū diligeremus, nisi hoc ab illo, cum prior nos diligeret, sumeremus. Quid autē boni faceremus, nisi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Et si enim Dei mādatum uidetur

Ante gratiam nulla merita.

2. Ioan. 4.

2. Ioan. 4.

uidetur aliquando, non à diligentibus, sed à timentibus fieri tamen, ibi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonũ opus uocatur: quia omne quod non est ex fide, peccatum est. Et fides per dilectionem operatur. Ac per hoc gratiam Dei (quæ charitas diffunditur in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis) sic confitea/ tur, qui uult ueraciter confiteri, ut omnimo nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet, ueramq; iustitiam fieri posse non dubitet. In dilectione omne bonum. Rom. 14. Rom. 5.

Præoccupat qui se cõcupiscunt, ut illis se prior ostendat. Sapie. 6.

Ecce ego facio noua, & nunc orientur: utiq; cognoscetis ea. Ponã in deserto uiam, & in inuio flumina &c̃. Esai. 43.

Ponam desertum in stagna aquarũ, & terram inuiam in riuos aquarum. Ponam in deserto Abietem &c̃. Esai. 41.

Quia qui cœpit in uobis opus bonum, ipse perficiet usq; in diem Iesu Christi. Phil. 1.

AVGVST. CONTRA DVAS EPIstolas Pelagianorum, ad Boni. lib. Cap. 8.

Nunc illud est quod debemus aduertere, utrũ in

Deus homini reluctanti gratiam inspirat.

uito & reluctanti homini, Deus inspiret boni cupiditatem, ut iam non sit reluctans, non sit inuitus, sed consentiens bono, et uolens bonum: isti (scilicet Pelagiani) uolunt in homine, ab ipso homine incipere cupiditatem boni, ut huius cœpti meritũ, etiã perficiendi gratia cõsequatur, si tamen hoc saltem uolunt. Pelagius enim facilius dicit impleri quod bonum est, si adiuuet gratia. Quo additamento, id est, addendo, facilius, utiq; significat hoc se sapere, quod etiam si gratiæ defuerit adiutorium, potest, quamuis difficilius impleri bonum per liberũ arbitrium. Si enim sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipsum ceptum erit meritum, cui tãquam ex debito gratiæ ueniat adiutoriũ ac sic gratia Dei non gratis donabitur, sed secundum meritum nostrum dabitur. Dominus autem ut responderet futuro Pelagio, non ait: sine me difficile potestis aliq̃d facere, sed ait. Sine me nihil potestis facere. Hominis est præparare cor, & à Domino responsio linguæ, non bene intelligendo fallũtur, ut existimẽt cor præparare, hoc est bonum inchoare, sine adiutorio gratiæ Dei, ad hominem pertinere. Absit, ut sic intelligãt filij promissionis, tanquàm cum audierint Dominum dicentem: Sine me nihil potestis fa-

Ioan. 12.

Prou. 16. Præparatur cor à domino ad bonum.

cere,

ceere, quia si conuincant eum dicentes. Ecce sine te possumus cor præparare, aut cũ audierint à Paulo apostolo. Non quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est, tanquã & ipsum conuincant dicẽtes. Ecce idonei sumus ex nobismetipsis præparare cor, ac per hoc et boni aliquid cogitare. Quis enim potest bona cogitatione ad bonũ cor præparare? Absit ut sic intelligant, nisi superbi sui arbitrij defensores, & fidei catholicæ desertores. Ideò quippe scriptũ est: Hominis est præparare cor, & à Domino respõsio linguæ: quia homo præparat, nõ tamen sine adiutorio Dei, ita etiam dictum est: Aperi os, & ad implebo illud. Quamuis enim nisi adiuuante illo, sine quo nihil possumus facere. os nõ possumus aperire, tamen nos aperimus illius adiumento, & opere nostro, implet autem Dominus illud sine opere nostro. Nã quid est præparare cor, & os aperire, nisi uoluntatem parare? Et tamen in eisdem literis legitur. Præparatur uoluntas à Domino. Ego aperiam os tuum, et instruam te, quæ debeas loqui. Quapropter multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo, nulla uerò facit homo, quæ nõ facit Deus, ut faciat homo.

2. Cor. 3.

Cogitatio bona non est à nobis

Psalm. 8.

Exod. 4.

Oĩa bona deus in homine facit.

CAP. 9. *Quid enim est boni cupiditas, nisi cha-*
1. Ioan. 4. *ritas, Charitas ex Deo est. Nec initium eius ex nobis et perfectio eius ex Deo est, sed si charitas ex deo tota nobis ex Deo est. Auertat enim Deus hãc*
Psal. 58. *amentiam, ut in donis eius nos priores faciamus, po-*
Psalm. 20. *steriorem ipsum: quoniam misericordia eius præue-nit me. Et quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, Ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, ut nos delectet & cupiamus, hoc est amemus quod præcipit nobis, in qua si nos non præuenit Deus, nõ solum non perficitur, sed nec inchoatur, ex nobis.*

Phil. 3. Secundum iustitiam quę in lege est conuersatus sine querela. Sed quę mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christũ detrimẽta. Verumtamen & existimo omnia detrimẽtum esse propter eminentem scientiã Iesu Christi domini mei, ꝓpter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam, & inueniar in illo non habens meam iustitiam quę ex lege est, sed illã quę ex fide est Christi Iesu, quæ ex Deo est

iustitia

iustitia in fide ad cognoscendum illum, et uirtutem resurrectionis eius, & societatem passionum illius.

AVGVST. DE TEMPORE, SER. 49. Dominica. 5. Post octauas.

Epist.

Rom. 4.

In felix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Respõdit medicus. Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Gratia Dei, non merita tua. Quare ergo te dixisti, in lege cum iustitia sine querela conuersatum? Attendite. Sine querela dixit hominum. Est enim quedã iustitia, quam potest homo implere, ut nullus hominum queratur de homine. Dicit non concupiscas alienũ. Tu si non rapueris alienum, nulla querela erit hominũ, Ergo aliquando concupiscis, & non rapis. Sed sententia Dei supra te est, quia concupiscis. Reus es legis, sed in oculis latoris legis. Sine querela uiuitur? Quare ergo ista damna? Quare ista stercora? Quicquid faciebant Iudæi, unde homines non quererentur, & esset ipsorum conuersatio ex lege sine querela, sibi tribuebant, & ipsam iustitiam secundum legem uiribus suis assignabant, implere non poterant,

Sine querela conuersari quid est. Exod. 20.

Nullus uires implet legem.

ſed in tantum faciebant in quantum poterant ſibi tribuendo, nec hoc pie implebant. Hoc ergo dicit legem implere, hoc eſt non concupiſcere. Quis ergo hoc qui uiuit poteſt? Adiuuet nos Pſalmus, quomodo cantatus eſt: Exaudi me Domine, in tua iuſtitia, hoc eſt non in mea. Si diceret: Exaudi me in iuſtitia mea, tanquàm meritum uocaret. Vocat quidem & in nonnullis locis & ſuam iuſtitiam? ſed ſic melius diſcernit: quia & ſuam quando dicit, datam dicit, quomodo dicimus: Panem noſtrum quotidianũ da nobis hodie. Quomodo noſtrum? quomodo da? Et ad eos qui de ſua poſſunt præſumere. Quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſapiamus. Iamdudum dixerat ſe imperfectum, nunc autem perfectum. Quare? quia ipſa eſt perfectio hominis inuenire ſe non eſſe perfectum. Quotquot autẽ perfecti, hoc ſapiamus. Et ſi fortè quid aliter ſapitis, id quoq; uobis Deus reuelauit, id eſt, ut ſi uos in aliquo profectu animi iuſtificatos probabitis, legendo ſcripturas, & inueniendo quæ ſit uera & perfecta iuſtitia, inueniatis uos reos, & deſyderio futurorum, damnetis præſentia, uiuatis ex fide & ſpe & charitate, & intelligatis: quia quod adhuc creditis, nõdũ uidetis, quod adhuc

Pſal. 142.

Pſal. 17. Et retribuet mihi ſecundum iuſtitiam meam.

Perfectio hominis eſt imperfectionis ſuæ cognitio.

huc ſperatis, nondũ tenetis, quod adhuc deſidera-
tis nondum impletis. Et ſi talis eſt charitas pere-
grinantium, qualis erit uidentium? Ergo ille qui do-
cebat Dei iuſtitiam & non conſtituebat ſuam, cla- Pſal. 142.
mabat de Pſalmo: Exaudi me in tua iuſtitia. Ete- Coronat
nim cum hinc exieris, recipieris pro meritis, & re- Deus dona
ſurges ad recipiẽda quæ egiſti. Tunc Deus corona- ſua.
bit, non tam merita tua, quàm dona ſua. Ambula ſe-
curus in Chriſto, ambula ne offendas, ne cadas. Nec
retrò reſpicias, ne in uia remaneas, ne à uia recedas
Iſta omnia præcaue tantum et peruenisti. Cum per-
ueneris, tunc gloriare ex hoc non in te. Nam qui ſe
laudat, Deum non laudat, ſed à Deo auertit.

Veruntamen uias meas in conſpe- Iob. 13.
ctu eius arguam: & ipſe erit ſaluator
meus.

AVGVST. CONTRA DVAS Epiſtolas Pelagianorum ad Boniſa. lib. 1. Cap. 9.

Nec moueat te, quod ad Philippenſes Apoſto- Phil. 3.
lus ſcripſit. Secundum iuſtitiam, quæ in lege eſt, qđ
fuerit ſine querela: Potuit enim eſſe intus, in affecti
onibus prauis prævaricator legis: & tamen con-
ſpicua opera legis implere, uel timore hominum,

uel ipsius Dei, uel pœnæ formidine, non dilectione & delectatione iustitiæ. Aliud est enim uoluntate benefaciendi benefacere: aliud autē ad malefaciendum sic uoluntate inclinari, ut etiam faceret, si hoc posset impune permitti. Nam sic profecto in ipsa uoluntate, intus peccat, qui non uoluntate, sed timore non peccat.

Quæ sit iustitia quæ ex lege est

AVGVST. AD ANASTASIVM Epist. 144.

Inaniter autem putat uictorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccāt: quia & si non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen, mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens muenitur qui uult fieri quod uetatur, si substrahas quod timetur. Ac per hoc in ipsa uoluntate reus est, qui uult facere quod non licet fieri, sed ideò non facit, quia impune non potest fieri. Nam quantum in ipso est, mallet non esse iustitiam peccato prohibentem atq; punientem. Et utiq; si mallet non esse iustitiā, quis dubitauerit quod eam si posset auferre? Ac per hoc quomodo iustus est. iustitiæ talis inimicus, ut eā si potestas detur, præcipientem auferret, ne comminantem uel iudicantem ferat? Inimicus ergo iustitiæ est, qui pœnæ timore

Iniquus est qui timore pœnæ non peccat.

more

more non peccat, amicus aũt erit, si eius amore nõ peccet. Tunc enim uerè timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum si cut gehennas odit. Ipse est timor castus, permanens in seculum seculi. Nam ille timor pœnæ tormentum habet, & non est in charitate, cumq; perfecta charitas foras mittit. Tantum porrò quisq; peccatum odit, quantum iustitiam diligit, quod non poterit lege terrente per literam, sed spiritu sanante per gratiam.

1. Ioan. 4. Timor nõ est in charitate.

Auferat à me uirgã suam & pauor eius non me terreat. Loquar & non timebo eum. Non enim possum metuens respondere. Iob. 9.

GREGOR. SVPER CANTICA canticorum: Recti diligunt te

Cap. 1.

Ac si diceret. Non recti adhuc timent, recti diligunt te. Omnis enim qui bona opera præ timore agit, & si in opere rectus est, in desyderio rectus non est. Vellet enim non esse quod timeret, & opera bona non faceret. Qui ergo operatur bona præ amore, etiam in opere & in desyderio rectus est. Amor omnia facere debemus. Psalm.

Quam

Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quàm abſcondiſti timentibus te, & perfeciſti eam ſperãtibus in te. Dulcedo enim Dei timentibus Deum incognita eſt, amãtibus ſit nota. Qui ergò per amorem ſtuduerit rectus eſſe perfecta dilectio illius eſt, ut iudicem uenientem non timeat, ut quicquid de æternis ſupplicijs audierit, non formidet.

Ego enim iam delibor & tempus
2. Thi. 4. reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex. Nõ ſolum aũt mihi, ſed & ĩjs qui diligunt aduentum eius.

AVGVST. LIB. I. HOME.

Home. 14.

Reddet inquit mihi Dominus coronam, iuſtus iudex. Non enim opere inſpecto poteſt negare mercedem, qui opus inſpicit. Bonum certamen certaui, opus eſt. Curſum conſummaui, opus eſt. Fidem ſeruaui, opus eſt. Supereſt mihi corona iuſtitiæ, merces eſt, ſed in mercede tu nihil agis, in opere nõ ſolum agis. Corona tibi eſt ab ipſo, opus autem abs te, ſed

te, ſed non niſi ipſo adiuuante. Bonum certamen certanti, curſum conſummanti, fidē ſeruanti, retri- 2. Cor. 15.
buit bona. Sed quibus bonis? Quæ ipſe dedit. An non ipſe dedit ut bonum certamen certares? Si non ipſe dedit, quid eſt q̄ alio loco dicis: Plus omnibus laboraui. Non autem ego, ſed gratia Dei mecū? Ab illo ergo ipſo adiuuante, ipſoq̄; donante, & bonum agonē certaſti, et curſum coſummaſti & fidē ſeruaſti. Da ueniam Apoſtole, propria tua non noui, niſi mala. Da ueniam Apoſtole. Dicimus quia tu docuiſti. Audio confitentem, non inuenio ingratum. Prorſus tua à te tibi parata, non nouimus niſi mala peccata e/ rant. Propria opera Pauli, non niſi
Cum ergo coronat Deus merita tua, nihil coronat niſi dona ſua, hanc fidē & ueram pietatem, ne quis extollatur de libero arbitrio in bonis operibus, quiſquis ſic accipiat ut nouerit dantē, aut quiſquis datori nō ſit ingratus, medico nō ſuperbiat, uel inſanus adhuc, uel non à ſe ſanus. Hanc inquam fidē ſuam atq̄; pietatem, nullæ argumentationes euellāt de corporibus ueſtris. Seruate quod accepiſtis. Et humiliter conſideremus quod Apoſtolus dicit: Deus eſt qui operatur in uobis & uelle & perficere Beneficia Dei.
Gratias agamus Domino ac ſaluatori noſtro, qui nos nullis præcedentibus meritis uulneratos curauit

uit, & inimicos reconciliauit, & de captiuitate redemit, de tenebris ad lucē reduxit, de morte ad uitā reuocauit, & humiliter confitentes fragilitatem nostrā, illius misericordiā deprecemur, ut quia nos
Psalm. 5. (secundū Psalmistā) misericordia præuenit, digne tur in nobis nō solum custodire, sed etiā augere munera uel beneficia sua, quæ ipse dignatus est dare.

Dominator domine Deus miserator & clemens: patiens & multæ miserationis ac uerax: qui custodis misericordiam in milia: qui aufers iniquitatem & scelera atq; peccata: nullusq; apud te per se innocens est.

IDEM DE TEMPORE, SERmone. 48. Dominica. 5. post octa. Epipha.

Prorsus quod ad te ipsum pertinet, quod ad tua tenebrosus es. Quid est enim aliud esse stultum, nisi esse tenebrosum in corde? Deniq; de illis sic ait Apostolus: Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Et obscuratum est insipiens cor eorum. Dic quia tu lumen non es. Vt multum oculus es, lumen non es. Quid prodest sanus ac patens oculus, si lumen desit. Et dic à te tibi lumen non esse, & cla-

Nihil luminis est in natura nostra. Roma. 1.

ma

ma quod dictum est: Tu illuminabis lucernam meã Domine, lumine tuo Dómine illuminabis tenebras meas. Meæ enim nihil nisi tenebræ, tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me, non à me mihi lumen existens, sed lumen non participans nisi in te. Psal. 17.

AVGVST. SVPER IOANNEM.

Tract 49. Cap. 11

Nemo ergo se palpet, de suo Satanas est, de Deo beatus est. Quid est enim de suo, nisi de peccato suo? Tolle peccatum quod est tuum: iustitia inquit de meo est. Quid enim habes quod non accepisti? Homo de suo Satanas est.

AVGVST. IN SOLILOQVIIS.

Cap. 15.

Domine confiteor ut docuisti me, nihil aliud sum quã uniuersa uanitas & umbra mortis, & abyssus quædam tenebrosa, & terra inanis & uacua, quæ sine tua benedictione nil germinat, fructum quoq; non facit, nisi confusionem, peccatum & mortem. Si quid boni habui, à te recepi, quicquid boni habui tuũ est, uel à te habeo. Si quando steti, per te steti, sed quando cecidi per me cecidi, & semper in luto iacuissem, nisi tu me erexisses semper cæcus fuissem, nisi tu me illuminasses. Quando cecidi nunquàm surrexissem: nisi tu mihi manum porrexisses. Gene. 1. Homo uniuersa uanitas & umbra mortis

xisses. Postquàm etiam erexisti, semper cecidissem nisi tu me sustinuisses. Sæpius perissem, nisi tu me gubernasses. Sic semper Domine, sic semper tua gratia & misericordia tua prævenit me, liberans me ab omnibus malis, saluans à præteritis, suscitãs à præsentibus, et muniens à futuris, præcidens etiã ante me laqueos peccatorum, tollens occasiones et causas: quia nisi tu hoc fecisses mihi ego omnia peccata mundi fecissem. Quoniam scio Domine quod nullum peccatum est quod unquam fecerit homo, quod non posset facere alter homo si creator desit à quo factus est homo. Sed quod non facerem tu fecisti, quod abstinerem tu iussisti, & quod tibi crederem gratiam tu infudisti. Tu namq; Domine regebas me tibi, seruabas me tibi, & mihi ut adulterium, et omne aliud peccatum non committerem, gratiam lumen donasti.

Causas peccati Deus tollit à bonis.

Ephe. 2. Nunc autẽ in Christo Iesu uos qui aliquãdo eratis longe, facti estis propè in sanguine Christi.

AVGVST. CONTRA DVAS Epistolas Pela. ad Bonifa. lib. 1 Cap. 38.

Hominem inquit Dei opus defendimus, nec ex

aliqua illius

illius potentia uel in malum uel in bonum inuitum aliquem cogi, sed propria uoluntate, aut bonum facere aut malum. In bono uerò opere à Dei gratia semper adiuuari, in malum uerò diaboli suggestionibus incitari. Ad hæc respondemus, homines esse opus Dei, in quãtum homines sunt, sed sub diabolo esse, in quãtum peccatores sunt, nisi eruantur inde per eum, qui non ob aliud factus est, inter Deum & homines mediator, nisi quia ex hominibus non potuit esse peccator, nec ex Dei potentia uel in malum, uel in bonũ aliquem inuitum cogi, sed Deo decrente pro meritis, ire in malum, et Deo adiuuãte, sine meritis cõuerti ad bonum. Non est enim homo bonus, si nolit, sed gratia Dei etiam ad hoc adiuuatur ut uelit: quoniam non inaniter scriptũ est Deus est enim qui operatur &c. ut sequitur.

Bonum à deo, malũ à nobis ipsis habemus.

Velle nos facit gratia Dei.

Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Phi. 2.

AVGVST. AD PAVLINVM Epistola. 106.

Nam quis nos, nisi qui uenit quærere & saluare quod perierat, ab illa perditionis massa & contentione discernit? Vnde Apostolus interrogat dicens

Quis enim te discernit? Vbi si dixerit homo Fidei
2. Cor. 4. mea, uoluntas mea, bonum opus meum. Respondetur ei. Quid enim habes quod non accepisti? Si autem & accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Hoc itaq; totum ideo, non ut homo non glorietur, sed ut qui gloriatur in Domino glorietur, non ex operibus, ne forte quis extollatur. Nõ quia bona
Roma. 2. opera ista pia cogitatione frustrãtur, cum Deus reddat unicuiq; secundum opera eius, sitq; gloria et honor & pax omni operanti bonum: sed quia opera ex gratia, non ex operibus gratia: quoniam fides quæ per dilectionẽ operatur, nihil operaretur, nisi ipsa dilectio Dei diffunderetur in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Nec ipsa fides esset in nobis, nisi Deus unicuique partiretur mensuram fidei. Bonum est igitur homini ut cum totis uiribus liberi arbitrij sui ueraciter dicat. Fortitudinem meam ad te custodiã, quia ille qui putauit sine ipsius adiutorio, se posse custodire quod dedit, profectus in longinquã regionẽ, & uiuens prodige &c. cuncta consumpsit, & miseria duræ seruitutis
Luc. 15. attritus, reuersusq; in semetipsum, dixit: Surgam et ibo ad patrem meum. Quam cogitationem bonam quando haberet, nisi & ipsam illi in occulto, pater misericordissimus inspirasset? Gratias

Frotitudo nostra ex deo est.
Nihil habemus, quod non accepimus.

Gratias agentes Deo patri qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorũ in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebrarũ, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Coll. 2.

AVGVST. AD VITALEM Epist. 107.

Respõde obsecro, quomodo dicit Apostolus. Gratias agentes patri idoneos facienti nos in parte sortis sanctorum in lumine, si non ipse arbitriũ nostrũ, sed ipsum arbitriũ se liberat: Mendaciter ergo gratias agimus patri, tanquàm ipse faciat, quod ipse nõ fecit. Et errauit qui dixit, q; ipse nos faciat idoneos. Respõde quomodo ad declinandum à malo, & faciendum bonum liberum habemus arbitriũ, quando erat sub potestate tenebrarum, unde nos si quemadmodum dicit Apostolus, Deus eruit, ipse utiq; illud liberum fecit. Itaq; fit ut neq; fideles fiãt nisi libero arbitrio, & tamen ipsius gratia fideles fiant, qui à potestate tenebrarum liberauit arbitrium. Sic & Dei gratia non negatur, sed sine ullis humanis præcedentibus meritis uera monstratur, & liberum ita defenditur, ut humilitate solidetur, non elatione præcipitetur arbitrium. Non igitur

Arbitrium nostrum liberatur à Deo.

Merita nulla præcedunt gratiam.

gratia Dei in natura liberi arbitrij, & in lege atq; doctrina, sicut Pelagiana peruersitas decipit, sed
Psal. 86. ad singulos actus datur, illius uoluntate, de quo scriptum. Animam uoluntariam segregans Deus hæreditati tuæ, Quia & liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus, et lex Dei atque doctrina quamuis sancta & iusta & bona, tamen occidit, si non uiuificet spiritus, per quem fit non ut audiendo, sed ut obediendo, neque ut lectioni, sed ut dilectione teneatur. Quapropter ut in Deum credamus & piè uiuamus non uolẽtis neq; currentis, sed miserentis est Dei: nõ quia uelle & currere non debemus, sed quia ipse in nobis, & uelle operatur & currere. Non ergo gratiam dicamus esse doctrinam, sed agnoscamus gratiã quæ fi-
Ose. 14. cit prodesse doctrinam, quæ gratia si desit uidemus etiam obesse doctrinam.

Spiritus est qui uiuificat non lex neque litera.

Roma. 9.

Sanabo contritiones eorũ diligam eos spontaneè, quia auersus est furor
Iacobi. 1. meus ab eis.

AVGVST. AD VALENTINVM Epist. 46.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descẽdens à patre luminum. Nec quisquam

Omne bonum perfectũ à deo est.

quiſquam dicat meritis operum ſuorum, uel meritis orationum ſuarum, uel meritis fidei ſuæ ſibi traditam Dei gratiã, et putetur uerum eſſe quod illi hæretici dicunt, gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari, quod omnino falſiſſimum eſt. Non quia nullum eſt meritum uel bonum piorum, uel malum impiorum, alioquin quomodo iudicabit Deus mundum? Sed gratia & miſericordia Dei conuertit hominem, de qua Pſalmus dicit: Deus meus miſericordia eius præueniet me, ut iuſtificetur impius, hoc eſt, ex impio fiat iuſtus. Et incipiat habere meritum bonum, quod Deus coronabit quando iudicabitur mundus. Pſal. 58.

GREGO. IN EZECH. LI. I. HOmil. 9. In pri. Ezech. 2.

Et ingreſſus eſt in me ſpiritus, poſtquàm locutus eſt mihi, & ſtatuit me ſuprà pedes meos &c. Ecce diuina uox iacenti Prophetæ iußit, ut ſurgeret. Sed ſurgere omnino non poſſet, niſi in hunc omnipotẽtis Dei ſpiritus introiſſet. Quia ex omnipotẽtis gratia Dei ad bona opera conari quidẽ poſſumus ſed hæc implere non poſſumus, ſi ipſe non adiuuat qui iubet. Sic Paulus cum diſcipulos admonet dicẽs, cum metu & tremore ueſtrã ipſorũ ſalutẽ operamini, Spiritus dei erigit nos ad bonum.

Phi.2. ramini, illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur adiunxit dicens: Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Hinc
Ioan.15. est quod ipsa ueritas discipulis dicit: Sine me nihil potestis facere. Sed in his considerandum est, quia si bona nostra sic omnipotentis Dei dona sunt, ut in eis aliquid nostrũ non sit, cur nos, quasi pro meritis, æternam retributionem quærimus: si autẽ ita nostra sunt, ut dona omnipotentis Dei non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est, quia mala nostra solum modo nostra sunt, bona autem nostra & omnipotẽtis Dei sunt & nostra, quia ipse aspirando nos præuenit ut uelimus, qui adiuuando subsequitur, ne inaniter uelimus, sed possimus implere quæ uolumus. Præueniente ergo gratia, & bona uoluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. Quod bene Paulus breui sententia explicat dicens: Plus omnibus illis laboraui. Qui ne uideretur suæ uirtuti tribuisse quod fecerat adiũxit: Non autẽ ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim cœlesti dono præuctus est, quasi alienũ se à bono suo opere cognouit, dicens: Non aũt ego, sed quia præueniens gratia, liberũ in eo arbitriũ fecerat in bono, quod libero arbitrio eandẽ gratiam est subsecutus, in opere

Bonum quod agimus donum Dei et opus nostrum dicitur.

1. Cor. 15.

adiũxit, ſed gratia Dei mecũ. Ac ſi diceret. In bono opere laboraui, non ego: in eo enim quod Domini dono præuẽtus ſum, non ego: in eo autem quod donum uoluntate ſubſecutus ſum, & ego. His igitur breuiter contra Pelagianum & Cœleſtinũ dictis ad exponendi ordinem redeamus &c. Deus operatur nobiſcũ, id eſt, in noſtra uoluntate.

Vnunquenq; iuxta uias ſuas iudicabo de uobis domus Iſrael. Eze. 33.

Non occidẽtur patres pro filijs, nec filij pro patribus: ſed unuſquiſq; pro peccato ſuo morietur. Deut. 24.

GREGOR. MORALIVM

Lib. 16. Cap. 11.

Saluabitur innocens, ſaluabitur autem à mundicia manuum ſuarum. Iob. 22.

Quæ ſcilicet ſentẽtia, ſi de cœleſtis regni retributione promittitur, ueritate fulcitur, qa cũ Deo ſcriptũ ſit: Qui reddit unicuiq; ſcẽdum opera eius illũ in extremo examine, iuſtitia æterni iudicis ſaluat quem hic eius pietas ab immundis operibus liberat. Mat. 16. Sin uerò ad hoc ſaluari quiſque hic munditia manuum ſuarum creditur, ut ſuis uiribus innocens fiat, proculdubio erratur: quia ſi ſuperna gratia uenit hominem non præuenit, nunquam profecto inuenit Miſericordia dei præ uenit homi nẽ in bonis operibus.

Exod. 34. niet quem remuneret innocentem. Vnde ueridicæ Moysi uoce dicitur, nullus apud te per se innocens est. Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoq; nostro libero arbitrio, bonum quod iam expetimus, agat nobiscum, quod tamen per immensam gratiam extremo in iudicio ita remunerat in nobis, ac si solum processisset ex nobis. Quia enim diuina nos bonitas, ut innocentes faciat, præuenit. Paulus ait: Gratia dei sum id quod sum. Et quia eandem gratiã, nostrum liberum arbitrium sequitur, adiũgit. Et gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Qui dum se, de se nihil esse conspiceret, ait, Non autẽ ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inuenit, adiunxit: sed gratia Dei mecum. Nõ enim diceret mecum, si cum præueniẽte gratia, subsequẽte liberum arbitrium non haberet. Vt ergo se sine gratia nihil esse ostẽderet, ait: Nõ ego, ut uerò se cum gratia operatum esse, per liberum arbitrium demonstraret, adiũxit: sed gratia Dei mecũ. Mundicia itaq; manuum suarum innocens saluabitur: quia qui hic præuenitur dono ut innocens fiat, cum ad iudicium ducitur, ex merito remuneratur.

1. Cor. 15.

Sine gratia dei nihil sumus.

Tua

Tua Domine est magnificentia, & potentia, & gloria atq; uictoria, & tibi laus. Cuncta enim quę in cœlo sunt, & in terra tua sunt &c. Nume. 41. 1. Par. 23 et. 2. para. 2.

GREGOR. MORA. LIB. XXIIII.

Capite 7.

Et reddet homini iustitiam suam. Iustitia nostra dicitur nõ quæ ex nostro nostra est, sed quæ diuina largitate fit nostra, sicut in Dominica oratione dicimus: Panem nostrum quotidianũ da nobis hodie. Ecce & nostrum dicimus, & ut detur oramus. Noster quippe fit, cum accipitur, qui tum Dei est, quia ab illo datur. Et Dei ergo est ex munere, & noster fit ueraciter per acceptionem. Iustitia quãdo dicitur nostra

GREGOR. MORAL.

lib. 22. Cap. 10.

Sciunt sancti uiri, se post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe æditos, & nõ uirtute propria, sed præueniente gratia superna, ad meliora se uota, uel opera commutatos. Et quicquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritũ. Quicquid uerò boni in se inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscunt donum. Eiq; de accepto munere debitores fiunt, qui & præueniendo dedit eis bonũ Mutatio hominis ad bonũ, opus Dei est.

Ex bonis operibus Deo debitores efficimur

uelle, quod noluerunt, & subsequẽdo concessit bonum posse, quod uolunt.

Quęrite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis &c.

Luc. 11.

FVLGENT. LIB. PRIMO ad Monimum.

Interius igitur magister, à quo subsidium doctrinæ cœlestis accipimus, non solum inquirentibus nobis suorum aperit arcana sermonum, sed ut etiam quæramus, ipse gratis inspirat affectum. Quia nec esurire panem illum qui de cœlo descendit, possumus, nisi ab ipso fastidientibus esuries detur, qui se ad satiandos esurientes donare dignatur. Ab ipso etiã nobis est quod ad fontẽ sitientes currimus, qui se nobis ut bibamus. Ipse igitur laudandus est in utriusq; muneris gratia, siue cum nos ad se quærendum dormientes excitat, seu cum se inueniendum nobis quærentibus donat. Qui profecto nullatenus inuenitur, nisi ipse nos excitet, ut quæratur.

Studiũ quærẽdi et inueniẽdi Deũ, nobis à Deo est.

Deut. 11.

Terra enim ad quam ingredieris possidendam, non est sicut terra Aegypti de qua existi: ubi iacto semine in hortorũ morem aquæ ducuntur irriguę sed montosa est et campestris de cœlo

de cœlo expectans pluuias: quã dominus Deus tuus ſemper inuiſit: & oculi illius in ea ſunt à principio anni uſq; ad finem eius.

IDEM IN EODEM LIB.

Omne igitur opus quod à nobis in Deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipſo enim, & per ipſum, & in ipſo ſunt oĩa. Ex ipſo ergo eſt & bona uoluntas, & operatio bona. Q. d. doctor Gentium his uerbis affirmat: Deus eſt qui operatur in uobis & uelle & perfæcre pro bona uoluntate. Propterea ſicut Salamon dicit. Quia præparatur uoluntas à Domino ſic etiam bona opera noſtra, Paulus à Domino aſſerit præparata, hoc eſt, in prædeſtinatiõe diſpoſita. Dicit itaq;: gratia ſalui facti eſtis &c. Sicut ergò præparata eſt per prædeſtinationẽ uoluntas à Domino, qua bonũ uelimus, ſic etiam bona opera præparauit Deus, ut in illis ambulemus. Attendamus etiam uitam æternam, regnumq; cœlorum, diuinitus fidelibus præparatum. Ipſe quippe Chriſtus dicturum ſe dextris oſtendit: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratũ eſt ab initio mũdi. Sed et hoc ipſum eſt opus gratiæ. Ex gratia enim datur, nõ ſolum iuſtificatis, uita bona, ſed etiam

Volũtas et operatio bona à Deo ſunt.

Ephe. 2.

Mat. 24.

etiam glorificatis uita æterna. Quod Pauli prædi-
Roma. 6. catione tenemus compertum, dicentis: Stipendium peccati mors. Gratia autẽ Dei uita æterna in Christo Iesu domino nostro. Quur autem mors stipendium, uita uerò æterna gratia dicitur? Nisi quia illa redditur hæc donatur. Sed ubi illam Deus reddit, opus malum peccatoris hominis punit, quod nulla tenus feciſſet, niſi homo deceßiſſet à Deo. Cum uerò Deus uitam æternam donat, opus ſuum quod in-
Ioan. 1. choauit, iuſtificans impium, perficit, glorificans iuſtum. Hæc autem utraq; gratia, id eſt, uita bona,
Duplex gratia. & uita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtra eſt De plenitudine quippe eius nos omnes accepimus & gratiam pro gratia, ſcilicet, gratiam glorificationis æternæ, pro gratia iuſtificationis indebitæ, ut gratia iuſtificationis omne meritum malum deleat indebita beneficio, & meritũ bonum iugi confirmet auxilio, cui gratia glorificationis iuſtæ redditur in præmio. Gratia autem etiã ipſa ideò non iniuſtè dicitur, quia nõ ſolum donis ſuis Deus dona ſua reddit: ſed quia tantũ etiã gratia diuinæ retributiõis exuberat, ut in cõparabiliter atq; ineffabiliter
Phil. 1. omne meritũ, quãuis bonæ et ex Deo datæ humanæ uoluntatis atq; operationis excedat. Quãuis enim

non

non ſolum credendi in Chriſtum lumen, ſed etiam pro illo patiendi uirtutem à Deo nobis donari beatus Paulus apoſtolus oſtendit dicens. Vobis enim donatum eſt pro Chriſto, non ſolum ut in eum credatis, ſed etiam pro illo patiamini. Quod utrunq; pertinet ad gratiam præſentis bonæ uitæ. Illã tamẽ futuræ uitæ gratiam, omnibus præſentis temporis paßionibus anteponit dicens: Non ſunt condignæ paßiones huius temporis &c. Duplex gratia præſentis uitæ. ſ. credẽdi & patiendi.

HIERON. AD DEME. TO. primo. Fol. 41.

Superbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: Vbi autem gratia non operum retributio, ſed donantis eſt largitas, ut implcatur illud Apoſtoli. Non eſt uo. & cæ. Et tamen uelle & nolle noſtrum eſt, ipſumq; quod noſtrum eſt, ſine miſeratione Dei noſtrum non eſt. Iacob. 4. Velle & nolle noſtrũ quõ dicitur.

Et poſtquam afflixit, ac roborauit te ad extremum miſertus eſt tui, ne díceres in corde tuo, fortítudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt, ſed recorderis domini Dei tui, quod ípſe uires tibí præbuerit. Deut. 18.

In eo/

IN EODEM. CAPITE.9

Ne dicas in corde tuo, cum deleuerit eos dominus Deus tuus in conſpectu tuo: propter iuſtitiam meam introduxit me Dominus, ut terram hanc poſſiderem, cum propter iniquitates ſuas iſtæ deletæ ſunt nationes. Neq; enim propter iuſtitias tuas & æquitatem cordis tui ingredieris ut poſſideas terras earum: ſed quia illa egerunt impiè, introeunte te delętę ſunt, & ut compleret uerbum ſuũ quod ſub iuramento pollicitus eſt patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob Scito ergo non propter iuſtitias tuas dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in poſſeſſionem cum duriſſimę ceruicis ſis populus. Propter temetipſum inclina Deus aũrẽ tuam, & audi, aperi oculos tuos & uide deſolationem noſtram & ciuitatem ſuper quàm inuocatum eſt nomen

Danie.9.

nomen tuum. Neque enim in iuſtificatiõibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis.

Dominus Deus auxiliator & ideò non ſum confuſus. Et infra. Iuxta eſt qui iuſtificat me. Eſai. 50. Pſal. 72.

Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. Tenuiſti manum dexteram meam, & in uoluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me, Quid enim eſt in cœlo & à te quid uolui ſuper terram?

Nec in gladio ſuo poſſiderunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos. Sed dextera tua & brachium tuum & illuminatio uultus tui: quoniam complacuiſti in eis. Tu es ipſe rex meus & Deus meus qui mandas ſalutes Iacob. In te inimicos noſtros uentilabimus cornu. & cetæra. Pſalm. 43. Pſalm. 61.

Nõne ideo ſubiecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meũ. In Deo ſalutare

Iutare meum: & gloria mea Deus auxiliĩ mei & cætera.

Psalm. 67 Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit uirtutem, & fortitudinem plebi suæ benedictus Deus.

AMBRO. DE VOCA. GENTIVM. Li. 1. Cap. 2.

Hominis descriptio absq; gratia dei uiuentis.

Nam plenæ sunt paginæ ueteris testamenti de Israeliticæ defectionis relatu, ut apertè appareat diuinæ semper fuisse gratiæ, quod non omnis ille populus diceßit à Domino. Ita humana natura in primi hominis præuaricatione uitiata, etiam inter beneficia inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est procliuior uoluntatem, cui committi, non est aliud quàm dimitti. Hæc itaq; uoluntas uaga, incerta, instabilis, imperitia, infirma ad efficiendum, facilis ad audẽdum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anixa, suspitionibus inquieta, gloriæ quàm uirtutum auidior, famæ quàm conscientiæ diligentior, & per omnem sui experientiam miserior, fruendo his quæ cõcupiuerit, quã carendo, nihil in suis habet uiribus, nisi periculi facilitatem. Quoniam uoluntas mutabilis quæ nõ ab incõmutabili uoluntate regitur, tanto citius aprõ/

appropinquat iniquitati, quanto acrius intenditur actioni. Quamdiu ergo homini ea placẽt, quæ Deo displicent, uoluntas eius animalis est. Quia etiamsi in bonis moribus agat, malè adhuc uiuit, si non in gloriam Dei uiuit. Hoc est enim proprium & præcipuum piorum, ut in domino glorientur, nec se nisi in Deo diligãt. Bene enim se amant, qui in se opera Dei amant. Nam & hoc Deus amat in nobis, quod ipse fecit, & hoc odit, quod ipse non fecit. Si ergo opus Dei amamus in nobis, bonam uoluntatẽ rectè amamus in nobis, quæ utique si opus Dei non esset, amanda nõ esset. Quis autẽ homo (nisi malæ uoluntatis fuerit) bonam in se non amat uoluntatem, quæ superni agricolæ prima plantatio est? Dicente enim ueritate: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis eradicabitur. Quicquid nõ est eradicandum, manifestum est, à patre esse plantatum. Bona autem uolũtas, omnium uirtutum germen est primum. Quæ innixa origini suæ in illa æterna & incommutabili uoluntate requiescit, ut uerè sit spiritalis. Quoniã qui adhæret unus est spiritus, dum per communionem illuminantis & illuminati, iustificantis & iustificati, regentis & subditi, omnis actio ad unum refertur, & quod ad unum refertur,

Ea quæ Deo placent, nobis placere debent.

Bona uolũtas in nobis opus dei est.

Mat. 15.

Bona uolũtas germẽ omniũ uirtutũ est.

utriusq; est. Quia nec à Deo alienari potest quod dedit, nec ab homine quod accepit.

Quæstio. Qualitas uoluntatis mutatur in hominis conuersione.

CAP. 3. Hic tractandum uidetur utrũ cum bonæ uoluntatis esse homo incipit, eadẽ quæ in ipso erat corrigatur uoluntas, an alia ei quam non habebat, & quæ priori repugnet detur. Quod ut euidentius appareat, altius id non pigeat inquirere. Omnes homines in primo homine sine uitio conditi sumus, & omnes naturæ nostræ incolumitatem eiusdem hominis præuaricatione perdidimus. Inde tracta mortalitas, inde multiplex corporis animiq; corruptio, inde ignorantia & difficultas, curæ inutiles, illicitæ cupiditates, sacrilegi errores, timor uanus, amor noxius, iniusta gaudia, pœnitenda consilia, & non minor miseriarum multitudo, quàm criminum. His atque alijs malis in naturam humanam irruentibus, fide perdita, spe relicta, intelligẽtia obcæcata, uoluntate captiua, nemo in se unde reparetur, inuenit, quia & si fuit, qui naturali intellectu conatus sit uitijs reluctari, huius tantum temporis uitam steriliter ornauit, ad ueras autem uirtutes æternamq; beatitudinem non profecit. Sine cultu enim ueri Dei, etiam quod uirtus uidetur esse, peccatum est nec placere ullus Deo, sine Deo potest.

Sine fide uirtus etiã peccatum est.

Qui

Qui uerò Deo non placet, cui nisi sibi & diabolo placet? A quo cum homo spoliaretur non uoluntate sed uoluntatis sanitate priuatus est. Quia non detrudi ab innocētiæ statu posset, nisi uolūtate peccaret. Quæ ergo natura erat bona, qualitate facta est mala. Et ille animi motus qui nūquam potest sine aliquo esse amore, hoc est sine aliqua uolūtate, non perdidit appetitum, sed mutauit affectum, id recipiēs desiderio, quod debuit refutare iudicio. Cum igitur homo ad pietatem redit, de quo ideo dictum est: Spiritus uadens et non rediens. Quia nisi illum Deus conuerteret, non rediret, non fit nouū figmentum, nouáq; creatura, non alia in eo creatur substātia, sed eadē quæ fuerat labefactata, reparatur. Nec aliud ab eo aufertur nisi uitium, quod natura nō habuit. Fuit enim in Adam natura sine uitio, qui per uoluntatis inobedientiam mala multa contraxit, et in posteros magis magisq; multiplicanda transfudit. Quæ ut uincantur atq; in nihilum deducantur, non efficit nisi gratia saluatoris, qui opus suum opere suo reparat. Sicut enim dicit Ioannes Euangelista. In hoc apparuit filius Dei, ut soluat opera diaboli. Et sicut rūpit uincula captiui, sic uestit nuditatē spoliati, sic sanat uulnera sauciati, ut q̄ in ipso

Voluntas nunquā est sine aliquo amore. Psal. 77.

Nihil nisi uitiū à uoluntate aufertur.

1. Ioan. 3.

Deus per nos operatur tanquã per instrumenta.

agit, etiam per ipsum geratur. Cui utiq; contra hostem suum non expedit sine protectore confligere. Cum illo enim habet certamen, à quo aliquando superatus est. Non ergo fidat de suis uiribus, quæ etiã cum essent integræ non steterũt, sed per illum quærat uictoriam, qui solus non est uictus, & omnibus uicit. Et si quærit, non dubitet quærendi affectũ ab illo se accepisse quem quærit. Nec quia spiritu Dei agitur, ideo se putet liberũ arbitrium non habere, quod ne tunc quidem perdidit quando diabolo uoluntate se dedit, à quo iudicium uoluntatis depravatum est, non ablatum. Quod ergo nõ interfectum est per uulnerantem, non tollitur per medentem, uulnus sanatur, non natura remouetur. Sed quod in natura perijt, non restituitur, nisi ab autore naturæ. Dicit Dominus: Et disponam domui Israël, & domui Iudæ testamentum nouum, non secundum testamentum quod disposui patribus eorum, in die qua apprehẽdi manũ eorum, ut educerem illos de terra Aegypti: quia ipsi non perseuerauerũt in testamẽto meo & ego eos neglexi, dicit Dominus. Quia hoc est testamentum quod disposui domui Israel, post dies illos, dicit dominus: Dabo leges meas in sensu ipsorum, & in corde ipsorum scribam eas. Et ero illis

Affectus quærendi deum ab illo accipitur.

Hie. 31.

Gratia Dei nouã creaturã facit.

illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, &c.
Per Esaiam quoq; Dominus de gratia sua, qua ex Esai. 43.
omnibus hominibus nouam creaturam fecit, eadem
prænunciat dicēs: Ecce faciam noua quæ nūc orien
tur, & cognoscetis ea, & faciam in deserto uiam, et
in sicca terra flumina. Benedicent me bestiæ agri,
syrenæ & filiæ strutionum, quod dederim in de/
serto aquam, & flumina in sicca terra ad potan/
dum genus meum electum, populum meum quem
mihi acquisiui, ut enarrent uirtutes meas. Et ite/ Esai. 45.
rum: Per meipsum iuro, nisi exibit de ore meo iusti
tia, & uerba mea non auertentur, quia mihi flecte/
tur omne genu, & confitebitur omnis lingua Deo.
Si ergo impoßibile est ista non fieri, quia nec in/
certa præscientia Dei est, nec mutabile cosilium,
nec inefficax uoluntas, nec falsa promißio, omnes
isti de quibus hæc prædicta sunt, sine cuiusquàm ex Opera
ceptione saluantur. Dat enim leges suas in sensum Dei immu/
eorum, easq; in cordibus ipsorum digito suo scri/ tabilia.
bit ut agnitionem Dei, nō doctrinæ humanæ opere,
sed magisterio summi eruditoris accipiant: Quia
neque qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui
incrementum dat Deus. Omnes hi à pusillo usq; ad
magnum cognoscunt Deum: quia ut uenirent ad

Oēs fideles à patre Deo fidem accipiunt.

Christum, à patre audierunt atq; didicerunt, omnes educti ab errore diriguntur in uiam uitæ, omnibus corde mutato recta sapere, & recta uelle donantur, omnibus timor, quo in mandatis Dei erudiantur, inseritur. Fit in deserto uia, & terra arida fluminibus irrigatur, ut qui prius ad confitendum Deum, os non aperiebant, & uelut muta atq; irrationabilia animalia in feritatem transierant bestiarum, diuinorum eloquiorum fontibus mundati, benedicunt & laudant Deum, enarrantes uirtutes et mirabilia misericordiæ eius, qui elegit eos, & in filios adoptauit, ac noui testamenti fecit hæredes. Si autem (ut Apostolus loquitur) hominis confirmatum testamentum, nemo spernit aut superordinat, quomodo fieri potest ut ex illa parte diuina promissio resoluatur? Manet prorsus, & quotidie impletur, quod Abrahæ dominus sine cõditione promisit, sine lege donauit. Quia & si quidam quibus hæc prædicata sunt non crediderunt, incredulitas eorum fidem Dei non euacuauit. Est enim Deus uerax, omnis homo mendax. Et illi quidem qui audito euangelio credere noluerunt, in excusabiliores facti sunt, quàm si præconium ueritatis non audissent. Sed certum eos apud præsentiam Dei

Roma. 3.

Abraha

Abrahæ filios non fuisse, nec in illorum sorte numeratos, de quibus dictum est: Benedicentur in semine tuo omnes tribus terræ. Credituros enim promisit qui dixit. Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisq; fratrem suum dicens: Cognosce dominum, quia omnes cognoscent me, à pusillo eorum usque ad magnum. Reconciliandos promisit qui dixit: Propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum memor non ero. Obedituros promisit qui dixit: Dabo illis uiam alteram & cor aliud, ut timeant me omnes dies. Perseueraturos promisit qui dixit. Timorem meum dabo in cor eorum ne descendant à me, & uisitabo eos, ut bonos eos faciam. Postremò omnes sine cuiusq; exceptione promisit qui dixit: Per memet ipsum iuro, nisi exibit de ore meo iustitia et uerba mea nõ auertentur: quia mihi flectetur omnigenu, & confitebitur omnis lingua Deo. Hic si dicamus non fieri quod Deus iurauit esse faciendum, falsitatem dico (quod absit) & mendacium asscribimus ueritati. Si autem ut pietas fides q; persuadent, Dei uerba non excidunt, & si omnino quod statuit, quomodo nobis ueracis promißionis firmitas apparebit, cum multa adhuc hominũ milia dæmonijs

Qui non credunt, Abrahæ filij nõ sunt.

Hiere. 3.

Hiere. 31.

Hiere. 32.

Esai. 45. Quomodo in solis electis uniuersitas describitur.

ſeruiant, & idolis genua flectant, niſi huiuſmodi denunciationes Dei, ſecundum illam incommutabilem ſcientiam æditas nouerimus, in qua apud illum iam uniuerſitas diſcreta eſt, & ſiue de bonis, ſiue de malis loquatur: ita unius partis meminit quaſi neminẽ

2. Cor. 5. hominum prætermittat. Nam cum dicit Apoſtolus. Vetera tranſierũt, ecce facta ſunt omnia noua: nunquid non omnes homines uidetur dixiſſe renouatos?

Coll. 1. Aut cum dicit. Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem habitare: & per ipſum omnia reconciliari in ipſo. Nunquid non idcò loquitur, quaſi neminem uelit exortem huius recõciliationis

Hebr. 1. intelligi? Aut cum ait: Nouiſſimis iſtis diebus loquutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem uniuerſorum. Nunquid aliud ſonat forma ſententiæ, quàm omnes homines in Chriſti hæreditate à patre eſſe tranſcriptos, ſecundum prophetiam

Pſalm. 2. Dauid dicentis: Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeßionem tuam terminos terræ. Dicente enim Domino: Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Nònne

Ioan. 12. uniuerſorum uidetur promiſſa conuerſio? Aut cum de Eccleſia prophetatur et dicitur: Omnis uallis replebitur, & omnis mons & collis humiliabitur,

iuri, & erunt praua in directa, & aspera in uias planas. Nunquid ullus hominem uidetur omissus, qui non significatus sit Christo esse subdendus. Quid cum dicitur? Et ueniet omnis caro in conspectu meo, ut adorent in Hierusalē dicit Dominus Aut illud: Et erit in diebus illis, Effundā de spiritu meo super omnem carnem. Aut illud: Alleuat Dominus omnes qui coruunt, & erigit omnes elisos. Nunquid non ita pronunciatum est, quasi ab hoc Dei munere nemo discretus sit? Habet ergo populus Dei plenitudinem suam, & quamuis magna pars hominū saluantis gratiam, aut repellat, aut negligat, in electis tamen et præscitis, atq; ab omni generalitate discretis, specialis quædam censetur uniuersitas, ut de toto mundo, totus mundus liberatus, & de omnibus hominibus, omnes homines uideantur assumpti. Sicut etiā cum de impijs sermo est, ita loquutionem suam diuinus stilus ordinat, ut ea quæ de quadam parte dicuntur, ad omnes homines pertinere uideantur. Veluti est illud, quod ait Ioannes Baptista. Qui de cœlo uenit, super omnes est, quod uidit et audiuit testificatur, & testimoniū eius nemo accipit. Aut illud Apostoli. Omnes quæ sua sunt quærunt. His igitur & alijs documentis, Esai. 40. Esai. 66. Ioel. 2. Psal. 144. Inscripturis sæpius pars p toto accipitur. Ioan. 3.

Phil. 2. quæ possunt ab inquirentibus numerosiora proferri, non dubiè demonstratur: interdum & pro parte terræ, omnem terram: pro parte mundi, omnem mundum: & pro parte hominum omnes homines nominari, quorum tamen discretionem plerunq; scriptura citò aperit, ut sensus legentis ab uniuersitatis appellatione, ad partem quæ intelligenda est

1. Cor. 1. transferatur. Sicut est illud Apostoli dicentis: Prædicamus Iesum Christum crucifixum, Iudæis quidē scandalum: Gentibus autem stultitiam. Ipsis uerò uocatis Iudæis atq; Græcis, Christum Dei uirtutē & Dei sapientiam. Nunquid ipsis Christus uirtus quibus scandalum, aut ipsis sapientia, quibus stultitia? Sed quoniam quidem eisdem iustificabūtur, fide, quidem autem sua impietate obdurabuntur, unū credētiū, et nō credentiū, genus, subuocatorū appellatione discernit, ut quos a fide significabūt alienos, eos quamuis audissent Euangelium ostenderet uocationis extraneos. Hac regula per Esaiā promittit sermo diuinus dicens:

Iesus crucifixus aliquibus est Dei uirtus aliquibus stultitia.

Esai. 42. Educam cæcos in uiam quam non nouerunt, & semitas quas nescīūt calcabunt. Et faciam illis tenebras illucescere, & prauа in directū. Hæc uerba faciam, & nō derelin-

quam

quã eos. Sed qđ ſequitur. Ipſi aũt cõuerſi ſunt retro: ad partẽ quandã generis ipſorum referendũ eſt nõ ad eos qbus ait. Nõ derelinquã eos. In his quippe omnibus uerbis, quæ de uno hominũ genere dicũtur, alijs perſonis priora, alijs poſteriora cõueniũt. Apud Apoſtolũ quoq; q̃ de parte populi agitur, ſub totius populi nuncupatiõe narratur, & in reliquijs plenitudo cenſetur. Cum enĩ de Iudæorũ obcæcatiõe diſſereret, & quoſdã ex ipſis gratia ſaluos fieri demonſtraret: Dico ergo mquit, nunquid repulit Deus populũ ſuũ? Abſit. Nã & ego Iſraelita ſum ex ſemine Abrahã, de tribu Beniamin, nõ repulit Deus plebem ſuam quã præſciuit. Plebs ergo præſcita plebs non repulſa, hi ſunt qui in Chriſto iuſtificati ſunt. Et quod de omni Iſraële dici uidetur, in his tantum, quos ſibi gratiæ electio reliquos fecit, oſtenditur.

Apud apoſtolũ in reliquis plenitudo cenſetur.

Roma. 11.

Ex CAP. 5. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris uos uocauit in tam admirabile lumen ſuum, qui quondam nõ populus, nunc autem populus Dei, quorũ aliquando nõ eſt miſertus, nunc autem miſeretur. Nõ ergo meritis minorũ tribuitur, qđ nõ meruere maiores

1. Petri. 2.

Oẽs ſancti regale ſacerdotium dicuntur,

Discretio bonorũ & malorũ est nobis manifesta.

maiores: par enim impietas, & patres accusabat et filios, eademq; ignorantiæ cæcitas omnes simul in eosdem mergebat errores. Sed cur illorum non misertus est, & horum misertus sit Deus, quæ scientia comprehendere, quæ potest inuestigare sapientia? Latet discretiõis ista ratio, sed nõ latet ipsa discretio. Nõ intelligimus iudicantẽ, sed uidemus operãtẽ. Quid calumniamur iustitiæ occultæ, qui gratias debemus misericordiæ manifestæ? Laudemus & ueneremur quod agitur, quia tutum est nescire quod tegitur. Respice autem ad uniuersalem multitudinem paruulorum, in quibus excepto illo, quo in damnationem nascitur gens humana delicto, nec præterita possunt merita nec futura censeri. Vilesceret enim redemptio sanguinis Christi nec misericordiæ Dei humanorum operum prærogatiua succumberet, si iustificatio quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, ut nõ munus largientis, sed merces esset operantis. Si ergo etiam ex nequissimis in ipso uitæ exitu gratia inuenit quos adoptet, cũ tamẽ multi etiam qui minus nocentes uidentur, doni huius alieni sunt, quis hoc aut sine dispensatione Dei fieri, aut sine profunda dicat æquitate decerni? Quod utiq; nõ ideo iniquum est: quia

Nota.

Pretiũ sanguinis Christi.

occultum

occultum est, sed idcò æquum est quia iudicium Dei esse, non dubium est. Quod enim ab illius pendet arbitrio, qua sententia iudicari debeat, priusquàm iudicetur, incertum est. Cum aũt res ad finem suum uenerit, nemini liberum est de exitu conqueri: quia certißimum est nihil aliter Deum facere debuisse, quàm fecerit. Qui multimodæ uocationis uarietatem, ad unam gratiam pertinentem, etiam illa regula Euangelicæ cõparationis astruxit, qua ostendit, patremfamiliâs diuerso tempore conducentem operarios uineæ sub pactione denarij, quo uitæ æternæ significatur æqualitas, ubi sine dubio hora undecima missi uineam, totius diei operarijs exæquati, istorum de quibus nunc loquimur, præferunt sortem, quos ad commendandam gratiæ excellentiam, in defectu diei & conclusione uitæ, diuina indulgentia munerauit, non labori preciũ soluens, sed diuitias bonitatis suæ in eos quos sine operibus elegit, effundẽs, ut etiã hi qui multo labore sudarũt ne amplius quàm nouißimi acceperunt, intelligant donum se gratiæ, non operum accepisse mercedem. Vnde si & nos aduersum patremfamiliâs murmuremus, eò quod nouißimè uocati, totius diei operarijs coæquentur, nec amplius multa opera, quàm

Nota.

Mat. 20.

Voca operarios & redde illis mercedẽ.

Murmurare nõ oportet aduersus Deum.

pene

penè nulla mereantur, dicetur nobis quod uni eorum responsum est: Amice non facio tibi iniuriam, nónne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, et uade: uolo autem et huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Aut nõ licet mihi, de re mea facere quod uolo? Aut oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Certè huic calũniatori iniuſta uidebatur hæc largitas, & qd eruditionis rei uelit. Quid rationis accepit? Non eſt ei diſpenſationis huius reuelata iuſtitia, nec ad inſpectionem ſecreti latentis admiſſus eſt, ſed ut à diſcutiendis Dei iudicijs abſtineret, oppoſita eſt ei bonitas miſerantis et uolentis poteſtas. Quaſi illi & ab Apoſtolo diceretur: O homo tu quis es qui reſpondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic Omnibus ergo hominibus cuiuslibet generis, cuiuslibet conditionis & ætatis, cauſa percipiendæ gratiæ, uoluntas Dei eſt apud quem ratio electionis abſcondita eſt, ab ea gratia incipientibus meritis, quam accepere ſine meritis. Quæ ſi poſſent bona eſſe ſine gratia non diceretur: Niſi ſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum. Et niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius non

Dei iudicia non ſunt à nobis diſcutienda.

Roma. 9.

Nota Voluntas Dei cauſa omnium.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

non habebitis uitam in uobis. Sed diceretur: Nisi quis fuerit iustus & bonus beatus in æternum esse non poterit. Nec opus esset per aquam & spiritum renasci, si per mandatum sufficeret erudiri. Et euacuaretur fides, quæ credit per baptismum omnia peccata dimitti, si gratia non malis & impijs, sed bonis & rectis doceretur impendi. Origo itaq; uerę uitæ, uereq; iustitiæ in regenerationis est posita sacramento, ubi homo renascitur, ibi etiã ipsarum uirtutum ueritas oritur. Et incipiunt ad perpetuam gloriam proficere per fidem, qui uix ad temporalem uanæ laudis poterant peruenire meredem. Sicut enim Iudæus legis scientia tumens, siue Græcus studio sapientiæ naturalis inflatus, priusquàm iustificetur per fidem Christi, conclusus est sub peccato. Et si in sua infelicitate perstiterit, ira Dei manet super eum, illa scilicet, in Adæ preuaricatione contracta. De qua Apostolus loquitur: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.

Grã datur malis & impijs.

Iustificatio bona opera præcedit.

Ephe. 5.

Ex Ca. 6. Qui de cœlo uenit, super oẽs est, qđ ui dit & audiuit, testificatur, et testimoniũ eius nemo accipit. Qui accipit testimoniũ eius, signauit, quoniã Deus uerax est. Et ois q accipit testimoniũ eius

Ioan. 3.

hoc

Illumina / mur per lu cē illūmi nātē Christū 1. Ioan. 5.

hoc signat, hoc indicat, quod per lucem illuminantem factus est uidens, factus est obediens, factus est intelligēs, sicut Ioānes Euangelista testatur dicens Scimus quia mundus totus in maligno positus est, & scimus quia filius Dei uenit, & dedit nobis sensum, ut cognoscimus uerū Deum, & simus in uerò filius eius.

Mat. 10. Nullus ex retributiõe sed gratis saluāur oēs

EX CAP. 7. Isti autem qui nescire aliquid erubescunt, & per occasionem obscuritatis tendunt laqueos deceptionis, omnem discretionem qua Deus alios eligit, aliosq; non eligit: Multi enim sunt uocati, pauci autem electi, ad merita referunt humanæ uolūtatis, docentes scilicet neminem gratis, sed ex retributiõe saluari: quia naturaliter omnibus sit insitum, ut si uelint possint ueritatis esse participes, eisq; affluere gratiam à quibus fuerit expetita. Quæ diffinitio, ut interim de gratiæ ueritate taceatur, de his uidetur aliquam ostendere ratiunculam, qui libero utuntur arbitrio. De paruulis uerò quibus sine ullo bonæ uoluntatis merito, in originali uulnere cum cæteris mortalibus causa communis est, nihil potest expositionis afferri qua doceatur cur isti salui fiant renati, illi pereant non renati, sub illius prouidentia & omnipotentia, in cuius manu

manu est anima omnis uiuentis, et spiritus uniuersæ carnis hominis, & cui dicitur: Breues dies hominis sunt, numerus dierũ eius apud te est. Non aũt puto istos uoluntatũ patronos, simplicitate illorum tam impudẽter usuros, ut aut fortuitu dicãt ista accidere aut nõ renatos asserant nõ perire. Apertè enim, aut cum Paganis conuincerentur sentire fato, aut cũ Pelagianis transfusum in posteros Adæ negare peccatũ. Fato aũt non baptizari paruulos, nec Pelagiani potuerũt dicere, sed quia eos liberos à peccato ausi sunt profiteri, meruere damnari. Cum autem de discretione omnium hominũ quæstio uentiletur, et ab omnibus hominibus paruuli nequeant separari, simulq; de totius ætatis hominibus ueritas dixerit: Filius hominis uenit quærere & saluare quod perierat, frustra profunditatẽ inscrutabilis gratiæ, per liberum arbitrium conantur aperire, qui causam electionis in eorũ constituunt meritis, qui eliguntur. Et cum multa de maiorum uoluntate ac iudicio, inepta & falsa protulerint in paruulorum tamen discretione deficiunt, nec possunt de eius quæstionis ratione reddita gloriari, quæ de omnibus hominibus tractatur, & non de omnibus expeditur. Multiformitas autem & magnitudo diuinæ gratiæ,

Iob. 24.

Contra uoluntatum patronos.

Luc. 19.

Omne meritum hominis donum dei est.

probat istos, contra ueritatem etiam, quod de maiorum uoluntatibus astruere, eorumq; persuasioni diuinorum eloquiorum testimonia repugnare. Quæ si omnia sermoni nostro uelimus annectere, modus non erit disserendo. Quæ tamen si se recordationi offerunt non omittantur ut quantum satis est, manifestetur omne hominis bonum meritum, ab initio fidei, usq; ad perseuerantiæ consummationem, donum atq; opus esse diuinum. Igitur fides, quæ bonæ uoluntatis & iustæ actionis est genitrix, quo ipsa fonte nascatur, apostolus Paulus exponit, qui pro Romanorum fide Deo gratias agit dicens: Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum christum pro omnibus uobis: quia fides uestra annunciatur in uniuerso mundo. Item ad Thessalonicenses, qui spiritu Dei dilectionisq; seruiebant. Ideò & nos gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam cum accepissetis à nobis uerbum auditus Dei, non accepistis ut uerbum hominum, sed sicut est uerè uerbum Dei, qui operatur in uobis qui credidistis. Potuit ne plenius aut euidentius demonstrari Dei esse donum, credentiũ fidem, quàm ut ideo agerentur gratiæ Deo: quoniam hi, quibus uerbũ Dei per homines prædicabatur, non quasi de hominum sermone

Fides est genitrix bonæ actionis.

Roma. 1.

1. Thes. 2.

Fides credentiũ dei est donũ.

mone dubitarunt, sed tanquàm Deo loquenti per homines crediderunt, qui in ipsis est operatus, ut crederent? Petrus quoq; apostolus, ex Deo haberi fidem prædicans, ita scribit: Vos qui per ipsum fideles estis in Deum etc. Vnde autem habeatur spiritus fidei Ioannes apostolus manifestißimè docet, dicens: Omnis spiritus qui confitetur Iesum in carne uenisse ex Deo est. Et omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. Item dicit, ab eo recipi Euangelium, in quo est spiritus ueritatis. Nos inquit ex Deo sumus, qui nouit Deũ, audit nos, qui non est ex Deo, nõ nos audit: In Actibus. Et fides quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium uestrum. De Lydia cuius Dominus cor aperuit ut intenderet his, quæ dicebantur à Paulo: Deus aũt qui diues est in misericordia &c. cuius gratiæ saluati sumus: Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis: Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit, ut in illis ambulemus. Proprium ergo hoc habet noua creatura per gratiam, ut qui figmentum Dei sunt, qui natiuitate cœlesti conduntur in Christo, non

1. Petri. 1.
1. Ioan. 4. Euangeliũ recipit qui spiritũ dei habet.
Actu. 13
Act. 16.
Ephe. 2.

Proprium nouæ creaturæ est operari bonam.

ocio torpeant, nec desidia resoluantur, sed de uirtute in uirtutem proficiant, per uiam bonorũ operũ ambulando, hoc est enim fingi hoc de uetere creatura nouam fieri: hoc est de imagine terreni hominis, ad imaginem cœlestis hominis reformari, quod totum per cooperatores gratiæ palam, siue occultè per subministrationem spiritus, ille inchoat, ille auget et perficit, cuius agricultura, cuius ædificatio, & cuius figmentum sumus.

Ex CAP. 9. Abunde (quantum arbitror) his testimonijs (quamuis alia documenta aggregari potuerint) demonstratum est, fidem qua iustificatur impius, nisi ex Dei munere nõ haberi, eamq; nullis meritis præcedentibus tribui, sed ad hoc donari, ut principium posßit esse meritorum: & cum ipsa data

Fides principiũ meritorum.

fuerit nõ petita, ipsius iam petitionibus bona cætera consequantur. Vnde itaq; quædam de pluribus assumenda sunt testimonia, quæ in diuersitate donorum ostendant gratiæ largitatem. Ex Deo itaq; esse ut homo uiam Dei eligat, & ut surgat à lapsu, Psalmus Dauidicus canit dicens. A Domino gressus hominis dirigentur, & uiam eius uolet. Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manũ suam. Item idem quo duce Deo ueniatur ad Deũ: Emitte

Psal. 36. Deus ipse ducit nos ad Deum.

lucem

lucem tuam & ueritatem tuam, ipſa me deduxerũt & adduxerunt in montem ſanctum tuum & in tabernacula tua. In Prouerbijs quoque legimus: *Quoniam Dominus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia & intellectus.* In libro autem Sapientiæ, de eodem gratiæ opere ita dicitur: *Quoniam ipſe & ſapientiæ dux eſt, & ſapientium emendator: in manu enim illius & nos & ſermones noſtri, & omnis ſapientiæ & operum ſcientia & diſciplinæ.* De continentia quoque quod ex Dei munere habeatur. *Vt ſciui, quia aliter nõ poſſum eſſe continẽs, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum.* Vnuſquiſq; proprium habet donũ ex Deo, *alius ſic, alius uerò ſic.* In Euangelio: *Non omnes capiunt uerbum hoc ſed quibus datum eſt à patre meo.* Corona ſapientiæ timor Domini: utraq; autem dona ſunt Dei. *Beatus cui donatũ eſt habere timorem, Domini.* Item, quod ad Deum conuerſio cordis ex Deo ſit, per ipſum Dominus proteſtatur & dicit: *Et dabo illis cor ut ſciãt me, quia ego ſum Dominus, & erunt mihi in populum, & ego ero illis in Deũ, quia conuertentur ad me ex toto corde ſuo.* Item idem prædicans, quod ut Deus cognoſcatur, ex Deo ſit. *Et dabo illis cor cognoſcendi me,*

Prou. 2.
Pſal. 41.
Sap. 7.
Sapie. 8.
1. Cori. 7.
Mat. 19.
Eccle. 1.
Eccl. 25.
Hier. 24.
Conuerſio noſtra ex Deo eſt.

me, & aures audiendi. Quod autem omne uerbum bonum, & omne opus ſanctum, ſubminiſtratio ſit ſpiritus ſancti, ſine quo nihil recte agatur, in prima
1. Cor. 12. ad Corinth. Apoſtolus docet, dicēs: Ideo notum uobis facio, quod nemo in ſpiritu Dei loquēs dicit anathema Ieſu: Et nemo poteſt dicere Dominū Ieſum niſi in ſpiritu ſancto. Diuiſiones uerò gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus &c. Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus diuidens ſingulis pro ut uult etcæ. Multa ſunt et alia in ſerie canonicarum ſcripturarum, quæ uitandæ prolixitatis ſtudio, prætermimus.

EX LIBRO DE VOCA. II. Cap. 2.

Deus dat incrementum ad bonum.

Quamuis enim per miniſtros uerbi & gratia Dei eadem cunctis ueritas prædicetur, eadē cohortatio adhibeatur: Dei tamen agricultura eſt, Dei ædificatio, cuius uirtus inuiſibiliter agit, ut incremento proficiat, quod ædificatur aut colitur. Sicut atteſtatur Paulus dicens. Quid igitur eſt Apollo,
1. Cor. 3. quid uerò Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis, & unicuiq; ſicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementū dedit. Itaq; neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum

tum dat Deus. Qui plantat autem & qui rigat unũ Homo edi
sunt. Vnusquisq; autem propriam mercedem acci ficatio dei
piet secundum suum laborem: Dei enim sumus ad est.
iutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.
Agriculturæ ergo huius atq; ædificationis in tantũ
quisq; adiutor & operarius ac minister est, in quan
tum unicuiq; Dominus dederit. Et hi qui ministro
rum labore excoluntur, ad eum proficiunt modum,
ad quem illos incrementi actor, euexerit. In agro
enim Domini nõ uniformis, nec una plantatio. Nũc 1. Cor. 12.
autem posuit Deus membra, et unumquodq; eorum
sicut uoluit. Hæc magistro Gentiũ tanta luce, tanta
euidentia prædicante, qua ratione, qua causa du
bitandum est, an omnium nobis uirtutum germen
ex Deo sit, uel quis nisi insipientissimus de differen
tia diuinorum munerum conqueratur, aut impari
bus asscribendum meritis arbitretur, quod non
æqualiter de superna liberalitate cõferatur? Si enim
hæc distributio secundum præcedentium operum
merita proueniret, non ipsorum donorum catalo
gum tali conclusione Apostolus terminaret, ut di
ceret: Hæc autem omnia operatur unus atque idem
spiritus, diuidens singulis pro ut uult. Vbi utique
si meritorum causas uoluisset intelligi, diceret.

Diuidens singulis pro ut merentur, sicut plantatoribus aut rigatoribus præmium deuotionis ſpopondit dicens.

Vnuſquiſq; autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. Datur ergo unicuique ſine merito unde tendat ad meritum, & datur ante ullum laborem, unde quiſq; mercedem accipiat, ſecundum ſuum laborem. Quamuis enim omnia bona, dona ſint Dei: ideo tamen quædam etiam non petita tribuũtur, ut per ipſa quæ accepta ſunt, ea quæ nõdum ſunt donata, quærantur. Semen quippe quod iacitur in terram nõ ob hoc ſeritur, ut ipſum ſolum maneat, ſed ut fructum afferendo, multiplex atque numeroſum ſit. Cui quidem profectus ab illo eſt qui dat incremẽtum, ſed terra uiuens, & de gratia iam imbre fœcunda, habet quod expectetur, id quod acçepit, agendum.

Ex CAP. 5. Paulus ad Titum. 1. Eramus enim inquit aliquando inſipientes, increduli, errãtes, ſeruientes deſyderijs & uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri, nunc non ex operibus iuſtitiæ quæ fçimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiã ſaluos

noç

pos fecit, per lauacrũ regenerationis ſpiritus ſancti quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, ut iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundum ſpem uitæ æternæ. Potuit ne plenius, luculentius, uerius explicari, quæ merita hominum Chriſtus inuenerit, & quo ſibi mores ſubiecerit, quæ ad ſe corda conuerterit, quando uenit mederi, non ſanis, ſed male habentibus, & curare non iuſtos, ſed peccatores: quoniam gentium populus qui ſedebat in tenebris lucem uidit magnã & ſedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta eſt illis? Fremebant gentes, iraſcebantur populi, ſæuiebãt reges, & poteſtates contradicebant ſuperſtitiones, & totius mundi reluctabantur errores. Sed de reſiſtentibus, furentib. perſequentibus, populũ ſuũ Chriſtus augebat, et per uincula et ſupplicia, mortesq; ſanctorũ roboratur fides, uincebat ueritas, perq; uniuerſum mundum Dominici agri ſegetis multiplicabatur ubertas.

Nulla meriti ta hominum Chriſtus inuenit Matt. 6. Eſai. 9.

EX CAP. 9. Gratia quidem Dei in omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet, ſuadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, corq; ipſum illuminando, &

Vnde Chriſtus populum ſuum auget.

Grã Dei per uoluntatem hominis tanquàm per instrumentum operatur.

fidei affectionibus imbuendo. Sed etiã uoluntas hominis subiungitur ei atq; coniungitur, quæ ad hoc prædictis excitata præsidijs, ut diuino in se cooperetur, & operi incipiat exercere ad meritum, quod superno semine eõ cepit ad studium, de sua habens mutabilitate si deficit, de gratiæ opitulatiõe, si proficit. Quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos siue manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur: ipsorũ est nequitiæ, quod autem à multis suscipitur, & gratiæ est diuinæ & uoluntatis humanæ. Siue igitur initia, siue profectus fidelium, siue usq; in finem perseuerantium eo gitemus genus, nulla species cuiusquàm uirtutis occurit, quæ uel sine dono diuinæ gratiæ, uel sine consensu nostræ uoluntatis habeatur. Ipsa enim gratia hoc omni genere medendi atq; auxiliandi agit, ut in eo quem uocat, primam sibi receptricem & simulam donorum suorum præparet uoluntatem. Nã uirtus uolentium nulla est, nec potest asseri uel fidẽ uel spem, uel charitatem eis inesse, quorum ab his bonis consensus alienus est. Vnde sicut animus nihil uirtutis capit nisi radium ueri acceperit luminis ita gratia nihil ei quem uocat confert, nisi oculus in eo aperuerit uoluntatis.

Gratia hominis uoluntatem primo reparat.

EX

Ex CAP. ulti. Gratia inquit ſaluati eſtis per fi- Ephe. 2.
dem &c. Ipſius enim figmentum ſumus &c. Deus
ergò his quos elegit ſine meritis, dat unde oxnen-
tur & meritis. Et fruſtra dicitur, quod ratio operã Mat. 25.
di non ſit in electis. Virtutem quippe munera ocio-
ſa eſſe non poſſunt, quoniam ſicut ueritas ait: Om-
ni habenti dabitur, non habenti autem etiam quod
habet auferetur ab eo. Non igitur ad hoc datur con Grã dei in
tinentia, ut concupiſcentijs non repugnet, nec ideò homine nõ
cuiquã tribuitur ſapientia & intellectus, ut non die eſt ocioſa.
ac nocte in lege Domini meditetur. Quid agit do-
num electionis ſi beneuolentiæ ſollicitudo non uigi-
lat? Quis fructus eſt patientiæ, ſi non habet fortitu-
do quod toleret? Aut quomodo in Chriſto piè uiue
re oſtenditur, qui nulla perſecutione pulſatur? Vel
pax quæ eſt à Deo & cum Deo, nunquid bene quie
ta eſt, ſi non diſcordat cũ mundo? Aut amor Dei
poterit ſine diaboli inimicitijs obtineri? Neminem Militia eſt
prorſus Dei gratia intentabilem facit, neq; ob hoc uita Chri-
cœleſtium armorum præſidio à dextris & ſiniſtris ſtiana.
inſtruitur Chriſtiana militia, ut nullo cum hoſte
conſligat cum laudabilibus ſit atq; felicius pugnan
tem potuiſſe uinci, quàm deſidem non potuiſſe ten-
tari &c.

Quia

Esai. 61. Quia induit me uestimentis salutis & indumento iustitiæ circundedit me, quasi sponsum decoratum corona; & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum: et sicut ortus semen suum germinat: sic dominus Deus germinabit iustitiam & laudem coram uniuersis gentibus.

AMBRO. AD DEMETRIADEM. Epi. ult.

Quis enim sine auxilio gratiæ fructum potest afferre iustitiæ. Aut quis audet dicere se à Christo non diuidi, qui Christū in se diffitetur operari? An fortè uerendū est, ne liberum tollere uideamur arbitrium, cum omnia per quæ propitiatur Deus, ad ipsum dicimus esse referendas? Quod nequaquam esse consequentia ueritatis ostenditur. Operante enim spiritu Dei, iuuatur arbitrium, non aufertur, & hoc agit gratia, ut uoluntas peccato corrupta, uanitatibus ebria, seductionibus circumsepta, difficultatibus impedita, non remaneat in languoribus suis, sed per opem miserentis medici curata reualescat, & gaudeat se non interrogantem edoctā &

Gratia quæ agit in homine.

non

non quærentem esse quæsitam. Quia impletur quotidie quod Esaias propheta prædixit. Quibus non est annunciatum de eo uidebunt, & qui non audierunt, intelligent. Omnis igitur illuminatarũ mentiũ pios motus, alienari quidẽ non potest à propria hominis uoluntate. Siquidem nihil rectè faciet, nisi quod uolens egerit, sed ut ad id quod æquũ & utile est, animi tendat intentio, de illius æternæ & incõmutabilis uoluntatis inspiratione concipitur. Et si arte medici fit in oculis caligantibus ut possint uidere, quod non uident, nec tamen ipsorum est uisio quam medicina contulerit, ita in cordibus tardis & hebetibus per spiritum sanctũ acies obducta tergitur, & de uerõ lumine, tenebrosæ iam & deficientes lucernæ lumen accipiunt: nec tamen nisi ipsarũ erit, quicquid fulgoris acceperint. Proinde quia manifestissimè, & Prophetica et Euangelica, & Apostolica doctrina, nec superbos nos uult esse, nec desides, cooperatores nos esse oportet gratiæ Dei, ut illam excitantem, iuuantem locupletantem, et quotidie prouehentem, uigilanter & sobriè subsequamur, nunquàm cessantes ab actione gratiarum: quia inter secunda uitæ huius & aduersa, quibus gemina semper tentatione pulsamur, si proficimus

Notæ. Esai. 52.

Omne bonum bomo uolẽs agit.

Cõparatio de oculis.

inde

Psalm.3. inde alimur, si stamus inde subsistimus, si recidimus inde reparamur, Vnde Dauid. A domino gressus. et

AMBRO. DE CAIN ET ABEL. Libro primo. Capite.7.

Duplex est arrogãtia inimicis gratiæ Dei.

Hebetis cordis est, & bonum quod agit, uel quod à Deo consequitur, proprijs uirtutibus uendicare, nec autoris deputare gratiæ, sed ipse se suorum bonorum autorem ducere. Aliud est genus peccati quidem minoris, sed supparis arrogantiæ, eorum scilicet, qui datorem bonorum Deum non negant, sed quæ acciderint, ea sibi propter prudentiã suam cæterarumq; merita uirtutum iure delata arbitrantur. Propterea etiam diuina dignos gratia habitos, quod nequaquam uiderentur indigni, quibus talia diuinis beneficijs prouenirent, Deut. 9. Ne dicas in corde tuo cum consumere cœperit dominus Deus tuus Gentes illas à conspectu tuo dicens: Propter iustitiam meam induxit me Dominus possidere terram istam. &c.

AMBRO. IN EXAMERON. Lib. 2. Cap. 5

Roma.11. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Egregiè itaq; Apostolus, & hoc loco filium

lium dixit autorem omnium, & maiestate sua continentem omnia. Omnia per ipsum facta sunt. Ex ipso principium, & origo substantiæ uniuersorum id est, ex uoluntate eius & potestate. Per ipsum continuatio. Finis in ipsum. Ex ipso ergo materia, per ipsum operatio, quæ ligauit atque constrinxit uniuersa. In ipsum quia quamdiu uult omnia eius uirtute manent atq; consistunt, & finis eorum in Dei uoluntatẽ recurrit & eius arbitrio resoluuntur Ioan.1. Omnia bona ex Deo Esai.66.

Recordamini prioris seculi quoniam ego sum Deus, & non est ultra Deus, nec est similis mei, annuncians ab exordio nouissimum & ab initio, quæ nec dum facta sunt, dicens. Consilium meum stabit, & omnis uoluntas mea fiet, uocans ab oriente autem & de terra longinqua uirum uoluntatis meæ.

BERNARDVS SERMONE PRIMO de Annunciatione Mariæ.

Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Non quidem tale testimonium, quale ille superbus Phariseus habebat, seducta & seductrice cogitatione 2.Cor.1. Luc.8.

Triplex testimoniũ q filij Dei sumus.

cogitatione, testimonium perhibens de se ipso, & testimonium eius uerum non erat, sed cum spiritus ipse testimonium perhibet spiritui nostro. Porrò hoc testimonium in tribus consistere credo. Necesse est enim primo omnium credere quod remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei. Deinde, quod nihil prorsus habere queas operis boni nisi & hoc dederit ipse. Postremo quod æternã uitam nullis potest operibus promereri, nisi gratis detur & illa: Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus? Vtiq; quod factum est nõ potest non fieri ipso tamẽ nõ imputante erit quasi non fuerit. Quod Propheta quoq; considerans ait Beatus uir cui non imputabit Dominus peccatum. De operibus uerò bonis certum omnino est, quod nemo habeat à seipso. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra, quanto minus poterit per seipsam resurgere, iam corrupta? Iam uerò de æterna uita scimus, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, nec si unus omnes sustineat. Neq; enim talia sunt hominum merita, ut propterea uita æterna debeatur ex iure, aut Deus iniuriam aliquam faceret, nisi eam donaret

Iob. 14.

Psalm. 31.

Roma. 8.

donaret. Nam ut taceam, quod merita omnia dona Dei sunt, ita ut homo magis propter ipsa Deo debitor est, quàm Deus homini: quid sunt merita omnia ad tantã gloriam? Ideò si credis peccata non posse deleri, nisi ab ipso, cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, benefacis: sed adde adhuc, ut & hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur Hoc est testimonium quod perhibet spiritus sanctus dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus: gratis iustificari hominem per fidem. Ita de meritis quoq; si credis non posse haberi, nisi per ipsum, nõ sufficit donec tibi perhibeat testimoniũ spiritus ueritatis, quia habes ea per illũ. Sic & de uita æterna habeas necesse est testimoniũ spiritus, quod ad eam diuino sis munere peruenturus. Ipse enim peccata condonat, ipse donat merita, & præmia nihilominus ipse redonat. Hæc tria in Psalmis habes, dicente Propheta: Beatus uir cui nõ imputauit Dominus peccatum. Et alibi. Beatus uir cuius est auxiliũ abs te. Item alibi: Beatus quem elegisti & assumpsisti, habitabit in atrijs tuis &c.

Magis deo debitores sumus quam ipse nobis.

Rom. 3.

Psalm. 3.

Psalm. 83.

Psalm. 64.

Nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ero meo?

Num. 22.

Num. 23. Non aliud possum loqui nisi quod iusserit Dominus.

Sapie. 7. Mihi autẽ dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horũ quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, & sapientium emendator. In manu enim illius, & nos & sermones nostri, & omnis sapientia & operum scientię disciplina &cę. Et cũ sit una, omnia potest, & in se permanens omnia innouat: & per nationes in animas sanctas se transfert. Amicos Dei & prophetas constituit.

Sapi. 9. Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum de altissimis?

BERNARDVS DE LIBERO Arbitrio.

Creatio, sanatio, salvatio, ex deo sunt.

Quid habes quod non accepisti? Crearis, sanaris salvaris quid horum ex te, tibi ò homo? Quid horũ non impossibile libero arbitrio? Nec creare qui nõ eras, nec iustificare peccator, nec mortuus poterat te ipsum resuscitare, ut cætera prætermittam bona

quæ

quæ aut ſanandis neceſſaria ſunt aut ſaluandis repoſita. Quod dicimus, de primo patet & ultimo. Sed & de medio nemo dubitat, niſi qui ignorans Dei iuſtitiam & ſuã uolens conſtituere, iuſtitiæ Dei non Rom. 10.
eſt ſubiectus. Quid enim? Agnoſcis creantis potentiam? Sana me ait Domine & ſanabor, ſaluum me Hier. 17.
fac, & ſaluus ero: quoniam laus mea tu es. Ipſe iuſtitiam Dei agnoſcebat, à quo æque ſperabat, tam ſaluari à peccato, quàm à miſeria liberari. Et ideo laudem ſuam illum, non ſe merito ſtatuit. Contuler ſuſſiu, ipſum autorem.

IN EODEM Libro.

Non enim uos eſtis qui loquimini (inquit) ſed ſpi Mat. 10.
ritus patris ueſtri qui loquitur in uobis. Et Apoſtolus: An experimentũ eius quæritis qui in me loquitur Chriſtus. Si ergo Chriſtus, aut ſpiritus ſanctus loquitur in Paulo non etiam itidem operatur in ipſo? Non enim loquor ait, quæ per me non efficit Chriſtus. Quid ergo? Si non Pauli, ſed Dei loquentis in Paulo, uel operantis per Paulũ, et uerba ſunt, & opera, ubi iam Pauli merita? Vbi eſt quod tam fidenter aiebat. Bonũ certamen certaui etc. An in eo confidit fortè coronã eſſe repoſitam ſibi, quod 2. Cor. 13. Roma. 15. Deus quæ in Paulo, ſit operatus. 2. Thi. 4.

per ipsum illa fiebant? Sed multa per malos, siue angelos, siue homines fiunt bona, nec tamen reputantur illis in merita. An potius & cum ipso, hoc est, cum eius bona uoluntate fiebāt. Nam si inuitus euangelizauero, dispensatio mihi credita est, Si autem uolens, gloria est mihi. Cæterum, si uel ipsa uoluntas, de qua omne meritum pendet, ab ipso Paulo non est, quo pacto eam, quam sibi repositam præsumit, coronam uocat iustitiæ? An quoniā iustè iam, & ex debito requiritur, quodcunq; uel gratis promittitur? Deniq; ait. Scio cui credidi & certus sum quia potens est depositum meum seruare. Dei promissum, suum appellat depositū, & quia credidit promittenti, fidenter promissum repetit. Promissum quidem ex misericordia, sed iam ex iustitia persoluendū. Est ergo, quam Paulus expectat, corona iustitiæ, sed iustitiæ Dei, non suæ. Iustum quippe est, ut reddat quod debet. Debet autem quod pollicitus est. Et hæc est iustitia, de qua præsumit Apostolus, promissio Dei.

2. Cor. 7.

Voluntas bona ab ipso homine non est.

2. Thi. 4.

Nota.

Promissione dei saluamur.

Heb. 10. Habentes itaq; fratres fiduciā in introitu sanctorum in sanguine Christi quam initiauit nobis uiam nouam & uiuentem per uelamen, id est carnem suam,

ſuram, & ſacerdotem magnum ſuper domũ Dei, accedamus cũ uero corde in plenitudine fidei aſperſa corda noſtra à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilẽ. Fidelis eſt enim qui repromiſit.

Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem iuſtitiam merces fidelis. Prou. 11.

Eſt qui emittit uerbum certũ enarrans ueritatem. Eccl. 19.

Hoc autem pro certo habet omnis qui colit te, quod uita eius ſi in probatione fuerit, coronabitur &c̃. Tobi. 3.

Ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, qd ſumus filij dei. Roma. 8.

Certus enim ſum, quia neque mors neq; uita &cę. neq; alia creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Roma. 8.

Recordationẽ accipiens eius fidei quę eſt in te non ficta: quæ habitauit primũ in auia tua Loide, et matre tua Eunice; certus ſum aũt quod et in te. 1. Thi. 1.

2. Petr. 1. Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certã uestram uocationem & electionem faciatis.

2. Cor. 1. Nam nostra gloria hæc est, testimonium conscientię nostrę.

BERNARDVS DE LIBERO Arbitrio.

2. Corin. 3. Coadiutores Dei quare dicimur.

Deniq; de se Paulus, suisq; similibus audacter pronunciat. Coadiutores enim Dei sumus. Itaq; Deus homini benigne merita constituit, ubi per ipsum, et cum ipso boni quippiam operari dignãter instituit. Hinc operatores spiritus sancti, et coadiutores Dei promeritores regni nos esse præsumimus, quod per consensum utique uoluntarium, diuinæ uoluntati coniungimur. Quid igitur? Hoc ergo totum liberi arbitrij opus hoc solum est eius meritum, quod

2. Cori. 3. Omnia bona deo attribuenda.

consentit? Est prorsus, Non quidem, quod uel ipse consensus, in quo omne meritum consistit, ab ipso non sit, cum nec cogitare (quod minus est quàm cõsentire) aliquid à nobis, quasi ex nobis sufficientes sumus. Verba non sunt mea, sed Apostoli, qui omne quod boni esse potest, id est cogitare, & uelle et perficere pro bona uoluntate, attribuit Deo, non suo arbitrio. Si ergo Deus tria hæc, hoc est, bonũ cogitare, uelle, perficere, operatur in nobis, primum

profecto sine nobis, secundũ nobiscum, tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationẽ nos præuenit, immutanda etiam malam uoluntatẽ, sibi per consensum iungit, ministrando, & consensui facultatẽ foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit. Sanè ipsi nos præuenire nequaquam possumus. Qui autem bonum neminẽ inuenit, neminem saluat, quem non præuenit. A Deo ergo sine dubio nostræ fit salutis exordium, nec per nos utiq; nec nobiscum. Verum consensus & opus, & si non ex nobis, non iam tamen sine nobis. Sola nempe interdum bona uoluntas sufficit, cætera non prosunt si sola defuerit. Non prosunt dixerim, sed agenti, non cernenti. Cauendũ ergo cum hæc inuisibiliter intra nos ac nobiscũ agitari sentimus, aut nostræ uolũtati tribuamus, quæ infirma est, aut Dei necessitati, quæ nulla est, sed soli gratiæ, qua plenus est. Ipsa liberum excitat arbitrium, cum seminat cogitatum, sanat cum immutat affectum, roborat ut perducat ad actum, seruat ne sentiat defectum.

A deo exordium nostræ salutis

BERNARDVS LIBRO. V. DE consideratione ad Euge.

Fides est uoluntaria quædam & certa prælibatio necdum prolatæ ueritatis. Intellectus est rei cuius

ſcunq; inuiſibilis certa et manifeſta notitia. Optima quaſi pro uero habere aliquid, quod falſum eſſe neſcias.

HILARIVS IN MATTHAEVM

Cano. 5.

Vult ſine aliqua incertæ uoluntatis ambiguitate ſperari. Alioquin iuſtificatio ex fide nulla eſt, ſi ipſa fides ſit ambigua.

IN EODEM.

Omnem igitur expectationē noſtram in fide promiſſionum & uirtutis ſuæ poteſtate exigit collocari, ut cura rerum quibus indigemus omiſſa, ab eo potius omnia ea, à quo ipſi uitale exordiū ſumimus, expetamus.

IDEM CANON. XXV.

O mulier magna eſt fides tua. Salutis ſuæ ſcilicet ipſa iam certa: quin etiam de Gentium congregatione confidat.

2. Par. 10. Credite in domino Deo ueſtro & ſecuri eritis: credite Prophetis eius, & cuncta euenient proſpera.

Eccle. 5. Eſto firmus in uia Domini, & in ueritate ſenſus tui & ſcientia, & proſequatur te uerbum pacis & iuſtitię.

Sanabo

Sanabo contritiones eorum, diligã eos ſpontaneè: quia auerſus eſt furor meus ab eis. Oſe.14.

BERNAR. SVPER CANTICA can. Ser. 67.

Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. Canti. 2.

Cur ita? Nempe ut tunc magis gratia plenam ſe probet, cum totum gratiæ, & primas ſcilicet illi partes aſſcribens & ultimas. Alioquin quomodo gratia plena, ſi quid habuerit quod non ſit ex gratia? Non eſt quò gratia intret, ubi iam meritum occupauit. Ergo iam plena cõfeßio gratiæ, ipſius gratiæ plenitudinem ſignat in anima confitentis. Nam ſi quid de proprio ineſt, in quantũ eſt, gratiam illi cedere neceße eſt. Deeſt gratiæ quicquid meritis deputas. Nolo meritum quod gratiam excludat. Horreo quicquid de meo eſt, ut ſim meus, niſi qđ illud magis forſitan meum eſt, quod me meum facit, gratia reddit me iuſtificatum gratis, & ſic liberatum à ſeruitute peccati. Nec tu me elegiſti ſed ego elegite, nec ut te eligerem, tua inueni merita ſed præueni Ita ergo in fide deſponſaui te mihi, & non in operibus legis, deſponſauiq; in iuſtitia, ſed iuſtitia quæ

Gratiæ totum aſſcribendum nihil meritis

Ipſe nos elegit. Oſeæ. 2.

Desponsati sumus in fide.

ex fide est, non ex lege. Restat ut iudices iudicium rectum inter me & te, iudicium in quo te desponsaui, ubi constat interuenisse non tuum meritum, sed meum placitum. Hoc est autem iudicium, ut tua merita non extollas, non præferas opera legis, non iactes pondus diei & æstus, quæ magis in fide & in iustitia quæ est ex fide, nec non in misericordia & miserationibus noscaris desponsata.

HILARIVS IN MATH. CANONE. 20. Super illud.

Voca operarios & redde illis mercedem.

Merces quidem ex dono nulla est, quia debetur ex opere, sed gratuitam gratiam Deus omnibus ex fide iustificatione donauit.

DE FIDE ET OPERIBVS.

Rom. 3. ARbitramur enim iustificari hominem per fidem, sine operibus legis.

Roma. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatũ est illi ad iustitiã. Ei autẽ qui

qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei uerò qui nõ operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiã secundum propositum gratiæ Dei. Si enim qui ex lege.

Iustificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Rom. 5.

Propter incredulitatem fracti sunt Tu autem fide stas. Rom. 6.

Omne autem quod non est ex fide peccatum est. Rom. 14.

Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Chrtsti, & nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi & nõ ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis nõ iustificabitur omnis caro.

Cognoscite

Gala. 3. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, hi sunt filij Abrahæ. Prouidens autem scriptura, quia ex fide iustificabit gentes Deus, prænunciauit Abrahæ quia benedicentur, in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abrahã. Quicunq; enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim. Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis ut faciat ea. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum: manifestum est, quia iustus ex fide uiuit. Lex autem nõ est ex fide, sed qui fecerit ea, uiuet in illis. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictus, quia scriptũ est. Maledictus omnis qui pendet in ligno, ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, ut pollicitationẽ spũs accipiamus per fidem

Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti

Christi daretur credentibus. Omnes enim filij Dei estis per fidem quæ est in Christo Iesu Ephe. 2.

Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis &cæt.

In quo habemus fiduciam & accessum in confidentia, per fidem eius. Ephe. 3.

Veruntamen & existimo omnia detrimentũ esse, propter eminentẽ sciẽtiã Christi domini mei, propter quẽ omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora ut Christum lucrificiam, ut & inueniar in illo, nõ habens meã iustitiam quæ ex lege est, sed illã quæ ex fide est Christi Iesu, quæ ex Deo est iustitia in fide, ad cognoscendum illum & uirtutẽ resurrectionis eius & societatem passionum illius. Phil. 3.

Est autẽ fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparẽtium. Heb. 11.

Sine fide autem impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & iniquirentibus

rentibus se renumerator sit.

Deficiet me tempus enarrantem de Gedeon, Barach, Sampson, Iepte, Dauid, Samuel, & prophetis, qui per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam adepti sunt repromissiones.

1. Pet. 1. In quem nunc quoq; non uidentes creditis: credentes autem exultabitis lętitia inenarrabi et glorificata repor tātes finē fideiuestrę, salutē animarū uestrarū. Fide purificās corda eorū.

Actu. 15.

AVGVST. DE VER. DOMI ni Sermone. 40.

Medicina animæ, omnium uulnerū, & una propitiatio pro delictis omnium, est credere in Christo Nec omnino quisquam mundari potest, siue ab originali peccato quod ex Adam traxit in quo omnes peccauerunt, & filij iræ naturaliter facti sunt, siue à peccatis quæ ipsi non resistendo carnali cōcupiscentiæ, sed eam sequendo, eiq; seruiendo, in flagitijs & facinoribus addiderunt, nisi per fidem coadiuuentur & compaginentur corpori eius, qui sine ullail lecebra carnali, & mortifera delectaione cōceptus Nec eū in delictis mater in utero aluit, & peccatū non

Credere in Christū est medicina animæ.

1. Pet. 2.

nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. In eū quip pe credentes filij Dei uiuunt, quia ex Deo nascuntur, per adoptiōis gratiā quæ est in fide domini Iesu Christi. Quapropter charissimi merito idem Dominus et saluator noster hoc unū peccatū dicit de quo arguit mundū spiritus sanctus, qa nō credit in eū. De hoc ergo uno peccato uoluit mundū argui, q nō credunt in eū, uidelicet quia in eū credendo, cuncta peccata soluuntur. Hoc unū imputari uoluit, quo cætera colliguntur, & quia credendo nascuntur ex Deo & filij Dei fiunt. Dedit enim inquit illis potestatē filios Dei fieri credentibus in eum. Qui autem credit in filium Dei, in quantū adhæret illi, & fit etiā ipse per adoptionem filius, et cohæres Dei, cohæres autem Christi, in tantum non peccat. Vnde dicit Ioannes: Qui natus est ex Deo, non peccat.

Vnum est peccatum scilicet incredulitatis. Ioan. 16. Ioan. 1. 1. Ioan. 3.

AVGVST. DE APOSTOLI

Sermone. 27.

Initium bonæ uitæ, cui uita etiam æterna debetur recta fides est. Est autem fides, credere quod nondum uides, cuius fidei merces est, uidere quod credis. Tempore igitur fidei tanq̄ tempore sementis, non deficiamus, sed perseueremus, donec quod semi uanimus metamus. Cum enim auersum esset ge-

Recta fides est initium bonæ uitæ.

nus

nus humanum à Deo, & iaceret in delicijs ſuis, ſi-
Pſalm. 67 cut creatore opus habemus ut eſſemus, ſic ſaluato re ut reuiuiſceremus. Iuſtus Deus damnauit homi/nem, miſericors Deus liberat hominē. Deus Iſraël ipſe dabit uirtutem & fortitudinem plebi ſuæ be-
Fidē à deo accipimus 2. Cor. 4. nedictus Deus. Sed credentes non accipiunt credentes, non accipiunt contemnentes. Nec de ipſa fide tamen ita gloriandum eſt, quaſi aliquid nos poſſe/mus. Non enim fides nihil eſt, ſed magnum aliquid quam ſi habes profecto accepiſti. Quid enim habes quod non accepiſti? Videte chariſſimi, unde Domino Deo gratias agatis, ne in aliquo dono eius ingrati maneatis.

AVG. LIB. QVINQVAG. Hom. hom. 17.

Ephe. 6. Pax fratribus & charitas, cum fide à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Quid ergo habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Non ſic gloriatus eſt Abra-
Fides ple/na & per fecta. ham? Ex fide gloriatus eſt. Quæ eſt plena & perfecta fides? Quæ credit ex Deo eſſe omnia bona noſtra & ipſam fidem. Iterum dicit Apoſtolus. Miſericordiam conſequuturus ſum. O confeſſio. Nō ait miſericordiam conſequutus ſum, quia fidelis eram

ſed

sed ut fidelis essem, misericordiam consequutus sum. 1. Thi. 1.
Veniamus ad eius primordia, uideamus Saulum sæ/
uientem, spectemus furentem, spectemus odia anhe/
lantem, sanguinemq; sitientem. Hæc pauli uia erat,
cuius uia nondũ erat Christus. Quid habebat in cor
de? Quid nisi malum? Date mihi merita eius. Si me/
rita quæris damnationis sunt, non liberationis.

AVGVST. LIBRO. I. RETRACT.
Cap. 23.

Item disputans quid elegerit Deus in nondũ nato
cui dixit seruiturum esse maiorem, & quid in eodẽ
maiore, similiter nondum nato reprobauerit, de qui
bus propter hoc cõmemoratur, quàm longe postea
prolatum propheticum testimonium. Iacob dilexi,
Esau autẽ odio habui. ad hoc perduxi raciocinatio/ Malac. 1.
nẽ dicer. Nõ ergo elegit Deus opera cuiuscunq; in Quid ele/
præscientia, quæ ipse daturus est, sed fidem elegit in gitDeus
præscientia, ut quem sibi crediturum esse præsciuit, in præde/
ipsum elegerit, cui spiritum sanctum daret, ut bona stinatis
operando etiam uitam æternã consequeretur. Non/
dum diligentius quæsieram nec adhuc inueneram
qualis sit electio gratiæ, de qua idem dicit Aposto/
lus. Reliquiæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt Roma. 11.
quæ utique nõ est gratia, si eam ulla merita præce/

dant ne iam quod datur, non ſecundum gratiã, ſed ſecundum debitum reddatur potius meritis, quàm donetur. Et paulo poſt dixi: Noſtrum eſt enim credere & uelle, illius autem dare credentibus & uolentibus facultatem bene operandi per ſpiritum ſanctum per quem charitas diffunditur in cordibus noſtris, uerum eſt quidẽ, ſed eadem regula et utrumq; ipſius eſt, quia ipſe præparat uoluntatem, & utrũq; noſtrum quia non fit niſi uolentibus nobis. Ac per hoc, quod etiam poſtea dixi. Quia neq; uelle poſſumus niſi uocemur, & cum poſt uocationem uoluerimus, non ſufficit uoluntas noſtra, & curſus noſter niſi & Deus uires currentibus præbeat, & perducat, quò uocat. Ac deinde ſubiunxi. Manifeſtũ eſt ergo, non uolentis neq; currentis, ſed miſerẽtis Dei eſſe, quod bene operamur, omnino uerißimum eſt. Sed parum de ipſa uocatione diſſerui, quæ ſit ſecundum propoſitum Dei. Nõ enim omnium qui uocantur talis eſt, ſed tantum electorum. Itaq; quod paulo poſt dixi. Sicut enim in his quos elegit Deus, non opera, ſed fides inchoat meritũ, ut per munus Dei bene operentur, ſic in his quos damnat, infidelitas & impietas inchoat pœnæ meritum, ut per ipſam pœnam etiam malè operetur, uerißimè dixi, ſed ſi-

Credere et uelle quo-modo noſtrum dicitur.

Rom. 9.

Fides eſt donũ Dei

dei

dei meritũ etiam ipsum esse donum Dei, nec putaui quærendum esse nec dixi. Et alio loco. Cuius enim misereturinquam, facit eum bene operari, & quem obdurat, relinquit eum ut malè operetur. Sed & illa misericordia, præcedenti merito fidei tribuitur, & ista obduratio præcedenti impietati. Quod quidem uerum est, sed adhuc quærendum erat, utrum meritum fidei misericordiam Dei præueniat, id est utrum ista misericordia ideò tantummodo fiat in homine, quia fidelis est: an etiam facta fuerit ut fidelis esset. Legimus enim dicente Apostolo. Misericordiam consequutus sum, ut fidelis essem. Non ait quia fidelis erã, Fideli ergo datur quidem, sed data est etiam ut esset fidelis. Rectissimè quidem alio loco in eodem libro dixi. Quoniam si non ex operibus, sed misericordia Dei, et uocamur ut credamus, & credentibus præstatur ut bene operemur, nõ est Gentibus inuidenda ista misericordia, quamuis minus diligenter ibi de illa, quæ per Dei propositum fit uocatione tractauerim.

Fides datur homini ex misericordia Dei

1. Thi. 1.

AVGVSTINVS AD SIXTVM Romanum Pres. Epistola. 105.

Libro. E.

Rom. 12.

Deus unicuiq; partitur mensurã fidei, opera quippe

bona fiunt ab homine, fides autem fit in homine, sine qua illa à nullo fiũt homine. Omne enim quod nõ est ex fide, peccatum est. Quapropter ne se uel orationis meritum extollat, etiam ad uincendas temporalium rerum cupiditates, et diligenda bona æterna, atq; ipsum fontem omnium bonorũ, Domini adiutoriũ datur oranti, quæ utiq; nisi data esset, orare non posset: Quomodo inquit, inuocabunt in quem non crediderunt? Quomodo credent, quem non audierunt? Quomodo audient sine prædicante? Igitur fides ex auditu, auditus autem uerbũ Christi. Proinde minister Christi, huius fidei prædicator secundũ gratiã quæ data est illi, plantator & rigator. Nec tamẽ qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, qui unicuiq; partitur mensurã fidei. Vnde et alibi dicitur. Pax fratribus & charitas cum fide. Quam ne sibi tribuerent continue subiunxit: A Deo patre & Domino Iesu Christo, quia nec omnium est fides qui audiunt uerbum, sed quibus Deus partitur mensuram fidei: sicut nec omnia germinant quæ plantantur, & rigantur, sed quibus Deus dat incrementũ. Cur autem ille credat, ille non credat cum ambo idem audiunt, & si miraculũ in cõspectu eorũ fiat, amuo

Opera absque fide non sunt bona.

Roma. 10.

1. Corin. 3.

Ephe. 9.

Pax, charitas, fides à Deo patre sunt.

ambo idem uident, altitudo est diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, cuius inscrutabilia sunt iudicia, & apud quem non est iniquitas, dum cuius uult miseretur, & quem uult obdurat, neq; enim propterea sunt ista iniusta, quia occulta. Vt autem habitet spiritus sanctus, nónne ubi uult spirat, & charitas Dei sine qua nemo bene uiuit, diffunditur in cordibus nostris, nõ à nobis sed per spiritum sanctũ qui datus est nobis. Hanc enim fidem Apostolus diffiniuit dicens: Neq; circuncisio est aliquid, neq; præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Ista quippe fides est Christianorum, non dæmoniorum. Nam et dæmones credunt & contremiscunt, sed nunquid et diligunt? Nam si non crederent non dicerent: Tu es sanctus Dei, uel tu filius. Si autem diligerent, non dicerent. Quid nobis & tibi? Fides igitur ad Christum nos trahit, quæ nisi desuper gratuito munere nobis daretur, non ipse diceret: Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, attraxerit eũ. Vnde & paulo post ait: Verba quæ ego eloquutus sum uobis, spiritus & uita sunt, sed sunt quidam ex uobis qui non credunt. Deinde Euangelista subiungit: Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes

Ioan. 1.
Roma. 5.
Gal. 5.
Luc. 1.
Lucæ. 4.
Fides igitur ad Christum nos trahit
Ioan. 6.

res, et quis esse traditurus eum. Et ne quisquam existimaret credentes sic ad eius præscientiã pertinere quomodo non credentes, id est, ut non eis fides ipsa desuper daretur, sed tantummodo uoluntas eorum prænosceretur, mox adiecit atq; ait. Propterea dixi uobis, quia nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo.

Sapien. 3. Qui confidunt in illo intelligent ueritatẽ, & fideles in dilectione acquiescent illi, quoniam donum & pax est electis eius.

Dabit enim illi fidei donum electũ, & sors in templo Dei acceptissima.

Eccles. 3. In omni opere tuo crede ex fide animę tuę, hęc est enim conseruatio mandatorũ. Qui credit Deo attendit mandatis, & qui confidit in illo non minoratus erit.

Eccl. 2. Crede Deo, & recuperabit te: & dirige uiam tuã, & spera in illũ. Serua timorẽ illius, & in illo ueteraſce &c̃. Qui timetis Dominum credite illi et non euacuabitur merces uestra Qui timetis Dominum sperate in illum:

&

& in oblectationem ueniet uobis mi sericordia. Qui timetis Dominum diligite illum: & illuminabuntur corda uestra. Respicite filij nationes hominum & scitote, quia nullus sperauit in Deo & confusus est &cet.

Speret in nomine Domini: et innitatur super Deum suum. Esai. 50

Et sponsabo te mihi in sempiternũ, & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego Dominus. Oseæ. 2.

Quia cõfisus es in uijs tuis & in multitudine fortium tuorũ consurget tumultus, in populo tuo, & omnes munitiones tuæ uastabuntur. Oseæ. 10.

Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem in fide sua uiuet. Aba. 2.

Confide filia, fides tua saluam te fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Mat. 9.

Mat. 9. Creditis quia hoc possum facere uobis? dicũt ei, utiq; Domine, Tunc tetigit oculos eorum dicens. Secundum fidem uestram fiat uobis.

Luc. 8. Filia fides tua te saluam fecit, uade in pace.

Ioan. 6. Quid faciemus ut operemur opera Dei? Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.

AVGVST. SVPER IOAN.

Tract. 25. Cap. 6.

Credere est corpus Christi mãducare.

Hoc est ergo manducare cibum, non qui perit, sed qui permanet in uitam æternam. Vt quid paras dentes & uentrem? Crede & manducasti. Discernitur quidem ab operibus fides, sicut Apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, sine operibus legis, & Rom. 3. Roma. 10. sunt opera quæ uidentur bona sine fide Christi, & non sunt bona, quia non referuntur ad eum finem ex quo sunt bona. Fides enim legis Christus, ad iustitiã omni credenti. Ideo noluit discernere ab opere fidem, sed ipsam fidem dixit esse opus Dei. Ipsa est enim quæ per dilectionem operatur. Nec dixit hoc est opus uestrum, sed hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille, ut qui gloriatur, in Domino glorietur.

Fides est opus Dei.

In co-

IN EODEM LIB. TRACT. 49. Cap. 11.

Si fides in nobis, Christus in nobis. Quid enim aliud ait Apostolus, habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Ergo fides tua de Christo, Christus est in corde tuo. 1. Cor. 1. Fides nostra Christus est.

Non in sacrificijs tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua uitulos: neq; de gregibus tuis hircos, Quoniam meæ sunt omnes feræ siluarum iumenta in montibus & boues, &c. Nunquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo sacrificiũ laudis &cæ. Psal. 49.

Et filios aduerte qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen eius. Esai. 62.

Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfeciſti mihi Holocaustum & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce uenio. Psalm. 39.

Hæc dicit Dominus, Cœlum sedes Esai. 66.

mea; terra autem ſcabellum pedum meorum. Quæ eſt iſta domus quàm ædificabitis mihi, et quis eſt iſte locus requietionis meæ? Omnia hæc manus mea fecit & cæte. Ad quem aũt reſpiciam, niſi ad pauperculum & cõtritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? & cæter. Et Deu. 10. En Domini Dei tui &c.

Eccl. 7. Ne dicas in multitudine munerum meorum reſpiciet Dominus: & offerente me Deo altiſſimo munera mea ſuſcipiet.

Eccl. 34. Dona iniquorũ non probat altiſſimus nec reſpicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis

1. Reg. 14 Veni tranſeamus ad ſtationem incircunciſorum horum, ſi fortè faciat Dominus pro nobis: quia nõ eſt Domino difficile ſaluare uel in multis uel in paucis &c.

Et pepercit Saul & populus Agag,

1. Reg. 15. & optimis gregibus ouiũ & armentorum

torrum ueſtibus & arietibus & uni uerſis quæ pulchra erant nec uoluerunt diſperdere ea & cæt. Ait autem Samuel ad Saul. Quare nō audiſti uocē Domini: ſed uerſus ad prædā es; et feciſti malū in oculis Domini? Et ait Saul ad Samuelē. Imò audiui uocem Domini: & ambulaui in uia per quā miſit me Dominus: et adduxi Agag regem Amalech, & Amalech interfeci. Tulit aūt de præda populus oues & boues primitias eorum quę cęſa ſunt, ut immolet domino Deo ſuo in Galgalis & ait Samuel. Nunquid uult Dominus holocauſta & uictimas & non potius ut obediatur uoci Domini? Melior eſt enim obedientia quàm uictimę & cętera. Eſai. 2.

Quo mihi multitudinē uictimarū ueſtrarū, dicit Dominus? Plenus ſum holocauſta arietum, & adipē pinguium & ſanguinē uitulorum, & agnorū & hircorum nolui. &c.

Qd'ſi obtuleritis mihi holocauſto Amos. 5.
mata

mata & munera ueſtra non ſuſcipiã, & uota pinguiũ ueſtrorũ non reſpiciã. Aufer à me tumultum carminũ ueſtrorum. & cantica lyræ tuæ non audiam.

Mich. 6. Quid dignũ offerã Domino? Cur uabo genu Deo excelſo? Nunquid offerã ei holocauſtomata & uitulos anniculos &c. Indicabo tibi o homo quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te. Vtiq; facere iudicium, diligere miſericordiã, et ſollicitum ambulare cum Deo tuo.

CYRILLVS. IN IOAN.

Lib. 3. Cap. 31.

Nã cum Iudæi doctrinã ſaluatoris impiè ſpernentes, ſatisq; ſibi ad ſciendum opus Dei legem Moſi/

Ioan. 6. os eſſe putantes, dicerent: quid faciemus, ut operemur opus Dei? Commodè longe à uero cultu Dei eſſe ipſos ſubaperit, nihilq; ſcire ipſos docet: quia li

Deus umbras nõ reſpicit. teræ inhærentes figurarum atq; umbrarum non ueritatis pleniſſimi ſint, ita ſignificanter fidei fructũ à legali cultu diſſeparans, dicit: Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum, quem miſit ille. Hoc eſt inquit,

opus

opus Dei, nõ illud quod uos putatis, umbras ſolum modo legis atq; figuras reſpicientes: diſcite quãuis nolentes, nunquã autorem legis boum aut ouium cædem expetiſſe. Quid aũt thus eſt, etiã ſi ſuaui odore circunfuſũ aërem repleat. Hircus porrò quid iuuare poterit, aut cinamomi oblatio? num carnes taurorũ Deus manducabit? num hircorum ſanguinem bibet Nouit oĩa uolatilia cœli, et pulchritudo agri cum eo eſt: odit ac repulit ſolennitates ueſtras, nec aliquid ſolennitatũ ueſtrarum olfaciet, ut ipſe dicit: Nec ad patres ueſtros de holocauſtis & hoſtiarũ cæde locutus eſt. Non eſt igitur hoc opus Dei, ſed illud, ut credatis in eum, quem miſit ille. Fides enim ſalutem affert, & gratia iuſtificat, mandata uerò legis condemnant magis. Opus igitur, Dei fides in Chriſtũ eſt: quare doctrinæ ſuæ non umbraculis legis inhærendum eſt. Illud mirari omnino decet. Nam cũ ſolitus eſſet Chriſtus, nullam de ijs facere curam, qui per tentationem interrogabant, in præſentiarum tamen, quamuis nullam conſequuturos utilitatem illos uideret, in condemnationem eorum reſpondet, quod ipſe alibi dixit: Si non ueniſſem, & loquutus non fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autẽ excuſationem non habent de peccato ſuo.

Pſal. 49.

Eſai. 1.

Mandata Dei cõdemnant.

Ioan. 15.

Hæc

Ioan.17. Hęc autem est uita æterna ut cognoscant te solum uerum deum et quem misisti Iesum Christum.

CYRRILLVS IN IOAN.

Lib.11. Cap.16.

Cognitio Dei uita eterna.

Sed si Dei cognitio uita æterna est, quomodo dicet quispiam, alia quædam re indigemus? Quod si nulla re alia indigeamus, quomodo fides absq; operibus mortua esse perhibetur? Fides autem quid aliud est, quàm uera de Deo cognitio? Fide enim cognitio fit, testatur id Esaias, dicens: Si enim non creditis, non intelligetis. Quod autem nuda perspiciendi cognitio inutilis sit sanctorum uirorum uoces confirmant. Dicit enim quidam discipulorum Domini. Tu credis quia unus est Deus & probè facis, dæmonia etiã & credunt, & horrescunt. Quid igitur ad hæc dicemus? aut quomodo uerus hic sermo Domini erit? Sed uerus est absq; ulla penitus hæsitatione. Cognitio enim uita est, quia totam mysterij uirtutem parturit, & mysticæ benedictionis aferens participationem, per quam uiuifico uerbo coniungimur. Ea enim de causa (ut puto) compartices Christi, ac (ut ita dicam) concorpores, aut concorporales Gentes scribit Paulus: quia sanctißimæ carnis

Iacob .2.

Esai. 7.

Iacob .2.

Cognitio dei uita est

eius & sanguinis participes factæ sunt, sic & membra Christi membra nostra dicuntur. Cognitio igitur uita est, spiritualem nobis benedictionem adducens, per quam spiritus in cordibus nostris habitat in adoptionem filiorum Dei, et ueram pietatem per Euangelicam uitam, & in corruptibilitatem reformans. Cum igitur origo & quasi pronuba dictorũ omnium bonorum cognitio Dei ueri esse inueniatur, rectè à Domino nostro Iesu Christo uita æterna est appellata, quasi mater & radix uirtute, natura q; sua uitam æternam pariens &c. Rom. 10.

Propè est uerbum in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est uerbum fidei, qd prædicamus, quia si cõfitearis in ore tuo dominũ Iesum, & in corde tuo credideris, quod deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris: corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum non confundetur. Esaî. 28

AVGVS. IN MANVALI. CA. XXII

Tota spes mea est in morte Domini mei. Mors eius meritum meum est, refugium meum, salus, uita,

Merita nostra. Mors Christi tota spes nostra est.

ct resurrectio mea. Meritum meum miseratio Domini. Non sum meriti inops, quàm diu ille misericordiæ Dominus non defuerit. Et si misericordiæ Domini multæ, multus ego sum in meritis. Quanto ille potentior est ad saluandum tanto ego sum securior.

CAP. 2. Peccaui peccatum grande, & multorum sum mihi conscius delictorum, nec sic despero, quoniam ubi abundauerunt delicta, superabundauit & gratia. Qui de uenia peccatorum suorum desperat negat Deum esse misericordem. Magnam iniuriam Deo facit, qui de eius misericordia diffidit. Quantum in se est, negat Deum habere charitatem, ueritatem & potestatem, in quibus tota spes mea consistit, scilicet in charitate adoptionis, in ueritate promissionis, & in potestate redemptionis. Murmuret iam quantum uoluerit insipiens cogitatio mea dicens. Quis enim es tu, & quanta est gloria illa, quibusue meritis illam obtinere speras? Et ego fiduciali ter respondeo: scio cui credidi, quia in charitate misit me adoptauit me in filium: quia uerax est in promissione, potens in exhibitione, & licet ei facere quod uult, non possum terreri in multitudine peccatorum si mors Domini in mentem meam uenerit.

Nota. Iniuriã facit Deo qui diffidit.

Vbi

Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Nō Sed per legem fidei.. Rom.3.

ORIGENES IN EPISTOLAM ad Romanos lib. 3. cap. 3.

Igitur cum superius ostendisset Apostolus, quid esset amplius Iudæo, aut quæ utilitas circuncisionis & docuisset quia primis credita sunt illis eloquia Dei, & per hæc usus fuisset extollere eorum iactantiam, qua aduersus gentiles erigi solent, & rursum contra hæc in sequentibus obiecisset iustitiā Dei per fidem Iesu Christi esse in omnes qui credunt, neq; habere aliquam distinctionem, sed omnes deliquisse Iudæos & Græcos, & egere gloria Dei, & iustificari per gratiam ac redemptionē quæ est in Christo Iesu, ipsumq; esse propitiatorium per fidem, & iustificari ab eo qui ex fide est, nunc iam uelut conclusionem assertionum suarum ponēs in loco dicit, Vbi est ergo gloriatio tua? &c. Et dicit sufficere solius iustificationem, ita ut credēs quis tantummodo iustificetur, etiā si nihil operis ab eo fuerit expletū. Per fidem enim iustificatus est latro sine operibus legis, quia super hoc Dominus nō requisiuit: quid prius operatus fuisset, nec expectauit quid operis

Sola fides iustificat. Vnde Iudæis iactantia contra gentes.

Sola fide sine opibus homo iustificatur.

cum credidisset expleret, sed sola confessione iusti-
ficatũ, comitemq; sibi paradisum ingressurus assum-
Lucæ 7 psit. Sed & mulier illa, quæ in Euangelio secundũ
& 8. Lucam refertur, quæ ad pedes Iesu audiuit: Remit-
tuntur tibi peccata tua, & iterũ: Fides tua te saluũ
fecit, uade in pace. Sed in multis Euangelij locis
hoc sermone usum legimus Saluatorẽ, ut credentis
causam dicat esse salutis eius. Igitur iustificatur ho-
mo per fidẽ, cui ad iustitiã nihil conferunt opera le-
Opera sine gis. Vbi uerò fides non est, quæ credentẽ iustificat,
fide inania etiam si opera quis habeat ex lege, tamen quia non
sunt. sunt ædificata supra fundamentũ fidei, quamuis ui-
deantur esse bona, operatorẽ suum iustificare non
possunt, si eis deest fides, quæ est signaculũ eorum
qui iustificantur à deo. Quis aũt uel iustitia sua glo
Esa. 64. riabitur, cũ audiat deũ per Prophetã dicentẽ: Quia
oĩs iustitia uestra sicut pannus mulieris mẽstruatæ.
Sola igitur iusta gloriatio est, in fide crucis Christi

Deut. 22 Non seres uineam tuam diuerso se-
mine: ne & sementis quam seuisti, &
quæ nascuntur ex uinea pariter san-
ctificentur. Nõ arabis in boue simul
& asino. Nõ indueris uestimento qd
ex lana linoq; contextum est &c.

Ambros.

AMBROS. IN EPIST. AD Romanos Capite 3.

Iuſtificati gratis, per gratiam ipſius. Iuſtificati ſunt gratis: quia nihil operantes, neq; uicē redden/tes, ſola fide iuſtificati ſunt dono dei &c.

IDEM AMBROSIVS Capite 4.

Credenti aūt in eū qui iuſtificat impiū, reputatur fides eius ad iuſtitiā.

Hoc dicit, quia ſine operibus legis credēti, id eſt, gentili in Chriſtum, reputatur fides eius ad iuſti/ſtitiā ſicut Abrahæ. Quomodo ergo Iudæi per ope/ra legis iuſtificari ſe putant in iuſtificatione Abra/hæ, cum uideant Abrahā nō ex operibus legis, ſed ſola fide iuſtificatū: Nō ergo opus eſt lex, quando impius per ſolā fidē iuſtificatur apud deū, Secundū propoſitum gratiæ dei. Sic decretum dicit à deo, ut ceſſante lege, ſolam fidem gratiæ dei poſceret ad ſa/lutē. Sicut & Dauid dicit: Hoc ipſum munit exem/plo Prophetæ: Beatitudinem hominis, cui deus ac/cepto fert iuſtitiam ſine operibus. Beatos dicit, de quibus hoc ſanxit deus, ut ſine labore, & aliqua obſeruatione, ſola fide iuſtificentur apud deū. Tem/poris ergo beatitudinem prædicat, quo natus eſt Rom. 4 Matth. 13

Christus, sicut ipse Dominus. Multi iusti & prophetæ cupierunt uidere quæ uidetis, & audire, quæ auditis, & non audierunt.

Psal.31 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Beatus uir cui non imputauit Dominus peccatum.

Manifestè beati sunt, quibus sine labore uel opere aliquo, remittuntur iniquitates, & peccata teguntur, nulla ab his requisita pœnitentiæ opera, nisi tantum ut credant.

HILARIVS IN MATTH.

Canone 9.

Matth.9 Mouet scribas, remissum ab homine peccatum, hominem enim tantum in Iesu Christo contuebantur, & remissum ab eo quod lex laxare non poterat. Fides enim sola iustificat. Deinde murmurationē corū Dominus introspicit, dicitq; facile esse filio hominis in terra peccata dimittere. Verum enim, nemo potest dimittere peccata, nisi solus Deus, ergo quire mittit, Deus est, quia nemo remittit, nisi Deus.

Christus solus peccata dimittit.

Act.16 Custos carceris ait Paulo & Silæ: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerūt, Crede in Dominum

Dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua.

Pro nihilo, inquit, saluos facies illos. Psal. 55

IDEM HILAR. IN MATTH.

Canone 20.

Apostoli enim spiritualiter audientes neminem ex lege posse saluari, cum ipsi etiam tũc in lege essent. Nam uehemens eos amor legis seruorq; detinuit. Hi igitur nondũ penitus Euangelici mysterij ueritate comperta, metuunt neminem saluum esse posse sine lege. Quia omnem salutem, etiamnum in lege constituunt, sed dominus breui absolutaq; ratione, eorundem & ignorantiam & metum soluit, dicens: Hoc quidem impoßibile est apud homines, poßibile autẽ apud deum. Quid enim Iudæo tam sine effectu uidetur, quàm ab homine magis salutem expectat, quàm ex lege? quàm ut crucis scandalo legislatio et testamentum, & adoptio, et hæreditas negligatur? Quid autem dei uirtuti tam poßibile est, quàm ut per fidem saluet? ut per aquã regeneret? ut per crucem uincat? ut per Euangelia exoptet? ut per resurrectionem ex morte uiuificet? Quibus auditis Apostoli, citò credũt, seseq; oĩa reliquisse profitẽtur, etc. Matth. 19 Nemo ex lege saluatur. Lucæ 18

ATHANASIVS IN EPIstolam ad Galatas.

Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud deum, manifestum est, quia iustus ex fide uiuit, lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea, uiuet in illis. Ostendit igitur ex lege reddi execrabiles homines, & maledictioni subesse. Fide uerò benedictis accumulari. Nunc planè demonstrat, fidem ipsam, uel solam iustificandi in se habere uirtutem, & Abacuc dicentem inducit: Quia ex fide, non à lege uiuturus est iustus. Lex nanq; non solā exigit fidē, sed opera. Rectè autē apud deum dixit: Nam apud homines iusti fortè credentur, qui legi inhæserint. Quales Pharisæi fuere, qui se in hominum conspectu iustiores prætenderent. Lex itaque cum ob eius difficultatem haudquaquā iustificaret, & nos execratione obstringeret, acceßit gratia facilè ad iustitiam iter ostendens, qua & iustificati benedictionem assequimur. Patet igitur non solum ante traditam legem, fidem ipsam benedicendi & iustificandi uim habuisse, sed post conditā magis ac magis eandem seruasse.

Abacuc 2.

Lex non solam fidem exigit.

Ex gloss-

EX GLOSA ORDINARIA
in epistolam Iacobi.

Quod Abraham per fidem sine operibus iustificatus dicitur, de operibus quæ præcedebant intelligitur, quia per opera quæ fecit iustus non fuit, sed sola fide. Hic de operibus agitur, quæ fidem sequuntur, per quæ amplius iustificabitur, cum iam per fidem fuisset iustus. Vnde Paulus: Fide Abraham obtulit Isaac cum tentaretur, hæc oblatio est opus, & testimonium fidei & iustitiæ &c. Hebr. 11

Beatus uir cuius est nomen domini spes eius: & nõ respexit in uanitates, & insanias falsas. Psal. 30 Actu. 4

Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

AVGVST. LIB. DE. LITE.
& spiritu, Capite 12.

Non enim spiritũ huius mundi accepimus, ait, idẽ ipse constantissimus gratiæ prædicator, sed spiritũ qui ex deo est, ut sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Quis est autem spiritus mundi huius, nisi superbiæ spiritus? Quo cor insipiens obscuratũ est corũ, qui cognitum deum, non ut deum, gratias agendo 1. Cor. 2 Rom. 1

glorificarunt, nec alio ſpiritu decipiuntur etiam illi, qui ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam iuſtitiam uolentes conſtituere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti. Vnde mihi uidetur magis eſſe Dei filius, qui nouit à quo ſperet, quod nondum habet, quàm qui ſibi tribuit id quod habet, quamuis utriq; horũ præferendus ſit, qui & habet, & nouit à quo habeat, ſi tamen non ſe credat iam eſſe, quod nondum eſt, ne incidat in uitium illius phariſæi, qui quanquam deo gratias ageret ex his quæ habebat, nihil tamen petebat dari ſibi, tanquàm nihilo indigeret, ad augendam perficiendám ue iuſtitiam. His igitur conſideratis pertractatisq; pro uiribus, quas dominus donare dignatur colligimus, non iuſtificari hominem præceptis bonæ uitæ, niſi per fidem Ieſu Chriſti, hoc eſt, non lege operum, ſed lege fidei, non litera, ſed ſpiritu, nõ factorum meritis, ſed gratuita gratia.

Nihil nobis tribuendum.

Nota. Præceptis bonæ uitæ nemo iuſtificatur.

AVGVSTINVS IN EODEM libro, Capite 13.

Quamuis itaq; illos, quibus circunciſio perſuadebatur ita corripere atq; corrigere uideatur Apoſtolus, ut legis nomine eandem circunciſionem appellet, cæteras q; eiuſmodi legis obſeruationes, quas tanquam umbras futuri iam nunc reſpuunt Chriſti, id tenentes,

Promiſſiones, non figuras ipſas tenemus.

tenentes quod per illas umbras figuratè promitte/
batur: tamen legem ex qua dicit neminẽ iuſtificari,
non tantum in illis ſacramentis, quæ habuerũt pro
miſſiuas figuras, uerumetiam in illis operibus uult
intelligi, quæ quiſquis fecerit, iuſtè uiuit, ubi eſt &
illud: Non concupiſces. Atq; ut hoc quod dicimus, Exod. 20
fiat planius, ipſum decalogũ uideamus. Certè enim
legẽ Moyſes miniſtrandã populo accepit, in monte,
ſcriptam in lapideis tabulis digito dei. Hæc decem Exod. 31
præceptis conſtringitur, ubi nihil de circunciſione
mandatum eſt, nihil de uictimis pecorum, quæ nunc
à Chriſtianis non immolantur. In illis igitur decem
præceptis, excepta ſabbati obſeruatione, dicatur
mihi, quid non ſit obſeruandum à Chriſtiano, ſiue
de non faciendis colendisq; idolis, alijsq; ullis dijs,
præter unum uerum deum, ſiue de non accipiendo
nomine dei in uanum, ſiue de honore parentibus de
ferendo, ſiue de cauendis fornicationibus, homici/
dijs, furtis, falſis teſtimonijs, adulterijs, de aliena
concupiſcenda? Quid horum quiſquã dixerit Chri Oĩa præce/
ſtianum non debere ſeruare? An fortè non iſtam le/ pta Moſai/
gem, quæ in illis tabulis duabus ſcripta eſt, literam ca ſunt lite
occidentem appellat Apoſtolus, ſed illam circunci/ ra occidẽs.
ſionis, aliorumq; ueterum iamq; abolitorum ſacra/

mentorum? Sed quomodo putabimus, cum in ea sit, Nõ concupiscες, per quod mandatũ, quamuis sanctum, & iustũ, & bonũ, fefellit me, inquit, peccatũ, & per illud occîdit? Quid enim aliud est: Litera occidit, spiritus aũt uiuificat? quamuis euidentius eo ipso loco ad Corinthios, ubi ait: Litera occidit, spiritus autẽ uiuificat, nõ aliam uelit intelligi literam, quàm ipsum decalogum in illis duabus tabulis scriptum. Sic enim dicit. Quoniã estis epistola Christi ministrata per nos scripta non atramento, sed spiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Et illa nouẽ præcepta, quæ si rectè obseruantur, ut scripta sunt, non ad legẽ operũ, ex qua nemo iustificatur, sed ad legem fidei, ex qua iustus uiuit pertinere putanda sunt. Quis tam absurdè sentiat ministrationem mortis in literis figuratam lapideis, nõ dici ex omnibus decẽ præceptis, sed ex uno solo, quod ad sabbatũ pertinet? Vbi ergo ponimus: Lex iram operatur: ubi enim non est lex, nec præuaricatio, & usq; ad legem peccatũ in mundo fuit. Peccatũ autẽ non imputabatur, cũ lex non esset. Et illud quod iam totics cõmemorauimus Per legẽ cognitio peccati, maximeq; illud tibi euidentius expreßit unde agitur: Concupiscentiã nescieb̃am

2. Cor. 3

Decẽ præcepta operra legis sũt

Rom. 4

Rom. 5

Rom. 3

ſciebã, niſi lex diceret: Nõ cõcupiſces. Quem totũ locum attende, & uide, utrũ quicquã propter circũciſionẽ uel ſabbatũ, uel quid aliud umbratilis ſacramẽti, ac nõ totum propter hoc dicat, quod litera prohibens peccatum non iuſtificat hominẽ, ſed potius occidit, augendo concupiſcentiam, & iniquitatem, præuaricationẽ cumulando, niſi liberet gratia per legem fidei, quæ eſt in Chriſto Ieſu, cum diffunditur charitas in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis &c. Rom. 5

AVGVST. DE LITERA. & ſpiritu, Cap. 31.

Attende iam illud, quod excutiendum poſuimus, utrum fides in poteſtate ſit. De hac fide enim nunc loquitur, quã adhibemus cum aliquid credimus, nõ quam damus cum aliquid pollicemur, nam & ipſa dicitur fides. Sed aliter dicimus, nõ mihi habuit fidem: aliter aũt, nõ mihi ſeruauit fidẽ. Nam illud eſt, nõ credit, quod dixit: nõ fecit quod dixit. Secundũ hanc fidẽ, qua credimus, fideles ſumus deo: ſecundũ illam uerò, qua fit, quod promittitur, etiã deus ipſe fidelis eſt nobis. Hoc enim dicit Apoſtolus: Fidelis deus, qui uos nõ permittit tentari ſuper id qd̃ poteſtis. De illa itaq; fide quærimus, utrũ in poteſtate ſit qua

Duplex eſt fides.

1. Cor. 10

Rom.4. qua credimus deo, uel in deum. Hinc enim ſcriptum eſt: Credidit Abraham deo, et deputatum eſt illi ad iuſtitiam. Et credenti in eum, qui iuſtificat impiũ, deputatur fides ad iuſtitiam. Vide nunc utrũ quiſq; credat, ſi uoluerit, aut nõ credat, ſi noluerit. Quod ſi abſurdum eſt (quid eſt enim credere, niſi conſentire uerum eſſe quod dicitur) Conſentio aũt ſi utiq; uolentis eſt, profectò fides in poteſtate eſt. Sed ſicut Apoſtolus dicit: Non eſt poteſtas niſi à deo. Quid igitur cauſſæ eſt, cur non & de iſta nobis dicatur. Quid enim habes, quod non accepiſti? Nam & ut credamus, deus dedit.

Quid eſt credere.

Rom.13

4. Re.13 Et miſertus eſt Dominus eorum, et reuerſus eſt ad eos propter pactum ſuum quod habebat cum Abraham, & Iſaac, & Iacob: & noluit diſperdere eos: necꝫ proiicere penitus uſque in præſens tempus.

Exod.6 Ego audiui gemitum filiorũ Iſraël, quo Aegyptij oppreſſerũt eos: & recordatus ſum pacti mei.

2. Para.14 Domine non eſt apud te ulla diſtantia, utrum in paucis auxilieris, aut in plu ibus: adiuua nos domine Deus noſter.

noſter. In te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, uenimus contra hanc multitudinem. Dominus Deus noſter tu es, non præualet contra te homo &c. Et Exod. 15. Et Gen. 32.

Paulus ſeruus Dei, Apoſtolus autẽ Iesu Chriſti ſecundũ fidem electorũ Dei, & agnitionem ueritatis &c. Thimo. 1

IOAN. CHRYSOST. IN EPIST. Pauli ad Titum Homil. I.

Intuere obſecro quàm iſtud exordium beneficijs dei refertum ſit, totaq; prorſus epiſtola huiuſmodi eſt: Qua ex re ſanctum illum uirum excitat, magis ad labores pro fide ac pietate ſubeũdos, nec ipſum modò, uerum & eos, qui ab eo docerentur. Nihil enim fermè ita nobis utile eſt, ut meminiſſe iugiter beneficiorum dei, ſiue quæ cõmuniter omnibus, ſiue quæ ſeorſum ſingulis tribuit. Si enim cum ex amico beneficiũ aliquod ſumimus: ſiue cum uerbũ aliquod gratum placidumq; audimus, in amorẽ exardeſcimus, quanto magis cum uiderimus, quibus periculis impliciti fuimus, ex quibus omnibus nos eruit deus promptiores ad obedientiam erimus? (Et agnitio/nem ueritatis) Veritatem autem hoc in loco ad figuram

Differẽtia inter figuram & ueritatem.

ram refert: & illa enim agnitio erat, et pietas erat, non tamen ueritas, neq; item mendaciũ, sed figura atq; imago in spe uitæ æternæ, illa in spe uitæ præsentis. Qui enim ea fecerit, inquit, uiuet in eis. Vide quã ex ipsis initijs iam indicet gratiæ, legisq; distantiã, illi nõ electi sed nos. Nam & si ipsi aliquando dicebantur electi, iã huiusmodi gratiã amiserunt (quẽ repromisit his, qui nõ mentitur deus ante tempora secularia) hoc est, nõ modo ex pœnitentiæ remedio prouenit, sed olim atq; ab ipso principio ista præfixa sunt, hoc ipsum plurimis in locis posuit, puta cum dicit, segregatas in Euangeliũ dei. Et rursum: Quos præsciuit, & prædestinauit. Ostenditur profectò ex his nobilitas nostra, quod non nuper, sed olim atq; ac ipsis initijs electi sumus: quam repromisit, inquit, his qui non mentitur deus.

Psal.118 Retribue seruo tuo, uiuifica me, ut custodiam sermones tuos.

HILARIVS IN PSALMVM 108.

Quibus nõ est constans emundati cordis conscientia, precari ista Prophetæ uoce non possunt: Retribue seruo tuo. Si enim digna secundũ opera nostra retributio aderit, peccatorum ac delictorũ nostrorũ

pœnas

pœnas merebimur. Satis est autem, si cui uel hæc fiducia saltem gratulandi ad deum fuerit, non secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iustitias nostras reddidit nobis. Quia secundum altitudinẽ cœli à terra longauit iniquitates nostras à nobis, quia ipse cognouit figurationẽ nostrã. Magnũ est tantam in se Dei misericordiam recognoscere, & scire consuetudinem criminũ procul à se abesse, & dignũ dei misericordia se esse cœpisse. Propheta autem hic, in cuius scilicet corpore habitatio dei digna est, qui sancto spiritu plenus, non communia, nec terrena cogitat et effatur. Libertatis est ut oret. Retribue seruo tuo. Sed fortè insolentis est istud audaciæ, sine aliqua confessionis modestia meritum retributionis optasse, nec se in corpore situm, id est, in uili atque humili sorte esse meminisse. Excluſit autem Propheta omnem de se uanitatis ac iactantiæ opinionem: nam cum dixisset, Retribue ex fiducia innocentiæ seruo tuo, ex seruitutis officio, & ex conditionis suæ confessione subiecit: Constanter igitur hæc postulat, qui Dei se seruum, non peccati esse meminisset: quia omnis qui peccat, seruus est peccati. Viuam iam inquit, & obseruabo

Fiducia qualis erit nobis in deum.

sermones

ſermones tuos.) Viuam, atq; obſeruabo nõ præſentis temporis res eſt, ſed ſignificatio ſermonis huius in futurum ſe tempus extẽdit. Scit enim Propheta, quando beata illa, & uera uiuentium uita ſit. Nũc uerò & in puluere mortis manemus, & in mortis corpore ſumus, à quo ſe liberari Apoſtolus orat dicẽs: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Habemus autem etiam nunc admixtã nobis materiã, quæ mortis legi & peccati obnoxia eſt, & in huius caducæ carnis infirmæq; domicilio corruptionis labem ex eius cõſortio mutuamur, ac niſi glorificatio in naturam ſpiritus corpore, uitæ ueræ non poteſt eſſe natura. Hanc ergo retributionem ſibi propheta orat, ut uiuat futuræ huius uitæ tempus in loco altero docens, quo ait. Et placebo deo in regione uiuentiũ. Et fortè ſi quis exiſtimet ſibi in ſacramento baptiſmi, perfectam illam innocentiam, & cœleſtis uitæ dignam redditam puritatem, Ioannem baptiſtam dixiſſe recolat: Ego quidẽ baptizo uos in aqua pœnitẽtiæ: qui autem poſt me uenit, fortior me eſt, ipſe uos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni: ipſum autem dominum baptizatum à Ioanne, cum adhuc eſſet in corpore meminerit loquutum: Adhuc habeo alio baptiſmo baptizari. Eſt ergo

Natura noſtra peccato obnoxia

Innocentia perfecta nobis in baptiſmo non datur.

ergo quantum licet existimare perfectæ illius emendatio puritatis etiam post baptismi aquas reposita. Sunt enī multa seculi scandala quæ prohibent perfectam in nobis mandaturū esse custodiā. Taceo de naturis corporum, quæ nos interim aut per infirmitatem, aut per incentiua uitiorum imperfectos esse cōpellunt. At uerò morte ista deuicta & aculeo eius obtuso, cum facie ad faciem audiemus atque cernemus, tunc uerè & uiuemus & mandata Dei sequemur.

Nulla mandatorū Dei in nobis perfecta custodia.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Propter nomen tuū domine uiuificabis me. Psal. 142.

HILARIVS IN PSALMVM. 142

Et competens illa humanæ uerecundiæ professio est, at quod per spiritum Dei in terram rectam deducendus sit, id non meriti sui esse arroget, neq; per satisfactionem pij obsequij id sibi postulet, sed totum hoc ad clarificandū in se Dei nomen expectet, ut propter honorē Dei nominis, in terra recta esse statuatur. Et quia per hanc terram scit sibi nō in corpore mortis huius posse concedi, quia labes carnis humanæ, per admixtam in se uitiorum con-

De satisfactione et merito.

 suetudinem

ſuetudinem aboleri penitus niſi cum naturæ demutatione non poßit uiuificari ſe, quaſi nondum uiuat, expoſtulat.

Prou. 14. Miſericordia & ueritas præparant bona.

Prou. 15. Per miſericordiam & fidē purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

IOAN. CHRYSOSTOMVS

Tomo. 4. Homilia. 52. Ex cap. Matth. 24.

Regnū cœlorum præparatur nobis à Deo, non meretur.

Venite (inquit) benedicti patris mei poßidete paratum uobis regnum à conſtitutione mundi, quia dediſtis quæ ſemper habere nō poteratis, recipite quæ in perpetuum poßideatis. Merito centuplum ſuper cœlum, qui unū ſeminaſtis in terra. Non enim quantum uiſtitia hominum poteſt mereri, tale creatum eſt regnum cœlorū, ſed quale Dei uirtus potuit præparare. Si enim ſecundum anguſtias humanæ iuſtitiæ regnū cœlorū creare uoluiſſet, utiq; poſt opera hominum illud creaſſet. Nunc autem quoniam non ſecundum mercedem hominum, ſed ſecundum ſuam largitatem conſtituit mercedem ſanctorum, ideo antequàm ſanctos crearet in ſeculo, regnum cœlorum præpa-

præparauit in cœlo. Propterea & quos ante constitutionem mundi suos esse cognoscit, tantis eos laboribus onerat, & tam diu laborare facit, donec digni efficiantur regno cœlesti &c.

Quia Deum inuocauerũt cum prę- 1. Para. 5.
liarentur, & exaudiuit eos, eò quod credidissent in eum.

Oculi enim Domini contẽplantur 2. Para. 16
uniuersam terram, et prębent fortitudinem his qui corde perfecto credũt in eum.

Domine oculi tui respiciunt fidem. Hier. 5.

Omne autem quod non est ex fide, Rom. 14.
peccatum est.

AVGVST. CONTRA DVAS EPIstolas Pelagianorum. libro tertio.

Cap. 5.

Nostra fides, hoc est catholica fides, iustos ab in- Discretio
iustis non operum, sed ipsa fidei lege discernit. Quia iusti & in
iustus ex fide uiuit. Per quam discretionem fit, ut iusti.
homo ducens uitam sine homicidio, sine furto, sine falso testimonio, sine appetitu rei ullius alienæ, parentibus honorẽ debitum reddens, castus usq; ad continentiã, ab omni omnino concubitu, etiã coniugali;

eleemosynarum largißimus, iniuriarum etiam patientißimus, qui non solum nõ auferat aliena, sed nec sua reposcat ablata, uel etiã uenditis omnibus suis, erogatisq; in pauperes, nihil suum proprium possideat, cum suis tamen istis laudabilibus moribus, si non in Deum rectam fidẽ & catholicam teneat, de hac uita damnandus abscedit. Alius autem habens quidem opera bona ex fide recta, quæ per dilectionem operatur, non tamen ita ut ille bene moratus, incontinentiam suam sustentat honestate nuptiali, coniugij carnalis debitum, & reddit et repetit, nec sola propagationis causa, uerumetiam uoluptatis, quamuis cum sola uxore concumbit quod coniugatis secundum ueniam concedit Paulus apostolus iniurias tamen non patienter accipit, sed ulciscendi cupiditate fertur iratus, quãuis ut possit dicere: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, rogatus ignoscit, possidet rem familiarem, faciens inde quidem eleemosynas, non tam largas, quàm ille, nõ aufert aliena sed quamuis ecclesiastico iudici, non forensi, tamen repetit sua. Nempe iste qui moribus illo uidetur inferior, propter rectam fidem quæ illi est in Deum, ex qua uiuit, & secundum quam in omnibus delictis suis se accusat, in omnibus bonis operi-

De homine ex fide uiuente.

Matt. 6.

operibus Deum laudat, sibi tribuens ignominiam, illi gloriam, atq; ab ipso sumens & indulgentiam peccatorum, & dilectionem rectè factorum, de hac uita liberandus, & in consortiũ cum Christo regnaturum recipiendus emigrat. Cum itaque iusti omnes, & antiquiores, et Apostoli ex fide uixerint recta, quæ est in Christo Iesu Domino nostro, moresq; tam sanctos cum fide habuerint, ut licet non tam perfectæ uirtutis in hac uita esse potuerint, quã post hanc uitam quæ futura est: tamen quicquid peccati ex humana infirmitate surrepserit, pietate ipsius fidei continuo deleretur. Omnium igitur piorũ sub hoc onere corruptibilis carnis, & in uitæ istius infirmitate gementium spes una est, quod aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est exoratio peccatorum nostrorum. Opera hominis fidẽ habentis.

Vera spes omnium Christianorum. 1. Ioan. 2.

Sin autem comedere uolueris, & te esus carniũ delectauerit occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui, quã dedit tibi in urbibus tuis siue immundum fuerit, hoc est maculatum & debile: siue mundũ, hoc est integrũ et sine macula, quod offerri Deutr. 12.

licet; sicut capream & ceruum comedes, absq; esu duntaxat sanguinis quē super terrā quasi aquā effundes &c. Sanguis enim eorū pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus: sed super terram fundes quasi aquam, ut bene sit tibi et filijs tuis post te & cæte.

AVGVST. CONT. IVLIANVM Pelagianum libro. 4. Cap. 3.

Finibus nō officijs uirtutes à uitijs discernuntur.

Nouerīs itaq; non officijs, sed finibus à uitijs discernendas esse uirtutes. Officium est autē quod faciendum est; finis uerò propter quod faciendum est. Cum itaq; facit homo aliquid ubi peccare nō uidetur si non propter hoc facit, propter quod facere debet peccare cōuincitur. Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere uera sapientia præcipit, & si officio uideatur bonum, ipso non recto fine, peccatum est.

Prou. 16. Omnes uiæ hominis patent oculis eius: spirituum ponderator est Dñs.

Exod. 7. Tulitq; Aaron uirgam coram Pharaone & seruis eius.

Chry-

CHRYSOST. IN OPERE IMPERfecto ſuper Matth.

Capi. 7.

Attendite à falſis prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium. Quæ ſunt ueſtimenta ouilia? ſpecies ſimulatæ religionis, eleemoſyna ſimulata ueſtimentum ouile eſt, non opus ouile, ut cæteræ ſpecies pietatis quibus ueſtiunt ſe lupi rapaces. Nulla aũt res ſic exterminat bonum, quemadmodum ſimulatum bonum: nam manifeſtum malum quaſi malum fugiunt & cauent. Magna uirtus eſt boni, cognoſcere malum, & firma tutela ſalutis eſt ſcire quem fugias. Hæreſis periculoſa quidem eſt ſed ualde utilis: periculoſa, quia multi ſeducuntur in eam, & pereunt. Vtilis autem, quia tentantur fideles per eam, & ab infidelibus ſegregantur. Qui murmurat de periculo tentationis, murmurat de præmio probationis. In nullo enim negocio poteſt requies inueniri, niſi præceſſerit labor, quanto magis in ſpiritualibus rebus, niſi præceſſerit tentatio, non poteſt eſſe probatio. Primum bonorũ & ſcire oportet, quia ſunt omnino falſi Chriſtiani: falſorum nam nulla res ſic perdit Chriſtianos ueros, quàm Chriſtiano hæc, nam quoſcunque uiderint dici Chriſtianos rum.

Opera hypocritica quæ ſunt.

Differẽtia bonorũ & malorum.

quasi Christianos eos æstimant. Si enim cõstat quia falsi sunt Christiani, aut ille est falsus Christianus, aut tu. Si tu non ille. Si ille, ut quid eum Christianũ æstimas de quo Christus tibi mandauit, quia Christianus non est? Quem Deus non confitetur suum filium, tu quomodo tibi æstimes fratrem? Sed fortè dicis quomodo possum illum dicere nõ esse Christianum, quem uideo Christum confitentem, altare habentem, sacrificium panis et uini offerentem, baptizantem, scripturas sanctorum legentem, omnem ordinem sacerdotij habentem. Vir sapiens, si non confiterctur Christum, & manifesta esset gentilitas illius, & seducebaris in eam, insania erat quia seducebaris. Nunc autem quia confitentur Christum, sed non sic quemadmodum Christus mandauit, negligentiæ tuæ est, si ab illo seduceris. Quod autem de similitudine ecclesiasticorum mysteriorum dixisti, hoc audi responsum. Quoniam & simia omnia habet mẽbra hominis, & per omnia hominẽ imitatur. Nũquid propterea dicendus est homo? Sic & hæreses omnia mysteria habẽt & imitãtur, sed non sunt Ecclesiæ. Vides quia de hæreticis Christianis loquitur Christus fugiẽdis, quia foris in Christi schemate uidentur, ab intus aũt confessionis efficacitate gentiles

Hæretici omnia mysteria eccleſiæ habent

tiles et isti multò periculosiores sunt, quàm illi Iudaici, quoniã illi quidẽ reiecti ab Apostolis, et notati extra conuentũ Christianorũ erratici uagabantur, & furtim quosdã corruumpebant incautos. Isti aũt quasi fundati Christiani, et ecclesias suas habentes, & quid dico, ecclesias etiã regentes. Palã cum libertate subuertunt, & sic multiplicati sunt ex diuerso Christiani potius uagi, quàm illi. De qualibus lupis ad Ephesios dicebat Apostolus: Scio qa post decessum meum intrabunt lupi graues in uos, non parcentes gregi, & ex uobisipsis exient, peruersa loquentes, ut abducant discipulos post se. A fructibus eorum cognoscetis eos. Fructus enim hominis est confessio fidei eius, & opera conuersationis ipsius. Si ergo uideris hominem Christianum, statim considera, si confessio eius conueniat cum scripturis, uerus est Christianus. Si autem non est quemadmodum Christus mandauit, falsus est. Iudicium Christianitatis non ad nomen retulit, sed ad confessionẽ quia non nomen solum Christi Christianum facit, sed et ueritas Christi. Quia in nomine Christi multi ambulant, in ueritate autem pauci.

Actu. 10.

Fructus hominis Christiani est confessio fidei.

Nõ est sanctus ut est dominus, neq; enim est alius extra te: & non est fortis

1. Reg. 2.

tis ſicut Deus noſter. Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes. Recedant uetera de ore ueſtro: quia Deus ſcientiarum Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.

Eſai. 5. Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam: & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit.

Eſai. 11. Nõ nocebunt & nõ occident in uniuerſo monte ſancto meo, quia repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aqua maris operientis.

Præcipis ut educam populum iſtũ: & non indicas mihi quem miſſurus

Exod. 33. es mecum: præſertim cũ dixeris mihi noui te ex nomine, et inueniſti gratiã coram me. Si ergo inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciẽ tuã ut ſciam te: et inueniam gratiam ante oculos tuos. Reſpice populum tuum gentem hanc, Dixit Dominus: Facies mea precedet te, & requiem dabo tibi. Et ait Moyſes: Si nõ tuipſe præcedas,

cedas, ne educas nos de loco isto.

Vsquequò auertes faciem tuã à me? Psalm. 12.
Illumina faciem tuam super seruũ Psalm. 118
tuum. Psal. 142.

Non auertas faciem tuam à me &c̃. Prou. 18.
Turris fortissima nomen Domini:
ad ipsam currit iustus & exaltabitur

Ego mater pulchræ dilectionis & Eccl. 24.
timoris, et agnitionis & sanctæ spei.
In me gratia omnis uitę & ueritatis:
in me omnis spes & uitæ & uirtutis.
Transite ad me oẽs qui concupiscitis
me: & à generationibus meis adim-
plemini. Spiritus enim meus super
mel dulcis: & hæreditas mea super
mel & fauum. Memoria mea in gene
ratione seculorum. Qui edunt me ad
huc esurient: et qui bibunt me adhuc
sitient. &c̃.

Non glorietur sapiens in sapientia Hier. 9.
sua, nõ glorietur fortis in fortitudine
sua, & non glorietur diues in diuitijs
suis, sed in hoc glorietur qui gloriat̃,
scire & nosse me, quia ego sum domi
nus,

nus, qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in terra. Hæc enim mihi placent, dicit Dominus.

HIER. LI. II. COMME.

in Mat. Cap. 13.

Quod sit preciosissimũ margaritum.

Simile est regnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas, inuenta una pretiosa abijt, & uendit omnia quæ habuit, & emit eam &c. Vnum autem est pretiosissimum margaritum, scientia saluatoris & sacramentum passionis illius, & resurrectionis arcanum. Quod cum inuenerit homo negociator, similis Pauli Apostoli omnia legis, Prophetarumq; mysteria & obseruationes pristinas, in quibus inculpate uixerat, quasi purgamenta contemnit, & quisquilias, ut Christũ lucrifaciat.

Gene. 32. Dixit aũt Iacob: uidi Dominũ facie ad faciẽ: & salua facta est anima mea.

Sapie. 15. Nosse enim te consummata iustitia est: & scire iustitiam & uirtutem tuã,

Canti. 2. radix est immortalitatis.

Ostende mihi faciẽ tuam, sonet uox tua in auribus meis: Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

Et si

Et si quis erit consummatus inter filios hominum: si ab illis fugeris, sapientia tua in nihilum computabitur: Nam per sapientiam sanati sunt qui cunq; placuerunt tibi à principio. Sapie. 9

Et Eccle. 1. Dilecti dei.

AVGVST. LIB. MEDITATIonum. Ca. 14.

Hæc autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, et quem misisti Iesum Christum. Habentes ergo pontificem magnum qui penetrauit cœlos Iesum filium Dei, teneamus spei nostræ confessionẽ. Supereminet enim omnem scientiam tua inestimabilis charitas, quam ostendisti nobis indignis bonitate et pietate tua. Filius namq; tuus Deus noster non angelos, sed semen Abrahæ apprehendit, assimilatus nobis per omnia absq; peccato. Hæc nempe mihi tota spes est, & omnis fiducia. Est enim in ipso Iesu Christo domino nostro, uniuscuiusq; nostrum portio, caro & sanguis. Vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo. Vbi caro mea glorificatur, ibi glorioſum me esse cognosco. Vbi sanguis meus dominatur, ibi dominari me sentio. Quãuis peccator sim, de hac communione gratiæ non diffido Ioan. 17. Hæc est uita æterna credere in Deum.

In Christo resurrectio

diffido. Et si peccata mea prohibent, substantia mea requirit. Et si delicta mea me excludunt, naturæ cõmunio non repellit. Mitis uerò & ualde benignus est dominus Deus noster, & diligit carnem suam, membra sua & uiscera sua, in ipso Deo & domino nostro Iesu Christo dulcißimo, benignißimi, atq; clementißimo, in quo resurreximus & iam cœlos ascendimus, & iam in cœlestibus considemus. Caro nostra nos diligit. Habemus autẽ sanguinis nostri prærogatiuam in ipso. Sumus autem membra eius & caro eius, ipse deniq; est caput nostrum, ex quo totum corpus sicut scriptum est: os ex oßibus meis et caro de carne mea. Et nemo unquam carnem suã odio habuit, & erunt duo in carne una. Mysterium hoc magnum est, ego dico in Christo & in ecclesia ait Apostolus.

AVGVST. IN IOANNEM

Tract. 9. Cap. 2.

Sacramentũ hoc magnũ est. Et ne quis istam magnitudinem sacramenti, in singulis quibusq; hominibus uxores habentibus intelligeret: ego aũt dico inquit, in Christo & in ecclesia, quod est hoc sacramentum magnum, erunt duo in carne una. Sic ergo Christus adhæsit ecclesiæ, ut eßẽt duo in carne una

AVGVST. LIBRO DE litera & spiritu.

Quia per legẽ fidei quisq; cognoscit, si quid bene uiuit, Dei gratia se habere, & ut perficiatur in dilectione iustitiæ, non se aliunde consequuturũ. Quæ cogitatio pium facit. Quia pietas est uera sapientia. Pietatem quam Græci θεοσέβειαν uocant. Ipsa quippe commendata est, cum dictũ est homini, quod in libro Iob legitur: Ecce pietas est sapientia. Θεοσέβειαν si ad uerbi originem latinè expressam interpretaretur, Dei cultus dici poterat: qui in hoc maximè constitutus est, ut anima ei nõ si ingrata, unde & in ipso uerissimo & singulari sacrificio domino Deo nostro agere gratias monemur. Erit enĩ ingratum si quod illi ex Deo est, sibi tribuerit, præcipuè iustitiam: cuius operibus ueluti proprijs, & uelut à semetipso sibimet partis. Quo uitio repulsi à diuinæ stabilitate substantiæ, etiam magni quidam uiri ad idololatriæ dedecus defluxerunt. Ipsa est illa sapientia, quæ pietas uocatur, qua colitur pater luminum, à quo est omne datum optimum. Colitur autem sacrificio laudis, actionibusq; gratiarum, ut cultor eius non in seipso, sed in illo glorietur.

Pietas est cultus Dei

Si sola

Si ſola fide ſaluamur, quomodo ergo intelligendæ ſunt autoritates iſtæ quę cum prędcedentibus diſcordare uidentur.

VIs autem ſcire ò homo inanis, quoniã fides ſine operibus, otioſa eſt? Abrahã pater noſter, nonne ex operibus iuſtificatus eſt offerens filium ſuum Iſaac ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, et ex operibus fides cõſummata eſt. Sicut em̃ corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.

Iaco. 2.

Non enim auditoris legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

Rom. 2.

Gloria honor & pax omni operanti bonum.

Galat. 5.

Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini, à gratia excidiſtis. Nos enim ſpiritu, ex fide ſpem iuſtitię expectamus. Nã in Chriſto Ieſu, neq; circunciſio aliquid ualet, neque præputium

putium, sed fides quæ per charitatem operatur.

AVGVST. LIB. OCTOGINTA trium Quæstionum. Cap. 76.

Quoniam Paulus apostolus prædicans iustificari hominem per fidem sine operibus, non bene intellectus est ab eis, qui sic acceperunt dictum, ut putarent cum semel in Christum credidissent, etiam si malè operarentur, & facinorosè flagitioseq; uiuerent saluos se esse posse per fidem. Locus iste huius epistolæ eundem sensum Pauli apostoli quomodo sit intelligendus exponit. Ideoq; magis Abrahæ utitur exemplo uacuam esse fidem, si non bene operetur: quoniam Abrahæ exemplo, etiam Paulus Apostolus usus est, ut probaret, iustificari hominem sine operibus legis. Cum enim cõmemorat bona opera Abrahæ, quæ eius fidem comitata sunt: satis ostendit Paulum apostolum nõ ita per Abraham docere iustificari hominem sine operibus per fidem, ut si quis crediderit nõ ad eum pertineat bene operari, sed ad hoc potius, ut nemo meritis priorum bonorũ operum arbitretur se peruenire ad donum iustificationis, quæ est in fide. In hoc enim se Gentibus in Christum credentibus, Iudæi præferre cupiebant,

Concordãtia Iacobi & Pauli de fide & operibus.

quod dicebant se meritis bonorum operum, quæ in lege sunt ad Euangelicã gratiam peruenisse, ideoq; scandalizabũtur multi, qui ex eis crediderãt, quod incircuncisis Gentibus Christi gratia traderetur. Vnde apostolus Paulus dicit posse hominẽ sine operibus se præcedentibus, iustificari per fidem. Nam iustificatus per fidem, quomodo potest nisi iustè operari? quamuis ante nihil operatus iustè, ad fidei iustificationem peruenerit, non merito bonorum operũ, sed gratia Dei, quæ in illo iam uacua esse non potest, cum iam per dilectionẽ bene operatur. Quod si cum crediderit, mox de hac uita discesserit, iustificatio fidei manet cum illo, nec præcedentibus bonis operibus: quia nõ merito ad illam, sed gratia peruenit, nec consequentibus, quia in hac uita esse non finitur. Quapropter non sunt sibi contrariæ duorũ apostolorum sententiæ Pauli & Iacobi, cum dicit unus iustificari hominem per fidem sine operibus: et alius dicit, inanẽ esse fidem sine operibus. Quia ille dicit de operibus quæ fidem præcedunt: iste de his quæ fidem sequuntur.

Opera bona fidẽ nõ præcedunt

Nota.

Si linguis hominũ loquar et angelorum, charitatem autem non habeam factus sum uelut æs sonans, aut cymbalum

1. Cori. 13.

balū tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.

AVGVST. IN .I. QVINQVAgena ex prologo. Pſal. 31.

Iacobus enim in epiſtola ſua contra eos qui nolebant bene operari, de ſola fide præſumentes, ipſius Abrahæ opera commendauit, cuius Paulus fidem, & nō ſunt ſibi aduerſi Apoſtoli. Dicit autem opus omnibus notum, Abraham filium ſuum immolandū obtulit Deo. Magnum opus, ſed ex fide. Laudo ſuperædificationem operis, ſed uideo fidei fundamentum. Laudo fructum boni operis, ſed in fide agnoſcoradicem. Si enim hoc præter fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodeſſet qualecunq; opus eſſet illud. Rurſum ſi ſic teneret fidem Abraham, ut cum ei Deus imperaret offerre ſibi immolandum filium ſuum, diceret apud ſemetipſum: non facio, et tamen credo quia me etiam contemnentem iuſſa ſua, liberat Deus, fides ſine operibus mortua eſſet, & tanquā radix ſine fructu ſterilis atq; arida remaneret

Apoſtoli ſibi inuicem non ſunt aduerſi.

Fides ipſa neceſſe eſt ut operetur.

remaneret. Quid ergo? Debemus nulla opera præponere fidei? id est ut ante fidem quisq; dicatur bene operari? Ea enim ipsa opera quæ dicũtur ante fidem, quamuis uideantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi uidentur esse ut magnæ uires, & cursus celerrimus præter uiam: Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem, ut fides non erat bonum opus non erat. Bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Non enim ualde attendas quid homo faciat, sed quid cum facit aspiciat, quò la certos optimæ gubernationis dirigat. Ergo fratres ex fide iustificatus est Abraham, sed si fidem opera non præcesserũt tamẽ sequuta sunt. Nunquid enim fides tua sterilis erit? Si sterilis nõ es, sterilis nõ est ipsa. Itaq; si fides sine dilectione sit, sine opere erit. Ipsa dilectio uacare non potest. Non ergo Iacobum apostolum Paulo, sed ipsum Paulum ipsi apponamus, & dicamus ei: Hac nos quodammodo permittis impunè peccare cum dicis: Arbitramur iustificari hominẽ per fidem sine operibus. Sed ad hoc dicis: Fides quæ per dilectionem operatur, quomodo hac quasi securus fio, si operatus nõ fuero? Hac aũt nec spem, nec ipsam fidẽ uideor habere bonam, nisi operatus fuero per dilectionem. Teipsum audio Apostole,

Nota.

Opera Abrahæ secuta sunt fidẽ

Galat. 5

Opus fidei dilectio est.

Apostole. Certè fidem mihi sine operibus uis com-
mendare? Opus autē fidei dilectio est: quia dilectio
uacare non potest, nisi & mali nihil operetur, &
quicquid potest boni. Quid enim facit dilectio? De- Psal.36.
clina à malo & fac bonum. Hanc ergo fidem sine 1.Cori.13.
operibus commendas, et alio loco dicis: Et fidem ha
beam, ita ut montes transferam, charitatem autem
non habeam, nihil mihi prodest. Ergo si nullis pro-
dest fides sine charitate: charitas autem ubi fuerit,
necesse est ut operetur: fides enim ipsa perdilectio-
nem operatur. Quomodo ergo iustificabitur homo
per fidem sine operibus? Responderet ipse Aposto-
lus. Propterea hoc tibi dixi ò homo, ne quasi de ope
ribus tuis præsumere uideris, & merito operū tuo-
rum accepisse fidei gratiā. Noli ergo præsumere de Fides à
operibus ante fidem, noueris quia peccatorē te fi- Deo data
des inuenit, & si te fides data fecit iustum, impium facit homi-
inuenit quem faceret iustū: Credenti inquit in eum nem iustū.
qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iusti- Rom.4.
tiam. Si iustificatur impius, ex impio fit iustus: si ex
impio iustus fit, quæ sunt opera impiorū? Iactet iam
impius opera sua & dicat: Do pauperibus, nihil ali
cui aufero, non uxorē alienam concupisco, nō quem
quam occido, nulli fraudem facio, depositū apud me

Roma.1. nullo teſte repræſento. Hæc oĩa dicat. Quæro utrum pius ſit an impius? Et quomodo ſum impius inquit iſta faciens? Quomodo illi de quibus dictum eſt: Et ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula? Quomodo non es impius? Quid ſi de his omnibus bonis operibus, aut illud ſperas quod ſperandum eſt, ſed non ab illo à quo ſperandũ eſt, aut hoc ſperas quod ſperandum non eſt, etiã ab illo à quo æterna uita ſperanda eſt. Pro bonis operibus, ſperaſti terrenam quandam felicitatem, impius es, non eſt iſta merces fidei. Cara res eſt fides, uilillam aduxiſti. Impius ergo es, & nulla ſunt iſta opera tua. Moueas licet in bonis operibus lacertos, & uidearis nauim optimè gubernare in ſaxa feſtinas. Quod ſi quod ſperandum eſt ſperas, id eſt uitã æternam, ſed non à domino Deo per Ieſum Chriſtũ, per quem ſolum datur uita æterna: ſed putas te ad uitã æternam poſſe peruenire per militiam cœli, per ſolem & lunam, per poteſtates aëris & maris & terræ, & ſyderum, impius es. Sed crede in eum, qui iuſtificat impium, ut poſſint & bona opera tua eſſe opera bona. Nã nec bona illa appellauerim, quandiu non de radice bona procedunt.

Vita æterna non per opera ſed per Chriſtum datur

Et in fide nominis eius hunc quem uos uidistis et nostis confirmauit nomen eius: & fides quę per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium uestrum. Actu. 3.

Vnicuiq; sicut Deus diuisit mensuram fidei. Rom. 12.

ATHANASIVS LIBRO COM. in Epistolam ad Roma.

Et quoniam singulis Deus fidei mensuram diuisit non enim id tua uirtute sed Dei munere effectũ est, quod siue magnũ sit illud, siue exiguum, Deus ipse largitus est. Fides autem hoc loco pro Dei gratia sumenda est, qua illa miracula facitarent. Duplex nanq; est fides nostra, altera, ut illud: Fides tua te saluũ fecit. Altera Dei est donũ, qua fiunt miranda, ut illud: Si habueritis fidem, ut coccum sinapis, dicetis monti huic &c. Duplex est fides. Lucæ. 17.

AVGVSTINVS LIBRO DE Litera & Spiritu.

Non enim adiutores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Vnde autem factorem legis Græcum, iustificari diceret sine gratia saluatoris. Neq; enim contra seipsum diceret, quod

ait factores legis iustificabuntur, tanquàm per opera non per gratiam iustificentur, cum dicat gratis iustificari hominem per fidem sine operibus legis, nihil aliud uelit intelligi in eo quod dicit gratis, nisi quia iustificationem opera non præcedunt. Sed sic intelligendum, factores legis iustificabuntur, ut sciamus eos aliter non esse factores legis nisi iustificentur, non ut iusticatio factoribus accedat, sed ut factores iustificatio præcedat. Aut certè ita dictum est iustificabuntur, ac si diceretur, iusti habebuntur, iusti deputabuntur, sicut dictum est de quodam. Ille aũt uolens iustificari, id est, ut iustus haberetur, ut deputaretur. Vnde aliter dicimus: Deus sanctificat sanctos suos, aliter. Sanctificetur nomen tuum. Illud idcò, quia ipse illos fecit sanctos esse, qui non erant sancti. Hoc autem ideo, ut quod semper apud se sanctum est, sanctum etiam ab hominibus habeatur, id est, sanctè timeatur. Nec moueat te quod naturaliter eos dixit quæ legis sunt facere, non spiritu Dei, non fide, nõ gratia. Hoc enim agit spiritus gratiæ ut imaginem Dei in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis. Vitium quippe contra naturã est, quæ utiq; sanat gratia, propter quam deo dicitur: Miserere mei, sana animã meã quia peccaui tibi

Roma. 2. Iustificatio omnia opera præcedit.

Rom. 1. Naturaliter quomodo legem implemus

Psal. 40.

Proinde

Proinde naturaliter homines, quæ legis sunt faciunt. Qui enim hoc non faciunt, uitiosè faciunt, quòd uitio lex Dei delata est de cordibus.

Si autem peccauerunt tibi (neq; enim est homo qui non peccet) &c. 2. Para. 6.

Quantus ego sum ut respondeam ei & loquar uerbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.

Si iustificare me uoluero, os meũ cõdemnabit me. Si innocentẽ ostendero, prauum cõprobabit. Verebar omnia opera mea &c̃. Et Iob. x. Iob. 9.

Quid est homo ut immaculatus sit & ut iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis et cœli non sunt mundi in conspectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo. Iob. 15.

Nunquid iustificari potest homo cõparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Iob. 25.

Esai. 64. Et facti sumus ut immundi omnes nos, et quasi pannus menstruatæ uniuersæ iustitiæ nostræ.

Eccl. 7. Non est homo iustus in terra qui faciat bonum, & non peccet.

Eccl. 7. Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est.

AVGVST. IN ENCHIridio. Cap. 63

Vita ista sine remissione peccatorum non agitur.

Ipsa etiam uita cætera, iam ratione utentis ætatis quantalibet præpolleat fœcunditate iustitiæ, sine remissione peccatorum non agitur. Quoniam filij Dei quàm diu mortaliter uiuunt, cum morte cõfligunt. Et quamuis de illis sit ueraciter dictum: Roma. 8. quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, si tamẽ spiritu Dei excitantur, & tanquàm filij Dei proficiunt ad Deum, ut etiam spiritu suo maximè aggrauante corruptibili corpore, tanquàm filij hominũ in quibusdam moribus humanis deficiant ad seipsos, et ideò peccent. Interest quidẽ quantũ satis dicitur. Neq; enĩ quia peccatum est omne crimen, ideò crimen est etiã omne peccatũ. Itaq; sanctorum 1. Ioan. 1. hominũ uitã, quamdiu in hac morte uiuitur, inueniri posse dicimus sine crimine, peccatũ aũt si dixeri-

mus

mus, q̃a nõ habemus, ut ait ſanctus Apoſtolus, noſ/ ipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt.

AVGVST. DE DIFFINITIO/ nibus Fidei. Capi/ te. 49.

Nullus ſanctus & iuſtus caret peccato, nec tamẽ ex hoc deſinit eſſe iuſtus uel ſanctus cum affectu te/ neat ſanctitatẽ. Non enim naturæ humanæ uiribus, ſed propoſiti adiumento per Dei gratiam acquiri mus ſanctitatem. Et ideò ueraciter ſe omnes ſancti pronũciant peccatores, quia in ueritate habent q̃ plangant, et ſi nõ reprehenſione conſcientiæ, certè mobilitate, et mutabilitate præuaricatricis naturæ

Omnes ſan cti pronun ciãt ſe pec/ catores.

GREG. IN MORA. lib. 12. Cap. 6.

Sunt uerò nonnulli, qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatũ ſuarum protinus obliuiſcuntur, & cor/ dis oculum, in conſideratione bonorum operũ quæ exhibent figunt, atq; eo ſe iã ſanctos æſtimant, quò inter bona quæ agunt, malorum ſuorum, in quibus & fortaſſe adhuc implicati ſunt, memoriã declinãt Qui ſcilicet, ſi diſtrictiones iudicis uigilanter attẽ derent plus de malis ſuis metuerẽt, q̃ de imperfectis bonis exultarent, plus inſpicerent q̃ de his quæ ad/ huc

Omnia bo na opera noſtra imp fecta ſunt.

huc eis agenda sunt debitores tenentur, quã quod operantes quandã iam debeũ partem soluunt. More itaq; uiatorum, nequaquam debemus aspicere quantum iam iter egimus, sed quantum supereſt ut pergamus. Amplius igitur debemus aspicere quæ bona nec dum fecimus quàm ea quæ iam nos feciſſe gaudemus. Plerunq; etiam hoc uitio tentãtur electi, plerunq; eorum cordi suggeritur, ut bona quæq;, quæ fecerunt ad animũ reuocent, & securitatis iam lætitia exultent. Sin uerè electi sunt ab eo, in quo sibi placent, mentis oculos diuertunt, omnem in se de peractis bonis lætitiam reprimũt, & de his quæ minus egisse se intelligunt, tristitiam requirunt, indignos se æstimant & penè soli bona sua non uidẽt, quæ in se uidenda omnibus ad exemplum præbent &c.

In oratione Manasses regis. Quia indignũ saluabis me secundũ magnam misericordiam tuam.

2. Par. ult.

HIERO. IN DIALOGO aduersus Pelagia.

Sed parumper te interrogabo, quid de illo Apostoli loco (quem scribit ad Philippenses) sentias. Non quia iam accepi, ut iam perfectus sim. &c.

Phili. 3.

Et

Et asserit præteritorum se semper obliuiſci, & ad priora ſemper extendi, per quæ docet præterita negligenda, & futura cupienda, ut quod hodie perfectum putauit, dum ad meliora & priora extenditur, cras imperfectum conuincat fuiſſe. Atq; ita per ſingulos gradus, dum nunquam in ſtatione, ſed ſemper in curſu, imperfectum doceat, quod homines putamus eſſe perfectum, ſolamq; perfectionem, & ueram iuſtitiam Dei tantum uirtutibus coaptandam. Secundum propoſitũ (inquit) perſequor ad brauiũ ſupernæ uocationis Dei in Chriſto Ieſu. O apoſtole Paule ignoſce mihi quaſi homunculo mea uitia confitenti, ſi audacter interrogem. Dicis te nec dum accepiſſe, & nec dum comprehendiſſe, nec dum eſſe perfectum, & præteritorum ſemper obliuiſci, et ad priora te extendi, ſi quomodo poſſis occurrere in reſurrectione mortuorum, & conſequi brauium ſupernæ uocationis. Et quomodo ſtatim infers. Quotquot ergo perfecti, hoc ſapimus, ſiue ſapiamus (diuerſa enim ſunt exemplaria) & quid ſapimus ſiue ſapiamus non eſſe perfectos cõprehendiſſe quod nõ comprehẽdimus, accepiſſe q̃d non accepimus, eſſe perfectos, qui nondum perfecti ſumus? Quid ergo ſapimus imò quid ſapere debemus

Perfectio noſtra dei uirtutibus coaptãda.

Perfectio nostra est imperfecti/onis nostræ cognitio.

mus qui perfecti non sumus? Imperfectos nos esse confiteri, & nec dum comprehendisse nec dum accepisse. Hæc est hominis uera sapientia imperfectũ esse se nosset (atq; ut ita loquar) cunctorum in carne iustorum imperfecta perfectio est.

IDEM HIERO. ADVERsus Pelagium.

Philosophi patriarchæ hæreticorũ

Quamobrem & grauissimus poëta Flaccus scripsit in satyra. Nam uitijs nemo sine nascitur, optimus ille est. Qui minimis urgetur. Pulchrè quidem nostrorũ ait. Philosophi patriarchæ hæreticorũ, ecclesiæ puritatem peruersa maculauere doctrina, ut nesciant illud dictum de humana fragilitate. Quid gloriatur terra & cinis. Præsertim cum de ijsdem Apostolus dicat. Video aliã legem in membris meis

Rom. 7.

Et iterum: Non enim quod uolo bonũ, hoc ago, sed quod nolo bonum, hoc ago. Si quod non uult operatur, quomodo stare potest hoc quod dicitur posse hominem sine peccato esse si uelit? Qua ratione potest esse quod uelit, cum Apostolus asserat se quod cupiat, implere non posse? Cum me putauero ad calcem peruenisse uirtutum, tunc habebo principium. Hæc hominibus sola perfectio est, si imperfectos esse se nouerint.

Eul/

FVLGENTI. LIB. I. AD Monimum.

Nunc enim diuinorũ munerũ (ut ita dicã) nondũ est perfecta perfectio, utpote, ubi omnis perfectus, pfectionis est indignus. Nã ille qui dixit: Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sentiamus. Idẽ dicit: Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. Fuit ergo perfectus spe futuræ glorificationis: fuit autem imperfectus onere corruptionis & mortalitatis. Corpus enim quod corrũpitur aggrauat animã & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtem. Fuit perfectus expectatione muneris: fuit imperfectus sagitatione certaminis. Fuit perfectus qđ mente seruiebat legi Dei, fuit imperfectus, q̃ carne seruiebat legi peccati. Fuit perfectus, desideriũ habens dißolui, & esse cũ Christo: fuit aũt imperfectus, quia quamdiu fuit in corpore, peregrinabatur à Domino. Fuit perfectus, plenißimè sciens, quia Deus quæcũq; promisit, potens est & facere: fuit aũt imperfectus, q̃a Deus in sanctis suis quædã nondum fecit, ex omnibus quæ promisit. Propter quod etiam oẽs antiqui iusti (sicut idem Apostolus dicit) testimonio fidei comprobati, non sunt sine subsequentium perfectione, perfecti: sic subsequentes

Paulus fuit hic & perfectus et imperfectus.

tes ſancti, non poſſunt, ſine præcedentibus perfici. Donum itaq; perfectũ tunc omnibus dabitur, quando ſanctis æterna glorificatio tribuetur.

CHRYSOST. IN OPERE imperfecto, Cap. 6.

Alioquin ſi unuſquiſque motus carnis ſuæ conſideret, nullum facere bonum inuenitur: quia omne bonum, aduerſante carnis natura, contradicentes nobiſipſis implemus.

Quid lucidius ſole? & hic deficiet. Aut quid nequius quàm ꝗd excogitauit caro & ſanguis? & hoc argu... Virtutẽ altitudinis cœli ipſe conſpicit: & omnes homines terra & cinis.

Eccl. 17c

AVGVSTINVS LIBRO DE litera & ſpiritu.

Primũ præceptum hic nullus implet.

Proinde hoc primum præceptum iuſtitiæ, quo iubemur diligere Dominum ex toto corde, et ex tota anima, et tota mente, cui eſt de proximo diligendo alterum conſequens, in illa uita impl...imus, ubi nihil debimus facie ad faciem. Sed idcò nobis hoc etiam nunc præceptum eſt, ut admoneremur, quid fide exposcere, quo ſpem præmittere, et obliuiſcenda quæ retrò ſunt, in quæ anteriora nos extendere debeamus

mus. Ac per hoc quantum mihi uidetur, in ea quæ perficienda est iustitia, multum in hac uita ille proficit, qui quàm longe sit à perfectione iustitiæ, proficiendo cognoscit.

Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me: & peccatorum tuorum nõ recordabor. Reduc me in memoriã, & iudicemur simul: narra si quid habes ut iustificeris. Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui prævaricati sunt in me & cẽ. Esa. 43

Numquid gloriabit̃ securis cõtra eũ qui secat in ea? aut exaltabit̃ serra cõtra eũ à quo trahit̃? Quomodo si eleuetur uirga contra eleuantẽ se, & exaltetur baculus, qui utiq; lignũ est. Esa. 10. Esa. 14.

Dominus enim exercituum decreuit, & quis poterit infirmare? Et manus eius extenta, & quis auertet eã? Esa. 64.

Et nũc Domine pater noster es tu, nos uerò lutũ, & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos. Ne irascaris Domine satis, & ne ultra memineris iniquitatis nostræ.

Hiere.11 Tu autẽ Domine demonstrasti mihi, & cognoui: tu ostendisti mihi studia eorum &c̃.

Baruc 2 Domino deo nostro iustitia, nobis autem & patribus nostris confusio, faciei, sicut est dies hæc.

Dani.5 Porrò deũ q̃ habet flatũ tuũ in manu sua, et oẽs uias tuas: nõ glorificasti

Dani.3 Omnia quæ induxisti super nos, et uniuersa quæ fecisti nobis, in uero iudicio fecisti &c̃.

Dan.4 Iuxta uoluntatem enim suam facit, tam in uirtutibus cœli, quàm in habitatoribus terræ, & nõ est qui resistat manui eius, & dicat ei, quare fecisti.

AVGVSTIN. II. QVINQVAgena. Psal.70.in Prolo.

Timor & amor Dei. Multum enim me mouet Dei amor & timor. Timor quia iustus est, amor quia misericors est. Quis enim ei diceret, quid feciſti, si damnaret iustum? Quanta ergo misericordia eius ut iustificet iniustũ?

Rom.10 Ex hoc prælectum nobis & Apostolum audiuimus eandem maximè gratiam cõmendantem, de cuius commendatione habebat Iudæos inimicos, uelut de

litera

litera legis præsumentes, & tanquam iustitiã suam diligentes, atq; iactantes de quibus dicit: Testimonium perhibeo illis, quia zelum Dei habent, sed nõ secundum scientiam. Et tanquam ei diceretur: quid est enim habere zelum Dei secundum scientiã, subiecit continuo: ignorantes enim Dei iustitiam, & suam uolentes constituere, iustitiæ Dei nõ sunt subiecti: Gloriantes inquit, tanquã de operibus, excludunt à se gratiam, & tanquam de sanitate sua falsa præsumentes, respuunt medicinam. Contra tales et Dominus dixerat: Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. Hæc ergo tota scientia hominis magna est, scire quia ipse per se nihil est, & quoniam quicquid est, à Deo est, & propter Deum est. Hanc gratiam ergò cõmendat Apostolus, hinc habere meruit inimicos Iudæos, de litera legis, & de sua iustitia gloriantes.

Zelus Dei non secundum scientiam.

Matth. 6

Homo per se nihil est.

Ergo in tua iustitia, non in mea. Quia meã quid præcessit, iniquitas. Et cum ero iustus, tua iustitia erit, quia iustitia mihi abs te data iustus ero, & sic erit mea, ut tua sit, id est, abs te mihi data. In cum enim credo, qui iustificat impiũ, ut deputetur fides

Iustitia dei

iusti sumus

mea ad iustitiam. Erit ergo & sic iustitia mea, non tamen tanquàm propria mea, non tanquã à meipso mihi data, sicut putabant illi qui super literam gloliabantur, & gratiam respuebant. Nam dictum est in illo loco: Iudica me domine secundum iustitiam meam. Certè non gloriabatur in sua iustitia, sed reuocate ad Apostolũ: Quid enim habes, quod nõ accepisti? & sic dic iustitiam meã, ut memmeris quod acceperis eam. Quoniam firmamentum meum & refugium meum es tu. Firmum enim te facit gratia Christi, & immobilem aduersus omnes tentationes inimici. Sed ubi est & humana fragilitas, ubi est adhuc prima captiuitas, ibi est lex in membris, repugnans legi mentis, et captiuum uolens ducere in lege peccati, adhuc corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Quantumlibet firmus sis ex gratia Dei, quàm diu adhuc portas terrenum uas, in quo thesaurus est Dei, aliquid etiam de ipso uase fictili formidandum est. Ergo firmamentum meũ es, ut firmus sim in isto seculo aduersus omnes tentationes, sed si multæ sunt, & turbant me, refugium meum tu es.

Psal.34

1. Cor. 4

Psal 30

Refugium nostrum Christus est.

Deut. 5 Obserua autem diem sabbati, ut sanctifices eum sicut præcepit tibi Dominus

minus deus tuus. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua: septimus dies sabbati est, id est, requies domini Dei tui. Non facies in eo quicq; operis &c̄.

Odi & proieci festiuitates uestras: & nō capiam odorē cœtuū uestrorū. Amos. 5

Custodite animas uestras, & nolite portare pondera in die sabbati &c. Sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus uestris &c. Et si sanctificaueritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus. Hiere. 17.

Sex diebus colligite: in die autē septimo sabbatum est Domini &c. Videte q̄d Dominus dederit uobis sabbatum: & propter hoc die sexta tribuit uobis cibos duplices, maneat unusquisq; apud semetipsum: & nullus egrediat̄ de loco suo die septimo: & sabbatizabit populus die septimo. Exod. 16

Requies sabbati sanctificata est Domino &c. Exod. 16

Oſeæ 5 in Domino præuaricati ſunt, quia filios alienos genuerunt.

Oſeæ 6 Quia miſericordiam uolui, & non ſacrificium, & ſcientiam Dei plus q̃ holocauſta.

Leuit.20 Sanctificamini & eſtote ſancti, quia ego ſanctus ſum dominus Deus ueſter. Cuſtodite præcepta mea, & facite ea. Ego Dominus qui ſanctifico uos. Et Eſa. 58.

Nee.10 Populi quoq; terræ, qui important uenalia & omnia ad uſum per diem ſabbati ut uendant: non accipiemus ab eis in ſabbato, & in die ſanctificato. Et dimittemus annũ ſeptimũ, & exactionem uniuerſæ manus.

Nee.13 Et de pueris meis conſtitui ſuper portas, ut nullus inferret onus in die ſabbati: & manſerunt negociatores & uendentes foris Hieruſalẽ &c̃.

Leuit.24 Dies autem ſeptimus erit celebrior & ſanctior, nullumq; ſeruile opus facietis in eo.

Decimo

Decimo die mensis huius septimi, Leuit.24
dies expiationũ erit celeberrimus: et uocabit̃ sanctus, affligetisq; animas uestras in eo, & offeretis holocaustũ Domino. Omne opus seruile non facietis in tẽpore diei huius: quia dies propitiationis est, ut propitietur Dominus deus uester. Oĩs anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis: & quæ operis quippiã fecerit, delebo eã, de populo suo. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit uobis in cunctis generationibus & habitationibus uestris. Sabbatum requietionis est, & affligetis animas uestras.

Qui custodierit sabbata mea, & ele Esa.56
gerint quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus. Nomen sempiternum dabo eis quod nõ peribit.

AVGVST. LIB. IIII. CAP. XVII.

De Gene. ad literam.

Ab omnib. operib. nostris requiescere debemus.

Hæc igitur ſumma minimeq; ſuperba, & uerè pia requies noſtra, ut ſicut ipſe requieuit ab omnibus operibus ſuis: quia non ei opera ſua, ſed ipſe ſibi bonum quo beatus eſt, ita & nos ab omnibus operibus, non tantum noſtris, uerumetiã ipſius, nõ niſi in illo requieturos nos eße ſperemus, idq; deſideremus poſt bona opera noſtra, quæ in nobis agnoſcimus, illius potius eſſe quàm noſtra, ut etiã ſic poſt bona opera ſua ipſe requieſcat in nobis, cum poſt bona opera, quæ ab illo iuſtificati fecerimus in ſe nobis requiẽ præſtet. Magnũ eſt enim nobis ab illo extitiſſe, ſed magis erit in illo requieuiſſe.

In Chriſto requiẽ habemuus.

Eccle. 18 Deus ſolus iuſtificabitur, & manet inuictus rex in æternum.

Eſa. 55 Quia dominabitur tui qui fecit te, Dominus exercituũ nomen eius, & redemptor tuus ſanctus Iſraël Deus omnis terræ uocabitur.

Eſa. 51 Propè eſt iuſtus meus, egreſſus eſt ſaluator meus: & brachia mea populos iudicabunt &c. Salus autem mea in ſempiternũ erit, & iuſtitia mea nõ deficiet.

Ergo

Ergo in Domino dicent: Meæ ſunt iuſtitiæ & imperium. Ad eũ ueniẽt, & confundent̃ omnes qui repugnãt ei. In Domino iuſtificabĩ, & laudabitur omne ſemen Iſraël. Eſa. 45

Domino deo noſtro iuſtitia, nobis autem confuſio faciei noſtræ. Peccauimus aũt in Deum noſtrum, & nõ credimus, diffidentes in eum. Baruc 2

In ſciẽtia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus, ſeruos meos multos: & iniquitates eorum ipſe portabit. Ideo diſpartitã ei plurimos, & fortiũ diuidet ſpolia, p eo quod tradidit in mortẽ animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt. Eſa. 53

Ex ipſo autem uos eſtis in Chriſto Ieſu, q factus eſt nobis ſapientia & iuſtitia, & ſanctificatio & redemptio. 1. Cor. 1

Nolite errare, neque fornicari, neq; idolis ſeruiẽtes &c. regnũ dei nõ poſſidebunt. Et hæc aliquando quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu 1. Cor. 6

Tit. 3 Iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem uitæ æternæ.

AVGVSTIN. AD BONIFA.

Epistola 5. litera L.

Iustus et iustificans est solus Deus

Iustus enim & iustificans nõ est nisi Deus. Absit autem, ut quisquam nostrum ita se iustum dicat, ut aut suam uelit constituere iustitiam, id est, quasi à seipso datum sibi, cum dicatur ei: Quid enim habes quod non accepisti? Aut sine peccato se esse iactare audeat in hac uita, sicut ipsi in nostra collatione dixerunt in ea se esse ecclesia, quæ iam non habet maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, nescientes hoc modo in eis compleri, qui uel post baptismum continuò uel dimißis debitis quæ dimittenda in oratione poscuntur, de hoc exeunt corpore. In tota uera ecclesia tunc futurum, ut sit omnino non habẽs maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, quando dicendum erit: Vbi est mors uictoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Aculeus enim mortis est peccatũ. In hac uita ubi corpus quod cõrumpitur aggrauat animam: si Ecclesia eorum iam talis est, non ergo dicant Deo, quod Dominus nos orare docuit: Dimitte nobis debita nostra. Cum enim in baptismo cuncta dimissa sint, ut quid poscit hoc Ecclesia, si

1. Cor. 4

Militans ecclesia non est sine macula aut ruga.

1. Cor. 15

Matth. 6

ſia, ſi iam etiam in hac uita nõ habet maculã aut ru/
gam, aut aliquid huiuſmodi? Contemnant & Apo/
ſtolum Ioannem clamantẽ in epiſtola ſua: Si dixe/ 1. Ioan. 1
rimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeduci/
mus, & ueritas in nobis nõ eſt. Si confiteamur pec/
cata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, ut remittat nobis
peccata noſtra, et emundet nos ab omni iniquitate.
Propter hanc ſpem dicit uniuerſa eccleſia: Dimitte Matth. 6
nobis debita noſtra: ut non ſuperbientes, ſed confi/
dentes, mundet nos ab iniquitate, atq; ita ſibi do/
minus Chriſtus exhibeat in illa die glorioſam Ec/
cleſiam, nõ habentẽ maculam neq; rugam &c.

AVGVSTINVS AD INNOCEN/
tium papam, Epiſtola 95.

Vbi mors uictoria tua? Vbi eſt mors aculeus tuus?
Aculeus autem mortis peccatũ eſt. Diligentius igi/ 1. Cor. 15
tur pertractandum propter alios quoſdam, qui ſen/
ſerunt, atq; in ſuis literis mandauerũt, etiam in hac Nullus ho/
uita eſſe poſſe homines ſine peccato, non ab initio minum hic
natiuitatis ſuæ, ſed conuerſione à peccatis ad iuſti/ eſt ſine pec
tiam, & à uita reproba ad bonã uitam. Sic enim in/ cato.
tellexerunt quod de Zacharia & Elizabet ſcriptũ Lucæ 1.
eſt, ambulaſſe eos in omnibus iuſtificationibus Do/
mini ſine querela. Hoc quod dictũ eſt ſine querela,

ſine

ſine peccato dictum acceperunt, non quidem negantes, imò etiam quod alijs locis in literis eorum inuenitur, piè confitẽtes adiutorium gratiæ dei noſtri, non per naturalem ſpiritum hominis, ſed per principalem ſpiritum dei. Qui parum uidentur conſideraſſe ipſum Zachariam fuiſſe utiq; ſacerdotẽ. Omnes autem tunc ſacerdotes neceſſe habebãt ex lege dei primitus pro peccatis ſuis offerre ſacrificiũ, deinde pro populo. Sicut nunc per orationis ſacrificium conuincimur non eſſe ſine peccato, quoniam iußi ſumus dicere: Dimitte nobis debita noſtra. Ita & tunc per ſacrificia uictimarum animalium conuincebantur ſacerdotes ſine peccato non eſſe, qui pro ſuis peccatis iubebãtur offerre. Quod ſi res ita ſe habet, ut per gratiam ſaluatoris proficiamus quidem in hac uita, deficiente cupiditate, creſcẽte charitate: perficiamur autem in illa uita, cupiditate extincta, charitate completa. Profecto illud quod ſcriptum eſt: Qui natus eſt ex deo, non peccat, ſecundum ipſam charitatem dictum eſt, quæ ſola nõ peccat. Ad natiuitatẽ quæ ex Deo eſt, agenda & perficienda pertinet charitas, nõ ea quæ minuenda eſt, & conſummãda cupiditas, quæ tamen quamdiu eſt in membris noſtris lege quadam ſua repugnat legi mentis.

Oratio eſt ſacrificiũ. Matth. 6

Ioan. 3 Charitas ſola non peccat.

mentis. Sed natus ex Deo, nec obediens desiderijs eius, nec exhibens membra sua arma iniquitatis peccato, potest dicere: Iam non ego operor illud, sed illud quod in me habitat peccatum. Sed quoquo modo se habeat ista quæstio, quia & si non inuenitur homo in hac uita sine peccato, id tamen dicitur posse fieri per adiutorium gratiæ & spiritus Dei, quod ut fiat conandum atq; poscendum est. Id enim credit fieri posse, quod certè laudabile est uelle. Nobis autem sufficit, quod nullus in ecclesia Dei reperitur in quolibet profectu, excellentia, atq; iustitia, qui sibi audeat dicere non necessariam precationem orationis dominicæ: Dimitte nobis debita nostra, & dicat se non habere peccatum, ne seipsum decipiat, & ueritas in eo non sit, quamquam iam sine querela uiuat. Non qualecunq; etiã tentationis humanæ, sed graue peccatũ est, quod in querelã uenit. Rom. 7 Oẽs hoiẽs peccatores sunt. Matt. 6.

HIERONYMVS ADVERSVS Pelagianos lib. 1.

Omnis qui natus est ex Deo non peccat, peccatũ non facit. Si enim omnis qui natus est ex Deo non peccat, quoniã semen eius manet in eo, & nõ potest peccare, quia ex Deo natus est: qua consequentia idem in eodem loco loquitur: Si dixerimus quia peccatum

catum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ignoras rationem, hæsitas atque turbaris? Audi eundem Euangelistam: Si confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est, ut dimittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate. Tunc ergo iusti sumus, quando nos peccatores fatemur, & iustitia nostra non ex proprio merito, sed ex dei consistit misericordia, dicente sancta scriptura: Iustus accusator est sui, in principio sermonis.

1. Ioan. 1

Iustitia nostra est confessio iniustitiæ nostræ.

4. Esdr. 8

Iusti enim quibus sunt opera multa reposita: ex propriis operibus recipient mercedem. Quid est enim homo ut ei indigneris: aut genus corruptibile ut ita amarus sis de ipso? In ueritate enim nemo de genitis est, qui non impiè gessit: & de confidentibus qui non deliquit.

Hiere. 2

Et dixisti? Absq; peccato & innocens ego sum, et propterea auertatur furor tuus à me. Ecce ego iudicio cõtendam tecum, eo quod dixeris non peccaui. Quàm uilis facta es nimis iterans uias tuas?

Si ini-

Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt auersiones nostræ &c̄.

Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iustitia tua.

BERNHARD. SERM. III. Iob 35
de Aduentu.

Diligit enim Deus animā: quæ in conspectu eius, 1. Cor. 11
& sine intermissione considerat, & sine dissimulatione dijudicat semetipsam. Idq; iudicium non nisi propter nos, à nobis exigit, quia si nosmetipsos iudicauerimus, non utiq; iudicabimur. Propterea sapiens uerctur omnia opera sua, scrutatur, discutit, & dijudicat uniuersa. Honorat quippe ueritatem, qui & se, & omnia sua, in eo statu quo ueritas habet, & agnoscit ueraciter & humiliter confitetur. Audi denique manifestius à te iudicium exigi post iustitiam:

Lucæ 37 iustitiam: Cum feceritis (inquit) omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite: serui inutiles sumus. Hæc planè quantum in homine est, digna sedis præparatio Domino maiestatis, ut & iustitiæ mandata studeat obseruare, & semper indignum sese et inutilē arbitretur &c.

BERNARD. SERMONE. V. de Dedicatione.

Lucæ 18 Impoßibile est saluari, nisi p Christum.

Quis poterit saluus esse dicunt discipuli saluatoris? Et illi. Apud homines hoc impoßibile est, sed non apud Deum. Hæc tota fiducia nostra, hæc unica cōsolatio nostra, hæc tota ratio spei nostræ. Sed de poßibilitate iam certi, de uoluntate quid agimus

Eccle. 9 Roma. 8

Quis scit si dignus est amore an odio? Quis nouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Hic iam planè fidē nobis subuenire necesse est: hic oportet succurrere ueritatem, ut quod de nobis latet in corde patris, nobis per ipsius spiritum reueletur, et spiritus eius testificans persuadeat spiritui nostro, quod filij Dei sumus. Persuadeat autem uocando et

Certi sumus per spiritū sanctū nos filios Dei esse.

iustificando gratis per fidem, in quibus nimirū, uelut medius quidam transitus est, ab æterna prædestinatione, ad futuram magnificationem. Propterea sanè geminam illam consideratione, alterā quidē

iudicij

iudicij & ueritatis, alteram uerò non incongruè uocari credimus fidei & pietatis. Inde homo nunc quidem Bar Iona, nunc uerò ſatanas meretur audire. Nolite mirari hoc. Recolite ex Euangelio, cui dictũ ſit (& utrumque in ueritate: nam utrumq; ab ipſa ueritate dictum) Prius quidem, beatus es Simon Bar Iona, nec multo poſt. Vade retrò ſatana. Vnus ergo utrumq;, & ſi non utrumq; ex uno. Illud enim ex patre, iſtud ex homine, ipſe tamen utrumq; erat. Vnde Bar Iona? quia caro & ſanguis non reuelauit ei ſed pater ei quod locutus eſt reuelauit. Vnde ſatanas? Quia ſapuit quæ erant hominum, non quæ Dei. Matt. 16. In eodem Homo peccator & iuſtus.

Non erubeſco euangelium: Virtus enim Dei eſt in ſalutẽ omni credenti, Iudęo primũ & Gręco. Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptum eſt. Iuſtus autẽ ex fide uiuit. Roma. 1. Abac.

AVGVST. LIBRO DE LITERA & Spiritu.

Hæc eſt iuſtitia Dei quæ in teſtamento ueteri uelata, in nouo reuelatur. Quæ ideò iuſtitia Dei dicitur, quod impartiendo eam iuſtos facit, ſicut Dominus. Iuſtitia de qua iuſtificamur.

mini est salus qui saluos facit, et hæc est fides ex qua & in qua reuelatur, ex fide scilicet annunciantiũ, in fidem obedientium. Qua fide Iesu Christi, id est quã nobis contulit Christus, credimus ex Deo nobis esse, pleniusq; futurũ esse, quod iustè uiuimus. Vnde & illi à pietate, qua solus colendus est gratias agimus.

Fides facit opera bona.

In eodem lib. Quisquis autem crediderit ei: qui se à peccatis omnibus absoluendũ, et ab omnibus uitijs sanandum, & calore ac lumine eius accendendum il luminandumq; non contempserit, habebit ex eius gratia bona opera, ex quibus etiam secundum corpus à mortis corruptione redimatur ac coronetur, bonisq; satietur, non temporalibus, sed æternis supra quàm petimus, aut intelligimus.

Deu. 3. Præcipe Iosue, & corrobora eũ atq; conforta: quia ipse præcedet populũ istum: & diuidet eis terram quam uisurus es.

Esai. 57. Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, possidebit montem sanctum meum.

Augu-

AVGVST. LIB. I. DE DOCTRINA Christiana. Cap. 15. 17. 18.

Beneficio rũ Dei consideratio.

Quanta ergo fiducia, ſe ſpes credentium conſolatur, conſiderans quantus & quanta pro nondum credentibus paſſus ſit: Porrò quoniam in uia ſumus nec uia iſta locorum eſt, ſed affectuum, quam intercludebant quaſi ſepta quædam ſpinoſa, præteritorũ malitiæ peccatorum. Quid liberalius & miſericordius facere potuit, qui ſeipſum nobis quo rediremus ſuſtinere uoluit, niſi ut omnia donaret peccato conuerſis, & grauiter fixa interdicta reditus noſtri pro nobis crucifixus euelleret? Claues ecclesiæ. Has igitur claues dedit Eccleſiæ ſuæ, ut quæ ſolueret in terra, ſoluta eſſent in cœlo: & quæ ligaret in terra, ligata eſſent in cœlo. ſcilicet ut quiſquis in Eccleſia eius dimitti ſibi peccata nõ crederet, non ei dimitterentur: quiſquis autem crederet, ſeq; ab his correctus auerteret, in eiuſdem Eccleſiæ gremio conſtitutus, eadẽ fide atq; correctione ſanaretur. Quiſquis enim non credit dimitti ſibi poſſe peccata, fit deterior deſperãdo, quaſi nihil illi melius quàm malum eſſe remaneat, ubi de fructu ſuæ conuerſionis infidus eſt.

IDEM LIB. III. DE DOCT. Christi. Cap. 16.

Ian. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis & sanguinem bibcritis, non habebitis uitam in uobis, facinus uel flagitium uidetur iubere. Figura est ergo præcipiens passioni dominicæ esse communicandũ, & suauiter atq; utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa et uulnerata est.

Cõmunicatio passionis dominicæ

In eodem lib. CAP. 9. Hoc uerò tempore, postea quàm resurrectione Domini manifestissimum iudicium nostræ libertatis illuxit, ne eorum quidem signorum quæ iam intelligimus, operatione grauiore rati sumus, sed quædam pauca pro multis, eademq; factu facillima & intellectu augustissima, et obseruatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina, sicuti est Baptismi sacramentũ, et Celebratio corporis et sanguinis Domini. Quæ unusquisq; cum percipit quo referatur imbutus, agnoscit ut ea non carnali seruitute, sed spirituali potius libertate ueneretur. Vt autẽ literam sequi, & signa pro rebus quæ his significantur accipere, seruilis infirmitas est, ita inutiliter signa interpretari, malè uagantis erroris est.

Spiritus est qui uiuificat.

Bern.

BERNA. SVPER QVI HABI.

Ser.3. Ver.3.

Niſi manducaueritis carnem filij hominis &c. Ioan.6. *diſcipuli dixerunt. Durus eſt hic ſermo, & abierunt retrorſum. Quid eſt autem manducare eius carnẽ, et ſanguinem bibere, niſi communicare paßionibus eius, & eam conuerſationem imitari quam geßit in carne? Vnde & hoc deſignat illibatum illud altaris ſacramentum ubi Dominicum corpus accipimus, ut ſicut uidetur illa panis forma in nos intrare, ſic nouerimus per eam quam in terris habuit conuerſationem, ipſum intrare in nos ad habitandum per fidem in cordibus noſtris. Cum enim iuſtitia ingreditur, ille ingreditur qui factus eſt nobis à Deo patre iuſtitia.*

Per fidem Chriſtus ad cor noſtrũ intrat.

EADEM EST FIDES VETERIS & noui Teſtamenti.

Habentes autem eundem ſpiritũ fidei ſicut ſcriptũ eſt: Credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus propter quod & loquimur, ſcientes, quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit. 2.Cori.4.

Etenim & nobis nunciatũ est quem admodum & illis, sed non profuit illis sermo auditus non admixtus fidei & his quæ audierunt.

AVGVST. AD DARDANVM DE præsentia Dei. Cap. 17.

Non enim audemus fideles temporis nostri preferre amicis Dei, per quos nobis ista ꝓphetata sunt cum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob, ita se Deus esse commendet, ut hoc dicat suum nomen æternum. Quod si circuncisio antiquis sanctis pro baptismo fuisse creditur, quid respondebitur de his, qui antequàm hoc præceptum esset, Deo placuerunt, non tamen sine fide. Quia sine fide ut scriptũ est ad Hebræos, impoßibile est Deo placere. Habentes autem eundem spiritum fidei inquit Apostolus. Non diceret eundem, nisi & illorum ipse esset spiritus fidei. Sicut autem illi quando idem sacramentum occultum erat, credebant Christi incarnationem futuram, sic et nos credimus factam. Et à nobis autem et ab illis futurus expectatur ad iudicium eius aduentus.

Eadem fides noui et ueteris testamenti.

Vnus & idem spiritus fidei in nouo et ueteri testamento est.

Hebr. 13. Mementote præpositorũ uestrorũ qui uobis loquuti sunt uerbum Dei, quorum

quorum intuens exitum conuersationis, imitamini fidē, Iesus Christus Heri & Hodie ipse & in secula.

AMBRO. AD HORONT.

Epi. 39. lib. 7.

Duos enim dies comprehendit scriptura generales, Heri & Hodie. De quibus dicit: Imitamini fidē Iesu Christi Heri & Hodie. Ipse & in secula. In superiore die promissio est, in consequēti solutio. Sed quia hesterna die neq; Moyses, neq; Iesus Naue populum induxit in requiem, hodierna die Christus induxit, cui dixit pater: Ego hodie genui te. Per suā enim resurrectionem Iesus populo requiem comparauit. Requies enim in cœlo, non in terra est. Requies nostra Dominus est Iesus qui ait: Hodie mecū eris in Paradiso. Abijt Heri, uenit Hodie. Illud Hodie quod promissum est, quo admoniti sumus uocem Domini audiendam & sequendam. Abijt ergo illa dies testamenti ueteris, uenit dies nouus. Duo sunt dies Heri et Hodie Psalm. 2.

Nolite timere, nec paueatis hāc multitudinem. Non est enim uestra pugna, sed Dei. Cras descendetis contra eos. Non enim eritis uos qui dimicabitis; sed tantummodo confidenter 2. Pa. 20.

ſtate, et uidebitis auxiliũ Domini ſuper uos. O Iuda & Hieruſalem nolite timere nec paueatis. Cras egrediemini contra eos, & Dominus erit uobiſcum.

2. Par. 32. Cum illo enim eſt brachium carneũ nobiſcum dominus Deus noſter, qui auxiliator noſter, pugnabitq; pro nobis.

AVGVST. LIBRO. I. RETRACT. Cap. 14.

Duæ laudabiles perſonæ in ſcripturis.

Duæ ſunt enim perſonæ in regione laudabiles. Vna eorum qui iam inuenerunt, quos etiam iudicare beatiſſimos neceſſe eſt. Alia eorum qui ſtudioſiſſimè & rectiſſimè inquirũt. Primi ergo ſunt iam in ipſa poſſeſſione. Alteri in uia, qua tamen rectiſſimè peruenitur. In his uerbis meis, ſi illi qui iam inuenerunt, quos in ipſa poſſeſſione iam eſſe diximus, ſic accipiantur beatiſſimi, ut non in hac uita, ſed in ea quam ſperamus, & ad quam per fidei uiam tendimus ſint, non habet iſte ſenſus errorem. Ipſi enim iudicandi ſunt quod quærendum eſt inueniſſe, qui iam ibi ſunt quo nos quærendo & credendo, id eſt fidei uiam tenendo, cupimus peruenire. Si autẽ

in

in hac uita putantur isti esse uel fuisse, id uerũ esse non mihi uidetur. Non quia in hac uita nihil ueri omnino inueniri potest, quod mente cernatur, non fide credatur, sed quia tantum non est, quicquid est ut nos beatissimos faciat. Illud autem beatissimos facit quod ait Apostolus. Tunc autem uidebimus facie ad faciem, & tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Qui hoc inuenerunt, ipsi dicendi sunt in beatitudinis possessione consistere, ad quam ducit uia fidei quam tenemus, & quo credendo cupimus peruenire. Sed qui nam sunt illi beatissimi, qui iam sunt in possessione quo ducit hæc uia, magna est quæstio Et angeli quidem sancti quod ibi sint nulla quæstio est. Sed de sanctis hominibus iam defunctis, utrum ipsi saltem dicendi in illa possessione consistere, merito quæritur. Iam enim corpore quidem corruptibili (quo anima aggrauatur) exuti sunt, sed adhuc expectant etiam ipsi redemptionem corporis sui, et caro eorum requiescit in spe, nondũ in futura incorruptione clarescit. Sed utrum ad contemplandum cordis oculis ueritatem, sicut dictum est, facie ad faciem, nihil ex hoc minus habeant, non hic locus est disputando inquirere.

1. Cor. 13.

Qui sint uere beati.

Quodcunq; facere potest manus

tua inſtanter operare: quia nec opus nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos quò tu properas

CYPRIA. CONTRA DEMETRIANUM Tractat. 1.

De purgatorio.

Credite & uiuite, & qui nos ad tempus perſequimini, in æternũ gaudete nobiſcũ. Quando iſtinc exceſſum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ eſt, nullus ſatisfactionis effectus. Hic uita aut amittitur, aut tenetur, hic ſaluti æternæ cultu Dei, & fructu fidei prouidetur. Nec quiſquã, aut peccatis retardetur, aut annis, quo minus ueniat ad conſequendam ſalutem. In iſto adhuc mundo manenti, pœnitentia nulla ſera eſt. Patet ad indulgentiam aditus, & quærentibus atq; intelligentibus ueritatem, facilis acceſſus eſt. Tu ſub ipſo licet exitu, & uitæ temporalis occaſu pro delictis roges Deum, qui uerus & unus eſt, confeſſionem & fidem eius agnitionis implores, uenia confitenti datur, & credenti indulgentia ſalutaris de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem ſub ipſa morte tranſitur. Hanc gratiã Chriſtus impartit, hoc munus miſericordiæ ſuæ tribuit, ſubigendo mortẽ trophæo crucis, redimendo credentem precio ſanguinis ſui, reconciliando hominem

In confeſſione Dei et agnitione eius tota ſalus noſtra

minem Deo patri, uiuificando mortalem regenera/tione cœlesti. Hunc si fieri potest sequamur omnes huius sacramento & signo censeamur, hic nobis uiã uitæ aperit, hic ad paradisum reduces facit, hic ad cœlorum regna perducit, cum ipso semper uiue mus, & facti per ipsum filij Dei, cum ipso semper exultabimus, ipsius cruore reparati. &c.

Dominus Deus qui ductor est no- Deut. 4.
ster pro uobis ipse puguabit, sicut fe-
cit in Aegypto cunctis uidentibus,
& in solitudine ipsi uidistis. Porta-
uit te dominus Deus tuus ut solet
homo gestare paruulũ suũ, in omni
uia per quã ambulastis, donec ueni-
retis ad locum istum.

Ne timeas eos, dominus eñ Deus
uester pugnabit p uobis, Precatusq; Deut. 3.
sum Dñm in tempore illo dicẽs: dñe
Deus, tu cœpisti ostẽdere seruo tuo
magnitudinẽ tuã, manũq; fortissimã
Neq; enim est alius deus uel in cœlo
uel in terra, qui possit facere opera
tua, & cõparari fortitudini tuæ &c̃.
Et Iosue iste transibit ante te sicut lo

cutus

cutus est Dominus &c. Confortare & esto robustus. Tu enim introduces populum istum in terram quam daturum se patribus eorum iurauit Dominus: & tu eam sorte diuides. &cæ.

2.Ian. 2. Ille inuenis quis est qui coronas imponit, & palmas in manibus tradit? Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei quem in seculo confessi sunt Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ Iesum Christum iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

GREG. IN EZECHIE.

lib.1.Hom.7.

In solo deo cõfidendũ. *Iustus igitur aduocatus noster, iustos nos defendet in iudicio, quia et nosmetipsos cognoscimus & accusamus iniustos. Nõ ergo in flctibus, non in actibus nostris, sed in aduocati nostri allegatione confidamus.*

1.Reg. 17. Et dixit Philistæus ad Dauid. Nunquid ego canis sum, quod tu uenis ad me cum baculo? &c. Dixit autẽ Dauid ad

tid ad Philiſtæum : tu uenis ad me cum gladio et haſta et clipeo: ego aũt uenio in nomine Domini exercituũ Dei agminum Iſrael &c. Ipſius enim eſt bellũ, & tradet uos in manus noſtras.

AVGVST. LIB. I. DE DOCT. Chriſt. Cap. 39.

Homo itaq; fide, ſpe, & charitate ſubnixus, eaq; inconcuſſe retinens, non indiget ſcripturis, niſi ad alios inſtruendos. Itaq; multi per hæc tria, in ſolitudine ſine codicibus uiuunt. Vnde in illis arbitror iam completum eſſe quod dictum eſt: Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur. Quibus tamen quaſi machinis, tanta fidei, & ſpei, & charitatis in eis ſurrexit inſtructio ut perfectum aliquid tenentes, ea quæ ſunt ex parte non quærant (perfectum ſanè quantũ in hac uita poteſt) Quapropter cum quiſq; cognouerit finem præcepti eſſe charitatem de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, omnem intellectum diuinarum ſcripturarum ad illa tria relaturus, ad tractationem illorum librorum ſecurus accedit. 1. Cori. 13. Ex ſpiritu uiuenti coactus non ſunt neceſſarij.

DE

DE MAN=

DATIS ET DOCTRI/ nis hominum.

Leuit. 19. Vstodite omnia præcepta mea, & uniuersa iudicia, et facite ea. Ego dominus.

Leuit. 20. Custodite præcepta mea, & facite ea, Ego dominus qui sancti fico uos.

Nolite ambulare in legibus natio-
Deut. 4. num, quas ego expulsurus sum ante uos. &c..

Nõ addetis uerbum quod uobis lo quor: nec auferetis ex eo. Custodite mandata domini Dei uestri, quę ego præcipio uobis.

Custodí ergo præcepta & ceremo-
Deut. 7. nias atq; iudicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias.

Quod præcipio, hoc tantum facito domino, nec addas quicquam nec minuas.

Deut. 12. Nõ facietis ibi, quæ nos hic facimus hodie

hodie, singuli quod sibi rectum uide tur.

Propheta autem qui arrogantia de prauatus, uoluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alternorum deorum, interficietur. Deut. 18. Deut. 28.

Tantum confortamini, & estote solliciti, ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in uolumine legis Moysi, & non declinetis ab eis, neq; ad dexterã neq; ad sinistram. Iosue. 23.

Ponite corda uestra in omnia uerba mea quæ ego testificor uobis hodie, ut mãdetis ea filijs uestris custodire et facere, & implere uniuersa, quę scripta sunt in uolumine legis huius &cę. Deut. 32.

Nõ dimiserunt adinuentiones suas & uiam durissimam, per quam ambulare consueuerant. Iudi. 2.

De Semei. Nonne iustificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi: quacunq; die egressus fueris huc & illuc, scito te esse moriturum &c. 3. Reg. 2.

Sit

3.Reg. 8. Sit quoq; cor noſtrum perfectum cum domino Deo noſtro, ut ambulemus in decretis eius, & cuſtodiamus mandata eius ſicut & hodie &c̄.

In his enim Eſdras magnam diſciplinam obtinebat, ne prætermitteret quicquam eorum quæ eſſent ex lege Domini & præceptis &c. Omnia ſecundū legem Dei fiant Deo altiſſimo &c.

3.Eſd. 8.

Da illis ſecundum opera eorum, et ſecundum nequitiam adinuentionū ipſorum.

Pſalm.37. Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt adinuentionibus ſuis. Si populus meus audiſſet me. Iſraēl ſi in uijs meis ambulaſſet:

Pſalm. 105

Et fornicati ſunt in adinuentionibus ſuis etc.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. Notas facite in populis adinuentionis eius, memento te quoniam excelſum eſt nomen eius.

Eſai.12

Ezech.13. Et dicitis: Non eſt recta uia Domini

ni: unumquenq; iuxta uias suas etc̃.

Deus immaculata uia eius : elo- 2. Re. 22.
quium Domini igne examinatũ : scu
tum est omnium sperantium in se.

Quia tu scientiam repulisti, repel- Ozee. 4.
lam te, ne sacerdotio fungaris mihi.
Et oblita es legis Dei tui, obliuiscar
filiorum tuorum & ego.

Propter maliciam adinuentionum Ozee. 9.
earum, de domo mea eiȝciam eos.

Iuxta uias eius, & iuxta adinuentio Ozee. 12.
nes eius reddet ei.

Et offerte mane uictimas uestras, tri Amos. 4.
bus diebus decimas uestras. Et sacri-
ficate de fermento laudem, & uocate
uoluntarias oblationes, & annuncia
to: Sic enim uoluistis filij Israël, dicit
dominus Deus.

Hęc dicit dominus Deus super pro Mich. 3.
phetas qui seducunt populum meũ,
qui mordent dentibus suis, & prędi-
cant pacem. Et li quis non dederit in
ore eorum quippiam, sanctificant su
per eum prȩlium. Propterea nox uo

bis pro uisione erit,& tenebræ uobis pro diuinatione. Principes eius in muneribus iudicabant,& sacerdotes eius in mercede docebant. Et Prophetæ eius in pecunia diuinabant,& super Dominũ requiescebant dicentes: Nuuquid non Dominus in medio nostrum.

Mich. 4. Et docebit nos de uijs suis et ibimus in semitis eius. Quia de Syon egredietur lex, & uerbum Domini de Hierusalem.

Ezee. 20. In pręceptis patrum uestrorum nolite ambulare. Iudicia eorum nolite custodire, in pręceptis meis ambulate,iudicia mea custodite.

Hier. 23. Propter hoc ecce ego ad prophetas dicit Dominus, qui furantur uerba mea unusquisq; à proximo suo,& seducunt populum meũ, in mendacijs suis & erroribus suis.

Esai. 29. Eo qd appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me: cor autem eius longe est à me, & timuerunt

inuerunt me mandato hominũ & doctrinis: ecce ego addam ut admiratione faciã populo huic miraculo grandi et stupendo: peribit enim sapientia a sapientibus, & intellectus prudentium abscondetur.

Qui timent Dominum non erunt incredibiles uerbo illius, & qui diligũt illũ conseruabũt uerbũ illius etc. Eccle.2.

Omnis sermo DEI ignitus, & clypeus est omnibus sperantibus in se. Ne adddas quicquam uerbis illius, et arguaris, inueniarisq; mendax. Prou.30.

AMBRO. LIBRO DE PARADISO Cap.12.

De eo quod addidit Eua uerbis Domini dicens: Neq; tangetis. Etenim quantum præsens lectio docet, discimus nihil uel cautionis gratia, iungere nos debere mandato. Si quid enim addas uel detrahas prævaricatio uidetur esse mandati. Pura enim & simplex mandati forma seruanda, uel testimonij series imitanda est. Plerũq; testis dum aliquid ad seriẽ gestorũ ex suo adijcit, totam testimonij fidẽ partis mendacio decolorat. Nihil igitur uel quod bonũ uidetur addendum est. Gene.3. Mandati forma simplex seruãda est.

Gene.31. Responderunt Rachel & Lia ad Iacob: Omnia quæ præcepit tibi Dominus fac.

Matt.15. Sine causa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum.

Matt.17. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite,

CYPRIA. AD CECILI. LIB. II. Epist.3.

Si feceritis quod mando uobis, iam non dicam uos

Ioan.13. *seruos sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, pater etiam de cœlo contestatur dicens: Hic est filius meus dilectus in quo bene consensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendũ putauerit, sed quid prior Christus qui ante omnes est, fecerit. Neq; enim hominis consequi oportet, sed Dei ueritatem, cum per Esaiam prophetã Deus loquatur & dicit: Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Et iterum in euangelio: Reijcitis mandatum Dei, ut traditionem uestram statuatis. Et ideo frater chariſsime, si quis de anteceſſoribus nostris, uel ignoranter, uel simpliciter non ob hoc obseruauit & tenuit, quod nos Do-*

Solus Christus audiẽdus est.

Esai.29.

Matt.15.

minus

minus facere exemplo & magisterio suo docuit, po
test simplicitati eius de indulgentia domini uenia cõ
cedi. Nobis uerò nõ poterit ignosci, qui nunc à Do
mino admoniti & instructi sumus. De hoc quoque
ad collegas nostros literas dirigamus, ut ubique lex
euangelica & traditio dominica seruetur, & ab eo
quod Christus docuit & fecit non recedatur. Quæ
ultra iam contemnere, & in errore pristino perse
uerare, quid aliud est quàm incurrere in obiurgatio
nem domini increpantis in Psalmo & dicentis. Ad
quid exponis iustificationes meas, & assumis testa
mentum meum per os tuum? Tu autem odisti disci
plinam, & abiecisti sermones meos retrò. Si uide
bas furem currebas cum eo, & inter mœchos parti
culam tuam ponebas. Exponere enim iustificatio
nes & testamentum Domini, & hoc non idem fa
cere quod fecit Dominus, quid aliud est, quàm ser
mones eius abijcere, & disciplinam domini contem
nere? nec terrena, sed spiritualia furta et adulteria
committere, dum quis de Euangelica ueritate fura
tur domini nostri uerba & facta, & corrumpit atq;
adulterat præcepta diuina. Nam si sacerdotes dei et
Christi sumus, nõ inuenio quem magis sequi quàm
deum & Christum debeamus, cum ipse in euange

Error mul
torum non
excusat.

Psal. 49.

In uerbo
domini per
manere de
bemus.

Ioan.8. lio maximè dicat, Ego ſum lumen mundi, qui me ſequutus fuerit, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ uitæ. Ne ergo in tenebris ambulemus, Chriſtum ſequi & præcepta eius obſeruare debemus,

Matt. 28. quia & ipſe in alio loco mittens Apoſtolos dixit. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo et in terra. Ite ergo & docete omnes Gentes, tingentes eos in nomine patris & filij, et ſpiritus ſancti. Docete eos obſeruare omnia quæcunque præcepi uobis. Quare ſi in lumine Chriſti ambulare uolumus, à præceptis eius et monitis nõ recedamus, agentes gratias, quod dum inſtruit in futurũ quid facere debeamus, de preterito ignoſcit quod ſimpliciter errauimus. Et quia iam ſecundus aduentus nobis appropinquat, magis ac magis benigna eius ac larga dignatio corda noſtra luce ueritatis illuminat, ut cum in claritate ſua & maieſtate cœleſti uenire cœperit, inueniat nos tenere quod monuit, obſeruare quod docuit, facere quod fecit.

Lux euãgelica quotidie magis aperitur.

Pſal.39. In capite libri ſcriptum eſt de me, ut facerẽ uoluntatem tuam Deus meus uolui: & legem tuam in medio cordis mei.

Labia

Labia uestra locuta sunt mendaciũ & lingua uestra iniquitatem fatur. Non est qui inuocet iustitiam, neque qui iudicet uerè, sed confidunt in nihili, & loquuntur uanitates. Esai. 59.

Nolite confidere in uerbis mendacij, dicentes: templum Domini, templum Domini, templũ Domini est. Ecce uos confiditis uobis in sermonibus mendacij, qui non proderunt uobis. Hie. 7.

Quomodo dicitis: sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? Verè mendacium operatus est stilus mendax scribarum. Confusi sunt sapientes perterriti & capti sunt. Verbum enim Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis. Hier. 8.

Sermonẽ quem loquutus es ad nos in nomine Domini, nõ audiemus ex te, sed facientes faciemus omne uerbum, quod egreditur de ore nostro & cæt. Hier. 44.

CYPRIANVS IN TRACTA. III de ſimplicitate Prælatorum.

Matt. 7. Qui audit (inquit) uerba mea & facit ea, ſimilabo eum uiro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram. Deſcendit pluuia, aduenerunt flumina flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim fuit ſuper petram. Verbis igitur eius inſiſtere, quæcunq; & docuit & fecit, diſcere & facere debemus. Cæterum credere ſe in Chriſtū quomodo dicit, qui non facit quod Chriſtus facere præcepit? aut unde perueniet ad præmiū fidei, qui fidem non uult ſeruare mandati? Nutet neceſſe eſt & uagetur, & ſpiritu erroris arreptus, uelut puluis quem uentus excutit, uentiletur. Nec ambulando proficiet ad ſalutem, qui ſalutaris uiæ non tenet ueritatem. Cauenda ſunt autem non ſolum quæ ſunt apertè manifeſta, ſed & aſtutè fraudis ſubtilitate fallentia. Quid uerò aſtutius, quidue ſubtilius, quàm ut Chriſti aduentu detectus ac proſtratus inimicus (poſtquàm lux Gentium uenit, et ſoſpitandis hominibus ſalutare lumen effulſit, ut ſurdi auditum ſpiritualis gratiæ admitterent, aperirent ad Deum oculos ſuos cæci, infirmi æterna ſanitate reualeſcerent, claudi ad Eccleſiam currerent multi

Verbis Chriſti inſiſtere debemus.

Fraus & fallacia diaboli.

multi claris uocibus et precibus orarent) uidens ido
la derelicta, & per nimium credentium populũ se-
des suas, ac templa deserta, excogitauerit nouam
fraudem, ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat
incautos? Hæreses inuenit & scismata, quibus sub-
uerteret fidem, ueritatem corrumperet, scinderet
unitatem. Quos detinere non potest in uiæ ueteris
cæcitate, circunscribit & decipit noui itineris erro
re. Rapit & de ipsa Ecclesia homines, & dum sibi
iam appropinquasse lumini, atq; euasisse seculi no-
ctem uidentur, alias nescientibus tenebras rursus in
fundit, ut cum Euangelio Christi, & cum obserua-
tione eius, & lege non stantes, Christianos se uo-
cent, & ambulantes in tenebris habere se lumen ex
istiment, blandiente aduersario atq; fallente, qui se-
cundum Apostoli uocem, transfigurat se in ange-
lum lucis, & ministros subornat suos, uelut mini-
stros ustitiæ, asserentes noctem pro die interitum
pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiã
sub prætextu fidei, Antichristũ sub uocabulo Chri
sti, ut dum ueri similia mentiuntur, ueritatem subti-
litate frustrentur. Hoc eò fit fratres dilectissimi dũ
ad ueritatis originem non redditur, nec caput quæri
tur, nec magistri cœlestis doctrina seruatur. Quæ si

In eos qui sectas faciunt et Phariſæos.

Mala multa ex neglectu uerbi dei.

quis consideret et examinat, tractatu longo, atq; argumentis opus non est. Probatio est ad fidem facilis, compendio ueritatis.

CHRYSOST. IN OPERE imperfecto. Cap. 7.

Matt. 7. Erat enim docens eos sicut potestatem habens.

Omnis doctor est seruus legis, quia neq; supra legem addere potest aliquid de suo sensu neq; subtrahere aliquid, secundum proprium intellectum, sed hoc tantummodo prædicat, quod habetur in lege. Nec enim potest mens humana detrectare, quod sapientia diuina dictat. Sic enim ait Salamon: Ne addas ad uerba Dei, neq; detrahas inde. Qui aũt hoc est ausus facere, se sapientiorẽ putat quàm Deum, et incipit falsus esse testis: quia illud dicit, qd̃ nec auris audiuit, nec oculus uidit. Christus aũt dominus legis est, et subtrahere potest de lege, quod propter necessitatem temporis iußit. Vt puta propter duriciam cordis, iußum fuerat dare libellum repudij dominus illud quaſi potestatem habens subduxit, dicens: Quod Deus coniunxit, homo nõ separet. Item & addidit quod propter infirmitatem hominũ minus fuerat iußũ, ut puta antiquis dictum est: Nõ occides,

Omnis doctor est seruus legis.
Prou. 30.
Christus est Dominus legis et sabbati.
Matt. 5.
Mat. 19.

cides: ego aũt dico non iraſceris. Ideò ergo mira/bantur, quia nõ quaſi ſeruus legis ſub poteſtate cõ/ſtitutus illud docebat quod fuerat iuſſum. Sed qua/ſi dominus legis, & habens poteſtatem ſua autori/tate addebat, ſupra quàm fuerat dictũ dicens: Anti quis dictum eſt hoc: ego autẽ dico hoc &c.

Ruit enim Hieruſalem, & Iudas cõ cidit: quia lingua eorum et adinuentio nes eorum contra Dominum prouo cauerũt oculos maieſtatis eius. Agni tio uultus eorum reſpondebit eis & peccatum ſuum quaſi prędicauerunt nec abſconderunt. Eſai. 3.

Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Matt. 23.

CHRYSO. IN OPERE IM/perfe. ſuper illud.

Alius enim ſic interpretatur hunc locum, quia per obſeruantias inquit dicrum dilatant uerba ſua quaſi phylacteria, & oſtendunt populo ea aſſiduè prædicantes quaſi conſeruatorio ſalutis eorum de quibus Chriſtus dicebat: Sine cauſa colunt me, do/centes mandata & doctrinas hominum. Fimbrias autem ueſtimentorum magnificatas, dicit ſuperc/ Mat. 15 Cõtra mã/data homi/num.

minentias

minentias eorundem mandatorum magnificatas. Quando enim minimas illas superfluas obseruationes iustitiarum suarum laudant quasi eximias, & ualde Deo placentes, fimbrias uestimentorum suorum magnificant.

Peccauit Israël & præuaricatus est
Iosue. 7. pactum meum: tuleruntq; de anathemate & furati sunt atq; mentiti, & absconderunt inter uasa sua. Nec poterit Israël stare ante hostes suos: eosq; fugiet quia pollutus est de anathemate. Non ero uobiscum donec conteratis eum qui huiusmodi sceleris reus est &c,

Iosue. 8 Et sic omnia facietis ut iussi.

Esai. 9 Et erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur præcipitati.

Hier. 8 Et sanabant contritiones filię populi mei ad ignominiam dicentes: pax pax, cum non esset pax. Confusi sunt quia abominationes fecerunt. Quin imò confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.

Hęc

Hæc dicit dominus Deus. Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis, ad capiendas animas. Et cum caperent animas populi mei: vivificabant animas eorum, & violabant me ad populum meum propter pugillũ hordei, & fragmentũ panis, ut interficerent animas quæ nõ moriuntur, et vivificarent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. Ezech. 13.

Ego redemi eos, & ipsi loquuti sunt contra me mendacia. Oze. 7.

Væ ei qui multiplicat non sua, usq; quo & adgregat contra se densum lutum? Nunquid non repente consurgent, qui mordeant te, & eris in rapinam eis &c. Abacu. 2.

Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit. Matt. 9.

Neq; mittunt vinum novũ in utres veteres

ueteres; alioquin rumpuntur utres et uinum effunditur & utres pereunt. Sed nouum uinum in utres nouos ponunt & ambo conseruantur.

HIERON. IN HIERE. LIB. Com. Cap. 23.

Quid paleis ad triticum dicit Dominus? Et pulchrè doctrina peruersa paleis comparatur, quæ medullam nõ habent, nec possunt nutrire credentium populos, sed de inanibus stipulis conteruntur. Et quia solẽt hæretici semper prospera pollicери & cælorum regna peccatoribus pandere, ut dicant, parata sunt tibi regna cælorũ, potes imitari maiestatem Dei, ut absq; peccato sis. Accepisti enim liberi arbitrij potestatem, & legis scientiam, per quam conseQui docẽt liberum arbitrium.

quaris id quod uolueris, decipiũntq; blanditijs miseros, & maximè mulierculas oneratas peccatis, quæ circunferuntur omni uẽto doctrinæ, & oẽs auditores suos adulatione decipiũt. In eodẽ. Et ego ad Prophetas dicit Dominus, qui furantur uerba mea unusquisq; à proximo suo. Sic hæretici assumũt testimonia scripturarũ de ueteri et nouo Testamẽto, et furãtur uerba saluatoris unusquisq; à proximo suo Prophetis, apostolis & Euangelistis, & assumunt

2. Thi. 3. Hæretici deprauant testimonia scripturarum.

linguas

linguas ſuas, ut cordis uenena ore pronuncient.

CYPRIANVS MAGNO

Epiſtola. 6. lib. 1.

Qui non eſt mecum aduerſum me eſt. Et qui non mecum colligit, ſpargit. Item beatus Ioannes apoſtolus, nec ipſe ullam hæreſim, aut ſciſma diſcreuit, aut aliquos ſpeciatim ſeparatos poſuit, ſed uniuerſos, qui de eccleſia exiſſent, quiq; contra eccleſiam facerent, Antichriſtos appellauit dicens: Audiſtis, inquit, quia Antichriſtus uenit, nunc aũt Antichriſti multi facti ſunt. Vnde cognouimus quia nouiſſima hora eſt, ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis. Si enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utiq; nobiſcum. Vnde apparet aduerſarios Chriſti, Antichriſtos omnes eſſe, quos conſtet à charitate & ab unitate Eccleſiæ receſſiſſe. In eadẽ: Aſſerãt neceſſe eſt ſinguli quiq; quod faciunt nec uolunt uicti facilè ſuccumbere quamuis ſciant id quod faciunt, nõ licere. Illud mirandum eſt imò indignandum potius & dolendum, Chriſtianos Antichriſtis aſſiſtere, et prœuaricatores fidei atq; proditores Eccleſiæ, intus in ipſa eccleſia contra eccleſiam ſtare.

Lucæ 11.

1. Ioan. 2. Antichriſti ſunt omnes hæretici.

Maximum malũ chriſtianorũ.

Populus qui ad iracundiã prouocat me,

Eſai. 65.

me, ante faciem meã ſemper: qui immolant in hortis & ſacrificãt ſuper lateres: qui habitant in ſepulchris, & in delubris idolorũ dormiunt: qui comedunt carnẽ ſuillam & ius prophanum in uaſis eorũ. Qui dicunt recede á me, nõ approquinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

Ezech. 28 In multitudine negociatiões tuę repleta ſunt interiora tua iniquitate.

Congregare ergo ut brucus, multiNaũ. 4. plicare ut locuſta. Plures feciſti negociationes tuas, quàm ſtellę cœli. Brucus expanſus eſt & auolauit. Cuſtodes quaſi locuſtę, & paruuli tui quaſi locuſtę locuſtarum, quæ conſidunt in ſepibus in die frigoris. Sol ortus eſt & auolauerunt, & non eſt cognitus locus earum ubi fuerint. Dormitauerunt paſtores tui &c.

Facti ſunt mihi omnes ut Sodoma,Hier. 23. & habitatores eius quaſi Gomorra: Nolite audire uerba prophetarũ qui pro

prophetant uobis, & decipiunt uos. Visionem cordis sui loquitur, non de ore Domini.

HIERONYMVS LIBRO IIII.

Commentar. in Matth. cap. 24.

Multi enim uenient in nomine meo, dicẽtes: Ego sum Christus &c. Audistis quia Antichristus uenturus est, nunc autem Antichristi multi sunt. Ego reor omnes hæresiarchas Antichristos esse, & sub nomine Christi ea docere quæ contraria sunt Christo. Nec mirum si aliquos ab his uideamus seduci, cum Dominus dixerit: & multos seducent. Antichristum multi sub nomine Christi docent.

Cum ergo uideritis abominationẽ.

Abominatio desolationis intelligi potest, et omne dogma peruersum quod cũ uiderimus stare in loco sancto, hoc est, in ecclesia, & se ostendere Deũ, debemus fugere de Iudæa ad montes, hoc est, dimissa occidente litera, & Iudaica prauitate, appropinquare montibus æternis, de quibus illuminat mirabiliter Deus. Dogma peruersũ abominatio est

Est uia quæ uidetur homini iusta, nouissima autem eius deducunt ad mortem. Prouer. 14

Ne fueris hypocrita in cõspectu hominum: Eccle. 1

Eccl.7. minum: & ne scandalizeris in labijs tuis. Attende in illis ne forte cadas, et adducas animæ tuæ inhonorationẽ,

Eccl.18. Post concupiscentias tuas non eas, & á uoluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius

Hie.2. faciet te in gaudium inimicis tuis.

Quomodo dicis non sum polluta, post Baalim nõ ambulaui. Vide uias tuas, in conualle, scito quid feceris.

2.Mac.6 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, uir ætate prouectus & uultu decorus aperto ore hians cõpellabatur carnem porcinam manducare. At ille glorioſissimam mortem magis quàm odibilem uitam cõplectens, uoluntariè præibat ad supplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere patienter, sustinens destinauit non admittere illicita propter uitę amorem. Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti propter antiquam uiri amicitiam tollentes eum secreto rogabant

afferri

afferri carnes quibus uesci ei licebat: ut simularetur manducasse, sicut rex mandauerat de sacrificijs carnibus, ut hoc facto à morte liberaretur: & propter ueterem uiri amicitiam hãc in eo faciebãt humanitatẽ, At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiã dignã, & ingentiæ nobilitatis caniciẽ, atq; à puero optimę cõuersationis actus: & secundũ sanctæ & à Deo cõditæ legis constituta respondit. Cito dicẽs præmitti se uelle in infernũ. Nõ enim ætati nostrũ dignũ est (inquit) fingere: ut multi adolescentiũ arbitrantes Eleazarũ nonaginta annorũ transisse ad uitam alienigenarũ, & ipsi propter meã simulationẽ, & propter modicũ corruptibilis uitæ tempus decipiantur: & per hoc maculam atq; execrationẽ meæ senectuti conquirã. Nã si in præsenti tempore supplicijs hominum eripiar: sed manum omnipotentis nec uiuus nec mortuus effugiam.

HIERON. IN MALACH.

Cap. 1. fol. 131.

Malá. 2 Vos autem receßistis de uia, & infirmos feciſtis multos in lege, corrupiſtis teſtamentum Leui, dicit Dominus omnipotens. Et ego dedi uos contemptibiles & diſſolutos in omnes Gentes, pro eo quod non cuſtodiſtis uias meas, ſed accipiebatis perſonas in lege &c. Per Moyſen in Deuteronomio ſum locutus: Date Leui doctrinam eius ueritatẽ uiro iuſto & reliqua. Vos autem receſſiſtis à uia recta ſiue declinaſtis, dicente me: Non declines neq; ad dextrã, neq; ad ſiniſtrã, & infirmos feciſtis multos in lege, ſiue ſcandalizaſtis. Declinare ad dexteram, eſt abſtinere à cibis quos deus creauit ad utendum: condemnare nuptias, eſt in illud incurrere, quod in alio loco ſcriptum eſt: Ne ſis iuſtus multum. Ad ſiniſtri diuertere, eſt cũ quis luxuriæ ſe tradit, & libidini, & ſcandalizat multos in lege, cui melius eſt ut mola aſinaria ſuſpendatur in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Declinare ad dexterã et ſiniſtrã.

Eccle. 7

AVGVST. LIB. II. CAP. XIX.

Ad inquiſitiones Ianuarij.

Præſũptionibus hoĩm ſubijcimur

Sed hoc nimis dolco, quia multa quæ in diuinis libris ſaluberrima præcepta ſunt minus curantur, & tam

tam multis præsumptionibus plena sunt omnia ut grauius corripiatur, qui per octauas suas terram nudo pede tetigerit, quàm qui mentem uinolētia sepelierit. Omnia itaq; talia, quæ neq; sanctarū scripturarum autoritatibus continentur, nec in concilijs Episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine uniuersæ Ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorū locorum, diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita ut uix aut omnino nunquam inuenire possint causæ, quas in eis instituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione recsecanda existimo. Quamuis enim neq; hoc inuenire Religionē
poßit, quomodo contra fidem sint, ipsam tamen re- christianā
ligionem, quàm paucißimis & manifestißimis cele Deus libe-
brationum sacramentis, misericordia dei esse liberā ram fecit.
uoluit, seruilibus premunt oneribus, ut tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiam, si tempus libertatis nō agnouerint, legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subijciuntur. Sed Ecclesia Dei intra multam paleam, multaq; zizania constituta, multa tolerat, & tamen quæ sunt contra fidē, uel bonā uitam, nō approbat, nec tacet, nec facit.

Custodite mandata mea. Nolite fa- Leuit. 18
cere quæ fecerunt hi qui fuerūt ante

uos, & ne polluamini in eis, Ego Dominus Deus uester.

Exod. 25. Inspice & fac secundum exemplum quod tibi monstratum est in monte.

Hier. 16. Verè mendaciũ possederunt patres nostri: uanitatẽ quæ eis non profuit.

AVGVST. LIB. III. DE BAPTISMO cõtra Donatũ. Cap. 11.

Itẽ Honoratus Attuca dixit. Cũ Christus ueritas sit, magis ueritatẽ, q̃ cõsuetudinẽ sequi debemus.

RESPONSIO AVGVST.

Si ueritas autem id aperuerit esse retinendum, quod illa consuetudo præscripserat, manifestum erit, nec illam frustra fuisse institutã, atq; roboratã.

Veritatem nõ cõsuetudinẽ sequi debemus.

FELIX EPISCOPVS.

Nemo consuetudinem rationi & ueritati præponat, quia consuetudinem ratio & ueritas semper excludunt.

SENTENTIA CASTI EPIscopi. Cap. 5.

Qui contempta ueritate præsumit consuetudini sequi, aut circa fratres inuidus est et malignus, quibus ueritas reuelatur, aut circa Deum ingratus est cuius inspiratione ecclesia eius instruitur.

Cypri

CYPRIANVS AD POMPEIVM
cõtra Epistolã Stephani

Nec consuetudo quæ apud quosdam obrepserat impedire debet, quò minus ueritas prævaleat et uincat. Nam consuetudo sine ueritate, uetustas erroris est, propter quod relicto errore, sequamur ueritatem. Vide Tertullianũ libro de uirginibus uelandis in principio, de consuetudine.

Statera dolosa abominatio est apud Deũ: & pondus æquũ uoluntas eius Prou. 11.

Pondus et pondus, mẽsura et mẽsura utrunq; abominabile est apud deũ

Abominatio est apud Deũ pondus & pondus; statera dolosa nõ est bona Prou. 20.

Nõ habebis in saccellis diuersa pondera, maius & minus, nec erit in domo tua modius maior et minor. Pondus habebis iustũ & uerũ & modius æqualis & uerus erit tibi &c̃. Abominabitur em̃ Dñs eum qui facit hęc & auersatur omnem iniustitiam. Prou. 20. Deut. 25.

Mane consurgens contestatus sum & dixi: Audite uocem meam, & nõ audierunt, nec inclinauerũt aurẽ suã

sed abierunt unusquisq; in prauitate cordis sui mali &c̃. Inuenta est coniuratio in uiris Iuda, & in habitatoribus Hierusalem. Reuersi sunt ad iniquitates patrum suorum prioris, qui noluerunt audire uerba mea.

Mich. 6 Nunquid iustificabo stateram impiã, & sacelli pondera dolosa? In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea, loquebantur mendacium, & ligna eorum fraudulenta, in ore eorum.

AVGVST. LIBRO DE BAPTIsmo contra Donat. libro 2. cap. 6.

Non afferamus stateras dolosas, ubi appendamus quod uolumus, & quomodo uolumus pro arbitrio nostro dicentes: hoc graue est, hoc leue, sed afferamus diuinam stateram de scripturis sanctis tanquã de thesauris dominicis, & in illa quid grauius sit, appendamus, imò non appendamus, sed à domino appensa recognoscamus.

Eccl. 45 Et dedit eis in præceptis suis potestatem in testamento iudiciorum, docere Iacob testimonia, & in lege sua

lucem

lucem dare Israël. Quia contra illum steterunt alieni, & propter inuidiam circundederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan, & Abiron, & congregatio Chorę in iracundiam &c̄.

Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Oīa ergo quę-cūq; dixerint uobis seruate, secundū opera uerò eorum nolite facere. Matth. 23

AVGVST. SVPER IOAN.

Tract. 46. Cap. 10.

Sedendo enim super cathedram Moysi, legē dei docent, ergo per illos deus docet. Sua uerò illi si uelint docere, nolite audire, nolite facere. Certè enim sumat. tales sua quærunt, non quæ Iesu Christi. Sua docere nullus præsumat.

AVGVST. DE DOCTRINA Christiana, lib. 4. cap. 27.

Dicunt enim & non faciunt. Vnde ait & Apostolus: Siue occasione, siue ueritate Christus annuncietur. Christus autem ueritas est, & tamen nō ueritate etiā annunciari ueritas potest, id est, ut prauo & fallaci corde, quæ recta & uera sunt prædicentur. Si quippe annunciatur Christus ab eis qui sua quærunt Philip. 1 Prauo corde Christus ab aliquibus prædicatur.

quærunt, non quæ Iesu Christi. Sed quoniam boni fideles non quemlibet hominem sed ipsum Dominum obedienter audiunt, qui ait. Quæ dicunt facite, quæ aũt faciunt, facere nolite: dicunt enim & nõ faciunt, ideo audiuntur utiliter etiã qui inutiliter agunt. Sua enim quærere studentsed sua docere nõ audent, de loco scilicet superiore sedis ecclesiasticæ quem sana doctrina constituit. Propter quod ipse Dominus, priusquam de talibus, quod cõmemorauit diceret, præmisit, Super cathedram Moysi sederũt Illa ergo cathedra nõ eorũ sed Moysi, cogebat eos bona dicere, etiã nõ bona facientes. Agebant ergò sua in uita sua: docere autem sua cathedra illos nõ permittebat aliena. Multis itaq; prosunt dicendo non faciunt, sed longè pluribus prodesset faciendo quæ dicunt.

Sup cathedrã Moysi qui rectè sedent.

ORIGE. IN MATTHAEVM Homc. 25.

Super cathedrã Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi &cæ. Quod arbitror huiusmodi est. Qui legem Moysi profitentur se interpretari, & in hoc gloriantur, aut qui super ascendere hæc se profitentur hi sedẽt super cathedrã Moysi. Qui ergo nõ recedunt à litera legis, Scribæ dicuntur: Qui aũt mutus

aliquid

aliquid profitentes, diuidũt ſeipſos quaſi meliores à multis. ſecundũ hoc Phariſæi dicuntur, qui interpretantur diuiſi et ſegregati. Phares enim diuiſio appellatur. Poſt aduentũ aũt Chriſti, ſedent ſuper cathedrã eccleſiæ quæ eſt cathedra Chriſti et thronus. Sicut autẽ ſuper cathedrã Moyſi, malè quidẽ ſedebant Scribæ & Phariſæi, bene autẽ quæ ate intelligebãt legẽ, atq; tradebãt: ſic et ſup eccleſiaſticã ſedent qdẽ dicẽtes, quæ facere oportet unũquenq; nõ aũt facientes, & alligãtes onera grauia imponũt ſuper humeros hominum, ipſi nec digito uolentes ea mouere. De quibus dicebat ſaluator: Quicunq; ſoluerit unum de mãdatis iſtis minimis & docuerit homines ſic, minimus uocabitur in regno cœlorum. Et ſecundnm opera eorum ne facia tis, ſed omnia quæ dixerint uobis, facite. Reprehendit ergo huiuſmodi præceptores, qui non ſolũ quæ dicunt non faciunt, ſed etiam crudeliter & ſine miſericordia, & non ſecundũ æſtimationem uirium uniuſcuiuſq; audientis, ſed maiora uirtute ipſorum iniungunt, ut pote qui prohibent nubere, & ab eo quod expedit, ad immoderatam immundiciam compellunt. Qui docent etiam abſtinere à cibis.

Quiſcribæ et qui phariſæi dicuntur.

Cathedra eccleſiæ.

Matt. 23.

Matt. 5.

Inlatores legum importabiliũ.

à cibis, & alia huiusmodi, ad quæ nõ omnino opor-
Matth. 11 tet cogere homines fidèles, alligat per uerbũ expo-
sitionis suæ, onera grauia, citra uoluntatem Christi
dicentis: Iugum meum suaue est, & onus meũ leue.
Et frequenter uidere est eos qui talia docent, con-
traria agere sermonibus suis, omnia facientes pro-
Docere & pter personas hominũ, & glorias uanas, sicut subse-
facere debe quens sermo demonstrat, dicens: Omnia opera sua
mus. faciunt, ut uideantur ab hominibus.

ORIGENES IN EZECH.

Homilia septima.

Matth. 23 Omnia enim quæcunq; uobis dicunt facite, iuxta
opera autem eorum nolite facere. Ista sermo de me
est qui bona doceo, & cõtraria gero, & sum sedens
super cathedram Moysi quasi Scriba et Pharisæus.
Præceptum tibi est ô populo, si non habueris accu-
sationem doctrinæ peßimæ, & aliorum ab Ecclesiæ
dogmatum, conspexeris uerò meam culpabilem ui-
tam, atq; peccata, ut nõ habeas iuxta dicentis uitã
Nullũ imi- tuam instituere, sed ea facere quæ loquor. Nullum
temur præ imitemur, & si uolumus imitari quempiam, propo-
ter Christũ situs est nobis ad imitandum Christus Iesus. Descri-
pti sunt Actus Apostolorum, & Prophetarũ gesta
de sacris uoluminibus agnoscimus, illud exemplar
firmum

firmum est, illud propositũ solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur.

Speculatores eius cæci omnes nescierunt: uniuersi canes muti non ualentes latrare: uidentes uana, dormientes & amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerũt intelligentiam. Omnes in uiam suam declinauerunt, unusquisq; ad auaritiam suã, à summo usq; ad nouissimũ. Venite sumamus uinũ, & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius. Esa. 56

Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquiũ sancti Israël blasphemauerunt. Ideò iratus est furor Domini in populũ suum, & extendit manũ suam super eum, & percussit eum. Et conturbati sunt montes, & facta sunt morticinia eorum quasi stercus in medio platearum. Esa. 5

Væ pastoribus Israël, qui pascebãt semetipsos. Nónne greges à pastoribus pa- Ezech. 34

bus pascuntur? Lac comedebatis & lanis operiebamini, & quod crassũ erat occidebatis: gregem autem meũ non pascebatis.

Ozeæ. 4. Et oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum & ego. Secundum multitudtnem eorum sic peccauerunt mihi, gloriam eorum in contumeliam mutabo &c̃. Et erit sicut populus sic sacerdos. Et uisitabo super eum uias eius et cogitatiões eius reddam ei.

Ozeæ. 8. Ipsi regnauerunt, et nõ ex me, principes extiterunt, & non cognoui: Aurum argentũ suum fecerunt sibi idola ut interirent.

Ozeæ. 9. Venerunt dies uisitationis, uenerũt dies retributionis. Scitote Israel stultum prophetam, insanum uirum spiritualem. Propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinẽ amẽtiæ speculator Ephraim cum Deo meo propheta laqueus ruinæ factus est super omnes uias eius. Insania in domo Dei eius.

Quia

Quia ego ſuſcitabo paſtorẽ in terra, qui derelictum non uiſitabit, diſperſum non quæret, & cõtritũ non ſanabit, & id quod ſtat, nõ enutriet, & carnes pinguiũ comedet, & ungulas eorum diſſoluet: O paſtor & idolum derelinquentes gregem. Zach. 11.

Et nunc ad uos mandatum hoc ô ſacerdotes. Si nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper cor, ut detis gloriã nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in uos egeſtatem & maledicam benedictionibus ueſtris, et maledicam illis, quoniam nõ poſuiſtis ſuper cor Mala. 2.

CYPRIA. TRACTATV. I.

contra Demetria.

Audite ſermonem Domini filij Iſraël, quia iudicium Domini eſt aduerſus incolas terræ, eo q; neq; miſericordia, neq; ueritas, neq; agnitio Dei eſt ſuper terram: ſed execratio, & mendaciũ & cædes & furtũ, & adulteriũ diffuſum eſt ſuper terrã. etc Indignari ſe Deus dicit & iraſci, eo q; agnitio Dei nõ ſit in terris, et deus nõ agnoſcitur, nec timetur Oſeæ. 4. Neq; ueritas neq; agnitio dei ſuper terrã.

Delicta

Impatiẽtia hominum.

Delicta mendaciorum & libidinum, fraudum, crudelitatis, blasphemiarũ, impietatis, & furoris deus increpat, & incusat, & ad innocentiam nemo conuertitur. Indignamini, indignari Deum, quasi aliquid boni malè uiuendo mereamini, quasi non omnia ista quæ accidunt, minora adhuc sint et leuiora peccatis uestris &c. De sterilitate aut fame quereris, quasi famem maiorem siccitas quàm rapacitas faciat, quasi nõ de captatis annuorum incrementis, & preciorum cumulis flagrantior inopiæ excrescat ardor. Quereris cludi hymbribus cœlum, cum sic horrea cludantur in terris. Quereris minus nasci, quasi quæ nata sunt, indigentibus præbeantur. Pestem & luem criminaris, cum peste ipsa & lue, uel detecta sint, uel aucta crimina singulorum, dum nec

Auaritia erga defunctos.

infirmis exhibetur misericordia, & defunctis auaritia inhiat ac rapina ijdem ad pietatis obsequiũ timidi, ad impia lucra temerarij, fugientes morientũ funera, & appetentes spolia mortuorum, ut appareat in ægritudine sua miseros ad hoc forsitan derelictos esse, ne possint dum curantur, euadere. Nam perire ægrum uoluit, qui censum pereuntis inuadit. Tantus cladium terror dare non potest innocentiæ disciplinam, & inter populum frequenti strage nocentem

rientem

rientem nemo considerat esse se mortalem. Passim discurritur, rapitur, occupatur. Prædandi dissimulatio nulla, nulla cunctatio est. Quasi liceat, quasi oporteat, quasi ille qui non rapit, damnum & dispendium proprium non sentiat, sic unusquisq; rapere festinat. In latronibus est utcunq; scelerum aliqua uerecundia, auidas fauces & desertas solitudines diligunt & sic illic delinquitur, ut tamen delinquentiũ facinus tenebris & nocte ueletur. Auaritia palam sæuit, et ipsa audacia sua tuta forti luce abruptæ cupiditatis arma posthabuit. Auaricia prælatorũ. & rapina

Sacerdotes quoq; ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immundiciam quam intro reppererũt in uestibulo domus Domini, quã tulerunt Leuitæ: & exportauerũt ad torrentẽ cedron foras. 2. Para. 29

CYPRIANVS SERMONE DE IEiunio & tentatione Domini.

Si Moysen & Aaron, & Samuelem hodie haberet Ecclesia cum inuocarẽt, exaudirentur. Et oratibus Iob & Noë & Daniele, populo parceretur. Rarus hodie Phinees, qui perfodiat impudicos, rarus Moyses, qui occidat sacrilegos, rarus Samuël, Raritas bonorum prælatorum.

qui inobedientes lugeat: rarus Iob, qui pro filiorũ negligentia ſacrificium offerat: rarus Aaron, qui coram Pharaone communicationes diuinas edicat: rarus Noë, qui his quibus ſubmerſio imminet, arcam bitumine litã prouideat. Flens cum Apoſtolo dico: Inimicos crucis Chriſti, qui terrena ſapiunt, magiſtratus, quorum Deus uenter eſt, qui in his quæ dicere nefas eſt, impudentes lætantur & gloriantur. Venerunt periculoſa tempora, quæ prædixit Apoſtolus, in quibus uoluptatũ amatores magis quàm Dei ſpeciem pietatis habentes, uirtutem uerò abnegantes, inueniuntur præpoſiti innumerabiles, qui ieiunia & orationes nec digito mouent, in quorum manibus iniquitates ſunt, & muneribus eorũ dextera oneratur, fruſtra ab his quærantur miracula, fruſtra auxilia implorentur, non ſunt idonei interceſſores, Domini contẽptores, nec conuenienter ad placandũ eũ accedunt, nec conciliãt quẽ offendunt.

Phil. 3.

Pericula noſtri temporis.

Vox ululatus paſtorũ quia uaſtata eſt magnificentia eorũ: uox rugitus leonum, quoniã uaſtata eſt ſuperbia Iordanis. Hæc dicit dominus Deus meus: Paſce pecora occiſionis: quæ qui poſſederant occidebant, & non dole-

Zach. 11.

dolebant, & uendebant ea dicentes: Benedictus Dominus, diuites facti sumus.

Ego autem dixi forsitan pauperes sunt & stulti ignorantes uiam Domini, & iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt uiam Domini, et iudiciū Dei sui. Et ecce hi magis simul cō fregerūt iugū, ruperunt uincula etc. Hier. 5.

Et eris tu & filij tui inter amicos regis: & amplificatus auro & argento & muneribus multis. Et respondit Mathatias & dixit magna uoce. Et si omnes gentes regi Antiocho obediunt, ut discedant unusquisq; à seruitute legis patrum suorū, & consentiant mandatis eius, ego & filij mei & fratres mei obediemus legi patrum nostrorū. Propitius sit nobis Deus: nō est nobis utile relinquere legē et iustitias Dei. Non audiemus uerba regis Antiochi: nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata ut eamus altera uia. 1. Mac. 2.

CYPRIANVS SERMONE DE Ieiunio & tentatione Domini.

Fol.442.

Mendax est Diabolus et his qui sibi obtemperant multa se daturum promittit. Malum hoc in uniuersa ecclesia uagatur, & communis pestilentia innumerabiles occupat, ut pro gloria huius mũdi, qui liberi erant se uendãt in seruos, et per uitia ad seruitia deputantur, & obligati pacto chirographum subiectionis conscribant Diabolo. Per omne nefas uoluptates emuntur, & per omne scelus copiosæ libidines exequuntur. Iudas ille proditor uenditurus magistrum prætaxatum precium à principibus exegit sacerdotũ: Quid mihi inquit, uultis dare & ego cum uobis tradam? Vsq; ad mortem Domini, amor lucri se ingerit, nec uitæ saluatoris quæstus desiderĩu parcit. Etiã in sinu sacerdotum ambitio dormit ibi sub umbra recubat, in secreto thalami se fraudulenter occultat. Simon Apostolorũ tẽporibus uenalem putans spiritũ sanctũ Petrũ donis aggreditur, & certat emere potestatẽ, per quam plura lucretur. Hæc sacrilegij forma, per omnia officia gradusq; discurrit, & nihil intentatum ambitio prætermittit: Nec dubitet quisquam diaboli hæc esse negocia, & nundi-

Ambitio & luxus sacerdotũ.

Matt.26.

Acto.8.

De simonia ecclesiæ.

mundinatores eius, quicunq; hæc exercent commercia: nec quicquam huiusmodi ab eo, nisi præmissa apostasia, donari. Inuerecundè tentator ambitiosos aggreditur, & conditione perniciosa præmissa talia pollicetur, ultra quæ extendi non possit cupiditas, regnorũ scilicet omniũ monarchiã, et uniuersitatis dominatũ, ut in omnibus mũdanis unus homo quasi Deus habeat potestatem, & cui omnia subiecta sint & generale uestigal excellentiæ principali cuncta persoluant. Quid ultra cupide quæris? quid amplius auare desideras? nunquid & sic potest impleri ambitio tua, aut satiari potest fames tua, offa huius mũdi iniecta dentibus tuis, & faucibus tuis uniuersa rerum massa intrusa? Mundum habes, Deum non habes: mundus transibit, tu cum eo: qui nõ stas, cades transibis & rues.

AVGVST. SVPER IOAN.

Tracta. 49. Cap. 9.

Nam cum Dominus Iesus multa fecisset: non omnia scripta sunt, sicut idem ipse sanctus euangelista testatur, multa dominũ Christum & dixisse & fecisse quæ scripta non sunt. Electa sunt aũt quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere uidebantur.

Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neo meniæ, aut sabbatorũ, quæ sunt umbra futurorum, corpus autẽ Christi. Nemo uos seducat uolens in humilitate & religione Angelorũ, quę non uidit ambulans frustra &c.

Ne tetigeritis, neque gustaueritis: necp cõtrectaueritis, quę sunt omnia in interitu ipso usu secundũ prȩcepta & doctrinas hominum &c.

AVGVST. AD PAVLINVM. Epist. 59.

Ne seducamur umbris.

Per irrisionem quippe uerba posuit eorum, à quibus eos nolebat decipi atq; seduci, qui discernentes cibos, secundum culturam angelorũ, atq; ita de hoc mundo decernentes, dicunt: Ne tetigeritis ne gustaueritis, ne attaminaueritis: cum sint omnia munda mundis. Quibus enĩ ita scribit, metuebat eos seduci umbris rerũ dulci nomine scientiæ, & auerti à luce ueritatis, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Hanc autẽ sub nomine sapientiæ, uel scientiæ curũ, uanarum superfluarúmue obseruationum, et de su-

per

perſtitione gentilitatis, maximeq; ab eis qui Philo
ſophi ſunt nuncupati, et à Iudaiſmo cauendum eſſe
cernebat, ubi erant umbræ futurorum remouendæ,
quoniam lumẽ earum iam Chriſtus aduenerat. Per Cauete à
principatus enim & poteſtates, ſuperſtitio genti- iudaiſmo.
lium uel philoſophi ſeducebant, prædicantes illam
(quam uocant theologiam) per elementa huius mũ
di. Mirabiliter uult autem eos eſſe horum uelut mi-
rabilium contemptores, cum eos oſtendit corpus ſã
ctos illius capitis, dicendo: Et eſtis in illo repleti.
Nemo ergo uos iudicet, inquit, in cibo, tanquàm
ꝓpterea omnia illa dixerit, quia iſti per huiuſmodi
obſeruationes ſeducebãtur à ueritate, qua liberi fie-
bãt. De qua dictum eſt in Euangelio. Et ueritas libe Ioan. 8.
rabit uos. Turpe eſt inquit & nimis incongruum
& à generoſitate ueſtræ libertatis alienum, ut cum
ſitis corpus Chriſti, ſeducamini umbris, et conuinci Conſtituio
uidcamini ueluti peccantes, ſi hæc obſeruare negli- nes homi-
gitis. Nemo ergo uos conuincat, cum ſitis corpus nũ nõ obli-
Chriſti, uolens uideri humilis corde, in cultura an- gant ad
gelorum quæ uidit inculcans. Vel ſicut quidã habẽt peccatum.
Quæ uidit inculcans. Aut enim ſic dicere uoluit.
Quæ non uidit inculcans, quia homines iſta ſuſpi-
tionibus & opinionibus agunt, non quod uiderint

Opinioni/bus mũdus regitur.

ista esse facienda. Aut certè quæ uidit inculcãs, ideo magna existimans, quia uidit ea quibusdam in locis obseruari abhominibus, quorum autoritati habe/ret fidem etiam ratione non reddita, & ideò sibi magnus uidetur, quia ei contigit quorundam sacrorum uidere secreta. His dictis inserit uerba eorum qui decernunt de hoc mundo, per has obseruationes quasi rationabiles affectata uanitate humilitatis inflati Ne tetigeritis, ne gustaueritis &c. Non uult eos in his obseruationibus iudicari, ubi dicitur: Ne tetigeritis &c. Omnia hæc magis ad corruptionem ualent cum superstitiosè ab his abstinetur, ut eis homo abu-

Ne decipiamur per inanem philosophiam.

tatur, id est, non eis utatur secundum præcepta & doctrinas hominũ. Cauete ne quis uos decipiat per Philosophiam. Et quid est Philosophia latinè, nisi studiũ sapientiæ? Sunt ergo inquit ista rationẽ qui/dem habentia sapientiæ, id est, de quibus aliqua ra/tio reddatur: secundũ elemẽta mundi huius, & principatus et potestates, in obseruatione et humilitate cordis. Id enim ista agunt ut superstitionis uitio cor humiliętur: ad nõ parcendũ corpori, dum fraudatur istis escis, quibus compellitur abstinere, non in ho/nore aliquo ad saturitatem carnis, non quod honc/ratius illo magis quàm illo cibo caro saturetur, cum

ad

ad eius necessitatem non pertineat, nisi à quolibet ualetudini apto alimento, reficiat atq; fulciri.

Est solertia certa, & ipsa iniqua. Et est qui emittit uerbũ certũ enarrans ueritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. Eccle. 19.

Spiritus autem manifestè dicit q̃d in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorũ in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam suam, prohibentium nubere, abstinere à cibis quos Deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt ueritatem. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. 1. Thim. 4.

Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia &c. 1. Timo. 1.

Non ergo amplius inuicem iudicemus Rom. 14.

mus, sed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculum fratri. Omnia quidē sunt munda, sed malum est homini qui per offendiculum manducat.

AVGVSTINVS LIB. CONTRA Adamantum Maniche.

Cap. 14.

Omnia munda mūdis.

Nam & munda omnia Apostolus dixit secundū fidem, & ei esse immunda, qui putat immunda, & tunc esse ab eis temperandum cum per offensionem accipiuntur, id est, cum aliquis infirmus putat sibi ab omnibus carnibus temperandum, ne incidat in carnem immolatitiā, & ideo eum qui manducat potest arbitrari in honorem idolorū id facere, & ex eo grauiter offendi, cū ipsa immolatitia caro, si ex fide à nesciente accipiatur, neminem maculet. Vnde alio

2. Cor. 10. loco idē Apostolus interrogare uetat, cum quid de macello emitur, uel ab aliquo infideli quisquam ad mensam uocatus, in mensa eius exhiberi sibi carens

2. Thi. 4. uidet quas isti immundas arbitrantur, non propter immolationem, sed quia carnes sunt, cum Apostolus clamet & omnia munda esse, & omnem creaturam bonam esse, & omnia sanctificari per uerbum & orationē, & tamen temperandum ab eis, si quis

forte

fortè infirmus offenditur. Et quodã loco iſtos aper tiſſimè ſignificauit dicentes. In nouiſſimis tempori bus futuros quoſdam prohibentes nubere, abſtinen tes à cibis, quos creauit Deus. Hos enim tales pro priè deſignat, qui non propterea temperant à cibis talibus, ut aut concupiſcentiam ſuam refrenent, aut infirmitati alterius parcant, ſed quia ipſas carnes immundas putant, et earum creatorem Deũ eſſe ne gant. Nos autem teneamus Apoſtolicam diſciplinã dicentem: quod omnia munda mundis, ſeruata mo deratione Euangelica, ut non grauentur corda no ſtra in crapula & ebrietate, & curis huius uitæ. In probi bitores nu ptiarum. Lucæ. 12.

Bonũ eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis, quę non profuerunt ambu lantibus in eis &cęt. Hebr. 13.

ATHANASIVS LIBRO COM mentariorum in Epiſtolam ad Hebræos.

Hæc ſunt profectò peregrinæ illæ doctrinæ. Ar guit autem eos qui Iudaicam ciborum abſtinentiã & obſeruationem induxerant. Eſcis enim uos in quiens gratia, hoc eſt fide ſtabiliendi, reddèdiq; cer tiores nil eſſe prorſus immundum, & pura eſſe credenti omnia. Eſt itaque fides hæc, non eſcarum obſer

obseruatio necessaria. Qui enim à cibis præcauerint id est, qui in eiusmodi escarum obseruationem semper intendunt, perspicuũ est, nil hos profecisse Vt qui extra ueros fidei terminos diuagentur, & legi inseruiant prorsus inutili. Quid enim commodi ex ea obseruatione assequebantur? Quandoquidem adeò essent flagitiosi, ut nequirent sacrificiorum fieri participes

Matth. 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed hoc quod procedit ex ore coinquinat hominem.

2. Cori. 10. Omne quod in macello uenit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

Rom. 14. Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationũ alius enim credit manducare se omnia, qui autẽ infirmus est, olus manducet &c̃.

AVGVST. LIB. PROPOSITIONUM IN EPIST. AD ROMANOS.

propositione. 96.

Infirmum autem in fide recipite, non in dijudicationibus cogitationum. Hoc dicit, ut eam qui infirmus

mus in fide est, recipiamus, et nostra infirmitate in firmitatem eius sustineamus, neq; dijudicemus cogitationes eius, id est, quasi ferre audeamus sententiam de alieno corde, quod non uidemus. Id consequitur & dicit. Et alius credit quidem manducare se omnia. Qui autem infirmus est, olus manducet. Quia illo tempore multi iam firmi in fide, & scientes secundum scientiam Domini, quod non macularent ea quæ in os intrant, sed quæ exeunt, indifferenter sumebant cibos salua conscientia. Quidã uerò infirmiores abstinebant à carnibus & à uino ne uel nescientes inciderent in ea quæ idolis sacrificabãtur. Omnis enĩ tunc immolatitia caro in macello uenundabatur, & de primitijs uini libabant Gentes simulachris suis, & quædam in ipsis torcularibus sacrificia faciebant. Iubet ergo Apostolus & his qui salua conscientia talibus alimentis utebantur non spernere infirmitatem illorum, qui se à talibus cibis & potu abstinebant. Et illis infirmis, ne eos qui carnibus uescebantur & uinum bibebãt tanquàm pollui iudicarent. Firmi enim infirmiores contumaciter contemnebant, & infirmi firmos temerè iudicabant. Quod autem dicit. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Ad hoc dicit ut de his rebus

Alter alterius onera portare.

Mar. 13.

A carnibus quidã tempore Pauli quare abstinebant.

Quãdo iudicare fratrem possumus & quãdo nõ.

bus quæ possunt & bono animo fieri, & malo, iudicium Deo dimittamus, nec audemus de alterius corde quod non uidemus ferre sententiam. In his uerò rebus, quæ ita cõprehendũtur, ut eas bono animo et casto fieri nõ posse manifestum sit, non reprobatur si iudicemus. Itaq; hoc quod de cibis dicitur, quia ignoratur quò animo fiat, non uult nos esse iudices sed Deum. De illo autem nefario stupro, ubi uxorem patris sui quidam habuerit præcepit debere iudicari. Ergo quæcunq; facta ita manifestantur, ut nõ possit dicere bono animo feci, iudicanda sunt à nobis: quæcunq; aũt ita fiunt, ut quo animo fiant incertum sit, nõ sunt iudicanda, sed seruanda iudicio Dei. Sicut scriptum est: Quæ occulta sunt Deo: quæ autem palam sunt, uobis & filijs uestris. Quod Gentes si bene considerent, intelligant ista fide, qua iam credant omnia munda mundis, non se debere insultare his, si qui fortè infirmi excircumcisione fuerint, qui propter communicationem idolorum, nullas omnino audeant carnes attingere &cæ.

1. Cori. 5.

2. Thi. 3. Hoc autem scito, quia in nouissimis diebus instabũt tẽpora periculosa, et erũt homines seipsos amãtes, cupidi elati,

elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectiõe, ſine pace, criminatores, incontinẽtes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, cęci, uoluptatum amatores magis quàm Dei. Habentes ſpeciem quidem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes. Et hos deuita. Ex his enim ſunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quę ducuntur uarijs deſideriis, ſemper diſcentes, & nunquã ad ſcientiã ueritatis peruenientes.

Sunt enim multi etiã inobedientes uaniloqui, & ſeductores: maximè autem qui de circunciſione ſunt, quos oportet redargui, qui uniuerſas domos ſubuertunt docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Tit. 1.

Fuerunt uero pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in uobis erunt magiſtri mẽdaces, qui introducẽt ſectas per- 2. Petr. 2.

perditionis & eum qui emit eos deſi negantes, ſuper inducentes ſibi celerem perditionem. Et multi ſequenter eorum luxurias, per quos uia ueritatis blaſphemabitur, & in auaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur &c. Per totum caput.

In epiſtola Iudæ.

Vos autem chariſſimi memores eſtote uerborũ quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant uobis. Quoniam in nouiſſimis temporibus uenient illuſores, ſecundum deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos animales, ſpiritum non habentes &c.

HIERON. LI. COMMENT. in Hierre. Cap. 3.

Vade & clama, ſiue lege ſermones iſtos contra aquilonem & dices: Reuertere aduerſatrix Iſraël.

Omnis autem hæreticus habitat in Aquilone, et calorem fidei perdidit, nec audire poteſt illud Apoſtoli: Spiritu feruentes. Et quia ſe uoluptatibus tradidit

didit, receßit à Domino, & dispersit uias suas alienis dogmatibus, & uoluptatem secutus est. Nulla enim hæresis, nisi propter gulam uentremq; construitur, ut seducat mulierculas oneratas peccatis, de quibus uerè dicitur, Qui deuorãt plebem meam uelut escam panis. Et quos Christus notat: Deuorantes domos uiduarum. Rom. 12 Hæresis propter gulam cõstruitur. Psal. 13

Conuertimini ad me filij reuertẽtes.

Iudæi impletum hoc putant post reuersionem ex Babylone sub Cyro rege Persarum, sed melius in aduentu Christi, quando reliquiæ saluæ factæ sunt. Et dati sunt pastores iuxta cor eius, Apostoli & Apostolici uiri, & pauerunt credentium multitudinem, non in Iudaicis ceremonijs, sed in scientia Christi atq; doctrina. Et in toto orbe prædicatione Euangelij seminata, nequaquam in arca Domini, quæ custos fuit legis Mosaicæ habebant fiduciam, sed ipsi erũt templum Dei. Nec iuxta errantes Nazareos, abolitis sacrificijs inseruient, sed spiritualẽ cultum sectabuntur. Christiani in scientia Christi sũt docendi.

Quod si uolueritis Gentium harũ quæ inter uos habitãt erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia atq; amicitias copulare: iam nunc sci

tote quia dominus Deus ueſter non eas deleat ante faciem ueſtrã, ſed erũt uobis in foueam ac laqueum & offendiculum ex latere ueſtro: & ſudes in oculis ueſtris: donec uos offerat & diſperdat de terra hac optima quã tradidit uobis &c̃. Et Iudic. 2.

Num. 33 Sed & de ſolitudine Sinai egreſſi, uenerũt ad ſepulchra concupiſcẽtiæ.

Eccle. 32 Qui timent Dominũ, accipient doctrinam eius: & qui uigilauerint ad illum, accipient benedictionem. Qui quærit legẽ implebitur ab ea, & qui inſidioſe agit, ſcandalizabitur in ea. In uia ruinæ nõ eas, & non offendes in lapides: nec credas te uiæ laborioſæ, ne ponas animæ tuæ ſcandalum.

Eccle. 33 Homo ſenſatus credit legi Dei: & lex illi fidelis.

Iſa. 8. Pro eo quod abiecit populus iſte aquas Siloë, quæ uadunt cum ſilentio, & aſſumpſit magis Raſim, & filiũ Romeliæ, propter hoc ecce Dñs adducet ſuper eos aquas fluminis fortes &

tes & multas, regem Assyriorum.

Omnes sitientes uenite ad aquas: et qui non habetis argentũ, properate, emite, et comedite. Venite emite absque argento, & absque ulla commutatione uinum & lac. Quare appenditis argentum, non in panibus, & laborẽ uestrũ, nõ in saturitate. Audite audientes me, & comedite bonũ, & delectabit̃ in crassitudine anima uestra. Inclinate aurem uestrã et uenite ad me, audite & uiuet anima uestra. Esa. 55

Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, & non audierũt uocẽ meam, & non ambulauerunt in ea, et abierunt post prauitatem cordis sui, & post Baalim, quod didicerũt à patribus suis. Idcirco hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israël, Ecce ego cibabo populum istum absinthio, & potum dabo eis aquã fellis, & dispergam eos in gentibus, quas non nouerunt ipsi & patres eorum, & mittam post eos gladiũ, donec consummant̃. Hier. 9

Hierc.26 Sí non audieritis me, ut ambuletis in lege mea quam dedí uobis, ut audiatis ſermones ſeruorum meorum Prophetarũ, q̃s ego miſi ad uos &c̃. Et Amos 4.

Aggei 1 Ponite corda ueſtra ſuper uias ueſtras. Seminaſtis multũ, & intuliſtis parum. Comediſtis & non eſtis ſatiati. Bibiſtis, & non eſtis inebriati. Operuiſtis uos, & nõ eſtis calefacti. Et qui merces congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum &c̃. Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factum eſt minus. Et intuliſtis in domum, & exufflaui illud. Quã ob cauſam dicit Dominus? Quia domus mea deſerta eſt, & uos feſtinatis unuſquiſq; in domũ ſuam &c̃.

Sapien. 5. Ergo errauimus à uia ueritatis: & iuſtitiæ lumen non luxit nobis. Laſſati ſumus in uia iniquitatis & perditionis, & ambulauimus uias difficiles: uiã autẽ Domini ignorauimus.

Idem

IDEM HIERON. IN AGGEVM

Capite primo, tomo sexto.

Vocata est autem siccitas, siue gladius super terram & super montes, ut nõ proferant triticum & uinum, & oleum, & quæcũq; sponte gerat humus. Vocatur ita q; uel inducitur uiuens sermo Dei, & efficax & acutus super omnem gladium bicipitem, ut anima negligens quæ terra interpretatur, arens & magis in concauis habitare, quàm domum Dei extruere desiderat, eius mucrone feriatur, & quicquid fructuum se putat habere, disperdat. Infertur etiam gladius super montes eleuantes se aduersus scientiam Dei, & super frumentum, & uinum, & oleum, quibus quasi cibis & potu & refectione, hæreticorũ conciliabula deceptis populis blandiũtur. Congruè quis dixerit, panem illorum esse panem luctus, & furorem draconum esse uinum eorum, et furorem aspidum insanabilem. Oleum quoque promissionem de cœlestibus, quo quasi ungunt discipulos, & laborum præmia pollicentur, quæ detestatur Propheta dicens: Oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meum. Sed & alia quæ absq; autoritate & testimonijs scripturarum quasi traditione Apostolica, sponte reperiunt atq; confingunt, per-

Per quæ hæretici homines decipiuntur.

Psal. 140

Oĩa opera externa hæreticis non prosunt. Galat. 3

cutit gladius Dei (homines & iumenta) cogitationes & sensus eorum accipiamus, uel certè rationabiles, id est, doctos & indoctos pariter, & omnem laborem manuum, & ieiunia eorum, & obseruationes uarias, et humi dormitiones. Qui tribus quadragesimis per annum ieiunantes, & humiliantes animũ suum, & uel maximè de Taciani radice crescentes, super huiusmodi laboribus audiunt. Tanta passi estis sine causa. Hæc autem uniuersa quæ dixi possũt de Ecclesiæ rectoribus intelligi, qui ædificantes carnalem domum liberisq; suis, & possessionibus prouidentes, non curant, uel in seipsis extruere templum Dei, uel Ecclesiam Domini, quæ infecta est & diruta instaurare, quorũ sæpe uita & sermo incongruus, scandalizat plurimos, & de Ecclesia eijcit, & ad solitudinem perducit domum Dei. Nec hæc dicimus quo uniuersos generaliter accusemus, sed quod in omni officio & gradu sint alij qui ædificent, & alij qui destruant templum Dei.

Sua quærunt hæretici, nõ proximos suos

2. Pet. 1. Non indoctas fabulas secuti, notam fecimus uobis Dñi nostri Iesu Christi uirtutem, & præscientiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo patre honorẽ & gloriam uoce delapsa ad eum hu-

fusmodi, à magnifica gloria. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui, ipsum audite. Et hanc uocem audiuimus de cœlo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. Et habemus firmiorem Propheticũ sermonem, cui bene facitis, attendentes quasi lucernæ lucenti in loco caliginoso, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus uestris &c̃.

AVGVST. IN EPIST. AD Fortunatum 198.

Neq; quorumlibet disputationes, quanquã catholicorum & laudatorũ hominũ, uelut scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non liceat salua honorificẽtia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in scriptis eorum improbare atq; respuere, si fortè inuenerimus quod aliter senserint quàm ueritas habet, diuino auditorio ab alijs intellecta uel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, quales uolo esse intellectores meorum. Scripturis omnibus contradicere licet præter canonicis. 2. Tim. 3.

Tu uerò permane in his quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris. Et quia ab infantia sacras lite-

ras nouis, quæ te possunt instruere ad salutē per fidē quę est in Christo Iesu

Hiere. 6 State super uias, & uidete, & interrogate de semitis antiquis quę sit uia bona: & ambulate in ea, et inuenietis refrigerium animabus uestris.

AVGVST. IN EPIST. AD Hieron. to. 3. fol. 161.

Canonicæ scripturæ tantummodo fides adhibēda.

Ego enim fateor charitati tuæ, solis eis scripturarum libris, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremq; differre, ut nullum eorū autorem scribendo, aliquid errasse firmißimè credam. Aut si aliquid in eis offendero literis, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quàm mendosum esse codicem, uel interpretem nō assecutum esse quod dictum est, uel me minimè intellexiße nō ambigam. Alios autem ita lego ut quantalibet sanctitate, doctrinaq; præpolleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi uel per illos autores canonicos, uel probabili ratione quod à uero non abhorreat, persuadere potuerunt.

Scripta doctorū quantæ autoritatis.

AVGVST. IN EPIST. XLVIII. Ad Vincentium.

Noli erga frater contra diuina, tam multa, tam clara,

clara, tam indubitata testimonia, colligere uelle ca/
lumnias ex Episcoporũ scriptis, siue nostrorum, si/
cut Hilarij, siue antequã pars Donati separaretur,
ipsius unitatis, sicut Cypriani, & Agrippini. Pri/
mò quia hoc genus literarum ab autoritate canonis
distinguendum est. Non enim sic leguntur, tanquã
ita ex eis testimonium proferatur, ut contrà sentire
non liceat, si cubi fortè aliter sapuerint, quàm ueri/
tas postulat. In eo quippe numero sumus, ut non de
dignemur etiam nobis dictũ ab Apostolo accipere.
Et si quid aliter sapitis, id quoq; Deus uobis reue/ Phil. 3
labit. Veruntamen in id quod peruenimus ambule/
mus, in illa uia scilicet, quæ Christus est. Neq; enim
sic potuit integritas atque notitia literarum unius
quantumlibet illustris Episcopi custodiri, quemad/
modum scriptura Canonica, tot linguarum literis Canonica
et ordine ac successione celebrationis Ecclesiasticæ scriptura
custoditur. Contra quam tamen non defuerunt, qui immacula/
sub nominibus Apostolorum multa confingerent. ta propter
Frustra quidem, quia illa sic commendata, sic cele/ linguas.
brata, sic nota est. Verum quid possit aduersus lite/
ras, non canonica autoritate fundatas, etiam hinc
demonstrauit impiæ conatus audaciæ, quod & ad/
uersus eas quæ tanta notitiæ mole firmatæ sunt, se se
erigere non prætermisit.

IDEM IN PROLOGO TERTII lib. de Trini.

Augustini præceptū de scriptis illius.

Noli mei literis quasi canonicis scriptis inseruire sed in illis quodcunq; nō credebas, cū inueneris incunctanter crede. In istis aūt quod certum habebas nisi certum intellexeris, noli firmè credere.

IDEM IN LIBRO Retractationum.

Multa errata in libris Augustini.

Negare nō possum nec debeo, sicut in ipsis maioribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ poßūt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari

2. Thi. 2.

Noli cōtendere uerbis, ad nihil em utile est, nisi ad subuersionem audientium. Solicitè autem cura teipsum probabilem exhibere Deo, operariū inconfusibilem, rectè tractantem uerbum ueritatis. Prophana autē & uaniloquia deuita. Multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorū ut cancer serpit. Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites. Seruum autem Domini nō oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem patientem &c. Aug.

AVGVST. LIB. V. DE BAPtismo contra Donatist. Cap. 62.

Iam uero cum dicit Episcopum docibilem esse debere, & adiungit: docibilis aũt est ille, qui ad discendi patientiam lenis est & mitis, oportet enim Episcopos non tantum docere sed & discere, quia & ille melius docet qui quotidie crescit et proficit discendo meliora. His utiq; uerbis satis indicat uir sanctus & pia charitate præditus nõ esse metuendum, sic eius epistolas legere, ut si quid postea pluribus, & diuturnioribus inquisitionibus compertũ Ecclesiam confirmauit, nõ ambigamus uitare, quia sicut multa erant quæ doctus Cyprianus doceret, sic erat & aliquid quod Cyprianus docibilis disceret. Quod aũt nos admonet, ut ad fontem recurramus, id est ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus optimũ est, & sine dubitatione cauendum.

Verba Cypriani ad Pompeium Episcopũ etiam docibilem esse oportet.

TERTVL. DE VELANDIS Virginib. princi.

Quale est enim ut diabolo semper operante & adijciente quotidie ad iniquitatis ingenia, opus Dei aut cessauerit aut proficere destiterit: cum propterea paracletũ miserit Dominus: ut quoniã humana medio-

mediocritas omnia ſemel capere non poterat, paulatim dirigetur & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur diſciplina ab illo uicario Domini ſpiritu ſancto. Adhuc inquit multa habeo uobis loqui ſed nondum poteſtis ea baiulare. Cum uenerit ille ſpiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatẽ, & ſuperueniẽtia renunciabit uobis. Quæ eſt ergo paracleti adminiſtratio, niſi hæc, quod diſciplina dirigitur, quod ſcripturæ reuelantur, quod intellectus reformatur, quod ad meliora proficitur &c. Hic erit ſolus à Chriſto magiſter & dicendus & uerendus. Non enim ab ſe loquetur, ſed quæ mandantur à Chriſto. Hic ſolus anteceſſor, quia ſolus poſt Chriſtum. Hunc qui receperunt ueritatem cõſuetudini anteponunt.

AVGVST. LIB. II DE BAPtiſmo cõtra Donatiſtas. Cap. 3.

Canonica ſcriptura omnibus ſcripturis præponitur.

Certè nobis obijcere ſoletis Cypriani literas, Cypriani ſententiam, Cypriani conſiliũ, cur auctoritatem Cypriani pro ueſtro ſciſmate aßumitis, et eius exemplum pro Eccleſiæ pace reſpuitis? Quis autem neſciat ſanctam ſcripturam canonicam, tã ueteris quã noui Teſtamenti, certis ſuis terminis cõtineri, eãq; omnibus poſterioribus Epiſcoporũ literis

literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit, utrum uerum uel utrũ rectũ sit, quicquid in ea scriptũ esse constiterit, Episcoporũ aũt literas quæ post cõfirmatũ canonem uel scripte sunt, uel scribuntur, & per sermonem fortè sapientiorẽ cuiuslibet in ea re peritioris & per aliorum Episcoporũ grauiorẽ autoritatẽ, doctorumq; prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, si quid in eis fortè à ueritate deuiatum est. Et ipsa Cõcilia quæ per singulas regiones uel prouincias fiunt, plenariorũ Conciliorũ autoritati quæ fiũt ex uniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, ipsaq; plenaria sæpe priora posterioribus emendari, cũ aliquo experimento rerũ aperitur, qd' clausum erat, & cognoscitur qd latebat sine ullo typo sacrilegæ superbiæ, sine ulla inflata ceruice arrogantiæ, sine ulla cõtentione liuidæ inuidiæ, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana

Priora cõcilia posterioribus cedere debent

Nos uerò quid sumus, quia murmurastis contra nos &c. Nec cõtra nos est murmur uestrum, sed contra Deum

Exod. 16.

Prophetæ autem duo aut tres dicãt & cæteri dijudicent: quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat.

1. Cor. 14.

Aug.

AVG. LIB. III. CAP III. DE Baptiſmo. Et ſunt uerba Cypriani in Concilio Cartha.

Nullus eſt episcopus episcoporũ

Neq; enim quiſquã noſtrũ inquit, Epiſcopum ſe Epiſcoporũ cõſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequẽdi neceßitatẽ collegas ſuos adegit. Quid manſuetius, quid humilius? Nulla nos certè deterret autoritas à quærendo quid uerũ ſit. Quando habeat, inquit, omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium propriũ tanquam iudicari non poßit ab alio, quõ nec ipſe poteſt alterum iudicare. Nouerat enim quanta ſacramenti profunditate, tunc omnis Eccleſia uaria diſputatiõe uerſabat liberumq; faciebat quærendi arbitrium, ut examinata ueritas panderetur.

TERTVL. AD SCAPVLAM.

Nos unũ Deũ colimus, quẽ oẽs naturaliter noſtis ad cuius tonitrua et fulgura cõtremiſcitis, ad cuius beneficia gaudetis. Cæteros et ipſi putatis deos eſſe quos nos dæmonas ſcimus. Tamen humani iuris et naturalis poteſtatis eſt unicuiq; q̃ putaucrit colere nec alij obeſt, aut prodeſt alterius religio. Sed nec religionis eſt cogere religionẽ, quæ ſponte ſuſcipi debeat non ui, cum & hoſtiæ ab animo lubenti expoſtulentur &c.

Hila

HILARIVS LIB. CONTRA Arianos.

Terretur exilijs & carceribus Ecclesia crediq; sibi cogit quæ exilijs & carceribus est credita: pendet ad dignationem communicantium, quæ persequentium est consecrata terrore: fugat sacerdotes, quæ fugatis sacerdotibus est propagata, diligi se gloriatur à mundo, quæ Christi esse nõ potuit, nisi eam mundus odisset. Ecclesia neminẽ pesequitur.

Ab omni homine qui offert ultroneus accipietis. Exod. 25.

Omnis uoluntarius & prono animo offert eas Domino. Exod. 35.

Fronte propria cuncta tribuentes. Exod. 35.

Et qui sponte sua obtulerat se ad faciendum opus &c̃. Exod. 36.

TERVTLLIANVS AD Scapulam.

Crudelitas uestra gloria est nostra. Nec tamen deficiet hæc secta, quã tũc magis ædificari scias cum cædi uidetur. Quis enim tantam tolerantiam expectans, in aliquo scrupulo percussus, & inquirere accenditur, quid sit causa: & ubi cognouerit ueritatem, ipse statim sequitur.

Hilarius

HILAR. LI. AD CONSTANT. Augustum.

Ad fidem nullus cogendus.

Deus cognitionem sui docuit potius quàm exegit & operationum cœlestium admiratione præceptis suis concilians autoritatem, coactam confitendi se aspernatus est uoluntatẽ. Si ad fidem ueram istius modi ius adhiberetur, Episcopalis doctrina obuiã pergeret, diceretq;. Deus uniuersitatis est, obsequio non eget necessario, non requirit coactam confessionem. Non fallendus est sed promerendus. Nostra potius, non sua causa uenerandus est. Non possum nisi uolentem recipere, nisi orantem audire nisi profitentem signare. Simplicitate quærendus est, confessione dicendus est, charitate amandus est timore uenerandus est, uoluntatis probitate retinendus est. At uerò quid istud quod sacerdotes timere Deum uinculis coguntur, pœnis iubentur, sacerdotes carceribus continentur, plebs in custodiam catenati ordinis constricta disponitur, uirgines nudantur ad pœnam, sacrata Deo corpora publico exposita conspectui, ad fructum spectaculi & quæstionis aptantur &c.

2. Mac. 2. Et libros legis Dei cõbusserũt igni scindentes eos: & apud quemcunq; inuenie-

inueniebantur libri testamenti Domini, quicunq; obseruabat legẽ Domini, secundum edictum regis trucidabant eum &c̃.

Cũq; legisset Iudi tres pagellas uel quatuor, scidit illud scabello scribæ, & proiecit in ignem &cæt. Hier. 36.

CYPRI. CONTRA DEME.

Tractatu primo.

Et erit sanguis uobis in signum super domos, in quibus eritis, & uidebo sanguinem, & protegã uos, & non erit in uobis plaga diminutionis, cum percutiam & conteram terram Aegypti, Quod autem ante occiso agno præcessit in imagine, impletur in Christo, sequutá postmodum ueritate. Illic percussa Aegypto Iudaicus populus euadere nõ nisi sanguine, & signo agni potuit, ita & cum uastari cœperit mundus & percuti quisquis in sanguine & signo Christi inuentus fuerit, solus euadet. Respicite itaque dum tempus est ad ueram & eternam salutem, & quia iam mundi finis in proximo est, ad dominum Deum mentes uestras Dei timore conuertite. Nec uos delectet in seculo inter iustos & mites impotens ista & uaga dominatio, Exod. 12. Sanguis signum nostrum.

cum & in agro inter cultas & fertiles ſegetes Lolium & auena dominetur.

Nume.20. Non ibimus per agros, nec per uineas, non bibemus aquas de puteis, ſed gradiemur uia publica, nec ad dexterã nec ad ſiniſtram declinãtes, donec trãſeamus terminos tuos &c. Dixeruntq; filij Iſraël: Per tritã gradiemur uiam.

Deut.2. Tranſibimus per terram tuam, publica gradiemur uia, non declinabimus neq; ad dexteram neque ad ſiniſtram &c̃.

ATHANASIVS LIBRO COMmentariorum in Epiſtolam ad Hebræos.

Ipſi enim inuigilant pro animabus uestris tanquã rationem reddituri &c. Intelligant qui aliorum ſunt duces, & cæteris præſunt. Quia quemadmodum neceſſe eſt, ut populus obſequentem ſe præbeat, & præſidibus ipſis morigerum, ita & ſacerdotem oportet ut aliorum animas curet, uel noctes ducat inſomnes, ut populi ſalute inuigile, ut qui rationem ſit pro populi facinoribus redditurus.

Vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit uobis. Si præpositis inquit succubueritis, et his gesseritis morē, leuabitis quidem id oneris, quodcunq; ex uestri cura susceptæ hos præmit. Quippe qui ex hac uestra facili obsequētia hilariores reddentur. Sin uerò contumaces uos præstiteritis, & si uobis inuigilare nihil desistant, nec contumaciā hanc uestram castigent, ingemiscendo tamē ad Deum, dolendoq; in uos proclamabunt, quod sanè uestræ saluti minus conduxerit. Aduerte autem, quemadmodum haud quaquā aliter sinat, qui alijs præsunt, nisi per lachrymas subditorum in se ulciscī iniurias. Quippe quorum lenitatem & tolerantiam uult culpa uacare. At discipulis ipsis, pertinax illa & incastigata inobedientia, maiorem supplicij pyram succendit, ut qui scueriorem in se concitent iudicē: Deum uidelicet, qui acerbiora supplicia est illaturus. Quocirca haud quaquam illud est ægrè ferendum, quod discipulorum contumacia gemitum afferat præceptoribus, & in contemptum his cedat. Sed uerendum id potius erit & deplorandum, quia Deo traduntur bi iudicandi, pœnas demum acerrimas luituri. Nota. Prælati nō nisi lachrymis suas ulciscantur iniurias.

Deu.31. Memento dierum antiquorum, cogita generatiões singulas, interroga patrem tuum & annunciabit tibi maiores tuos, & dicent tibi.

2.Par.32. Fecitq; quod rectum erat Iosias in conspectu Domini: & ambulauit in uijs patris sui: non declinauit neque ad dexteram neq; ad siniſtram.

Iob.8. Interroga enim generationem priſtinam, & diligenter inueſtiga patrũ memoriam. Heſterni quippe ſumus & ignoramus: quoniam ſicut umbra dies noſtri ſunt ſuper terram: Ipſi docebunt te, loquentur tibi, & de corde ſuo proferent eloquia &c.

Prou.14. In corde prudentis requieſcit ſapientia: & indoctos quoſq; audiet.

Eccl.39. Sapientiã omnium antiquorum exquiret ſapiens, & in prophetis uacabit. Narrationem uirorum nominatorum conſeruabit: et in uerſutias parabolarum ſimul introibit. Occulta prouerbiorũ exquiret: & in abſconditis parabolarum conuerſabitur. In medio

medio magnatorum miniſtrabit, & in conſpectu præſidis apparebit. In terram alienigenarum gentium pertranſiet, bona enim & mala in omnibus tentauit.

Prophetias nolite ſpernere. Omnia autem probate, quod bonum eſt tenete. 1. Theſ. 5.

HIERON. IN EPISTOLAM AD Minerium & Alex. to. 4.

Neque enim tanta eſt meæ puſillitatis autoritas, qui nihil ſum, & inuidorum tantũ morſibus pateo quanta eorum qui nos in Domino præceſſerunt. Nec iuxta Pythagoræ diſcipulos, præiudicata doctoris opinio, ſed doctrinæ ratio ponderanda eſt. Si quis autem contrariæ factionis immurmurat, quare eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquieſco. Sciat me illud Apoſtoli libenter audire: Omnia probate, quod bonũ eſt tenete. Et ſaluatoris uerba dicentis: Eſtote probati numularij, ut ſi quis nummus adulter eſt, & figuram Cæſaris non habet, nec ſignatus eſt moneta publica, reprobetur. Qui autem Chriſti faciem claro præfert lumine, in cordis noſtri marſupium recondatur. Etenim Omnia probate.

nim si dialecticam scire uoluero, aut Philosophorũ dogmata, & ut ad nostra redeam, scientiam scripturarum, nequaquam simplices Ecclesiæ uiros interrogare debeo, quorum alia gratia est, & unusquisq; in suo sensu abũdat, præsertim cum in domo magna patrisfamiliæ, uasorum diuersitas multa dicatur, sed eos qui artem didicere ab artifice, & in lege Domini meditantur die ac nocte. Ego & in adolescentia, et in extrema ætate profiteor, et Originem & Eusebium Cæsariensem uiros esse doctissimos, sed errasse in dogmatũ ueritate. Quod econtrario de Theodoro, Acacio, Apollinario possumus dicere, et tamen omnes in explanationibus scripturarum, sudoris sui nobis memoriam reliquerunt. In terra aurum quæritur, & fluuiorum alueis, splendens profertur gloria. Pactolus ditior est cœno quã fluento. Cur me lacerant amici mei, aduersum silentem, crassæ sues grunniunt. Quarum omne studiũ est, imò scientiæ supercilium, aliena carpere, & sic ueterum defendere perfidiam, ut perdant fidẽ suã. Meum propositũ est antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, & à fide Ecclesiæ Catholicæ non recedere.

Artem discere ab artifice debemus.

Hiero-

HIERO. IN PRAEFATIONE super Esaiam. Tomo quarto.

Legant prius, & postea despiciant, ne uideantur non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare.

Priusle/gant & postea despi/ciant.

Recedite recedite, exite inde, pollutũ nolite tãgere. Exite de medio eius mundamini qui fertis uasa Domini.

Esai.52.

Vir siue mulier in quibus phytonicus, uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriatur: lapidibus obruent eos. Sanguis eorum sit super illos.

Leui.20.

Intuemini & cauete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

Matt.16.

Cauete à scribis qui uolunt in stolis ambulare, & salutari in foro, et in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui deuorant domos uiduarũ sub obtentu prolixæ orationis.

Marc.12.

Non uenit regnũ Dei cum obseruatione; neq; dicent: ecce hic, ecce illic. Ecce enim regnũ DEI intra uos est

Luc.17.

Et dicent uobis: ecce hic & ecce illic, nolite ire neq; sectemini.

2. Cori. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus Quæ enim participatio iustitiæ cum inquitate, aut quę societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templũ Dei uiui, sicut dicit Deus. Quoniã inhabitabo in illis & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio illorum, & separamini dicit Dominus.

Hæc doce & exhortare. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est nihil sciens sed languens circa quæstiones & pugnas uerborũ. Ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspi-

1. Thi. 6.

ſuſpiciones malæ, conflictationes ho minum mente corruptorum, & qui ueritate priuati ſunt, exiſtimantium quęſtum eſſe pietatem.

Stultas autem quæſtiones & genea logías, & contentiones, & pugnas legis deuita. Sunt enim inutiles & uanæ. *Titum.3.*

Rogo autem uos fratres ut obſerue tis eos qui diſſentiões & offendicula præter doctrinam quam uos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis: huiuſmodi enim Chriſto domino non ſeruiunt, ſed ſuo uentri, et per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium. *Rom.16.*

Et ego cum ueniſſem ad uos, uehi non in ſublimitate ſermonis aut ſapientiæ, annuncians uobis teſtimoniũ Chriſti, nõ enim iudicaui me ſcire aliquid inter uos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixũ. Et ego per infirmitatem, & cum timore, ac in tremore multo, apud uos uerſatus *1. Cori.2.*

sum & sermo meus, & prædicatio mea non erat in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus ac potentiæ, ut fides uestra non sit in sapientia hominũ sed in potentia Dei.

Coloss. 2. Hoc autem dico, ut nemo uos decipiat in sublimitate sermonum.

2. Tim. 3. Et hos deuita &c̃.

Ioan. 2. Si quis uenit ad uos & hanc doctrinam non adfert: nolite recipere eum in domũ, nec aue ei dixeritis. Qui em̃ dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. Ecce prędixi uobis, ut in die Domini non confundamini.

AVGVST. IN IOANNEM Tractatu. 115

Non autem solum uaniloquos & mentis seductores, fabulosa & falsa garrientes, & in eis uanitatibus uelut altam scientiã promittentes, contra regulam fidei, quam catholicam suscepistis cauere debetis, uerumetiam ipsos qui de diuina ipsa immutabilitate naturæ, uel incorporea creatura, siue creatore

tore ueraciter disputant, & quod dicunt omnino documentis atq; rationibus certißimis probant, et tamen ab uno Dei & hominum mediatore conan/tur auertere, tanquam pestem insidiorem cæteris fugite. Tales enim sunt de quibus dicit Apostolus, quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glori/ficauerunt. Quid enim prodest habere intelligen/tiam ueram de immutabili Dei bono, ei qui non te/net, per quem liberetur à malo? Si autem mortui estis ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquã uiuentes in mundo decernitis? Contra doctores subtiles.

Filij quoq; Agar, qui exquisierunt prudentiam quæ de terra est: negociatores terrę & Theman: & fabulatores & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ: uiam autem sapientiæ nescierunt, neq; commemorati sunt semitas eius. Baru. 3.

Anima quę declinauerit ad magos & hariolos, et fornicata fuerit cũ eis: ponam faciẽ meam contra eam &c̃. Leui. 17.

Nec inueniatur in te qui Hariolos sciscitetur &c. & quærat à mortuis ueritatem. Deu. 18.

Et

Esai.8. Et cũ dixerint ad uos, quęrite à phytonibus & à diuinis qui stridենt incantationibus suis: Nunquid nõ populus à Deo suo requiret uisionem pro uiuis & mortuis?

1.Par.13. Et percussit Oza Dominus: eo ꝙd tetigisset arcam, & mortuus est ibi coram Domino.

Prou.25. Mel inueneristi, comede quod sufficit tibi: ne forte satiatus euomas illud &c.

Prou.25. Sicut mel qui multum comedit nõ est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria.

Eccle.3. Altiora te ne quæsieris &c. Nõ est enim tibi necessarium ea quę abscondita sunt uidere oculis tuis. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter: & in plurimis operibus eius non eris curiosus.

Exod.19. Cauete ne ascendatis in montẽ, nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte moriatur.

Manus

Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur aut confodietur iaculis.

Sacerdotes autem & populus non transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos. Exod. 19.

AVGV. AD OROSIVM CONTRA Priscilianistas & Origenistas Cap. 11.

Neq; ista multum ad nos pertinent, ut ea summo studio indagare curemus, quæ remota sunt à sensibus nostris, & ab intellectu infirmitatis humanæ, nec in scripturis ita posita, ut nobis eorũ mandata sit cognitio. Imò uerò ne præcipiti suspitione in fabulas sacrilegas irruamus clamat scriptura diuina: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ tibi præcipit Dominus illa cogita semper, ut magis in istis temeraria præsumptio, quã cauta ignoratio culpanda uideatur. Certè ait Apostolus: Siue sedes, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Et esse quidem sedes, dominationes, principatus, potestates in cœlestibus apparatibus, firmissimè credo, & differre inter se aliquid indubitata fide tenco. Sed quomodo me contem-

Quæ sunt nobis nihil ad nos. Eccl. 3. Collo. 1.

Apostoli de cœlesti/bus parum scripserũt.

contemnas, quem magnum putas esse doctorem, si quæ nam ista sint, & quid nam inter se differant nescio. Nec ea sanè ignorantia periclitari me puto sicuti inobediẽtia, si Domini præcepta neglexero. Et idcò puto spiritu Dei per autores nostros scri/ptorum eloquiorum Dei, non plenè exposita, sed raptim tacta atq; perstricta, ut sicubi tali, quales nos sumus per altiorem reuelationem aliquid hu/iusmodi fuerit demonstratum, non se inferiores fu/isse credat eos, per quos nobis canonicarũ scriptu/rarum sancta præconia ministrata sunt. Quantum enim quisq; sciendo profecerit, infra illas literas se inueniet, quas Deus tanquam firmamentum supra omnia humana corda constituit. Non itaq; opus est plus sapere, sed sapere ad temperantiam, sicut uni/cuiq; Deus partitus est mensuram fidei.

Omnis scri ptura est infra cano nicam scri/pturam.

Leuit. 11. Omne quod habet diuisam ungu-lam, & ruminat in pecoribus, come-detis &c̃.

Deu. 14. Ne comedatis quæ immunda sunt &c. Vpupam quoq; et uespertilionẽ & omne q̃d reptat nec pennulas ha-bet, immundum erit, nec comedetur & cæte.

Et

Et multi de populo Israël diffinie- 1. Mach. 2.
runt apud se, ut nõ manducarent im
mũda; & elegerũt magis morí quàm
cibis coinquinarí immundís: noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt &c.

Arreptisq; Nadab et Abiu filij Aa Leuit. 10.
ron thuribulis imposuerunt ignẽ & incensum desuper offerentes coram Domino ignẽ alienũ, quod eis præceptum non erat. Egressusq; ignis à Domino deuorauit eos &c.

Vę duplici corde, labijs scelestis: & Eccle. 2.
manibus malefacientibus & peccatori terrã ingredienti duabus uijs &c. Væ his qui perdiderunt sustinentiã, & qui dereliquerũt uias rectas, et diuerterunt in uias prauas.

Cor ingrediens duas uias non habe Eccle. 3.
bit successus: et prauũ cor in illis scandalizabitur.

Ecce dedi tibi fimum boũ pro ster- Ezech. 4.
coribus humanis, & facias panẽ tuũ in eo. Et dixit ad me. Fili hominis,

ecce

ecce ego conteram baculum panis in Hierusalem, et comedent panem suũ in pondere, & solicitudine, & aquã in mensura, & in angustia bibent, ut deficientibus pane & aqua, corruat unus quisque ad fratrem suum & contabescat in iniquitatibus suis.

ORIGENES IN LEVITICVM Hom. 8.

Leuit. 11. *Non manducabis inquit hæc, quia immũda sunt. Aquilam & uulturem, & cætera his similia. Hæ sunt animæ, quæ secundum hoc quidem, quod rationabiles, uel imbutæ sunt liberalibus studijs & institutis, uel rationabilibus disciplinis uolatilia uidentur. Legunt enim & requirunt, uel de ratione cœli uel quomodo mundus Dei prouidentia gubernetur secundum hæc ergo uolatilia nominantur. Si ucrò huiusmodi homines inique agant, et contra legem faciant, diripiant proximos, ut cum in uerbis esse uideatur eruditio cœlestis in actibus carnalia & mortua opera gerant, rectè uultures & aquilæ dicendi sunt, qui de excelsis ad carnes mortuas dilabuntur.*

De his qui studia liberalia & rationalia docent.

Ter/

TERTVL. LIB. DE PRAE/
scription. Hæretic.

Videte ne quis sit circumueniens uos per philoso
phiam & inanem seductionẽ, secundum traditionẽ
hominum præter prouidentiam spiritus sancti. Fue
rat Athenis & istam sapientiam humanam affecta/
tricem, & interpellatricem ueritatis de congressi/
bus nouerat &c. Quid ergo Athenis et Hieroſoly
mis? Quid Academiæ et ecclesiæ? quid hæreticis et
Christianis? Nostra institutio de porticu Solomo/
nis est, qui & ipse tradiderat Dominum in simpli/
citate cordis esse quærendum. Viderint qui Stoicũ
& Platonicum, & Dialecticum Christianismo pro
tulerunt. Nobis curiositate opus non est post Chri/
stum Iesum, nec inquisitione post Euangeliũ. Cum
credimus nihil desideramus ultrà credere.

HIERON. LIB. COMMENT.
in Esaiam Cap. 2. fol. 51.

Et super omnes naues Tharsis &c.
Habuit & Iosaphat naues quas mittebat in Thar/
sis, sed contritæ sunt in Asiongaba. Habuit & Sa/
lomon quæ ibant in Tharsis, & post tres annos re
uertebantur, afferebantq; regi argentum & aurũ,
& ebur, & simias. Sed quia rex uterque peccauit,

alius deditus uoluptati, & externarũ gentium fœminas amans, alius se cum rege Samariæ copulans, quod utrunq; ad ethnicos refertur & hæreticos, in quibus nihil est aliud, nisi fulgor eloquentiæ, & sensus dialectica arte constructus, & sermo mortuus, quod intelligitur in eburneis dentibus, et similitudo rationis humanæ, quod sentitur in simijs.

Et incuruabit̃ sublimitas hominũ. Tamdiu uidetur humanus sermo habere rationem, quàm diu diuinæ scientiæ nõ fuerit comparatus. Cũ autem mendacium ueritati quasi stipula igni appropinquauerit, citò uoratur & deperit, & omnia dogmata falsitatis, quæ nunc idola nominantur ab ea, quod simulata sint atq; cõficta, penitus conterẽtur

HIERON. LIBRO COMMENT. in Matth. libro 2. Cap. 13.

Prædicatio euãgelij est regnũ cœlorum. Matth. 21.

Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in agro suo, quod minimum quidem est omnibus seminibus &c. Regnum cœlorum prædicatio Euangelij est, & notitia scripturarum quæ ducit ad uitam, de qua dicitur ad Iudæos: Auferetur à uobis regnum Dei & dabitur Genti facienti fructus eius. Quis est iste qui seminat, nisi sensus noster, et animus, qui suscipiens grænum

num prædicationis, & fouens ſementem honore fi/
dei, facit in agro ſui pectoris pullulare. Prædicatio
Euangelij minima eſt omnibus diſciplinis. Ad pri/
mam quippe doctrinam, fidem non habet ueritatis,
hominem deum, mortuum, et ſcandalū crucis præ/
dicans. Confer huiuſcemodi doctrinam dogmati/ Doctrina
bus philoſophorum, & libris eorum, & ſplendori euangelij
eloquentiæ, & compoſitioni ſermonum, & uide/ minima eſt
bis quanto minor ſit cæteris ſeminibus ſementis inter oēs
Euangelij. Sed cum illa creuerit, nihil mordax, ni/ ſcientias.
hil inuidum, nihil uitale demonſtret, ſed totum flac
cidum, marcidumq; & mollitum ebullit in holera,
& in herbas quæ citò areſcunt & corruunt. Hæc
autem prædicatio, quæ parua uidebatur in princi/
pio, cum uel in anima credentis, uel in toto mundo
ſata fuerit, non exurgit in holera, ſed creſcit in ar/
borem, ita ut uolucres cœli, quas uel animas creden
tiū, uel fortitudines dei ſeruitio mancipatas ſentire
debemus, ueniant et habitant in ramis eius. Ramos
puto euangelicæ arboris, quæ de grano ſinapis cre/
uerit, dogmatum eſſe diuerſitates, in quibus ſupra
dictarum uolucrum unaquæq; requieſcit.

Et tædere cœpit populum itineris Num. 21
& laboris &c̄.

Eccle.37. Vir peritus multos erudiuit, & animæ ſuæ ſuauis eſt. Qui ſophiſticè loquitur odibilis eſt, in omni re defraudabitur. Non eſt enim illi data à Domino gratia, omni enim ſapientia defraudatus eſt.

Eſa. 33 Vbi eſt literatus? Vbi eſt legis uerba ponderans? Vbi eſt doctor paruulorum? Populum imprudentem nõ uidebis, populũ alti ſermonis: ita ut non poſſis intelligere diſertitudinem linguæ eius, in quo nulla eſt ſapiẽtia.

AMBROS. LIB. DE INCARNA-
tionis dominicæ ſacramento, Cap. 9.

Nam in ipſa Dialectica, ſi concedatur quod concedi ſibi poſtulant, qui aditũ contentionis inuenire deſiderant principium inuenire non queunt diſputandi, & hoc ibi, ubi contentio eſt magis & diſputationis argutijs, quàm de examine ueritatis. Hæc eſt enim Dialecticorum gloria, ſi uideantur expugnare uerbis, & refellere ueritatem. Contrà diffinitio fidei, ut ueritas non uerba pandantur. Denique uerba Philoſophorum, excludit ſimplex ueritas piſcatorum.

Dialectico-
rum gloria

Ex

EX PROOE. IN III. LIB. com. Hier. ad Gal.

Iam enim in ecclesia ista quærũtur, amissáq; Apostolicorum simplicitate & puritate uerborũ, quasi ad Athenæum, & ad auditoria conuenitur, ut plausus circunstantium suscitentur, ut oratio rethoricæ artis fucata mendacio, quasi quædã meretricula procedat in publicũ, non tam eruditura populos, quàm fauorem populi quæsitura, & in modum psalterij, et tibiæ dulcè canentis, sensus demulceat audientiũ, ut uerè illud prophetæ Ezechielis nostris temporibus poßit aptari, dicẽte domino ad eum: Et factus es eis quasi uox cytharæ suauè canentis, & benè compositæ, & audiunt uerba tua, & nõ faciũt ea. Quæ modo in Ecclesia quærun tur.

Quotusquisq; nunc Aristotelem legit, quanti Platonis uel libros nouere uel nomen? Vix ex angulis ociosi eos senes recolunt. Rusticanos uerè & piscatores nostros, totus orbis loquitur, uniuersus mundus sonat. Itaq; sermone simplici, simplicia eorum uerba pandenda sunt. In Aristotelem et philosophos.

In diebus illis in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium: & apprehendent fimbriam uiri Iudæi dicẽtes: Ibimus uobiscum. Zach. 8

biſcum. Audiuimus enim quoniam Deus uobiſcum eſt.

AVGVST. AD VOLVSIANVM Epiſtola prima.

Apoſtolicæ linguæ ſunt legendæ.

Præcipuè Apoſtolorum linguas exhortor, ut legas. Ex his enim ad cognoſcendos Prophetas excitaberis, quorũ teſtimonijs utuntur Apoſtoli.

AVGVST. DE NVPTIIS ET CONcupiſcentia ad Valerium lib. 2. Ca. 29.

Cononica ſcriptura oĩbus hominũ ſcriptis præponitur.

Quid aũt dicã de ipſis diuinarũ ſcripturarum tractatoribus, qui in catholica eccleſia floruerunt? quomodo hæc nõ in alios ſẽſus conati ſunt uertere, quoniam ſtabiles erant in antiquißima & robuſtiſſima fide, non autem nouitio mouebantur errore. Quos ſi colligere & eorum teſtimonijs uti uelim, & nimis longum erit, & de Canonicis autoritatibus, à quibus non debemus auerti, minus fortaſſe uidebor præſumpſiſſe quàm debui.

AMBROSIVS LIBRO IIII. de Virginibus.

Nos noua omnia quæ Chriſtus non docuit iure damnamus: quia fidelibus uia Chriſtus eſt. Si igitur Chriſtus nõ docuit quod docemus, etiam nos id deteſtabile iudicamus.

Idem

IDEM LIBRO PRIMO de Virginibus.

De uirginibus inquit Paulus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Si doctor Gentium non habuit, habere quis potuit? Et præceptum quidem non habuit, sed habuit exemplum. Non enim imperari potest uirginitas, sed optari. Nã quæ supra nos sunt, in uoto magis sunt, q̃ in magisterio.

IDEM SVPER EPIST. I. ad Corinth. Cap. 4.

Quicquid non ab Apostolis traditum est, sceleribus plenum est.

IDEM CAP. SEPTIMO eiusdem Epistolæ.

Non debet quis constringi, nec à licito prohibitus, illicita admittat.

Nisi Dñs exercituũ reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. Audite uerbũ Dñi principes Sodomorum, percipite auribus legẽ Dei uestri populus Gomorrhæ. Quo mihi multitudinẽ uictimarum uestrarũ dicit Dominus? Plenus sum &c. Esa. 1

biſcum. Audiuimus enim quoniam Deus uobiſcum eſt.

AVGVST. AD VOLVSIANVM Epiſtola prima.

Apoſtolicæ linguæ ſunt legendæ.

Præcipuè Apoſtolorum linguas exhortor, ut legas. Ex his enim ad cognoſcendos Prophetas excitaberis, quorũ teſtimonijs utiuntur Apoſtoli.

AVGVST. DE NVPTIIS ET CONcupiſcentia ad Valerium lib. 2. Ca. 29.

Cononica ſcriptura oĩbus hominũ ſcriptis præponitur.

Quid aũt dicã de ipſis diuinarũ ſcripturarum tractatoribus, qui in catholica eccleſia floruerunt? quomodo hæc nõ in alios ſẽſus conati ſunt uertere, quoniam ſtabiles erant in antiquiſsima & robuſtiſſima fide, non autem nouitio mouebantur errore. Quos ſi colligere & eorum teſtimonijs uti uelim, & nimis longum erit, & de Canonicis autoritatibus, à quibus non debemus auerti, minus fortaſſe uidebor præſumpſiſſe quàm debui.

AMBROSIVS LIBRO IIII. de Virginibus.

Nos noua omnia quæ Chriſtus non docuit iurè damnamus: quia fidelibus uia Chriſtus eſt. Si igitur Chriſtus nõ docuit quod doceamus, etiam nos id deteſtabile iudicamus.

Idem

IDEM LIBRO PRIMO de Virginibus.

De uirginibus inquit Paulus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Si doctor Gentium non habuit, habere quis potuit? Et præceptum quidem non habuit, sed habuit exemplum. Non enim imperari potest uirginitas, sed optari. Nã quæ supra nos sunt, in uoto magis sunt, q̃ in magisterio.

IDEM SVPER EPIST. I. ad Corinth. Cap. 4.

Quicquid non ab Apostolis traditum est, sceleribus plenum est.

IDEM CAP. SEPTIMO eiusdem Epistolæ.

Non debet quis constringi, nec à licito prohibitus, illicita admittat.

Nisi Dñs exercituũ reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. Audite uerbũ Dñi principes Sodomorum, percipite auribus legẽ Dei uestri populus Gomorrhæ. Quo mihi multitudinẽ uictimarum uestrarũ dicit Dominus? Plenus sum &c. Esa. 1

Hiere.7. Holocauſtomata ueſtra addite uictimis ueſtris,& comedite carnes,q̃a nõ ſum locutus cũ patribus ueſtris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocauſtomatum & uictimarũ, ſed hoc uerbum præcepi eis dicens, Audite uocem meam, & ero uobis Deus, & uos eritis mihi populus,& ambulate in omni uia quam mandaui uobis,ut bene ſit uobis.

Leuit.5 Anima quæ tetigerit aliquid immundum, ſiue quod occiſum à beſtia eſt,aut per ſe mortuũ, aut quodlibet aliud reptile,& oblita fuerit immunditiæ ſuæ rea eſt & deliquit.

Leuit.5 Anima ſi præuaricans ceremonias per errorẽ in his quæ Domino ſunt ſanctificata peccauerit,offeret pro delicto ſuo arietem immaculatũ de gregibus &c.

CHRYSOST. IN OPE. IMPER.

Sacerdotũ timor. *in Matthæum Cap. 23.*

Væ uobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ qui clau-

ditis

ditis regnum cœlorum ante homines &c. Vult enĩ Dominus ostendere sacerdotes Iudæorum omnia auaritiæ causa facere, qui per scripturas quidẽ Christi cognoscebant aduentum. Considerabant enim, quoniam Christus creditus fuisset, cõsuetudo sacrificiorum offerendorum fuerat extinguenda, & sacrificium iustitiæ ualiturum. At certè claudebant ianuam ueritatis quando posuerunt decretum, ut si quis eum diceret filium Dei extra synagogam fieret. Sic & modo hæretici Sacerdotes claudunt ianuam ueritatis, sciunt enim, quoniã si manifesta fuerit ueritas, Ecclesia non esset eorum, & ipsi de sacerdotali dignitate ad humilitatẽ uenirent populares. Quid ergo? ignorãs populus excusabilis erit? Absit. Si enim uestimenta emere uis, quæris unum negociatorem & alterum, & ubi meliores uestes inueneris, & precio uiliori, illic comparas. Et ideò oportet populum circumire omnes doctores, et inquirere ubi syncera ueritas uenundatur, & ubi corrupta. Nam omnium confessiones cognoscere, & meliorem eligere non uetitum est. Dicit enim Apostolus: Omnia probate quod bonum est tenete. Aut si propter utilitatem aliquam, uel necessitatem mũdialem proficisci uolueris ad aliquem locum, cuius

Auaritia quorũdã sacerdotum.

Oẽs doctores legere poßumus, 1. Thes. 5.

uiam ignoras, nunquid propter ignorantiam uiæ discedis à professione proposita? Non, sed experieris nunc istam uiam, nunc illam, & quos interroges quæris & cum inueneris rogas & promittis.

Adhortatio pro studiosis.

Et si uelis ingredi scripturarum ueritatem, nunc peteres orationibus, nunc quæreres in scripturis, nunc pulsares bonis operibus, nunc interrogares Sacerdotes, nunc istos, nunc illos, qui ueri sunt claueicularij, qui falsi. Sed ista nõ fiunt, quia uerbũ Dei non creditur, quia nec promißio eius beatudinis desideratur, nec iudicium consummationis eius timetur.

IN EODEM LIB.
& eodem Cap.

Clauis ecclesiæ uerbũ Dei est. clauicularij sacerdotes.

Regnum cœlorũ dicuntur scripturæ, quia in illis insertum est regnum cœlorum. Ianua earum, intellectus earum. Aut regnum est beatitudo cœlestis. Ianua autem est iustitia per quam introitur. Clauicularij sunt sacerdotes quibus creditum est uerbum docendi & interpretandi scripturas. Clauis est uerbum scientiæ scripturarum, per quam aperitur hominibus ianua ueritatis. Adapertio autem est interpretatio uera.

Ambro.

AMBRO. LIB. DE CAIM. & Abel.

Remittuntur peccata per Dei uerbum, cuius Leuites interpres, & quidem executor est.

Surge & uade in ciuitatem magnã Niniuen & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te. Ionæ. 3.

Qui de sursum uenit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de cœlo uenit super omnes est. Quod uidit & audiuit hoc testatur & testimonium eius nemo accipit. Qui autẽ acceperit testimonium eius, signauit, quia Deus uerax est, nam is quem misit Deus, uerba Dei loquitur. Ioann. 3.

Et uerbũ eius non habetis in uobis manens, quia quẽ misit ille, huic non creditis. Scrutamini scripturas, quia uos putatis in ipsis uitam æternam habere. Et illæ sunt quæ testimoniũ perhibent de me. Ioan. 5.

Mea doctrina non est mea sed eius qui misit me. Si quis uoluerit uolũtatem Ioan. 7.

tem eius facere, cognoscet de doctrina utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar. Qui à semetipso loquitur gloriam propriam quærit. Qui autẽ quærit gloriam eius qui misit eum, hic uerax est, & iniustitia in illo non est.

Ioan. 8. Sed qui me misit uerax est & ego quæ audiui ab eo hæc loquor in mũdo. Si uos mãseritis in sermone meo, uerè discipuli mei eritis & cognoscetis ueritatẽ, & ueritas liberabit uos Ego quod uidi ad patrem loquor, & uos quę uidistis apud patrem uestrũ facitis: Amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortẽ nõ uidebit inæternum.

Ioan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cognosco eas.

Ioan. 12. Quia ego ex me ipso nõ sum loquutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatũ dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandtum eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor

quor sicut dixit mihi pater, sic loquor.

Verba quæ ego loquor uobis, à me ipso non loquor. Si diligitis me, mandata mea seruate. Qui habet mãdata mea, seruat ea, ille est qui diligit me. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me patris. Ioan. 13

AVGVSTIN. II. QVINQVAgena Psalmo. Centesimo sexto. Confitemini. Versu.

A tribulatione & dolere.

Effusus est contemptus super principes. Reprobati enim sunt ab Ecclesia Dei. Et magis quia principes esse uoluerunt ideò contempti sunt: facti sunt sal infatuatum, proiectum foras, ideo conculcatur ab hominibus. Effusus est contemptus super principes. Et seduxit eos non in uia. Quare contempti sunt, aliud annunciantes. Quid sunt contempti? Anathematizati. Quisquis enim uobis annunciauerit præterquam quod accepistis, anathema sit. Quid tam cõtemptum quàm sal infatuatum, quod proic-

proiectum foras conculcatur? Et uidete si non principes sunt, ipsum Paulum audite. Licet si nos &c. Principes sunt, docti sunt, magni sunt, lapides pretiosi sunt. Quid adhuc dicturus es? Nunquid Angeli sunt? Et tamen si angelus de cœlo uobis annunciauerit præterquam quid accepistis, anathema sit quia & ipse diabolus angelus de cœlo lapsus est. Et fusus est ergo contemptus super principes eorum.

AVGV. QVINQVAGENA tertia Psal. 40. Versu. Inter medium montium. &c.

Galat. 1. Apostolus dicit præter id nõ cõtra id.

Licet si nos, aut Angelos de cœlo annunciauerit uobis, præterquã quod accepistis, anathema sit. Si ueniat mõs aliud Euangelizans, anathematizetur. Vnde hoc? Quia de priuato uult fluere, non demedio. Et hoc fortè homo carnali nebula præpeditus, & à fonte cõmuni ad propriã suã falsitatẽ redactus possit hoc facere: nũquid et angelus? Verè nunq̃ & Angelus. Si angelus de proprio fluens in Paradiso, nõ esset auditus, nõ præcipitaremur in mortẽ. Me-

Rom. 16. Ioan. 4. dia aqua posita erat hominibus præceptũ Dei, aquæ media, aqua quodammodo publica, sine fraude uallebat, quod diximus charitati uestræ, sine labe, sine

sine cœno fluebat, si ipsa aqua semper haberetur semper uiueretur. Venit angelus lapsus de cœlo factus serpens, quia insidiosè iam uenena spargere cupiebat, emisit uenenum de proprio, loquutus est de suo, quia qui loquitur mendaciũ de suo loquitur, et miseri audiendo dimiserũt quod cõmune erat, unde beati erant, & ad suum propriũ redacti, cũ uolunt peruersè esse similes Deo, hoc enim eis dixerat, gustate, & eritis sicut dij, appetentes quod non erant, quod acceperant amiserunt. Ergo fratres ad hoc ualeat quod diximus charitati uestræ propter fontes, ut fluant de uobis, cõualles estote, & cũ omnibus conferte, quod de Deo habetis. Inter medium fluant aquæ, nulli inuideatis, bibite, saturamini, manate, saturate. Vbiq; cõmunis aqua Dei habet gloriam, non hominum priuata mendacia.

Mendaciũ loquitur q̃ de suo loquitur. Gene. 3.

Omnis plantatio, quam nõ plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur

Matth. 15.

HILARIVS. IN MATTHAEVM canone. 14.

Omnem plantationem, quæ nõ à patre sit, eradicandam dicens: id est, traditionem hominũ cruendam, cuius fauore legis præcepta transgressi, & ideo esse eos duces cæcos, uitæ æternæ iter, quod

non

non uideant pollicentes cæcisq; ipsis et ducibus eæ corum casum in foueam esse communem.

2.Thi.3. Tu uero permane in his quæ didicisti: & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris. Et quia ab infantia sacras literas nosti quę te possunt instruere ad salutem per fidem quæ est in Christo Iesu: Omnis enim scriptura diuinitus inspirata: utilis est ad docēdum ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

Ad Tit. 1. Manifestauit autem temporibus suis uerbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum saluatoris nostri Dei,

IO. CHRYS. HOM. I. *in epist. ad Titū.*

Manifestauit (inquit) temporibus suis uerbum suū in prædicatione, quæ credita est mihi. Hæc est prædicatio. Omnia enim Euangelium continet, & præsentia & futura, honorem, pietatem, fidem, simul omnia prædicationis uerbo concluſit. Sicut enim

enim preco præsentibus omnibus in theatro prædicat, ita & nos, inquit, publicè prædicamus, ea ratione, ut nihil addamus, sed ea tantum quæ audiuimus prædicamus. Ea quippe uirtus preconis est, ueraciter quæ sibi credita sunt, omnia prosequi, non aliquid addere, aut immutare, aut auferre. Si igitur prædicare oportet magna, id fiducia atq; constantia faciendum est, alioquin nulla erit prædicationis uirtus, idcirco et Christus nõ ait: Dicite in auribus, sed prædicate super tecta &c.

Cum descẽderet Moyses de monte Sinay, tenebat duas tabulas lapideas testimonij, & ignorabat qd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videtes autem Aaron & filij Israël cornutam Moysi faciem timuerunt propè accedere &c. Exo. 43

Omne quod habet diuisam ungulã, & ruminat in pecoribus comedetis. Leuit. 11

Magister quod est mandatum magnum in lege? Diliges dominũ Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatũ. Matth. 22

Secundum autem est simile huic: Diliges proximũ tuum sicut teipsum, In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & prophetæ.

AVGVST. IN PROOEMIO Psalmi 140.

Tantum duo sunt præcepta charitatis in scripturis, nihil aliud requiratis, nemo uobis aliud præcipiat. Qui diligit, legem adimpleuit. Plenitudo legis est charitas &c.

CYPRIANVS SERMONE de baptismo Christi.

Mandatũ magnum

Præcipis mihi domine Deus, ut diligam te hic, et possum & debeo, & totum me & interius & exterius tibi esse iubes obnoxiũ, & de proximo iubes, ut ad meam eum mensurã complectar. Gratias ago tibi clementißime Deus, quia quod quæris à me, prius ipse donasti, & quomodo tu me dilexeris, si linguis hominum & angelorum loquar, nec dignè poßim eloqui, nec uniuersa complecti, quæ mihi gratiæ tuæ contulit amplitudo. Iustum est Domine ut diligamus te, quia & ipse nos diligis, & iniquũ omnino est, ut te in aliquo dilecti tui offendant. Verè hoc mandatum legem complectitur & Prophetas,

in hoc

in hoc uerbo omnium scripturarum uoluminа coar
ctantur. Hoc natura, hoc ratio, hoc Domine uerbi Religionis
tui clamat autoritas, hoc ex ore tuo audiuimus, hic consumma
inuenit consummationem omnis religio, primũ est tio.
hoc mandatum & ultimum, hoc in libro uitæ con/
scriptum, indeficientem & hominibus & angelis
exhibet lectionem. Legat hic unum uerbum, & in Doctrinæ
hoc mandato meditetur Christiana religio, & inue Christi in/
niet ex hac scriptura omnium doctrinarum regulas hærendũ.
emanasse, & hinc nasci, & huc reuerti, quicquid
ecclesiastica continet disciplina, & in omnibus ir/
ritum esse & friuolum, quicquid dilectio non con/
firmat. Præcepisti Domine ut audiamus dilectum
filium tuum, gratias tibi agimus, quia nos eius ma/
gisterio commendasti. Nos uerò ex præcepto tuo,
eius doctrinæ nos tradimus informandos, &
inhærentes ei libenter, cum duce
spiritu sancto omni tem
pore audiemus.

DE VTILI TATE VERBI DEI.

Num.6. D imperiũ Domini erigebant tentoria, & ad imperiũ illius deponebãt. Per uerbum Domini figebant tentoria, et per uerbũ illius proficiscebãtur, erantq; in excubijs Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

Psal.28. Lucerna pedibus meis uerbũ tuũ, & lumen semitis meis.

Prouer.16 Eruditus in uerbo reperiet bona, et qui sperat in Domino beatus est.

Eccles.1 Fons sapientiæ uerbũ Dei in excelsis, & ingressus illius mãdata ęterna.

Hiere.15. Inuẽti sunt sermones tui & comedi eos, & factum est mihi uerbũ tuum in gaudium & in lætitiã cordis mei.

Ioan. Qui uerbum meum audit, & credit ei qui me misit, habet uitam æternã. Et in iudicium nõ uenit, sed transiet à morte ad uitã. Et ga-

Et galeã ſalutis aſſumite, & gladiũ ſpiritus, quod eſt uerbum Dei. Epheſ. 6

Verbum Domini habitet in uobis abundanter, omni ſapientia. Coloſſ. 3

ORIG. TOM. II. IN ESAIAM

Homilia 7.

Nullum uerbum ita mundum apud Græcos & Barbaros, quale eſt uerbum legis. Ab omni enim uerbo, ab uniuerſa doctrina ueritatẽ pollicente differt lex, quæ à Deo nobis data eſt. Legem enim in adiutorium dedit, ut dicant, nõ ſicut uerbum iſtud. Quid eſt, quod non eſt ſicut uerbum iſtud? Multa ſunt uerba, ſed non ſicut uerbum iſtud. Nullũ enim uerbum poſt uerbum Moyſi, poſt uerbum Prophetarum, multo aũt amplius poſt uerbum Ieſu Chriſti & Apoſtolorum eius. Vide ſi nõ clamat ſenſus Dei, quod dictum eſt: Legem enim in adiutorium dedit, ut dicant qui acceperunt legem in adiutorium, non eſt ut uerbũ iſtud quod loquutus eſt Moyſes in lege lata per angelos in manu mediatoris. Multo autem dignius poteſt hoc eccleſia dicere, nõ eſt ſicut uerbum iſtud quod caro factum eſt, quod habitauit in in nobis, cuius uidimus gloriam, nõ ſicut Moyſis ue luminc obtectam, ſed gloriam tanquàm unigeniti à

Secundum LXX. Eſa. 8.

Verbi Dei ſumma laus.

patre, pleni grãtiæ & ueritatis. Non est sicut uerbum istud quod suscepit Ecclesia, in quo credit, per quod & sanabitur. Verbum quod in principio erat apud Deum, Deus uerbum cui gloria, et imperium in secula seculorum.

Verbo Dei saluamur.

IDEM TO. II. DE PRINCI. Lib. 2. Cap. 6.

Si ergo massa aliqua ferri semper in igne sit posita omnibus suis poris omnibusq; uenis ignem recipiens, & tota ignis effecta, si neq; ignis ab ea cessit aliquando, neq; ipsa ab igne separetur, nunquã dicemus hanc, quæ natura quidẽ ferri massa est, in igne positam, et indesinenter ardentẽ, posse frigus aliquando recipere, quin imò (quod uerius est) magis eam sicut in fornacibus sæpe fieri oculis deprendimus, totam ignem effectam dicimus, quoniã nec aliud in ea nisi ignis cernitur, sed & si quis contingere atq; tractare tentauerit, non ferri, sed ignis uim sentiet. Hoc ergo modo etiam illa anima, quæ quasi ferrũ in igne, sic semper in uerbo, semper in sapientia, semper in Deo posita est: omne q̃d agit, quod sentit, quod intelligit Deus est, & idcò nec cõuertibilis & mutabilis dici potest, quæ incõuertibilitatem ex uerbi Dei unitate indesinenter igni

Verbũ Dei igni cõparatur.

ta

ta possedit. Ad omnes deniq; sanctos calor aliquis uerbi Dei putandus est peruenisse &c. Verbi De operatio in anima.

IDEM TO. I. SVPER EXO dum Home. 13.

Volo uos admonere religionis uestræ exemplis: nostis, qui diuinis mysterijs interesse consuestis, quomodo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela, & ueneratione seruatis, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim uos creditis et rectè creditis, si quid inde per negligentiam decidat. Quod si circa corpus eius conseruandum tanta utimini cautela, & merito utimini, quomodo putatis minoris esse piaculi uerbum Dei neglexisse, quàm corpus eius. Verbi Dei neglectus piaculũ grande.

CHRYS. IN IOANNEM. Home. 16. In fine.

Verum attendite quæso. Etenim absurdum quod medicus, coriarius, textor, & oēs generatim opifices quisq; pro artis suæ professione pugnet. Christianus aũt nõ possit ullam religionis suæ afferre rationem. Atqui, illæ artes neglectæ, ad pecuniã damnum referunt, huius autem cõtemptus animæ detrimentum affert, & tamen tanta miseria, tanta insania laboramus, ut in illas omnẽ curã, cogitationẽq; Christianus solus professionis suæ ignarus

adhibeamus. Necessaria autem, et salutis nostræ munimenta firmissima pro nihili ducimus. Hoc non sinit gentiles recognoscere errorem suum, atq; deridere. Nã cum ipsi mendacio nixi, omnia faciant, ut dogmatum suorum ignominiam defendant; nos aũt ueritatis cultores, ne hiscere quidem ad nostra tuenda possimus. Quæ causa est, quin doctrinæ nostræ nimiam damnent imbecillitatem, quin fraudẽ & stultitiã in nobis suspicentur, quin Christo tanq̃ mendaci, & multitudinis stultitia fraude sua abutenti maledicant. Huius nos causa blasphemiæ.

Verbi Dei ignorantia gentiles scãdalizat.

2. Pet. 3. Hoc nos Petrus præcipit, inquit enim: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem, de ea quæ in uobis est fide et spe. Et iterum: Verbũ Christi habitet in uobis abundanter. Sed quid ad hæc respondent fucis stultiores? Benedicta omnis anima simplex, & qui simpliciter ambulat, in fiducia ambulat. Hoc aũt omniũ malorũ causa est, quod nõ multi scripturarũ testimonia in oportunis rebus sciunt adducere. Nõ enĩ eo loco simplex pro stulto, & pro eo qui nihil nouit intelligendum est, sed pro non malo, non uersuto. Nam si ita intelligeretur, superuacaneum fuisset dicere: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

Coloss. 3

Prouer. 10.

Verbi simplicitas nõ crassa ignorantia laudatur.

Venite

Venite & audiemus quis sit sermo egrediens à Domino. Et ueniunt ad te quasi si ingrediatur populus: & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos et non faciunt eos quia in canticũ oris sui uertunt illos; & auaritiam suam sequitur cor eorũ & est eis quasi carmen musicum qđ suaui dulciq; sono canitur. Et audiũt uerba tua et nõ faciunt ea, et cum uenerit quod prædictum est: ecce enim uenit, tunc scient quia prophetes fuerit inter eos. Ezech. 33.

CHRYSOSTOMVS IN IOANnem. Hom. tertia. Cap. 4.

Pudeat igitur nos & erubescamus, quinq; uirorum mulier & Samaritana, tantam in discendo adhibuit diligentiam, ut neq; dici tempore, neq; aliis occupationibus à Iesu doctrina abduceretur. Nos Ioan. 4 *uerò non modo nihil ad diuinarum rerum eruditionem inquirimus, sed in omnibus securè & eodem modo afficimur, propterea omnia negligimus. Quis nostrum quæso repetita domo, aliquod Christiano dignum opus aggreditur? Quis scripturarũ sensus*

perſcutatur? Nemo ſanè, ſed alueolos & talos frequenter inuenimus, libros quàm rariſſimos, quos ſi habent ac ſi nõ haberent clauſos in ſcrinijs ſeruant uel omne ſuũ ſtudiũ, in membranarũ tenuitate, in literarũ characteribus quàm pulcherrimis conſumũt non ut legant, non ut uſum inde aliquem conſequũtur, ſed ut diuitias, ut ambitionem oſtentent, in his ſtudent. Tanta eſt inanis gloria, nullum ambitioſum audio, qui librum intelligat, ſed aureas tantũ literas admiratur. Quid quæſo hoc lucri? Non propterea nobis ſcripturæ datæ ſunt, ut in libris duntaxat habeamus, ſed cordi inſculpamus. Itaq; hæc librorum poſſeßio Iudaicæ ambitionis eſt, quibus in literis præcepta data ſunt nobis non ita, ſed in tabulis cordis carneis. Non autem libros comparari prohibeo, ſed admoneo, & maiorem in modum rogo ut eos comparemus, ita tamen, ut literas & ſenſus frequenter animo repetamus, ut hoc pacto mundus efficiatur. Nam ſi in quacunq; domo Euangelium eſt, illic diabolus ingredi non audet, quanto minus animam ei aßiduis lectionibus familiarem, neq; dæmon, neq; peccatum attinget? Sanctifica igitur animam, ſanctifica corpus, hoc continget, ſi Euangelium ſemper & animo habueris & lingua.

Verbi Dei collatio & repetitio p deſt.

Verbum in corde et lingua retinẽdum.

Sapien-

Sapientia uerò ubi inuenitur: et quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius: nec inuenitur in terra suauiter uiuentium, Abyssus dicit non est in me, & mare loquitur non est mecum. Non dabitur aurum obrisum pro ea: nec appendetur argentum in commutatione eius, Non conferetur tinctis Indiæ coloribus: nec lapidi sardonico precioſissimo uel saphyro, Nec adæquabitur ei aurum. Vnde ergo sapientia uenit, et quis est locus intelligentiæ. Abscondita est ab oculis omnium uiuentium: uolucres quoque cœli latet. Perditio & mors dixerunt, auribus nostris audiuimus famam eius. Deus intelligit uiam eius, & ipse nouit locum illius. Ecce timor Domini ipsa est sapientia & recedere à malo intelligentia. Iob. 28.

CHRYSO. IN OPERE IM/perfecto. Cap. 7.

Gratia enim audiutoriũ est infirmitatis humanæ

Adiutorium

Adiutorium autem non dormientibus datur, sed festinantibus & nō prævalentibus. Sicut enim in bello non omnis qui pugnat, uincit, nemo tamen uincere poterit nisi pugnauerit. Sic non omnes qui legunt & studēt acquirunt scientiam spiritualem, nemo tamen acquirere potest, nisi qui fuerit studiosus ad legendum, aut assiduus ad audiendum. Et infideles, & non timentes Deum inueniunt scientiā legendo, studendo, sed non illam quæ ex Deo est, quæ per spiritum datur, sed hanc quæ ex natura carnis quæ per exercitationem carnis acquiritur, quā habuerunt etiam & gentilium studiosi. Multa differentia enim est inter scientias istas. Qui enim orationibus non instat, nec operibus bonis sed per solum studiū lectionū factum est sciens, quando alijs prædicat, ipse sibi non sentit quod prædicat. Si de ira Dei loquitur, alios quidem forsitan terret, ipse autem forsitan non timet. Si de misericordia, alios forsitan consolatur, ipse autem nō gaudet. Sed quādo alios docet, ab intus conscientia eius ridet sibi de uerbis suis. Quia scientia quæ ex solis lectionibus est ex ore procedit. Qui autē de spiritu sancto est, ex corde profertur. Et ideo spiritualis scientia nō solū dicitur, sed sentitur: non tantum in scripturis legitur, sed ex corde suggeritur &c.

Studij laus

Differentia doctrinarū.

Idem

ITEM CHRYS. IN EODEM lib. Cap. 31.

Matthei. xxi. Quis ex duobus fecit uoluntatem patris &c̃. Matth. 21.

Secularis homo post peccatum facilè ad pœnitentiam uenit: nam occupatus negligentia seculari, dũ scripturæ non satis attendit, semper ei quæ in scriptura posita sunt noua uidentur. Ideoq; cum audierit aliquid aut de gloria sanctorum, aut de pœna peccatorum, quasi nouum aliquid audiens expauescit. Aut dum bona concupiscit, & mala timet, cõpunctius ad pœnitentiam cito decurrit. Nihil autem impossibilius quàm illum corrigere qui omnia scit, & tamen contemnens bonum, diligit malum. Omnia enim quæcunq; scit in scripturis, propter quotidianam meditationem ante oculos eius inueterata & uilia æstimantur. Nam quicquid illi terribile est usu uilescit. Propterea clericus qui semper meditatur scripturas, aut omnino obseruaturus est, & erit perfectus, aut si semel cœperit illas contẽnere, nunquàm excitatur in illis ut teneat illas. Quis aliquãdo uidit clericum cito pœnitentiam agentem? Et si deprehensus humiliauerit se, non ideò dolet quia peccauit, sed confunditur quia perdidit gloriam suam

Verbo Dei homo secularis facilè cõuertitur.

ſuam. Putas ne Dominus quaſi crudelis clericis pœnitentiam denegauit dicens: Si ſal infatuatum fuerit in quo condietur? ſed quaſi naturalem rem eſſe conſiderans, quia non eſt qui doceat illum errantem, qui errantes alios corrigebat.

Luc. 14.

ORIGENES SVPER EXODVM Homeli. 12.

Cap. 43.

Exo. 34.

Per uerbũ ad Deũ cõuertimur.

Cum autem quis conuerſus fuerit ad Dominum, auferetur uelamen. Igitur cauſam auferendi uelaminis conuerſionem noſtram eße dicit ad Dominum Ex quo nobis colligenda ſunt iudicia, quod donec legentes ſcripturas diuinas latet nos intellectus, donec obſcura ſunt nobis & clauſa quæ ſcripta ſunt nondum conuerſi ad Dominum ſumus. Si enim cõuerſi eſſemus ad Dominum ſine dubio aufferetur uelamen. Sed & hoc ipſum, conuerti ad Dominum quale ſit uideamus. Et euidentius ſcire poßimus, quid ſit conuerſus, dicendum nobis prius eſt quid ſit auerſus. Omnis qui cum recitantur uerba legis, communibus fabulis occupatur, auerſus eſt. Omnis qui cum legitur Moyſes, de negocijs ſeculi, de pecunia, de lucris ſolicitudinem gerit, auerſus eſt. Omnis qui poſſeßionum curis ſtringitur, et diuitiarum

Cõuerſio et auerſio unde eſt.

cupiditate

cupiditate diſtenditur, qui gloriæ ſeculi & mundi honoribus ſtudet, auerſus eſt. Sed & qui ab his quidem uidetur alienus, aſiſtit autem & audit uerba legis, & uultu atq; oculis intentus, corde tamẽ & cogitationibus euagatur, auerſus eſt. Quid eſt ergo conuerti? Si his omnibus terga uertamus, & ſtudio, actibus, mente, ſolicitudine, uerbo Dei operam demus, et in lege eius die ac nocte meditemur. Omiſſi omnibus Deo uacemus, exerceãur in teſtimonijs eius, hoc eſt cõuerſum eſſe ad Dominũ. Tu aũt ſi uolueris filiũ tuũ ſcire literas, quas liberales uocãt, ſcire grãmaticã, uel rhetoricam diſciplinã, nunquid nõ ab omnibus eũ uacuũ, & liberũ reddis? Nunqd non omiſſis cæteris, huic uni ſtudio dare operã facis Pædagogos, magiſtros, libros, impenſas, nihil prorſus deeſſe facis, quoadũſq; perfectum propoſiti ſtudij opus oportet. Quis noſtrum ita ſe ad diuinæ legis ſtudia conuertit? Quis noſtrum ita operam dedit? Quis tanto ſtudio ac labore, diuina quærit ſtudia, quanto quæſiuit humana? Et quid conquerimur ſi quod non didicimus, ignoramus. Aliqui ueſtrũ ut recitari audierint quæ legũtur, ſtatim diſcedunt. Nulla exhis quæ dicta ſunt inquiſitio ad inuicem, nulla collatio, nuſquam memoria mandati

Vera cõuerſio ad Deũ

Plus humana q̃ diuina quærimus.

mandati illius quo te diuina lex cõmonet, dicens: Interroga patres tuos, & dicent tibi: Presbyteros tuos, & annunciabunt tibi. Alij ne hoc ipsum quidẽ patienter expectant, usquequò lectiones in Ecclesia recitentur. Alij uerò nec si recitantur, sciunt, sed in remotioribus Dominicæ domus locis, secularibus fabulis occupantur. De quibus ego ausus sum dicere, quia cũ legitur Moyses, iam non uelamen super cor eorum, sed paries quidem & murus est positus. Si enim ille qui adest, qui audit, & intentus est, et quæ audit retractat & discutit, & quæ assequi nõ potest percunctatur, & discit, uix potest ad libertatẽ scientiæ peruenire. Ille qui abscondit aures suas ne audiat, & terga in faciem legẽtis obuertit, quomodo dicendus est uelamen habere superpositum cordi, ad quem ne ipsum quidẽ uelamen literæ quo sensus uelatur qui est sonus uocis acceßit? Videamus ergo ne non solum cum Moyses legitur, sed & cum Paulus legitur, uelamen sit positum super cor nostrum. Et manifestè, si negligenter audimus, si nihil studij ad eruditionem & intelligentiam conferimus, non solum legis & Prophetarum scriptura, sed et Apostolorum, Euangeliorũ grandi nobis uelamine tegitur. Ego autẽ uereor ne per nimiam negligentiã & stoli-

Christianorum circa uerbum negligentia.

& ſtoliditatem cordis, non ſolum uelata ſint nobis diuina uolumina, ſed & ſignata. Vt ſi detur in manus hominis neſcientis literas liber legendus, dicat quia neſcio literas. Si detur in manus hominis ſcientis literas, dicat, quia ſignatus eſt. Vnde oſtenditur nō ſtudium ſolum nobis adhibendum eſſe ad diſcendas literas ſacras, uerum et ſupplicandum Domino & diebus ac noctibus obſecrandū, ut ueniat agnus ex tribu Iuda, et ipſe accipiens librum ſignatum dignetur aperire.

Non ſolum ſtudiū ſed oratio etiā nobis neceſſaria.

AVGVST. IN EPISTO. III. ad Voluſianum.

Modus autem ipſe dicendi, quo ſacra ſcriptura contexitur, quamuis omnibus acceßibilis, tamē pauciſſimis penetrabilis. Ea quæ aperta continet quaſi amicus familiaris ſine fuco ad cor loquitur indocto/rum atq; doctorum. Ea uerò quæ in myſterijs occultat, nec ipſe eloquio ſuperbo erigit, quo non audeat accedere mens tradiuſcula & incrudita, quaſi pauper ad diuitem, ſed inuitat omnes humili ſermone, quos non ſolum manifeſta paſcat, ſed etiam ſecreta exerceat ueritate, hoc in promptis, quod in reconditis habens. Sed ne aperta faſtidirentur, cadē rurſus operta deſiderantur, deſiderata quodammodo

Scriptura omnibus acceßibilis ſed non omnibus penetrabilis.

renouantur, renouata ſuauiter intimantur. His ſa lubriter & praua corriguntur, & parua nutriuntur, & magna oblectantur ingenia. Ille huic doctrinæ inimicus eſt animus, qui uel errando eam neſcit eſſe ſaluberrimam, uel odit ægrotando medicinam.

Zach.10. Petite à Domino pluuiam in tempore ſerotino: & Dominus faciet niues & pluuiã imbris: & dabit eis ſingulis herbam in agro. Quia ſimulachra loquuta ſunt inutilia, & diuini uiderunt mendacium, & ſomniatores loquuti ſunt fruſtra, & uanè conſolabantur &c̃.

Prou.5. Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes tui. Sit uena tua benedicta, & lætare cum muliere adoleſcentię tuæ Cerua chariſſima & gratiſſimus hinnulus. Vbera eius inebrient te omni tempore, & in amore eius delectare iugiter. Quare ſeduceris fili mi ab aliena, & foueris in ſinu alterius?

Dic

Dic sapientiæ soror mea es, & prudentiam uoca amicam tuam. Prou. 7.
Vt custodiat te à muliere extranea: & ab aliena quæ uerba sua dulcia facit.

AMBRO. AD CONST. LIB. VII. Epist. 44.

Mare est scriptura diuina habens in se sensus profundos, altitudinem Propheticorum enigmatum in quod mare plurima introierunt flumina: Sunt ergo fluuij dulces atq; perspicui: sunt et fontes niuei qui saliunt in uitam æternam: sunt & sermones boni, sicut faui mellis, & gratæ sentētiæ quæ animos audientiū spirituali quodā potu irrigent, et præceptorū moraliū suauitate mulcēt. Diuersa igitur scriptura rū diuinarū fluenta. Collige aquā Christi, illā quæ laudat Dominū. Collige aquā de pluribus locis quā effundunt nubes Propheticæ. Quicūq; colligit de mōtibus aquā, atq; ad se trahit, uel haurit è fontibus & ipse rigat sicut nubes. Imple ergo gremium mētis tuæ, ut terra tua humescat, & domesticis irrigetur fontibus. Ergo q̄ multa legit et intelligit implet, qui fuerit impletus alios rigat. Ideoq; scriptura

Scriptura diuina est mare.

Doctrina Chri aquæ cōparatur.

dicit. Si impletæ fuerint nubes, pluuiam in terram effundent. Sint ergo sermones tui profluj, sint puri et dilucidi ut morali disputatione suauitatem infundas populorum auribus, & gratia uerborum tuorũ plebem demulceas, ut uolens quò ducis sequatur. Quod si aliqua, uel in populo, uel in quibus contumacia uel culpa est sint: sermones tui huiusmodi ut audientem stimulent, compugant male conscių. Sermones enim sapientum tanquàm stimuli.

Eccle. 12.

HIERONI. IN APOLOGIA aduersus Iouinianum.

Tomo. 3.

Laus epistolarum Pauli apostoli.

Paulum apostolum proferam, quem quotiescũq; lego, uideor mihi nõ uerba audire, sed tonitrua. Legite epistolas eius, & maximè ad Roma. ad Galatas, ad Ephesios. In quibus totus in certamine positus, et uidebitis eum in testimonijs quæ sumit de ueteri Testamẽto, quàm artifex, quàm prudens, quàm dißimulator si eius quod ait. Videntur quædã uerba simplicia, & quasi innocentis hominis ac rusticani & qui nec facere nec declinare nouerit insidias Sed quocunque respexeris fulmina sunt. Hæret in causa, capit omne quod tetigerit, tergum uertit ut superet fugam, simulat ut occidat &c.

Ex

EX EPIST. HIERO. AD Paulinum tomo. 4.

Paulus apostolus ad pedes Gamalielis, legē Domini & Prophetas se didicisse gloriatur, ut armatus spiritualibus telis, postea dicteret confidēter: Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum consilia destruētes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantem omnem intellectum ad obediendum Christo, & subiugare parati cunctam inobedientiam. Ad Timotheū scribit ab infantia sacris literis eruditum, et hortatur ad studiū lectionis, ne negligat gratiā quæ data sit ei per impositionem manus presbyteri. Tito præcipit ut inter cæteras uirtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoq; eligat scripturarum. Obtinentem (inquit) eum qui secundum doctrinā est fidelē sermonē ut potens sit exhortari in doctrina sana & contradicētes reuincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest, & quantum ædificat exuitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat.

Arma militiæ nostræ uerbū Dei.

2. Thi. 1.

Titum. 1.

Sancta rusticitas solum sibi prodest.

Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æ-

Eccla. 1.

terna &c. Vnus est altissimus creator omniũ omnipotẽs & rex potens, & metuendus nimis sedẽs super thronum illius & dominans Deus. Ipse creauit illã spiritu sancto, & uidit & dinumerauit & mensus est. Et effundit illã super omnia opera sua & super omnem carnem, secundum datũ suum præbet illam diligentibus se.

Esai. 55. Et quomodo descẽdit imber & nix de cœlo, & illuc ultra non reuertitur sed inebriat terram & infundit eam, & germinare eam facit: & dat semen seminanti, & panem comedenti: sic erit uerbum meum quod egreditur de ore meo. Non reuertetur ad me uacuum: sed faciet quæcunq; uolui: & prosperabitur in his ad quæ misi illud.

GREGO. SVPER CANTICA

Canti. 4. *Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium. Sed sciendum quod scriptura diuina in quibusdã manifesta existens, in quibusdã uerò locis obscuram se præbens*

præbens &, aliquando leuiter sicut fons potatur, et aliquando magna inquisitione eget, ut inuenta sumatur. Quod uerò sanctæ scripturæ intellectus per aquam designetur ostẽdit ut alibi, cum diuina uoce de reprobis dicitur. Mittã eis sitim aquæ et famẽ panis. Et per Esaiã dicitur. Auferet Dominus ab Hierusalẽ & Iuda omne robur panis, & omne robur aquæ. Vbi notandum quod robur panis prius, et postea robur aquæ auferetur. Deum enim grauia scripturæ dicta non perquiruntur ut mandantur, paulatim à scientia decidet mens, ut aliquando etiam nec leuia intellectu capiuntur. Esai.1. Panis & aquæ significatio.

GREGO. SVPER EZECHIEL libro.1. Homel.6. in principio.

Tenebrosa aqua in nubibus aëris, quia obscura est scientia in pphetis. Sed Salamonis uoce attestante dicimus. Quod gloria regum celare uerbum, & gloria Dei est, inuestigare sermonem, quia & honor est hominum, eorum secreta abscondere, et gloria Dei est, mysteria sermonis eius aperire. Ipsa autẽ per se ueritas discipulis dicit. Quæ dico uobis in tenebris, dicite in lumine, id est, apertè exponite quæ in allegoriarũ obscuritatibus auditis. Magnæ Prou.25. Sermonem inuestiga re est gloria Dei.

uerò utilitatis est, ipsa obscuritas eloquiorum Dei, quia exercet sensum ut fatigatione dilatetur, et exercitatus capiat, quod capere nõ potest ocioſus. Habet quoq; adhuc maius aliud, quia scripturæ sacræ intelligentia, quæ si in cunctis esset aperta, uilesceret, in quibusdam locis obscurioribus, tanto maiori dulcedine inuenta reficit, quanto maiori labore fatigat animum quæsita.

Verbi Dei obscuritas prodest.

Eccle. 18. Qui uiuit inæternum creauit omnia simul: Deus solus iustificabitur & manet inuictus rex inæternum. Quis sufficiet enarrare opera illius? Quis enim inuestigabit magnalia eius? Virtutem autem magnitudinis eius quis enũciabit: aut quis adiiciet enarrare misericordiã eius? Nõ est minuere neq; adiicere: nec est inuenire magnalia Dei. Cum consummauerit homo tunc incipiet: & cum quieuerit operabitur.

AVGVST. EPISTO. III. AD Volusianum.

Literarum sacrarum profunditas.

Tanta est enim Christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab incunte

ineunte pueritia usq; ad decrepitam senectutẽ, maximo ocio, summo studio, meliori ingenio conarer addiscere. Non quod ad ea quæ necessaria sunt saluti, tanta in eis perueniatur difficultate, sed cum quisq; ibi fidem tenuerit, sine qua piè rectéq; nõ uiuitur, tam multa, tamq; multiplicibus mysteriorum umbraculis opaca intelligenda proficientibus restant, tantaq; non solum in uerbis, quibus ista dicta sunt, uerumetiam in rebus quæ intelligendæ sunt latet altitudo sapientiæ, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi hoc contingit, quod eadem scriptura quodã loco habet. Cum consummauerit homo, tunc incipit. Eccle. 18.

VOLVSIANVS AD AVGVSTI.

Epistola. 2.

Amplector gratiã muneris imperati, meq; libens in disciplinas tuas offero, ueteris sentẽtiæ autoritatem sequutus, quæ nullam ad perdiscendam abundare credit ætatem. Neque immerito sapiens prudentiæ studia, nullis terminis, neq; fine conclusit, quando primordijs suis remorata. Virtus nunq; adeò reseratur adeuntibus, ut omnis protinus ad agnitionem patescat. Nulla ætas ad omnia discẽda sufficit.

HIERO. AD NEPOTIANVM de uita Clericorum.

Tomo.1.

Dolor Themistocles.

Vnde & sapiens uir ille Græciæ Themistocles, cum expletis centum et septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quod tunc egrederetur de uita, quando sapere cœpisset.

BERNAR. AD FRATRES DE monte Dei.

Fortuita enim & uaria lectio, & quasi casu reperta, non ædificat, sed reddit animum instabilem, & leuiter admissa, leuiter recedit à memoria. Sed certis ingenijs immorandum est, & assuefaciendus est animus. Quo enim spiritu scripturæ factæ sunt eo spiritu legi desiderãt, ipsæ etiã intelligendæ sunt. Nunquàm ingredieris in sensum Pauli, donec usu bonæ intentionis in lectione eius, & studio assiduæ meditationis spiritum eius imbiberis. Nunquam intelliges Dauid, donec ipsa experientia, ipsos Psalmorum affectus inducris. Sicq; de reliquis.

Scriptura diuina spiritu legi desiderat.

AVGVST. AD MEMORIVM

Epist.31

Est enim hic sanctus frater et collega noster Possidius per nostrum ministeriũ non literis illis, quas uaria-

ꝑiariarum ſerui libidinum, liberales uocant, ſed do/
minico pæne nutritus, quantũ ei potuit per noſtras
anguſtias diſpenſari. Quid enim aliud dicẽdum eſt
eis qui cum ſint iniqui & impij, liberaliter ſibi ui/
dentur eruditi, niſi quod in literis uerè liberalibus Ioan. 8.
legimus: Si uos filius liberauerit, tunc uerè liberi eri
tis. Neq; enim habent congruũ libertati, niſi quod In eodem
habent congruum ueritati. Vnde ille ipſe filius: Et
ueritas inquit liberabit uos. Non ergo ille innumera
biles & impiæ fabulæ, quibus uanorum plena ſunt
carmina Poëtarum ulla modo noſtræ conſonant li/
bertati. Non Oratorum inflata & expolita menda
cia. Non deniq; ipſorum Philoſophorum garrulæ
argutiæ, qui uel prorſus Deum non cognouerunt,
uel cum cognouiſſent, nõ ſicut Deũ glorificauerũt.
Abſit omnino ut iſtorũ uanitates, & in ſaniæ mẽda Scripturæ
ces, uentoſæ nugæ, ac ſuperbus error, rectè libera/ gentilium
les literæ nominẽtur, hoĩm ſcilicet infeliciũ, qui Dei nugæ &
gratiã per Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ, qua ſola mendacia.
liberamur de corpore mortis huius, nõ cognouerũt
nec in eis ipſis quæ uera ſunt ſenſerũt. Hiſtoria ſa/
nè cuius ſcriptores fidem ſe præcipuè narrationi/
bus ſuis debere profitentur, fortaſſis habeat aliquid
cogni/

cognitione dignũ liberis, cum ſiue bona, ſiue mala hominũ narrantur, ſi tamẽ uera narrantur. Quam uis in eis cognoſcẽdis, qui ſpiritu ſancto adiuti ſunt rumoresq; colligere ipſa humanæ infirmitatis conditione compulſi ſunt, quemadmodum nõ fallerentur in plurimis omnino non uideo. Eſt tamen in eis reliqua propinquitas libertatis, ſi uoluntatẽ monẽdi non habent, nec homines fallunt, niſi cum ab hominibus humana infirmitate fallũtur.

Hiſtorici etiam in multis fallũtur.

TERTVL. LIB. DE PRAESCRIPtione hæreticorum.

Hæreſes dictæ ſunt Græca uoce ex interpretatione electionis, qua quis ſiue ad inſtituendas ſiue ſuſcipiendas eas utitur. Ideo & ſibi damnatum dixit hæreticum, quia et in quo damnatur ſibi elegit. Nobis uerò nihil ex noſtro arbitrio indulgere licet ſed nec eligere quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit. Apoſtolos Dommi habemus autores: qui nec ipſi quicquam ex ſuo arbitrio quod inducerent elegerunt, ſed acceptam à Chriſto diſciplinam fidẽliter nationibus adſignauerũt. Itaq; etiam ſi angelus de cœlis aliter euãgelizaret, anathema diceretur à nobis. Prouiderat iam tunc ſpiritus ſanctus futurũ in uirgine quadam Philomenæ angelum ſeductionis

Vnde dicãtur hæreſes.

Apoſtoli nihil ex ſe elegerunt.

iis transfigurantem se in angelum lucis: cuius si/gnis & præstigijs Apelles inductus, nouam hære/sim induxit. Hæ sunt doctrinæ hominum & dæmo/niorum prurientibus auribus natæ de ingenio sapi/entiæ secularis. quam Dominus stultitiam uocans, stulta mundi confusione etiam Philosophiæ ipsius elegit. Ea est materia sapientiæ secularis, temeraria interpres diuinæ naturæ dispositionis. Ipsæ denique hæreses à Philosophia subornantur. Inde æones et formæ nescio quæ, & trinitas hominis apud Valen tinum Platonicus fuerat &c. Et quod proxime Va lentinus proposuit. Vnde Deus? Scilicet de Enthy/mesi & Ectromate sequitur Aristotelem qui illis dialecticam instituit, artificem struendi & destru/endi, uersipellem, in sententijs coactam &c. Hinc il læ fabulæ & genealogiæ indeterminatæ &c.

AVGVSTI. LIBRO. I. RECTRA/ctati. Cap. 1.

Nam quantum attinet ad hominis naturam, nihil est in eo melius, quàm mens & ratio, sed non secun dum ipsam debet uiuere, qui beatè uult uiuere, alio quin secundum hominem uiuit, cum secundum Deũ uiuendum sit, ut possit ad beatitudinem peruenire, propter quam consequendam, non seipsa debet esse con/ Secundum Deum ui uendum est

contenta, sed Deo mens nostra subdenda est.

EODEM LIBRO CAP. III

Confessio Augustini.

Verum in his libris displicet mihi sæpe interpositũ fortunæ uocabulum. Et quod multum tribui liberalibus disciplinis, quas multi sancti nesciunt: quidam autem qui sciunt eius sancti non sunt. Et quod musas quasi aliquas deas, quamuis iocando commemoraui. Et quod Philosophos non uera pietate prædi/tos, dixi uirtutis luce fulsisse &c.

Esai. 29. Et addent mites in Domino lætitiã & pauperes homines in sancto Israel exultabunt: quoniam defecit qui prę ualebat: consummatus est illusor, succisi sunt omnes qui uigilabant super iniquitatem, qui peccare faciebãt homines in uerbo, & arguentẽ in porta supplantabant, & declinauerunt frustra à iusto.

Attingit ergo à fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Hanc amaui et exquisiui eam à iuuentute mea: & quęsiui sponsam mihi eã assumere; & amator factus sum formæ

mæ illius. Generositatem illius glorificat contubernium habens dei: sed et omnium Dominus dilexit illam. Doctrix enim est disciplinæ dei, & electrix operum illius. Et si diuitiæ appetuntur in uita, quod sapientis locupletius quàm operatur omnia? Si autem sensus operatur, quis horũ quæ sunt magis quàm illa est artifex? Et si iustitiã quis diligit, & labores huius magnas habent uirtutes. Sobrietatẽ enim & sapientiã docet & iusticiã & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. Et si multitudinem scientię desiderat &c̃. Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuandũ: sciens quoniam mecum communicabit de bonis: & erit allocutio cogitationis & tædij mei. Intrans in domũ meam conquiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius: nec tædiũ conuictus illius, sed lætitiam & gaudium.

Hic rur

HIERO. IN PROOEMIO LIBRI primi commentariorum ad Ephe.

Tomo. 9.

Meditatio & scientia scripturarũ ad quæ ualent.

Si quicquam est Paula & Eustochium, quod in hac uita sapientem uirum teneat, & inter pressuras, et turbines mundi, æquo animo manere persuadet, id esse uel primum reor. Meditationem et scientiam scripturarum. Cum enim à cæteris animantibus hoc uel maximè differamus, qđ rationale animal sumus, & loqui possumus. Ratio autem omnis & sermo diuinis libris contineatur, per quos & Deum discimus, & quare creati sumus non ignoramus. Miror quosdã extitisse, qui aut ipsi se inertiæ, et somno dantes, nolint quæ præclara sunt discere, aut cæteros qui id studij habẽt reprehendendos putent. Quibus cum possim districtius respondere, & breuiter eos, uel offensos dimittere, uel placatos, multo esse melius scripturas legere, quàm augendis & cumulandis opibus inhiare.

1. Mac. 10. Et fugerũt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bachides ędificauerat, & reliquit unusquisq; locum suum, et abiit in terram suam tantum in Bethsura remanserũt aliqui ex his qui

qui reliquerant legem & præceptæ Dei: erat enim hæc ad eius refugium

In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris et menstruatæ. Et erit in die illa dicit Dominus exercituum. Disperdam nomina idolorum de terra & non memorabuntur ultra. Et pseudoprophetas, et spiritum mundum auferam de terra. Zach. 13.

Mittã tibi adiutoriũ pueros meos Esaiam & Ieremiam: ad quorum cõsilium sanctificaui &c. 1. Esd. 2.

HIERON. TOMO. VIII. IN Psal. 86.

Fundamenta eius in montibus sanctis, uersu.

Dominus narrabit in scriptura populorum, & principum, horum qui fuerunt in ea. Non dixit qui sunt in ea, sed qui fuerunt in ea. Dominus narrabit & quomodo narrabit? Non uerbo sed scriptura. In cuius scriptura? Il. populorũ, Non sufficit in populorum, sed etiam principum, dicit. Et quorum principũ? Qui sunt in ea? Non dixit hoc, sed qui fuerũt Scriptura principum quæ sit.

2. Cori. 13. in ea. Videte ergo quomodo ſcriptura ſancta ſacramentis plena eſt. Legimus apoſtolũ Paulũ, legimus Petrum, et legimus illum dicentem. An experimentum eius quæritis qui in me loquitur Chriſtus? & quod Paulus loquitur, loquitur Chriſtus. Qui enim uos recipit me recipit. Dominus ergo, noſter atq; ſaluator, narrat nobis et loquitur in ſcripturis principum ſuorum, Dominus narrabit in ſcripturis populorum, in ſcripturis ſanctis. Quæ ſcriptura

Apoſtoli uniuerſo populo ſcripſerũt.

populis omnibus legitur, hoc eſt, ut omnes intelligant. Quod dicit hoc eſt: Sicut ſcripſerunt Apoſtoli, ſic et ipſe Dominus: hoc eſt per Euangelia ſua loquutus eſt, nõ ut pauci intelligerent ſed ut omnes. Plato ſcripſit in ſcriptura, ſed non ſcripſit populis, ſed paucis. Vix enim intelligunt tres homines. Iſti uero, hoc eſt principes Eccleſiæ et principes Chriſti, nõ ſcripſerunt paucis, ſed uniuerſo populo. Et principum hoc eſt Apoſtolorum, & Euangeliſtarum, horum qui fuerunt in ea. Videte quid dicat. Qui fuerunt, non qui ſunt, ut exceptis Apoſtolis, quodcunq; aliud poſtea dicetur, abſcindatur nõ habeat poſtea autoritatem. Quàm ſanctus ſit aliquis poſt Apoſtolos, quamuis diſertus ſit, non habet autoritatem. Quoniam Dominus narrat in ſcripturis

populo/

populorum, & principũ hõrum qui fuerunt in ea.

Vę pastoribus Israël qui pascunt se metipsos. Nónne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiamini: & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meũ non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum nõ sanastis, quod confractum est nõ alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, et quod perierat nõ quæsistis, sed cum austeritate imperabitis eis & cum potentia &c. Ezc.34.

Viuo ego dicit dominus deus, quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri eo ꝙd non esset pastor: neq; enim quęsierũt pastores gregem meum, sed pascebãt pastores semetipsos, & greges meos nõ pascebant: propterea pastores audite uerbũ domini. Hæc dicit dñs. Ecce ego ipse super pastores, requirã Eodẽ Cap.

gregem meum de manu eorum, & ceſſare eos faciam ut ultra non paſcāt gregem meum, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos.

Eſai.28. Sacerdos & propheta neſcierunt præ ebrietate: abſorpti ſunt à uino. errauerunt in ebrietate, neſcierunt uidentem, ignorauerunt iudicium, Et erit eis uerbum Domini: manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta, reexpecta, modicum ibi modicum ibi modicum ibi: ut cadant, & cadāt retrorſum & cōtere rantur, & illaqueantur & capiantur Propter hoc audite uerbum Domini uiri illuſores, qui dominamini ſuper populum meum qui eſt in Hieruſalem &c̄.

HIERON. TOMO. VI.

in Nahum prophetam. Cap. 3 in fine.

Dormitauerunt paſtores tui Rex Aſſur. &c̄,

Semper diaboli ſtudium eſt, vigilantes animas cō ſopire

ſopire. Deniq; & in paßione Domini Apoſtolorũ oculos graui ſopore premit, quos ſaluator ſuſcitãs ait: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Mar. 14. Et rurſum: Quod uobis dico, omnibus dico, uigilate. Idem. 13. Et quia non ceſſat ſemper conſopire uigilantes quoſcunq; ille deceperit, & quaſi ſuaui & pernicioſo carmine Syrenarum illexerit ad dormiendum excitat ſermo diuinus & dicat: Surge qui dormis, & eleuare, & illuminabit te Chriſtus. In aduentu ergo Chriſti & ſermonis Dei, & doctrinæ Eccleſiaſticæ, & conſummationis Niniuæ ſpecioſißimæ quondam meretricis, eleuabitur & properabit populus, q̃ ſub magiſtris ante fuerat cõſopitus, et ibit ad montes ſcripturarũ, ibiq; inueniet montes Moyſen & Ieſum filium Naue: montes Prophetas: montes noui Teſtamenti, Apoſtolos & Euangeliſtas. Et cum ad tales montes confugerit, & huiuſmodi montium fuerit lectione uerſatus, ſi non inuenerit qui eum doceat. Meſſis enim multa, operarij autem pauci. Tunc & illius ſtudium comprobabitur, quia confugerit ad montes, & magiſtrorum deſidia cõarguetur. Ephe. 5. In fine mũdi populus p ſe uerbũ Dei leget.

HIERONI. TO. V. IN Hieremiam, Cap. 9.

Et post Baalim, inquit, abierunt, quos didicerũt à patribus suis Baalim idolum Sydoniorum est, et est numeri singularis. Baalim uerò pluralis numeri Ergo nec parentum, nec maiorum error sequendus est, sed autoritas scripturarum, et Dei docentis imperium.

Non patrũ sed scripturæ autori/tas seruãda

Inferte omnem decimam in horreũ meũ, ut sit cibus in domo mea, & probate me super hoc dicit Dominus. Si non aperuero uobis cataractas cœli, & effudero uobis benedictionẽ usq; ad abundantiam &c.

Mala. 3.

Omnes sitientes uenite ad aquas, et qui nõ habetis pecuniam properate, emite & comedite. Venite emite absq; argento & absq; ulla commutatione uinum & lac. Quare appenditis argentum, non in panibus & laborem uestrum non insaturitate?

Esai. 55

HIERO. SVPER ILLVD Lib. 15. Cap. 45.

Simul increpat eos qui sequuntur sapientiam secularem

eularem, & peruersas hæreticorum, simulatasq; doctrinas & Phariſæorum traditiones, omnemq; falſi nominis ſcientiam, quæ elenatur contra Deum & magnis præciſs ac labore cõtinuo appendunt argentum pro ea diſciplina, in qua non ſunt panes, et ſudant pro his cibis, in quibus nulla ſaturitas eſt. Ex quo oſtenditur, eam ſectandam eſſe ſapientiam, quæ nõ eſt in fõliis ac flore uerborũ, ſed in medullis ac fructibus ſenſuũ, que nõ aurem præteruolat, ſed animum reficit. Quam ut diſcamus, non tranſimus maria nec magnis ſumptibus indigemus, ſed propè eſt uerbum in ore noſtro, & in corde noſtro. Verbũ Dei ſine argẽto diſcitur

Quare ergo nunc dicitis perſequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius eſt & ſcitote eſſe iudicium Iob. 19

Et reliquerunt templũ domini Dei patrum ſuorum ſeruieruntq; lucis et ſculptilibus: & facta eſt ira Domini contra Iudam & Hieruſalem propter hoc peccatum. Mittebatquè eis prophetas ut reuerterentur ad Dominum, proteſtantes illi audire nolebant 2. Par. 24.

nolebant, Spiritus itaq; Dei induit Zachariam filí Ioadæ ſacerdotem et ſtetit in cõſpectu populi, & dixit eis Hæc dicit dominus Deus noſter, Quare tranſgredimini præceptum domini quod uobis non proderit, & dereliquiſtis dominum ut delinqueret uos. Qui congregati aduerſus eũ miſerũt lapides iuxta regis imperiũ.

Eſai.8. Omnia enim quæ loquitur populus iſte coniuratio eſt, & timorẽ eius ne timeatis neq; paueatis. Dominum exercituũ ipſum ſanctificate & ipſe pauor ueſter, & ipſe terror ueſter: et erit uobis in ſanctificationem: in lapidẽ aũt offẽſiõis et in petrã ſcandali duabus domibus Iſrael, & in laqueũ

2.Par.20. & in ruinã habitantibus Hieruſalẽ.

Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus, reſidui ut oculos noſtros dirigamus ad te.

3.Reg.22 De Michea propheta, quem percuſſit Sedechias.

Rebellauit contra te Amos in medio

dio domus Israēl: non poterit terra sustinere omnes sermones eius &c̄.

Hæc uenditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eū descenditq; cum illo in foueam, & in uinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni & potentiam aduersus illos qui eum deprimebant: & mendaces ostendit qui macularuerunt illum, & dedit illi claritatē æternam. Hæc populum iustum & semen sine querela liberauit à nationibus quæ illum opprimebant. Intrauit in animam serui Dei, & stetit cōtra reges horrendos in portentis & signis. Sapie. 10.

HIERO. IN HIERE. TOMO. 5. Cap. 26.

Et audierunt sacerdotes & prophetæ & omnis populus Hieremiam loquentem uerba in domo Domini, Hiere. 26.

Sacerdotes & Prophetæ (quos pseudoprophetas manifestius .lxx. transtulerunt) irascuntur Hieremiæ, quod uera prædicat, & subuerso templo, et Nota mores etiā nostri temporis.

Verbū dei lucro & auaritiæ cōtrariatur.

ciuitate deserta, sit peritura religio, & lucra ex religione uenientia: idcirco apprehendunt eum, & consentiente sibi populo, morti destinant: quare dixerit in nomine Domini, sicut Sylo erit domus hæc & urbs desolabitur, eo quod non sit habitator. Si quando igitur propter mandata Domini & fidei ueritatem, uel Sacerdotes nobis uel pseudoprophetæ uel deceptus populus irascitur, non magnopere curemus, sed exequamur sententiam Dei, nequaquam præsentia mala, sed futura bona animo cogitantes. (Et congregatus est omnis populus aduersus Hieremiam in domum Domini &cæ.)

Hieremias in templo uerba Domini prophetabat & dixerat, domū istam sicut Sylo, & urbem hanc in maledictionem dabo cunctis Gentibus terræ, statimq; à Sacerdotibus, & Prophetis, & populo seditione commota, omne uulgus aduersus Prophetam congregatur in templum, ubi erat Propheta, & Sacerdotum, ac Prophetarū uulgiq; manibus tenebatur. Quod cum audissent Principes ciuitatis, qui in domo regia uersabantur, transierunt siue ascenderūt de domo regis in domū Domini. Notandūq; qd ire ad domū Domini, semper accessus sit. Sederūtq; in introitu portæ Domini nouæ. Principum enim

erāt

erat officium sedere in porta domus Domini, et ibi negocij, & seditionis cognoscere ueritatem. Noua aũt porta dicitur, quia qui sedebant in ea, & iudicio preærant, Sacerdotum, et pseudoprophetarũ calumniæ resistebant. Et loquuti sunt Sacerdotes etc Sedentibus urbis principibus in porta templi, & in porta noua, qui de regis palatio ad templum cucurrerant, ut seditio populi sedaretur, & concione populi congregata, accusant Sacerdotes & pseudoprophetæ Hieremiam, perieratq; Propheta quantũ fuit in Sacerdotibus & Prophetis, si accusatores ipsi habuissent iudicij potestatem. Ex quo intelligimus crudeliores fuisse in prophetam, per inuidiam sanctitatis, qui religione uidebantur dediti, quàm qui necessitatibus publicis præerant &c. Principes sunt iudices uerbi.

Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. Omnia mandata tua ueritas: iniqui persequuti sunt me adiuua me. Psal. 118.

At illi subsanabunt nuncios Dei: & paruipendebant sermones eius: illudebantq; prophetis, donec ascenderet furor domini in populum eius, et esset nulla curatio. &c. 2. Par. 36.

Hier.

HIER. TOM. IIII. IN regula Monacho.

Veritas uincinõ potest

Veritas quidem claudi & ligari potest, uinci nõ potest, quæ & suorũ paucitate contenta est, et multitudine hostium non terretur. Possunt homines quamuis iusti aliqua simulare pro tempore, ob suã aliorumq; salutem.

CHRYSOSTOMVS IN Pſegmatibus.

Nullo subsidio opus habet ueritatis robur, etiam si innumeri sint qui eam conentur extinguere: quin per eos qui uim illi facere nituntur, tam nihil obscuratur ut etiam multo clarior & subtilior euadat: ridens insanientes illos, & frustra sese torquentes.

Thre. 4. Paruuli petierunt panẽ & non erat qui frangeret eis.

2. Mac. 6. Et remanserunt in sanctis uiris pauci: quoniam obtinuerat in eos fames & dispersi sunt unusquisq; in locum suum.

Exod. 13. Memento diei huius, in qua egressi estis de Aegypto, et de domo seruitutis: quoniam in manu forti duxit uos Dominus de loco isto, ut non comedatis

datis fermentatũ panem. Non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis. Narrabisq; filio tuo in die illa dicens. Hoc est quod fecit mihi dominus quando egressus sum de Aegypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monitum ante oculos tuos: & ut lex domini semper sit in ore tuo &c̃,

HIERO. IN EZECHIELEM.

Tomo. 5. Cap. 12.

in fine.

Panem suum in sollicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent. &c̃.

Possumus iuxta anagogen habitatores Hierusalem credentes Christo dicere, qui habitant in Ecclesia. Et si per peccata illius offensam meruerint, comedant panem cum egestate, & bibant aquam cum mœrore & angustia. Non cibum panis, nec potum aquæ, sed famem sermonis, & doctrinæ Dei sustinentes. Quando enim uel uitio Principum, qui capiendi sunt, & tradendi Babylonijs: uel nostra duricia perdiderimus sermonem Dei, aquasq;

Fames uerbi Dei plaga maxima.

non

nõ meruerimus habere utiles, tunc in dolore, & penuria nostrum sumemus cibum, et terra perdet multitudinem credentium, & ciuitates quæ in toto orbe intelliguntur Ecclesiæ desolabuntur, & terra deserta erit, ut omnes sciant quia offensa sit Domini. Quod quidem in persequutionis tempore intelligere possumus. &c.

Aquæ furtiuæ dulces sunt, & pa-
Prouc. 9. nis absconditus suauior.

Admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine: & abalienabit te à uijs propriis.

Eccles. 22. Homini fornicario omnis panis dulcis: nõ fatigabitur transgrediens usq; adfinem. Omnis homo qui transgreditur lectũ suum contemnens in animam suam, & dicens: quis me uidet? Tenebræ circundant me &c.

Gene. 23. Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chaanam in quorum terra habito: sed ad domum patris mei perges: & de cognatione mea accipies uxorem filio meo.

Hieron/

HIERO. IN EPISTOLAM ad Titum Tomo. 9.

Cap. 3.

Stultas autem quæstiones &c.

Dialectici quorum Aristoteles princeps est, solent argumentationum retia tendere, & uagam Rhetoricæ libertatem in Syllogismorum spineta concludere: hi ergo qui in eo totos dies & noctes fututerunt, ut uel interrogent uel respondeāt, uel dent propositionem uel accipiant, assumant, confirment, atq; concludant, quosdam contentiosos uocant, qui ut libet, non ratione, sed stomacho disputent litigantium. Si igitur illi hoc faciunt, quorum propriè ars contentio est: quid debet facere Christianus, nisi omnino fugere contentionum? Rixæ quoq; legales penitus respuendæ sunt, & Iudæorum stultitiæ reliquendæ. Sunt enim inutiles, & uanæ, quæ tantum speciem scientiæ habent: cæterum nec dicētibus, nec audiētibus, prosunt. Quid enim mihi prodest scire quot annos uixerit Matthusalem: quoto ætatis suæ anno Salomon sortitus sit coniugem, ne forsitan Roboam undecimo ætatis illius anno natus esse credatur? & multa istiusmo- Quæstio nes et lites uerborū re futantur.

di

di quæ aut difficile est inuenire propter librorum uarietatem, & (dum paulatim de incmendatis ine mendata scribuntur) errores inolitos, aut etiam si inuenerimus magno studio, & labore nihil profutu ra cognouimus. Frequēter accidit ut habeamus pu gnas legis, non ob desyderium ueritatis, sed obia stantiā gloriæ, dum apud eos qui audiunt, docti uo lumus æstimari, aut certè ex hoc rumusculo turpia sectamur lucra. Quid enim prodest spumantibus la bijs, & latratu garrire canum, cum simplex & mo derata responsio, aut possit te placare si uera est, aut si falsa, leniter à te, & placabiliter emendari?

Pugnæ uer borū uanā gloriā quæ runt

Eccl. 4. Non contradices uerbo ueritatis ul lo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

Hier. 44. Sermonē quem loquutus es ad nos in nomine Domini nō audiemus ex te; sed facientes faciemus omne uerbum quod egreditur de ore nostro, ut sacrificemus regínæ cœli, & libemus ei líbamina sicut fecimus nos & patres nostri, reges nostri & principes nostri in urbibus Iuda & in plateis Hierusalem; & saturati sumus panibus

nibus & bene nobis erat, malumq; non uidimus. Ex eo autem tempore quò ceſſauimus ſacrificare reginæ cœli & libare ei libamina, indigui-mus omnibus: & gladio & fame con ſumpti ſumus &c̃.

Suſcitauit Dominus iudices qui li- Iudic.2.
berarent eos de uaſtantium manibus ſed ne eos audire uoluerunt, fornicã tes in diis alienis, & adorantes eos, Cito deſeruerunt uiam per quam iu greſſi fuerant patres eorum: & audi-entes mandata Domini omnia fecere contraria &c̃.

HIERO. IN HIERE. TOMO. VI

Cap. 20.

Quia factus eſt ſermo Domini in opprobrium, et in deriſum tota die. Et dixi. Non recordabor eius (ſiue nõ nominabo Dominum) nec loquar ultra in nomine eius. Et factus eſt in corde meo, quaſi ignis exæſtuans, clauſuſq; in oſſibus meis, & defeci (ſiue diſſolutus ſum) ferre non ſuſtinens &c. Clamante me atq; dicente, quod iam Babylonius ueniret exercitus, & omnia hoſtilis gladius prædaretur, uerſus

Verbũ Dei ignis exæſtuans.

est mihi sermo Domini in opprobriũ, atq; derisum dum tarditatem Prophetiæ putant esse mendaciũ. Quamobrem in mea mente decreui, ut ultra ad populum Dei uerbis nõ loquerer, nec nomen illius nominarem. Quod cum pudore superatus, uerecundè quidem, sed stultè constituissem, factus est, inquit, in corde meo, quasi ignis exæstuans, claususq; in ossibus meis, siue undiq; dissolutus sum, ita ut ferre non possem. Conceptus enim animo sermo diuinus, nec ore prolatus ardet in pectore. Vnde & Paulus loquitur. Si euangelizauero, non est mihi gloria. Necessitas enim mihi incũbit. Væ enim mihi est nisi euangelizauero: si enim uolens hoc ago, mercedem habeo, si autẽ inuitus, dispensatio mihi credita est. Sed & plerique doctorum in Ecclesia, usque hodie similia sustinent: audientes uituperationem multorum congregatorum aduersum se in circuitu atque dicentium. Persequimini, & persequemur eos.

Tentatio corum qui prædicant uerbũ dei.

1. Cori. 9.

HIERO. IN MICHEAM.

Cap. 6. Tomo. 6.

Congregationem diuitiarum sequitur mendaciũ, & manus assueta thesauros condere, fraudulentam linguam possidet. Veritas paupertatem: mendaciũ diuitias

diuitias parit. Cum hoc facerẽt principes uestri noluit uos statim subuertere, sed paulatim cœpi percutere, & plagis uarijs admonere. Misi in uos famẽ, misi sitim, misi morbos, & hostilem in circuitu uastitatem, seges frumenta non attulit: oleum pressa oliua nõ fecit: uinum steriles uindemiæ negauerunt. Aduersus iniquitates, & mensuras dolosas, et ponderа fraudulenta, hæc intulit supplicio. Quia uerò custodisti omnes ceremonias idololatriæ, quæ Amri rex impius constituerat, & omne opus domus Achab, & Hiezabel, pro mea lege seruasti, impulsus sum scelere tuo, ut darẽ te, & habitatores tuos in sibilum, & opprobrium populi mei portantes &cætera. Veritas pauperta/tem parit.

Prophetæ prophetabant mendaciũ & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouissimo eius? Hier. 5.

HIERONY. IN AMOS,

Tomo. 6. Cap. 2.

Et prophetis mandabitis, dicentes: ne prophetetis.

Quod & Amos pphetæ, quẽ nũc habemus in manibus præcipit Amasias sacerdos Bethel: et Hiere/ Verbi Dei prohibitio.

miæ à rege mandatum eſt, ne uerbis Domini loque retur ad populũ; in tantum, ut etiam ſermones eius ignibus concremarct.

NE PROPHETETIS, *qui liuore ſuperati, prohibent eruditos uiros doctrinæ proferre ſermonem. Et dicente Domino. Vade dic populo huic illi è cõtrario iubẽt: ne loquaris in nomine Domini maximè ſi ille qui doceat, non turpi lucro & gloriæ atq; iactantiæ, ſed utilitati legentium, audientiumq; prouideat.*

Sapi.8. Cum enim quietum ſilentium continerẽt omnia, et nox in ſuo curſu medium iter haberet: omnipotẽs ſermo tuus Domine exiliens de cælo à regalibus ſedibus uenit, durus debellator in mediũ exterminiq; terrã proſiluit gladius acutus in ſimulatũ imperiũ tuum portans: & ſtans repleuit omnia morte & uſq; ad cœlum attingebat ſtans in terra.

HIERO. TOMO. VIII. IN Pſalm.145.

Pſal.145. Qui cuſtodit ueritatem in ſeculum.

Si

Si nos opprimit mendacium, non contriſtemur. Custodit Dominus ueritatẽ in ſeculum. Neſcio quis contra nos mentitus eſt, & magis illi creditur mentienti, quàm nobis uerum dicentibus. Non debemus deſperare. Custodit Dominus ueritatem in ſeculũ. Chriſtus eſt ueritas. Veritatem loquamur & ueritas nobis ſeruat ueritatem. Verbũ Domini manet in æternũ.

Facit iudicium iniuriã patientibus dat eſcam eſurientibus. Dominus ſoluit compeditos &c.

Etiam ſi tardauerit, non deſperes. Veniens ueniet & ſaluabit. Hoc ſolũ ſit in noſtra conſcientia, quia iuſtè patimur &c.

Quare filius Dei dicitur uerbum Dei.

Manifeſtauit autẽ temporibus ſuis uerbum ſuum in prædicatione quæ tradita eſt mihi ſecundum præceptũ ſaluatoris noſtri Dei. Titum. 5.

AVGVSTI. LIBRO DE FIDE & Symbolo.

Verbum autem patris ideo dictum eſt, quia per ipſum innoteſcit pater. Sicut ergo uerbis noſtris id

agimus cum uerum loquimur, ut noster animus innoteſcat audienti, & quicquid ſecreti in corde gerimus, per ſigna ad huius per alterius cognitionẽ proferatur. Sic illa ſapientia quam Deus pater genuit, quoniam per ipſum innoteſcit ſignis ſecretiſſimis pater, uerbum eius conuenientiſſimè nominatur. Inter animum autem noſtrũ & uerba noſtra, quibus eundem animum oſtẽdere conamur, plurimum diſtat. Nos quippe non gignimus ſonantia uerba, ſed facimus: quibus faciendis materia ſubiacet corpus. Plurimum autem intereſt inter animum et corpus. Deus uerò cum uerbum genuit, id quod eſt ipſe genuit, neq; de nihilo, neq; de aliqua iam facta materia conditaq; , ſed de ſe ipſo id quod ipſe eſt. Hoc enim nos conamur cum loquimur: ſed ſi diligenter conſideremus noſtræ uoluntatis appetitum, non cum mentimur, ſed cum uerũ loquimur. Quid enim aliud molimur, niſi animum ipſum noſtrum, ſi fieri poteſt, cognoſcendum & proſpiciendũ animo auditoris inferre, ut in nobis quidem ipſi maneamus, nec recedamus à nobis, & tamen tale iudicium quo fiat in altero noſtra notitia pferamus, ut quantũ facultas conceditur, quaſi alter animus ab animo per quem ſe indicet, proferatur. Deus autem pater

λόγος.

Verbũ patris filius Dei.

qui

qui ucrissimè se indicare animis cognituris, & uo/ Verbum
luit, & potuit, hoc ad se ipsum significandum, in/ quare pa/
dicandum genuit, quod est ipse qui genuit, quia, uir ter genuit.
tus etiam eius, & sapientia esse dicitur, quia per ip
sum operatus est, & disposuit omnia. De quo pro/
pterea dicitur. Attingit à fine usq; ad finem fortiter Sapien. 8.
& disponit omnia suauiter &c.

ORIGENES IN DIVERSOS

Hom. 2. Tomo. 3.

Et uerbum caro factum est. Si itaq; quod plus est
proculdubio præcessit, cur incredibile uidetur, quod
minus est posse consequi? Si filius Dei factus est Verbum
homo (quod nemo eorum qui eum recipiunt ambi/ quare des/
git) quid mirum, si homo credens in filium Dei, fi/ cendit in
lius Dei futurus sit? Ad hoc siquidem uerbū in car/ carnem.
nem descēdit, ut in ipsum caro, id est homo credens
per carnem in uerbum ascendat, ut per naturalem
filium unigenitum, multi filij efficiantur adoptiui.
Non propter seipsum uerbum caro factum est,
sed propter nos qui non nisi per uerbi carnem po/
tuissemus in Dei filios transmutari. Solus de/
scēdit, ut cū multis ascenderet, de hominibus Deos
facit, qui de Deo fecit hominem. In eadem. Verbū

quippe, incarnatum dominus noster Iesus Christus plenitudinem gratiæ secundum humanitatem accepit, quoniam caput est Ecclesiæ, & primogenitus est creaturæ uniuersæ, hoc est totius uniuersaliter humanitatis, quæ in ipso, & per ipsum sanata, et restituta est. In Christo dico quoniã maximum et principale exemplum gratiæ qua nullis præcedentibus meritis homo efficitur, Deus ipse est, & in ipso primordialiter manifestatum est. Per ipsum uerò, quoniam de plenitudine diuinitatis eius nos omnes accepimus gratiam deificationis per gratiam fidei, qua in eum credimus, & actionẽ qua mandata eius custodimus &cæ.

Per uerbũ humana natura est sanata.

DE SPIRITV sancto.

Ioan. 14. Si diligitis me, mãdata mea seruate, & ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum spiritum ueritatis quem mundus non potest capere.

Ioan. 15. Cum autem uenerit paracletus, quẽ ego mittam uobis à patre spiritũ ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & uos testimonium

ſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis &c.

AVGVST LIBRO DE FIDE ET Symbolo. Cap. 9.

De Spiritu ſancto autem, non tam copioſè diſputatum eſt à doctis, & magnis diuinarum ſcripturarũ tractatoribus, ut intelligi facilè poßit eius propriũ quo proprio fit, ut cum neq; filium, neq; patrem dicere poſſumus, ſed ſpiritum ſanctum, niſi quod eum donum Dei eſſe prædicant, unde etiam donum Dei ſatis ſignificari uolũt charitatem eſſe ſpiritum ſanctum. Non enim reconciliamur illi niſi per dilectionem, qua etiam filij Dei nominamur, non iam ſub timore tanquàm ſerui, quia cõſummata dilectio foras mittit timorem, & ſpiritum libertatis accipimus, in quo clamamus Abba pater. Et quia reconciliati, et in amicitiam reuocati, per charitatem, poterimus omnia ſecreta Domini cognoſcere. Propterea de ſpiritu ſancto dicitur. Ipſe uos inducet in omnem ueritatem. Propterea & confidentia prædicandæ ueritatis qua impleti ſunt in aduentu eius Apoſtoli, rectè charitati tribuitur, quia & diffidentia timori datur, quam conſummatio charitatis foras mittit. Et ideò etiam donum Dei dicitur, quia eo quod

Donũ dei ſpiritus ſanctus dicitur

Ioan. 16.

Spiritus sanctus dilectio est.

quisq; nouit, non fruitur, nisi & id diligat. Frui autem sapientia Dei, nihil aliud est, quàm ei dilectione cohærere. Neq; quisquam in eo quod percipit permanet, nisi dilectione, & ideo spiritus sanctus Deus dicitur: quoniam ad permanendū sanciuntur, quæcunq; sanctificantur. Nec dubium est à sanciendo sanctitatē uocari. Verum hæc dici possunt facilè & credi, uideri autem nisi puro corde quomodo se habeant omnino non possunt. Quapropter siue ista uera sit sententia, siue aliud aliquid, fides incōcussa tenenda est, ut Deum dicamus patrem, Deum filiū, Deum spiritum sanctum: neq; Deos tres, sed istam trinitatem unum Deum: neq; diuersos natura, sed eiusdem substantiæ. Neq; ut pater aliquando sit filius, aliquando sit spiritus sanctus, sed pater semper pater, & filius semper filius, & spiritus sanctus semper spiritus sanctus &c.

Trinitatis uera cōfessio.

De

DE POE-

NITENTIA ET TRIPLICI CONfessione, scilicet Diuina, Fraterna, & Publica.

CONFESSIO DIVINA.

DElictum meũ cognitũ tibi feci, & iniustitiã meã nõ abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiã meã domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Psal. 31.

Quoniam iniquitatẽ meam ego cognosco, & peccatum meũ contra me est semper. Tibi soli peccaui & malũ coram te feci. Psalm. 50.

Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Psal. 105.

Si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emũdet nos ab omni iniquitate. 1. Ioan. 1.

Con-

CONFESSIO FRATERNA.

Matt.5. Si ergo offers munus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare et uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum.

Iaco.ulti. Confitemini alterutrum peccata uestra & orate pro inuicem.

Eccle. 28. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluẽtur. Homo homini reseruat iram, & à Deo querit medelam. In hominem similem sibi nõ habet misericordiam & de peccatis suis deprecatur.

CONFESSIO PVBLICA, ET *Excommunicatio.*

Matt.18. Si peccauerit in te frater tuus, uade corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrẽ tuũ si autẽ te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic Eccle-

cleſiæ. Si autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. "

Omnino audi'ur inter uos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorẽ patris ſui aliquis habeat. Et inflati eſtis, & non magis luctũ habuiſtis, ut tollatur de medio ueſtrum, qui hoc opus fecit. 1.Corr.5.

Si quis autem contriſtauit me, non me contriſtauit, ſed ex parte, ut non onerem omnes uos. Sufficit illi qui eiuſmodi eſt, obiurgatio quę fit à multis, ita ut è contrario magis donetis et conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur q̃ eiuſmodi eſt. Propter quod obſecro uos ut confirmetis in illum charitatem &c. 2.Cor.2.

AVGVST. AD SELEVCIANAM.

Epiſt.185.

Eſt enim pœnitentia, bonorum & humilium fi-

delium

Pœnitẽtiæ diffinitio. Matt. 9.

delium pœna quotidiana in qua pectora tundimus dicentes: Dimitte nobis debita nostra &c. Atq; his uerbis humiliantes animas nostras, quotidianã quodam modo agere pœnitentiam non cessamus.

IDEM SERMONE TERTIO DE natiuitate Domini.

Vera pœnitentia quæ sit.

Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati & amor Dei. Quando sic pœnites, ut tibi amarum sapiat in animo, quod ante dulce fuit in uita, & qđ te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente. Iam tunc bene ingemiscis, & dicis ad Deũ Tibi soli peccaui, & malum coram te feci &c.

AVGVST LIBRO. X. CONFESsionum. Cap. 1.

Confessio iusti et peccatoris.

Tibi ergo Domine manifestus sum, quicunq; sim & quo fructu tibi confitear dixi. Neq; enim id ago uerbis carnis & uocibus, sed uerbis animæ & clamore cogitationis, quem nouit auris tua. Cum enim malus sum, nihil aliud est confiteri tibi, quàm displicere mihi. Cum uerò prius, nihil aliud est confiteri tibi, quàm hoc non tribuere mihi: quoniam tu Domine benedicis iustum, sed prius eum iustificas impium. Confessio itaq; mea, Deus meus in conspectu tuo tibi tacitè fit, & nõ tacitè. Tacet enim strepitu

clamat

clamat affectu. Neq; enim dico recti aliquid hominibus, quod non à me prius tu audieris, aut etiam tu aliquid tale audies à me, quod non mihi tu prius dixeris. Quid mihi ergo est cum hominibus ut audiāt cōfessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos? Curiosum genus ad cognoscendam uitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam. Quid à me quærunt audire qui sim, qui nolunt à te audire qui sint? Et unde sciunt cum à meipso de meipso audiūt, an uerū dicam, quandoquidē nemo scit hominum quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Si autem à te audiunt, de seipsis non poterunt dicere, mentitur. Quid est enim à te audire de se, nisi cognoscere se? Quis uerò cognoscit, & dicit falsum est, nisi ipse mentiatur? Sed quia charitas omnia credit, inter eos utiq; eos quos connexos sibimet unū facit. Ego quoq; Domine sic tibi confiteor, ut audiāt homines quibus demonstrare non possum an uera confitear, sed credunt mihi, quorum mihi aures charitas aperit. Veruntamen tu medice meus intime, quo fructu ista faciam reliqua mihi. Nam confessiones præteritorum malorū meorum, quæ remisisti & texisti, ut beares me in te, mutans animā meā fide & sacramento tuo, cum

Spiritus scit quæ sint in homine.

leguntur

leguntur & audiuntur, excitant cor ne dormiat in desperatione, & dicat: non possum, sed cuigilet in amore misericordiæ tuæ, & dulcedine gratiæ tuæ qua potens est omnis infirmus qui sibi per ipsam fit conscius infirmitatis suæ &c.

CHRISOSTOMVS IN EPIstolam ad Hebre. Home. 31. Cap. 12.

Magnũ bonum est ut quis peccata sua agnoscat, & memoriam eorum perseuerantcr rctineat. Nullum inuenitur tale remedium, sicut eorũ cõtinuata memoria. Nihil sic segnem reddit hominem ad nequitiam perpetrandam. Persuadeamus igitur nobis peccasse nos, nec sola lingua pronuncict, sed etiam intima conscientia, nec tantum nos peccatores esse dicamus, sed etiam ipsa peccata specialiter singula computemus. Non tibi dico, ut te prodas in publicũ neque ut te apud alios accuses, sed obedire te uolo prophetæ dicenti. Reuela Domino uiã tuam. Ante Deum ergo tua confitere peccata, apud uerum iudicem cum oratione delicta tua pronuncia, nõ lingua sed conscientiæ tuæ memoria, & tũc demum spera misericordiã te posse consequi, si habueris in mente peccata

Peccatorũ continuata memoria utilis.

Eadem habetto. 4. Hom. 41. Psalm. 36.

peccata tua continuè, nunquam malum aduersus proximum in corde tuo retinebis.

CHRYSOSTOMVS IN PSALM. Miserere. Hom. 2.

Peccata tua dicito ut delcas illa. Si confunderis alicui dicere quia peccasti, dicito ea quotidie in anima tua. Nõ dico ut confitearis conseruo tuo, ut exprobret, dicito Deo, qui curat ea. Hæc enim si nõ dixeris, ignorat ea Deus? Nunquid à te uult ea agnoscere? Cum faciebas ea, præsto erat. Cum admitteres nouerat. Peccare nõ erubuisti, et confiteri erubescis, dicito in hac uita, ut in illa requiẽ habeas. Confessionis utilitas

AMBROSI. DE POENITENtia Petri apostoli, Sermone. 46.

Petrus prorupit ad lachrymas, nihil uoce precatus. Inuenio quod fleuerit, nõ inuenio quid dixerit. Lachrymas eius lego, satisfactionem nõ lego. Rectè planè Petrus fleuit & tacuit, quia quod defleri solet non solet excusari. Et quod defendi non potest, ablui potest. Lauat enim lachryma delictum, quod uoce pudor est confiteri. Lachrymæ ergo uerecundiæ consulunt pariter & saluti, nec erubescunt impetendo, & impetrant in rogando. Lachrymæ im- Matt. 26. Confessio Petri apostoli.

quam tacitæ quodam modo preces ſunt, ueniam non poſtulant, & merentur: cauſam non dicunt, & miſericordiam conſequuntur, niſi quod utiliores lachrymarum preces ſunt, quàm ſermonum, quia ſermo in precando fortè fallit, lachryma omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negotium, lachryma ſemper totum prodit affectum. Et ideo Petrus iam non utitur ſermone, quo fefellerat, quo peccauerat, quo fidem amiſerat ne per id non ei credatur ad confitendum, quo uſus fuerat ad negandũ. Ac per hoc mauult cauſam ſuã flere, quàm dicere, & quod uoce negauerat lachrymis confiteri. Inuenio autem & aliud cur tacuerit Petrus, ne tam cito ueniæ poſtulatio per impudentiã plus offenderet, quàm impetraret. Solet enim citius mereri indulgẽtiã, qui uerecũdius deprecatur. In omni igitur culpa ante flendũ eſt, ſic precandũ. Scimus iam hoc exemplo, quemadmodum noſtra peccata curemus. Ecce nihil nobis Apoſtolus nocuit quod negauit, & plurimum profuit quod & emendauit.

Lachrimæ in pœnitẽtia laudãtur

Exemplũ curationis peccatorũ.

Eandem ſententiã habet libro Commentar. ſuper Luc. lib. x. cap. xcvi.

Ex

Ex collecto Bedæ ſuper illud Pauli ad Col. iij. Supportãtes inuicẽ. Et allegatur ex Tractation. 58. Auguſtini ſuper Ioannẽ, in noſtris codicibus tamen non repertur.

Lauando iam bonorum atq; mundorum diſcipulorum pedes, ſignificauit Dominus, propter humanos quibus in terra uerſamur affectus quantumlibet profecerimus in apprehenſione iuſtitiæ, nos ſine peccato non eſſe. Quod ſubinde abluit interpellando pro nobis, cum oramus patrem, qui in cœlis eſt, ut debita noſtra dimittat nobis, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quomodo ergo ad hunc intellectum poterit pertinere hoc quod ipſe poſtea docuit, ubi ſui operis ſtatim expoſuit rationem dicens: Si ego laui ueſtros pedes Dominus & magiſter, debetis et uos alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Nunquid dicere poſſumus, quod etiam frater fratrem à delicti poterit contagione mundare? Imò uerò id etiã nos eſſe admonitos, in huius dominici operis altitudine nouerimus, ut confeſſi inuicem delicta noſtra, oremus pro nobis, ſicut Chriſtus interpellat pro nobis

Ioann. 13.

Lotio pedũ diſcipulorũ qd ſignicat

Frater fratrem à peccatoquõ ab ſoluit.

Iacob. 5. Audiamus apostolum Iacobum hoc ipsum cuidentissimè præcipientem ac dicentem: Confitemini inuicē delicta uestra, & orate pro uobis, quia ad hoc Dominus dedit nobis exemplum. Si enim ille qui ullum peccatum nec habuit, nec habebit, orat pro peccatis nostris, quanto magis nos inuicem, pro nostris orare debemus? Et si dimittit nobis, ille cui non habemus quod dimittamus, quanto magis dimittere debemus inuicē nobis, qui sine peccato hic uiuere non ualemus? Quid enim uidetur in hac altitudine sacramenti Dominus significare, cum dicit:

Cōfessio unde sacramētū dicitur.

Ioan. 3 Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodū ego feci uobis, ita et uos faciatis, nisi quod apertissimè dicit Apostolus: Donantes inuicem, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donauit uobis, ita & uos. Inuicem itaq; nobis delicta donemus, & pro nostris delictis inuicem oremus, atq; ita quodammodo inuicem pedes nostros lauemus. Nostrum est donante ipso ministerium charitatis & humilitatis exhibere. Illius est exaudire, ac nos ab omni peccatorum cōtaminatione mundare per Christū, & in Christo, ut quod etiā alijs dimittimus, hoc est in terra soluimus, soluatur in cœlo.

Augu.

AVGVSTIN. DE VERBIS Domini ſuper Matthæum Sermone. 16.

Adhibe illi duos uel tres teſtes. Si nec ipſos au/ Math. 18.
dierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Noli illum iam deputare in numero fratrum tuorum, nec ideo tamen ſalus eius negligenda eſt. Nam & ip/ ſos ethnicos, id eſt Gentiles, & paganos in nume Soluere & ro quidem fratrum non deputamus, ſed tamen ſalu/ ligare et in tem eorum inquirimus. Hoc ergo audiuimus Domi uicẽ poſſu/ num ita monentẽ, & tanta cura præcipientem, ut mus. etiam hoc adderet continuo. Amen dico uobis, quæ cunq; ligaueritis ſuper terram, ligata erunt & in cœlo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt in cœlo. Cœpiſti habere fratrem tuum tan/ quam publicanum, ligas illum in terra, ſed ut iuſtè alliges, uide. Nam iniuſta uincula dirumpit iuſtitia Cum aũt correxeris, & concordaueris, cum fratre tuo, ſoluiſti illum in terra. Cum ſolueris in terra, ſolutus erit & in cœlo. Multum non tibi præſtas, ſed illi, quia multum nocuit non tibi, ſed ſibi.

Obſerua diligenter ne incurras pla Deut. 24.
gam lepræ: ſed facies quæcunq; docu erint te ſacerdos leuitici generis iu-

xta id quod præcepit eis: & implete sollicite,

Liuit. 10. Præceptum sempiternum est in generationes uestras: & ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et prophanum: inter pollutum & mundum: doceatisq; filios Israēl omnia legitima mea, quæ loquutus est Dñs ad eos per manum Moysi.

Eze. 44. Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutū, et inter mundum & immundum ostendent eis. Et cum fuerit cōtrouersia, stabūt in iudicijs meis, & iudicabunt leges meas.

Coniuratio prophetarum in medio

Ezech. 22 eius sicut leo rugiens capiensq; prædam animas deuorauerunt, opes & precium acceperūt. Viduas eius multiplicauerunt in medio eius. Sacerdotes eius contempserunt legem meam & polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam: inter pollutum &

mundum

mundum non intellexerunt: & à sab batis meis auerterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum.

HIERO. IN MATTHAEUM. Cap. 16.

Et tibi dabo claues regni cælorum.

Idem locum Episcopi, & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut uel damnent innocentes, uel soluere se noxios arbitrentur, cum apud Deum, non sententia Sacerdotũ, sed reorũ uita quæratur. Legimus in Leuitico de leprosis, ubi iubentur, ut ostendant se Sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant, non quo Sacerdotes leprosos faciant, & immundos, sed quo habeant notitiam leprosi, & non leprosi, & possint discernere, qui mundus, quiúe immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum Sacerdos mundus uel immundum facit, sic & hic alligat, uel soluit Episcopus, & Presbyter, non eos qui insontes sunt uel noxij, sed pro officio suo cum peccatorum audierit uarietates, scit qui ligandus sit, quiúe soluendus. Ignorãtia circa claues ecclesiæ,

Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color siue pustula, aut Leuiti. 13

quasi lucens quippiam: id est plaga lepræ: adducetur ad Aaron sacerdotẽ, uel ad unũ quemlibet filiorum eius.

Præcipe filijs Israël ut eijciant de castris omnem leprosum: & qui semine fluit, pollutisq; est super mortuo, tam masculum quàm fœminam eijcite de castris, ne contaminent ea cum habitauerint uobiscum. Num. 5.

Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causã lepram & lepram: & iudicium inter portas tuas uideris uerba uariari: surge & ascende ad locum quem elegerit dominus Deus tuus: ueniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæresq; ab eis qui indicabunt tibi iudicij ueritatem: & facies quodcunq; dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dñs & docuerint te iuxta legem eius: sequerisq; sententiã eorum, nec declinabis ad dexterã, neq; ad siniſtram. Deut. 17.

Beda.

BEDA IN LVCAM LIB. V.

Cap. 68.

Ite ostendite uos sacerdotibus factum est, dum irent mundati sunt. Nullum Dominus eorum quibus hæc corporalia beneficia præstitit inuenitur misisse ad sacerdotes, nisi leprosos: quia uidelicet sacerdotium Iudæorum, figura erat sacerdotij futuri regalis, quod est in ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi summi & ueri principis sacerdotum. Et quisquis hæretica prauitate, uel superstitione gentili, uel Iudaica perfidia, uel etiã schismate fraterno, quasi uario colore per Christi gratiam caruerit, necesse est ad Ecclesiam ueniat, coloremq; fidei uerum quem acceperit ostendat. Cætera uerò uitia tanquam ualetudines, et quasi membrorum animæ atq; sensuum, per seipsum interius in conscientia & intellectum Dominus sanat & corrigit. Deniq; & Paulus Domini uoce audita Quid me persequeris, & ego sum Iesus quem tu persequeris. Ad Ananiam tamen missus est, ut illo sacerdotio quod in ecclesia constitutũ est, sacramentum doctrinæ fidei perciperet, & uerus eius approbaretur color: quia non potest per seipsum Dominuo facere (nam quis alius etiam hæc facit in eccle-

Matth. 17.

Leprosi quare ad sacerdotes mittebãtur.

sia?) sed ut ipsa societas congregatorum fidelium approbando inuicem, atq; communicando ueræ fidei doctrinam, in omnibus quæ dicuntur uerbis uel significantur sacramentis, tanquã unam speciem ueri coloris obducat. Cornelius etiam cum & eleemosinæ eius acceptæ & preces eius auditæ, illi ab Angelo nuncientur, propter doctrinæ tamen sacramentorumq; unitatem ad Petrum iubetur mittere, tanquam illi & suis diceretur: ite ostendite uos sacerdotibus, nam & cum irent, mundati sunt. Iam enim ad eos uenerat Petrus, sed ipsi tamen nondum accepto baptismatis sacramento nondum spiritualiter ad sacerdotes peruenerant, & tamen infusione spiritus sancti, et admiratione linguarum eorum mundatio declarata est.

Actо. 10. Petrus ad Cornelium mittitur.

2. Par. 34. Quoniam audisti uerba uoluminis atq; emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Domini super his quæ dicta sunt contra locum hunc & habitatores Hierusalem: reueritusq; faciem meam scidisti uestimẽta tua, & fleuisti corã me, ego quoque exaudiam te dicit Dominus exercituum. &c.

Scribo

Scribo uobis filioli quoniam remittuntur uobis peccata uestra propter nomen eius. 2. Ioan. 2.

IO. CHRYSOSTOMVS. TOM. 6. Sermone de pœnitentia & confes.

Nunc autem neq; necessarium testibus præsentibus confiteri, cogitatione fiat delictorũ exquisitio absq; teste sit hoc iudicium. Solus te Deus confitẽtem uideat. Deus qui non exprobrat peccata tua, sed soluit peccata propter confusionem.

IDEM. TO. VII. HO. IX. de Pœnitentia.

Medicinæ locus hic est, non iudicij. Non pœnas sed peccatorum remissionem tribuens, Deo solum peccatum tuum. &c.

CYPRIANVS IN LIB. de Lapsis

Non potest seruus remittere, quod in Dominum comissum est.

Conuertere ad Dominum & relinque peccata tua; & precare ante faciẽ Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominũ, & auertere à iustitia Eccle. 17.

ſtitia tua: & nimis odito execrationē & cognoſce iuſtitias & iudicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis et oratio nis altiſſimi.

Eccleſ. 35. Sacrificium ſalutare eſt attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate &c. & deprecatio pro peccatis recedere ab iniuſtitia. Bene placitum eſt Domino recedere ab iniquitate &c.

Iob. 11. Si iniquitatem quę eſt in manu tua abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo in iuſtitia: tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula: eris ſtabilis & non timebis. Miſeriæ quoq; obliuiſceris, & quaſi aquarum quæ præterierunt non recordaberis & quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad ueſperam. Et cum te conſumptum putaueris, orieris ut lucifer; & habebis fiduciam propoſita tibi ſpe: & defoſſus ſecurus dormies. Requieſces, & non erit qui te exterreat.

Ambro.

AMBROSIVS LIB. DE CAIN & Abel.

Peccata remittuntur p uerbum.

Remittuntur peccata per Dei uerbum, cuius Leuites interpres, & quidam executor est.

IDEM LIBRO DE Noë, & Arca.

Principiū medicinæ.

Ingrediente medico Dei uerbo, ad uisitationem animæ, quæ diutina ægritudine laborabat, discepta tionum improbitate, & passionum acerbitate: prius debuerunt causæ ægritudinis amputari. Principium enim medicinæ est, causas languoris incidere, ne diutius ea, quæ nocent ad incrementum ægritutidinis ministrentur. Quod nos etiam lex docet. Leui. xiij. Cum steterit enim lepra, ut iam non diffundatur, tunc ait mundā esse lepræ stationem quādam & mansionem. Quicquid enim præter naturam mouetur, immundum est. Hæc igitur est animæ sanitas, hæc salubritas mētis, ut affluentia cessat erroris, sistatur culpa ne serpat. Cessante incentiuo culpæ atq; delicti salus tuta est, atq; inoffensus uigor animæ se refundit.

AMBR. SERMON. III. IN PSALmum, Beati immaculati.

Vade ostende te sacerdoti.

Quis

Quis est uerus Sacerdos, nisi ille qui Sacerdos est in æternum?

TERTVL. LIB DE Pœnitentia.

Cæterũ inter fratres atq; conseruos, ubi cõmunis spes, metus, gaudium, dolor, passio (quia communis spiritus de cõmuni Domino & patre) quid tuos aliud quã te opinaris? Quid consortes casuum tuorum aut plausores fugis? Non potest corpus de unius membri uexatione lætum agere: condoleat uniuersum, et ad remediũ collaboret necesse est. In uno & altero Ecclesia est, Ecclesia uerò Christus. Ergo cum te ad fratrum genua protendis, Christũ contrectas, Christũ exoras. Aeque illi cum super te lachrymas agunt Christus patitur, Christus patrem deprecatur. Facilè impetratur semper quod filius postulat &c.

AVGVSTIN. SVPER IOANNEM Tractation. 124.

Et tibi dabo claues &c.

Matth. 16. *Non à Petro petra, sed Petrus à petra, sicut non Christus à Christiano, sed Christianus à Christo uocatur. Ideo quippe ait Dominus. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, quia dixerat Petrus*

trus: Tu es Christus filius Dei uiui. Super hanc ergo petram quam confessus es, inquit, ædificabo Ecclesiam meam. Petra aũt erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus. Fundamentum quippe aliud nemo potest ponere, præter quod positũ est, quod est Iesus Christus. Ecclesia ergo quæ fundatur in Christo, claues ab eo regni cœlorum accepit in Petro, id est, potestatem ligandi soluendiq;.

AVGVSTI. DE VERBIS DOMINI in Matthæũ Ser. 13.

Tu es ergo inquit Petrus, & super hanc Petram quã confessus es, super hanc petram quã cognouisti dicens: Tu es Christus filius Dei uiui, ædificabo Ecclesiam meã. Super me ædificabo te, nõ me sup te. Nam uolentes homines ædificari super hoĩes dicebant. Ego quidem sum Pauli: ego autem Apollo: ego autẽ Cephæ: ipse est Petrus. Et alij qui nolebãt ædificari sup Petrũ, sed sup petrã, ego aũt sum Christi. Apostolus aũt Paulus ubi cognouit se eligi, & Christus contemni: Diuisus est, inquit Christus? Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Quomodo non in Pauli sic, nec in Petri: sed in nomine Christi: ut Petrus.

trus ædificaretur ſupra petram non petra ſuper Petrum &c. Domine ſi tu es, iube me uenire ad te ſuper aquas. Non enim poſſum hoc in me, ſed in te. Agnouit quid ſibi eſſet à ſe, quid ab illo cuius uoluntate credidit ſe poſſe, qđ nulla infirmitas humana poßit. Ergo ſi tu es iube: qa cũ iuſſeris fiet. Quod ego non ualco præſumendo: tu potes iubendo. Et dominus, ueni inquit. Et ſine ulla dubitatione Petrus ad uerbum iubentis, alibi ad præſentiam ſuſtentantis, ad præſentiã regentis, ſine ulla cunctatione deſilijt in aquas, & ambulare cœpit. Potuit quod Dominus, non in ſe ſed in Domino. Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autẽ lux, ſed in Domino. Quod nemo poteſt in Paulo, nemo in Petro, nemo in alio ullo Apoſtolorum, hoc poteſt in Domino. Ideò bene Paulus utiliter ſe cõtemnens, illum commendans. Nunquid Paulus, inquit, pro uobis crucifixus eſt & cætera? Non ergo in me, ſed mecum: non ſub me ſed ſub illo &c.

Poſſumus omnia, ſed in domino.

Epheſi. 5.

ORIGENES SVPER MATthæum Hom. 1.

Matt. 16. Verè ergo ad Petrum quidem dictum eſt: Tu es Petrus &c. tamen omnibus Apoſtolis, et omnibus quibuſq; perfectis fidelibus dictum uidetur, quoniã omnes

omnes sunt Petrus, & petræ, & in omnibus ædificata est ecclesia Christi, & aduersus nullum eorum qui tales sunt, portæ prævalent inferorum. Tamen ex eo qd' sequitur, uideamus. Putas soli Petro dantur à Christo claues regni cœlorũ, et nemo alius beatorum accipiet eas? Si commune est inter omnes quod dicitur: Dabo tibi claues regni cœlorum, quomodo nõ omnia quæ superius sunt relata ad Petrum, omnium uidcantur esse communia? Apud Ioannem enim dans spiritum sanctum Iesus discipulis suis, per insufflationem sic dicit: Accipite spiritum sanctum &c. Quasi omnibus talibus constitutis, qualis erat & Petrus. Omnes enim qui imitatores sunt Christi similiter petræ cognominantur.

Claues ecclesiæ sunt communes

AVGVST. LIB. I. RETRACT. Cap. 22.

In hoc libro, in quo dixi quodã loco de apostolo Petro, quod in eo tanquàm in petra fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorum in uersibus beatissimi Ambrosij, ubi de gallo gallinacio ait. Sed scio me postea sæpissimè sic exposuisse. Tu es Petrus, & super hanc petram, intelligerctur quem confessus est Petrus, dicens: Tu es Christus filius Dei uiui.

Augustini retractatio de fundamento ecclesiæ.

ORIGENES IN MAT/
thæum Hom. 1.

Tu es Petrus, & super hanc petram.

Quoniam autem qui Episcopatus uendicant locũ utuntur hoc textu, quemadmodum Petrus & claues regni cœlorum acceptas habentes à Christo docent, quoniam qui ligati ab eis fuerint, in cœlo esse ligatos, & qui ab eis soluti fuerint, id est remissionem acceperunt, esse & in cœlo solutos. Dicendum est quoniam bene dicunt, si opera habent illa propter quæ dictum est illi Petro: Tu es Petrus, & tales sunt, ut super eos ædificetur ecclesia Christi, si portæ inferorum non prævalent eis. Alioquin ridiculum est ut dicamus, qui uinculis peccatorum suorum ligatus est, & trahit sua peccata sicut funẽ longum, & tanquàm iuge lorũ uituli iniquitates suas, propter hoc solum quod Episcopus dicitur, habere huiusmod potestatem, ut soluti ab eo, sint soluti in cœlo, aut ligati in terris sint ligati in cœlo. Sit ergo Episcopus irreprehensibilis, qui alterum ligat, aut soluit: dignus ligare uel soluere in cœlo: sit uniusuxoris uir, sobrius, castus, ornatus, hospitalis, docibilis, non uinolentus, non percussor, sed modestus, non litigiosus, nõ concupitor pecuniarũ, bene præsidens

Ille solus potestatem Petri habet, q et opera illius habet.

1. Thi. 3.

Opera epis copi.

ſidens domui ſuæ, filios habiens ſubditos in omni caſtitate. Si talis fuerit non iniuſtè ligabit ſuper terram, neq; ſine iudicio ſoluet. Si enim fuerit quis ut ita dicam Petrus, & non habuerit quæ in hoc loco dicuntur quaſi ad Petrum, & putauerit ſe poſſe ligare ſint ligata in cœlo, & ſoluere ut ſint ſoluta in cœlo, ipſe ſeſe fallit, non intelligens uoluntatem ſcripturæ, ſed inflatus incidit in iudicium diaboli.

CHRY. IN OPERE IMPER.

Cap. 24.

Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritę, qui clauditis regnum cœlorum & cætera.

Regnum enim cœlorum dicuntur ſcripturæ, quia in illis inſertum eſt regnum cœlorum. Ianua earum intellectus earum. Aut regnum cœlorum eſt beatitudo cœleſtis. Ianua autem eſt iuſtitia per quam introitur. Clauicularij autem ſunt Sacerdotes quibus creditum eſt uerbum docendi & interpretandi ſcripturas. Clauis autẽ eſt uerbum ſcientiæ ſcripturarum per quam aperitur hominibus ianua ueritatis. Adapertio autem eſt interpretatio uera.

Regnũ cœlorum ſcripturæ dicũtur.

Clauis eccleſiæ eſt uerbũ dei.

Ab immundo quid mundabitur? et à mendace quid uerum dicetur? Eccle. 34.

2. Para. 19. In Hierusalem quoq; constituit Iosaphat leuitas & sacerdotes & principes familiarum ex Israël: ut iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius: præcepitq; eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto. Omnem causam quæ uenerit ad uos fratrum uestrorũ qui habitant in urbibus suis, inter cognationem & cognationem: ubicũq; est quæstio de lege, de mandato, de ceremonijs, & iustificationibus, ostendite eis ut non peccent in Dominum &c̃.

THEOPHYLACTVS IN IOAN. Cap. 8.

Remittere peccatũ solus Dei est

Remittere enim peccata solius Dei est. Ideo dicit: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: & uos igitur serui estis, quia peccatores. Insuper quia uerisimile erat illos dicere, quamuis tali seruituti obnoxij sumus, sed sacrificia habemus sed sacerdotes, qui purgabunt nos à peccatis: dicit quod & illi

Roma. 3. serui sint: Omnes enim peccauerunt, & indigent gloria Dei. Et Sacerdotes uestri cum ipsi serui sint non

non habent potestatē alijs dimittendi peccata, quod & ipse Paulus manifestis dicit: Opus habet sacerdos pro seipso offerre, sicut etiam pro populo, quia et ipse infirmitati obnoxius est. Seruus inquit, non manet in domo, hoc est non habet potestatem expēdendi, eo quod non sit paterfamilias, hoc est, dominus domus. Filius autem dominus domus est, & manet in domo. Domum autem dicit potestatem, sicut & alio loco principatum ita nominat. In domo (dicens) patris mei masiones multæ sunt. Igitur uerē quidem sacerdotes quum serui sint, potestatem non habent remittendi peccata. At filius ego manens in domo, hoc est potestate & principali autoritate, cum sim dominus domus, libertatē uobis concedo. Omnia enim mea sunt, & æqualis potentiæ et potestatis cum patre sum, & si ego liberos uos reddidero, tunc uera libertate redimemini. Hebræ. 5.

Domus dei quid significat.

IDEM IN MATTHAEVM Cap. 18.

Amen dico uobis, quęcunq; alligaueritis super terram &c.

Si tu, inquit, offensus habes cum qui te iniuria affecit, sicut publicanum & gentilem, erit ille & in cœlo talis: si autem solueris eum, hoc est ignoueris, Matt. 18.

erit ei & in cœlo condonatum. Non enim solũ quæ soluunt Sacerdotes, sunt soluta: sed quæcũq; & nos iniuria affecti uel ligamus, uel soluimus, et ipsa erũt ligata uel soluta.

Sapie. 19. In memoria enim sermonũ tuorum exterminabantur, & uelociter sanabantur: ne in altã incidentes obliuionem non possent tuo uti adiutorio. Etenim neq; herba, neq; malagma sanauit eos: sed tuus Dñe sermo qui sanat omnia.

CLEMENS, EPISTOLA PRIMA ad Iacobum fratrem Domini.

Per uerbũ dei peccata soluuntur.

Quod si fortè alicuius cor uel liuor, uel infidelitas uel aliquod malum ex his quæ superius memorauimus latenter irrepserit, nõ erubescat qui animæ suæ curã gerit, confiteri hæc huic qui præest ut ab ipso per uerbum Dei & consilium salubre curetur, quo possit fide integra, et operibus bonis pœnas æternõ ignis effugere, & ad perpetuæ uitæ præmia peruenire.

Disciplina primitiuæ ecclesiæ.

Diaconos uerò Ecclesiæ, tanquam oculi sint Episcopi, oberrantes & circumlustrantes cum uerecundia, actus totius Ecclesiæ perscrutantes diligentius

gentius, si quem uideant uicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, ut referant hæc ad Episcopum, ut commoneri ab eo possit is, qui in præcipitium lapsurus est, uti reuocet & non corruat in peccatum. Negligentiores quoq;, & eos qui rarius ad audiendum uerbum Dei accedunt, nec sollicitè ad Episcopi tractatũ ueniunt, ipsi commoneant, & hortentur. Si enim assidui sint ad audiendum, non solum uitæ æternæ ex salubri cõmonitione capient lucra, uerum & quæcunq; illæ sunt tristicæ uel mœrores, qui ex præsentis uitæ necessitatibus, & clamoribus temporum ueniunt, quæq; malorum sermonibus, in corde suo ueluti iacula defixa circumferunt abijcientur omnia prædicatione ueritatis, & uitæ æternæ doctrina & eruditione purgata. Alioquin si multo tempore auditum subtrahant à uerbo dei, ut remaneant in cultu uitiorũ, sine dubio Deum dimisere, ac sentibus occupati, & quid aliud nisi ad ignem talis hæc terra præparabitur.

Verbo dei nutrimur & cõsolamur quotidie.

HILARIVS DE TRINITATE Libro. 6.

Petro reuelauit pater ut diceret: Tu es filius dei Super hãc igitur cõfessionis petrã Ecclesiæ ædificatio est. Hæc fides ecclesiæ est fundamẽtũ, hæc fide

Fides habet claues ecclesiæ.

regni cœlestis habet claues, hæc fides quæ in terrâ soluerit aut ligauerit, & ligata sunt in cælis & soluta. Hæc fides paternæ reuelationis est munus Paulo post. Sin uerò hæc sola fides confessa Christũ Dei filiũ omnium beatitudinũ gloriã meruit in Petro, necesse est ut ea quæ creaturã potius ex nihilo confitebitur, claues regni cœlorum non adepta & extra fidem ac uirtutem Apostolicã constituta, nec Ecclesia sit ulla, nec Christus.

AVGVST. IN EPISTO. BEATI Ioannis tracta. 1.

1. Ioan. 2.

Humilitas Ioannis apostoli.

Aduocatũ aliũ non habemus præter Christũ Vnde facta sunt schismata.

Ille talis uir non dixit, habetis aduocatum ad patrem. Sed si quis peccauerit aduocatum inquit habemus. Non dixit habetis, nec me habetis dixit, nec ipsum Christum habetis dixit, sed & Christum posuit non se, & habemus dixit, non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, ut haberet aduocatum Christum, quàm ponere se pro Christo aduocatum, & inueniri inter damnandos superbos. Fratres Iesum Christum iustum, ipsum habemus aduocatum apud patrem, ipse propitiatio est peccatorũ nostrorum, hoc qui tenuit, hæresim non fecit, hoc qui tenuit, schismata nõ fecit. Vnde enim facta sunt schismata? Cum dicũt homines: Nos iusti sumus.

Cum

Cũ dicunt homines. Nos ſanctificamus immundos, nos iuſtificamus impios, nos petimus, nos impetramus. Ioannes autem quid dixit? Et ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum. Sed dicet aliquis. Ergo ſancti petunt pro nobis? Ergo epiſcopi uel præpoſiti non petunt pro populo? Sed attendite ſcripturas et uidete, quia & præpoſiti cõmendant ſe populo. Nam Apoſtolus dicit plebi: Orantes ſimul & pro nobis. Orat Apoſtolus pro plebe, orat plebs pro Apoſtolo. Oramus pro uobis fratres, ſed et uos orate pro nobis. Inuicem pro ſe omnia membra orant caput pro omnibus interpellet. Propterea nõ mirum quia ſequitur et hic & claudit ora diuidentibus eccleſiam Dei. Quia dixit Ieſum Chriſtum iuſtum habemus aduocatum et ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum, propter illos, qui ſe diuiſuri erant et dicturi: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, & uelle cum oſtendere in parte qui emit totum & poſſedit totum

Origo omnium ſchiſmatum.

Collo. 4.

Matt. 24.

Quod ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Si em̃ leuaueris cultrũ ſuper eam, polluetur. Non aſcendens per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

Exod. 20.

AVGVSTINVS IN EPISTOLAM beati Ioannis Tracta. 2.

1. Ioan. 2. Scribo uobis filioli, quia remittũtur uobis peccata per nomen eius.

Sed per cuius nomẽ remittuntur peccata? Nunquid Augustini? Ergo nec per nomen Donati. Videris quis Augustinus, aut quis Donatus? Nec per nomen Pauli, nec per nomen Petri. Nam diuidentibus sibi ecclesiam, & partes facere de unitate cupientibus, parturiens paruulos mater charitas, in Apostolo exponit uiscera sua, conscindit quodammodo uerbis uerba sua, plorat filios quos uidet efferri, reuocat ad unũ nomen eos, qui multa nomina sibi facere uolebant, repellit ab amore suo, ut Christus ametur, & dicit. Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? 1. Cori. 1. Quid dicit? Nolo mei sitis, sed mecum sitis. Mecũ estote, omnes illius sumus, qui pro nobis mortuus est, qui pro nobis crucifixus est.

Peccata remittuntur per nomen dei.

Charitas reuocat nos ad unũ nomen.

EX HISTORIA TRIPARTITA libro undecimo.

Cap. 35.

SOZOMENVS.

Quoniam omnino non peccare, diuinum et ultra humanam

humanam naturam esse cognoscitur, peccantibus autem & pœnitentiã agentibus ueniam Deus dari præcipit, qui uerò confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt : propterea uisum est antiquis Pontificibus, ut uelut in theatro sub testimonio Ecclesiastici populi delicta pandantur. Et ad hanc rem Presbyterũ bonæ conuersationis seruantemq; ac sapientem uirum statuerunt: ad quem accedentes hi, qui deliquerãt, delicta propria fatebantur. At ille secundum uniuscuiusq; culpam, indicebat & mulctam. Quod etiam hactenus diligenter in occidentalibus seruatur Ecclesijs, & maxime apud Romam, ubi etiam locus est certus pœnitentium. Stant enim rei, & uelut in lamentationibus constituti. Cum enim sacra celebratio fuerit adimpleta, illi communionem non percipientes cum gemitu & lamentatione seipsos in terrã prosternunt. Ad quos concurrens Episcopus, & ipse cum lachrymis & gemitu spirituali prosternitur, & omnis Ecclesiæ plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior surgit Episcopus, & eleuat iacentes in terra. Tum competenter pro pœnitentibus facta oratione, dimittit omnes. At illi afflictionibus sponte uacantes, aut ieiunijs, aut abstinentia

Confessio patrum antiquorum.

Publica illa confessio qualis erat

lauacri,

lauacri, aut ſuſpenſione ciborũ, aut rebus alijs quæ iubentur, expectant cõmune tempus quod dicernit Epiſcopus. Conſtituto ucrò tempore uelut quoddã debitum exoluentes, afflictione de peccato curati, cum populo communione participantur. Hæc ergo antiquitus Romani Pontifices uſq; ad noſtrum con ſeruarunt tẽpus. Porrò Conſtantinopoli Preſbyter ſuper pœnitentes fuit uſq; ad illud tẽpus, quo quædam mulier nobiliſſima, cum peccata ſua fuiſſet confeſſa, & ei à Preſbytero fuiſſet præceptum ut ieiunaret, & Deo operibus ſupplicaret, cum hoc obſeruaret, crebrius in Eccleſia cum Diacano ſe concubuiſſe confeſſa eſt. Hoc cum populus cognouiſſet, ſæuiebat in Sacerdotes, quaſi per eos facta fuiſſet iniuria Eccleſiæ. Tũ Nectarius Epiſcopus remouit Diaconum ſcelcratum, et quibuſdam ſuadentibus ut ſingulos ad communicandum iudicio conſcientiæ ſuæ relinqueret, etiam Preſbyterum nequaquam ſuper pœnitẽtes eſſe præcepit. Et ex illo antiquitatis conſuetudo ſublata eſt, cum ut (arbitror minora peccata pro pudore confeßionis, et ſubtilitate examinationis patrarentur.

Scelus ex confeßione ortum Conſtantinopoli.

De

DE CORREPTIONE FRATERNA.

Oli arguere deriſorem, ne oderit te. Prou. 9.

Corripe ſapientẽ, & amabit te. Leuit. 19.

Nõ oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publice argue eum: nec habeas ſuper illo peccatum.

Qui corripit hominem gratiam poſtea inueniet apud eum, magis quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit. Prou. 28.

Ne reuereariſ proximum tuum in caſu ſuo: nec retineas uerbum in tempore ſalutis. Eccle. 4.

Corripe amicum ne forte non intellexerit, & dicat non feci: aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum, ne forte non dixerit: & ſi dixerit ne forte iteret. Corripe amicum Eccle. 19.

ſæpe

sæpe enim fit cõmissio: & non omni uerbo credas. Est qui labitur lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui nõ deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequàm commineris.

AVGVSTINVS AD FELICITATEM & Rusticum.

Epist. 81.

Nunquid tamen ideo non debemus reprehendere et corripere fratrem, ne securus tendat in mortem? Solet enim fieri, & frequenter accidit, ut ad horã contristetur cum reprehenditur, & resistat, & cõtendat: & tamen postea consideret secum in silentio, ubi nemo est nisi Deus & ipse, & timet displicere hominbus, quia corripitur, sed timet displicere Deo, quia non corrigitur: & deinceps non faciat illud in quo iustè reprehensus est, et quantum odit peccatum suum tantum diligat fratrem, quem sentit hostem peccati sui. Si autem de illo numero est, de quo dictum est. Corripe stultum, & adijciet ut oderit te, non de charitate illius dissensio nascitur, sed tamen charitatem reprehensoris sui exercet, et probat: quia non eius reprehenditur odium, sed dilectio

Charitas reprehendere non desistat.

lectio quæ cogit reprehendere imperturbata perdurat, etiam cum ille qui reprehensus est odit. Si autem ille qui corripit, reddere uult malum pro malo ei qui corripienti indignatur, non fuit dignus qui corriperet, sed dignus planè qui etiam ipse corripi deberet. Hæc agite ut aut nō inter uos existant indignationes, aut exortæ statim celerrima pace perimantur. Maiorē date operam concordandis uobis quàm redarguendis: quia sicut acetum corrumpit, si diutius ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit. Reprehensio ex dilectione fiat.

AVGVST. AD FESTVM Epist. 166.

Cum tam perspicua ueritas aures & corda hominum feriat, tanta quosdam malæ consuetudinis uorago submersit, ut omnibus autoritatibus, rationibus q; resistere, quàm consentire malint. Resistunt autē duobus modis: aut sæuiendo, aut pigrescendo. Quid igitur hic faciat Ecclesiæ medicina, salutem oīm materna charitate conquirens, tanquàm inter Phreneticos, & Lethargicos æstuans? Nunquid cō temnere, nunquid desistere, uel debet, uel potest? Vtriq; sit necesse est molesta, qa uētris est inimica. Verbo dei dupliciter resistitur.

Nam

Nam & Phrenetici nolunt ligari, et Lethargici nō lunt excitari. Sed perſeuerat diligentia charitatis Phreneticum caſtigare, Letargicum ſtimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, ſed ambo diligūtur, ambo molestati, quādiu ægri ſunt indignantur, ſed ambo ſanati gratulantur.

Idem Epiſtola ſequenti, de adoleſcente facto Donatiſta, et matrem interficere uolente.

Coreeptio ex conpaſſione fiat. Titu. 2.

Veruntamē ego tanto animi dolore percuſſus quid facerem, niſi ſaltem loquerer? An uerò iſta illi faciunt, & mihi dicitur tace? Auertat à me Deus hanc amentiam. Et cum ipſe mihi imperet per Apoſtolū ſuum, & dicat ab Epiſcopo refelli oportere docentes quæ non oportet, ego illorum indignationibus territus taceam?

AVGVST. EPIST. CLXIX.

Ad Euſebium.

Silentium prælatorū periculoſum.

Nam cum Deus imperet, ut loquamur, & prædicemus uerbum, & docentes quæ non oporteat, refellamus, inſtemus oportunè, importunè, ſicuti in Dominicis & in Apoſtolicis literis probo, nullus hominum mihi ſilentiū de his rebus perſuadendū arbitretur. Violenter autem uel latrocinanter ſi quid au-

dendum

dendum putauerint, non deerit Dominus ad tuendam Ecclesiam suam, qui iugo suo in gremio eius toto orbe diffuso, omnia terrena subiecit.

AVGVST. BONIFACIO Episto. 182.

Bene enim agere et illicita non prohibere, consensus erroris est.

Et dicitis si fuissemus in diebus patrum nostrorum, nõ fuissemus socij eorum in sanguine prophetarum. Matth. 23.

CHRY. IN OPERE IMperfecto. Cap. 23.

Semper Iudæi præteritorum sanctorum cultores fuerunt, & præsentium contemptores. Nam uolentibus malè uiuere, semper cõtraria uidetur esse correptio, dicente Salamone: Argue sapientem &c. Sicut autem familia sine flagello non regitur, sic et populus sine increpationibus nõ gubernatur. Ecce si quis de tuis doctoribus uoluerit te increpare propter peccatum tuum, aut dicere tibi, quod uerum est, statim irascaris & blasphemas. Sic & Iudæi suos quidem Prophetas, non sustinebant, antiquos aũt quasi sanctos colebant. Cum audieris aliquem beatificantem antiquos doctores, proba illum qualis Prouer. 9. Sanctorũ præterito rũ cultores sumus non præsentiũ.

lis est circa suos doctores. Si enim illos sustinet, & honorat, cum quibus uiuit sine dubio & illos honoratus fuisset si cum illis uixisset.

ORIGE. IN LEVITICVM. Hom. 3. Cap. 3.

Leuiti. 5. De eo quod scriptum est. Si aũt anima peccauerit & audierit uocem iuramenti, & hic testis sit: aut uiderit, aut conscius fuerit, si non indicauerit, & ipsa accipiet peccatũ eius. Hoc etiam secundum historiam nos ædificat & docet, ne unquam in peccatis alienis polluamus conscientias nostras, nec consensum malè agentibus præbeamus. Consensum autem dico non solum pariter agendo, sed etiam quæ illicitè gesta sunt reticendo. Vis autem scire quia consentiant hæc etiam euangelicis præceptis. Ipse Dominus dicit: si uideris fratrem tuum peccare, arguè eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuũ. Quod si te nõ audierit, adhibe tecũ alios duos aut tres. Quod si nec ipsos audierit, dic Ecclesiæ. Si uerò nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sed Euangelicũ præceptũ in eo perfectius datum est, quod indicandi peccatum modum disciplinamq; constituit. Non ait enim te, si fortè uideris peccatum fratris tui, continuo

Reticendo pulluimur peccatis alienis.

Matth. 18.

nuo euolare ad publicum, & paßim proclamare, ac diuulgare aliena peccata, quod eſſet utiq; nõ corrigentis, ſed potius infamantis. Solus, inquit, inter te & ipſum ſolum corripe eum. Vbi enim ſeruare ſibi myſterium uiderit ille qui peccauerit, ſeruabit & ipſe emendationis pudorem. Si uero diffamari ſe uideat, ilico ad denegandi impudentiam conuertetur. & non ſolum non emendaueris peccatum, ſed & duplicaueris. Diſce ergo ex Euangelijs ordinem. Primo (inquit) ſolus inter te & ipſum. Secundo adhibe tecum alios duos, aut tres. Quare duos aut tres? In ore autem duorum, aut trium. ptiõis ex e/ &c. Cum ergo euangelij tale mandatum ſit, & lex præcipiat, quia ſi tacueris, accipiet peccatum eius: ſciendum eſt quod ſi quis ea quæ uidet in delicto proximi ſui uel non indicat ſecundum regulam ſuperius datam, uel in teſtimonium uocatus, non quæ uera ſunt dixerit, peccatum quod cõmiſit ille, quem zelat ipſe, ſuſcipiet, & pœna commißi reuoluetur ad conſcium. Sufficienter ergo in hoc capite nos ipſe ædificauit textus hiſtoriæ. Puto tamen quod & illa anima, quæ legit ſcriptum in lege Dei: quia iurauit Dominus, nec eum pœnitebit,

Correptionis modus.

Ordo correptionis ex euangelio.

tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinẽ Melchiſedech, audit uocem iuramenti (ut faciũt Scribæ & Phariſæi, ſemper hæc meditantes) ſed tacent, & enunciare ad populum uolunt, ne Chriſti teſtentur aduentum. Propterea ergo ipſi accipiunt peccatum, in quo non annunciantes ad populum quæ uera ſunt, peccare faciunt Iſraël.

GREGO. IN MORALI.

Lib. 22. Cap. 16.

Corripiẽtẽ diligere oportet.

Nam multos nouimus qui arguente nullo peccatores ſe eſſe confitentur, cũ uera de culpa fuerint fortaſſe correpti, defenſionis patrocinium quærũt, ne peccatores eſſe uideantur. Vnde ſummopere curandum eſt, ut mala quæ fecimus & ſponte fateamur, & hæcalijs arguentibus non negemus.

AVGVSTIN. LIBRO EXPOſitionis in Epiſtolam ad Galat.

Nunquam itaq; alieni peccati obiurgandi ſuſcipiendum negocium, niſi interius interrogationibus examinantes noſtram conſcientiam, liquido nobis coram Deo reſponderimus dilectione nos facere. Quicquid enim lacerato animo dixeris, punientis eſt impetus, non charitas corrigentis.

De

DE EXCOMMVNICATIONE Ecclesiæ.

Si dederis mihi mediam partem do mus tuæ nõ ueniã tecum: nec comedam panem neq; bibam aquã in loco isto. Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis. Non comedes panem, neq; bibes aquam, nec reuertaris per uiã quem uenisti. 3. Reg. 13.

Recede à tabernaculis istorum hominum &c Nume. 16.

Ecce tertio hoc uenio ad uos, ut in ore duorum, uel trium testium stabit omne uerbum. Prædixi ergo, & prædico ut præsens uobis, et nunc absens his qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus, quoniam si uenero iterum non parcã. 2. Cori. 13.

AVGVST. LIB. III. CAP. I. contra Epist. Parmeniani.

Qui aliud dixit hic, non parcam, nisi quod superius ait: Et lugeam multos, ut luctus eius impetret flagellum à Domino, quò illi corriperentur, quidam propter multitudinem non poterant ita

Multitudo peccãtium ab ecclesia nõ punitur Cõtra excõmunicãtes.

corripi, ut ab eorum coniunctione se cæteri continerent, ut eos erubescere facerent, sicut faciendum est, si quis frater in aliquo cæteris dissimili crimine nominatur. Et reuera si contagio peccandi multitudinem inuaserit, diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est. Nam consilia seperationis, & inania sunt, & perniciosa, atq; sacrilega, quia & impia, et superba fiunt, et plus perturbãt infirmos bonos, q̃ corrigant animosos malos. Misericorditer igitur corripiat homo quod potest: quod autem nõ potest patienter ferat, & cum dilectione gemat atq; lugeat, donec aut ille desuper emendet, & corrigat aut usq; ad meßẽ differat eradicare zizania & paleã uentilare, ut tamen securi de salute sua bonæ spei Christiani inter desperatos, quos corrigere nõ ualẽt, in unitate uersentur, auferãt malũ à seipsis, id est, ut in ipsis nõ inueniatur, qd' in moribus

Turba iniquorũ quãdo corripiẽda.

aliorũ eis displicet. Turba aũt iniquorum, cum facultas est in populis promendi sermonem, generali obiurgatione ferienda est, & maximè si occasionẽ atq; oportunitatem præbuerit aliquando Domini flagellum desuper, quo eos appareat pro suis meritis uapulare. Tunc enim aures humiles præbet emendatis sermoni calamitas auditorum, faciliusq; in ge-

in gemitum confitendi, quàm in murmura resistendi afflicta corda compellit.

ORIGINES IN LEVIT.

Homelia. 15.

Apostolus Paulus dicit de eo qui peccauerat. Quem tradidi, inquit, Satanæ in interitum carnis hoc est morte mulctasse. Qui autem sit fructus mortis huius ostendit in sequentibus dicens: Vt spiritus saluus fiat in die Domini nostri Iesu Christi. Vides ergo quomodo apertè Apostolus utilitatem mortis huius exponit. Quod enim dicit tradidi in interitum carnis, hoc est, in afflictionem corporis, quæ solet à pœnitentibus expendi, eum carnis interitum nominauit, qui tamen carnis interitus, uitam spiritui confert. Quid sit tradi Satanæ.

IDEM IN PSALMVM. DOne in furo. Hom. 1.

Vnde et ego arbitror illum, qui in Corintho grauissimè deliquerat, idcirco misericordiam consecutum: quoniam correptus ab Apostolo, & ita acerbè correptus, ut à cõuentu abscinderetur ecclesiæ, nõ tamen odio habuit arguentem, sed animaduersionem patienter accepit & fortiter tulit. Ergo arbitror quod etiam maiorem affectum concepit erga Ex cõmuni catus à Paulo, postea plus illũ dilexit.

Paulum, atq; erga omnes qui ſtatutis Pauli in eius animaduerſione paruerãt. Vnde & Paulus ſententiam reuocat, & eiectum recõiungit Eccleſiæ, et addit dicens: Confirmate in eum charitatem &c.

TERTVL. ADVERSVS MARcionem lib. 5.

2. Cor. 2. *Nolite communicare operibus tenebrarum. Cum iuſto enim iuſtus eris, & cum peruerſo peruerteris. Et auferte malum de medio veſtrum. Et exite de medio eorum, & immundum ne attigeritis. Separamini qui fertis uaſa Domini. &c.*

HIERON. LIB. COM. IN epiſt. ad Galatas.

Paulus ad Corinthios ubi præcipit eum qui uxorem patris ſui habebat tolli de medio, & tradi pœnitentiæ in interitum et uexationem carnis, per ieiunia et ægrotatiões, ut ſpiritus ſaluus fiat in die domini noſtri Ieſu Chriſti &c.

2. Teſ. 3. Denunciauimus autẽ uobis fratres in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate: & non ſecundum traditionem quam acceperunt.

Quod

Quod si quis nõ obedierit uerbo nostro, per epistolam hunc notate, et nõ commisceamini cum illo.

AVGVST. LIB. III. CA. II. cõtra epist. Parmen.

Scripsi uobis in epistola non commisceri fornicarijs &c. Non aliquid nouum aut insolitum dicã, sed quod sanitas obseruat Ecclesiæ, ut cum quisq; fratrum, id est Christianorum, intus in Ecclesiæ societate constitutorũ, in aliquo tali delicto fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum schismatis nullum est, atq; id cũ ea dilectione, de qua ipse alibi præcipit dicens: Vt inimicum non existimetis, sed corripite ut fratrem. Non enim estis ad eradicandum, sed ad corrigendum. Quod si se non agnouerit, neq; pœnitendo correxerit, ipse foras exiet, & per propriam uoluntatem ab Ecclesiæ unitate dirimetur. In eo quippe quod ait: Si quis, nihil aliud uidetur significare uoluisse, nisi eum posse tali modo salubriter corrigi, qui inter dissimiles peccat, id est, inter eos quos peccatorum similium pestilentia non corrumpit. In eo uerò quod ait nominatur, hoc nimirum intelligi uoluit parum esse, ut sit quisq; talis, nisi etiam

1. Corin. 5. Excommunicatiõis periculum.

Nullus ex cõmunicetur, nisi pp terpctũm famosum.

nominetur, id est famosus appareat, ut possit omnibus dignissima uideri, quæ in eum fuerit anathematis prolata sententia. Ita enim salua pace corrigitur, & non interfectorie percutitur, & medicinaliter uritur. Propterea & de illo dixit, quem tali medicina sanari uoluerat. Satis huic est correptio quæ fit à multis. Neq; enim potest esse salubris à multis correptio, nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem. Cum uerò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis restat quàm dolor & gemitus &c.

IN EODEM CAPITE

1. Cor. 5

Auferte inquit malum ex uobisipsis, id est, si non potestis auferre malos ex medio uestrum, ipsum malum auferte ex uobisipsis, quod si quisquam uelit sic intelligere quod dictum est. Auferte malum ex uobisipsis, ut per correptionem separationis, de cõgregatione fratrum malus quisq; auferendus sit, studio tamen sanandi, non odio perimendi esse faciendum nemo dubitauerit.

Peccatũ à nobis fugiendum

Ex

EX LIB. EPISTOLARVM AVgustini, et epist. 68. Clericorum catholicorum regionis Hippone. ad Ianuarium Donatū.

Nos interim si quando uestros tenemus, cum magna dilectione seruamus illesos, loquimur illis, & legimus omnia quibus error ipse conuincitur, qui fratres à fratribus separat, facimus quod Dominus per Esaiam Prophetam præcepit, dicens: Audite qui pauetis uerbum Domini, dicite fratres nostri estis his qui oderunt uos, & qui uos execrantur, ut nomen Domini honorificetur, & appareat illis in iucunditate, ipsi autem erubescant, ac si aliquos eorum considerantes, euidentiam ueritatis, & pulchritudinem pacis non baptismo quem iam sicut regalem characterem tanquàm desertores acceperant, sed fidei quæ illis defuit & spiritus sancti charitati, & Christi corpori sociamus. Si autem uel nimia duritia, uel pudore nō ferentes eorum insultationem, cum quibus contra nos tam multa falsa iactabant, & tam multa mala excogitabant, uel magis timore, ne qualia nobis antea faciebant, talia

Charitas augustini circa hæreticos captos propter uiolentiā q̄ fecerant.

talia nobiſcum iam patiantur, unitati Chriſti conſentire noluerunt, ſicut illeſi retenti ſunt, ſic à nobis dimittuntur illeſi. Hoc quantum poſſumus monemus etiam laicos noſtros, ut eos illæſos tenant, & nobis corripiendos inſtruendoſq; perducant, Hoc eſt ergo deſiderium noſtrum, quod tuæ grauitati per has literas, & per fratres quos miſimus allegamus. Primum ſi fieri poteſt, ut cum Epiſcopis noſtris pacificè conferatis, ut in quibus fuerit inuētus, non homines, ſed error ipſe tollatur, ut homines non puniantur, ſed corrigantur &c.

Eccleſia pœna corporis nemi nem perſequitur.

DE DILECTIONE Proximi.

Deut. 23. Fratri autem tuo abſq; uſura id q̄d indiget commodabis: ut benedicat tibi dominus Deus tuus.

Deut. 24 Cum repetes a proximo tuo rem aliquam quam debet tibi: non ingredieris domum eius, ut pignus auferas: ſed ſtabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. Sin autem pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, ſed ſtatim reddes ei ante ocaſum Non peruertes iudicium aduenæ et pupilli

pupilli, nec auferes pignoris loco uiduæ uestimentum.

AVGVSTI. LIB. PRIMO de doctrina Christiana.

Cap. 30.

Nam quod nullum hominum exceperit, qui præcepit ut proximum diligamus. Et ipse Dominus in euangelio ostendit, & Paulus apostolus. Namq; ille cui duo præcepta protulerat, atq; in eis pendere totam legem Prophetasq; dixerat, cum interrogaret eum dicens: Et quis est meus proximus? Hominem quendam posuit descendentem ab Hierusalem in Hiericho, incidisse in latrones, & ab eis grauiter uulneratum, & semiuum esse relictum. Cui proximum esse non docuit, nisi qui erga illum recreandum neq; curandum misericors extitit, ita ut hoc qui interrogauerat, interrogatus ipse fateretur. Cui Dominus ait: Vade & tu fac similiter, ut uidelicet cum esse proximum intelligamus, cui uel exhibendum est officium misericordiæ si indiget, uel exhibendū esset si indigeret. Ex quo est iā consequens, ut ille etiam à quo nobis hoc uicissim exhibendum est, proximus sit noster. Proximi enim nomen ad aliquid est, nec quisquam esse proximus, nisi

Proximus noster oīs homo est.

Proximi nomen ad aliquid est.

nisi proximo potest. Nullum autem excep-
Matth.5. tum esse cui misericordiæ denegetur officium, quis non uideat, quando usq; ad inimicos etiam porrectum est, Domino dicente: Diligite inimicos uestros, bene facite his qui oderunt uos. Itaq; apostolus Pau-
Gaiat.5. lus docet cum dicit: Nam non adulterabis: non homicidium facies: non furaberis: non concupisces, et si quod est aliud mandatum, in hoc sermone recapitulatur, diliges proximum tuum tanquam te ip-
In dilectione nullus excipitur. sum. Dilectio proximi malum non operatur. Quis quis ergo arbitratur non de omni homine Apostolum præcepisse, cogetur fateri quod absurdissimum & scleratissimum est uisum fuisse Apostolo non esse peccatum, si quis non Christiani aut inimici adultauerit uxorem, aut eũ occiderit, aut eius rem concupierit. Quod si dementis est dicere, manifestum est omnem hominem proximum esse deputandum.

AVGVST. LIB. PRIMO DE doctrina Christiana. Cap. 23.

Mat.22 Hæc enim regula dilectionis diuinitus constituta
Quatuor gradus dilectionis. est. Diliges inquit proximum tuum sicut teipsum. Cum ergo quatuor sint diligenda. Vnum quod supra nos est. Alterum quod nos sumus. Tertiũ quod

iuxta

iuxta nos est. Quartũ quod infra nos est. De secun
do & quarto nulla præcepta danda erant. Quantũ
libet enim homo excidat à ueritate manet illi dile
ctio sui, & dilectio corporis sui. Fugax enim ani
mus ab incommutabili lumine omniũ regnatore id
agit, ut ipse sibi regnet & corpori suo. Et ideo nõ
potest nisi se et corpus suum diligere. Magnum aũt Seipsos
aliquid adeptum se putat, si etiam socijs, id est alijs omnes di
hominibus dominari potuerit. Inest enim uitioso ligunt.
animo id magis appetere, & sibi tanquàm debitũ
uendicare, quod uni propriè debetur Deo. Talis
autem sui dilectio melius odium uocatur. Iniquum Matt. 22.
est enim quia uult sibi seruire, & quod infra se est,
cum ipse superiori seruire nolit. Ergo quoniam præ
cepto non est opus, ut se quisq; & corpus suum dili
gat, id est quoniam id quod sumus, et id quod infra
nos est, quod ad nos tamen pertinet, inconcussa na
turæ lege diligimus, quæ in bestias etiam promul
gata est: nam & bestiæ se atq; corpora sua diligũt
restabat ut & de illo quod supra nos, & de illo
quod iuxta nos est præcepta sumeremus. Diliges
inquit Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo
&c. & proximum tuum sicut teipsum. Cum enim

præ-

præcurrat dilectio Dei, eiusq; dilectiõis modus præscriptus appareat ita, ut cætera in illum confluant de dilectione tua nihil dictum uidetur.

TERTVL. IN APOLOGETICO Cap. trigesimo nono.

Corpus sumus de conscientia religionis, & disciplinæ ueritate, et spei fœdere. Coimus in cœtum et aggregationem, ut ad Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes. Hæc uis Deo grata est. Oramus etiã pro imperatoribus, pro ministris eorum ac potestatibus, pro statu seculi pro rerum quiete, pro mora finis. Coimus ad diuinarum literarum commemorationem, si quid præsentium temporũ qualitas, aut premonere cogit aut recognoscere. Certe fidem sanctis uocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus, disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus. Ibidem etiam, exhortationes, castigationes, et censura diuina. Nam & iudicatur magno cum pondere, ut apud cæteros de Dei conspectu, summumq; futuri iudicij præiudicium est. Si quis ita deliquerit, ut à communione orationis & conuentus, & omnis sancti commercij relegetur: præsident probati quiq; seniores, honorem istum non precio sed testimo-

Cõmunicatio Christiana.

testimonio adepti: neq; enim precio ulla res Dei constat. Etiam si quod artis genus est, non de oneraria summa quasi redemptæ religionis congregatur. Modicum unusquisq; stipem menstruã die, uel cum uelit, & si modo possit, apponit. Nam ne compellitur, sed sponte cõfert. Hæc quasi depositæ pietatis sunt: nam inde non epulis nec potaculis, nec ingratijs uoratrinis dispensatur: sed egenis alendis humandisq;, & pueris ac pupillis re ac parentibus destitutis, ætateq; domitis senibus: item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, uel in custodijs duntaxat ex causa Dei sectæ, alumni confessionis suæ sunt &c. Sed & quos fratres nos uocamus &c.

AVGVSTI. AD SEBASTIA. Epistol. 145.

Sensi autem in epistola tua, quod tædium te detinuerit à peccatoribus relinquentibus legem Dei. Illo enim spiritu uiuis quo dictum est: Vidi insensatos & tabescebam. Pia est ista tristitia, & si dici potest, beata miseria, uitijs alienis tribulari, non implicari, mœrore non hærere: dolore contrahi, non amore attrahi. Hæc est persequutio quam patiuntur omnes qui uolunt in Christo pie uiuere secun-

Tristitia pia est fratribus cõpati. 2. Thi. 3.

dũ Apoſtolicã mordacem ueramq; ſententiã. Quid enim hic magis perſequitur uitam bonorum quem uita iniquorum? non cum cogit imitari quod diſpli cet, ſed cum cogit dolere quod uidet. Quoniã corã pio uiuens impiè, & ſi non obligat conſentientem cruciat ſentientẽ. Nam ſæpè & diu impiorum cor/poribus à ſecularibus poteſtatibus & quorumlibet uexationibus parcitur: piorum autem cordibus & malis hominum moribus nun/quam, uſq; ad huius ſeculi finem &c.

Perſecutio bonorum ſunt uitia malorũ.

De

DE ABSTI

NENTIA ET VERO

Ieiunio.

Esai.58.

Olite ieiunare, ſicut uſq; ad hanc diem, ut audiat̃ in excelſo clamor ueſter. Numqd tale eſt ieiuniũ qd̃ elegi per diẽ affligere hominẽ animã ſuã? Nunquid cõtorqueri quaſi circulũ caput ſuũ, et ſaccũ & cinerẽ ſternere? Nunquid iſtud uocabis ieiunium, & diẽ acceptabilẽ Dño Nónne hoc eſt magis ieiuniũ qd̃ elegi? Diſſolue colligatiões impietatis. Frange eſurienti panẽ tuum. Cum uideris nudum operi eum &c.

Luc.21.

Attendite aũt uobis ne forte grauẽtur corda ueſtra in crapula & ebrietate & curis huius uitæ.

Roma.13.

Non in commeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudi

citijs non in contentione & æmulatione, ſed induimini dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriijs.

ORIGE. IN LEVITICVM.

Matt.11. Ieiuniũ uerũ Chriſtianorum.

Ho.10. Cap.16.

Tu ſi uis ieiunare ſecundum Chriſtum, & humiliare animam tuam, omne tibi tempus eſt aptum totius anni, imò totius uitæ tuæ dies habeto ad humiliandum animã tuam, ſi tamen didiciſti à Domino ſaluatore noſtro, quia mitis eſt, & humilis corde. Tu itaq; ſi uis ieiunare ſecundum præceptũ Euangelij, & ſerua in ieiunijs Euangelicas leges, in quibus hoc modo ſaluator de ieiunijs mandat: Tu aũt ſi ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua. &c. Vis tibi adhuc oſtendam quale te oporteat ieiunare ieiunium? Ieiuna ab omni peccato, nullum cibum ſumas malitiæ, nullas capias epulas uoluptatis, nullo uino luxuriæ concaleſcas. Ieiunia à malis actibus, abſtine à malis ſermonibus, continè à malis cogitationibus. Noli cõtingere panes furtiuos peruerſæ doctrinæ. Non concupiſces fallaces Philoſophiæ cibos, qui te à ueritate ſeducant. Tale ieiuniũ Deo placet. Abſtinere uerò à cibis, quos Deus creauit

Matth.6.

uit ad percipiendum cum gratiarum actione fideli
bus, & hoc facere cum his, qui Christum crucifixe Ieiunium Iu/
runt, acceptum esse nõ potest Deo. Indignati sunt dæorum re
aliquando Pharisæi Domino, cur non ieiunarent di probatur.
cipuli eius, quibus ille respondit: quia non possunt
filij sponsi ieiunare, quamdiu cum illis est sponsus.
Illi ergo ieiunent, qui perdiderunt sponsum. Nos
habentes nobiscum sponsum ieiunare nõ poßumus
Nec hoc tamẽ ideo dicimus ut abstinentiæ Christia
næ frena laxemus. Habemus enim quadragesimæ
dies ieunijs consecratos, habemus quartam & sex
tã septimanæ dies, quibus solenniter ieiunamus.
Est certè libertas Christiano per omne tempus ie/
iunandi, non obseruantiæ superstitione, sed uirtute
continentiæ. Nam quomodo apud eos castitatis in/
corrupta seruatur, nisi actionibus continentiæ fulta Ieiunium
subsidijs? Quomodo scripturis operam dabunt? quas uirtu
Quomodo scientiæ, & sapientiæ studeant? Nónne tes opera/
per continentiam uentris & gutturis? Quomodo, tur
quis seipsum castrat propter regnum cœlorũ, nisi
ciborum affluentiã resecet, nisi abstinentia utatur
ministra? Hæc ergo Christianis ieiunandi ratio est.
Sed & alia adhuc religiosa, cuius laus quorundam
Apostolorum literis prædicatur. Inuenimus enim in

quodã libello ab Apoſtolis dictũ. Beatus eſt qui etiã ieiunat pro eo, ut alat pauperem, huius ieiunium ualde acceptum eſt apud Deum, & reuera digne ſatis.

HIERONYMVS AD NEPOtianum Tomo. 1.

Montanus hæreticus leges ieiuniorũ primus inſtituit in eccle. hiſto.

Tantum tibi ieiuniorum modum impone, quantum ferre potes. Sint tibi pura, caſta, ſimplicia, moderata & non ſuperſtitioſa ieiunia. Quid prodeſt oleo non ueſci, & moleſtias quaſdã, difficultatesq; ciborum quærere carycas, piper, nuces, palmarum fructus ſimilam, mel, piſtacia? Tota hortorũ cultura uexatur, ut cibario non ueſcamur pane, & dum delicias ſectamur, à regno cœlorũ retrahimur. Audio præterea quoſdam contra regulam hominumq; naturam, aquam non bibere, nec ueſci pane, ſed ſorbitiunculas delicatas, & contrita olera betarumq; ſuccum, non calice ſorbere, ſed concha. Proh pudor, non erubeſcimus iſtiuſmodi ineptijs, nec tædet ſuperſtitiones? Inſuper etiam famam abſtinentiæ in delicijs quærimus. Fortiſſimum ieiuniũ eſt aqua & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane, & aqua uiuimus, quaſi publicum & commune ieiunium non putatur.

Ieiuniũ ſuperſtitioſum.

Delitijs fămã abſtinẽtiæ quærere

Idem

IDEM AD LVCINI/
um. Tomo. 1.

De Sabbato quod quæris utrum ieiunandum ſit & de Euchariſtia an accipienda quotidie, quod Romanæ Eccleſiæ, & Hiſpaniæ obſeruare perhibentur, ſcripſit quidē & Hippolitus uir deſertiſſimus, & carptim diuerſi ſcriptores è uarijs autoribus edidere. Sed ego illud te breuiter admonendū puto traditiones Eccleſiaſticas (præſertim quæ fidei nō officiant) ita obſeruandas, ut à maioribus traditæ ſunt. Nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubuerti. Atq; utinam omni tempore ieiunare poſſimus, quod in Actibus Apoſtolorum Pentecoſtes, & die Dominica, Apoſtolum Paulum, & cum eo credentes feciſſe legimus. Nec tamen Manicheæ hæreſeos accuſandi ſunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit ſpirituali, Euchariſtiā quoq; abſq; condemnatione noſtri, & pungente conſcientia, ſemper accipere, et Pſalmiſtam audire dicentem: Guſtate & uidete, quoniam ſuauis eſt Dominus, & cum eo canere: Eructauit cor meum uerbū bonū. Ne hoc dico quod dominicis diebus ieiunandum putem & contextas ſexaginta diebus ferias auferam, ſed unaquæq; prouincias abundet in ſuo ſenſu &c.

Ieiunandū omni tempore

Deut.13. Non erit meretrix de filiabus Israël nec scortator de filijs Israël.

Noli esse in conuiuijs potatorũ, nec
Prou.13. in commessationibus eorum, qui carnes ad uescendum conferant: quia uacantes potibus, & dantes symbola cõsumentur: & uestietur pannis dormitatio &c. Cui uæ, cuius patriuæ, cui foueę, cui sine causa uulnera, cui suffossio oculorum? Nonne his qui commorantur in uino, & student calicibus epotandis?

Roma.13. Non in commessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione & æmulatione. Sed induimini dominũ Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs.

AVGVST. EPISTO. LXIIII.

ad Aurelium.

Tria peccata principaliora

Horũ ergo trium, cubilia & impudicitiæ tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus modo ecclesiastico ministerio, sed ipsa etiam sacramentorum communione uideatur, qui se isto peccato maculauit

nit. Et recte omnino. Sed quare ſolum? Comeſſa-
tiones enim & ebrietates ita conceſſæ, et licitæ pu
tantur, ut in honorem etiam beatiſſimorum Mar-
tyrum non ſolum per dies ſolennes (quod ipſum
quis non lugendum uideat, qui hæc non carnis ocu
lis inſpicit) ſed etiam quotidie celebrentur. Quæ
fœditas, ſi tantum flagitioſa, & non etiam ſacri-
lega eſſet, quibuſcunq; uiribus tolerantiæ putare-
mus ſuſtentandam. Quanquàm ubi eſt illud, quod
cum multa uitia enumeraſſet idē Apoſtolus, inter
quæ poſuit ebrioſos, ita concluſit, ut diceret: cum
talibus nec panem edere? Sed ferамus hæc in luxu
& labe domeſtica, et eorum conuiuiorum, quæ pri
uatis parietibus continētur, accipiamuſq; cum eis
corpus cum quibus panem edere prohibemur, ſal-
tem de ſanctorum corporum ſepulchris, ſaltem de
locis ſacrorum, de domibus orationum tantū dede
cus arceatur. Quis enim audet negare priuatim,
qd' cum frequentatur in ſanctis locis honor Mar-
tyrum nuncupatur. Hæc ſi primo Aphrica tenta-
ret auferre, à cæteris terris imitatione digna eſſe
deberet. Sed tanta peſtilentia eſt huius mali, ut ſa-
nari prorſus quantum mihi uidetur, niſi conſilij au
toritate nō poſſit. Nonergo aſperè, quantum exi-

Comeſſati
ones, &
ebrietates
reprobātur

ſtimo, nõ modo imperioſo iſta tolluntur, magis docendo, quã iubendo, magis monendo, quã minando Sic enim agendũ eſt cũ multitudine peccantiũ. Seueritas aũt exercenda eſt in peccata paucorũ. Et ſi quid minamur, cũ dolore fiat, de ſcripturis comminando uindictã futurã, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur.

Peccata inueterata quõ tollun tur.

Roma. 6. Sicut enim exhibuiſtis membra ueſtra ſeruire immundiciæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra ueſtra ſeruire iuſtitiæ, in ſanctificationem.

AMBR. SIMPLICIANO.

Lib. 2. Epiſt. 8.

Deponamus igitur tam grauem ſeruitutis ſarcinã, renuntiemus luxuriæ ac delicijs, quæ nos aſtringunt quibuſdam nexibus cupiditatum, & uinculis ligant. Nihil enim proſunt delitiæ ſtulto. Et quicunq; à pueritia dederit ſe delitijs, manebit in ſeruitute, ut uiuens mortuus ſit. Recidatur ergo luxurics, delitiæ reſecentur. Et ſi quis fuerit luxurioſus, ualedicat ſuperioribus: Reciſa enim uinea fructum affert, ſemiputata frondeſcit neglecta luxu-

Luxus maxima ſeruitus eſt.

riat

riat. Ideoq; scriptum est: Tanquam agricultura homo imprudens, & tanquam uinea homo egens sensu, si reliqueris eum desertus erit. Colamus igitur corpus hoc nostrum, castigemus illud, rediga/mus ad seruitutē, non illud despiciamus. Sunt enim membra nostra arma iustitiæ, sunt & arma peccati Si eleuenter arma iustitiæ sunt, ut peccatum in ijs non dominetur: si mortuum fuerit peccato, nō regnabit in eo culpa, & erunt membra nostra à pec/cato libera. Non obediamus igitur cupiditatibus eius, neq; exhibeamus membra nostra arma iniqui/Mat. 5.
tatis peccato. Si uideris mulierem ad cōcupiscendū eam, membra tua arma peccati sunt. Si festinasti uelocioribus pedibus ad effundendum innocentiū sanguinem, membra tua arma iniquitatis sunt. Cō/tra: Si uidisti egenum, & induxisti in domum tuāProu. 1
membra tua arma iustitiæ sunt. Si eripuisti iniuriā accipientem, uel eum qui ducebatur ad mortem, si Esai. 58.
scidisti chirographum debitoris, membra tua arma iustitiæ sunt Si confessus es Christum (Arma enim Iob. 26.
intellectus labia sapientiæ) labia tua membra iusti-tiæ sunt. Qui potest dicere: Oculus eram cæcorum pes claudorum, pater infirmorū membra eius mem bra iustitiæ sunt.

Ambr.

AMBR. AD HORONTIA. Epist. 38.

Militia est uita hominis super terram.

Nõ solum aduersus nequitiæ spiritualia, quæ sunt in cœlestibus, sed etiam aduersus carnem, & sanguinem lucta nobis: lucta aduersus satietatem: lucta cum ipsis frugibus terræ: lucta cum uino, quo etiã iustus inebriatus est. Lucta cũ feris bestijs: lucta cũ uolatilibus cœli, quibus caro sagmata redigitur in seruitutem: lucta cum periculis itinerum, periculis fluminum (ut ait Paulus) lucta cum uirgultis arborum, quibus cædebantur Apostoli. Vides quãta certamina. Terra ergo exercitium est hominis, cœlum corona. Cum itaq; cõtulisset Deus homini, qđ est gratiarũ maximum, quasi charissimo, & domestico animanti concessit ea, quæ in hoc mundo sunt omnia, ut nullius indigeret, quod esset necessarium uel ad uitam, uel ad bonã uitam. Quorũ alia ministraret abundantia copiarũ terrestrium, ad uoluntatis perfunctionem, alia cognitio secretorum cœlestium quæ mentem inflammaret hominis amore, & desiderio disciplinarum per quas ad sublime illud diuinorum penetralium possimus peruenire. Vtrunq; igitur præstantissimum, ut & subiectas haberet omnes mundi opes, omnia uolatilia terrestria,

Terra est exercitiũ noster cœlũ corona.

ſtria, etiam piſces, & uſum maris, tanquam rex cle
mentorum. Ac ſine labore, ſine indigentia, ad imi/
tationem, & ſimilitudinẽ uenerandi autoris abun/
daret omnibus, atq; in ſumma degeret copia, & Corporis
uias ſibi aperiret graduſq; admoueret, per quos ad noſtri con/
cœli aſcendat regiam. Cuius difficilis itineris uiato tẽptus ſum
rem facile reperies, illum uirum, qui ita animi in/ ma uictoria
inductione formatus, ac uoluntate, ut minima ſibi eſt.
cum ſuo corpore ſit familiaritas: neq; in ullum in-
grediatur uitiorum contubernium, nullis aſſentati
onum pumicetur ſermonibus. Neq; in rotis ſecun/
dorum temporum poſitus humiles faſtidiat, mœſta
fugiat, ſanctorum laudes excutiat, atq; eleuet. Neq;
gloriæ ardore, aut pecuniæ præſumptæ ſpei omnem
exurat cupiditatem. Cuius animum non inflectat
mœſtitia, non frangat iniuria, nulla ſollicitet ſuſpi
cio, libido nõ excitet, nõ expugnent paſſiones cor/
poris, non inquietet uanitatum appetentia uolun-
tatum gratia. Iam ſi adiungas ei uirtutes: caſtimo/
niam, ſobrietatem, ac temperantiam facile refrena/
re potens ſit immoderatos impetus leuiũ paſſionũ,
menſuramq; imponat delectationibus ſuis, & cupi
ditatibus. Aequitate ambigua diſtinguat, tranquil/
litate mentis dubia componat. Et uelut compoſitis
omnibus

omnibus corporis & mentis iurgijs, quasi bonus arbiter, inoffensam teneat exterioris hominis atq; interioris concordiam placidans eos in semetipsos: ac si causa exigat, nullus eum malus consiliarius reuocet metus à passionis corona. Is planè non solũ quasi amicus, sed etiã quasi filius assumetur à patre ut diuitias gloriæ, & hæreditatis eius adipiscatur.

Timor à morte nos non reuocet.

Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequã loquaris disce. Ante languorem adhibe medicinam: & ante iudicium interroga temetipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.

Eccle. 18.

Non demoreris in errore impiorũ ante mortẽ confiteri. A mortuo quasi nihil perit confessio. Confiteberis uiuens: uiuus et sanus confiteberis et laudabis Deum: & gloriaberis in miserationibus illius.

Eccl. 17.

In requie mortui requiescere fac memoriam eius: & consolare illũ in exitu spiritus sui.

Eccle. 38

Luctus hominum in corpore ipsorũ. Nomen aũt impiorum delebitur.

Eccl. 41.

Ante

Ante obitũ tuum operare iuſtitiã, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum. Eccle. 14.

Mortuo homine impio nulla erit ultra ſpes: & expectatio ſollicitorũ peribit. Iuſtus de anguſtia liberabitur, & tradetur impius pro eo. Prou. 11.

HIER. TO. VII. IN ECclesiast. Cap. 9.

Eſt confidentia, quoniã canis uiuẽs melior eſt leone mortuo, quia uiuẽtes ſciunt qđ moriantur, & mortui neſciunt quicquam, & non eſt eis amplius merces. In obliuione enim uenit memoria eorum. Sed & dilectio eorum, & odium eorum, & zelus eorum iam periit, & pars non eſt eis adhuc in ſeculo, in omni quod fit ſub ſole &c̃. Nota de purgatoria

Quia ſupra dixerat, cor filiorũ hominum implerí malitia & procacitate, et poſt hæc omnia morte finiri: nunc eadem complet & repetit, donec uiuunt homines eos poſſe fieri iuſtos, poſt mortem uerò nullam boni operis dari occaſionẽ. Peccator enim Poſt mortem nullũ meritum.

enim uiuens, potest melior esse iusto mortuo, si uoluerit in eius transire uirtutes, uel certè eo qui se in malitia, potentia, procacitate iactabat & mortuus fuerit, melior potest quis pauper esse & uilissimus. Quare? quia uiuentes metu mortis possunt bona opera perpetrare: mortui uero nihil ualent ad id adijcere quod semel secum tulere de uita, & obliuione obuoluta sunt omnia, iuxta illud quod in Psalmo scriptum est. Obliuione datus sum tanquàm mortuus à corde. Sed & dilectio eorum & odiũ & æmulatio, & omne quod in seculo habere potuerũt, mortis finitur aduentu: nec iustè quippe possunt agere, nec peccare, nec uirtutes adijcere, nec uitia. Licet quidam huic expositioni contradicant, asserentes etiam post interitũ excrescere nos posse et decrescere, et in eo quod nunc ait. Et pars non erit eis adhuc in seculo in omni quod factũ est sub sole: ita intelligunt, ut dicant eos in hoc seculo & sub sole quem nos cernimus nullã habere communionem: habere uero sub alio seculo, de quo saluator ait: Non sum ego de hoc mundo, & sub sole iustitiæ, & non excludi opinationem quæ continet: postquàm de hoc seculo migrauerimus, et offendere posse creaturas rationales & promereri.

Psalmo. 30

Virtutes & uitia cũ morte finiuntur.

Ioan. 18.

Nos

Nos enim uiuentes cognoſcimus patrem, & filium & ſpiritũ ſanctũ: illi uerò mortui nihil ſciunt neq; expectant aliquam repromiſſionem atq; mercedem, ſed completa eſt memoria eorum. Neq; ipſi meminerunt quæ ſcire debuerant, neq; illorum iam Dominus recordatus eſt. Dilectio quoq; qua aliquã do Deum diligebant perijt, & odium de quo auda cter loquebãtur. Nónne odientes te Domine odiui & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Nec non & zelus eorum iuxta quem Phinees zelatus eſt, & Matathiæ intremuerunt poplites. Perſpicuum eſt aũt, quod & pars eorum nõ eſt in ſeculo. Nõ enim poſſunt dicere: Pars mea Dominus.

Memoria mortuorũ poſt hanc mortem cõpleta eſt. Pſalm. 138

AMBR. TO. I. LIB. DE BONO mortis. Cap. 2.

Denique feſtinabat etiam ſanctus Dauid de hoc loco peregrinatiõis exire dicẽs: Aduena ego ſum apud te in terra & peregrinus, ſicut omnes patres mei. Et ideo tanquam peregrinus ad illam ſanctorum communem omniũ patriam feſtinabat, petens pro huius cõmorationis inquinamento remitti ſibi peccata priusquàm diſcederet de uita. Qui enim hic non acceperit remiſſionem peccatorum, illic non

Peccatum poſt mortẽ nõ remittitur.

erit, Non erit autem, quia ad uitam æternam non potuerit peruenire, quia uita æterna remißio peccatorum est. Ideoq; dicit: Remitte mihi ut refrigerer priusquàm eam, & amplius non ero. Quid igitur tantopere uitam istam desideramus, in qua quanto diutius quis fuerit, tanto maiore oneratur sarcina peccatorum &c.

Psalm. 38.

Iob. 33.

Iob. 34. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet. Ex quo absconderit uultum, quis est qui contemplet eũ? Et super gentes, et super omnes homines?

Exod. 17. Quia manus solius Domini et bellũ Dei erit contra Amalech, à generatione in generationem.

HIER. IN PROVER. TO. 7. Cap. 12.

Mœror in corde uiri humliabit illũ & sermone lætificabitur.

Verbũ Dei pœnitẽtes cõsolatur. Quia nimirum necesse est, ut prius peccatorum mœror pœnitentiæ salubriter humiliet, & ita postmodum per iudicium sacerdotis sermo datæ reconciliationis lætificet.

Idem

IDEM TOMO. V. IN Hieremi. Cap. 31.

Postequàm enim conuertisti me, egi pœnitentiam. &c.

Castigasti (inquit) me, & castigatus sum. Omnis correptio proficit in salutem, quæ ad præsens uidetur esse tristitiæ, & postea fructus affert pacificos. Quodq; ait: Quasi iuuencus indomitus, siue sicut uitulus, et non didici. Hoc significat, quod multo labore atq; uerberibus eruditus sit, ut ad pœnitentiam conuerteretur, & non profecerit. Conuerte (inquit) me, & conuertar. Ergo idipsum quod agimus pœnitentiam, nisi Dei nitamur auxilio implere non possumus. Postquã enim conuerteris me, & ad te conuersus fuero, tunc cognoscam, quia tu dominus Deus meus es, et nequaquam errores mei atq; peccata interficient me. Et postquàm conuertisti me egi pœnitentiam. Vide quantum auxilium sit Dei, & quàm fragilis humana conditio, ut hoc ipsum quod agimus pœnitentiam, nisi nos Dominus ante conuerterit, nequaquàm implere ualebimus. Et postquam (inquit) ostendisti mihi, uel ipsam pœnitentiam, uel tui notitiam, siue cognoui te,

Labore nostro ad pœnitentiã nõ peruenimus.

Gratia Dei pœnitentiã in nobis operatur.

percussi fœmur meum. Quod dolentis & plangentis, & super errore pristino plorantis inditium est ut fœmur manu percutiat, & stultum se ante fuisse fateatur. Confusus (inquit) sum & erubui, siue ex die confusionis. Quod enim tempus non est confusionis nostræ si recordemur antiqua peccata, & omnium quæ malè egimus capiamus memoriam?

DE ORATIONE.

Psal. 36. Vbditus esto Domino, & ora eum:

Psal. 41. Apud me oratio Deo uitæ meæ, dicã Deo susceptor meus es.

Eccle. 28. Nõ impediaris orare semper. Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

Et cum oratis, non eritis sicut hypo
Matth. 6. critæ qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut uidean-

uideantur ab hominibus. Amē dico uobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito reddet tibi Orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici faciunt. Putant enim q̄d in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater uester, quid opus sit uobis anteqū petatis eum. Sic ergo uos orabitis. Pater noster. &c.

AMBR. DE CAIN ET Abel. Cap. 9

Cubiculum tuum, mentis arcanum animiq; secretum est. In hoc cubiculū tuum intra, hoc est, intra in alta præcordia, totus ingredere de corporis tui exteriori uestibulo, & claude ostium tuū. Quid sit ostium tuū disce. Pone Domine custodiam ori meo & ostium circuitus labijs meis. Caue ne in oratione te extollas. Oratio enim humiliantis se nubes penetrabit. Caue ne incaute symboli uel Dominicæ orationis diuulges mysteria an nescis quā gra-

Orationis modus & uirtus. Psal. 140.

ue sit in oratione cõtrahere peccatũ, ubi speras remediũ. Certè Dominus per prophetam docuit, hoc graue esse maledictũ, dicẽs: Et oratio eius fiat in peccatũ. Nisi fortè mediocre id tibi putas esse diffidere Est enim de potentia Dei æstimare qd nõ audiaris nisi clamaueris. Clament opera tua, clamet fides, clamet affectus, clament passiones tuæ, clamet sanguis tuus, sicut sancti Abel. De quo dixit Deus ad Caim: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Audit enĩ in occultis, qui mundat in occultis. Nos nisi loquentem aliquẽ audire non possumus: apud Deũ loquuntur non uerba, sed cogitationes. Apostolus quoq; docet orandum sine ira & disceptatione, ut non turbetur, non interpelletur oratio tua: docet etiam orandum in omni loco, cum saluator dicat: Intra in cubiculum tuum. Sed intellige cubiculum, non inclusum parietibus, quo tua membra claudantur, sed cubiculum quod in te est, in quo includuntur cogitationes tuæ, in quo uersantur sensus tui. Hoc orationis tuæ cubiculũ ubiq; tecũ est, & ubiq; secretũ est, cuius arbiter nullus est nisi solus Deus. Orandũ aũt præcipue & pro populo doceris, hoc est pro toto corpore, pro membris omnibus matris tuæ, in quo mutuæ charitatis est insigne. Si enĩ pro te roges

Psal. 108.

Oratio sine clamore fiat.

Gene. 4.

1. Thi. 2.

Cubiculũ orationis quale erat.

te roges, tantūmodo pro te rogabis. Et si p te tantū singuli orent: minor peccatoris, quàm merceden tis est gratia. Nunc aūt quia singuli orant pro omnibus, etiam omnes orant pro singulis &c.

Anima mea desiderauit te nocte: sed in spiritu meo in pręcordijs meis de mane uigilabo ad te. Esai. 26.

GREGO. IN MORA. LIB. 22. Cap. 18.

Quis mihi tribuat adiutorem ut de uiderium meum omnipotens audiat. Iob. 31.

Notandū quoq; est quod nequaquam dicitur preces, sed desiderium meum omnipotens audiat. Vera quippe postulatio non in oris est uocibus, sed in cogitationibus est cordis. Valentiores namq; uoces apud secretissimas aures Dei non faciunt uerba nostra, sed desideria. Hinc in Euangelio Domino dicit: Intra cubiculū tuum. Clauso quippe ostio petit in cubiculo qui tacente ore in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis &c.

Oratio uegitationibus est cordis.

AVG. LIB. DE ORANDO Deum ad Probam

Absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio

Nam multum loqui, est in orando rem necessariã superfluis agere uerbis. Multum autem precari, est ad Deum quem precamur diuturna & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerunq; hoc negocium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu. Ponit autem lachrymas nostras in cõspectu suo, et gemitus noster non est absconditus ab eo, qui omnia per uerbũ cõdidit, et humana uerba non quærit. Neq; enim ut nonnulli putant, hoc est orare in multiloquio, si diutius oretur. Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamẽ breuißimas, et raptim quodam modo iaculatas ne illa uigilanter reiecta, quæ oranti multũ necessaria est, per productiores moras euanescat, atq; hebetetur intentio.

Oratio nõ est in multiloquio.

1. Reg. 2. Porro Anna loquebatur in corde suo tantumq; labia illius mouebantur: & uox penitus non audiebatur. Aestimauit ergo eã Heli temulentã.

Iob. 33. Plenus enim sum sermonibus, et coarctat me spiritus uteri mei. Enuenter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod languncula nouas dirumpit &c̃.

Ber/

BERNAR. SVPER CANTIC.

Serm. 67.

Habent ſuas uoces affectus, per quas ſe etiam cũ uolunt produnt: timor (uerbi cauſa) meticuloſas, dolor gemibundas, amor iucundas. Nunquid dolentium planctus, mœrentium uè ſingultus uel gemitus percuſſorum, itemq; pauentium ſubitas et efferatas clamitationes, ſeu etiam ſaturorum ructus aut uſus creat, aut ratio excitat, aut deliberatio ordinat, aut præmeditatio format? Eiuſmodi certum eſt nõ nutu prodire animi, ſed erumpere motu. Sic flagrans ac uehemens amor præſertim diuinus, cum ſe intra ſe cohibere nõ ualet. Nõ attendit quo ordine, qua lege quáue ſerie ſeu paucitate uerborum ebulliat, dummodo ex hoc nullum ſui ſentiat detrimentũ. Interdum nec uerba requirit, interdum nec uoces omnino ullas, ſolis ad hoc contentus ſuſpirijs. Quid tu in ructu quæris orationum iuncturas, ſolennia dictionum. Quas tuo ructu leges imponis, uel regulas? Non recipit tuam moderationem, non à te compoſitionem expectat, per ſe ex intimis, non modo cũ non uis ſed et cum neſcis, erumpit

In oratione nulla lex nobis danda.

Ab ortu em̃ ſolis uſq; ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus

Mala. 2.

bus & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda quia magnum nomen meum in gentibus dicit Dominus exercituum.

Collo. 4. Orationi instate, uigilãtes in ea gratiarum actione, orantes simul & pro nobis.

1. Thim. 2. Volo ergo uiris orare in omni loco Leuantes puras manus, sine ira, & disceptatione.

CHRYSOS. HOM. XXXII
de Cruce, & latronc.

Iudæis etiam ideò iußit omnem terram Deus dimittere, & in unum locum sacrificium, atq; oblationem celebrare: quia tunc omnis terra immunda fuit fumo, & odore, & alia contaminatione polluebantur, quæ ex sacrificijs gentium super ipsam celebrantur. Nobis autẽ quoniam Christus aduenies omnem terram emundauit, omnis locus orationi uacat. Ideò Paulus cum omni fiducia exhortatur, dicens: Volo ergo orare uiros in omni loco. Ecce totus mundus emundatus est, elementa purgata sunt, ut ubiq; nobis Deum liceat prædicare, & omnis terra sanctior illo loco est, qui illo in tempore

In omni loco orandũ & prædicãdum.

prædica-

prædicabatur ſancta ſanctorum. Nam ibi pecus irrationale oblatum, hic ſpirituale immolatum eſt, & tãto maius eſt ſacrificium, quanto & ſanctitas de ſacramento præfertur.

Portabitq; Aaron nomina filiorũ Iſraël in ratiõali iudicij ſuper pectus ſuum, quando ingreditur ſanctuariũ memoriale coram Domino inæternum. Pones autem in rationali iudicij doctrinam & ueritatem, quæ erũt in pectore Aaron, quando ingredit coram Domino et geſtabit iudicium filiorum Iſraël in pectore ſuo in conſpectu Domini ſemper &c. Et ueſtietur ea Aaron in officio miniſterij ut audiatur ſonitus, quando ingreditur & egreditur ſanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur. Exod. 28.

Non intrabit eunuchus attritis uel amputatis teſticulis, & abſciſſo ueretro eccleſiam Domini &c. Deu. 23.

Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſalam ſpiritu, pſallã & mente, Cæterũ ſi benedixeris ſpiritu, quis ſupplet locum 1. Cori. 14.

locum idiotę. Quomodo dicet amen ſuper tuam benedictionem? Quoniã quid dicas, neſcit.

AVGVST. LIB. DE MAGI/ſtro. Cap. 1.

Neſcire te arbitor non ob aliud nobis præceptum eſſe, ut in clauſis cubiculis oremus, quo nomine ſignificantur mentis penetralia, niſi quod Deus in nobis quod cupimus præſtet, commoneri, ut doceri noſtra locutione non quærit. Qui enim loquitur, ſuæ uoluntatis ſignũ foras dat per articulatũ ſonũ. Deus autem in ipſis animæ rationalis ſecretis, qui homo interior uocatur, & quærendus & deprecãdus eſt. Hæc enim ſua templa eſſe uoluit. Quare nõ opus eſt locutione cum oramus, id eſt, ſonantibus uerbis niſi fortè ſicut ſacerdotes faciunt ſignificãte mentis ſuæ cauſa, non ut Deus, ſed ut homines audiant, & conſenſione quadam per commemorationem ſuſpendantur.

Locutione noſtra deus non quærit doceri Orationẽ ſacerdotis in tẽplo oẽs intelligere debent

AVG. AD INQVISIT. IANV. Lib. 2. Cap. 83.

Miror ſanè quid ita uolueris, ut de his quæ uariè per diuerſa loca obſeruantur, tibi aliqua conſcriberem cum & non ſit neceſſarium, & unà in his ſa/luberrima

luberrima regula retinenda sit, ut quæ non sunt cõtra fidem, neq; contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem uitæ melioris, ubicunq; instituí uidemus, uel instituta cognoscimus, non solũ non improbemus, sed etiam laudando, & imitando sectemur, si aliquorum infirmitates non ita tam impedit, ut amplius detrimentum sit. Si cnĩ eo modo impediat ut maiora studiorum lucra speranda sint, quàm calumniatorum detrimenta metuenda: sine dubitatione faciendum est maximè illud quod etiam de scripturis defendi potest, sicut de hymnis & Psalmis canendis, & ipsius Domini, et apostolorũ habeamus documenta, & exempla de hac re tam utilia. Admonendum piè animum, & accendendum diuinæ lectionis affectum uaria consuetudo est, & plerumq; in Aphrica Ecclesiæ membra pigriora sunt, ita ut Donatistæ nos reprehendat, quod sobriè psallimus in Ecclesia diuina cantica Prophetarum, cum ipsi ebrietates suas ad canticũ Psalmorum humano ingenio compositorum, quasi tubas exhortationis inflamment. Quoniam autem non est tempus cum in Ecclesia fratres congregantur, sancta cantandi, nisi cum legitur, aut disputatur, aut antistes clara uoce deprecatur, aut communis oratio uoce diaconi indicitur. Augu.

Regula generalis in cõstitutiõibus humanis.

Cõstitutiones humanæ sint in scripturis fundunt æ.

AVGVSTI. LIB. CONfessionis nono.

Non longè cœperat Mediolanensis Ecclesiæ genus hoc consolationis celebrare magno studio fratrum concinentium, uocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multo amplius. cum Iustina Valentini regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia, mori parata cum Episcopo suo seruo tuo Ibi mea mater ancilla tua, sollicitudinis &, uigiliarum primas tenens excubias, orationibus uiuebat Nos adhuc frigidi, à calore spiritus tui excitabamur, cum ciuitate attonita, atq; turbata. Tunc Hymni, & Psalmi, ut canerentur secundum morẽ orientalium partium, ne populus mœroris tædio cõtabesceret institutum est, et ex illo tempore hodiernum diem retentum multis iam, ac pene omnibus gregibus tuis, & per cætera imitantibus.

Cantũ Ambrosius quare instituit.

Cantus diuinus mœrorẽ depellit.

Cum multiplicaueritis orationem non exaudiam.

Esai. 1. Eo qd' approquinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me,

Esai. 29. cor aũt eius longe à me, & timuerũt me

me mandato hominum, & doctrinis

Et ueniunt ad te quasi si ingredia tur populus: & sedent coram te populus meus, & audiunt sermones tuos & non facient eos: quia in canticum oris sui uertunt illos: & suam auaritiam sequitur cor eorum: & est eis quasi carmen musicum, quod suaui dulciq; sono canitur. Et audiunt uerba tua & non faciunt ea. Et cum uenerit quod prædictum est: tũc scient quia prophetes fuerit inter eos. Ezech. 33.

Qui declinat aures suas ne audiat legem oratio eius erit execrabilis. Prouer. 28

Aufer à me tumultum carminum tuorũ, & cantica liræ tuæ nõ audiã. Amo. 5

Sicut Dauid, putauerunt se habere uasa cantici, bibentes uinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.

Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorũ longe est à me, Sine causa autem Matth. 25.

autẽ colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.

CHRISO. LIB. DIVERSARVM Homeliarum. Homc. 12. De muliere Cananæa.

Multitudo sermonũ in oratione reprobatur.

Nonnulli introeuntes Ecclesiam in mille uersus extendunt orationem suam, quasi apud Dominum multitudo sermonum opus sit, tanquam ignoranti quid postulet, qui antequam cogites, nouit. Nam & illi quidem qui dicunt, nesciunt. Labia mouentur solummodo, mens autem sine fructu est, & aures eius surdæ sunt. Tu non audis orationem tuam, & Dominum uis audire precem tuam. Flexi (inquit) genua. Curuasti quidem genua intus, sed mens tua foris uagatur, Corpus tuum intus, sed sensus foris. Os quidẽ loquebatur, sed mens usuras cogitabat possessionum, redditus supputabat, descriptiones domorum uidebat, amicorum uerba uoluebat, negligentias intuebatur famulorum parasitorum urbanitates ridebat, mulierum speciem considerabat. Hæc igitur sciens orationibus fieri, imitare Cananæam, uir, mulierem, quæ uigilanter, & cũ summa sapientia rogabat Dominũ, & ideò meruit impetrare. Sed fortasse dicis, non habeo filiã, quæ

Matt. 13.

dæmone

dæmone plena sit, sed habes animam peccatis refertam &c.

IN EADEM HOMIL.

Vide philosophicam mulieris animam dicentis: Miserere mei. Non (inquit) habeo conscientiam bonorum operum, nec rectæ uitæ fiduciam. Ad misericordiam confugio, ad tranquillum portum peccantium. Ad misericordiam confugio, ubi cessat iudicium. Ad misericordiam confugio, ubi ineffabilis salus est. Dic mihi mulier, quemadmodum ausa es, cum sis peccatrix et iniqua, accedere ad eum. Ego inquit noui quid agam. Vide prudentiam mulieris. Non rogat Iacobum, non obsecrat Ioannem, neq; pergit ad Petrũ, nec incendit Apostolorum chorũ, non quæsiuit mediatorem. Sed pro omnibus illis pœnitentiam accepit comitem, quæ aduocati locum impleuit, & sic ad summum fontem perrexit. Propterea (inquit) descendit, propterea carnem assumpsit, & homo factus est, ut & ego ei audeam loqui Sursum in cœlis Cherubin cum tremunt, & Seraphin metuunt, & deorsum meretrix loquitur cum eo: Miserere mei. Nudus quidem sermo, sed immensitatem quidem salutis continens, miserere mei. Propterea (inquit) ueneisti, propterea carnẽ assum

Cananæa solũ Christũ inuocat

pſiſti propterea factus es, quod ego ſum &c.

Leuit. 6. Offeret autem eam calidam in odorem ſuauiſſimum Domino ſacerdos qui iure patri ſucceſſerit. Et tota cremabitur in altari. Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne conſumetur nec quicquam comedet ex eo.

Ephe. 5. Implemini ſpiritu ſancto, loquentes uobiſmetipſis in Pſalmis, Hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus ueſtris Domino, gratias agentes ſemper pro omnibus.

HYERONYMVS LIB. COMmentariorum in Epiſtolam ad Epheſiorum.

Spiritus pſalmos ſolũ intelligit

Quiſe abſtinuerit uino, & ab ebrietate in quo eſt luxuria, & pro hoc ſpiritu fuerit impletus iſte omnia poteſt accipere ſpiritualiter. Pſalmos, Hymnos & cantica. Quid autem interſit inter Pſalmũ & Hymnum, & canticum, in Pſalterio pleniſſimè diſcimus. Nunc aũt breuiter Hymnos eſſe dicendũ qui fortitudinem ac maieſtatem prædicant Dei, & eiuſdem ſemper uel beneficia, uel facta mirantur.

Differentia inter Hymnos Pſalmos et cantica.

Quod

Q d'omnes Psalmi cõtinent, quibus Alleluya, uel præpositum, uel subiectum est. Psalmi aũt propriè ad ethicum locum pertinent, nec per organum corporis, quid faciendum, quid uitandum sit noueri/ Ephe.5.
mus. Qui uerò de superioribus disputat, & concentum mundi, omniumq; creaturarum ordinem, atq; concordiã subtilis disputatio edisserit, iste spiritua/
le canticũ canit. Vel certè, ut propter simpliciores manifestius quod uolumus, eloquamur. Psalmus ad corpus, canticũ refertur ad mentem. Et canere igi/
tur, & psallere, & laudare Dominum, magis ani/ In cantum
mo quàm uoce debemus. Hoc est, quippe quod dici/ musicum.
tur: Cantantes et psallentes in cordibus uestris Domino. Audiant hæc adolescentuli, audiant hi quibus psallendi in Ecclesia officiũ est, deo nõ uoce sed corde psallendum, nec in tragœdorum modum guttur, & fauces dulci medicamine collinendas, ut in Ecclesia theatrales moduli audiantur, & cantica sed in timore, in opere, in scientia scripturarum.

CYRILLVS IN LEVITI/
cum lib.12.

Sed & tu qui sequeris Christum, & imitator eius si permanceas in uerbo Dei, si in lege eius meditetis die ac nocte, si in mandatis eius exercearis,

ſemper in ſanctis es, nec unquam inde diſcedes. Neq; enim in locis ſancta quærenda ſunt, ſed in actibus, uita & moribus, quæ ſi ſecundum Dominum ſint, ſecundum præceptum Dei habeantur, etiam ſi in domo Dei non ſis, etiam ſi in foro ſis, & quid dico in foro? etiam ſi in theatro inueniaris uerbo
Acto.19. Dei deſeruiens, in ſanctis te eſſe non dubites. An nõ tibi uidetur Paulus cum ingreſſus eſt theatrum, &
Acto.17. ingreſſus eſt Areopagum, & prædicauit Athenienſibus Chriſtum, ſanctis fuiße? Sed & cum perambularet aras, et idola Athenienſium, ubi inuenit ſcriptum: ignoto Deo, & ex hoc uerbo ſumpſit Chriſti prædicationis exordium, etiam ibi aras Gentilium luſtrans, in ſanctis poſitus erat, quia ſancta cogitabat &c.

FVLGENTIVS AD TRANSIMVNDVM REGEM LIB. 2.

Nam immenſitatem diuinitatis filij Dei, manifeſta prædicatione, & eloquiorum diuinorum atteſtatione beatus martyr Cyprianus affirmat in epiſtola de oratione dominica, dicens. Deniq; magiſterio ſuo Dominus ſecreto nos orare præcepit, in abditis & ſecretis locis, in cubiculis ipſis, quod magis conuenit fidei ut ſciamus Deum ubiq; eſſe præſentẽ, au-

Doctrina Chriſti de oratione.

dire

dire omnes & uidere, & maiestatis suæ plenitudi/
ne in abdita quoq; & occulta penetrare, sicut scri/
ptum est: Ego Deus approximãs, & non Deus de
longinquo. Si absconditus, fuerit homo in abscondi
tis, ego ergo nõ uidebo eũ? Nónne cœlũ & terram
ego impleo? Et iterũ. In omni loco oculi Dei specu/
lantur bonos & malos: & quando in unum cum
fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum dei Cordis au/
sacerdote celebramus, uerecundiæ & disciplinæ me ditor est
mores esse debemus, non passim uentilare preces deus.
nostras inconditis uocibus, nec petitionem cõmen/
dandam deo cum uultuosa loquacitate iactare, quia
Deus non uocis, sed cordis auditor est, nec admo/
nendus est clamoribus qui cogitationes uidet, pro/
bante Domino & dicente: Qui cogitatis nequam
in cordibus uestris? Et alio loco. Scient oẽs Eccle/
siæ, quia ego sum scrutator renis & cordis. Beatus
certè Cyprianus Deum, quem dixit ubiq; esse pra
sentem, audire omnes uidere, & maiestatis suæ ple
nitudine abdita quoq; & occulta penetrare, ipsum
quoq; non uocis, sed cordis asserit auditorem: nec
admonendum clamoribus, qui cogitationes uidit,
ipsum quoq; ponit dicentem: Quid cogitatis nequã
in cordibus uestris &c. Simile quiddam beatus Cy/

ſemper in ſanctis es, nec unquam inde diſcedes. Neq; enim in locis ſancta quærenda ſunt, ſed in actibus, uita & moribus, quæ ſi ſecundum Dominum ſint, ſecundum præceptum Dei habeantur, etiam ſi in domo Dei non ſis, etiam ſi in foro ſis, & quid dico in foro? etiam ſi in theatro inueniaris uerbo Acto.19. Dei deſeruiens, in ſanctis te eſſe non dubites. An nõ tibi uidetur Paulus cum ingreſſus eſt theatrum, & Acto.17. ingreſſus eſt Areopagum, & prædicauit Athenienſibus Chriſtum, ſanctis fuiße? Sed & cum perambularet aras, et idola Athenienſium, ubi inuenit ſcriptum: ignoto Deo, & ex hoc uerbo ſumpſit Chriſti prædicationis exordium, etiam ibi aras Gentilium luſtrans, in ſanctis poſitus erat, quia ſancta cogitabat &c.

FVLGENTIVS AD TRANSIMVNDVM Regem lib. 2.

Nam immenſitatem diuinitatis filij Dei, manifeſta prædicatione, & eloquiorum diuinorum atteſtatione beatus martyr Cyprianus affirmat in epiſtola de oratione dominica, dicens. Deniq; magiſterio ſuo Dominus ſecreto nos orare præcepit, in abditis & ſecretis locis, in cubiculis ipſis, quod magis conuenit fidei ut ſciamus Deum ubiq; eſſe præſentẽ, audire

Doctrina Chriſti de oratione.

dire omnes & uidere, & maiestatis suæ plenitudi/
ne in abdita quoq; & occulta penetrare, sicut scri/
ptum est: Ego Deus approximãs, & non Deus de
longinquo. Si absconditus, fuerit homo in absconditis, ego ergo nõ uidebo eũ? Nónne cœlũ & terram ego impleo? Et iterũ. In omni loco oculi Dei specu/
lantur bonos & malos: & quando in unum cum
fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum dei sacerdote celebramus, uerecundiæ & disciplinæ me
mores esse debemus, non passim uentilare preces
nostras inconditis uocibus, nec petitionem cõmen/
dandam deo cum uultuosa loquacitate iactare, quia
Deus non uocis, sed cordis auditor est, nec admo/
nendus est clamoribus qui cogitationes uidet, pro/
bante Domino & dicente: Quid cogitatis nequam
in cordibus uestris? Et alio loco. Scient oẽs Eccle/
siæ, quia ego sum scrutator renis & cordis. Beatus
certè Cyprianus Deum, quem dixit ubiq; esse pra
sentem, audire omnes uidere, & maiestatis suæ ple
nitudine abdita quoq; & occulta penetrare, ipsum
quoq; non uocis, sed cordis asserit auditorem: nec
admonendum clamoribus, qui cogitationes uidit,
ipsum quoq; ponit dicentem: Quid cogitatis nequã
in cordibus uestris &c. Simile quiddam beatus Cy/

Cordis auditor est deus.

Christus orationes nostras in omni loco audit.

prianus etiã ad Tyberitanos scribẽs, de filij Dei immensitate testatur his uerbis. Solus nõ est, cui Christus in fuga comes est: solus non est, qui templum Dei seruans, ubicunq; fuerit, sine Domino non est. Et si fugientem in solitudine ac montibus latro oppreßerit, fera inuaserit, fames, aut sitis, aut frigus afflixerit, uel per maria præcipiti nauigatione properantem tempestas aut procella submerserit, spectat militem suum Christus ubiq; pugnantem. In epistola quoq; de lapsis, quisquis uolet, hæc inserta reperiet. Videt ille corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantum de factis, sed & uerbis & cogitationibus nostris omnium mentes uoluntatesq; conceptas, intra ipsas adhuc clausi pectoris latebras intuetur. Filius ergo Dei, tam autoritate diuina, quàm sanctorum patrum fideli ueraciq; sententia secundum diuinam naturã infinitus immensusq; probatur, ubiq; præsens, omnia replens testis nunc cogitationum & operum futuris iudex, retributorq; cunctorum &c.

Esai. 64. Ciuitas sancti tui facta est deserta: Sion deserta facta est: Hierusalem desolata est: domus sanctificationis nostræ et glorię nostrę, ubi laudauerũt te pa-

te patres noſtri facta eſt in exuſtionẽ ignis, & omnia deſiderabilia noſtra uerſa ſunt in ruinas.

Et hæc eſt fiducia quam habemus apud eum: quod ſi petierimus ſecundum uoluntatẽ eius audit nos. Et ſi ſcimus quia audit nos quicquid petierimus, ſcimus quod habemus petitiones quas poſtulauimus ab eo. 1. Ioan. 5.

ORIGENES IN MATTHAE.

Homelia. 6.

Si duo ueſtrum cõuenerint ſuper terram, de omni re quicquid petierint: fiet eis. Manifeſtum eſt autẽ, quoniam ubi non ſit de omni re conſenſus, nec duo cõuenerunt ſuper terrã. Et iſta eſt cauſa, propter quam non exaudimur orantes, quia non conſentimus nobis per omnia ſuper terram, neq; dogmate, neq; cõuerſatione. Adhuc aũt, ſi corpus ſimus Chriſti, & poſuit Deus ſingula membra in corpore, ut id ipſum ſapiant membra & conſcientiam, & ſolicita ſint, et patiente membro uno, cõpatiantur omnia et glorificato congaudeant omnia, debemus in nobis muſicum iſtum ſeruare concentũ. Sicut enim in muſicis niſi fuerit cõuenientia uocum, non dele- Matth. 18.

Quare orationes noſtræ nõ exaudiuntur.

Vnitas ec/ clesiæ lau/ datur.

ctat audientem: sic & Ecclesia nisi consensum ha/ buerit, non delectatur Deus in ea, nec audit uoces eorum. Consentiamus ergo, ut congregatis nobis in nomine Iesu, sit Iesus in medio nostrum, uer/ bum scilicet Dei, & sapientia & uirtus ipsius.

IDEM IN EPISTOLA AD Romanos libro. 7. Cap. 8.

Honores et diuitiæ nõ sunt peten/ dæ à deo.

Admonendi sunt qui prosperitatem sibi præsen/ tis uitæ & sanitatem uel diuitias, uel honores po/ stulant à Deo, quia quid orent secundum quod ex/ pedit, nesciunt. Sæpè enim fit ut ad damnũ animæ uel opprobrium eius sempiternũ, concedantur præ sentia hæc lucra, & dignitas secularis. Et ideo il/ lud magis tenendum est, quod in oratione docuit Dominus: Fiat uoluntas tua. Qui autem scrutatur

Matth. 6.

corda, scit quid desideret spiritus, quia deũ postu/ lat pro sanctis. Ostendit quidẽ Deũ nõ tam uerba nostra in oratione quàm cor mentemq; perpendè/

Spiritus ip se postulat pro nobis.

re: ipse enim est qui scrutatur corda & renes, qđ autem secundo dicit: quia spiritus interpellat, hoc est quod edocet, nõ minimam dispensationem per spiritum sanctum in hominibus geri.

Hierony/

HIERONY. IN EPISTO. AD Galatas Tomo. 9.

Cap. 6.

Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit.

Videtur ſuperioribus contrariè, ubi ait: Alter alterius onera portate. Si enim unuſquiſq; onus ſuum portabit, alter alterius onera portare non poterit. Sed uidendum quod ibi præceperit, ut peccantes in hac uita nos inuicem ſuſtentemus, & in præſenti ſeculo alterutrum auxilio ſimus. Hic autẽ de Domini dicat in nos iudicio, quod non ex alterius peccato, & cõparatione deterioris, ſed iuxta noſtrũ opus, aut peccatores ab eo iudicemur, aut ſancti, recipiente unoquoq; ſecundum opus ſuum. Obſcurè licet doceamur per hanc ſententiolã nouũ dogma qđlatitat, dum in præſenti ſeculo ſumus, ſiue orationibus, ſiue conſilijs inuicẽ poſſe nos coadiuuare. Cum autẽ ante tribunal Chriſti ueneri/mus, nõ Iob, nõ Daniel, nec Noë rogare poſſe pro quo quam, ſed unumquenq; portare onus ſuum.

Nota.

In hac uita inuicem adiuuare poſſumus.

Memoria mortuorũ.

Ante orationem præpara animam tuam: & noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum.

Eccle. 18.

BERNAR. SERMONE. V. in capite Ieiunij.

Porro petitiones cordis in tribus credo constare, nec uideo quid præter illa electus quisq; sibi debeat postulare. Duo quidem huius temporis sunt, id est, bona corporis & animæ, et tertium uerò beatitudo uitæ æternæ. Nec mireris quod bona corporis à deo dixerim esse quærenda, quoniam eius sunt corporalia omnia, sicut & spiritualia omnia bona. Ab eo ergo petendū et sperandū nobis est, unde possimus in eius seruitio sustentari. Verumtamen pro necessitatibus animæ orandum nobis est, & frequentius, & feruentius, id est, pro obtinenda gratia Dei, animæq; uirtutibus. Sic & pro uita æterna tota pietate, & toto nobis orandum est desiderio: ubi nimirū corporis & animæ plena & perfecta sit beatitudo In his ergo tribus ut cordis petitiones sint tria, nobis sunt obseruanda. Nam & in prima quidem superfluitas, et in secunda impuritas, & elatio interdum surripere solet in tertia. Nonnunquàm enim temporalia quæri solent ad uoluntatē, uirtutes ad ostentationem. Sed & uitam æternam aliqui fortasis non in humilitate quærunt, sed tanquàm in fiducia suorum meritorum. Nec hoc dico quin accepta

Tria quæ à Deo petere debemus.

Obstacula tria orationis nostræ.

gratia

gratia, fiduciam donet orandi: sed non oportet ut in ea constituat quisq; fiduciã impetrandi: hoc solũ conferunt hæc premißa dona, ut ab ea misericordia quæ tribuit hæc, sperentur etiam ampliora. Sit ergo oratio quæ pro tẽporalibus est, circa solas necessitates restricta. Sit oratio quæ pro uirtutibus est animæ, etiã ab omni impuritate libera & circa solũ beneplacitum Dei intenta. Sit ea quæ sit pro æterna uita in omni humilitate, præsument de sola (ut dignum est) miseratione diuina.

DE LABORE MANVVM.

IN sudore uultus tui uescêris pane tuo, donec reuertaris in terrã de qua sumptus es quia puluis es, & in puluerẽ reuerteris. Gene. 3.

Homo nascitur ad laborem, & auis ad uolatum. Iob. 5.

Labores manuum tuarũ quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Psal. 127.

Labora-

1.Cor.4. Laboramus operantes manibus noſtris.

2.Cori.11. In labore & erumna, in uigiliis multis.

2.Theſſ.3. Ipſi enim ſcitis quemadmodũ oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter uos, neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & fatigatione nocte ac die operantes, ne quem ueſtrum grauemus, Non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed ut noſmetipſos formam daremus uobis ad imitandum nos. Nam & cum eſſemus apud uos, hæc denunciabamus uobis: quoniam ſi quis non uult operari nec manducet

Argentum & aurũ aut ueſtem nul

Actor.20. lius concupiui, ſicut ipſi ſcitis: quoniam ad ea quæ mihi opus erant & his qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ.

AVGVST. LIB. DE OPERE Monach. Cap.12.

Per hoc enim quod iure dominico debebatur bonis

nis Euangelistis, non propter hoc Euangelizanti bus, sed quærentibus regnum dei, ut hæc omnia apponerentur eis, inueniebant alij occasionem, de quibus idem dicit. Neq; enim isti Deo seruiunt, sed suo uentri, quibus hanc occasionem amputare uolebat Apostolus, ut etiam quod sibi iustè debebatur omitteret. Apertè quippe hoc ipse ostendit in secunda ad Corinthios ab alijs Ecclesijs suppletas, dicens necessitates suas. Venerat enim sicut apparet ad tantam indigentiam, ut de longinquis Ecclesijs ei necessaria mitterentur, dum tamen ab eis apud quos erat, nihil tale acciperet.

Eleemosynas quare Paulus accipere noluit

Contra ociosos labora/re nolentes

Ex CAP. 17. Quid enim agant, qui operari corporaliter nolunt, cui rei uacent scire desidero? Orationibus inquiunt, & Psalmis, & lectioni & uerbo Dei sancta planè uita, & in Christi suauitate laudabilis: sed si in his auocandi nõ sumus, nec manducandum est, nec ipse escæ quotidie præparandæ, ut possint & assumi. Si autem ad ista uacare seruos Dei certis interuallis temporum ipsius infirmitatis necessitas cogit, cur non et Apostolicis præceptis obseruandis, aliquas partes temporis deputamus? Citius enim exauditur una obedientis oratio, quàm decem milia contemptoris. Cantica uerò diui/

Scripturas legere sed nõ illis obedire uolu/mus.

diuina cantare etiam manibus operantes facilè possunt, & ipsum laborem, tanquam diuino celeumate consolari. An ignoramus opifices quibus uanitatibus, & plerumq; turpitudinibus theatricarum fabularum donent corda, & linguas suas, cum manus ab opere non recedant? Quid ergo impedit seruum Dei manibus operantem in lege Domini meditari, & psallere nomini Domini altissimi, ità sanè ut ad ea dicenda quæ memoriter recolat, habeat seposita tempora? Ad hoc enim & illa bona opera fidelium, subsidio supplendorũ necessariorum deesse non debent, ut horæ quibus ad erudiendum animũ ita uacatur, ut illa opera corporalia geri non possunt, non opprimant egestate. Qui autem se dicunt uacare lectioni, nónne illic inueniunt quod præcepit Apostolus? Quæ est ergo ista peruersitas, lectioni nolle obtemperare, dum uult ei uacare, & ut qd bonum est diutius legatur, ideò facere nolle quod legitur. Quis enim nesciat tanto citius quemque proficere cum bona legit, quanto citius facit quod legit.

Scripturas legere et se qui debemus.

EX CAP. 18. Si autem alicui sermo erogandus est & ita occupatur, ut manibus operari non uacet nunquid hoc omnes in monasterio possunt, uenientibus

tibus ad se ex alio genere uitæ fratribus, uel diuinas lectiones exponere, uel de aliquibus lectionibus salubriter disputare? Quando ergo non omnes possunt, cur sub hoc obtentu omnes uacare uolunt, quanquam & omnes possunt, uicissim facere deberent, non solum ne cæteri à necessarijs operibus occuparentur, sed etiam quia sufficit ut audientibus pluribus unus loquatur.

Predicãtes uerbũ Dei quotidie à labore excusantur.

EX CAP. 22. Nunc autem ueniunt plerunq; ad hanc professionem seruitutibus Dei, & ex conditione seruili, uel etiam liberti, siue liberandi, & ex uita rusticana, & ex opificum exercitatione, & plebeio labore, tanta utiq; felicius, quanto fortius educati, qui si non admittantur, graue peccatum est. Multi enim ex eo numero uere magni & imitandi extiterunt. Nam propterea & infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia &c cæt. Hæc igitur pia & sancta cogitatio facit ut etiam tales admittantur, qui nullum afferant mutatæ in melius uitæ documentum. Neq; enim appareat, utrum ex proposito seruitutis Dei uenerint, an uitam in opem & laboriosam fugientes, ociosi pasci, atq; uestiri uoluerint, & super honorari ab eis, à quibus contemni conteriq; consueuerant. Tales etgo quoniam

In seruitiũ dei etiã rustici admittẽdi.

Ociũ quosdã ad seruitiũ dei trahit.

niam se quo minus operentur de infirmitate corporis excusare non possunt: præteritæ quippe uitæ cõsuetudine conuincuntur, umbraculo malæ disciplinæ se contegunt, ut ex malè intellecto Euangelio præcepta Apostolica peruertere meditentur, uerè uolatilia cœli, sed per superbiam in altum se extollendo, & fenum agri, sed carnaliter sentiendo

Studiũ hæreticorum circa uerbum Dei.

EX CAP. 23. Nunc uerò contra Apostolum recitant Euangelium Christi Matt. 6. Ita enim mirabilia sunt opera pigrorum, ut impedire uelint Euãgelium, quod Apostolus ideò præcepit & fecit ne impediretur ipsum Euangelium. Certè enim propterea se dicunt operari non debere, quia nec uolucres cœli seminant, neq; metunt de quibus nobis Dominus similitudinẽ dedit, nec de talibus necessarijs cogitemus. Cur ergo non attendunt quod sequitur? Neq; enim tantummodo hoc dictum est: qui nõ seminant neq; metunt: sed adiectum est: neq; congregant in apothecas. Cur ergo isti manus ociosas, et plena repositoria uolunt habere? Cur ea quæ sumunt ex laboribus aliorum recondunt et seruant unde quotidie proferatur? Cur denique molunt & coquunt? Hoc enim aues non faciunt.

Hæretici habẽt manus ociosas et repositoria plena.

Prouer. 26 Abscondit piger manum suam sub ascella

ascella sua: & laborat si ad os suũ eas conuertit. Sapientior sibi piger uide tur septem uiris loquentibus sententias.

Vade ad formicam ô piger, considera uias eius, et disce sapientiam. Quę cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem: parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Vsquequò piger dormies? &c. Si uero impiger fueris, ueniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet á te. Prouer. 6.

Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt. Difficile exuitur negotians à negligentia: & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum. Eccle. 26.

Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab altissimo. Eccl. 7.

Melior est qui operatur & abundat in omnibus, quàm qui gloriatur & eget pane.

Qui operatur terram suam satibaĩ Eccle. 18.

panibus: qui autem sectatur ocium stultissimus est.

Prouer. 10 Egestatem operata est manus remissa: manus aũt fortium diuitias parat.

Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate & non dabit illi &c. Noli diligere somnum ne te egestas opprimat, & aperi oculos tuos & saturare panibus.

Proue. 21. Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquã manus eius operari. Tota die concupiscit & desiderat: qui autẽ iustus est, tribuet & nõ cessabit.

Dicit piger leo est foris in medio
Proue. 22. platearum occidendus sum.

THEOPHYLACTVS IN EPIstolam prima ad Thessa.

Caput 4.

Rogamus autem uos fratres, ut abundetis magis & operam detis ut quieti sitis, & ut uestrum negocium agatis, & operemini manibus uestris sicut præcepimus uobis. Et si nequaquã sim nescius ait per uos in fratres charitatem seruari, rogamus tamen

men ut abundetis magis, hoc est, uestram erga fratres augeatis magis ac magis beneuolentiam, ad eamq; & omni studio enitamini. Potest & ita intelligi, ut statim illud sequatur: date operā ut uos quietius habeatis, & uestrum quisq; propria negocia peragat. Ex his autem eos arguit, qui ocio uacant & quieti se totos addicunt, curiosiusq; aliena disquirunt omnia perturbare. Quin uerò cum manibus, inquit, proprijs operamini: illos uituperat, qui corporis tollūt exercitationē, et spiritualia tantū deposcūt, et longe fallūtur. Nō enim ieiuniū uel humi cubationē manibus quis operatur, sed spiritu. Vnde intelligi datur nō de spirituali exercitatione hoc loco dixisse Apostolū, sed de corporali. Est namq; spiritus sancti officiū, ex manuū opera uictū alijs impartiri, spiritus inquā id certius quoddā est opus. Nam ea tempestate Christiani, cum Christi ob fidē susceptā, infidelibus prædæ essent, re omni familiari et fortunæ bonis exhausti in summa rerum penuria uitam degebant, eoq; ut operentur edocet, quatenus quærant, cum sibi, tum alijs præsidio esse. Si itaq; his iniungit Apostolus operi manuū insudare nil tamē eos excludit, quibus adhuc res integra manebat, & ut honestè ambuletis ad eos q foris sunt,

Apostolus loquitur hic de corporali non spirituali opere.

& nullius aliquid desideretis. Hoc est, *ne quid impudentius apud illos agatis, qui extra fidei aulam diuagantur, stipem efflagitando, quod tamen modestius dixit, ne illos offenderet, perinde ac si dicat Si fideles ipsi, cum fidelem quempiam conspicantur optima corporis ualetudine mendicantẽ, maximè offenduntur, & istiusmodi hominem sub Christi prætextu mercimonia factitare incusant, quanto magis sunt infideles ipsi id medicandi genus obtrectaturi?*

Mẽdicitas reprobatur in ecclesia Dei.

Et increpaui optimates & magi-
Neemi.5. stratus, & dixi eis: usuras ne singuli à fratribus uestris exigatis &c. Duces autem primi qui fuerunt ante me grauauerunt populum, & acceperũt ab eis in pane, & uino, & pecunia siclos quadraginta. Sed & ministri eorum depressérant populum. Ego aũt non feci ista propter timorem Dei. Quin potius in opere muri ædificaui: & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati, ad opus erant.

Multam enim maliciam docuit ocioſitas. Iugum & lorum curuant, collum

collum durum, & ſeruũ inclinãt ope rationes aſſiduæ.

THEOPHYLACTVS IN EPIſtolam ſecundam ad Theſſa.

Caput 3.

Neq; gratis panem manducauimus ab aliquo. Nihil uobis fuimus inquieti, hoc eſt nequaq; fuimus uobis moleſti: ſed his manibus laboraui, ut alibi dicit, ut mihi & alijs uictum & neceſſaria ſuppedita rẽ: nec gratis panẽ manducauimus, hoc eſt, nõ ocioſi & pigri à uobis eſcam accepimus (Eſt enim ſua mercede mercenarius dignus), ſed in labore & fatigatione nocte ac die operantes. Vide quantum operæ ſibi iniunxerit Paulus, ut interdiu ac noctu à laboribus nunquàm ceſſaret, inſtruendo & caſtigando. Labor & diligentia Apoſtoli.

IN EODEM CAP.

Audiuimus enim inter uos quoſdam ambulantes inquiete, & nihil operantes, ſed curioſe agentes. Cum enim noſtra hæc mens in motu ſit ſemper, neceſſe eſt ſanè, ut cum nihil quod utile ſit operatur, ut ſuperuacanea & inutilia tractet, ut dictum eſt ſupra. Diſquiratq; & aliorum uitam, deinde ad detractiones, & uerba inania & ſcurrilia quædam Ocij quanta mala

præceps feratur. Operandum est itaq; & manibus semper aliquid facitandum. Neq; ei parcendũ, qui cum uiribus ualeat, negocijs uacet, & in ocio sit. Dicet aliquis. Atqui orationi intendo & iciunijs. Bene habet. Hæc tamen nõ manuum labore confi/ciuntur. Potest namq; post iciunia & orationes ma nibus aliquid operari. Cum enim id facere respue/ris, pro segni procul dubio & ocio multo torpente conuictus damnabere. Quid ergo inquit aliquis, nónne & qui alios instruit, ad opus huiusmodi co/gendus erit? Nequaquã, quia maius opus aliud per/tractat, & plus habens difficultatis, quod & nunc impedit, ne laborẽ manibus exequatur. Tibi uerò seorsum in ocio agenti nihil huiusmodi erit impe-dimento. Quocirca laborent hij qui apud uos ne/gligenter uiuunt & ocioſe, & manibus opus aliũ quod exerceant uelim.

Cõciona/tor uerbi dei à labore excusatur.

Quod Agricolarũ labor sit honestus & sanctus uide Augustinum Tomo. 3. pagina. 58. d: Et quod Agricultura sit omniũ artium innocentissima, uide eundem Tomo sexto. pag. decima quarta d.

TEOPHYL. IN IOAN.

Caput 6.

Operemini non cibum qui perit.

Vos

Vos quidem (inquit) quæritis me propter panes quia cibum illum desideratis. Oportet autem nos non omnino deditos esse uentri, sed maximè spiritualium agere curam, & non omnem sollicitudinem incorporalem cibum insumere. Num illum uocauit cibum qui perit. Nam quia multi cupientes ignaui uiuere, & maximè Masseliani, qui usi sunt hoc dicto ad patrocinium suæ ignauiæ operæprecium fuerit declarare hoc dictum. Non enim hoc dixit Dominus noster Iesus Christus, ut corporalem quidem operationem ab eis uelit amouere, & ipsos ad ocium cogere. Omnem enim malitiam docuit ociositas, & si oportet euidenter dicere, ipsum ociosè uellere uincre, cibus est, qui perit, & ita eum qui Christum sequitur oportet operari ut habeat quod & alijs communicet: hoc enim habet mercedem & prouisionem futuri regni. Et quomodo igitur (inquiunt) dicit Dominus, quod non oporteat operari cibum qui perit, continuum circa cibos studium reijciens, & ad spiritualia non parum inducens? Profecto dicunt, per hoc Dominus corporalem operationem excludit, id quoq; manifestum ex hoc quod ad Martham dicit. Martha sollicita es, & turbaris, uno autem opus. Maria bonam

Ventris cura prohibetur.

Ociositas omnem malitiam docuit.

Luc. 10

nam partem elegit. Et iterum: Ne ſoliciti ſitis in craſtinum. Et hæc quidem afferunt hi qui per ignauiam paſci uellent. Nos autem quid dicimus? Dictũ ad Martham non de opere eſt & operatione, uel ocio, ſed de temporis obſeruatione, & ne tempus audiendi inſumatur in occupationes parandorum ciborum. Perſuadet igitur ei ne perdat tempus doctrinæ fruſtra propter occupationẽ in his quæ uentris ſunt. Quod autẽ dicit: ne ſoliciti ſitis, neq; hoc dicto operationem reiecit. Aliud enim ſolicitudo eſt & aliud operatio. Fieri enim poteſt ut ſolicitus nõ ſit qui operetur. Docet igitur nos Dominus ne addicti ſimus curis uitæ, neq; habeamus curam quomodo cras refocilemur, & uult ut unoquoq; die operemur, dicens: Ne ſoliciti ſitis, de craſtino, quaſi in hunc modum diceret. Ne ſoliciti ſitis quomodo hodie operando cras quieſcatis, ſed quotidie cibũ quotidiana operatione parantes, ne ſoliciti ſitis de craſtino.

Matth. 6.

Autoritates ocioſorũ hoĩm.

Operatio & ſolicitudo differũt

Quotidie cibus quærendus.

HYERO. TOMO. IX. IN EPIſtolam ad Epheſios. Cap. 4.

Qui furabatur iam non furetur, magis autẽ laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat communicare ei qui indiget. Quia

Quia hi qui in uitæ iſtius negotijs conuerſantur, propter alimenta & uſus neceſſarios, coguntur ali qua uel emere, uel uendere, & lucra de negotiatione ſectari, & difficile eſt etiam eos qui à cæteris paſſionibus liberi ſunt, fornicatione uidelicet, idololatria, adulterio & homicidio, hoc uitio non teneri. Propterea nunc Epheſios monet, ne ſub occaſione emolumenti, furti crimen incurrant. Furtum nominans, omne quod alterius damno quæritur. Iuſtum autem eſſe ut manibus ſuis unuſquiſq; operans, & uictum labore conquirens, impartiat non habentibus. Neq; uerò ait. Magis autem laboret operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut non indigeat, & habeat uictum, & nulli moleſtiam exhibeat: ſed laboret, inquit, manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde communicet indigentibus. Qui igitur ad hoc tantum laborat, ut ipſe non egeat, & à cæteris contrahit manum, quamuis applaudat ſibi, tamen Apoſtoli præceptum non fecit &c.

Negociationem uitium uocat.

Furtum quid ſit.

IN TRIPARTITA HISTORIA lib. 8. Cap. 1.

Monachus niſi operatus fuerit, uiolento iudicatur æqualis.

IN EODEM CAPITE.

Monachi laborare debent.

Nec non Serapion circiter decem milia sub se monachorum habens, quos omnes sic educabat, ut ex proprijs sudoribus necessaria compararet, & alijs ministraret egentibus.

IOAN. CHRYSOSTO. TOMO. 7. In Mathæū. Homel. 15

Cap. 6

Ne solliciti sitis quid manducetis.

Non dixit, nolite laborare, sed nolite solliciti esse. Ergo solliciti eße ūtamur, laborare autem iubemur Sic enim Dominus loquens ad Adam: non dixit cū sollicitudine facies tibi panē, sed cum labore & sudore faciei tuæ. Ergo non sollicitudinibus spiritualibus, sed laboribus corporalibus acquirendus est panis. Sicut laborantibus enim pro præmio diligentiæ Deo præstante, panis abundat: sic dormientibus & negligentibus pro pœna negligentiæ Deo faciente, subducitur.

DE INDVL GENTIIS.

MIsericordia & ueri- Prou. 16.
tate redimitur iniqui
tas: & in timore Do/
mini declinatur á ma
lo. Miserationem do
mini recordabor, lau
dem Dñi super omnibus quæ reddi-
dit nobis Dominus, & super multi-
tudinem bonorum Domini Israël,
quæ largitus est eis secundum indul
gentiam suam: & secundum multitu
dinem misericordiarum suarum.

In dilectione sua, & in indulgentia Esai. 63.
sua ipse redemit eos, & potauit eos,
& eleauit eos cunctis diebus seculi.

AVGVSTI. SERM. DE MAR/ tyribus Ser. 3.

Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & pater uester cœlestis peccata uestra. Rogo uos fratres, quid delicatius, quid benignius dici potest

In

In potestate nostra posuit, qualiter in die iudicij iudicemur. Non dixit, ualde in Orienetm & quære iustitiam: nagiua usq; ad Occidentem ut accipias indulgentiam: Dimitte inimico tuo, & dimittetur tibi. Indulge, & indulgebitur tibi. Da, & dabitur tibi. Nihil à te extra te quærit. Ad teipsum et ad cõscientiam tuam te Deus dirigit. In te enim posuit qd' requirit. Nõ enim medicamenta uulneribus tuis longe opus habes inquirere peccatorum tuorum indulgentiã, si uis intus in cellario cordis tui poteris inuenire &c.

Deut. 30. Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra est, neq; procul positum, nec in cœlo situm, ut possis dicere: Quis nostrum ualet ad cœlũ ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, & opere compleamus? Neq; trans mare positum ut causeris et dicas: Quis è uobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usq; deferre, ut possimus audire & facere quod præceptum est? Sed iuxtà te est sermo ualde in ore tuo, & in corde tuo ut facias illud.

BER

BERNARD. IN SERMONE. I. de Aduentu.

Indulgẽtiã peccatorũ p uerbũ in uenimus.

Non te oportet ô homo maria transfretare, non penetrare nubes, non transalpinare necesse est. Nõ grandis inquam tibi ostenditur uia, usq; ad temetipsum occurre Deo tuo: prope est enim uerbũ in ore tuo, & in corde tuo. Vsq; ad cordis compunctionẽ & oris confessionem occurrere, ut saltem exeas de sterquilino miseræ conscientiæ, quoniã indignũ est illuc autorem puritatis intrare.

ORIGENES IN EXODVM. Homol. 13. Cap. 25.

Et dixit Moyses ad omnem synagogam filiorum Israël. dicens: Hoc est uerbũ quod præcepit Dominus, dicens: Sumite à uobisipsis redemptionem Domino, omnis qui concepit corde, offerat initio Domino aurum argentum, æramentũ &c. Quid ergo est quod dicit Moyses: afferte à uobisipsis, et unusquisq; sicut corde concepit? Illud quidem aurum et argentum cæteræq; matariæ, unde tabernaculum constructum, est, constat de scrinijs & promptuarijs unuscuiusq; prolatum. Spiritualis autem lex aurum requirit ad tabernaculum, quod intra nos est & argentũ quod intra nos est, & omnes reliquas mate/

Aurũ quale Christus p indulgẽtia peccatorũ requirit.

materias illas depoſcit, quas & intra nos habere poſſumus, & proferre de nobis. Dicit enim ſcriptura: Quia propè eſt uerbum in ore tuo & in corde tuo, quaſi confeßus fueris in ore Dominũ Ieſum & credideris in corde tuo, quod Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. Hæc à te ipſo ſumis,

Hic.44. *hæc intra te ſunt, hæc etiã ſi nudus ſis habere potes*

Vos & uxores ueſtræ loquuti eſtis ore ueſtro, & manibus ueſtris impleſtis, dicẽtes: faciamus uota noſtra quę uouimus, ut ſacrificemus reginę cœli et libemus ei libamina. Impleſtis uota ueſtra & opere perpetraſtis ea. Ideo audite uerbum Domini &c

Zach.14. Et non erit mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo.

Eſai.47. Negociatores tui ab adoleſcentia tua unuſquiſq; in uia ſua errauerũt. Non eſt qui ſaluet te

Hier.50. Grex perditus factus eſt populus meus, paſtores eorum ſeduxerunt eos, feceruntq; uagari in montibus. De monte in collem tranſierunt, obliti ſunt cubilis ſui, omnes qui inue-

ne-

nerunt comederunt eos.

Circumdedit me Ephraim in negociatione, & in dolo domus Israël. Ozee. 12.

Et qui iustificat impium, & qui cõdemnat iustum, abominabilis est uterq; apud Deum. Prou. 18.

Lignum offensionis est aurũ sacrificantiũ, uę illis qui sectãtur illud, et omnis imprudens deperiet in illo. Eccles. 31.

Ne insidieris & quæras impietatẽ in domo iusti, neq; uastes requiem eius. Septies enim cadet iustus, impij autem corruent in malum. Prou. 28. 4. Esd. ul.

Et qui negociantur in rapina, quã diu exornẽt ciuitates & domos suas & possessiões et personas suas, tanto magis adzelabor eos super peccata sua dicit Dominus. Hier. 16.

Ecce ego mittã piscatores multos dicit Dominus, & piscabuntur eos. Et post hæc mittam in eos multos uenatores, & uenabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cauernis petrarum; quia oculi

mei ſuper omnes uías corum. Non ſunt abſcon ditæ à facie mea, & non fuit occulta iniquitas eorũ ab oculis meis. Et reddam primũ duplices iniquitates & peccata eorum &c̃.

AVGVST. II. QVINQVAGE.

Pſalm. 70. Sermone. 1. Verſu.

Quoniam non cognoui negociationes &c̃.

Væ illis q̃ propter lucra indulgentiã peccatorũ promittunt.

Pſal. 87

Qui enim negociatores actuoſi, quaſi ex eo quod agunt præſumũt, opera ſua laudant, non perueniũt ad gratiam Dei. Ergo contra illam gratiam ſunt negociatores, quam commendat hic pſalmus: illam enim gratiam commendat, ut ne de ſuis operibus glorietur. Quomodo quodam loco dicitur, medici non reſuſcitabunt: deſcrere ergo debent homines medicinam? Sed quid eſt hoc? Sub iſto nomine intelliguntur ſuperbi pollicentes ſalutem hominibus cũ Domini ſit ſalus. Quomodo ergo medicos, id eſt, ſalutis ſuperbos pollicitatores iugulat, hoc quod dictum eſt tota die ſalutem tuam, ſic contra negociatores, id eſt, qui de actu ſuo & operibus gaudent iugulat hoc quod dictum eſt: os meum annunciauit iuſtitiam tuam, id eſt, non meam. Qui ſunt negociatores

tores, id est, quasi de actu suo sibi placentes? Qui ig
norantes Dei iustitiam, & suam uolentes constitu/ Roma. 10.
ere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Merito & nego/ Negociato
cium dictum est, quod negat ocium. Merito Domi- res Eccle
nus expulit illos de templo, quibus dictum est: Do/ siæ q sunt.
mus mea domus orationis uocabitur, uos autem fe/
cistis eam domum negociationis, id est, gloriantes
de operibus uestris, ocium non quærentes, nec audi
entes cõtra inquietudinẽ & negociationẽ uestram
dicentem scripturam. Vacate & uidete quoniam
ego sum Dominus. Hæc requies contra negociato/ Cõfidentia
res prædicatur. Hæc requies contra eos qui ode/ sola in me/
rũt ocium prædicatur agendo & iactando se de op ritis Chri/
ribus suis, ut non longius requiescant in Deo, & sti indulgẽ
tanto longius à gratia desiliant, quanto magis de tiã accipit.
suis operibus extolluntur &c.

Væ qui condunt leges iniquas: & Esai. 30.
scribentes iniustitiam scripserunt ut
opprimerent in iudicio pauperes: &
uim fecerunt causæ humiliũ populi
mei, ut essent uiduæ præda eorum,
& pupillos diriperent. Quid facietis
in die, uisitatiõis & calamitatis de lõ-
ge uenientis.

Faciesq; unctionis oleum sanctum unguentum &c̃. Homo quicũq; tale composuerit, & dederit ex eo alieno exterminabitur de populo suo &c̃. Talem compositionem non facietis in usus uestros, quia sanctum est Domino. Homo quicunq; fecerit simile ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

Exod. 30.

CYPRIANVS FELICI

Epistola. 4.

Præceptis diuinis, necesse est obsequia nostra deseruiant, nec personã in eiusmodi accipi, aut aliud cuiquã largiri potest humana indulgentia, ubi intercedit & legem tribuit diuina præscriptio.

Contra humanam indulgentiã.

IDEM IN EPISTOLA

octaua.

Adulterium est, impium est, sacrilegum est, quod cunq; humano furore instituitur, ut dispositio diuina uioletur. Procul ab huiusmodi hominum contagione discedite, & sermones eorum ueluti cancer & pestem fugiendo uitate, præmonente Domino atq; dicente: Cæci sunt, & duces cæcorum. Locus neq; uestis homini prodest.

Fugere debemus docetes cõtra cominum.

Gre/

GRE. SVPER EZECHIEL.

Hom.9.Lib.1.

Sæpe enim cum de uita proximorum quærimur, mutare locum conamur, ſecretum uitæ remotioris eligere, uidelicet ignorantes, quia ſi deſit ſpiritus non adiuuat locus. Loth in Sodomis ſanctus extitit, in monte peccauit. Quod autem loca mentem non muniant, ipſe humani generis primus teſtatur parens, qui & in Paradiſo cecidit. Nam ſi locus ſaluare potuiſſet, Satan de cœlo non cecidiſſet. Vnde Pſalmiſta ubiq; in hoc mundo tentationes eſſe conſpiciens, queſiuit locũ quo fugeret, ſed ſine Deo inuenire non potuit munitũ, ex quare & ipſum ſibi locum fieri petijt, propter quem locum quæſiuit, dicens: Eſto mihi in Deum protectorem & in locum munitum, ut ſaluum me facias. Tolerandi ego ubiq; proximi, quia Abel fieri non ualet, quem Cayn malicia non exercet. Neq; locus neq; ueſtis indulgentiã largiri poteſt. Pſalm. 30.

IDEM GREGORIVS. HOme.10.Lib..1

Sæpe enim quoſdam uidemus ad uocem prædicationis quaſi ex conuerſione compunctos, habitum non animum mutaſſe, ita ut religioſam ueſtem ſumerent, ſed anteacta uitia nõ calcarent, iræ ſtimulis

immaniter agitari, malitiæ dolore in proximi dolore ferueſcere de oſtenſis quibuſdam bonis ante humanos oculos ſuperbire, præſentis mundi lucra inhianter quærere, et de ſolo exterius habitu quem ſumpſerunt ſanctitatis fiduciam habere. Non enim eſt magni meriti, ſi quid foris erga nos agitur in corpore, ſed magnopere penſandũ eſt quid agatur in mente &c.

Quicquid foris agitur nihil prodeſt.

Et dixit Dominus ad Samuelem

2. Reg. 16. Ne reſpicias uultum eius, neq; altitudinem ſtaturæ eius, quoniam abieci eum: nec iuxta intuitũ hominis ego iudico. Homo enim uidet ea quæ apparent, dominus autem intuetur cor

Prouer. 18 Qui decipit iuſtos in uia mala, in interitu ſuo corruet, & ſimplices poſſidebunt bona eius.

Eccle. 12. Confide autẽ Deo, & mane in loco tuo.

Eſai. 56. Quia ego Dominus diligens iudicium & odio habens rapinam in holocauſtum. Et dabo iis opus eorum in ueritate, et fœdus perpetuũ feriam eis.

Chryſ/

CHRYSOST. TOMO. VII.

Hom. 38. in Matthæum.

Caput. 12.

Et cathedras uendentium columbas euertit.

Loquẽs & ſi nõ ſermone, tamẽ ipſo facto. Quid faciunt in templo multæ columbæ uenales? ex quo una columba gratuita deſcendit in templum corporis mei? id eſt, ſpiritus ſanctus repleuit eccleſiã meã. Non enim in ſacrificio columbarum placiturũ eſt Deo templum, id eſt, eccleſia, ſed in ſpiritu ſancto. Pſalm. 49 Dixi enim uobis per Prophetam. Non accipiam de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos, quo niã meæ ſunt omnes feræ ſyluarũ, iumenta in mon/ Fidẽ et cor tibus & boues, cognoui omnia uolatilia cœli. Im/ da quærit mola Deo ſacrificium laudis, quia non hoſtias uolo deus nõ mu ſed corda: non ſacrificia, ſed fidem. Item dixi uobis nera exter per eundem Prophetam. Afferte Domino gloriam na. & honorem. Et ſi uerè uultis in templo Dei conſi/ ſtere tollit hoſtias, et ſic introite in atria eius ſancta Pſalm. 28. Tollite tauros de templo, quia unus taurus eſt offe/ rendus pro grege uniuerſo, de quo Iacob dicebat, accuſans Leuitas, id eſt, ſacerdotes: quia in ira ſua occiderunt hominem, & in furore ſuo ſubneruaue

runt taurum. Tollite oues de templo quoniam unus agnus occidetur (Scriptum est enim: Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam

Marci. 11. spelunc̃ latronum) Templum aũt Dei speluncam Ecclesia facit latronum, qui lucra terrena et illicita, non etiã quando est spīritualia in animarum salutẽ sectantur. Cultusq; spelunca latronum religionis eo modo non tam cultus est Dei, quàm iniquæ negociationis occasio. Nam quotidie ingreditur Iesus in templum suum, idest, in sanctam ecclesiam, & eijcit omnes uendentes gratiam Dei de ecclesia, episcopos, præsbyteros, diaconos, omnesq; ecclesiasticos: nec nõ & laicos, quia unius criminis habentur, pariter Dei dona uendentes & ementes quia scriptum est: Gratis accepistis, gratis date. Co lumbas quoq; uendentium cathedras euertit, ut quod honor sacerdotalis debet auferri ab eis, docerct, qui pro terrena mercede opus dei faciendũ existimant. Q d' igitur de Ecclesiasticis diximus, hoc unusquisq; de se intelligat. Dicit enim Apostolus. Vos estis templũ dei uiui, te spũs sanctus habitat in uobis. Non sit igitur in domo pectoris tui negocia/tio illicita. Nil boni quod facimus, uel facere possumus, adiuuante Domino, appetitu iactantiæ facia/mus nõ terreni lucri concupiscentia, non malarum

Ementes & uenden/tes dona dei eadem pœna ple/ctuntur.

cupi

ditate rerum, ne ingrediatur Iesus iratus, & rigi-
dus, & non aliter emundet templum suum, nisi fla-
gello adhibito, id est, correctione grauissima, & de
spelunca latronum, id est, de habitaculo dæmonum
per usum iniquæ cupiditatis, & de domo negocia-
tionis, id est, de corde terreni lucri inbiante, suæ fa-
ciat domũ habitationis: Omnes igitur intelligant
delictorum indulgentiam, & reparationis suæ ne-
cessariam sibi esse medicinam. Nemo enim tanta fir-
mitate suffultus est, ut de iustificatione sua debeat
esse securus. Vtamur igitur dilectissimi, saluberrimi
temporis uenerabilibus institutis, et solertiori cura
nostras maculas tergamus. Quantũlibet enĩ castè,
& sobriè mortalis hæc uita ducatur, quodã tamen
puluere terrenæ conuersationis aspergitur, & ni-
tor mentium ad Dei imaginem conditarum, non
ita à fumo totius uanitatis est alienus, ut nulla pos-
sit sorde fuscari, & non semper indigeat expoliri.
Quod si etiam castissimis animis necessarium est,
quanto magis est expetendum, qui tota fortè anni
spatia, aut secularius, aut negligentius transie-
runt? Quos charitate debita commonemus, ut
confugiant omnes ad presentem ubiquè Dei mi-
sericordiam, & digna se confessione cum ob-

Indulgen-
tia delicto-
rũ est repa
ratio uitæ
prioris.

Verum pur
gatorium.

Quotidia-
na extirpa
tio uitiorũ.

ſeruantia mandatorum Dei cunctorum corda ſanctificent. Miteſcat ſæuitia, iracundia manſueſcat. Remittant ſibi omnes culpas inuicē ſuas. Nec exactor ſit uindictæ, qui petitor eſt ueniæ. Dicentes enim: Dimitte nobis debita, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, duriſſimis nos uinculis colligamus, niſi quod profitemur impleamus &c.

Matth. 6.

TERT. IN APOLO. ADVER. Gentes. Cap. 13.

Nam hæ ſunt notæ captiuitatis noſtræ. Dij uerò qui magis tributarij, magis ſancti: imò qui magis, magis tributarij. Maieſtas quæſtuaria efficitur. Circuit cauponas religio mendicans: exigitis mercedē pro ſolo templi, pro aditu ſacri: nō licet deos noſſe gratis, uenales ſunt &c.

Idem CAP. 42. Non ſufficimus & hominibus, & dijs ueſtris mendicantibus opem ferre. Nec putamus alijs quàm petentibus impartiendū. Denique porrigat manum Iupiter, & accipiat, cum interim plus noſtra miſericordiam inſumit uicatim, quàm ueſtra religio templatim

CHRYSOS. IN GENESIM Hom. 5. Tomo. 6. Cap. 1.

Glorificabimus autē eum, non per hoc ſolum, ſed

et per optimam uitam, si non in eadem peccata reci
damus: sed longum ualere dicamus diabolicis illusi/
onibus, si diligenti Dei uerborũ attentiõe, multoq;
studio, et continua cõfessione supernam curã nobis
conciliemus. Sufficit enim ei ob magnam misericor
diam suam ut desistamus à peccatis. Si enim hoc uo
luerimus, facilè & ad bonorum operum actionem
impellemur. Ne quis obsecro postea in equestri lu/
do appareat: ne quis in conuenticulis illicitis diei
partem dilapidet: ne quis talorum ludo, & clamori
qui inde oritur, posthac se admisceat. Quæ enĩ uti/
litas ieiunij, dic obsecro, si toto die nihil comedis,
ludis autem & nugaris, sæpè etiam peieras & bla/
sphemas, & ita totũ perdis diem? Ne ita negligen/
tes simus obsecro in nostra ipsorum salute, quin
potius sermo noster sit de spiritualibus. Et librũ di/
uinum accipiat aliquis in manus, conuoca/
tisq; proximis per diuina eloquia ri/
get, & suam & conuenientiũ
mentem, ut sic diabolicas
insidias effugere
ualeamus

Indulgẽtiã peccatorũ meretur is qui ab ipsis abstinet.

DE SACRAMENTO. CORPORIS & Sanguinis Christi.

Ioan. 6

Go sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet inæternum. Et panis quẽ ego dabo caro mea est pro mundi uita &c̃.

1. Cor. 10. Calix benedictionis cui benedicimus, nónne cõmunicatio sanguinis Christi est? Et panis quẽ frangimus nònne participatio corporis Domini est? Quoniam unus panis, & unũ corpus multi sumus, omnes qui de uno pane, & de uno calice participamus.

1. Cor. 11. Quotiescunq; enim manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis, mortẽ Domini annunciabitis donec ueniat

Beda in Collecto, & sunt uerba Augustini in sermone ad infantes ad altare de Sacramento.

Calix

CALIX BENEDICTIONIS

1. Corinth. 10

Hoc quod uidetis in altari dei etiam transacta nocte uidistis. Sed quid esset, quid sibi uelit: quàm magnæ rei sacramentum contineret, nondum audistis. Quod ergo uidistis, panis est, & calix, quod uobis etiam oculi uestri renunciant. Quod autem fides uestræ postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis. Breuiter quidem hoc dictum est, quod fidei fortasse sufficiat, sed fides instructionem desiderat. Dicit enim propheta: Nisi credideritis nõ intelligetis. Potestis ergo modo dicere mihi. Præcepisti ut credamus, expone ut intelligamus. Potest enim in animo cuiusquã cogitatio talis oboriri. Dominus noster Iesus Christus, nouimus unde acceperit carnem, de uirgine Maria infans lactatus est, nutritus est, creuit, ad iuuenilem ætatem perductus est. A Iudæis persecutionem passus est, Ligno suspensus est, In ligno interfectus est. Sepultus est. Tertio die resurrexit. Quo die uoluit in cœlum ascendit. Illuc leuauit corpus suũ, unde est uenturus, ut iudicet uiuos & mortuos. Ibi est modo sedens ad dexteram patris. Quomodo est ergo panis corpus eius et calix, uel quod habet calix, quomodo est sanguis eius

Sacramẽtũ istud res si dei est.

Esai. 6.

Natiuitas Christi nar ratur.

eius? Istæ fratres ideò dicuntur sacramenta, quia in eis aliud uidetur, aliud intelligitur. Quod uidetur speciem habet corporalem. Quod intelligitur fructũ habet spiritalẽ. Corpus ergo Christi si uis intel/

1. Cori. 12. ligere, Apostolũ audi dicentem fidelibus: Vos estis

Corpus Christi nos sumus. corpus Christi, et membra. Si ergo uos estis corpus Christi et membra, mysteriũ uestrum in mensa Domini positum est, mysterium Domini accipitis. Ad id quod estis amen respondetis, et respondendo subscriptis. Audis ergo corpus Christi, & respondens amen. Esto membrum corporis Christi, ut uerum sit amen tuũ. Quare ergo in pane? Nihil hic de nostro afferamus. Ipsum Apostolum item audiamus.

Panis quõ fit. Cũ ergo de isto sacramẽto loqueretur, ait: Vnus panis unũ corpus multi sumus. Intelligite et gaudete unitas, pietas, ueritas, charitas. Vnus panis, unum corpus multi. Recolite quia panis non fit de uno grano, sed de multis. Quãdo exorcizabamini, quasi molebamini. Quando baptizati estis, quasi conspersi estis. Quando spiritus sanctificationem accepistis, quasi cocti estis. Estote quod uidetis, et accipite quod estis. Hoc Apostolus de pane dixit. Iam de calice quid intelligerimus, etiam non dictum satis ostendit. Sicut enim ut sit species uisibilis panis

nis, multa grana in unũ conſperguntur, tanquàm illud fiat, qd̃ de fidelibus ait ſcriptura ſancta. Erat illis anima una, & cor unum in Deum, ſic & de uino fratres recolitę undę fit uinum. Grana multa pendent ad botrum, ſed liquor granorum in unitatem confunditur. Ita Dominus noſter Ieſus Chriſtus, nos ſignificauit, nos ad ſe pertinere uoluit myſterium pacis, & unitatis noſtræ in ſua menſa conſecrauit. Qui accipit myſterium unitatis, & nõ ſeruat uinculum pacis, non myſterium accipit proſe, ſed teſtimonium contra ſe. Nulli eſt aliquatenus ambigendum, tunc unumquenq; fidelium corporis ſanguiniſq; dominici participem fieri, quando in baptiſmate membrum Chriſti efficitur, nec alienari ab illius panis calicisq; conſortio, etiam ſi antequàm panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc ſeculo in unitate corporis Chriſti conſtitutus, abſcedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non priuatur, quando ipſe hoc quod illud ſacramentum ſignificat inuenit.

Actor. 4. Vinũ quõ fit.

Sacramẽtũ myſterium eſt unitatis et charitatis.

Paruuli baptizati etiã participes ſunt corporis dominí

Reuerſuſq; eſt Ioſias Hieruſalem, & præcepet omni populo, dicens. Facite phaſe dño Deo ueſtro, ſecũdum quod ſcriptum eſt in libro fœderis 4. Reg. 23.

ris huius. Nec enim factū est phase tale à diebus iudicū qui iudicauerūt Israël & omnium dierum regum Israël & regum Iuda, sicut in decimo octauo anno regis Iosiæ factū est phase istud Domino in Hierusalem.

2. Par. 35. Nūc ergo ministrate domino Deo uestro & populo eius Israël: & præparate uos per domos & cognationes uestras in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israël & descripsit Salamon filius: & ministrate in sanctuario eius per familias turmasq; leuiticas: & sanctificati immolate phase. Fratres autem uestros ut possint iuxta uerba quæ loquutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate. Dedit præterea Iosias omni populo qui ibi fuerat inuentus in solennitate Phase agnos, et hœdos de gregibus &cæt. Præparatumque est ministerium: & steterunt sacerdotes in officio suo, Leuitę quoq; in turmis iuxta regis imperium: & immolatum

latum est Phase. Aspersseruntq; sacerdotes manus suas sanguine, & leuitæ detraxerunt pelles holocaustorũ, & separauerũt ea ut darent per domos & familias singulorũ, & offerentur Dño sicut scriptũ est in libro Moysi de bobus quoq; fecerant similiter. Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est &c. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa, ut facerent phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum Iosiæ regis.

Ille uero sumptum sanguinem respersit in populum. Et ait: Hic est sanguis fœderis quod pepegit Dominus uobiscum super cunctis sermonibus his. Exo. 24.

Sanguinẽ uerò illius fundent super altare filij Aaron per circuitum, diuidentq; membra caput & omnia quæ adhærent iecori: & imponent super ligna quibus subijciendus est ignis, & cætera. Leuit. 1.

Erat

Erat ergo peccatum puerorũ Heli grande nimis coram Domino: quia detrahebant homines à sacrificio Domini &c. Si uir peccauerit in uirum, placari ei potest Deus: si aut ẽ in Deũ peccauerit uir, quis pro eo rogabit? Neq; enim comesturus est populus donec ille ueniet: quia ipse benedicet hostię, & deinceps comedent qui uocati sunt.

1. Reg. 9.

EX SERMO. AVGVS. DE SACRAMENTIS fideliũ. Feria. 2. Paschæ.

Quia Christus passus est pro nobis, commendauit nobis in isto sacramento corpus & sanguinem suum, quod etiam fecit & nobisipsos: Nam & nos ipsius corpus facti sumus, & per misericordiam ipsius, quod accipimus, nos sumus. Recordamini, & uos non fuistis, & creati est. Ad aream Dominicã conportati estis, laboribus boumid est, annunciantium Euangeliũ triturati estis. Quando catechumini differebamini, inhorreo seruabamini. Nomina uestra dedistis, cœpistis moli ieiunijs & exorcismis. postea ad aquam ueniſtis, & consperſi estis, & panis Dominicus facti estis. Ecce quod accepistis.

Panis dominicus quõ facti sumus

Quomo/

Quomodo ergo uidetis esse unum quod falsum est sic unũ estote uos diligendo, inter uos tenendo unà fidem, unam spem, indiuiduam charitatẽ. Hæretici quando hoc accipiunt, testimonium contra se accipiunt, quia illi quærũt diuisionẽ, cum panis iste indicet unitatem. Sic & unum in multis racemis fuit & modo unum est. Vnũ est in suauitate calicis post pressuram torcularis. Et uos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem, post contritionem cordis, iam in nomine Christi tanquàm ad calicem Domini uenistis, & ibi uos estis in mensa, & ibi uos estis in calice. Nobiscũq; uos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul uiuimus. Si quis manducauerit ex hoc pane uiuet inæternum. Et panis quem ego dabo caro mea est, pro mundi uita, hoc quando caperet caro quod dixit panem carnẽ? Vocatur caro quod non capit caro, & ideo magis non capit caro, quia uocatur caro. Hoc enim exhorruerunt, hoc ad se multum dixerunt, hoc non posse fieri putauerunt. Caro mea (inquit) pro mundi uita Norũt fideles corpus Christi, si corpus Christi esse non negligant. Fiant corpus Christi si uolunt uiuere de spiritu Christi. De spiritu Christi non uiuit nisi corpus Christi. Intelligite fratres mei quid di-

Eadem uerba sunt in Ioan. Trac. 35. Cap. 6. Ioan. 6.

xerim. Homo es, & ſpiritum habes, & corpus habes. Spiritum dico qui anima uocatur, qua conſtas quod homo es. Conſtas enim ex anima & corpore. Habes itaq; ſpiritum inuiſibilem, corpus uiſibile. Dic mihi quid ex quo uiuat. Spiritus tuus uiuit ex corpore tuo? an corpus tuũ ex ſpiritu tuo? Reſpondet omnis qui uiuit, ex ſpiritu uiuo. Qui autem hoc non poteſt reſpondere, neſcio ſi uiuit. Quid reſpondet omnis qui uiuit? Corpus utiq; meum uiuit de ſpiritu meo. Vis ergo uiuere & de ſpiritu Chriſti. In corpore eſto Chriſti. Nunquid enim corpus meum uiuit de ſpiritu tuo? Meum uiuit de ſpiritu meo, & tuum de tuo. Non poteſt uiuere corpus Chriſti, niſi de ſpiritu Chriſti. Inde eſt quod exponẽs nobis apoſtolus Paulus hunc panẽ: Vnus panis (inquit) non corpus multi ſumus. O ſacramentum pietatis. O ſignum unitatis. O uinculum charitatis. Qui uult uiuere habet unde uiuat, accedat credat, incorporetur, uiuificetur. Non abſcedat à compage membrorum, non ſit putre membrum quod ſecari mereatur non ſit diſtortum, de quo erubeſcat. Sit pulchrum ſit apertũ, ſit ſanũ, hæreat corpori. Viuat de Deo. Nunc laboret in terra, ut poſtea uiuat in cœlo.

1. Cori. 10. Corpus Chriſti quõ fiunt pecca tores.

In

IN EODEM SERMONE.

Hunc itaq; cibum, & potum societatem uult intelligi corporis & membrorum suorum, quo est sancta Ecclesia in prædestinatis, & uocatis, & iustificatis et glorificatis sanctis, & fidelibus eius. Quorum primum iam factum est, id est prædestinatio. Secundum, & tertium: & factum est, & fit, & fiet, id est uocatio & iustificatio. Quarum uerò nunc in spe est, in re autem futurum est, id est, glorificatio. Huius rei sacramentum, id est, unitatis corporis & sanguinis Christi, alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierum, in dominico præparatur, & de mensa dominica sumitur, quibusdam ad uitã, quibusdam ad exitium. Res uerò ipsa cuius sacramentum est, omni homini ad uitam, nulli ad exitium, quicunq; eius particeps fuerit. Caro enim mea (inquit) uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Cum enim cibo & potu id appetant homines, ut nõ esuriant, neq; sitiant, hoc ueraciter nõ præstat nisi iste cibus & potus, qui eos à quibus sumitur immortales, et incorruptibiles facit, id est, societas ipsa sanctorum, ubi pax erit & unitas plena, atq; perfecta. Propterea quippe, sicut etiã ante nos hoc intellexerunt hoïes Dei, dominus noster Iesus

Quatuor gradus hominis.

Corpus suum quare in pane nobis Christus cõmendauit.

Christus, corpus & sanguinem suum in eis rebus commendauit, quæ ad unum aliquid rediguntur, ex multis. Nam aliud in unum ex multis granis conficitur, aliud in unum ex multis racemis confluit.

Ioan.6. Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Hoc est ergo manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere & illum manentẽ in se habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat eius carnem, nec bibit sanguinem, etiam si tantæ rei sacramentum, ad iudicium sibi manducet & bibat.

Peccator nihil manducat nisi signum.

Hostiam & oblationẽ noluisti, corpus autem aptasti mihi.

AVGVST. I. QVINQVAGENA Psal.39.

Sublato illo sacrificio primo, sublatis holocaustis arietum, hircorum, uitulorum, cæterarumq; uictimarum noluit illa Deus. Quare illa noluit quæ primo noluit? Quia illa omnia, quasi erant uerba promittentis. Et uerba promißiua, cum uenerit quod promittunt, nõ iam enunciabuntur. Tamdiu quisq; promissor erit, donec det. Cũ dederit, mutat uerba non dicit adhuc: dabo, quod se daturum dicebat: sed

ſed dicit, dedi, mutauit uerba. Quare illi primo placuit hoc uerbū, & quare illud mutauit? Quia temporis ſui uerbum fuit, & pro ſuo tempore placuit. Quādo promittebatur tunc dicebatur. Cum autem datū eſt pro q̄ miſſum eſt, ablata ſunt uerba promiſſiua, data ſunt completiua. Sacrificia ergo illa tanquàm uerba promißiua ablata ſunt. Quid eſt quod datum eſt completiuum? Corpus quod noſtis, quod utinam non ad iudicium noueritis. Sacrificium, inquit, & oblationem noluiſti. Quid ergo? iam nos hoc tempore ſine ſacrificio dimißi ſumus? Abſit. Corpus autem perfeciſti mihi. Ideò illa noluiſti, ut hoc perficeres. Perfectio promiſſorū abſtulit uerba promittentia. Hoc promittebatur quibuſdā ſignis. Ablata ſunt ſigna promittentia, quia exhibita eſt ueritas promiſſa. In hoc corpore ſumus, huius corporis participes ſumus. Quod accipimus, nouimus Et qui non noſtis, noueritis: cum didiceritis, non ad iudicium accipiatis Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Perfectum eſt enim nobis corpus, perficiamur in corpore.

Veritas promiſſa nobis exhibita eſt

Et dixit illi Neemias & Aſtharas: ne participentur ſancta, donec exur- 4. Eſd. 5.

gat pontifex doctus in ostensionē & ueritatem &c.

2. Paral. 3. Magna etiā pars populi de Ephraim & Manasse & Isaschar et Zabulon quæ sanctificata non fuerat comedit phase, non iuxta quod scriptū est: et orauit pro eo Ezechias, dicēs. Dominus bonus propitiabitur cunctis qui in corde requirunt dominum Deum patrum suorum, & nō imputabit eis quod minus sanctificati sunt Quem ex audiuit Dominus, & placatus est populo.

Perlege to tū Malach. primū cap. Magnificetur dominus. &c.

AVGVST. IN TRACTA. XXVI. *secundum Ioannem.*

Caute lege *Quàm multi de altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur. Vnde dicit Apostolus. Iudicium sibi manducat & bibit. Nam buccella dominica, uenenum fuit Iudæ? & tamen accepit, & cum accepit, inimicus in eum intrauit. Non quia malum accepit, sed quia bonum malus malè accepit. Videte ergo fratres. Panem cœlestem spiritualiter manducate. Innocentiam ad altare apportate. Peccata & si sint quotidiana, uel nō sint mortifera. Antequàm*

ad

ad altare accedatis, attendite quid dicatis: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si dimittis, dimittetur tibi. Securus accede. Panis est, nõ uenenum: Sed uide si dimittis. Nam si non dimittis, mentiris, et ei mentiris, quem nõ fallis. Mentiri Deo potes, fallere Deum non potes. Nouit ille quid agat, intus te uidet, intus te examinat, intus inspicit, intus iudicat, intus aut damnat, aut coronat. Patres ergo istorum, id est, mali patres malorum, infideles patres infidelium, murmuratores patres murmuratorum. Nam de nulla re magis Dominũ offendisse ille populus dictus est, quàm contra Dominũ murmurando. Ideò & Dominus uolens ostendere eos talium filios, hinc ad eos cœpit: Quid murmuratis inuicem murmuratores, filij murmuratorũ? Patres uestri manna manducauerunt in deserto, & mortui sunt. Non quia malum erat manna, sed quia malè manducauerunt. Hic est panis qui de cœlo descendit. Hunc panem significauit manna, hunc panem significauit altare Dei. Sacramẽta illa fuerunt in signis, diuersa sunt: sed in re quæ significatur paria sũt. Apostolũ audi: Nolo enĩ uos inquit ignorare fratres, qa patres nostri oẽs sub nube fuerunt, & oẽs mare transierunt,

Nullus ad altare accedat nisi uerus pœnitẽs

Murmur maximum peccatũ cõtra dominũ Ioan. 6.

& omnes per Moysen baptizati sunt in nube & in mari, et omnes eandem escam spiritualem manducauerunt. Spiritualem utiq; eandem. Nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud, spiritualem uerò quàm nos, sed patres nostri nõ patres illorum quibus nos similes sumus, non quibus illis similes fuerunt. Et adiungit: Et omnes eundem potum spiritualem biberunt. Aliud illi, aliud nos, sed specie uisibili quidem, tamen hoc idẽ significante uirtute spirituali. Quomodo enim eundem potum? Bibebant enim de spirituali sequente petra. Petra autem erat Christus. Inde panis, inde potus. Petra Christus in signo, uerus Christus in uerbo, & in carne. Et quomodo biberunt? Percussa est petra de uirga bis. Gemina percussio duo ligna crucis significat. Hic est ergo panis, qui de cœlo descendit, ut si quis manducauerit ex ipso, non moriatur. Sed qui pertinet ad uirtutem sacramenti, non qui pertinet ad uisibile sacramentum. Qui manducat intus, non foris: qui manducat in corde, non qui premit dente. De cœlo descendit et manna. Sed manna umbra erat, iste ueritas est.

Exod. 7.

Spiritualis manducatio.

Augusti.

AVGVSTI. DE VERBIS DOmini secundum Ioannem.

Sermone 44

Dilectißimi, filij Dei sumus iam per gratiam, per fidem, per sacramentum, per sanguinẽ Christi, per redemptionem saluatoris filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus cum apparuerit ei similes erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est Ecce ad quod nutrimur capiendum, ecce ad quod nutrimur percipiendum, comedendum, & tamen quod comeditur non minuitur, & qui comedit uegetatur. Non modo cibus uegetat comedendo, sed tualis non minuitur cibus qui comeditur. Quando autem coperimus comedere iustitiam, comedere sapientiam, comedere illum immortalem cibum, & nos uegetamur, & cibus non minuitur. Si ergo laudaretur tibi aliquis cibus magnus, quem pransurus esses, pararet uentrem. Laudatur tibi Deus, para mentem. 1. Ioan. 3. Cibus spiritualis non minuitur.

Omnis alienigena non comedet de sanctificatis: inquilinus sacerdotis & mercenarius nõ uescentur ex eis &c̃. Omnis alienigena comedendi ex eis nõ habet potestatem. Leuit. 22.

AVGVST. DE VERBIS APOstoli. Scr. 2.

Cum ergo commendans talem escam, & talẽ potum, diceret: Nisi manducaueritis carnẽ meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis uitam in uobis, & hoc diceret de uita, quis alius quã ipsa uita? Erat aũt illi homini mors, non uita, qui mendacẽ putauerit uitã Scandalizati sunt discipuli eius, nõ quidem omnes, sed plurimi, dicentes apud semetipsos: Durus est hic sermo, quis eũ potest audire? Quid sibi uult, hoc uos scandalizat? Putastis quia de hoc corpore quod uidetis partes facturus sum, et membra mea conciſſurus, & uobis daturus? Quid si ergo uideritis filium hominis ascendentem ubi erat prius. Certe qui integer ascendit, consumi non potuit. Ergo & de corpore ac de sanguine suo dedit nobis salubrem refectionem, & tam magnam breuiter soluit de sua integritate quæstionem? Manducent ergo qui manducant, & bibant qui bibunt, esuriant & sitiant, uitã manducent, uitam bibant. Illud manducare reſici est, sed sic reficeris, ut non deficiat unde reficeris. Illud bibere quid est, nisi uiuere? Manduca uitam, bibe uitam, habebis uitam, et integra est uita. Tunc autem hoc erit, id est, uita

Christus eõ sumi nõ potuit.

Bibere illũ potũq; sit

unicuiq;

unicuiq; erit corpus, & sanguis Christi, si quod in sacramento uisibiliter sumitur, in ipsa ueritate spiritualiter manducetur, spiritualiter bibatur. Audiuimus enim Dominũ dicentem: Spiritus est qui uiuificat, caro aũt non prodest quicquàm. Verba quæ locuutus sum uobis, spiritus & uita sunt.

AVGVST. IN IOANNEM de uerbis Domini.

Sermone. 53.

Missum esse ad nos saluatorem mundi, fides uerissima tenet, quoniam Christum ipse prædicat Christus, hoc est, corpus Christi toto orbe diffusum. In cœlis enim ille erat, & sæuienti in terra persecutori dicebat: Quid me persequeris? Vbi Dominus sic expressit, et hic se esse in nobis. Sic totus crescit quia quemadmodum ille in nobis est hic, sic & nos ibi in illo sumus. Hoc facit compago charitatis, ipse qui caput nostrum saluator est corporis sui. Prædicat ergo corpus Christum, prædicat corpus caput suum, & tuetur caput corpus suum, & ideò mundus nos odit. Quicunq; in corpore eius, & membrorũ eius esse uoluerit, non miretur quia odit eum mundus. Corporis autem eius sacramentum multi accipiunt, sed non omnes qui accipiunt sacramentum

Charitas nos unũ facit cũ Deo.

mentum, habituri sunt apud eum etiam locum promissum membris eius &c.

HIERONY. IN PSAL. CIX.

Psalm. 109

Tomo. 8.

Tu es sacerdos in æternum, secundū ordinem Melchisedech.

Sanguis noster & corpus nostrū sunt ucrū uinū et ucrus panis.

Hoc solum dicamus, quare dixerit secundum ordinem. Secundū ordinem, nequaquàm Sacerdos eris secundū uictimas Iudaicas, sed eris Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Quomodo enim Melchisedech rex Salem obtulit panem & uinum, sic & tu offeres corpus tuum, & sanguinem, uerū panem et uerū uinum. Iste Melchisedech ista mysteria quæ habemus, dedit nobis. Ipse est qui dixit: Qui manducauerit carnē meam, & biberit sanguinem meum. Secundum ordinem Melchisedech tradidit nobis sacramentum suum

AVG. LIB. DE CIVIT. DEI 21. Cap. 25.

Hic est panis qui de cœlo descendit, si quis ex ipso manducauerit, nō morietur: ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum, quomodo sit accipiendū merito quæritur. Et ab istis quidem, quibus nunc respondemus

ſpondemus hunc intellectum auferunt illi, quibus deinde reſpondendum eſt: hi ſunt autem qui hanc liberationem, nec omnibus habentibus ſacramentum baptiſmatis & corporis Chriſti, ſed ſolis catholicis, quamuis malè uiuentibus pollicentur, quia non uerè mãducant corpus Chriſti, in ipſo ſcilicet eius corpore cõſtituti, de quo corpore ait Apoſtolus: Vnus panis, unum corpus multi ſumus. Qui ergo eſt in eius corporis unitate, ideſt, in Chriſtianorum cõpage membrorum, cuius corporis ſacramentum fideles cõmunicantes de altari ſumere conſueuerunt, ipſe uerè dicendus eſt manducare corpus Chriſti, & bibere ſanguinem Chriſti. Ac per hoc hæretici & ſchiſmatici, ab huius unitate corporis ſeperati, poſſunt idẽ percipere ſacramentũ, ſed non ſibi utile, imò uerò etiã noxium, quo iudicentur grauius quàm uel tardius liberentur. Non ſunt enim in eo uinculo pacis, quod in illo exprimitur ſacramento.

Qui ſunt qui uerè mãducant.

IN EODEM CAP.

Qui manducat carnem meã, et bibit ſanguinem meũ, in me manet & ego in eo, oſtendit quid ſit nõ ſacramẽto tenus, ſed reuera corpus Chriſti manducare, & eius ſanguinem bibere, hoc eſt enĩ in Chriſto

sto manere, ut in illo manεat & Christus. Sic enim hoc dixit, tanquàm diceret. Qui non in me manet & in quo ego non maneo: non se dicat aut existimet manducare corpus meum, aut bibere sanguinē meum. Non itaq; manent in Christo, qui non sunt membra eius. Non sunt autem membra Christi, qui se faciunt membra meretricis.

AVGVST. SVPER. IOAN. Tract. 26. Cap. 6.

Qui manducat carnem meam, & bibit meū sanguinem, in me manet, et ego in illo. Hoc est manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubio nec manducat spiritualiter carnem eius, nec bibit eius sanguinem, licet carnaliter & uisibiliter premat dentibus sacramentū corporis & sanguinis Christi.

IDEM TRACT. XXVII Caput. 6.

Verus modus manducandi.

Exposuit autem modum attributionis huius & doni sui, quomodo daret carnem suam manducare dicens: Qui manducat carnem meam &c. Signum quia manducauit & bibit, hoc est, si manet & manetur.

netur. Si habitat et inhabitatur, si hæret et nõ deſe ritur. Hoc ergo nos docuit et admonuit myſticis uer bis, ut ſimus in eius corpore ſub ipſo capite in mem bris eius, edentes carnem eius, non relinquentes unitatem eius.

Si ergo uideritis filiũ hominis aſcen dentem ubi erat prius. Iudei unde erãt ſcada/ lizati.

Quid eſt hoc? Hinc ſoluit illos quos nouerat, hinc aperuit unde fuerant ſcandalizati, hinc planè ſi in/ telligerent. Illi putabant cum erogaturum corpus ſuum: ille autem dixit ſe aſcenſurũ in cœlum, utiq; integrum. Cum uideritis filium hominis aſcenden/ tẽ ubi erat prius. Certè uel tunc uidebitis, quianõ eo modo quo putatis erogat corpus ſuũ: certè tunc intelligetis, qui gratia eius non conſumitur morſi/ bus &cæt.

Non enim in manufacta ſancta in- Hebr. 9. greſſus eſt Chriſtus exemplaria uero rum, ſed in ipſum cœlum ut appa- reat nunc in conſpectu Dei pro no- bis: non ut ſæpius offerat ſemetip- ſum &c.

In die illa inclinabitur homo ad fa- ctorem ſuum; & oculi eius ad ſan- ctum

ctum Israël respicient: & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus eius, & quæ operati sunt digiti eius: non respicient lucos & delubra &c̄.

AVG. QVINQVA. II.

Psalm. 89.

Quando hoc Dominus commendauit de carne sua locutus erat et dixerat: Nisi quis manducauerit carnem meam, non habebit in se uitam æternã. Et ait: Verba quæ locutus sum uobis, spiritus & uita sunt. Spiritualiter intelligite quod loquutus sum. Nõ hoc corpus estis manducaturi, quod uidetis, et bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt, qui me crucifigent &c.

EX LIBRO SENTENTIArum Prosperi.

Escam uitæ accipit, æternitatis poculũ bibit, qui in Christo manet, & cuius Christus habitator est. Nam qui discordat à Christo, nec carnem Christi manducat, nec sanguinem, etiam si tantæ rei sacramentum ad iudicium suæ præsumptionis quotidie indifferenter accipiat &c.

Deut. 4. Nec est alia natio tam grandis quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut

cut Deus noſter adeſt cũctis obſecra tionibus noſtris. Quæ enim eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat ceremonias iuſtaq; iudicia, et uniuerſalẽ legẽ quam ego proponam hodie ante oculos ueſtros. Cuſtodi igitur temetipſum & animam tuam ſollicitè. Ne obliuiſcaris uerborum quæ uiderunt oculi tui: & ne excidant de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ.

AVGVST. LIB. III. DE *de doctrina Chriſtiana*

Niſi manducaueritis inquit carnem filij hominis & ſanguinẽ biberitis, nõ habebitis uitam in uobis, facinus uel flagitiũ uidetur iubere. Figura eſt ergo præcipiens paſſioni dominicæ eſſe cõmunicandum & ſuauiter atq; utiliter recondendum in memoria q̃d pro nobis caro eius crucifixa & uulnerata ſit.

Mãducare eſt cõmunicare paßionibus eius.

Eadẽ habet Auguſtinus in prima quinqua. In prefatione Pſalmi tertij.

Item eadem etiam Tert. habet lib. 4 Et libro tertio aduerſus Marcionẽ.

ctum Israël respicient: & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus eius, & quæ operati sunt digiti eius: non respicient lucos & delubra &c̄.

AVG. QVINQVA. II.

Psalm. 89.

Quando hoc Dominus commendauit de carne sua locutus erat et dixerat: Nisi quis manducauerit carnem meam, non habebit in se uitam æternã. Et ait: Verba quæ locutus sum uobis, spiritus & uita sunt. Spiritualiter intelligite quod loquutus sum. Nõ hoc corpus estis manducaturi, quod uidetis, et bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt, qui me crucifigent &c.

EX LIBRO SENTENTIArum Prosperi.

Escam uitæ accipit, æternitatis poculũ bibit, qui in Christo manet, & cuius Christus habitator est. Nam qui discordat à Christo, nec carnem Christi manducat, nec sanguinem, etiam si tantæ rei sacramentum ad iudicium suæ præsumptionis quotidie indifferenter accipiat &c.

Deut. 4. Nec est alia natio tam grandis quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut

cut Deus noſter adeſt cũctis obſecra tionibus noſtris. Quæ enim eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat ceremonias iuſtaq; iudicia, et uniuerſalẽ legẽ quam ego proponam hodie ante oculos ueſtros. Cuſtodi igitur temetipſum & animam tuam ſollicitè. Ne obliuiſcaris uerborum quæ uiderunt oculi tui: & ne excidant de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ.

AVGVST. LIB. III. DE
de doctrina Chriſtiana

Niſi manducaueritis inquit carnem filij hominis & ſanguinẽ biberitis, nõ habebitis uitam in uobis, facinus uel flagitiũ uidetur iubere. Figura eſt ergo præcipiens paſſioni dominicæ eſſe cõmunicandum & ſuauiter atq; utiliter recondendum in memoria qd̃ pro nobis caro eius crucifixa & uulnerata ſit.

Mãducare eſt cõmunẽ care paßio nibus eius:

Eadẽ habet Auguſtinus in prima quinqua. In prẽfatione Pſalmi tertij.

Item eadem etiam Tert. habet lib. 1 Et libro tertio aduerſus Marcionẽ.

IN DECRETIS DE POENI.

Dist. 2. de chari.

Item Dominus. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane uiuet in æternum, qui ergo nõ uiuit in æternum non manducabit panem uiuum in æternum. Si qui non manducauerit, in eum non credidit. Hoc est enim manducare panẽ uiuũ, quod credere in Christum, hoc est, amando tendere in Christum. Cum ergo reprobus in eum non credidit, hunc non manducauit, & ita fidem Christianorum qua sola peccata relaxantur non habuit.

Credere est mãducare.

Deut. 8. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibũ manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostẽderet tibi, quod non in pane solo uiuat homo: sed in omni uerbo quod egreditur de ore Domini.

Hier: 18. Quia oblitus est mei populus meus frustra libantes & impingẽtes in uijs suis, & in semitis seculi, ut ambularent per eas in itinere non trito, ut fieret terra eorum in' desolationem, & in sibilum sempiternum. Omnis qui præterierit eam obstupescet, et mouebit caput suum.

Orige/

ORIGENES IN LEVIT.

Home. 7.

Agnoſcite quia figuræ ſunt quæ in diuinis uoluminibus ſcripta ſunt, & ideo tanquàm ſpiritales, & non tanquàm carnales examinatæ, & intelligete quæ dicuntur. Si enim quaſi carnales iſta ſuſcipitis lædunt uos & non alunt. Eſt enim & in euangelijs litera quæ occidit, non ſolum in ueteri teſtamento occidens litera deprehenditur. Et & in nouo teſtamento litera quæ occidit eum, qui non ſpiritualiter quæ dicuntur aduerterit. Si enim ſecundum literam ſequaris, hoc ipſum quod dictum eſt: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, occidit hæc litera. Vis tibi & aliam de euangelio proferam literam quæ occidit? Qui non habet (inquit) gladium uendat tunicam ſuam, & emat gladium. Ecce & hæc litera euangelij eſt, ſed occidit. Si uerò ſpiritualiter eam ſuſcipias non occidit, ſed eſt in ea ſpiritus uiuificans. Et ideo ſiue in lege, ſiue in euangelijs quæ dicuntur ſpiritualiter: ſuſcipe quia ſpirituales dijudicat omnia, ipſe uerò à nemine dijudicatur.

In nouo teſtamẽto eſt etiam literæ quæ occidit Ioan. 6 Lucæ. 22.

IDEM IN EODEM LIBRO.

Homil. 9.

Caro & sanguis uerbi Dei.

Et tu qui ad pontificẽ uerũ ueniſti, qui ſanguine ſuo Deum tibi propitium fecit, & reconciliauit te patri, nõ hæreas in ſanguine carnis ſed diſce potius ſanguinem uerbi. Et audi ipſum tibi dicentem: quia hic ſanguis meus eſt, qui pro nobis effundetur in remiſſionem peccatorũ. Nouit qui myſterijs imbutus eſt, & carnem, & ſanguinem uerbi Dei.

Leuit. 2. Cum autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano de ſimila: panes ſcilicet abſq; fermẽto cõſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita.

Leuit. 2. Quicquid obtuleris ſacrificij ſale cõdies: nec auferes ſal fœderis dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal.

Leuit. 10. Tollite ſacrificiũ quod remanſit de oblatione Domini: & comedite illud abſq; fermento iuxta altare, quia ſanctum ſanctorũ eſt: comedetis autem in loco ſancto quod datum eſt tibi & filijs tuis &c.

Leuit. 22. Homo qui obtulerit uictimã pacificorum

corum Domino &c. Immaculatum offeret ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo &c̄.

Non plantabis lucum & omnem arborem iuxta altare domini Dei tui: nec facies tibi atq; constitues statuā quæ odit dominus Deus tuus.

BERNARD. SVPER QVI HABITAT. Versu. Tertio. Sermone tertio.

Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, dixerunt: Durus est hic sermo & abierunt retrorsum. Quid autem est manducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, nisi cōmunicare passionibus eius, & eam conuersationem imitari, quam gessit in carne? Vnde & hoc designat illibatum illud altaris sacramentū, ubi dominicum corpus accipimus, ut sicut uidetur illa forma panis in nos intrare nouerimus per eam, quam in terris habuit conuersationem, ipsum intrare in nos ad habitandum per fidem in cordibus nostris. Cum enim iustitia ingreditur, ille ingreditur, qui factus est nobis à Deo patre iustitia &c.

IDEM IN EODEM LIBRO.

Homil. 9.

Caro & sanguis uerbi Dei.

Et tu qui ad pontificẽ uerũ ueniſti, qui ſanguine ſuo Deum tibi propitium fecit, & reconciliauit te patri, nõ hæreas in ſanguine carnis ſed diſce potius ſanguinem uerbi. Et audi ipſum tibi dicentem: quia hic ſanguis meus eſt, qui pro nobis effundetur in remiſſionem peccatorũ. Nouit qui myſterijs imbutus eſt, & carnem, & ſanguinem uerbi Dei.

Leuit. 2. Cum autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano de ſimila: panes ſcilicet abſq; fermẽto cõſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita.

Leuit. 2. Quicquid obtuleris ſacrificij ſale cõdies: nec auferes ſal fœderis dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal.

Leuit. 10. Tollite ſacrificiũ quod remanſit de oblatione Domini: & comedite illud abſq; fermento iuxta altare, quia ſanctum ſanctorũ eſt: comedetis autem in loco ſancto quod datum eſt tibi & filijs tuis &c.

Leuit. 22. Homo qui obtulerit uictimã pacifi

corum

corum Domino &c. Immaculatum offeret ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo &c̄.

Non plantabis lucum & omnem arborem iuxta altare domini Dei tui: nec facies tibi atq; constitues statuā quæ odit dominus Deus tuus.

BERNARD. SVPER QVI HABITAT. Versu. Tertio. Sermone tertio.

Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, dixerunt: Durus est hic sermo *& abierunt retrorsum.* Quid autem est *manducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, nisi cōmunicare passionibus eius, & eam conuersationem imitari, quam gessit in carne?* Vnde *& hoc designat illibatum illud altaris sacramentū, ubi dominicum corpus accipimus, ut sicut uidetur illa forma panis in nos intrare nouerimus per eam, quam in terris habuit conuersationem, ipsum intrare in nos ad habitandum per fidem in cordibus nostris. Cum enim iustitia ingreditur, ille ingreditur, qui factus est nobis à* Deo *patre iustitia &c.*

AVGVSTIN. DE VERBIS DOmini secundum Lucam. Sermone. 82.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Cũ de sacramento tractarẽ dixi uobis, quod ante uerba Christi quod offertur panis dicatur, ubi Christi uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione dominica quæ postea sequitur ait. Panem nostrum. Panem quidem dixit, sed ἐπιούσιον dixit, hoc est, super substantialem. Nõ iste panis qui uadit in corpus, sed ille panis uitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulsit.

Panis sup substãtialis Christus.

Nõ immolabis super fermento sanguinem uictimæ tuæ: nec remanebit adeps solennitatis meæ usq; mane.

Exod. 23.

Aedificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, uocauitq; illud Domini pax, usq; in præsentem diem.

Iudic. 6.

Et sacrificate de fermento laudem & uocate uoluntarias oblationes, & annunciate. Sic enim uoluistis filij Israël, Vnde & ego dedi uobis stuporẽ dentiũ in cunctis urbibus uestris:

Amo. 4.

&

& indigentiã panũ in omnibus locis ueſtris &c. Ego quoq; prohibui á uobis imbrem &c.

Et neſcierũt ſacramẽta dei: neq; mercedẽ ſperauerunt iuſtitię, nec indicauerunt honorẽ animarũ ſanctarum. Sapien. 22.

Diſpergantur in gentes, nomina eorum deleantur à terra: quoniam ſpreuerunt ſacramentum meum. Væ tibi Aſſur qui abſcondis iniquos penes te. Gens mala memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorræ. 4. Eſd. 2. Malach. 2.

CHRYSO. TOM. I. HOMIL. I.

Ex Capite 15.

Pacis enim ſacramentum eſt hoc ſacramentũ, qđ inquiſitioni pecuniarum & ſimoniæ non conuenit. Nam ſi ipſe ſibi gratia noſtri nõ pepercit, quo ſupplicio non erimus digni, ſi animæ nõ parcimus pro qua Chriſtus ſeipſum tradidit, & pecunijs parcimus? Nullus ergo Iudas, nullus Simon hanc menſam adeat, quorum uterque æris cupiditate perijt. Quare fugiamus oro hanc foueã, neque putemus ſatis eſſe nobis ad ſalutẽ, ſi cũ uiduas, & orbos parentũ Sacramentũ pacis.

tum ſpoliaueris, aureum calicem, & gemmis ornatũ huic menſæ offeras. Vis hoc ſacrificiũ honorare, animam tuam offeras, propter quam Chriſtus immolatus eſt, eam aureã facito. Quod ſi anima plumbea teſta æris eſt, quid tibi proderũt aurea uaſa? Et certè non erat ex argento illa menſa, nec ex auro ille calix quo Chriſtus diſcipulis ſanguinẽ præbuit ſuum: præcioſa tamen erant omnia, & ueneratione plena, quia ſpiritu abundabãt. Vis corpus Chriſti honorare, non deſpicias ipſum nudum: neq; hic quidẽ in Eccleſia ſericis pannis induas, foris autem frigore ac nuditate confici negligas. Qui enim dixit: Hoc eſt corpus meum, et rem ſimul cum uerbo confecit, idem dixit: Eſuricntem me uidiſtis & nõ cibaſtis, & in quantum non feciſtis uni eorum minimorũ, nec mihi feciſtis. Hoc certè corpus Chriſti non amictu, ſed anima munda indiget: illud autẽ multa cura & magna diligentia eget. Perdiſcamus igitur Chriſtum Ieſum philoſophari, & ipſum, & uoluntate ſua honorare: nam qui honoratur, eo maximè honorare lætatur, quem ipſe uult, nõ quẽ optamus. Sic & Petrus honorare Chriſtum credebat ſi eum à lotione petendũ prohibuiſſet: q̃d certè contrarium erat. Pariter etiam ita cum honora, ut ipſe

Cultus ſuperfluus & nimius apparatus in tẽplo reprobatur.

Math. 24.

Maximus honor Deẽſi uoluntatẽ illius impleamus.

ipſe uult, expone diuitias tuas pauperibus. Non eſt opus uaſis, ſed animis aureis. Reſponde quæſo, quænam utilitas eſt, ſi cum menſa eius multis talibus aureis ornatur, ipſe inedia pereat? Prius igitur ipſum eſurientẽ ſatura: deinde ex quadam ſuperabundantia menſam etiam eius ornabis: calicem aureum facis, & aquæ frigidæ calicem ei non præbes? & quod hinc emolumentum cõſequitur? Coopertoria menſæ auro nitent, & ipſi neceſſaria uelamina negas, quid igitur ipſi præbes? Dic oro, ſi quem fame pereuntem uideres, nec cibo ſoluere neceßitatem ſibi curares, ſed multo argento ac auro menſam exornares, quas putas illũ gratias tibi habiturũ? Quid porrò ſi frigore congelatum hominem aſpiceres, nec ueſtem aliquam ei præparares, ſi aureas ſtatuas ad laudem eius erigeres, nónne contemnere uideris? Ita te oportet in Chriſto etiam cogitare, cum errabũdus & peregrinus circunuagatur, tecto indigens, tunc tu ipſum quidem non ſuſpicis, uermiculato emblemate pauimenta ornas, magnificos muros conſtruis, columnarum capita erigis, lychnos ab aureis laquearibus dependere facis: ipſum uerò nec uiſitare quidem curas in carceribus uinctum. Nec prohibeo magnifica templa condere, ſed prius

Pauperum curam præ omnibus habere oportet

illa facere moneo, imò uerò illa facere moneo: nemo enim quia templa magnifica non condiderit, unquã accusatus est. At uerò gehenna ignis inextinguibilis, supplicia dæmonum imminent, nisi quis diligenter illa peragere uelit &c.

Nõ offeretis super eo thymiama cõ positionis alterius, nec oblationem et
Exod. 30. uictimam, nec libabitis libamina. Et deprecabitur Aaron super cornua altaris semel per annũ in sanguine, qđ oblatũ est pro peccato: & placabitur super eo in generationibus uestris: Sanctum sanctorum erit Domino.

Hic aũt unam pro peccatis offerens
Heb. 10. hostiã in sempiternũ sedet in dextera dei: de cętero expectãs donec ponantur inimici eius scabellum pedũ eius Vna enim oblatione consumauit in
Heb. 9. sempiternũ sanctificatos &c. Vbi aũt horũ (id est, peccatorũ) remissio, iam non est oblatio pro peccato.

Sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta &c. Neq; ut sæpe offe

rat

rat semetipsum, quemandmodũ pontifex &c.

CHRYSO. TOMO. III. IN EPIS. ad Hebr. Homel. decima septima Ex cap. 9.

Nónne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationẽ facientes mortis eius. Et una est hæc hostia, non multæ. Quomodo una est & non multæ? Et quia semel oblata est illa, obla ta est in sancta sanctorũ, hoc aũt sacrificium exem/ plar est illius, idipsum semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper id ipsum. Proinde unum est hoc sacrificium, alioquin hac ratione, quoniã in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquàm, sed unùs ubiq; est Chri/ stus, & hic plenus existens, & illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui ubiq; offertur unum corpus est, & non multa corpora, ita etiam & unum sa/ crificiũ. Pontifex autem noster ille est, qui hostiam mundantem nos obtulit, ipsam offerimus & nunc quæ tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc aũt quod nos facimus, in cõmemorationem quidem fit eius quod factum est: Hoc enim facite (inquit) in meam commemorationem. Non aliud sacrificium, sicut

Sacrificiũ nostrũ est memoria sa crificij Cri sti.

ſicut Pontifex, ſed idipſum ſemper facimus, magis autem recordationem ſacrificij operamur.

AVGVST. LIB. X. DE CIVITATE Dei. Cap. 5.

Sacrificium uiſibile, inuiſibilis ſacrificij teſtamentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt.

Leuit. 7. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes abſq; fermento cõ
Leuit. 22. ſperſos oleo &c.

Si immolaueris hoſtiam pro gratiarum actione Domino, ut poſſit eſſe placabilis: eodem die comedetis eam. Non remanebit quicquam in mane alterius diei. Ego Dominus cuſtodite mandata mea & facite ea &c.

Deute. 6. Cum interrogauerit te filius tuus cras, dicens: quid ſibi uolunt teſtimonia hæc, & cerimoniæ atq; iudicia, quę præcepit dñs Deus noſter nobis Dices ei. Serui eramus Pharaonis in Aegypto: et eduxit nos dñs de Aegypto in manu forti: fecitq; ſigna atq; prodigia magna & peſſima in Aegypto cõtra Pharaonẽ, & omnẽ domũ illius

illius in conſpectu noſtro, & eduxit nos inde ut introductus daret terrã ſuper quam iurauit patribus noſtris Præcepitq; nobis Dominus ut faciamus omnia legitima hæc: timeamus dominum Deum noſtrũ ut bene ſit nobis cunctis diebus uitæ noſtræ, ſicut eſt hodie. Eritq; noſtri miſericors ſi cuſtodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram domino Deo noſtro ſicut mandauit nobis.

Numquid non ſacrificium quo ſacrificaſtis in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hieruſalem, uos & patres ueſtri, & reges ueſtri, & principes ueſtri & populus terræ: horũ recordatus eſt Dominus, & aſcẽdit ſuper cor eius: & non poterat dominus ultra portare, propter malitiam ſtudiorum ueſtrorum, & propter abominationes quas feciſtis. Et facta eſt terra ueſtra in deſolationem, & in ſtuporem, & in maledictum eo quod non ſit habitator ſicut eſt dies hæc. Hier. 44.

Chryſ

CHRYS. TOMO. I. IN CAPI. Math. 8. Homel. 16.

Est enim prorsus absurdū nos nec opere quidem ipso, beneficijs eius quotidie perfruentes, gratias ei nec sermone persoluere, & hoc cum nobis rursus prosit ipsa confessio. Neq; enim ille alicuius nostri eget, sed nos omnium quæ illius sunt, indigemus. Si quidem gratiarum actio illi quidem nil omnino addit, nos autē magis illi familiares facito. Nos enim hominū beneficia recordantes uehementius eorum amore succendimur, multo magis beneficiorum in nos Dei memores, studiosores erimus ad ipsius mā data seruanda. Idcirco Apostolus dixit: Et grati estote. Optima quippe beneficiorū custos est ipsa memoria beneficiorum, & perpetua gratiarū confessio. Propterea & reuerenda, ac salutaria illa mysteria, quæ omni certe Ecclesiæ congregatione celebramus Eucharista, id est gratiarum actio nuncupatur. Sunt enim beneficiorum recordatio plurimorum, caputq; ipsum diuinæ erga nos charitatis ostendunt, nosq; faciunt debitas Deo gratias semper exoluere.

Collo. 3. Euchari/stia qd sig/nificet.

De

DE ORDI

NE ECCLESIASTICAE *constitutionis.*

PRophetam ſuſcitabo eis de medio fratrũ ſuorum ſimi- Deut.18.
lem tui,& ponã uerba mea in ore eius,loqueturquè ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autẽ uerbis eius quę loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor exiſtam.

Accedentq; ſacerdotes filij Leui, quos elegerit dominus Deus tuus ut Deut.21.
miniſtrent ei,et benedicãt in nomine eius, & ad uerbũ eorum omne negocium pendent. Et quicquid mundũ uel immundum eſt,iudicetur.

Conſtituet te dñs Deus tuus in ca- Deut.28.
put,& nõ in caudã,& eris ſemper ſupra,& nõ ſubter:ſi tamẽ audieris mãdata dñi Dei tui,quę ego pręcipio tibi hodie,et cuſtodieris et feceris ac nõ declinaueris ab eis, nec ad dexteram nec ad ſiniſtrã,nec ſecutus fueris deos

alienos

alienos, nec colueris eos. Quod si audire nolueris uocem domini Dei tui ut custodias et facias omnia mandata eius, & ceremonias quas ego præcipio tibi hodie, uenient super te omne maledictiones istę, & apprehendent te &c̄.

2. Par. 19. In Hierusalem quoq; constituit Iosaphat leuitas & sacerdotes & principes familiarum ex Israël, ut iudiciū, & causam Domini iudicarent habitatoribus eius, præcepitq; ei dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem causam quæ uenerit ad uos fratrum uestrorū, qui habitant in urbibus suis, inter cognitionē & cognationem ubicunq; quæstio est de lege, de mandato, de cerimonijs, de iustificatiōibus ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne ueniat ira Dei super uos, & super fratres nestros. Sic ergo agentes non peccabitis. Amarias autem sacerdos et pontifex uester, in his quę ad Deū pertinet

pertinet præsidebit. &c.

AMBR. ECCLESIAE VERCELlensi lib. 10. Epist. 28.

Quid autem aliud significatur, quod post defunctum Aaron, non uniuerso populo, sed soli Moysi, qui est in sacerdotibus Domini, imperauit Deus, ut exuuijs Aaron sacerdotis, filium eius indueret Eleazarum, nisi ut cognosceremus, quod sacerdos consecrare sacerdotem debeat, & ipse eum induere uestimẽtis, hoc est uirtutibus sacerdotalibus, ac tũc si nihil ei deesse indumentorum aduerterit sacerdotalium, & aptè quadrare omnia, sacris cum adhibeat altaribus. Supplicaturus enim pro populo, eligi à Domino, probari debet à sacerdotibus, ne quid sit quod in ipso grauiter offendat, cuius officium est pro aliorum offensa interuenire. Neq; enĩ mediocris uirtus sacerdotalis est cui cauendum, nõ solum ne grauioribus flagitijs sit affinis, sed ne minimis quidem, ut sit promotus ad misericordiam promissum non remordeat, lapsum reuocet, compatiatur dolori, mansuetudinem teneat, pietatem diligat, iram repellat uel decoquat, sit quidem lituus plebis excitandæ ad deuotionem, mitificandæ ad tranquillitatem. Num. 20. Cõsecratio et examinatio sacerdotis.

ORIGE. SVPER LEVIT. Homelia.6.

Conuocauit (inquit) Dominus ſynagogam, & dixit ad eos: Hoc eſt uerbũ quod præcepit Dominus. Licet ergo Dominus de conſtituendo pontifice præcepiſſet, & Dominus elegiſſet, tamen conuocatur & ſynagoga. Requiritur enim in ordinando ſacerdote & præſentia populi, ut ſciant omnes, & certi ſint: quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni uirtute eminentior ille eligitur ad ſacerdotium. & hoc aſtante populo ne qua poſtmodum retractatio cuiquam, ne quis ſcrupulus reſideret. Hoc eſt autem quod & Apoſtolus præcipit, in ordinatiõe ſacerdotis, dicens: Oportet autem illum, & teſtimonium bonum habere ab eis quæ foris ſunt &c.

Oportet ſacerdotẽ habere teſtimonium ab his qui foris ſunt.

Eccl. 25. Quàm ſpecioſum caniciei iudicium & preſbyteris cognoſcere conſilium. Quàm ſpecioſa ueteranis ſapientia, & glorioſus intellectus & conſilium Corona ſenum multa peritia: & gloria filiorum timor Dei.

In antiquis eſt ſapientia, et in multo

Iob. 12. tempora prudentia.

Coram

Coram cano capite consurge,& honora personam senis,& time Dominum Deum tuum. Leuit.19.

ORIGENES IN LEVITICVM Homeli.5.

Sacerdos(inquit)qui offert illud,et repropiciabit pro delicto,ipsius erit. Leuit.7.

Discãt sacerdotes Domini qui Ecclesijs præsunt, quia pars eis data est cum his,quorũ delicta repropitiauerint. Quid autem est repropitiare pro delicto? Si aßumpseris peccatorem,& monendo, hortando,docendo instruẽdo,adduxeris eum ad pœnitentiam,ab errore correxeris,à uitijs emendaueris & effeceris eum talẽ,ut ei conuerso propitius fiat Deus pro delicto repropitiare diceris. Si ergo talis fueris sacerdos,& talis fuerit doctrina tua,& sermo tuus,pars tibi dabitur eorum quos correxeris, ut illorum meritum,tua merces sit & illorum salus tua gloria. Aut non & Apostolus hæc ostendit,ubi dicit? Quia quod super ædificauerit quis,mercedẽ accipiet. Intelligãt igitur sacerdotes Domini,ut est his data portio,& in hoc uacẽt atq; his operã dent Non se inanibus & superfluis actibus implicent, sed sciant se in nullo alio partem habere apud Deũ, Repropitiatio delictorũ quæ sit. Sacerdotis officiũ uerũ

nisi in eo quod offertur pro peccatis, id est, quod à uia peccati conuerterint peccatores &c.

ORIGENES IN ESAIAM

Home. 7.

Esaias ait se audiuisse uocem Domini, nõ imperantis, sed excitantis atq; dicentis: Quem mittam, & Esaiæ. 6. *quis ibi ad populum istum? Deinde dicit se respondisse Domino: Ecce ego sum, mitte me. Factus aũt in hoc loco & scrutans ea quæ scripta sunt, inuenio aliud fecisse Moysen, aliud Esaiã. Moyses enim electus ad eductionem populi de terra Aegypti, ait Prouide alium quem mittas, etiam uidetur contradicere Deo. Esaias uerò nõ electus, sed audiens quẽ* Exod. 4. *mittam, & quis ibit. Ecce (inquit) ego sum, mitte me. Dignum est ergo spiritualibus spiritualia cõparare, et requirere, quis ex duobus melius fecerit. Bonũ est nõ prosilire ad eas quæ à Deo sunt dignitates et principatus ministeria ecclesiæ, sed imitari Moysen et dicere cum eo: prouide aliũ quẽ mittas. Neq; enim ad principatũ ecclesiæ uenit, qui saluari uult, & si præest: sed ad seruitutem ecclesiæ, si oportet dicere de euangelio: Principes quidem gentium dominantur eis, & qui potestatem habent in illis magistratus uocantur. Non sic erit in uobis, nec enim domi-*

dominatur principes in uobis, ſed qui uult ueſtrũ fieri maior, erit omnium minimus. Qui uult eſſe primus, erit omnium nouiſſimus. Qui uocatur ad epiſcopatum, non ad principatum uocatur, ſed ad ſeruitutem eccleſiæ totius. Si uis credere de ſcripturis, quia in eccleſia ſeruus ſit omnium qui præeſt, ſuadet tibi ipſe ſaluator & Dominus, qui talis tantus q; factus eſt in medio diſcipulorum, nõ quaſi diſcumbens, ſed quaſi miniſtrans. Accipiens enim linteum, poſtquàm exutus eſt ueſtimentis &c. Et docens quales oporteat eſſe principes tanquàm ſeruos, ait: Vos uocatis me magiſter et domine &c. Et Paulus ait: Facti ſumus paruuli in medio ueſtrũ ete Imitatores ergo nos eſſe expetit humilium ipſius domini ſermonum atq; factorum, & Apoſtoli eius. Et facere quod factũ eſt à Moyſe, ut etiã ſi uocatur aliquis ad principatum dicat: prouide alium quem mittas. Igitur ſatis faciamus pro Moyſe & etiam pro Eſaia, dantes & eis de ſcripturis ſortem ſuam. Moyſes autem non accepit remiſſionem peccatorũ ut diceret, quaſi iam conſcius ſe mundatum: mitte me, propter quod ait: prouide alium quem mittas: habebat enim in conſcientia interfectionem Aegyptij: fortè autem ut homo ſciebat ſe & quædam alia

Epiſcopatus ſeruitus eſt nõ principatus.

Ioan. 13. 1. Theſſa. 2

habere peccata, propterea recusat. Iste aũt nõ quasi natura iustus, postulat ministerium, sed quasi gratiam consequutus. Sic & Moyses si similem gratiam percepisset, audissetq; : ecce abstuli peccata tua, et hoc, circũmundaui peccata tua, nunquàm forte dixisset: prouide alium quem mittas &c.

Eccle. 8. Ne despicias narrationem presbyterorum sapientum, in prouerbijs eorum conuersare. Ab ipsis enim disces sapientiam & doctrinam intellectus, & seruire magnatis sine querela Non te prætereat narratio seniorum ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectũ: & in tempore necessitatis dabis responsum.

Exod. 4. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices.

Eccle. 6. In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et si uideris sensatum euigila ad eum, & gradus

gradus ostiorũ eius exterat pes tuus.

In toto anima tua time Deum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni uirtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas &c. Eccle. 7.

CYPRI. CORNEL. EPIST. tertia, Lib. primo.

Neq; enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde quod sacerdoti Dei non obtemperatur. Nec unus in Ecclesia sacerdos ad tempus & ad tempus iudex uice Christi cogitatur cui secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas uniuersa: nemo aduersum sacerdotum collegium quicquàm moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coëpiscoporũ consensum, iudicem se non iam episcopi, sed Dei faceret &c. Sacerdoti à deo et populo electo obedire opete

In eadem: Plane episcopi, non de uoluntate Dei fiunt, qui extra ecclesiam fiunt, sed contra dispositionem & traditionem Euangelij fiunt: sicut ipse Dominus in duodecim Prophetis ponit & dicit: Sibimetipsi regem constituerunt, & non per me.

Et iterum: Sacrificia eorum tanquàm panis luctus omnes qui manducant ea contaminabitur. Et per Esaiam quoq; spiritus sanctus clamat & dicit: Væ
Esai.8. *uobis filij desertores, hæc dicit Dominus: Habuistis consilium, & non per me, et feciſtis conuentionem & non per spiritum meum, adijcere peccata super peccccta.*

Vos autẽ cauete ne de his quæ præ/
Eccle.34. cepta sunt quippiam contingatis, & sitis præuaricationis rei: & omnia ca stra Israël sub peccato sint atq; turbentur.

Immolantis ex iniquo oblatio est
Eccle.34. immaculata: & non sunt bene placitæ subsannationes iniustorum. Dominus solus sustinentibus se in uia ueritatis & iustitiæ.

Nõ uisitabo super filias ueſtras cũ
Ioſue.6. fuerint fornicatæ, & super sponsas ue stras cum adulterauerint: quoniam ipsi cum meretricibus conuersabant & eum effœminatis sacrificabant: Et populus non intelligens uapulabit: Si fornicaris tu Israël, non delinquat saltem

ſaltem Iuda &c. Particeps idolorum Ephraim mitte eum. Separatum eſt conuiuium eorum, fornicatione fornicati ſunt: dilexerũt afferre ignominiam protectores eius: ligauit eum ſpiritus in alis ſuis, et cõfundentur á ſacrificijs ſuis.

Ne æmuleris hominem iniuſtũ, nec imiteris uias eius: quia abominatio eſt Domini omnis illuſor, et cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Prouc. 4

Recedite á tabernaculo hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent. Num. 16.

Non eſt mihi uoluntas in uobis dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu ueſtra. Mala. 1.

Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum uia. Fuge ab ea, nec tranſeas per illam: declina & deſere eam &c. Comedunt panem impietatis, & uinum iniquitatis bibunt, iuſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens &c. Prouer. 3

Impio præbes auxilium, & his qui
2. Par. 19. oderunt Dominum amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris &c.

CYPRIAN. LIB. I. EPI. IIII.

de Martiale & Basilide.

Ioan. 9. Deus peccatorem non audit, sed si quis Deum coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illum audit. Pro-

Qui sacerdotes eligẽdi sint. pter quod plena diligentia, & exploratione syncera oportet eos ad sacerdotium Dei deligi, quos à Deo constet audiri. Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis à contagione esse delicti possit, cum sacerdote peccatore communicans, & ad iniustum atq; illicitum præpositi sui episcopatum consensum suum commodans, cum per Oseam prophetam cõ-

Oseæ. 9. minetur, & dicat censura diuina: Sacrificia eorum tanquàm panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur. Docens scilicet et ostendens omnes omnino ad peccatum constringi, qui fuerunt prophani, & iniusti sacerdotis sacrificio contami-

Nume. 20. nati. Quod idẽ in Numeris manifestari inuenimus, quando Chore & Datha & Abiron contra Aaron sacerdotem sacrificandi sibi licentiam uendicauerũt. Illic quoq; per Moysen præcepit Dominus,

ut

ut ab eis populus ſeparetur, ne facinoroſis coniun-
ctus eodem facinore, & ipſe perſtringatur. Separa
mini, inquit, à tabernaculis hominum iſtorum duri
ſſimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ ſunt Plebs à cri
eis, ne ſimul pereatis in peccata eorum. Propter qđ minoſo præ
plebs obſequens præceptis dominicis, & Deũ me- poſito ſe ſe
tuens, à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet, parare de-
nec ſe ad ſacrilegi ſacerdotis ſacrificia miſcere, cum bet.
ipſa maximè habeat poteſtatem uel eligendi dig-
nos ſacerdotes, uel indignos recuſandi. Quod &
ipſum uidemus de diuina autoritate deſcendere, ut
ſacerdos plebe præſente, ſub omnium oculis deliga Num. 20.
tur, & dignus atq; idoneus publico iudicio ac teſti-
monio cõprobetur, ſicut in Numeris Moyſi præce-
pit Dominus, dicẽs: Prehende Aaron fratrẽ tuũ, et
Eleazarum filium eius, & impones eos in montem
coram omni ſynagoga, & exue Aaron ſtolã eius,
& indue Eleazarũ filiũ eius, & Aaron appoſitus Populo cõ
moriatur illic. Coram omni ſynagoga iubet Deus ſentiẽte eli-
cõſtitui ſacerdotẽ, id eſt, inſtruit & oſtendit ordina gatur ſacer
tiones ſacerdotales, non niſi ſub populo aſſiſtentis dos.
conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente, uel de
tegantur malorũ crimina, uel bonorum merita præ-
dicentur, & ſit ordinatio iuſta, et legitima, quæ om-

nium

nium ſuffragio & iudicio fuerit examinata, quod poſtea ſecundum diuina magiſteria obſeruatur in Actis Apoſtolorum, quando de ordinando in locũ Iudæ Epiſcopo Petrus ad plebem loquitur: Surrexit inquit Petrus in medio diſcentium, fuit autem turba in uno. Ne hoc in epiſcoporum tantum & ſacerdotum, ſed in diaconorum ordinationibus obſeruaſſe Apoſtolos animaduertimus, de quo et in ipſis Actis Apoſtolorum ſcriptum eſt: Et conuocauerũt (inquit) illi duodecim totam plebem diſcipulorũ, et dixerunt eis. Quod utiq; idcirco tam diligenter, et cautè cõuocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris miniſterium uel ad ſacerdotalem locum indignus obreperet. Ordinari enim nonunquàm indignos, non ſecundum Dei uoluntatem, ſed ſecundum humanam præſumptionem, & hæc Deo diſplicere, quæ non ueniant ex legitima & iuſta ordinatione Deus ipſe manifeſtat per Oſeam prophetam dicens Sibimetipſi regem conſtituerunt, & non per me, propter quod diligenter de traditiõe diuina, et Apoſtolica obſeruatione ſeruandum eſt & tenendum, quod apud nos quoq;, & fere per prouincias uniuerſas tenetur, ut ad ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem cui præpoſitus ordinatur, epiſcopi eiuſ-

Populus propter murmur electiõi ad hibẽdus, eſt.

Oſeæ. 8.

eiuſdem prouinciæ proximi quiq; conueniãt, et epiſcopus delegatur plebe præſente, quæ ſingulorũ uitã pleniſſimè nouit, & uniuſcuiusq; actum de eius cõuerſatione perſpexit.

Caſtra metabuntur ante tabernaculum fœderis, id eſt, ad orientalem plagam, Moyſes & Aaron cũ filiis ſuis habentes cuſtodiam ſanctuarii filiorum Iſraël. Quiſquis alienus acceſſerit morietur. Num. 3.

Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus domini exercituũ eſt. Vos autem receſſiſtis de uia, ſcandalizaſtis plurimos in lege, irritũ feciſtis pactum Leui, dicit Dominus exercituum: Propter quod & ego dedi uos cõtemptibiles et humiles omnibus populis, ſicut non ſeruaſtis uias meas & accepiſtis faciem in lege. Nunquid non pater unus omnium noſtrum? Nunq̃d non Deus unus creauit nos. Quare ergo deſpicitis unuſquiſq; ueſtrum fratrem ſuum, uiolans pactum patrum Mala. 2.

patrum nostrorũ? Transgressus est Iuda &c.

1.Mac.4. Et elegit Iudas sacerdotes sine macula, uoluntatem habentes in lege dei & mundauerunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locũ immundum. Et cogitauit de altari holocaustorum quod prophanatum erat, quid de eo faceret. Et incidit illi consilium bonum, ut destrueret illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminauerunt illud gentes.

HIERO. IN EPISTOLAM ad Titum.

Luc. 10. *Audiant episcopi qui habent constituendi presbyteros per urbes singulas potestatem, sub quali lege ecclesiasticæ cõstitutionis ordo teneatur, nec putẽt Apostoli uerba esse, sed Christi qui ad discipulos ait Qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Sic & qui uos audit, me audit: qui autem me audit, audit eum qui me misit. Ex quo manifestum est eos qui Apostoli lege contempta Ecclesiasticum gradum, non merito alicui uoluerint deferre, sed gratia, cõtra Christũ facere, qui*

Gradus ecclesiasticus nõ ex gratia sed ex merito dandus.

qui qualis in ecclesia presbyter cõstituẽdus sit, per Apostolũ suũ in sequentibus executus est. Moyses amicus Dei cui facie ad faciẽ Deus loquutus est, potuit utiq; successores principatus filio suos facere, & posteris propriã relinquere dignitatẽ, sed extraneus de alia tribu eligitur Iesus, ut sciremus principatũ in populos nõ sanguini deferẽdũ esse, sed uitæ At nũc cernimus plurimos hanc rẽ beneficiũ facere ut nõ quærãt eos qui possũt ecclesiæ plus prodesse, et in ecclesia erigere colũnas, sed quos uel ipsi amãt uel quorũ sunt obsequijs deliniti, uel pro quibus maiorum quispiam rogauerit, ut dèteriora taceam, qui ut clerici fierent, muneribus impetrârunt.

Sacerdotiũ nõ sanguini deferẽdũ

Idem est ergo Presbyter, qui Episcopus, & antequàm diaboli instinctu, studia in religione fierent & diceretur in populis: Ego sum Pauli. Ego Apollo, ego Cephæ, communi Presbyterorum consilio, ecclesiæ gubernabantur. Postquã uerò unusquisq; eos quos baptizauerat suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Putat aliquis non scripturarum sed nostram esse sententiam, Episcopum & Presbyterum unum

1. Cori. 1.

Episcopus et presbyter unũ sunt.

unum esse, & aliud ætatis, aliud esse nomen officij, relegat Apostoli uerba ad Philippenses dicentis. Paulus & Timotheus serui Iesu Christi omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis, & diaconis, gratia uobis & pax, & reliqua. Philippis una est urbs Macedoniæ, & certè in una ciuitate plures, ut nuncupantur Episcopi esse non poterant. Sed quia eosdem episcopos illo tempore, quos & Presbyteros appellabant, propterea indifferenter, de episcopis quasi de presbyteris est loquutus. Adhuc alicui uideatur ambiguum, nisi altero testimonio comprobetur. In actibus Apostolorum scriptū est, quod cum Apostolus uenisset Miletum miserit Ephesum, & uocauit Presbyteros Eccleſiæ eiusdem, quibus postea inter cætera sit loquutus. Attendite uobis & omni gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos pascere Ecclesiam Domini, quam acquisiuit per sanguinem suum. Et hic diligentius obseruate, quomodo unius ciuitatis Ephesi presbyteros uocans, postea eosdē episcopos dixerit. Et Petrus qui ex fidei firmitate nomē accepit, in epistola sua loquitur, dicens: Presbyteros ergo in uobis obsecro compresbyter, & testis Christi passionum, qui & eius gloriæ quæ in futu-

Episcopus & presbyter unum sunt.

Acto. 20.

ro

rò reuelanda est, socius sum, pascite eum, qui in uobis est gregem Domini, non quasi cum necessitate, sed uoluntarie. Hæc propterea ut ostenderemus apud ueteres eosdem fuisse presbyteros, quos & episcopos: paulatim uerò ut dißensionum plantaria euellerentur, ad unum omnem sollicitudinẽ cße delatam. Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei qui sibi prælatus est eße subiectos: ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dominicæ dispositionis ueritate presbyteris esse maiores, & in commune debere ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cũ haberet in potestate solus præesse populo Israël, septuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret &c.

Vnus est præses ecclesiæ nõ auctoritate diuina sed cõsuetudine:

HIERO. EVAGRIO. TO. III.

Presbyter & Episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen. Vnde & ad Titum & ad Timotheum de ordinatione Episcopi, & diaconi dicitur: de presbyteris omnino reticetur, quia in episcopo & presbyter continetur.

IDEM IN EPISTOLAM PRIOrem ad Timotheum. Tomo. 9. Cap. 3.

Oportet enim Episcopum.

Quæritur cur de presbyteris nullam fecerit mentionem, sed eos in episcoporum nomine comprehenderit, quia secundus, imò pene unus est gradus, sicut ad Philippenses episcopis ac diaconis scribit, cum una ciuitas plures episcopos habere non possit, & in Actibus Apostolorum, presbyteros Ecclesiæ iturus Hierosolyma congregans ait: Inter cætera uidete gregem, in quo nos spiritus sanctus episcopos ordinauit &c.

Philip. 1.

1. Para. 11. Tu pasces populum meum Israël, & tu eris princeps super eum.

Fidelis sermo. Si quis episcopatum desiderat, bonũ opus desiderat. Oportet enim episcopum irreprehensibilẽ esse unius uxoris uirum, sobriũ, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem non uinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sed suæ domui bene præpositum, filios habentẽ subditos cum omni castitate &c.

Thim. 3.

HIERON. AD OCEANVM

Tomo tertio.

Si quis episcopatum desiderat &c. Opus non dignitatem

gnitatem: laborem, non delitias: opus per quod humilitate decrescat, non intumescat fastigio. Oportet enim episcopum esse irreprehensibilem. Si enim omne peccatum etiam in ocioso uerbo reprehensione dignum est, quis est ille, qui absq; peccato id est, sine reprehensione uersetur in mundo? Sobrij. Sacerdotes qui ministrant in templo Dei, prohibentur uinum et siceram bibere, ne in crapula & ebrietate aggrauentur corda eorum, et ut sensus officium exhibens, Deo uigeat semper & tenuis sit. Quod aũt infert prudentem, excludit eos, qd' sub nomine simplicitatis excusant stultitiam sacerdotũ Nisi enim cerebrum sanum fuerit, omnia membra in uitio erunt. Ornatum quoq; ἐπίτακτος est prioris uerbi, id est, irreprehensibilis. Qui uitia non habet irreprehensibilis appellatur, qui uirtutibus pollet ornatus est, possumus & aliud intelligere ex hoc uerbo, iuxta illud Tullij. Caput est artis decere quod facias. Sunt enim quidam ignorantes mensuram suam, & tantæ stoliditatis ac uecordiæ, ut et in motu, & in incessu, & in habitu, & in sermone communi risum spectantibus præbeant, & quasi intelligentes quid sit ornatus, comunt se uestibus, munditijs corporis, & lautioris mensæ epulas parant

Episcopatus opus et ministeriũ est, nõ dignitas.

Habitus sacerdotalis sit humilis

rant, cum omnis istiusmodi ornatus, & cultus sordibus fœdior sit. Doctorem. Innocens enim & absq; sermone conuersatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet: Nam & latratu canum, baculoq; pastoris, luporum rabies deterrenda est. Nõ uiolentum, non percussorem. Virtutibus uitia opposuit. Didicimus quales esse debeamus, discamus quales non esse debeant sacerdotes. Vinolentia scurrarum est, & comessatorum, uenteréq; mero æstuans, cito dispumat in libidines. In uino luxuria: in luxuria uoluptas: in uoluptate impudicitia est. Qui luxuriatur uiuens mortuus est: ergo qui inebriatur, & mortuus & sepultus est. Non Neophitum. Quod autem ait. Ne in superbiam elatus, incidat in iudicium diaboli, quis non exemplo uero probet? Ignorat momentaneus sacerdos humilitatem, & mansuetudinem rusticorum, ignorat blanditias Christianas, nescit se ipsum contẽnere, de dignitate transfertur ad dignitatem, nõ ieiunauit, non fleuit, non mores suos sæpe reprehendit, et assidua meditatione correxit, nõ substãtiã pauperibus eroga uit. De cathedra quodãmodo ducitur ad cathedram id est, de superbia de superbiã. Iudiciũ aũt diaboli & ruina nulli dubiũ, quin arrogãtia sit. Incidũt in

Vitia uirtutibus Paulus opponit

eam

eam qui in puncto horæ, nec dum discipuli, iam magistri sunt.

Et loqueris cunctis sapientibus corde quos repleui spiritu prudentiæ ut faciant uestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi. Exod. 28.

Hæc est lex Leuitarum. A uiginti quinq; annis & supra ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis Num. 8.

Ipsum enim elegit dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet & ministret nomini domini Dei tui, ipse & filij eius in sempiternum. Deute. 8.

Filij mei nolite negligere, uos elegit Dominus ut stetis coram eo, et ministretis illi, colatisq; eum & cremetis ei incensum. 2. Par. 29.

Et constituit sacerdotes in officijs suis, hortatusq; est eos ut ministrarẽt in domo Domini. 2. Par. 35.

Ego autem in medio uestrum sum sicut qui ministrat. Lucæ. 21.

Rectorem te posuerunt noli extolli, esto in illis quasi unus ex ipsis. Curã illorum Eccle. 32.

illorum habe, & sic considera, & oñi cura tua explicita recumbe &c̄.

HIERONY. LIBRO COMMEN. in Epistola ad Titum

Nemo te contemnat.

Tit. 2. Ergo quæ nunc ad Titum ponitur, illum sensum habet: Nemo eorum qui in ecclesijs sunt, te segniter agente sic uiuat, ut se putet esse meliorem. Qualis enī ædificatio erit discipuli, si se intelligat magistro esse maiorem? Vnde non solum episcopi, presbyteri, & diaconi debent magnopere prouidere, ut cunctum populum cui præsident conuersatione & sermone præcedant, uerum & inferior gradus, exorcistæ, lectores, æditui, & omnes omnino q̄ domui dei seruiunt. Quia uehementer ecclesiam Dei destruit, meliores laicos esse quàm clericos.

Quæmaior destructio ecclesiæ.

HIERONYMVS LIB. COMMEN. In epistola ad Ephesios, Capute 6.

Et uos patres nolite ad iracundiam prouocare filios uestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini &cæt. Legant episcopi atq; presbyteri, qui filios suos secularibus literis erudiunt, & faciunt Comœdias legere, & Mimorum turpia scripta

Vsus elemosynarū ecclesiæ.

ſcripta cantare, de eccleſiaſticis forſitan ſumptibus eruditos, & quod in corbonam pro peccato uirgo uel uidua, uel totam ſubſtantiam ſuam effundens, quilibet pauper obtulerat, hoc in calendariam ſtrenam, & ſaturnalitiã ſportulam, & mineruale munus Grammaticus & Orator, aut in ſumptus domeſticos, aut in templi ſtipes, aut in ſordida ſcorta conuertit.

Sed & in diebus illis uidi iudæos ducentes uxores Azotidas Ammonitas & Moabitidas. Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & neſciebant loqui iudaicè: & loquebantur iuxta linguam populi & populi. Et obiuraui eos & maledixi. Nunquid in huiuſcemodi repeccauit Salamon rex Iſraël? Nunquid & nos inobedientes faciemus omne uerbum gratia de hoc ut præuaricemur in Deo noſtro, & ducamus uxores peregrinas? De filijs autem Ioiada filij Eliaſib ſacerdotis magni genere erat Sanaballath Horonitis quẽ fugaui á me. Recordare dñe Deus meus Neemi. 13.

aduersum eos qui polluũt sacerdotiũ iusq; sacerdotale & leuiticum.

Deut. 18. Non habebunt sacerdotes & Leuitæ & omnes qui de eadem tribu sunt partem & hæreditatem cum reliquo populo Israêl: quia sacrificia Domini & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipient de possessione fratrũ suorum. Dominus enim ipse est hæreditas eorum, sicut loquutus est illis

AMBRO. AD IRENAEVM.

Lib. 1. Epist. 6.

Pythagoricum mandatum in aliquorum scriptis prædicari inuenimus, quod ille discipulos suos communem atq; usitatam populo prohibuerit ingredi uiam. Sed hoc unde assumpserit, non est in cognitũ Nam cum ex populo Iudæorum (ut pleriq; arbitrãtur) genus duxerit, legerat præceptum Moysi, ut montem cum sacerdotibus ascenderet, populus aũt deorsum staret. Separauit igitur sacerdotes à populo, & postea ipsum Moysen intra nubes introire præcepit. Vides diuisiones? Nihil in sacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil commune cum studio atq; usu & moribus inconditæ multitudinis

Exod. 19. Vita sacerdotalis sit sanctior & melior uita laicorum.

dinis. Sobriam à turbis grauitatem, seriam uitam, singulare pondus dignitas sibi uendicat sacerdotalis. Quomodo enim potest obseruari à populo, qui nihil secretum habet à populo, dispar à multitudine? Quid enim in te miretur, si sua in te recognoscat, si nihil in te aspiciat, quod ultra se inueniat, si quæ in se erubescit, in te quem reuerendum arbitratur offendat? Supergrediatur igitur plebeius opiniones, & strata quædam gregalis cõuersationis, detritæ uiæ orbitas declinemus, ac uulgaris semitæ solũ quàm currit ille, cuius uita leuior cursore, de quo dicitur. Transiuit & non uidit. Sed quæramus nobis uiam inaccessam sermonibus insolentium, in uiã operibus imperitorum, quam nullus maculosus deterat, maculosus scilicet ignauiæ suæ sordibus, & fumo iniquitatis oblitus, tenebrisq; & parietinis quibusam animæ ruinosus, qui nullam uirtutis suauitatem gustauerit &c. Quid igitur nobis cũ istius seculi uia, in qua est tentatio, imò ipsa uita hominis tentatio est, & exilior quàm sermo fabularum, habitare in luteis domibus, dies & noctes in lucris ponere, et de lucris semper cogitare, et sicut mercenarius diurnã mercedẽ quærere atq; ut cicadæ aiũt, aura quadã pasci cupiditatũ etc.

Vita sacerdotalis nõ sit cõmunis cũ cæteris.

Iudic.21. In diebus illis nõ erat rex Israël sed unusquisq; quod sibi rectum uidebatur, hoc faciebat.

Prou.28. Propter peccata terræ multi principes eius.

ORIGENES SVPER IVDICUM, Hom.4.

Et adiecerunt (inquit) filij Israël facere malignũ in conspectu Domini, & Aioth mortuus est. Seruatur etiam in ijs illa obseruatio, quam in superioribus designauimus, quia pro peccato populi moritur bonus dux populi. Cum enim indigni fuerint affecti, & fecerint malignum in conspectu Domini, auferetur ab eis homo Dei. Sed dicit fortasse populus noster: Quãdo Ecclesia Dei sine iudice est, etiã si prior defecerit alter adhibetur. Audacter fortasis aliquid dicimus. Non semper princeps populi & ecclesiæ iudex per Dei arbitrium datur, sed prout merita nostra deposcunt. Si mali sint actus nostri, & operamur malum in conspectu Domini, datur nobis princeps secnndum cor nostrũ. Et hoc tibi de scripturis probabo. Audi namq; quod Dominus dixit: Fecerunt sibi regem, & non per me, & principem & non per consilium meum. Et hoc dictum uidetur de

Propter peccata populi dux malus ecclesiæ datur.

Oseæ. 9.

de Saul illo &c. Tale ergo aliquid intelligimus etiã in ecclesia fieri, qa pro meritis populi, aut in uerba & in opere potens tribuitur à Deo rector ecclesiæ: aut si malignum faciat populus in conspectu Domini, talis ecclesiæ iudex datur, sub quo famem & sitim populus patiatur: non famem panis, neq; sitim aquæ, sed famem audiendi uerbum Domini. Ita ergo nos agamus, ita & oremus, ne unquàm nos diuina indignatio in uerbi fame cõdemnet ac siti, ne unquã auferatur à nobis, qui nos uerbo & opere instruat qui in moribus & honestate, qui patientiæ ac mansuetudinis perfectum de se populis præstet exemplum &c.

AMB. TOM. IIII. IN EPIST. ad Ephesios. Cap. 4.

Et ipse dedit quosdam quidẽ Apostolos, quosdam autẽ prophetas &c.

Apostoli episcopi sunt. Prophetæ quidem explanatores sunt scripturarum. Quamuis inter ipsa primordia fuerint Prophetæ, sicut Agabus, & quatuor uirgines prophetantes, sicut continetur in Actis Apostolorum: sed propter rudimenta fidei commendanda, nunc aũt interpretes Prophetæ dicuntur. Actor. 11.

Euan-

Euangelistæ diaconi sunt: sicut fuit Philippus, quã/uis non sint sacerdotes, euangelizare tamẽ pos/sunt sine cathedra, quemadmodum & Stephanus & Philippus memoratus. Pastores sunt & pos/sunt esse lectores, qui lectionibus sanginent popu/lum audientẽ, quia non in pane tantum uiuit homo sed in omni uerbo quod precedit de ore Dei. Magi/stri uerò exorcistæ sunt, quia in Ecclesia ipsi con/pescunt & ucrberant inquietos, siúe hi qui lectioni bus imbuendi, infantes solebant imbuere, sicut mos Iudæorum est, quorum traditio ad nos transitum fe cit, quæ per negligentiam obsoleuit. Inter istos post Episcoporum plus esse intelligitur, qui propter re/scratum occultum scripturarum sensum propheta/re dicitur, præsertim quia futuræ spei uerba depro/mit, qui ordo nunc potest esse presbyterij. Nam in/episcopo omnes ordines sunt, quia primus sacerdos hoc est, princeps est sacerdotum, & Propheta & Euãgelista, et cætera adimplenda officia ecclesiæ in ministerio fidelium. Tamen postquàm omnibus lo/cis Ecclesiæ sunt constitutæ, & officia ordinata, ali ter composita res est quàm cœperat. Primum enim omnes docebant, & omnes baptizabant, quibu-cũ, diebus uel tẽporibus fuisset occasio. Nec enim

Noĩa mini/strorũ eccle siæ.

Philipi

Philippus tempus quæsiuit aut diē, quo Eunuchū baptizaret, neq; iciunium interposuit. Neq; Paulus & Sylas tempus distulerūt quo optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Neq; Petrus diaconos habuit ad diem quæsiuit, quando Cornelium cum omni domo eius baptizauit, nec ipse sed iußit fratribus, qui cum illo ierant ad Cornelium in Ioppe. Adhuc enim præter septem diaconos, nullus fuerat ordinatus. Vt ergo cresceret plebs & multiplicaretur omnibus inter initia consensum est, & euangelizare, & baptizare, & scripturas in ecclesia explanare. At ubi autem omnia loca circumplexa est ecclesia, conuenticula constituta sunt, & rectores, et cætera officia in ecclesijs suis sunt ordinata, ut nullus de clero auderet, qui ordinatus non esset præsumere officium, quod sciret non sibi creditum uel concessum, & cœpit alio ordine & prouidentia gubernari ecclesia: quia si omnes eadem possent, irrationabile eßet & uulgaris res, et uilißima uidere tur. Hinc ergo est unde nunc neq; diaconi in populo prædicant, neq; clerici, neq; laici baptizant, neq; quocunq; die tinguntur nisi ægri. Ideò non per omnia conueniunt scripta Apostoli ordinationi quæ nunc in ecclesia est, quia hæc inter ipsa primordia

Acto. 8.

Acto. 16.

Acto, 10.

Ordo in ecclesia qualis iā sit.

sunt

sunt scripta. Nam & Timotheum presbyterum à se creatum episcopum uocat: quia primi Presbyteri episcopi appellabãtur, ut recedente eo, sequens ei succederet. Denique apud Aegyptum presbyteri consignant, si præsens non sit episcopus. Sed quia cœperunt sequentes presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata est ratio, prospiciente Concilio, ut non ordo, sed meritum crearet episcopum, multorum sacerdotum iudicio constitutum, ne indignus temere usurparet, & esset
1. Petr. 2 *multis scandalum. In lege nascebantur sacerdotes ex genere Aaron Leuitæ. Nunc enim omnes ex genere sunt sacerdotali, dicẽte Petro apostolo: Quia estis inquit, genus regale & sacerdotale, ideoq; ex populo potest fieri sacerdos.*

Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, nõ offeret pa-
Leuit. 21. nes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius.

Prouideat Dominus spirituũ omis-
Num. 27. carnis hominẽ qui sit super multitudi tudinem hanc, et possit exire & intra re ante eos, & educere uel introducere, ne sit populus Domini sicut oues absq; pastore &c. Dile-

Dilectus à domino Deo suo Samuël propheta Domini renouauit imperium, & unxit principes in gente sua. In lege Domini congregationem iudicauit, & uidit Deum Iacob: & in fide sua probatus est propheta. Et cognitus est in uerbis suis fidelis, qui uidit Deum lucis &c. Eccle. 46.

Factum est autem cum senuisset Samuël, posuit filios suos iudices super Israël &c. Et non ambulauerunt filij illius in uijs eius: sed declinauerunt post auaritiã, acceperuntq; munera, & peruerterunt iudicium &c. 1. Reg. 8.

ORIGENES SVPER NVMEROS

Homeli: 22. Cap. 27.

Sed interim uideamus Moysis magnificentiam. Recessurus de seculo orat Deum, ut prouideat populo. Quid agis Moyses? Nunquid filij tibi non sunt Gerson & Eleazar? Aut si aliquid de ipsis dubitas, non filij fratris magni & egregij uiri? Quomodo non oras Deum pro ipsis, ut eos constituat populo duces? Sed discant Ecclesiarum principes successores sibi non eos, qui consanguinitate gene-

Filij uel nepotes ad sacerdotiũ nõ sunt eligendi.

generis iuncti sunt, nec qui carnis propinquitate sociantur, testamento signare, neq; hæreditariũ tradere Ecclesiæ principatum, sed referre ad iudicium Dei, & non eligere illum, quem humanus commendat affectus, sed Dei iudicio totum de successoris electione permittere. Nunquid nõ poterat Moyses eligere principem populo, & uero iudicio eligere, & recta iustaq; sententia, ad quem dixerat Deus: Elige presbyteros populo, quos tu ipse scis presbyteros esse, & elegit tales, in quibus continuo Dei spiritus requiesceret, & prophetarent omnes. Quis ergo ita potuit eligere principem populi, ut Moyses poterat? Sed hoc non facit, non eligit, non audet Cur non audet? Ne posteris præsumptionis relinquat exemplum: Sed ausculta quid dicit: Prouideat (inquit) dominus Deus spirituum, & omnis carnis, hominem super synagogam hanc, qui egrediatur ante faciem eorum, & qui ingrediatur, & qui producat eos, & qui reducat. Si ergo tantus ille, ac talis Moyses non permittit iudicio suo de eligendo principe, de cõstituendo successore, quis erit qui audeat, uel ex plebe quæ sæpe clamoribus ad gratiam, aut ad precium fortasse excitatis moueri solet, uel ex ipsis etiam sacerdotibus, quis erit qui se idoneũ

Causa quare Moyses ꝓpinquos carnis nõ elegerit.

Num. 27.

ad

ad hoc iudicet, nisi si cui oranti, & petenti à Domino reuelctur? Sicut & Deus dicit ad Moysen. Adsume ad temetipsum Iesum filium Naue hominem qui habet spiritum Dei in semetipso, & impones manus tuas super eum & statues eum coram Eleazaro sacerdote, & præcepta dato ei in conspectu totius synagogæ, & præcipe de ipso coram eis, & dabis claritatem tuam super illum, ut audiant illum filij Israël. Audis euidenter ordinationē principis populi tam manifestè descriptā, ut pene expositione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla cōsanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita cōtemplatio est. Propinquis agrorum & prædiorum relinquatur hæreditas, gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit, homini scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso spiritum Dei, & præcepta Dei in cōspectu eius sunt, & qui Moysi ualde notus et familiaris sit, id est, in quo sit claritas legis & scientia, ut possint eum audire filij Israël. Ordinatio principis.

Caue ergo ne bibas uinum ac sicerā, nec immundum quicquam comedas quia concipies & paries filium, cuius non tanget caput nouacula. Iudic. 13.

Leui.19. Neq; in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam.

Non radent caput nec barbã, neq;
Leuit. 12. in carnibus suis facient incisſuras. Sãcti erunt Deo suo, & nõ polluent nomen eius. Incensum enim Domini & panes Dei sui offerent: & ideo sancti erunt.

Michc.1. Decaluere et tondere super filios deliciarum tuarũ: dilata caluiciũ tuum sicut Aquila, quoniam captiui ducti sunt ex te.

Hier.5. Et peccata nostra prohibuerunt bonum à nobis, quia inuenti sunt in populo meo impij: insidiantes quasi aucupes laqueos ponentes et pedicas ad capiendos uiros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo. Ideò magnificati sunt & ditati: incrassati sunt & impinguati, & præterierũt sermones meos pessimè. Causam uiduæ non iudicauerunt: causam pupilli non dixerunt: & iudicium pauperum non iudicauerunt. Nunquid

quid ſuper his non uiſitabo dicit Dominus? &ct

HIERO. TO. V. IN EZECHIE-
lem. Cap. 44.

Caput aũt ſuum nõ radent, neq; comam nutrient ſed tondentes attondebunt capita ſua, perſpicuè demonſtratur, nec raſis capitibus, ſicut ſacerdotes cultores Iſidis atq; Serapis nos eße debere: nec rurſum comam dimittere, quod proprie luxurioſorum barbarorũq; & militantium eſt, ſed ut honeſtus habitus ſacerdotũ facie demonſtretur. Pro quo dixere LXX capita ſua nõ radent, & comas ſuas ad depreſſum non tondebunt, ſed operientes operient capita ſua. Iuxta quod diſcimus, nec caluicium nouacula eße faciendum, nec ita adpreßum tondendum caput, ut raſorum ſimiles eſſe uideamur, ſed in tantum capillos demittendos, ut operta ſit cutis.

Sacerdotes caluiciũ facere nõ debent. Eze. 44.

Sperabam eñ quod ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret ſapientiam. Sed ut uideo, ſpiritus eſt in hominibus: & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiã. Non ſunt longæui ſapiẽtes, nec ſenes intelligunt iudicium &c. Iob. 32.

Prouc. 25. Deus putridus & pes lassus qui spe/rat super infideli in die angustiæ: & a mittit pallium in die frigoris.

Remansit uir unus per quem possu
3. Reg. 22. mus interrogare Dominum: sed odi eum, quia non prophetat mihi bonū sed malum.

HIERO. IN MICHEAM

To. 6. Cap. 7.

Hiere. 4. Duces populi mei me nescierunt: filij stulti sunt
Duces ec/ & non intelligentes: sapientes sunt, ut faciant ma/
clesiæ nomē la: benc autem facere nescierunt. Duces quidem ait
opere de/ mei uocabantur, & duces populi mei, sed quia ne/
struunt. scierant me, et opere uocabulum destruxerunt, pro
pterea filij stulti sunt, & non intelligentes pruden/
tiam, ob hoc tantum habent, ut subijciant sibi sim
plicem gregem, & proterant pedibus suis bene au
tem facere & regere populum nescierunt. Nolite
Exod. 22. credere in ducibus, non in episcopo, non in presby-
tero, non in diacono, non in qualibet hominū digni
tate. Nec hoc dico, quid istiusmodi gradibus in ec-
clesia non debetis esse subiecti. Quicunq; enim ma/
ledixerit patri, aut matri, morte moriatur. Et Apo
stolus docet præpositis in ecclesia obediendum:

sed

ſed quod aliud ſit honorare, aliud ſpem habere inducibus. Honoremus epiſcopum, preſbytero deferamus, aßurgamus diacono, & tamen non ſperemus in eis, quia hominis uana, & certa ſpes eſt in Domino. &c.

Sed cum uiro ſancto aſſiduus eſto: Eccle. 8.
quemcunq; cognoueris obſeruantẽ timorem Dei, cuius anima eſt ſecundum animam tuam. Anima uiri ſancti enunciat aliquando ueram magis quàm ſeptem circunſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum. Et in his omnibus deprecare altiſſimum, ut dirigat in ueritate uiam tuam. Ante omnia opera uerbum uerax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile &c.

Non ſequaris turbam ad faciendũ Exod. 23.
malum nec in iudicio plurimorũ acquieſces ſententiæ ut á uero deuies.

HIERO. IN PSAL. C.

Tomo. 8.

Oculi mei ſuper fideles terræ, ut ſedeant mecum.

Dominus imperat nõ per diuites, sed per fideles.

Non dixit diuites, aut imperatores, aut episcopos, aut presbyteros aut diaconos, sed fideles, cum istis sedebã. Potest hoc dicere & episcopus sanctus uir, quoniam nõ ordinabam presbyterum illum qui mihi obsequebatur, aut propinquum meum, sed cũ quem sciebam fidelem. Et iterũ idem potest dicere. Quoniam omnes clericos meos, & laicos fideles habebam. Potest ex persona Domini dici iste uersiculus (Ambulans in uia immaculata: hic mihi ministrabat): Quoniam non ordinabam eos qui mihi propinqui erant, sed iustos & fideles.

Psal. 100.

IDEM TOMO IX. IN EPIstolam Pauli priorem ad Timotheum Cap. 3

Fidelis sermo, si quis episcopatum desiderat.

Sacerdotes ex optimis laicis eligẽdi sunt.

Primum laicos instituit, de quibus optimi quiq; in sacerdotium eliguntur, & sic dicit quales debeant ordinari.

Quomodo maledicam cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?

Num. 23.

Sicut enim angelus Domini, sic est dñs meus rex Dauid, ut nec benedictione, nec maledictione moueatur.

2. Re. 14.

Tertu

TER. LIB. DE PRAESCRIPTI/
onibus hæreticorum in principio.

Solent quidam isti miriones etiam de quibusdam personis ab hæresi captis, ædificari in ruinam. Quare illa uel ille fidelißimi, & prudentißimi, & usitatißimi in ecclesia in illam partem transierũt? Quis hoc dicens non ipse sibi respondit: neq; prudentes, neq; fideles, neq; usitatos æstimandos quos hæreses potuerint demutare? Et hoc mirum (opinor) ut probatus aliquid retrò postea excidatur? Saul bonus præ cæteris, liuore postea euertitur. Dauid uir bonus, secundum cor Domini, postea cædis & stupri reus est &cæt. Soli enim Dei filio seruabatur sine delicto permanere. Quid ergo si episcopus, si diaconus, si uidua, si uirgo, si doctor, si etiam martyr lapsus à regula fuerit: ideo hæreses ueritatem uidebuntur obtinere? Ex personis probamus fidem an ex fide personas? Nemo sapiens est, nemo fidelis, nemo maior nisi Christianus. Nemo autẽ Christianus, nisi qui ad finem usq; perseuerauerit. Tu ut homo extrinsecus unumquemq; nosti: putas quod uides. Vides autem quousq; oculos habes. Sed oculi (inquit) Domini alti. Homo in faciẽ, Deus in præcordia contemplatur. Et ideo cognoscit Dominus

Qui sint uerè Christiani.

qui sunt eius, & plantam quam non plantauit ere/dicat: & de primis nouissimos ostendit: & uentila brum in manu portat ad purgandam aream suam.

IOAN. CHRYS. TO. VI. SER. de Anathemate.

Igitur de hoc malo, unde dicendi initium faciam? num à dominicorum mandatorum dispositionibus, an à uestra insciti a & stupore? Rideor ne & insanire uideor, quod hæc dico? Exibilor ne, quod tam iniucunda, lachrymisq; digna dicturũ me polliceor At, quàm cõtrarij uestris sunt mei affectus. Ego do/leo, ego mente dissecor, mea rumpuntur uiscera, quia uideo nos tam insensatos & malos, ut legis transgressione Iudæos, & impietate gentes super/remus, En specto uiros, qui nullum ex sacris literis germanum sensum, imò nihil omnino sacrarum lite rarum tenent, & ut pleraq; transeam (nam erube/sco dicere, furibundos, nugaces, contentiosos) qui neq; sciunt quæ dicunt, neq; de quibus affirmat, in hoc uno tantum audaces, quod dogmata statuunt, & anathema declarant ea quæ maximè ignorant. Hinc est, quod exteris, hostibusq; fidei nostræ ludi/brio sumus habemurq;, perinde nulla sit in nobis honestæ uitæ cura, & nunquàm benefacere didice/rimus

Chris. hic deplorat sta tũ eccle siæ.

ximus. Heu mihi, quàm dura atq; dolendo sunt hæc

Quid est istuc ipsum dicere Anathema? Vide quid dicis, cognosce qd loqueris. Nosti uerbi uim. Quãuis inuenies in sacra scriptura, quod dicitur contra Hiericho, Et anathematizabis totam ciuitatem domino Deo tuo. Et inualuit apud nos omnes consuetudo, quæ in hodiernum usq; diem durat, ut anathema dicatur, quod certo loco suspensum. An hoc tu dicis anathema? sed hoc plerumq; in bonum sonat, interdum oblatum Deo. Quid ergo illud, quod anathema tu dicis eum qui oblatus est diabolo, nec ultra regionem salutis inhabitat, sed alienus est à Christo? Heus quis tu tantæ autoritatis, qui tantũ tibi usurpas potentiam. Tunc enim sedebit filius dei & statuet oues à dextris, & hœdos à sinistris. Cur igitur dignitatẽ tantam assumis? quæ Apostolis tantum communicata, & his qui illorum idonei successores, uere pleni gratia & uirtute. Iam Apostoli diligenter id mandati seruarunt. Sic enim hæreticos eijciebant ex ecclesia, quasi effodiendus esset dexter oculus. Qua tempestiua membri defectione, magnum suæ compassionis, & doloris iudicium præ se ferebant. Atq; idcirco Christus quoq; dextrũ oculum dicit, ut illum abiecturis cõpassionem cõmẽ

Ioſue. 6.

Anathema qd sit apud nostrates.

Matt. 25.

Anathema quondã ex magna charitate fiebat.

daret. In qua re sicut & in alijs, admodum diligentes fuere: hæreses quidē redarguendo & eijciendo, nulli aūt hæreticorū hanc pœnā adhibendo. Porro Apostolus in duobus duntaxat locis uocem hanc quasi coactus affert, nec tamen certæ & determinatæ personæ illam intentat. Nam Corinthijs scribit:

1. Cor. 16. Si quis nō amat Dominum nostrū Iesum, anathema sit. Et: Si quis uobis euangelizauerit aliud præter id quod accepistis, anathema sit. Cur igitur quod

Gala. 1. nullus eorum, qui potestatem acceperunt, uel facere uel declarare ausus fuit, tu facere audes, planè aduersarius mortis Dominicæ, & præoccupans iudicium regis? Vultis discere qualia de hoc sanctus quidam dixerit, qui & Apostolorum temporibus, martyrium meruit? Monstraturus huius uerbi grauitatem tali utebatur exemplo. Sicut priuatus homo re

Quā grā de peccatū hoīem anathematizare. giā sibijpsi purpuram circumponēs, unà cum omnibus qui se iuuant punitur ut tyrannus: ita qui dominicā sententiā fert, & hominem facit anathema ecclesiæ, abducit seipsum in extremā perniciem usurpando dignitatem filij Dei. Sic ille dicebat: Putatis ne hanc parui momenti rem esse, ante iudicē & iudicij tempus, aliquem eiusmodi sententia condemnare? Anathema enim omnibus modis à Christo separat

parat. Adhæc quid respondent illi malitia potentes Hæreticus, aiunt, ille factus est, inhabitantem habet diabolum, aduersus Deum iniustitiam loquitur, multos in profundum perditionis abducit, eloquentiæ suæ efficaci suadela, & deceptione. Sanè propter hoc à patribus eiectus est, maximè, quia eius magister quoq; partem ecclesiæ abstulit. Paulinum uel Apollinarẽ designando. At his satis fieri oportebat, sermone redarguente errorem, qui increuisset. Doce (ait) in lenitate erudiens eos qui obsistũt si quando det eis Deus pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, ut resipiscant à diaboli laqueo captiui in uoluntatem illius. Extende sagenam charitatis, aut non subuertatur claudicans, sed potius sanetur. Ostende quod magna affectione bonũ propriũ cupias facere commune. Affer dulcem escam cõpassionis in aculeo, & sic scrutare profunda, atq; ex imò perditionis extrahe eum qui sensim descenderat ut quid opinabatur, et quod ignorabat, bonum existimaret. Erudi sicut alienum ab apostolica traditione, & si quidem hoc boni consulere uoluerit homo qui prius errore infectus erat, iuxta uocem prophetæ, & ille uiuet uita, & tu animam tuam liberabis, si aũt respuit sermonem, ut pote contentiosus, tu eõ testare

Anathema nos à Christo separat.

2. Tim. 2

Peccatorem & hæreticũ cũ cõpassione corrigẽdi sunt.

testare, ne reus fias tantum cum longanimitate & suauitate, ut ne animam eius de manu tua iudex requirat. Ne odio habeas, ne auerseris, ne persequaris sed synceram, & ueram erga eum ostende charitatem. Vt interim aliud nullum, certè hoc feres lucri & magna est hæc utilitas, egregiumq; lucrũ quod diligis, & simul doctrinam Christi doces. In hoc enim (ait) cognoscent, quod mei sitis discipuli si charitatem habueritis ad inuicem. Qua absente nihil proderit, uel scientia mysteriorum Dei, uel fides uel prophetia, uel paupertas, uel confessio Christi, id quod & Paulus ipse demonstrauit, dicens. Si tenuero mysteria omnia, & omnem scientiam, & fidem, ita ut montes dimoueam &c. Dilecti, nullus ex uobis taliter erga Christum fuit affectus, qualiter ista sancta anima. Nullus hominum talia uerba præter illum loqui ausus fuisset. Nam anima eius cõburebatur cum diceret: Adimpleo afflictiones Christi in carne mea quæ reliquæ. Et: precabar ipse anathema esse à Christo, Et: Quis infirmatur, & non infirmor ego? cumq; tanta erga Christum affectione præditus esset, non iniurias, non uiolentias, non anathemate cuipiam inferebat: & profecto, quasi non esset is qui tot gentes, & integras ciuitates domine

Ioan. 13.

2. Cori. 13.

Collo. 2.

Roma. 9.

Charitas et patientia Pauli eximia.

mino obtulißet: ſed quaſi humiliaretur, uerberare-
tur, colaphis cæderetur, ridiculusq; eßet omnibus,
ita hæc curabat blandiendo, adhortando, obſecran-
do &cæt.

Nónne præceptum habemus, ut pro inimicis, &
qui nos oderunt precemur? Et quàm probè imple-
mus miniſterium? en ut ordinatio non offert: non in
ſublime extollit: nõ potentiam præſtat. Omnes eun
dem ſpiritum accepimus, omnes in adoptionẽ filio-
rum uocati ſumus: quos autem probauit Dominus
eos fratribus in poteſtate ſeruire uoluit. Eia mini- Epiſcopi
ſterium noſtrum curemus, obſecramus, & conteſta uel ſacerdo
mur uos, ut à tanto malo deſiſtatis. Nam is quem tu tes neminẽ
anathematizare decreuiſti, uel uiuit, & adhuc in dãnare poſ
mortali uita hac ſupereſt, uel mortuus eſt. Quod ſunt.
ſi adhuc ſupereſt, impiè agis, qui eum qui à malo in
bonum ſe uertere poteſt crudeliter abſecas: ſin mor
tuus eſt, multo magis crudelis es. Cur nam? Quia
Domino ſuo ſtat uel cadit, non iam ſub iure huma-
no exiſtẽs. Et de eo q occultatũ reſeruatũq; ſeculo
rũ iudici, pronunciare tutũ eſt ſolũ ei, quẽ menſurã
ſcientiæ, & quantitatem fidei cognoſcit: dic mihi
obſecro, qui ſcis, quibuſnam uerbis ſeſe accuſabit,
uel defendet ille in die quo Deus uenturus eſt, ut

iudicet

iudicet occulta hominũ? Profecto inſcrutabilia ſunt iudicia, & imperueſtigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit ſenſum Domini? uel quis eius conſiliarius fuit? Dilecti forte nullus ex uobis baptiſmũ ſecon/ſecutum putat, nullus iudiciũ aliquãdo futurũ ſuſpi/catur? Q d' dico iudicium? ipſam noſtrã mortem & egreſſũ è corpore nõ cogitamus? Adeò corda noſtra huius uitæ ſollicitudine & curis obbruteſcũt, & deſipiũt. Obſecro, deſiſtite ab hoc malo: Ecce dico, et cõteſtor corã Deo & electis angẽlis, hinc uobis in die iudicij magnũ malũ, & in extinguibilem ignem parari. Nã ſi in uirginũ ordine eos, qui clũ fulgida fi de, & morũ honeſtate uixerũt, Dominus qui om-niũ opera eorũ cõſiderabit, ob miſericordiæ penuriã à thalamo arcebit, quõ nos qui omni luxu & crude litate erga cognatos uerſamur, obliti Dei ſaltẽ aſſe/quemur? Ea propter uos oro, ne uobis uerba hæc mente excidãt. Dogmata enĩ impia, et quæ ab hæreticis profecta arguere & anathematizare oportet, hominibus aũt parcendũ, et p ſalute ipſorũ orandũ Det Deus omnes nos ita charitatis erga Deum, & proximũ eßc ſtudioſos, implereq; mandata Domi/ni, ut cũ miſericordiæ oleo, & fulgidis lampadibus occurramus in die reſurrectionis ipſi ſuperno & cœlo

Errores nõ hoĩes extir pandi.

cœlesti sponso, offerentes ei plurimos in gloria. Esai.32.

Non uocabitur ultra is qui insipiens est princeps, neq; fraudulētus appellabitur maior.

Propheta namq; & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inueni malorū eorum ait dñs. Idcirco uia eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim & corruent in ea. Hier.23.

In gentibus auditum est & Bosem dixit, quod tu & Iudæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murū/ & leuare te uelis super eos regem. Propter quam causam & prophetas posueris qui prædicent de te in Hierusalem dicentes: Rex in Iudæa est. Auditurus est rex uerba hæc. Idcirco nunc ueni: ineamus consiliū pari/ ter &c. Neemi.6.

CHRYSOSTOMVS TOM. VII.

Homelia 39. in Math. 21.

Et cum uenisset templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum, & seniores populi dicentes: In qua potestate hæc facis? Sacerdotes Iu-

dæorum

dæorum inuidentes Christo, dum iustas causas ac
Neem. 6. cusandi non inueniunt circa eum, etiam de bono
eius turbantur, dicētes: In qua potestate facis hæc?
Cogitabunt in dolore apud se. Nos fuimus colum-
næ templi, & ecce super illū recūbit tota Ecclesia,
et nos inuenti sumus sine causa erecti, quia minis-
terium perdidimus, & nomen uacuum possidemus
Nos fuimus tacentium scripturarum quasi lingua
uisibilis: & ecce ille resonat in medio templi, &
nos cōtempti tacuimus quasi cithara dissipata. Nos
fuimus patres populi, & ille quotidie generat filios
nos autem steriles sumus inuenti. Ideò non ferentes
dicebant: In qua potestate facis hæc, Dicēdo. Quis
Math. 21. tibi dedit hanc potestatem, ostendunt illi quasdam
Querela esse personas, quæ dant hominibus potestatem, siue
sacerdotū. corporalem, siue spiritualem. Tanquàm si ita dicant
Cogitatio De sacerdotali familia genitus non es: Senatus ti-
falsorū sa- bi hoc non concessit, Cæsar non donauit. Si autem
cerdotū. credidissent, quod omnis potestas à deo est, nun-
quàm interrogassent, Quis tibi dedit hanc potesta-
tem? Scientes quia omne datum perfectum, desur-
sum est, descendēs à patre luminum. Et quia nemo
potest accipere aliquid, nisi datum fuerit ei de cœlo.

Et

Et dixit Matathias: uæ mihi, ut quid natus sum uidere contritionem populi mei, & contritionẽ ciuitatis sanctæ, & sedere illic cum datur in manibus inimicorum? Sancta in manu extraneorum facta sunt templum eius sicut homo ignobilis. Vasa glorię eius captiua abducta sunt, trucidati sunt senes eius in plateis: & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum &c. 1. Mac. 2.

Vt eruaris à muliere aliena, et ab extranea quæ mollit sermones suos, & relinquit ducem pubertatis suæ, & pacti Dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortem domus eius, & ad inferos semitæ ipsius &c. Prou. 2.

CHRYSOSTOMVS. TOMO. I.

Hom. 87. Ex cap. Mathæi. 26.

Propterea os aperire non possumus, quia nõ melius ecclesia, quàm secularia gubernantur. Non audistis, quia nec quidem has pecunias, quæ absq; labore fuerunt collectæ distribuenda putauerunt Apostoli? Modo autem in procuratores, dispensatores, caupones redacti sunt Episcopi, imò uerò istos etiã

curæ & ſolicitudines ſeculariũ rerũ ſuperauerunt. Cũq; oporteat ipſos animarũ habere curã noſtrarũ hoc prætermiſſo, illud ſolicitè curant, quæ publicanis quæſtoribus atque uillicis curanda ſunt, de his quotidie cogitant & peruigilant. Hoc non fruſtra deploro, ſed ut harum rerũ mutatio quædam in me/
Mat. 25. lius fiat, ut & nos qui grauem hanc ſeruitutem pa/timur, miſericordiam conſequamur, & uos fructus & theſauros eccleſiæ præparetis. Si aũt ita facere
In ſacerdo/tes negocia tores. non uultis: ecce ante oculos ueſtros pauperes ſunt, ex quibus quotquot potuerimus alere non negligi/mus: quos uerò non poßumus uobis dimittemus, quos alite oro diligẽter, ne in terribili die iudicij illa uerba quæ aduerſus immiſericordes dicentur, audiatis: Fameſcentem me uidiſtis, & non aluiſtis. Hæc certè inhumanitas nos quoq; uobiſcum deriſibiles facit, oratiõibus enĩ atq; prædicatiõe, cæteroq; cultu eccleſiæ prætermiſſo, alij uini, alij frumentorũ uẽditoribus, alij cauponibus per totã uitam colluctantur, unde iurgia, contentiones, conuitia opprobria quotidie oriuntur, & unicuiq; ſacerdotum ſecularibus idonea negocijs impoſita nomina ſunt: oportet igitur in talia hæc mutari, & inde preſbyteros nominari. Vnde Apoſtoli leges ſanciebant? à nutri/tione

tione uidelicet inopum, ab eorum qui lædebantur protectione, à diligenti erga peregrinos cura, à patrocinio eorum qui opprimuntur, in orbos parentibus cura, à protegendis uiduis, à defendendis uirginibus. Hæc officia loco uillarum, et domorum curæ presbyteris distribuere decet. Hæc ornamenta ecclesiæ sunt, isti conuenientes thesauri, qui & uobis faciliorem uitam, & nobis fructuosiorem præbere possunt, imò uerò nobis nõ paruam quoq; afferent utilitatem. Gratia enim Dei centũ milia hominum huc conuenire opinor, quorũ singuli si unũ panem quotidie paupertati offerrent, oẽs certè pauperes abundarẽt, si unũ unusquisq; obolum solum modo nemo penitus indigeret, & nõ adeò uillis & agris attenti essemus, nec tot iurgia & conuicia quotidie pateremur. Illud enim Euangeliũ: Vade ac uende uniuersa quæ habes, & da pauperibus, & ueni ac sequere me, oportunè nunc ad ecclesiæ præsides, propter latas ecclesiarum possessiones, & merito dici potest. Non enim sequi Christum aliter possumus, nisi omnis secularis curæ simus expertes. Nunc uerò prob dolor uindemiæ ac messi sacerdotes Dei, & uenditioni ac emptioni fructuum assi-

Officia apostolorũ.

Ornamẽta ecclesiæ.

Paruo oẽs pauperes alere possumus.

Mat. 19.

ſtunt: & illi quidem, qui figuræ ac umbræ cultum habebant, quamuis corporalior eis adminiſtratio eßet commiſſa, omnium tamen harum rerum erant immunes: nos uerò qui ad penetralia cœlorum uocamur, quiq; ad uera ſancta ſanctorum ingredimur, mercatorum rurſus & cauponũ curas ſuſcipimus. Vnde & magna ſcripturarum oritur negligentia, ingens in orando ſegnities, & cæterorũ omniũ cõtemptus. Nõ enim poßibile homini eſt, ſufficienter ſtudio atq; opera in utramq; diſtendi &c.

Vnde ſcripturarũ negligẽtia oritur.

Omnia quæ præcipiſti nobis faciemus, & quocunq; miſeris ibimus. Si cut obediuimus in cunctis Moyſi: ita obediemus & tibi, tantum ſit dominus Deus tecum ſicut fuit Moyſe & cætera. Hodie incipam exaltare te coram Iſraël, ut ſicut cum Moyſe fui, ita & tecum ſum.

Ioſue. 1.

Quoniã terra in qua introiſtis poſſidere hæreditatem eius, terra pollu/ta eſt coinquinationibus alienigena/rum terræ, & immundiciæ illorũ repleuerunt eam totam immundicia ſua. Et nunc filias ueſtras nõ coniun getis

3: Eſd. 8.

getis filijs eorum, & filias eorum nõ accipietis filijs uestris, et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore. Nos peccauimus in Dominũ quod collocauimus nobis in matrimoniũ mulieres alienigenas ex gentibus terræ &c.

Et exurgens Esdras dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes uobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israël. Et nũc date confessionẽ & magnificentiam domino Deo patrum nostrum, & perficite uoluntatem ipsius, & discedite à gentibus terrę, & ab uxoribus alienigenis. Et clamauit omnis multitudo, & dixerunt uoce magna. Sicut dixisti faciemus. 3. Esd. 9.

De pugna totius Israël pro scelere contra tribũ Beniamin, quæ nõ nisi magna sanguinis effusione succubuit Iudic. 2.

CHRY. TO. III. HO. XV. IN Epist. 1 ad Timoth. ex Cap. 5.

Presbyteri q̃ bene præsunt, duplici

honore digni habeãtur, maximè qui laborant in uerbo & doctrina.

Dicit enim scriptura: Boui trituranti os non infrenabis, & dignus est operarius mercede sua. Honorem hoc in loco obsequium dicit, & necessariarum rerum largitionem. Nam quod sequitur: Non infrenabis os boui trituranti: & dignus est operarius mercede sua hoc signat. Itaq; & cũ honore uiduas ali præcipit, ad necessarium uictum referatur, ut his quæ ueræ uiduæ sunt, ministrare sufficiat, & rursus. Honora uiduas ueras, hoc est, in paupertate constituas: quanto enim pauperior est, tanto magis uidua: ponit testimonium legis, apponit & Christi amboq; sibi omnino consentiunt. Nam lex ait: Non infrenabis os boui trituranti. Vides quomodo uult laborare doctorem? Non sanè est labor alius illi conferendus, addit & Christi testimonium: Dignus est enim (inquit) mercenarius mercede sua. Non ergo solam intueamur mercedem, uerum & modo præceptum audiamus. Dignus, inquit, est mercenarius mercede sua. Itaq; si quis delicatus, aut remissus fuerit dignus profecto non est. Nisi quis fuerit bos triturans, & contra gelu & spinas iugum sustinens traxerit, neq; ante discesserit, dignus non est. Oportet

Deut. 25. 1. Cori. 9.

Paupertas in uidua laudatur.

tet ergo doctoribus neceßarium uictum aſſatim mi/ uiſtrari, ne deficiant, neq; ſoluantur, neq; minimis occupati, magnis ſeipſos atq; alios priuent, ut ſpiri talia operentur, nullam ſecularium habentes ratio/ nẽ. Huiuſmodi Leuitæ erant, qui nullũ ſecularium rerum habebant curam, quemadmodum laici: ipſis quippe Leuitarum erat cura permißa, & lege illis conſtituti fuerant redditus, decimæ, aurum, primi/ tiæ, uota, & alia plurima: uerum illis lege iſta me/ rito permittebantur, præſentia tantum & terre/ na quærentibus. Ergo Eccleſiæ præſules ardentes dixerim, nil præter uictum & ueſtitum, habere oportere, ne ad iſta trahantur deſiderio. Quid eſt autem duplici honore? putamus dictum duplici, quod ad uiduas, & miniſtros extenditur: an dupli ci pro eo poſitum, quod eſt magno? Non ergo in/ ſpiciamus tantum, quod eos duplici honore di/ gnos dixit: ſed quod addidit multo magis atten/ damus, qui bene præſunt. Quid eſt autem bene præeße? audi dicentem Chriſtum: Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ouibus. Bene igitur præ/ eße, hoc eſt nulli parcere illorum regiminis gra/ tia. Maximè (inquit) qui laborant in uerbo & doctrina. Vbi modo ſunt, qui dicunt ſermone

Doctor niſi laboraucrit indignus eſt.

Epiſcopi et paſtores eccleſiæ pre ter uictũ et ueſtitũ nil poßideant.

Prælatura ſacerdotum quæ ſit.

ac doctrina opus non esse? quandoquidem tanto stu
2. Tim. 4. dio Timotheũ Paulus admonet, dicens: Ista medita
re, in his esto. Et iterũ: Vaca lectioni, consolationi:
hoc enim faciens, & teipsum saluum facies, & eos
qui te audiunt. Et hos omnium maximè iubet ho-
norari, causamq; addit dicens: multũ enim laborem
Vita sacer- sustinent. Quàm uerò id iustè. Cum enim alius non
dotũ quoti uigilet, neq; curis maceretur, sed paßim securus, et
diana. quietus in quotidianis fabulis, & conceßibus sit:
hic aũt concidatur sollicitudine, et meditationi per-
petuo insistat, idq; maximè si exterioris disciplinæ
sit rudis, quis nõ uideat, quanto sit cæteris in bono
Vnde rui- re præferendus? quippe qui seipsum tot laboribus,
na eccleſia- & ærumnis exposuit. Est enim linguis innumeris
sticæ disci- proposítus, ad lacerandũ, alius culpat, alius laudat,
plinæ. alius detrahit, alius memoriã, alius compositionem
in ius trahit, magna illi constantia ad ista tolerandã
opus est. Multũ enim omnino ad Ecclesiæ ædifica-
tionem confert, si præsules doctrinæ gratia pol-
leant, quæ nisi adsit, plurima ecclesiasticæ di
sciplinæ peribunt &c.

Omnes

OMNES CHRISTIANI SACERDOtes sunt, Reges, & Prophetæ.

Mea est enim omnis terra, & uos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Exod. 19.

Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen suum. 1. Pet. 2.

Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo Apoca. 1.

AVGVST. LIB. DE VITA Christi. Cap. 2

Christum unctum interpretari, sapientium & fidelium nullus ignorat. Vnctos uerò non nisi sanctos uiros, & satis Deo dignos semper fuisse manifestum est: nec alios quàm prophetas, aut sacerdotes, aut reges. Et tam magnum fuit ipsius unctionis mysterium

rium ut in iudaico populo, non omnes illud, sed satis pauci de plurimis mererentur accipere, & hoc usq; aduentum Domini nostri Iesu Christi, quem Deus oleo lætitiæ, id est, spiritu sancto præ cæteris consortibus suis unxit. Ex quo tempore credentes illi, & baptismatis illius sanctificatione purgati, non aliqui sicut sub lege prius fuerant, sed omnes in prophetis & sacerdotibus unguntur & regibus. Cuius unctionis quales esse debemus admonemur exemplo, ut in qbus tã sancta est unctio, sit nõ mmus cõuersatio. Ex sacramẽto enĩ unctiõis huius et Christi et Christianorũ omniũ, id est, in Christo credentiũ uocabulũ descendit, & nomẽ. Q d' nomẽ ille frustra sortitur, qui Christum minimè imitatur.

Oẽs fideles in sacerdotes unguntur et reges

ORIG. SVPER. LEVI. HO. 9. Cap. 16

Oẽs enim quicũq; unguento sacri chrismatis delibuti sunt sacerdotes effecti sunt, sicut & Petrus ad omnẽ dicit ecclesiã: Vos aũt genus electũ regale sacerdotiũ, gens sancta. Estis ergo genus sacerdotale & ideo accedetis ad sancta. Sed & unusquisq; habet in se holocaustũ suũ, & holocausti sui ipse succendit altare, ut semper ardeat. Ego si renunciem omnibus quæ possideo, et tollã crucẽ meã, et sequar

Christũ

Christū, holocaustū obtuli ad altare Dei: aut si tra
didero corpus meū ut ardeā, habēs charitatē, et glo
riā martyrij cōsequar, holocaustū meipsum obtuli
ad altare Dei. Si diligā fratres meos, ita ut animam
meā ponā pro fratribus meis, si pro iustitia, pro ue/
ritate usq; ad mortē certauero, holocaustum obtuli
ad altare dei. Si membra mea ab omni cōcupiscen/
tia carnis mortificauero, si mundus mihi crucifixus
sit, & ego mundo holocaustū obtuli ad altare Dei
& ipse meæ hostiæ sacerdos efficior.

CHRYSO. IN OPERE IM/ perfecto. Cap. 7.

Attendite uobis à falsis prophetis.

Scriptum est: Omnis lex & prophetæ usq; ad Ioannem. Non quia futuri nō erant post Ioannem: fuerunt enim Agabus & Sylas, & multi. Sed quia prophetia de Christo nō erat futura post eum: ergo prophetia quidem cessauit. Prophetæ autem & fuerunt & sunt, sed non qui prophetarent de Christo, sed qui interpretarentur ea quæ de Chri/sto ab antiquis fuerunt prophetata, id est, docto/res ecclesiarum. Sed & omnes Christiani prophe/tæ

Matt. 7.

Prophetæ in nouo ta/stamēto qui sunt.

tæ dicuntur, qui in regnum, & sacerdotium, & in prophetiam unguntur. Nec enim quis potest propheticos interpretari sensus, nisi habeat spiritũ prophetiæ. Hæc autẽ diximus ut ostendamus, quia prophetæ de quibus loquitur, doctores dicuntur. Sciens ergo Dominus futuros esse falsos doctores hæresum diuersarũ contra ueros doctores, qui scripturas Propheticas & Apostolicas peruersa interpretatione confunderent. Ideò per Apostolos suos omnium ecclesiarum doctores admonet, dicens: Attendite uobis à falsis prophetis &c.

ORIGE. SVPER IVDICVM
Homilia. 6.

Opera ueri regis.

Ideò quia uos reges estis, meritò rex noster Christus dominus rex dicitur regum, & Dominus dominantiũ. Sed sicut exultastis de nobilitatis uestræ titulo, ita discere debetis quid agendo unusquisq; uestrum fiat rex. Quod uobis ita breuiter diffiniam. Regem te omnium esse facit, si regnet Christus in te. Rex namq; à regendo dictus est. Si ergo in te regnet animus, & corpus obtemperet, si concupiscentias carnis sub iugum imperij tui mittas, si uitiorum Gentes sobrietatis tuæ frenis arctioribus pre-

eremas, merito rex diceris, qui te rectè regere noueris &c.

CYRRILLVS IN LEVITICVM.

Libro. 13.

Testamentum (inquit) æternum erit Aaron, & filijs eius, et manducabũt ea in loco sancto. Aaron et filij eius, genus est electum, genus sacerdotale, quibus hæc portio sanctorum donatur à Deo: quod sumus omnes, qui credimus in Christum. Locum autem sanctorum, ego in terris non requiro positum, sed in corde. Locus enim dicitur sanctus, rationalis anima &c.

Locus sanctorũ in anima est.

CYRIL. IN IOAN. CAP. IX.

Lib. 6. Cap. 20.

Et tu doces nos? Solet enim maiorũ consuetudo à minoribus aliquid discere dedignari: quod nimirũ ex latente morbo superbiæ proficiscitur, quo sibi animus falsam scientiæ opinionẽ assscribit et erubescit ab eis qui inferiore gradu uitæ aut dignitate sunt cõstituti quippiam percipere, ne ignorasse uideatur id ipsum, aut minor illo in doctrina appareat à quo discit, cũ cupit omnibus supereminere. Sed si animus noster uera esset humilitate munitus, non erubesceret & iam à quouis puerulo quicquàm quod ignoraret

raret addiſcere. A quocunq; enim percipi poteſt ue ritas, amplectenda eſt & capeſſenda &c.

BEDA IN EPIST. PETRI. I Cap. 2.

Sacerdotium ſanctum.

Quo manifeſtiſſimè nos hortatur ut ſacerdotium ſanctum ipſi exiſtentes ſuperædificemur ſuper fundamentum Chriſti. Omnem ergo eccleſiam ſacerdotium ſanctum appellat, quod ſola domus Aaron in lege nomen & officium habuit. Qui nimirum oẽs ſummi ſacerdotis membra ſumus, cuncti oleo lætitiæ ſignamur, uniuerſis congruit quod ſubdidit: Offerte ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. Spirituales aũt hoſtias opera noſtra, eleemoſynas, & preces dicit ad diſtinctionem carnalium in lege uictimarum. Quod autem in concluſione dicit: per Ieſum Chriſtum, ad cuncta quæ præmiſerat pertinet, quia per ipſius gratiam & ſuperædificamur in illo per architectos ſapientes, hoc eſt, miniſtros noui teſtamenti, & domus ſpirituales efficimur per ſpiritum eius contra pluuias, uentos, fulmina tentationum muniti. Et ſacerdotio ſancto participare, & boni aliquid acceptabili Deo gerere, non niſi per ipſum ualemus. Sicut enim

Eccleſia oĩs eſt ſacerdotium ſanctum.

enim palmites non poßunt ferre fructum à ſemetip Ioan. 15.
ſis niſi permanſerint in uite, ſic nec uos (inquit) ni
ſi in me manſeritis.

IDEM IN APOCALYPSIM
Lib. 1 Cap. 1.

Et fecit nos regnum & ſacerdotes Deo & patri
ſuo. Quia rex regum et ſacerdos cœleſtis ſe offeren Omnia mẽ
do pro nobis nos ſuo corpori adunauit: nemo ſan/ bra Chriſti
ctorum eſt, qui ſpiritualiter ſacerdotij officio careat ſacerdotes
cum ſit membrum æterni ſacerdotis. ſunt.

IDEM IN EODEM LI/
bro Cap. 20.

Sed erunt ſancti Dei & Chriſti. Alia æditio habet
Sacerdotes Dei & Chriſti. Non autem de ſolis epi/
ſcopis & preſbyteris dictum eſt, qui proprie uocan
tur in eccleſia ſacerdotes: ſed ſicut omnes Chriſti
dicimur propter myſticum chariſma, ſic omnes ſa/ 1. Pet. 2.
cerdotes, quoniam membra ſumus unius ſacerdotis
De quibus apoſtolus Petrus, plebs inquit, ſancta re
gale ſacerdotium &c.

Etenim cum deberetis magiſtri eſſe Hebr. 5.
propter tempus, rurſum indigetis ut
uos doceamini quę ſunt elementa ex/
ordij ſermonum Dei.

Hie

HIER. TO. VI. IN MA/
lachiam. Cap. 1.

Ad uos ô ſacerdotes qui deſpicitis nomen meum.

Corripit ſermo diuinus epiſcopos atq; preſbyte/ros & diaconos negligentes, ſiue quoniam genus ſacerdotale & regale ſumus, omnes qui baptizati in Chriſto, Chriſti cenſemur nomine, cur deſpiciũt nomen Dei: Et interrogantibus in quo deſpexerũt nomen eius, cauſas monſtrat offenſæ: Offertis, inquit, ſuper altare meum &c.

CYRILLVS IN IOANNEM
Cap. 20. lib. 12. Cap. 56.

Pollicitus eſt de cœlo cum apud patrem fuerit ſpiritũ mittere: qd' tempore Pentecoſtes effecit quando largiſſimè ſpiritum effudit ad omnes, qui fide atq; baptiſmo illum conſequi ſtudent. Tunc enim illud Propheticũ adimplebatur: Quia effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.

Num. 11. Cumq; prophetarent in caſtris Heldad et Medad, cucurrit puer et nũcíauit Moyſi dicens. Heldad & Medad prophetant in caſtris. Statim Ioſuæ filius. Nun miniſter Moyſi, & electus è plu

à pluribus ait: Domine mi Moyſes prohibe eos. At ille, q̃d inquit æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum?

Prophetæ autẽ duo aut tres dicant, & cæteri dijudicent. Quod ſi alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat. Poteſtis em̃ omnes per ſingulos prophetare, ut omnes diſcant, & omnes exhortentur. 1. Cor. 14.

Verbum Dei non eſt alligatum. 2. Tim. 2.

EVSEBIVS CAESARIENSIS

Eccle. Hiſto. Lib. 6. Cap. 15.

Quod aũt addidiſti in literis tuis, quia nunquam audicum, aut aliquando factum ſit, ut præſentibus epiſcopis laici diſputent. Neſcio quam ob cauſam tam apertum mendacium aſſerere uolueris, cum conſuetudo hæc ſit, ut ſicubi inueniantur qui poſſint fratres inſtruere in eccleſia, et conſolari populũ, ad tranſtandũ ſemper à ſanctis epiſcopis inuitentur, ſicuti Euelpius à fratre noſtro Neone apud Larandos, & Paulinus à Celſo apud Iconium, & apud Synnadã Theodorus ab Attico. Nõ autem dubium eſt, quod

Epiſtola Alexandri Hieroſo. ad Demetriũ Alexandrinum.

& alij plurimi in alijs locis, si qui sint, qui possint opus Dei in uerbo & doctrina cõpetenter explere ad hoc ipsum à sanctis episcopis inuitentur &c.

IDEM LIB. VII. CAP. VI

Vox ad Dionysium Alc. cœlitus audita de libris hæreticorum.

Ego (inquit) & tractatus hæreticorũ lego, & traditiones eorũ perscrutor, etiam si uidear ad horam uerbis eorũ pollui. Sed multũ mihi confert hoc ipsum qd' ex ipsorũ uerbis arguere eos possum. Denicq; cum aliquis ex fratribus & compresbyteris prohiberet me, ne hæretica lectione tanquàm cœni alicuius fetore polluerer, uisio mihi quædã à Deo ostenditur quæ me confirmaret, & sermo ad me factus est, hæc mihi euidenter proloquens. Lege omnia quæcunq; in manus tuas uenerint, quia probare singula quæq; & discernere potes, quandoquidem ex initio hæc tibi causa fuit credendi. Amplexus sum uisionẽ, quia & Apostolicæ sententiæ cõcordabat, dicẽti: Omnia legite, quæ bona sunt tenete.

Visiones quãdo à nobis credendæ.

IN HISTORIA TRIPARTITA

Libro. 2. Cap. 3.

Socrates.

Cum plurimi disputationis delectatione traherentur, unus quidã cõfessoribus laicis simplicẽ habens sensum Dialecticis obuiabat, dicens: Audite igitur Christus

Christus & Apostoli nõ nobis artẽ dialecticã tradi-
derũt, uanãq; uerborũ fallaciã, sed purã scientiã fi-
de et bonis operibus obseruãdã. Hæc dicente iuuene
et animo sene præsentes qdem mirati sunt, dictũq;
probauerũt. Dialectici uerò satisfactiõe susceptа ces-
sarũt, rationẽ uidelicet simplicẽ ucritatis audientes

SOZOMENVS

Fertur enim et aliud, dum quidam eorum magni-
ficentiam sermonum extolleretur, & illuderet sa-
cerdotibus, non pertulit eius fastum quidam senex
simplex, & innocens ac probatißimus confessо-
rum, sed acceßit aduersus eum proferre sermonem.
Hoc itaq; factum petulantibus quidem, & simpli-
cem scientibus confessorum risum mouit, maturio-
ribus uerò formidinem, prouidentibus, ne à uiro
uerbis artificẽ deduceretur ad risum, ueruntamen
cedentibus, ut quod uellet ediceret: resistere namq;
ei cum talis esset, nimium uerebantur. In nomine
(inquit) Iesu Christi ô philosophe, audi dogmata
ueritatis: Vnus est Deus cœli & terræ omniumq;
uisibiliũ & inuisibilũ creator, qui hæc omnia uerbi
sui uirtute fecit, & spiritus sui sanctitate firmauit.
Hoc itaq; uerbũ quod nos (inquit) filium Dei nomi
uamus, habita misericordia sup homines, ab erro-

Disputatio simplicis senis laici.

re eos & ferali religione liberauit, passus ex mulie re nasci, & cum hominibus conuersari, et mori pro eis, ueniet q; denuo iudicaturus singulorum uitam. Hæc ita se habere sine perscrutatione credimus. Noli igitur maniter laborare, quærens destruere ea quæ fide percepimus. Noli inuestigare modum quo fieri hæc, aut non fieri potuerint. Si enim credis cõsulenti mihi, ad ista respõde. Obstupefactus uerò philosophus, credo inquit. Tunc gratias pro deuictione persoluens, eadem quæ senior æque sectatus est, & prioribus consectatoribus unanimes sibimet essent persuadebat, nõ improuidè mutatum se iurans, sed ineffabili quadam uirtute ad Christianitatem protinus inuitatum.

Fides nostra simplex ac sufficiẽs describitur

Non obliuiscaris uerborum quę uiderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos, die quo stetisti coram domino Deo tuo in Oreb, quãdo Dominus loquutus est mihi dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos & discant timere me omni tempore qui uiuent in terra, doceantq; filios suos &c.

Deute. 4.

Eruntq;

Eruntq; uerba mea hæc quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo: & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atq; cõsurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, scribesq; ea in limine et ostijs domus tuæ &c. Deute. 6. Deut. 11.

Et erit post hæc, effundã spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filij uestri & filiæ uestræ. Senes uestri somnia somniabunt, & iuuenes uestri uisiones uidebũt. Sed et super seruos meos et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. Ioel. 2.

Tunc loquuti sunt timentes Deum unusquisq; cum proximo suo. Et attendit Dominus & audiuit, & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominũ, & cogitantibus nomen eius &c. Et conuertimini, & uidebitis quid sit inter iustum & impium &c. Mala. 3.

Eccle. 24. Adhuc doctrinã quasi prophetiam effundam, & relinquam illam quærentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum usq; in æuum sanctum.

CHRYS. IN GENE. HO. VII.

Laici uerbũ dei nõ sõ dinc esse: & non solum auditores nostrorum esse lum audire dictorum, sed & alijs doctrinam nostram afferre, sed et docere piscariq; errantes, ut in uiam redeant ueritatis, sire debent.

Volo enim & precor, omnes uos in doctorum ordine esse: & non solum auditores nostrorum esse, sed & alijs doctrinam nostram afferre, sicut et Paulus (inquit): Vnus alterum ædificet &c. Cum timore & tremore salutem uestram operemini. Sic Deus nostram multitudinem augebit, & uos uberius superna fruemini gratia, magnã membrorum uestrorum curam habentes. Neq; enim Deus uult, ut Christianus seipso tantum contentus sit, sed ut & alios ædificet, & non per doctrinam solum, sed & per uitã & conuersationem. Neq; sic nos inducit in ueritatis uiam, ut in uitæ curã. Nam neq; tam considerantur ea quæ à nobis dicuntur, quàm quæ à nobis aguntur. Et ut scias rem ita se habere, licet infinitis tantum philosophemur uerbis, & de patientia disseramus, & cum tempus fuerit, eam operibus non demonstremus, non tantum proderunt

proderunt uerba, quantũ nocebunt opera. Sim ante & post uerba, operum ſpecimen exhibuerimus, digni habebimur, qui admoneamus alios eorum, quæ per opera adimplemus: quia & Chriſtus illos beatos dixit, inquiens: Beatus qui fecerit, & docuerit. Vide quod opus præpoſuerit, & poſtea doctrinam. Atq; adeò præcedente opere, etiam ſi non ſequatur doctrina, ſufficiunt opera ipſa luce clarius ad docẽdum eos, qui in nos reſpiciunt. Hoc igitur omnibus modis conſideremus, ut prius operibus doceamus, & poſtea ſermonibus, ut ne & nos audiamus à beato Paulo. Tu qui doces alium, teipſum non doces? Et cum uolumus admonere alium, ut aliquod ex his quæ neceßaria agat honeſtè prius ſtudeamus, et nos hoc ipſum agere, quo nobis et maior ſit loquẽdi fiducia, & omnis noſtra cura ſit in animarum ſalute &c.

Opere & uerbo ſimul docere debemus.

IDEM CHRYSO. IN GENE. Homelia. 9.

Fortè prolixius quàm oportebat ſermonem produximus, uerum hoc nõ abſq; ratione, neq; temere factum eſt: ſed ut abſentes ex uobis diſcant, quantum ſibimetipſis damni fecerint ob corporalem cibũ ſemetipſos à ſpirituali cibo ſubducentes. Cæterũ

ne ualde contriſtentur, fraterna eos beneuolentiq proſequamini, recenſentes eis quæ à nobis dictq ſunt. Hoc enim germanæ charitatis argumentum.

Aliũ docẽs ſeipſum inſtruit.

Nam ſi inter magna charitatis indicia habent, qui ita de ſenſibilibus edulijs hoc faciunt, multo magis qui in ſpiritualibus hoc agunt, magnum noſtrum præconium celebrant, reditq; ad nos quicquid eſt utilitatis. Nam cuius ſtudiũ eſt docere proximum, is non tantũ illi benefacit, quantũ ſibijpſi magnam mercedem parat, dum duplicem percipit mercedẽ retributionemq; à Deo maiorem aſſequitur. Denicq; is qui fratrem docere tentat dum illi commemorat, & dicta ſecum repetit, & melius tenet. Igitur cogitantes tantum lucrum ueſtrum ne inuideatis fratribus ueſtris, ſed à uobis diſcant, quæ nunc à nobis dicuntur. Vt autem plenius doceantur ducite eos ad nos, perſuadentes eis, quod nihil obeſt ſpiri-

Eadem habet eodẽ lib Hom. 22.

tuali mẽſæ, ſi præcedat corporalis cibi ſumptio, ſed haberi debet omne tempus ſpirituali ſermoni idoneum. Hæc ſi rectè tenemus, poterimus & domi uerſantes, & poſt conuiuium acceptis in manus diuinis libris, utilitatem inde capere, & ſpiritualem cibum animæ præbere. Nam ſicut corpus indiget ſenſibili cibo, ita & anima quotidiana ſpiritualium ciborum

ciborum refocillatione, ut roborata aduersus carnis insultus, & continuum bellum, quo urgemur, resistere posit. Et periculum est ne in seruitutem redigatur anima, si uel parum desides esse uoluerimus. Psalm. 1. Proinde propheta Dauid beatum illum dixit, qui in lege Domini meditatur die ac nocte. Et beatus Moyses Iudaici populi doctor dixit: Cum comederis & biberis, & satiatus fueris, memor esto domini Dei tui. Vide, quomodo & tunc potissimũ congruit, post sumptum corporalem cibum, spirituale conuiuium proponi, ut non post societatem cibi corporalis, anima torpere, et deses fieri incipiens, pernicie aliquam sentiat, & locum det diaboli machinationibus, qui nullo non tempore obseruat, num ferire commodè queat. Et iterum alio loco dicebat idem ille propheta: In lecto cubantes & exurgentes, mementote domini Dei uestri. Vidisti quod nunquam uos deceat hanc memoriam ex animis uestris excludere, sed continenter in conscientia habere, ac in perpetuo certamine uiuere, nullas q; unquam admittere inducias, imò ut bene sciẽtes, quantus sit furor inimici nostri erga nos, sobrios esse, uigilare, & omnes eius insidias impedire, & nunquam spiritualem negligere alimoniam. Hæc nostra Deut. 6. Cibo corporali sumpto spiritualẽ quærere debemus/

ſalus eſt, hæ ſpirituales diuitiæ, hæc ſecuritas, ſi ſie nos ipſos quotidie munimus, & per lectionem, & per auditum, & per ſpirituale uerbum &c.

CHRYS. IN MAT. CA. XXIII Homelia. 50.

Multi ſunt ſacerdotes nomine, pauci re.

Quid ergo dicit de ſacerdotibus? Super cathedrã Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, id eſt, multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo ſedetis ſuper eam: quia cathedra non facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram: non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum. Non omnis ſacerdos ſanctus eſt, ſed omnis ſanctus ſacerdos. Qui bene ſederit ſuper cathedram, honorem accipit ab illa: qui malè ſederit, iniuriam facit cathedræ. Ideoq; malus ſacerdos, de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim ſedens, ſiquidem bene uixeris, et bene docueris, omnium iudex es: ſi aũt bene docueris, & malè uixeris, tui ſolius condemnator es &c.

Prou. 12. Mœror in corde uiri humiliabit illum & ſermone bono lætificabitur.

Eccle. 6. Filiá á iuuentute tua excipe doctrinam & uſq; ad canos inuenies ſapientiam. Quaſi is qui arat et qui ſeminat

acce/

accede ad eam, & ſuſtine bonos fructus illius &c.

IOAN. CHRYS. TO. VI IN Gene. Ho. 28. Cap. 9.

Vidiſti quomodo quacunq; calamitate humanam naturam premente, & conueniens ex ſcripturis antidotum accipere liceat, & omnis uitæ huius repellatur cura, neq; ab ullo quod accidit, grauemur? Propterea obſecro, ut ſubinde huc ueniatis, & diuinæ ſcripturæ lectionem diligenter auſcultetis, nõ ſolum cum huc uenitis, ſed & domi diuina Biblia in manus ſumite, & utilitatem in eis poſitam magno ſtudio ſuſcipite. Inde enim multum lucri naſcitur. Primum quidẽ ut lectione lingua reformetur, deinde anima pennas aſſumit, & eleuatur, iubareq; ſolis iuſtitiæ illuſtratur, perq; tempus illud ab immundarum cogitationum illecebris liberatur multa quiete ac tranquillitate fruens. Inſuper qd' ad augendas uires corpori ſenſibilis ille cibus facit, id animæ lectio præſtat &c.

Domi etiã laici Biblia diuina legant.

CHRYS. TO. I. HOM. I. in Matth.

Quoniam in duobus mandatis tota lex pendet et Prophetæ, id eſt, in Dei & proximi charitate, tum

tam iubendo: Quæcunq; uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis. Hæc est enim lex & Prophetæ. Quæ certè & seruo rustico, & uiduæ, & puero, & erudito, & satis rudi facilia ad intelligendum sunt, & prorsus expositæ. Tales quippe sunt sententiæ ueritatis, idq; exitus rerum ipse testatur. Siquidem omnes ferè quæ sunt agenda didicerunt, nec didicerunt modo, uerumetiam quæ didicerant, afficere curarunt. Et non in urbibus solum, atq; plateis, sed in ipsis quoq; uerticibus montium. Etenim ibi maximè euangelicã uideas florere philosophiam, & angelorum choros in humano corpore refulgere, cõuersationemq; omnino cœlestẽ in terris micare. Nobis siquidem piscatores discipli-
nam scripsere uiuendi, non à puero eligi aliquos ad discendum iubentes, ut Philosophis moris est: neq; certum numerum annorũ præfinientes ad consummanda studia uirtutum, sed cunctis generaliter ætatibus differentes. Illud enim puerorũ ludus est, hoc ueritas rerum. Locũ quoq; disciplinæ huic certum dederunt, cœlum profecto, & informatorem eius Deum proculdubio esse docuerunt. Qui etiam leges, quibus utimur, dedit quales & oportuit. Doctores uerò istius disciplinæ ac principes publi-

Præcepta diuina intellectu omnibus facilia.

Piscatores nobis regulã uiuendi scripsere.

cani

cani ſunt et piſcatores, pelliumq; ſutores: non quia exigua ætate uixerint, ſed qui adhuc uiuant, in æternumq; permaneant. Et idcirco defuncti quoq; multum ualent prodeſſe diſcipulis: Huic itaq; diſciplinæ non cum hominibus bellum eſt, ſed aduerſus ſæuiſſimos dæmones, contraq; incorporeas poteſtates. Propter quod et rex talis exercitus nullus eſt hominum, nullus eſt angelorum, ſed ipſe procul dubio Deus. Arma quoq; iſtorum militum naturam ipſius belli conſequenter imitantur. Non enim ex ferro parantur ac pellibus, ſed ex ueritate, fide atq; iuſtitia, cæteriſq; uirtutibus. Doctrina Apoſtolorũ æterna.

Poſt hæc legit omnia uerba benedictionis & maledictionis, & cuncta quę ſcripta fuerãt in legis uolumine Nihil ex his quæ Moyſes iuſſerat reliquit intactum: ſed uniuerſa replicauit corã oĩ multitudine Iſraël, mulieribus ac paruulis & aduenis qui inter eos morabantur. Ioſue. 8.

CHRYSOST. TO. II. IN IOANnem. Hom. 2. Ex cap. 1.

Quocirca ſuperflua hac admonitione omiſſa, illud uos admonendos hortandosq; cenſco perneceſſariũ

ſariũ, ut quo nunc eſtis animo perſeueratis, neq; in hoc tantum conſeßu, ſed domi quoq; uir cum uxore, pater cum filio inuicem de his frequenter loquantur, & ultro citroq; ſuam & ferant, & inquirant ſententiam, uelintq; probatiſſimam hanc & pulcherrimam inducere cõſuetudinem. Nec mihi quiſpiam dicat, pueros in hoc occupari non oportere. Non enim tantum opus eſt, ut his uacent admonitionibus, uerumetiam ſolis, imbecillitatis: tamen noſtræ gratia hoc non dicimus, neq; eos à ſecularibus, & terrenis rebus, quemadmodum neq; uos à ciuilibus negocijs, abducimus. Atqui è ſeptem his diebus unum ad communis omniũ domini cultum, ſeruitiumq; collacandum merito arbitramur. Nónne ridiculum eſt, ut ſeruulos noſtros in noſtris ſemper negocijs occupatos uelimus: nos uerò nullum Deo exhibere ſeruitium: præſertim cum noſtra omnis ſeruitus nihil ei quicquam cõferat? Deus enim nulla re indiget, ſed ad noſtram redundat penitus utilitatem. Vos autem ad ſpectacula filijs adductis, neq; ad doctrinam, neq; ad ullam bonam frugem eos unquam hortamini. Verum ſi quid ſanctum, ſi quid ſpirituale comparandum, cogendumúe fuerit, inanem id appellatis ſolicitudinem. Nónne iram Dei inuo-

Vnus dies celebris ſit in ſeptima/na.

mc/

merito prouocatis, cum cæteris rebus & certo tempore, & diligenti cura adhibita, in diuinarum rerum doctrina pueros exerceri, molestum intempestiuumq; ducitis? Non sic, non sic inquam fratres dilectissimi. Hæc profecto ætas his maximè admonitionibus indiget, tenera est, et cito quæ ei instillatur, imbibit, & audita accipit, tanq̃ sigillo auditus ceræ, hoc est puerorũ animis impresso. Præterea & uita eius in auditu est, & in ipsis ferè annis, ut ad uel uirtutem, uel ad uitium facile possit deflectere. Si quis igitur eos ab ipsis incunabulis, & quasi uitiorum uestibulis, ad uiam uirtutis abstraheret, in habitu quodam, & natura recta uiuendi eos confirmaret: neq; sponte sua facilè in deteriora prolaberentur, cum eiusmodi à teneris assuetudo ad uirtutem eos alliceret. Hoc pacto & maiores diligentius obseruabunt, & reuerebuntur, & ciuilibus in rebus utiliores reperientur. Siquidem ab ineunte ætate seniorũ mores edocebuntur. Neq; enim fieri ut sic dicã, potest, qui his aures adhibet, hisq; se apostolicis admonitionibus prompto animo offeret, quin incredibile quoddam bonum, siue uir, siue mulier, siue iuuenis, huius mensæ participes consequatur.

Pueri sunt in sacris literis occupati.

Chry-

CRYSOSOT. TO. I. HO.

Ioan. 21. 73. Ex cap 25.

Et certè si maximè uis esse cum Christo, uoluntatem eius facias: uoluntas autem eius illa præcipua est, ut proximo conducere studeas. Vis ut & aliunde tibi hanc sententiam corroborẽ? Amas me Petre (inquit) pasce oues meas. Eum tertio ipsum interrogasset, hæc amoris argumentum esse confirmauit, quod non ad sacerdotes solummodo dictum est, uerumetiam ad singulos nostrum, quibus uel minimus quidẽ grex commissus esse uidetur, nec enim quia minimus est negligi debet. Pater namq; meus complacuit in ipsis. Habet unusquisq; nostrum ouẽ, ad pinguia eam pascua ducat. Cumq; à lectulo patersamiliâs se receperit, nihil aliud quærat, quàm ut ea faciat atq; dicat, quibus incrementa religionis domui uniuersæ adijciat. Mater autem familiâs domum quidem custodiat, sed multo magis procuret, quomodo quæ ad cœlos pertinent, uniuersa familia operetur. Nam si in rebus secularibus antequam domestica disponamus, quæ reipublicæ debentur per solui curamus, ne horum uectigalium causa in forum pertractari, ac cædi uituperemur, quanto magis inspiritualibus oportet quæ creatoris Dei et regis

Vnicuiq; de proximo cura cõ missa est.

regis omnium sunt, prius disponere, ne illò pertra/
hamur, ubi dentium stridor est. Has igitur amplecta
mur uirtutes, quæ nobis salutare, & proximo per/
utiles sunt.

CHRYSOSTOMVS TO. PRIMO. Homel. Secunda. Ex Cap. Math. primo.

Quis enim uestrum respondete quæso qui assisti/
tis, unum, si exigatur, Psalmum potest memoriter
ediscere, aut quamlibet diuinarum scripturarum al
teram portionem? Nullus omnino est, nec tamen so
lum istud est malum, sed quoniam ad spiritualia de/
sides ac remissi, ad diabolica, ignem ipsum ardore
superatis. Etenim si quis uos de theatralibus ali/
quid uoluerit interrogare canticis, & meretriceos
illos, fractosq; modulos audire, multos qui illa etiã
diligentissime didicerint, poterit inuenire, & qui
ea cum maxima etiam pronunciat uoluptate. Sed
horum criminum tandem illa defensiõ est. Non sum
(inquit) ego monachus, uxorem habeo, & filios
& curam domus. Hoc enim est, quòd omnia quasi
una quadam peste corrumpitis: quoniam lectionem
diuinarum scripturarum, utiq; ad solos putatis mo/
nachos pertinere, cum multo magis uobis quàm il-

Scripturæ diuinæ non ad solos monachos pertinet.

illis neceſsaria ſit. Qui enim uerſantur in medio, & uulnus ſuper uulnus quotidie accipiunt, ipſi Dei potius indigent medicamine.

DE HONO

RE ERGA SANCTOS

Eſai. 42. EGo Dominus, Hoc eſt nomẽ meũ. Gloriam meã alteri non dabo, et laudẽ meam ſculptilibus, quę prima fuerunt ecce uenerũt, noua quoq; ego annuncio antequã oriantur : audita uobis faciam Cantante Domino Canticum nouũ, laus eius ab extremis terræ.

Ante me non eſt formator Deus, et
Eſai. 43. poſt me non erit. Ego ſum &c.

Ego primus & ego nouiſſimus, &
Eſai. 44. abſq; me non eſt Deus. Quis ſimilis mei?

Venite

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Math. 11.

Afferte Domino gloriam & honorem: afferte Domino gloriã nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius. Psalm. 28.

Et fecerunt uitulũ in Oreb, et adorauerũt sculptile. Et mutauerunt gloriam suam, in similitudinem uituli comedentis fenum. Obliti sunt Deum qui saluauit eos. Psal 105.

Videte si factum est huiuscemodi, si mutauit gens deos suos, & certe ipsi non sunt dij. Populus uerò meus mutauit gloriam suam in idolum. Hier. 2.

Abijcite deos alienos qui in medio uestri sunt, & mundamini ac mutate uestimenta uestra. Surgite &c. Gene. 35.

Dominus Deus uester, Deus unus est. Deut. 6.

Hic est Deus noster & non estimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnẽ uiam disciplinæ, & tradi Baruch. 3.

dit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est.

Quia commutauerunt ueritatẽ dei in mendacium, et coluerunt & seruierũt creaturæ potius quã creatori qui est benedictus in secula, Amen. Roma. 1.

Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi honor & gloria in secula seculorum. Roma. 11.

AVGV. LIB. DE VERA RELIGIONE, Ca. ult.

Non diligamus uisibilia spectacula, ne ab ipsa ueritate aberrando & amando umbras, in tenebras proijciamur. Non sit nobis religio in phantasmatibus nostris. Melius est enim qualecunq; uerũ, quàm omne quicquid pro arbitrio fingi potest. Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum: quia si piè uixerint, non sic habentur, ut tales quærant honores: sed illum à nobis coli uolunt, quo illuminante, lætantur meriti sui nos esse conseruos. Honorandi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Nam idipsum actum est temporali dispensatione ad salutẽ nostrã, ut naturã humanam ipsam

Quis sit honor sanctorum.

ipſa Dei uirtus, & Dei ſapientia incommutabilis & conſubſtantialis, patri coæternus ſuſcipere dignaretur, per quam nos doceret id eße homini colendum, quòd ab omni creatura intellectuali, & rationali colendum eſt. Hoc etiam ipſos optimos angelos & excellentißima Dei miniſteria uelle credamus, ut unum cum ipſis colamus Deum, cuius contemplatione beati ſunt. Neq; enim & nos uidendo angelos beati ſumus, ſed uidendo ueritatem, qua etiam ipſos diligimus angelos, & his congratulamur. Quare honoramus eos charitate, nõ ſeruitute Nec eis templa conſtruimus. Nolunt enim ſe ſic honorari à nobis, quia noſipſos cum boni ſumus, templa ſummi Dei eße nouerunt. Rectè itaq; ſcribitur hominem ab angelis prohibitũ ne ſe adoraret, ſed unum Deum ſub quo ei eſſet & ille conſeruus.

Vnũ Deũ colere debemus.

Apo. 19.

HILAR. IN MAT. CANO. XXVII

Et quia prodire obuiam ſponſæ extinctis lampadibus non poßunt, deprecantur eas quæ prudentes erant ut oleum mutuent. Quibus reſponderũt, non poſſe ſe dare, quia nõ ſit fortè, quòd omnibus ſatis ſit, alienis ſcilicet operibus ac meritis neminem adiuuandum: quia unicuiq; lampadi ſuæ emere oleum ſit neceſſe.

Vnuſquiſq; onus ſuum portabit.

AVGVST. II. QVINQVAGE.

Psalm. 50. Versu.

Mons Dei &c.

Leuaui enim oculos meos in montes, unde ueniat auxilium mihi? nec tamen auxilium meum ab ipsis propriè montibus, sed auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram.

CHRY. IN OPERE IMPERFECTO super Matth. Cap. 32.

Dilatant enim philacteria sua &c. Dic sacerdos insipiens? Nónne quotidie Euangelium in ecclesia legitur, & auditur ab omnibus: cui ergo posita in auribus euangelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collum suspensa saluare? Deinde ubi est uirtus euangelij, in figuris literarũ, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis. Si in intellectu, ergo melius in corde posita sunt quàm circa collum suspensa. Alij autem qui sanctiores se ostendere uolunt, partem fimbriæ aut capillorũ alligant & suspendũt. O impietas, maiorẽ sanctitatẽ in suis uestimentis ostendere uolentes, quàm in corpore Christi, ut qui corpus eius manducans sanatus non fuerit, fimbriæ eius sanctitate saluetur, ut desperans de misericordia Dei, confidat in uestimento

In creatu/ ris nulla sit nobis fidu/ cia.

Acto. 29.

mento hominis. Et quid? Paulus non dabat ſudaria ſua, & ſemicincta ſua, ut ſaluarentur infirmi? Etiã antequam Dei notitia in hominibus eſſet, ratio erat ut per ſanctitatem hominum, Dei potentia cognoſceretur, nunc autem infamia eſt. Nam poſtquàm dei potentiam cognouimus quid neceſſarium eſt, ut hominum potentiam cognoſcamus. Nam qui neceſſarium non habet ut Deum oſtendat per ſuam ſanctitatem, & qui hoc facit ſine dubio ſe feſtinat oſtendere non Deum. Alius enim ſic interpretatur hunc locum, quia per obſeruationes (inquit) dierum dilatant uerba ſua quaſi phylacteria, & oſtendunt populo ea aſſiduè prædicantes, quaſi conſeruatoria ſalutis eorũ, de quibus Chriſtus dicebat: Sine cauſa aũt colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominũ. Fimbrias aũt ueſtimẽtorũ magnificatas. Quãdo enĩ minimas illas ac ſuperfluas obſeruationes iuſtitiarũ ſuarũ laudant, quaſi eximias, et ualde Deo placentes, fimbrias ueſtimentorũ ſuorũ magnificãt Marc. 7. Obſeruationes humanæ inutiles

Non facies tibi ſculptile, neq; omnẽ ſimilitudinẽ quæ eſt in cœlo deſuper & in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. Nõ adorabis ea neque coles. Ego ſum dñs Deus tuus fortis zelotes. Exod. 20.

Deute. 28. Ego dominus Deus ueſter. Non facietis uobis idolum & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidē ponetis in terra ueſtra ut adoretis eū Ego ſum dominus Deus ueſter.

Deut. 7. Aras eorum ſubuertite, & confringite ſtatuas, lucoſq; ſuccidite & ſculptilia comburite, quia populus ſanctus es domino Deo tuo.

Deut. 27. Maledictus homo qui facit ſculptile, & conflatile abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetq; illud in abſcondito.

3. Para. 33. De rege Manaſſe. Sculptile quoq; & conflatile ſignum poſuit in domo Domini.

Pſalm. 96. Confundantur omnes qui adorant ſculptilia.

Pſal. 105. Et commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: et ſeruierūt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum

Eſai. 30. Hæc eſt uia ambulate in ea: & non declinetis neq; ad dexteram, neq; ad ſini-

ſiniſtram. Et contaminabis lamina ſculptilium argenti tui, & ueſtimentum conflatilis auri tui, & diſperges ea ſicut immundiciam menſtruatæ.

Dominum deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies. Deute. 6.

Videte quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me. Ego occidã & ego uiuere faciam percutiam, & ſanabo, & nõ eſt qui de manu mea poſſit eruere. Deut. 32. 1. Reg. 7.

Præparate corda ueſtra Domino, & ſeruite ei ſoli &c.

Vos autem hodie proieciſtis dominum Deum ueſtrum, qui ſolus ſaluauit uos ne uniuerſis malis & tribulationibus ueſtris. 1. Reg. 10. et Mala. 3.

IOANNES CHRYSOSTOMVS

in Matthæũ Homelia. 45. Ex Capite. 23.

Quomodo effugietis à iudicio gehennæ? Nunqd ſepulchra ſanctorum ædificantes, an potius à malitia corda ueſtra mundantes? Nunquid ſic iudicat Deus quomodo iudicat homo? Homo hominem iu-

dicat in opere. Deus autem in corde. Quæ est autẽ ista iustitia sanctos colere, & contemnere sanctitatem? Primus gradus pietatis est, sanctitatẽ diligere deinde sanctos: quia non sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante sanctos. Sine causa ergo iustos honorat, qui iustitiam spernit. Quomodo fugietis? Nunquid liberabunt uos sancti, quorum monumenta ornatis? Non possunt sancti amici esse illorũ quibus Deus est inimicus. Nunqd potest esse pacata familia, Domino aduersante? Quomodo fugietis? An forsitan nomen uacuum uos liberabit, quia uidemini esse populus Dei? Quid prodest meretrici si nomen habeat castum? Sic nihil prodest peccatori, si seruus Dei dicatur.

Cultus dei non est in operibus externis.

In fine. Quomodo fugietis, à iudicio gehennæ? ecclesias ædificantes, nõ ecclesiasticæ ueritatis fidem tenentes: scripturas legentes, non scripturis credentes: prophetas, & Apostolos, & martyres, nominantes, non opera martyrum imitantes, nec confessionem eorum sequentes. Nec audistis eum qui dicit. Nõ omnes qui dicunt mihi: Domine, domine intrabunt in regnum cœlorum, sed qui faciunt uoluntatem patris mei. Sicut enim non omnes qui Dominum uocant, Domini sunt: sed qui faciunt Domini

Matt. 7.

mini uoluntatem: ſic non omnes qui in locis prædi/cant apoſtolos, & prophetas & martyres iam per hoc ſunt cultores eorum, ſed qui opera eorum imi/tantur, & fidem ſequuntur.

Ego ſum dñs Deus ſaluator tuus. Exod. 15.

Noli adorare Deum alienum Dominus zelotes nomẽ eius: Deus eſt ęmulator &c. Exod. 34.

Nolite conuerti ad idola, nec Deos conflatiles faciatis uobis. Ego dominus Deus ueſter. Leuit. 19.

Non eſt ſimilis tui in dijs Domine: & non eſt ſecundum opera tua: Oẽs gentes quaſcũq; feciſti uenient et adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum. Quoniam magnus es tu & faciens mirabilia, tu es Deus ſolus. Pſal. 85.

Dixitq; Manue ad angelum Domini. Obſecro te ut acquieſcas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris. Cui reſpondit angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: ſi autẽ uis holocauſtũ facere, offer illud Domino. Iudi. 13.

Et

Hier. 1. Et loquar iudicia mea cum eis ſuper omnem maliciam eorum, qui dereliquerunt me, et libauerunt diis alienis & adorauerunt opus manuum ſuarū

Hier. 2. Nunquid uidiſti quæ fecerit aduerſatrix Iſraël? Abiit ſibimet ſuper omnem montem excelſum, & ſub omni ligno frondoſo, & fornicata eſt ibi. Et dixi cum feciſſet hęc omnia: ad me reuertere, & non eſt reuerſa. Et uidit præuaricatrix ſoror eius Iuda, quia pro eo quòd mœchata eſſet aduerſatrix Iſraël dimiſiſſem eam, et dediſſem ei libellum repudij, et non timuit præuaricatrix ſoror eius: ſed abiit & fornicata eſt etiam ipſa, & facilitate fornicationis ſuæ contaminauit terram, & mœchata eſt cum lapide & ligno. &c. Conuertimini filij reuertentes, dicit Dominus: Quia ego uir ueſter &c. Sed quomodo ſi contemnat mulier amatorem ſuum, ſic contempſit me domus Iſraël, Dicit dominus.

Hier. 17. Maledictus homo qui confidit in homine

homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius. Benedictus uir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius.

Qui dilexit nos, & lauit nos á peccatis noſtris in ſanguine ſuo: et fecit nos regnum & ſacerdotes Deo, & patri ſuo ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum Amen. Apo. 1. cti

Vnus enim Deus, unus eſt mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus qui dedit redemptionem ſemetip ſum pro omnibus. 1. Tim. 2.

Siquid enim ſunt dij multi, & domini multi nobis tamen eſt unus Deus pater, ex quo omnia & nos in illo: & unus dominus Ieſus Chriſtus, per quē omnia & nos per ipſum, 1. Cori. 8.

IOAN. CHRYS. HOM. DE profectu Euangelij. Tom. 6.

Acceſſit Cananæa Chriſtum pro filia orans, quæ à dæmone agitabatur, et clamans cōtenta uoce ait: Miſerere mei Domine, filia enim mea malè à dæmonijs torquetur. Ecce alienigena mulier & barbara Matt. 15.

& extranea à Iudæorum iurisdictione. Et quid aliud erat, quàm canis, & indigna, quæ uoti compos fieret? Non enim honestum est (inquit) ut accipiatur panis filiorum, & obijciatur canibus. Attamen precum frequentia digna facta est, non solum ut inter filios recenseretur, quæ erat canis, sed & ut multis laudibus honestata dimitteretur. Dixit enim: O mulier magna est fides tua. Quoniam autem Christus dixit. Magna est fides tua, nulla opus est demonstratione, & inquisitione ulteriori de mulieris huius gloria. Vides quomodo mulier quæ indigna erat, ex assiduitate facta est digna? Vis discere, quod etiam per nosipsos orantes apud Deum plus efficimus, quàm dum alij pro nobis orant? Clamauit hæc & accesserũt discipuli, dicunt: Dimitte eam quia clamat post nos. Et ad illos quidem dixit Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Quando autem ipsamet accessit, & perseuerauerit clamans, & dicens: Domine, etiam: Nam & catuli edunt de mensa Dominorum suorum, tunc beneficium dedit, & ait: Fiat tibi sicut uis. Vides quomodo repulit, cum alij precarentur, ubi uerò ipsamet orans pro dono clamauit, annuit. Illis enim inquit: Non sum missus, nisi ad oues quæ perie-

Oratio pro priamaximè Deo placet.

perierant domus Israël, huic autem dicit: Magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Similiter ab initio & ad ingressum petitionis nihil respondit: ubi autem semel & iterum, & tertio accessit, tunc demiq; beneficium concessit. Et in fine docet, quod dare distulerit, non ut eam repelleret, sed ut patientiam mulieris omnibus monstraret. Nam si propter repulsam distulisset, neq; tarde ei donasset, & nos mimime agnouissemus mulieris ab initio usq; ad finem fortitudinem. Dimitte eam (inquiunt) quia clamat post nos: uos auditis uocem, ego mentem uideo scio quid dictura sit. Nolo thesaurum mentis suæ occultum permanere, sed expecto & sileo, ut manifestetur, & omnibus clarus fiat. Cum hæc omnia nõ ignoremus post hac, licet peccatores simus, & indigni in quos conferantur beneficia, licet soli simus & intercessoribus careamus, ne deficiamus orando ne despondeamus animum, scientes, magnum apud Deum patrocinium esse per semetipsum, magna alacritate ad Deum contendere, quamuis autem differat, & cesset ut largiatur, neq; sic recedamus: scimus enim, quod misericordiæ, magnæq; erga nos clementiæ est, ita differre & tardare.

Silentiũ domini erga Cananeã.

Idem

IN EADEM HOMELIA.

Cæterum non opus est patronis apud Deum, neq; multo discursu, ut blandiare alijs, sed licet solus sis patronoq; careas, & per teipsum Deum preceris, omnino tamen uoti compos eris. Neq; enim tam facilè Deus annuit, cum alij pro nobis orant, ut cum ipsimet oramus, etiã si plurimis pleni simus malis.

Apud deũ nõ opus est patronis.

IDEM IN GENESIM

Homelia. 52.

Totam autem hanc historiam in medium afferre coacti sumus, ut discamus, quod nõ tantum perficimus per alios orantes, ut nosipsos, siquidem cum alacri & uigili mente accedimus. Enimuero illa & discipulos habens pro se orantes, nihil profecit, donec per se assisteret, misericordiam Domini sibi concilians.

Cur reliquistis Deum Israël, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes?

Ioſue.22.

Absit à nobis hoc scelus, ut recedamus à Domino, & eius uestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta & sacrificia & uictimas offerendas: præter altare domini Dei nostri quòd

Ioſue.22.

quod extructum est ante tabernaculum eius.

Dominus petra mea, & robur meũ & saluator meus. Deus meus fortis meus et sperabo in eum. Scutũ meum & cornu salutis meę, eleuator meus, refugiũ meum, saluator meus, de iniquitate liberabis. 2. Reg. 22.

Verè scio quòd non sit alius Deus in terra, nisi tantum in Israël. 4. Reg. 5.

Argentum eorum, & aurũ eorum non ualebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & uentres eorum non implebuntur, quia scandalum iniquitatis eorum factum est, &c. Ezech. 7.

Erimus sicut gentes & sicut cognationes terræ, ut colamus ligna & lapides. Viuo ego dicit dominus Deus: quoniam in manu forti et brachio extento, & in furore effuso regnabo super uos &c. Ezech. 20

Singuli post idola uestra ambulate & seruite eis. Quòd si & in hoc nõ audieri/ Ezech. 20

dicritis me, et nomen sanctum meum pollueritis in muneribus uestris, & in idolis uestris, in monte sancto meo in monte excelso Israël ait Dominus ibi seruiet mihi omnis domus Israël.

Ezech. 26. Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis uiæ, & excelsum tuum fecisti in omni platea. Ne facta es quasi meretrix, &c.

IOAN CHRY. TO. I. HO. V.

ex Cap. 1. Matth.

Sanctorum uirtutes imitari debemus.

Hæc uerò dicimus, non ut audiatis solummodo, uerumetiam ut quæ auditis imitemini, fortitudinem scilicet, constantiam, omnemq; iustitiam, ut nemo sui desperatione moriatur, etiam si antea desidiæ torpore languebat, ut unusquisq; nostrum, nullæ in re alia spem suam, nisi post Dei misericordiam in morũ sanctitate constituat. Nam si istis omnino nil profuit, uel patria, uel domo, uel propinquitate Christo fuisse cõiunctos, antequàm de propria fulgerent uirtute: qua nos dignos uenia putamus, qui de iustis propinquis, ac fratribus gloriamur, nisi eos ipsos fuerimus imitati? Nam & Propheta idipsum significans, ait: Frater non redimit, redemit

homo

homo? etiã si Moyses fuerit, etiam si Samuël, etiam si Hieremias: audi tamen quid ad illum loquatur Deus: Noli (inquit) orare pro populo isto, quoniã non exaudiam te. Quid igitur miraris, si non exaudiat supplicantem? Etiam si ipse inquit Moyses adesset, atq; Samuël, me tamen eorum pro talibus deprecantium, non placaret oratio. Sed Ezechiel saltem si supplicet, audiatur: Verum ipsi quoq; dicit Dominus, quoniam si assistat Noë & Iob & Daniel, filios suos, & filias non liberabunt. Etiam si Abrahã patriarcha pro his supplicet, qui in suis uitijs permanendo, immedicabiliter ægrotant, abibit Deus relinquens rogantem, ne uocem pro talibus interuenientis exaudiat. Non igitur quasi oscitantes & desides ex aliorum meritis pendeamus. Habent enim uim pro nobis, & quidem maximam orationes supplicationesq; sanctorũ: sed tunc profecto cum nos quoq; idipsum per pœnitentiam postulamus, & ad studia meliora confugimus. Ezech. 14 Ex aliorũ meritis nõ pendeamus

Quis uerò iste est? qui scilicet bona patris absumpserat, ex quibus profecto redolet, quod si negligentes fuerimus, ac desides, nec per aliorum quidem possumus merita saluari. Si uerè mente uigilemus, etiam per nosmetipsos istud ualeamus efficere Matth. 15.

et multo magis noſtro, quàm alieno tuti eſſe ſuffragio. Nam & Deus ſalutem noſtram, non tam alijs rogantibus pro nobis uult donare, quàm nobis: ut
Lucæ.23. hoc ipſo quo iram in nos eius placare cupimus, ad ſtudia meliora migremus, & fiduciam bonæ conſcientiæ colligamus. Sic enim Cananæam illã aliquando miſeratus eſt: ſic etiam meretrici donauit ſalutẽ ſic latronem à cruce in Paradiſum tranſtulit, nullius patroni, nullius precibus mediatoris inflexus.

CYRIL. IN THESAVRO LIbro. 4. Cap. 2.

Præterea qui participatione ſanctitatis dei ſancti
Nulla ſanctitas nobis ab hominibus. ficati ſunt, donum quidem cõſeruant, & mandata quidem obſeruant: alios autem ſanctificare ipſi nequeunt. nullus enim hominum ſancti ſpiritus participatione ſanctus, propria poteſtate ac uoluntate idipſum cæteris poterit donare: fons enim ſanctitatis ſolummodo poteſt ex ſeipſo ſanctitatem quibuſcũq; largiri. Videmus enim quod angeli ſancti quidẽ
Num. 11. ſunt participatione ac gratia, & ideo nunquam inueniuntur dediſſe ipſi ſanctitatem hominibus. Et beatus Moyſes ſeptuaginta ſenioribus præpoſitus non dedit ipſe ſpiritum, ſed Deus abſtulit (ut ſcribitur) à ſpiritu qui erat in Moyſe, & donauit illis

illis. Sancti ergo per gratiam atq; participationem ipsi quidem donum consequuti sunt, sed alijs pro uoluntate sua dare illud non poßunt. Filius uerò non sic, sed ut sanctitatis fons, ex propria potestate discipulos sanctificat, dicens: Accipite spiritū sanctum Ioan. 20.

Nosse enim te consummata iustitia est: & scire iustitiã & uirtutem tuam radix est immortalitatis. Non em̃ inerrorem induxit nos hominum malę artis excogitatio, nec umbra picturę labor sine fructu, & effigies sculpta per uarios colores, cuius aspectu insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiẽ sine anima &c. Sapie. 15.

Et cum labore uano Deum fingit de eodem luto, ille qui pauló ante de terra factus fuerat &cæ. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere. Cum enim sit mortalis mortuũ fingit manibus iniquis. Ibidem.

Homini fornicario omnis panis dulcis, nõ fatigabitur transgrediens usq; ad finem. Eccle. 23.

Esai. 28. Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat, & pallium breue utrunq; operire non potest.

Proiecisti em̃ populũ tuũ domũ Ia-
Esaie. 2. cob, quia repleti sunt ut olim, et augures habuerunt ut Philistijm, et pueris alienis adhæserunt, &c.

Stultus factus est omnis homo à sci-
Hier. 51. entia, cõfusus est oẽis cõflator in sculptili, q̃a mendax est cõflatio eius, nec est spiritus in eis. Vana sunt opera & risu digna, &c̃.

CLEMENS LIB. V. AD IACOBUM fratrem Domini.

Iustũ enĩ putant, nõ ea quæ pro mundi ministerio facta sunt, sed ipsorũ et mundi totius creatorẽ debere uenerari, gaudent enim etiã hæc, cũ ille adoratur et colitur, nec libenter accipiũt, ut honor creatoris creaturæ deferatur. Exceptus enĩ est Dei solius cultus, qui solus increatus est, oĩa autẽ cætera factura eius sunt. Sicut ergo propriũ est eius q̃ solus nõ est factus Deũ esse, ita omne q̃ factũ est, Deus uerè nõ est. Ante oĩa ergo intelligere debemus decepționẽ serpẽtis antiqui, & callidas eius suggestiones, qui quasi per

per prudentiã decepit uos, et uelut ratiõe quadã ser pit per ſenſus ueſtros, atq; ab ipſo uertice ineipiens per in interiores dilabitur medullas, lucrũ magnũ cõputans deceptionẽ ueſtrã. IN EOD. LI.

Nos ad honorem inuiſibilis Dei imagines uiſibiles adoramus, quod certiſſimè falſum eſt. Si enim uerè uelitis Dei imaginẽ colere, homini benefacientes uerã in eo Dei imaginẽ coleretis. In omni enim hoĩe eſt imago Dei, nõ in omnibus uerò ſimilitudo ſed ubi benigna anima eſt, et mens pura. Si ergo uerè uultis honorare imaginem Dei, nos uero uobis quod uerũ eſt aperimus, ut homini qui ad imaginẽ Dei factus eſt benefaciatis honorẽ, & reuerentiam deferatis, eſurienti cibum, ſitienti poculum, nudo indumentũ, ægro miniſteriũ, peregrino hoſpitium, & in carcere poſito neceſſaria miniſtretis, & hoc eſt quod uerè Deo delatũ reputabitur. Hæc aũt in tantũ ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui iſta non fecerit contumeliã imagini diuinæ intuliſſe creditur. Quis ergo iſte honor Dei eſt, per lapideas & ligneas formas diſcurrere, & inanes, atq; exanimes figuras tanquã numina uenerari, & hominẽ in quo uerè imago Dei eſt ſpernere? imò potius certi eſtote, q; qui homicidiũ facit, aut adulteriũ, & quic

Quæ ſit uera Dei imago.

Cultus Dei imaginis.

quid in hominum pœnam uel iniuriam, in his omnibus Dei imago uiolatur. Magna enim impietas in Deum est, lædere hominem. Omne ergo quod ipse pati non uis, cum facis alij, imaginem Dei iniquis mœroribus fœdas. Intelligite ergo, quia latentis intrinsecus serpentis est ista suggestio, quæ persuadet pios uos uideri posse, cum insensibilia colitis: & non uideri impios, cum sensibiles & rationales læditis.

IDEM EODEM LIBRO.

Quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium consequi, & reddere lignis ac lapidibus gratiam? Propter quod expergiscimini & intelligite salutem uestram. Deus enim nullius indiget, neq; aliqd requirit, neq; in aliquo læditur, sed nos sumus qui aut iuuamur, aut lædimur, in eo quo grati, aut ingrati sumus.

Impium est lignis et lapidibus gratiã referre.

Num. 23. Quando transieris Iordanẽ intrantes terram Chanaam, dispergite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, et statuas cõminuite, atq; omnia excelsa uastate &c.

Esai. 44. Quis formauit Deum, & sculptile conflauit ad nihil utile? Ecce omnes

particeps

participes eius confundentur. Fabri enim sunt ex hominibus. Cõuenient enim omnes, stabunt & pauebunt, et confundentur simul. Faber ferrarius lima operatus est in prunis, & in malleis formauit illud: & operatus est in brachio fortitudinis suæ. Esuriet & deficiet, non bibet aquam & lacescet. Artifex lignarius extendit normam formauit illud in rucina. Fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud, & fecit imaginem uiri quasi speciosum hominem habitantem in domo &c.

Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt Deos opera manuũ hominum aurum & argentum, artis inuentionem, & similitudinem animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ. Aut si quis artifex faber de sylua lignũ &c. Perlege fermè totum caput. Sapien. 13.

AVGV LIB. DECIMO
de Ciuitate Dei.

Meritò illi in cœlestibus sedibus constituti immortales & beati, qui creatoris sui participatione congaudēt, cuius æternitate firmi, cuius ueritate certi cuius munere sancti sunt: quoniam nos mortales et miseros, ut immortales beatiq; simus misericordi-
Psam. 80. ter diligunt, nolunt nos sibi sacrificari, sed ei cuius & ipsi nobiscum sacrificium se esse nouerunt. Cum ipsis enī sumus una ciuitas Dei, cui dicitur in Psalmo: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei &c.

THEOPHYLACTVS IN IOANnem Cap. 9.

Considera aūt, quomodo dixerit, quod si quis Dei cultor fuerit, mox apposueris, & uoluntatem eius fecerit: multi enim cultores quidem Dei sunt, uoluntatem aūt Dei non faciunt. Oportet autem utraq; adesse, Dei cultum & uoluntatis diuinæ adimpletionem, hoc est, fidem & opera, uel (ut Paulus nominat) fidē, & bonā conscientiā, uel breuius dicendo, theoriā & praxin. Tunc enim reuera uiuit fides, quādo opera habet Deo placentia, è qbus bona cōscientia nascitur, sicut à malis operibus mala conscientia, & rursus, opera tunc uiuunt, quādo fi-

dē

dē habuerint, separata aūt ab inuicem, mortua sunt

AVGV. SECVNDA QVINQVAgena. Psalm. 85. Versu.

Custodi animam meā, quoniam sanctus sum.

Sanctus sum cū audio, uocē Domini agnosco, & hic separo meam. Certè inseparabiliter loquitur à corpore suo, cū sic loquitur: & audebo ego dicere, quoniā sanctus sum? Si sanctus tanquā sanctificans & nullo sanctificante indigens, superbus & mendax: Si aūt sanctus sanctificatus, secundū id quod dictū est: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, audeat & corpus Christi, audeat & unus ille homo, clamans à finibus terræ cum capite suo, & sub capite suo dicere, sanctus sum. Accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptismi & remissionis peccatorum. Et hæc quidem fuistis ait Apostolus, enumerans multa peccata, & leuia & grauia, & usitata et horribilia. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Si ergo sanctificatos dicit: dicat & unusquisq; fidelium sanctus sum. Non est ista superbia elati, sed confessio nō ingrati Si enim dixeris te esse sanctum, ex te superbus es: Rursus fidelis in Christo, & membrum Christi, si te di-

Sanctos nos dicere possumus.

1. Cor. 6.

si te dixeris non esse sanctum, ingratus es. Etenim ex alio latere incipis iniuriam facere ipsi Domino nostro Iesu Christo. Si enim Christiani omnes et fideles, baptizati in illo, ipsum induerũt (sicut dicit Apostolus): Quotquot in Christo baptizati estis Christum induistis. Si membra sunt facti corporis eius, & dicunt se sanctos nõ esse, capiti ipsi faciunt iniuriam, cuius membra sancta non sunt. Iam uide ubi sis, & de capite tuo dignitatem cape. Etenim eras in te tenebræ, nunc autem lux in Domino. Fuistis aliquando tenebræ, sed nunquid tenebræ remansistis? Ad hoc illuminator uenit, ut et tenebræ remaneretis, aut in illo lux fieretis?

Nullus est ex se sanctus.

AVG. IN IOAN. TRACT. 23. Cap. 5.

Hæc est religio Christiani, ut colatur unus Deus non multi dij: quia non facit animam beatam, nisi unus Deus. Participatione Dei fit beata, non participatione sanctæ animæ fit beata infirma anima, nec participatione angeli fit beata sancta anima: sed si quærat unde beata fit sancta anima. Nõ enĩ beatus efficeris ex angelo tu: sed unde angelus, inde et tu.

Oĩs sanctitas ex uno solo deo est

ORI-

ORIGEN. SVPER NVMEROS

Cap. 27. Homel. 22.

Perterret me sanè sermo qui sequitur, et ad dicendum reddit timidum, ac trepidum, quod de magno illo Moyse famulo, ac amico Dei, cui facie ad faciē loquutus est Deus, per quem signa & uirtutes mirificè perpetratæ sunt, tam grauia, tam periculosa referuntur. Quid enim ei dicit Deus? Et apponeris (inquit) ad populum tuum & tu, sicut appositus est Aaron frater tuus in monte Or. Et quasi causam mortis exponit, dicēs: Propter qd transgressi estis uerbum meum in deserto Syn, cum restitit synagoga ne sanctificaret. Non me sanctificastis in aqua corā eis. Ergo ne in culpa est etiam Moyses? Etiam ipse transgressionis crimen incurrit, etiam ipse factus est sub peccato. Idcirco credo cum confidentia dicebat Apostolus: quia regnauit mors ab Adam usq; ad Moysen. Accessit etiam usq; ad Moysen, & nec ipsi pepercit. Et idcò opinor dicebat: quia peccatum introijt in hunc mundū, & per peccatum mors, in quo omnes peccauerunt. Et iterum: Concluſit Deus omnes sub peccato, ut omnibus misereatur. Sed gratias domino Iesu Christo, qui nos liberauit de corpore mortis huius, ut ubi abundauit

Deute. 32.

Roma. 5.

delictum

delictum, superabundaret gratia. Nam Moyses quo modo aliquem liberare potuisset à peccatis, cum etiã ipsi dicatur: quia trangressi estis uerbum meũ in deserto Syn, & non me sanctificastis in aqua coram filijs Israël, ut manifestum sit omnibus, quod illi debeat solus requiri, qui solus peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Omnes homines peccatores.

Esai. 42. Cõfundantur cõfusione qui cõfidũt in sculptili, qui dicunt conflatili uos dij nostri. Surdi audite, & cęci intuemini ad uidendũ. Quis cæcus nisi seruus meus, et surdus nisi ad quẽ sermones meos misi? Quis cęcus nisi qui uenũdatus est: & quis cæcus nisi seruus dñi. Qui uides multa nõne custodies Qui apertas habes aures, nónne audies? Et dñs uoluit ut sanctificaret eũ et magnificaret legẽ et extolleret: ipse aũt populus direptus & uastatus.

Esai. 45. Tantum in te est Deus, & non est absq; te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël saluator. Confusi sunt, & erubuerunt omnes simul abierunt in confusionem fabricatores

catores errorum &c. Nescierunt qui leuant signum sculpturæ suæ, & rogant Deum nõ saluantem. Nunquid ego Dominus, & non est ultra Deus absq; me: Deus iustus & saluans non est absq; me. Exod. 15. Exod. 34.

Cui assimilastis me et adæquastis, et comparastis me, & fecistis similem? Qui confertis aurum de sacculo, et argentum in statera ponderatis. Conducentes artificem, ut faciat Deum, et procidunt, et adorant. Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo &c. Leuit. 19. Psal. 85.

IDEM ORIG. SVPER NVMEROS. Cap. 28. Hom. 23.

Si obseruatio sacrificiorum et instituta legalia, quæ in typo data sunt populo Israël, usq; ad præsens tempus stare potuissent, excluſissent sine dubio euangelij fidem, per quam ex aduentu Domini nostri Iesu Christi, Gentes conuertuntur ad Deum. Erat enim in illis quæ tunc obseruabantur, magnifica quædam, & totius reuerentiæ plena religio, Iudi. 18.

quæ

quæ ex ipso etiam primo aspectu obstupefaceret intuentes. Quis enim uidens illud, quod appellabatur sanctuarium, & intuens altare, astantes etiam sacerdotes sacrificia consummantes, omnemq; ordinem quo cuncta illa gerebantur aspiciens, non poterat plenissimum hunc esse ritum, quo Deus creator omnium ab humano genere coli deberet? Sed gratias aduentui Christi, qui animas nostras auellens ab hoc intuitu, ad considerationem cœlestium, & contemplationem rerum spiritualium contulit, & destruxit quidem illa quæ magna uidebantur in terris, cultumq; Dei à uisibilibus ad inuisibilia transtulit, & à temporalibus ad æterna. Sed reuera ipse dominus Iesus Christus, & aures requirit quæ hæc audiant, & oculos qui hæc uideant.

Cultus Dei in inuisibili rebus cõsistit

Hiere. ii. Secundum numerum enim ciuitatum tuarum erant dij tui Iuda: & secundum numerum uiarum tuarum Hierusalem posuisti aras confusionis ad libandum Baalim.

Zach. 14. In die illa erit Dñs unus, & erit nomen eius unum.

Esai. 40. Cui ergo similem fecistis Deũ, aut quam imaginẽ ponetis ei? Nunquid sculpti-

sculptile conflabit faber, aut artifex auro figurabit illud, & laminis argenteis argentarius? Fortè lignum & imputribile elegit artifex sapiens, quęrit quomodo statuat simulachrũ quod non moueatur.

Et hæc fuit uitæ humanæ deceptio quoniam aut affectui aut regibus deseruientes homines, in cõmunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt &. Sapien. 14.

Quid prodest sulptile, quia sculpsit illud fictor suus conflatile, & imaginẽ falsam, quia sperauit in figmento fictor eius, ut faceret simulachra muta? Væ qui dicit ligno expergiscere, surge lapidi tacenti. Nunquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento, & omnis spiritus non est in uisceribus eius. Dominus autem in templo sancto tuo, sileat à facie eius omnis terra. Abac. 2.

Et unaquęq; gens fabricata est Deũ suum. Posueruntq; eos in phanis ex- 4. Reg. 17.

celsis quæ fecerint Samaritæ &cæt. Et nihil omninus colebant Dominũ

Ozee. 13. Ego autem dominus Deus tuus ex terra Aegypti, et Deũ absq; me nescies, & saluator non est præter me.

Et fundamenta eius reuelabo, et om

Mich. 1. nia sculptilia eius cõcidentur, et omnes mercedes eius cõburentur igne & idola eius ponam in perditionem, quia de mercedibus meretricis congregata sunt, et usq; ad mercedem meretricis reuertentur.

HIERON. TO. V. IN ESAIAM Capite. 2.

Et repleta est terra eius idolis &c.

Vbi quondam erat templum & religio Dei, ibi

Marc. 13. *Hadriani statua, & Iouis idolum collocatum est, quod multi super illo testimonio interpretantur qđ*

Aes & lapi in Euangelio legimus: Cum autem videritis abomi dẽ adorare nationem desolationis stantẽ in loco sancto, & ope nũ debemus ri manuũ suarum inclinati sunt. Et homo rationale animal æs adorauit & lapidem. Possumus secundũ anagogen et hoc dicere, quod omne dogma contrarium ueritati, adoret opera manuum suarum, & cõ

stituit

ſtituit idola in terra ſua, & incuruetur homo & humilietur uir, & ſe erigere non poßit, quia ſit à diabolo colligatus, niſi ullum erexerit Dominus.

IDEM TO. V. IN DANIE.

Caput tertiũ.

Notum tibi ſit rex, quia deos tuos colimus & ſtatuam &c. Siue ſtatuam, ut Symmachus, ſiue imaginem auream, ut cæteri tranſtulerunt, uoluerimus legere, cultores Dei eam adorare nõ debent. Ergo iudices & principes ſeculi, qui imperatorum ſtatuas adorant et imagines, hoc ſe facere intelligant, quod tres pueri facere nolentes placuerunt Deo. Et notandi proprietas, deos coli imaginem adorari dicunt, quod utrumq; ſeruis Dei non conuenit.

IN IIII. TOMO HIERO. HOME.

Auguſtini de Paſtoribus

Fol. 234.

Sic omnis cuiuslibet autor erroris terrena elatione intumeſcens, promittit ouibus requiem, bona paſcua, & aliquando inueniunt ibi oues paſcua de pluuia Dei, non de duritia montis. Habent enim & ipſi ſcripturas, habent ſacramenta. Non ſunt iſta erramenta montium, ſed cum inuenientur in montibus malè remanent in montibus. Errando enim in montibus, & in

Hæretici etiam ſcripturaset ſacramenta habent

& in collibus deserendo gregẽ, deserunt unitatem deserit unitas cohortes aduersus leones & lupos.

Ezech.34 Inde ergo reuocet Deus ipse. Reuocet modo, audietis ipsum reuocantem. Errauerunt, inquit, oues meæ in omnem montem, & in omnem collem altũ, hoc est, in omnem tumorẽ terrenæ superbiæ. Sunt enim & montes boni. Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxiliũ mihi. Et uide quia non tibi montibus spes est: Auxilium, inquit, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare iniuriam facere te montibus sanctis, quando dixeris:

Qui sunt mõtes Dei.

1. Cori. 1. Auxilium meum non in montibus, sed à Domino

Psalm. 120 qui fecit cœlum & terram. Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat qui clamabat: Audio in uobis schismata fieri, & unusquisq; uestrum dicat: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi. Leua oculos in istum montem, audi quid dicat: & in ipso remancas. Audi etiam quid sequatur. Numquid Paulus crucifixus est pro uobis? Ergo postea quàm leuaueris oculos tuos in montes, unde ueniet auxilium tibi, id est in autores scripturarum diuinarum, attende omnibus medullis suis, omnibus ossibus clamantem. Domine quis similis tibi? ut securus sine ulla iniuria montium dicas. Auxilium meũ

à Do/

à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non solum tunc tibi succensebunt montes, sed tunc amabunt. tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris contristabuntur. Angelus multa diuina et mira ostendens homini ab homine adorabatur, tanquàm leuantem oculos in montem: ait ille se reuocans ad Dominũ. Noli, inquit facere, illũ adora. Nã ego cõseruus tuus sum, & fratrum tuorum.

Fuitq; eo tempore uir quidam de mõte Ephraim nomine Michas, qui dixit matri suę. Mille centum argenteos quos separaueras, & super quibus me audiente iuraueras: ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus domino. Reddidit ergo eos matri suæ quę dixerat ei. Cõsecraui et uoui hoc argentum Domino, ut de manu mea accipiat filius meus, & faciat sculptile atq; conflatile, & nunc trado illud tibi &c. Iudic. 17.

Iehu occidit sacerdotes Baal: ipse tamen non dereliquit uitulos aureos qui erat in Bethel, &c. 4. Reg. 10.

Psal. 64. Te decet hymnus Deus in Syon, et tibi reddetur uotum in Hierusalem. Exaudi orationem meam, ad te omnis caro ueniet.

Danie. 3. Ecce enim Deus noster quem colimus potest eripere, nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis ô rex liberare. Qd'si noluerit, notũ sit tibi rex, qa deos tuos non colimus, et statuã aureã quã erexisti nõ adoramus.

Confitebimur tibi Deus confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.

Psal. 74. Narrabimus mirabilia tua &c.

Et in me clarificabant Deum.

AMBRO. TO. IIII. IN PSALmum 118. Sermone. 10. Versu.

Qui timent te uidebunt me & lætabuntur, quia in uerba tua speraui.

Quæ in sanctis uidere debemus.

Sed qui uidet iustum debet scire quid uideat, nõ ille lum uidet in corpore, nõ in uestimento, nõ in patrimonio, non in uultu, sed intus uidet. Non in quã, illum uidet, nisi eius uiderit mentem, nisi eius sermonem intenderit, nisi sensus illius potuerit cõprehendere, sapientiã de tractatu eius potuerit assumere.

Tunc

Tunc igitur lætabitur, cum ista perspexerit, cũ ista cognouerit. Ita ergo & nos sic ubi audimus iustum festinemus uidere, sicut illa mulier quæ audiuit in domo Phariſæi discumbere Dominũ Iesum, & ingreßa est, & eius pedes perfudit unguento, illius imitatores simus. Quia Ecclesiæ in illa muliere figurã esse quis dubitet? Sic ergo ubi iustus sedeat, sic ubi accũbat, festinemus uidere eũ. Preciosum est uidere uirũ iustũ, ut uideas eum secundũ imaginem Dei. Quod foris est nihil prodest, quod intus est sanat. Sanè & in eo qui foris est, illũ qui intus est frequenter aspicimus, ut si uiderimus in paupere illum ad cuius similitudinẽ factus est, honoremus in paupere, de quo ait: Dedistis mihi manducare, quia qd̃ uni eorum dedistis, mihi dedistis. Qui enim coronat imaginẽ imperatoris, utiq; illũ honorat, cuius imaginem coronauit: & qui statuam contempserit imperatoris, imperatori, utiq; cuius statuã conspuerit, feciſſe uidetur iniuriam. Gentiles lignum adorant, quia Dei imaginem putant, ſed inuiſibilis Dei imago nõ est in eo quod uidetur, ſed in eo utiq; quod non uidetur. Vides ergo quia inter multas Chriſti imagines ambulamus? Caucamus ne coronam imagini detrahere uideamur, quam unicuiq̃e

Luc. 7.

Honor imaginis Dei.

Matth. 25.

Iniuria imaginis Dei.

Christus imposuit. Caueamus ne aliquid detrahamus his quibus debemus adiungere. Sed quod peius est, non solum non honestamus pauperes, sed etiam dehonestamus, destruimus, persequimur, et ignoramus quas Dei imagini congregamus iniurias, cũ factos ad imaginem Dei putamus esse lædendos. Qui enim irridet pauperem, exacerbat eum qui fecit illum. Sed aderit ille qui dicat: Esuriui, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis mihi bibere, æger eram, & non uisitastis me. Et quanto ista leuiora sunt quàm si dicat. Iniurias mihi fecistis, nudastis me, uerberastis me? Quem si quis interrogauerit, quando tibi iniurias fecimus, quando spoliauimus, quando etiam uerberauimus? Dicet. Quando uni horum minimorum feciſtis, mihi feciſtis. Propterea caueamus diligentius ne cui uel minimam contumeliam irrogemus, ne ipsi Domino in illis minimis contumelioſi fuiße uideamur. Qua ratione autem dixerit: Qui timent te, uidebunt me, et lætabuntur, ipse exposuit, dicens: Quia in uerba tua super sperauí, hoc est dicere. Intus me uiderunt intus me tetigerunt, intus me aspexerunt, ubi spem assumpsi de tuis uerbis, ubi tua uerba percepi: Beati ergo qui uident iustum & lætantur, quia sperant

Matth. 25.

Psalm. 118.

in

in Dei uerba. Quam multi autem sunt qui oderunt iustos, quia perscrutantur Dei uerba qui iusti sunt, & cum aliquos doctos audiunt, impiè eos propter doctrinam uitare consueuerunt. Contẽptus doctorum uirorum.

Dixerũtq; omnes uiri Israël ad Gedeon: Dominare nostri, tu & filius tuus &c. Quibus ille ait: Non dominabor uestri, nec dominabitur in uos filius meus, sed dominabitur uobis Dominus. Dixitq; eis. Vnam petitionem postulo à uobis: Date mihi inaures ex prẽda uestra. Qui respondẽrũt libentissimè dabimus. Fecitq; ex eo Gedeon Ephod, et posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusq; est omnis Israël in eo: et factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. Iudit. 8.

Arripiensq; uitulũ quem fecerant: combussit, & contriuit usq; ad puluerem &c. Exod. 32.

Anno tertio Oseæ filij Hela regis Israël, regnauit Ezechias filius Achã regis Iuda: Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, cõ 4. Reg. 8.

fregitq; serpentem æneum quem fecerat Moyses usq;. Si quidem usq; ad illud tempus filij Israël adolebant ei incensum.

Nolite timere deos alienos, & non
4. Re. 17. adoretis eos, neq; colatis eos, & non immoletis eis: sed dominum Deum uestrum qui eduxit uos de terra Aegypti, &c.

Quia dereliquerunt me patres ue-
Hier. 16. stri ait Dominus, et abierũt post deos alienos & seruierunt eis, & adoraue-runt eos, & me dereliquerunt & legem meam non custodierunt. Sed & uos peius operati estis quàm patres uestri. Ecce em̃ ambulat unusquisq; post prauitatẽ cordis sui mali, ut me non audiat.

Helena nõ lignũ sed pẽdentẽ adorauit.

AMBRO. TO. III. DE OBITV Theodosij.

Inuenit ergo Helena titulum, regem adorauit nõ lignum utiq;, quia hic gentilis est error & uanitas impiorum. Sed adorauit illum, qui pependit in ligno, scriptus in titulo &c.

Ioan.

IOAN. CHRYS. TO VII. IN Math. Ho. 4. in fine.

Ideò ſpirituſſanctus ſpeciem columbæ ſuſcepit, quoniam præ omnibus animalibus, hæc cultrix eſt charitatis. Omnes enī ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſerui Dei in ueritate, poſſunt habere & ſerui diaboli in ſimulatiõe. Habet enim diabolus, & manſuetos & humiles: habet caſtos & eleemoſynarios, & ieiunos, & oẽm ſpeciẽ boni quã creauit Deus ad ſalutẽ hominum, ipſas ſpecies et diabolus introduxit ad ſeductionẽ ut inter bonũ uerũ, & bonum ſimulatum confuſio fiat: ut ſimplices homines, qui boni ueri & boni ſimulati differentiam intelligere cautè non poßunt, dum quærunt bonos Dei uiros, incurrant in ſeductores diaboli. Solam autem charitatem ſancti ſpiritus non poteſt immundus ſpiritus imitari. Omnis ergo ſpecies iuſtitiæ in impoſtoribus inuenitur: ſolã autẽ gratiã ueræ charitatis ſibi ſoli ſeruauit ſpirituſſanctus, ut per nullius iuſtitiam & teſtimonium ſic cognoſcatur, ubi eſt ſpirituſſanctus quemadmodum per gratiam charitatis.

Eadẽ opera externa habere poſſunt iuſti, & iniuſti.

Sola charitas diuidit inter filios regni & diaboli.

Cuncta noſti & ſcis, quia non pro ſuperbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adora

Heſter. 13.

adorarem Aman ſuperbiſſimum. Libenter enim pro ſalute Iſraël, etiam ueſtigia pedum eius deoſculari paratus eſſem, Sed timui ne honorẽ Dei mei transferrem ad hominem, & nequenquam adorarem excepto Deo meo &c.

Heſte. 4. Domine mi, qui rex noſter es ſolus, adiuua me ſolitariam, & cuius præter te nullus auxiliator alius.

Auferte deos alienos de medio ueſtrum, & inclinate corda ueſtra ad dominum Deum Iſraël. Dixitq; populus ad Ioſue. Domino Deo noſtro ſeruiemus & obedientes erimus præceptis illius.

Ioſue. ult.

Iudic. 10. Ite & inuocate Deos quos eligiſtis, ipſi uos liberent in tempore anguſtię. Dixeruntq; filij Iſraël ad Dominum Peccauimus: redde tu nobis quicqd tibi placet, tantũ nunc libera nos &c.

Non adorabis deos alienos, neq; coles eos. Non facies opera eorum, ſed deſtrues eos & confringas ſtatuas eorum

Exod. 23.

eorũ. Seruietis domino Deo uestro, ut benedicam panibus tuis & aquis & cætera.

Non ibis, cũ eis fœdus nec cum dijs eorum. Non habitent in terra tua ne forte peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorum, quòd tibi certè erit in scandalum. Exod. 23.

Produc filium tuum Gedeonẽ huc ut moriatur: quia destruxit arã Baal & succidit nemus &c. Quibus ille respondit: Si Deus est uindicet, sed de eo qui suffodit aram eius, &c̃. Iudic. 6.

CHRYS. TO. II. HO. XXXII.

In Ioannem. Ex Cap. 4.

Sed uenict hora, & nunc est, quãdo ueri adoratores adorabunt patrẽ in spiritu & ueritate.

Hic & Samaritanos & Iudæos à ueris excepit adoratoribus, & quamuis meliores Iudæos, uentu/ris tamen longè deteriores, quanto figura ueritate inferior est, iudicauit: ecclesiam autem significat, quoniam uerus & debitus Deo cultus ipsa est. Etenim pater quærit tales adoratores: si ergo tales

iam

Verus cultus Dei est in corporeus.

iampridem quærebat, nõ omnino hunc illis morem constituit, permisit tamen propter hoc ut eos quoq; ad ucrum induceret. Qui igitur sunt ueri adoratores? Qui nullo loco diuinam cultum circumscribunt, qui Deum in spiritu colunt, sicut & Paulus. Cui seruio (inquit) in spiritu. In Euangelio filij eius

Roma. 1.

Et iterum: Obsecro uos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentẽ sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium ue

Roma. 12.

strum: per spiritum autem incorporeum significat

Opus est enim incorporei hunc cultum esse, per incorporeum quod in nobis, hoc est per animam & animæ mundiciem offerri, &c.

DE

DE IMPEN=

SA FVNERIS ET SEPVL

tura mortuorum.

Olite flere mortuum neq; lugeatis ſuper eũ fletu. Hiere. 22.

Fili in mortuũ pro duc lachrimas, et qua ſi dira paſſus incipe plorare. Et ſecundum iudicium contege, corpus illius: & non deſpicias ſepulturam illius: Propter delaturã autem amarè fer luctum illius uno die, & conſolare propter triſtitiam. Et fac luctum ſecundum meritum eius uno die uel duobus, propter detractionèm. Eccle. 38.

AEgrotauit etiam Aſa anno trige ſimo nono regni ſui dolore pedũ uehementiſſimo, nec infirmitate ſua quæſiuit Dominum, ſed magis in medicorũ arte cõfiſus eſt. Dormiuitq́ue 2. Para. 16.

cum

cum patribus suis. Et mortuus est anno quadragesimo primo regni sui, et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in ciuitate Dauid. Posuerunt eum super lectum suum plenũ aromatibus & unguentis meretricijs quæ erant in pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eum ambitione nimia &c.

Esaie. 22. Quia excidisti tibi hoc sepulchrum excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi: Ecce dominus asportari te faciet etc. Coronans coronabit te tribulatione quasi pilam mittet te in terrã latam & spacioſam. Ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, & ignominia domus Domini tui.

IOAN. CHRYSOSTO. TO. II.

Homelia, 84. Ex Cap. Ioannis. 20.

Tu autem cum audieris nudum Dominum *resurrexisse, cessa quæso ab insana funeris impensa: Quid sibi superfluum uult, & inutile dispendium; quod*

quod ipsis qui faciunt, plurimũ affert detrimenti, mortuis nullã utilitatem, uel damnũ potius? Sumptuosa namq; sepultura nonnunquàm causa est, ut fures cadaucr effodiant, & nudũ et insepultũ proijciant: sed ô inanem gloriam, quantã etiam in luctuuim, quantam amentiam ostendit? Multi igitur ne id accidat, tenuia scindunt linteamina, & multis implent aromatibus, ut duplici ratione inutilia furibus reddantur, ita terræ mandant. Nónne hæc insanientium: nónne furentium sunt, ambitionem præ se ferre, & rursus tollere? Sanè (inquit) ut nulla furandi sit occasio, hæc omnia molimur. Quid ergo si nemo furabitur? Nónne timeæ & uermes consument? Et si non hij, nónne tempus et putredo? Sed esto, neq; fures, neq; uermes, neq; tẽpus, neq; aliud quippiam timendum, sed corpus ad resurrectionem usq; intactum permansurum, et ea omnia noua præseruari quid inde mortuis emolumenti, cum nudũ corpus resurgit? Hæc enim hic remanent, nihil illi exanimi conferunt. Sed cur (inquies) id in Christo seruatum est? Merito sanè. Noli hæc humanis rebus comparare, nam & unguentum effudit meretrix, & sanctos pedes unxit. Quod si de hoc dicendum est: Hæc primum à non intelligentibus resurrectio-

Funeris nõ minus sumptus reprobatur.

Mortuis nõ hil emolimenti ex impensa funeris.

Lucæ.7.

onis ratione facta sunt, ideo inquit. Sicut mos erat
Matth. 25. Iudæis. Neq; enim ex duodecim hæc fecerant,
Ambitio et sed qui non multo Iesum honore prosequuti sunt.
luxuria fu/ Duodecim autem non sic, sed morti, cædibus, & pe
neris tolla/ riculis pro eo se exposuerunt, qui honor longè ma/
tur. ior. Præterea, ut dixi de hominibus nobis nunc
sermo est, illa autem Domino exhibita sunt, & ut
intelligas nulli curæ hæc Christo esse, inquit, enim:
Esurientē me uidistis, & dedistis mihi manducare
Sitientem, & dedistis mihi bibere. Nudum, & in/
duistis me: non autem mortuum, & sepelistis: quod
ego non, ut sepulturam tollam dico, absit, sed luxu/
riam, & superfluam ambitionem. Affectus, inquit,
& dolor, & mortui misericordia hæc suadet, nō est
misericordia, sed inanis gloria: nam si uis mortui
misereri aliam tibi uiam ornandi funeris ostendam,
Modus ornan. & docebo his mortuum uestibus ornare, quæ si/
di mortui. mul cum eo resurgent, & conspicuum reddent, hæ
uestes nec tineis corroduntur, neq; tempore con/
sumuntur, neq; diripiuntur à furibus. Quæ nam hæ
sunt? Eleemosyna uestis est, quæ resurget. Eleemo-
syna tanquàm signaculum cum eo. His uestibus fid/
gebunt, qui tunc audient: Esurientē me uidistis, &
dedistis mihi manducare: hæ insignes faciunt, hæ

conspi/

conſpicuos, hæ ſecuros. Præſentia enim nihil aliud ſunt, quàm tinearum & uermium eſca, non tamen ſepulturam prohibeo, ſed modus ſeruetur, ut tegatur corpus, non nudum mandetur terræ. Nam ſi uiuentibus præcipitur, ne quid habeant præter ueſtimentum, longè magis mortuis. Neq; enim ita mortuus ueſte indiget, ut uiuus, dum enim uiuimus, & frigoris gratia, & caloris, & pudoris ueſtibus egemus, mortuis nulla horum impendet neceſsitas, ne nudum iaceat corpus operiendum eſt. In primis autem, terram optimum habemus operimentum, et ipſi corporum naturæ decentius, quod ſi ubi tot neceſsitates urgent, nihil ſuperfluum eſt inquirendum, multo minus ubi illæ ceſsant. Sed qui uiderint ridebunt inquies. Quid tum? Quamuis rideas, minimè curandum eſt ſtulti iudicium, ſed potius multi te admirabuntur, & doctrinam noſtram proſequentur. Non enim digna hæc riſu ſunt, ſed illa quæ nunc facimus, cum lugemus, cum plangimus, cum ſimul nos cum mortuo defodimus, hæc & ſtultitia eſt riſu, & ſupplicio digna, in his autem & modo ſumptibus adhibendo, ſapientia uti per quàm laudabile eſt, & omnes nobis plaudent, & Chriſti uirtutem admirabuntur, & dicent: papè quanta

Ornamentũ mortuorũ eſt eleemoſyna.

Lugere mortuos ſtultitia eſt

Sepultură Christiani parui făcere debent.

est crucifixi potentia? Persuasit morientibus, & his qui corrumpuntur non esse mortem. Non enim ut in pereuntes afficiuntur, sed ut in meliorẽ locum migrantes. Persuasit corpus hoc mortale & terrenum, uestem induere serico & auro distinctam, longè precioſiorem, hoc est, immortalitatem, quam obrem nõ multũ de sepultura curant, sed sepulturam optimam putant uitã optimam. Hæc si ita nos philosophari uiderint, dicent: Sint plangentes, effœminatos circunstantes plorantes mulieribus ridebunt & exprobrabunt, & maiorem in modum reprehendent, & impensam amentiam appellabunt: etenim hæc accusari audimus, et merito sanè. Quam enim habebimus excusationem, cum corpus tabe & uermibus mox consumendum ornamus, Christum esu-

4. Reg. 19.

rientem, nudum, errantem contemnimus? Cessemus quæso, ab hac insana diligentia, sed eam morientium curam habeamus, quæ & nobis, & illis conferat ad gloriam Dei. Largas pro eis eleemosynas faciamus, mittamus eis pulcherrima uiatica. Nam si memoria clarorum uirorum, qui mortui sunt prodest uiuentibus: Protegam (inquit) hanc ciuitatem propter me, et propter Dauid seruũ meũ, longe magis eleemosyna id faciet. Hæc mortuos

suscitauit

uscitauit, quando circunsteterunt uiduæ, ostendentes quæ fecerit illi Dorcas. *Si ita sepeliemur, in resurrectione clari apparebimus: quod si curato corpore animam neglexerimus, multa grauia perpetiemur, & multum ridebimur &c. Vide August. lib. Confess. de Monica matre sua.*

DE ANTICHRISTO.

BEstia quarta regnũ quartum erit in terra quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit uniuersam terram, & conculcabit & cõminuet eam. Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt, & alius consurget post eos, & & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret. Et putabit quod possit mutare tempora, & leges, & Danie. 7

tradentur in manus eius usq; ad tempus et tempora & dimidium temporis. Et iudicium sedebit ut auferatur potentia & conteratur & dispereat usq; in finem. Regnũ autem & potestas et magnitudo regni quę est sub ter omne cœlum detur populo sanctorum altissimi, cuius regnum sempiternum est, & oẽs reges seruient ei & obedient. Huc usq; finis uerbi.

Consurget rex impudens facie, & Daniel. 8. intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed non in uiribus suis, & supra quàm credi potest uniuersa uastabit, et prosperabitur et faciet. Et interficiet robustos et populum sanctorum secundum uolunta-tẽ suam, & dirigetur dolus in manu eius, & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos. Et contra principem principũ consurget, & sine manu conteretur.

Daniel. 11. Et docti in populo docebunt plurimos, & ruent in gladio & in flamma, & in

& in captiuitate, & in rapina dierũ. Cumq; corruerit subleuabuntur auxilio paruulo, & applicabuntur eis plurimi fraudulenter. Et de eruditis ruent ut conflẽtur et eligantur & dealbentur usq; ad tempus præfinitum quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet iuxta uoluntatẽ suam rex, & eleuabitur & magnificabitur, aduersus Deũ deorũ loquetur magnifica, & dirigetur donec cõpleatur iracundia. Perpetrata quippe est diffinitio. Et Deum patrum suorũ non reputabit, & erit in concupiscentijs fœminarum, nec quenquã deorum curabit quia aduersum uniuersa consurget, &cætera.

Et dixi: Domine mi quid erit post hæc? Et ait: Vade Daniel: quia clausi sunt signatiq; sermones usq; ad præfinitũ tempus. Eligentur & dealbabunt̃ & quasi ignis probabunt̃ multi Et impiè agent impij, neq; intelligent omnes impij. Porrò docti intelligent Dani. 12.

& à tempore cũ ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abomina tio in desolationẽ dies mille ducenti nonaginta &c.

Esai. 11. Et percutiet terrã uirga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iustitia cingulũ lum borum eius, et fides cinctorium renũ eius. Habitabit lupus cum agno, & & pardus cum hœdo accubabit.

Iugum enim oneris eius, & uirgam
Esai. 9. humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Quia omnis uiolenta prædatio cum tumultu, & uestimentum mixtũ san guine erit in combustionem & cibus ignis.

Naum. 2. Diripite argentũ, diripite aurũ, & non est finis diuitiarum ex omnibus uasis desiderabilibus. Dissipata est, et scissa et dilacerata est, cor tabescens et dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus, & facies omnium sicut nigredo ollę. Vbi est habitaculũ leonum

leonum,& pascua catulorum leonũ? Ad quam iuit leo, ut ingrederetur il luc catulus leonis,& nõ est qui exter reat. Leo cœpit sufficiter catulis suis et necauit leęnis suis. Et impleuit prę da speluncas suas, & cubili suum ra pina,&c.

Væ ciuitas sanguinũ uniuersa men dacij dilaceratione plena. Non rece/ det à te rapina. Vox flagelli & uox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ feruentis,& equitis ascendentis,& micantis gladij,et fulguran tis hastæ,& multitudinis interfectæ, & grauis ruinæ, nec est finis cadaue rum. Et corruent in corporibus suis propter multitudinem fornicationũ meretricis speciosę et gratæ,et haben tis maleficia,quæ uendidit gentes in fornicatiõibus suis,& familias in ma leficijs suis &c. Naum.3.

Ne quis uos seducat ullo modo. Quoniam nisi uenerit discessio primũ,& reuelatus fuerit homo peccati 2.Thess.2.

filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne q̃ dicitur deus aut quod colitur, ita ut in tẽplo dei se deat ostendens se tanquam sit Deus.

1.Ioan.2. Filioli nouissima hora est. Et sicut audistis, quia Antichristus uenit, nũc autem Antichristi multi facti sunt.

Et omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, et hic est antichristus
1.Ioan.4. de quo audistis, quoniã uenit et nunc iam in mundo est.

HILA. LIB. CON. AVXENTIVM uel Arianos.

Speciosum quidem est nomen pacis, & pulchra est opinio unitatis, sed quis ambigat eam solam ecclesiæ atq; Euangeliorum unicam pacem esse, quæ

Pax uera Christiano rum. *Christi est. Quam ad Apostolos post passionis suæ gloriam est loquutus: quam ad æterni mandati sui pignus cõmendauit abiturus, hanc nos fratres dilectissimi, & amissam quærere, & turbatam componere, & repertam tenere curauimus. Sed huius ipsius temporis nostri peccata nõ meruerunt, nec imminentis Antichristi præuij ministriq; sunt passi,*

qui

qui pace sua, ideſt, impietatis suæ unitate se iactant agentes se, nõ ut Christi episcopos, sed Antichristi sacerdotes. Ac ne maledicis uerborum in cos uti conuicijs arguamur, causam perditionis publicæ, ne cuiquam ignorata sit, non tacemus Antichristos plures esse etiam Ioanne apostolo prædicante cognouimus. Quisquis enim Christum qualis ab Apostolis est prædicatus, negauit, Antichristus est. Nominis Antichristi proprietas est, Christo esse contrarium. Hoc nunc sub opinione falsæ opinionis efficitur, hoc sub specie prædicationis Euangelicæ prædicatur, ut dominus Iesus Christus, dum prædicari creditur, denegetur. Ac primum miserari licet nostræ ætatis laborem, & præsentium temporum stultas opiniones congemiscere, quibus patrocinari Deo humana creduntur, & ad tuendam Christi ecclesiam, ambitione seculari laboratur. Oro uos Episcopi, qui hoc uos esse creditis, quibusnam suffragijs ad prædicandum Euangelium Apostoli usi sunt? quibus adiuti potestatibus Christum prædicauerunt, Gentesque fere omnes ex idolis ad Deum transtulerunt? An ne aliquam sibi assumerent è palatio dignitatem hymnum Deo in carcere, inter catenas & post flagella

Proprietas nominis antichristi.

flagella cantantes? Edictis q; regis Paulus cũ in theatro spectaculum ipse esset, Christo ecclesiam congregabat? Nerone se, credo, aut Vespasiano, aut Decio patrocinantibus tuebatur, quorum in nos odijs confessio diuinæ prædicationis efloruit. Illi manu atq; opere se alentes, intra cœnacula, secretaq; coëuntes, uicos & castella, gentes q; ferè omnes terra ac mari contra senatusconsulta, et regum edicta peragrantes, claues, credo, regni cœlorum non habebant? Aut non manifesta se tum Dei uirtus, contra odia humana porrexit? cum tanto magis Christus prædicaretur, quanto magis prædicari inhiberetur At nunc, proch dolor, diuinam fidem suffragia terrena cõmendat, inops q; uirtutis suæ Christus, dum ambitio nomini suo conciliatur, arguitur. Terret exilijs et carceribus ecclesia, credi q; sibi cogit, quæ exilijs & carceribus est credita, pendet ad dignationem communicantium, quæ persecutiõ est consecrata terrore: fugat sacerdotes, quæ fugatis est sacerdotibus propagata, diligi q; se gloriatur à mũdo quæ Christi esse non potuit, nisi eam mundus odisset. Hæc de comparatione traditæ nobis olim ecclesiæ nunquam deperditæ, res ipsa quæ in oculis omnium est atq; ore clamauit. Quid autem illud sit,

Humana Deo nõ patrocinãtur.

Apostoli in angulis prædicabãt cõtra regum edicta.

Ecclesia persecutiõibus credita est.

breuiter

quod ignorandum ultra non sit, breuiter exponatur. Secundum placitã Deo plenitudinem coarctata sunt tempora: incircumscripta enim ratio eorũ cœlestibus libris docetur, ac necesse est in ipsam nos ætatem Antichristi incidisse, cui secundum Apostolum ministris satanæ in lucis se angelum transformantibus, ab omnium ferè sensu & conscientia is qui est Christus, aboletur. Vt enim erroris affirmatio certa sit, incerta ueri opinio antefertur, sitq; Antichristi iam peruium, Christum cum esse se falleret de quo nunc usq; discessum sit. Hinc illæ uariæ opiniones, hinc sub unius Christi fide prædicatio plurimorum &c.

Aetas antichristi nũc est.

CYPRIANVS MAGNO.

Epist. 6. Lib. 1.

Qui non mecum est, aduersus me est. Et qui non mecum colligit, spargit. Item beatus Ioannes Apostolus, nec ipse ullam hæresim, aut schisma discreuit aut aliquos speciatim separatos posuit, sed uniuersos qui de ecclesia exissent, quiq; contrà ecclesiam facerent, Antichristos appellauit, dicens: Audistis inquit, quia Antichristus uenit: nunc autem Antichristi multi facti sunt. Vnde cognouimus quia nouissima hora est, ex nobis exierunt, sed non fuerunt

Antichristos quos Ioannes appellauit.

ex

ex nobis. Si enim fuißent ex nobis, manſißent utiq; nobiſcum. Vnde appareat aduerſarios Chriſti, Antichriſtos omnes eße, quos conſtet à charitate atq; ab unitate eccleſiæ receßiſſe.

HIERONYMVS LIB. COMmenta. 4. in Matthæum.

Caput. 24.

Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego *ſum Chriſtus &c. Audiſtis quia Antichriſtus uenturus eſt, nunc autem Antichriſti multi ſunt. Ego reor oēs hæreſiarchas Antichriſtos eſſe, et ſub nomine Chriſti ea docere, quæ cōtraria ſunt Chriſto. Nec mirum ſi aliquos ab his uideamus ſeduci, cum Dominus dixerit:* Et *multos ſeducent.*

Hæretici oēs antichriſti ſunt

Gene. 10. Porrò Chus genuit Nemroth. Ipſe cœpit potens eſſe in terra, & erat robuſtus uenator coram Domino. Ab hoc exiuit prouerbium, quaſi Nemroth robuſtus uenator coram Dño. Fuit enim principium regni eius Babylon, &c. De terra illa egreſſus eſt Aſſur & ædificauit Niniuen &c.

Gen. 49. Eadem de Ruben Simeon & Leui.

1. Par. 5. Et de Ruben & Iuda.

Operuit

Operuit ignominia facies noſtras: Hiere. 51.
quia uenerunt alieni ſuper ſanctifica
tionem domus Domini. Propterea
ecce dies ueniunt ait Dominus. Et ui
ſitabo ſuper ſculptilia Babylonis, &
in oñi terra eius mugiet uulneratus
Si aſcenderit Babylon in cœlum, &
firmauerit in excelſo robur ſuum, ad
me uenient uaſtatores eius.

Viuo ego dicit dominus Deus, qa Ezech. 16.
non fecit Sodoma ſoror tua ipſa & fi
liæ eius, ſicut feciſti tu & filiæ tuæ.
Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſo-
roris tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis et
abundantia, et ociũ ipſius et filiarum
eius. Et manuũ egeno & pauperi nõ
porrigebant, & eleuatæ ſunt & fece-
runt abominationes corã me, & ab-
ſtuli eas ſicut uidiſti.

Propter multitudinem iniquitatis Hiere. 3.
tuæ reuelata ſunt uerecundiora tua,
pollutæ ſunt plantæ tuæ.

Gladius ad Chaldæos ait Domi- Hier. 50.
& ad habitatores Babylonis, & ad
prin/

principes et ad sapiẽtes eius. Gladius ad diuinos eius qui stulti erunt.

BERN. SVPER PSALMVM Qui habitat. Versu. 6.

Multiplicasti gentem Domine Iesu, sed non magnificasti lætitiam: quoniã multi sunt uocati pauci uerò electi. Omnes Christiani, & omnes ferè qui sua quærunt, non quæ Iesu Christi. Ipsa quoq; ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quæstum, et tenebrarũ negocium transfigere, ne in his salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarũ. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant ecclesias, missas celebrãt, Psalmos decantãt. Pro episcopatibus & archidiaconatibus impudenter hodie decertatur, ut ecclesiarum reditus in superfluitatis et uanitatis usus dißipentur. Superest ut reueletur homo peccati, filius perditionis, dæmonium nõ modo diurnum, sed & meridianum, quod non solum non transfiguratur in angelum lucis, sed extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.

Antichristus filius perditionis dicitur.

BERNAR. IN SERMONE de conuersione Pauli.

He heu domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui uidentur in ecclesia tua primatum

tum diligere, gerere principatum. Arcem Syon oc cupauerunt, apprehenderunt munitiones, & uniuersam deinceps liberè & potestatiuè tradunt incendio ciuitatem. Misera eorum conuersatio, plebis tuæ miserabilis subuersio est. Atq; utinam sola hac parte nocerent. Esset fortè qui dominica præmonitus & præmunitus exhortatione daret operam, ipsorum non exempla imitari, sed obseruare præcepta. Iuxta illud: Quæ dicunt, facite, & ad opera eorum nolite respicere. Nunc autem dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucri, & quæstum æstimant pietatem. Copiosissimæ siquidem pietates inueniuntur in suscipiendis, imò accipienda magis animarum cura, sed hæc apud eos cura minor, & de animarũ salute nouissima cogitatio est. An uerò saluatori animarum grauior ulla esse poterat persequutio? Inique agunt & cæteri cõtra Christum multiq; sunt nostris temporibus Antichristi &c. Mores cleri deplorat.

IDEM BERN. SVPER CANtica Sermone. 33.

Videte primitiuã ecclesiam, si non primo peruasa est acriter nimis à timore nocturno. Erat enim nox quando omnis qui interficeret sanctos, arbitrabatur obsequium se præstare Deo. Hac autem tenta-

tione deuicta, & ſedata tempeſtate, inclyta facta eſt, & iuxta promiſſionem à ſe factam in breui poſitam in ſuperbiã ſeculorũ. Et dolens inimicus, quod fruſtratus eßet à timore nocturno, conuertit ſe callidè ad ſagittam uolantem in die, & uulnerauit in ea quoſdam de eccleſia. Et ſurrexerunt homines

Tempora uani, cupidi gloriæ, & uoluerunt ſibi facere nomẽ noſtra peri & exeuntes de eccleſia, diu eandem matrem ſuam culoſiſſima afflixerunt in diuerſis & peruerſis dogmatibus.

Sed hæc quoq; peſtis depulſa eſt in ſapientia ſanctorum, ſicut & prima in patientia martyrum. Ea tempora iſta libera quidẽ Deo miſerante, ab utraq; illa malitia, ſed planè fœda à negocio perambulãte in tenebris. Væ generationi huic à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis, ſi tamen hypocriſis dici debet, quæ iam latere præ abundantia nõ ualet & præ impudentia non quærit. Serpit hodie antiqua tabes per omne corpus eccleſiæ, & quò latius, eò deſperatius, eoq; periculoſius quò interius. Nam ſi inſurgeret apertus inimicus hæreticus, mitteretur foras, & areſceret: ſi uiolentus inimicus, abſconderet ſe forſitan ab eo. Nunc uerò quem ejiciet, aut à quo abſcondet ſe? Omnes amici, & omnes inimici, omnes neceßarij, & omnes aduerſarij, omnes

omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Ministri Christi sunt et seruiunt Antichristo, honorati incedunt de bonis Domini, cui Domino honorem nō deferunt Inde is quem quotidie uides meretricius nitor. Histrionicus habitus, regius apparatus, inde aurū in frenis in cellis et calcaribus, & plus calcaria quàm altaria fulgēt. Inde splendidæ mensæ et cibis, et cyphis, inde comessationes & ebrietates, inde cythara, & lyra, & tibia, inde redundantia torcularia, & promptuaria plena cruciantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia, pro huiusmodi uolunt esse, & sunt Ecclesiarū præpositi, decani, archidecani, episcopi, archiepiscopi. Nec enim hæc merito cedunt, sed negocio illi, quod perambulat in tenebris. Olim prædictum est, & nunc tempus adimpletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum Non fugare, non fugere eos potest, ita inualuerunt, & multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga ecclesiæ, & ideò in pace amaritudo eius amarissima. Sed in qua pace? Et pax,

Luxus ecclesiastico/rū reproba tur.

est, & non est pax. Pax à paganis, & pax ab hæ-
reticis, non profecto à filijs. Vox plangentis in tem-
Esaæ. 1. pore isto: Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem
spreuerunt me. Spreuerunt & maculauerunt me à
turpi uia, à turpi quæstu, à turpi commercio, à ne-
gotio deniq; perambulante in tenebris. Supereſt
Antichrus dæmoniu meridianu dicitur. ut iam de medio fiat dæmonium meridianum ad se-
ducendos, si qui residui sunt in Christo, adhuc
permanentes in simplicitate sua. Ipse enim est An-
tichristus, qui se non solum diem, sed & meridiem
mentietur, & extolletur supra id quod dicitur, aut
quod colitur Deus, quem dominus Iesus interficiet
spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus
sui, ut pote uerus & æternus meridies sponsus &
aduocatus Ecclesiæ.

Deute. 32. Incrassatus est dilectus & recalcitra
uit, incrassatus, impinguatus, dilata-
tus. Dereliquit Deũ factorem suũ, et
recessit à Deo salutari suo. Procaue-
runt eum in dijs alienis, & in abomi-
nationibus ad iracundiam concitaue
runt &c.

Sopho. 1. Et extendam manum meam super
Iudam, & super omnes habitatores
Hie-

Hierusalē, & dispердam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædituorū cum sacerdotibus, & eos qui adorant super tecta militiam cœli, & adorant & iurant in Domino, & iurant in Melchon, & qui auerterunt de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec inuestigauerūt eum. Silete à facie domini Dei, quia iuxta est dies Domini. Quia præparauit Dominus hostiam, sanctificauit uocatos suos. Et erit in die hostiæ Domini, uisitabo super principes, & super filios regis, super omnes qui induti sunt uestе peregrina. Et uisitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui cōlent domum domini Dei sui, &c.

Quia ecce Dominus in igne ueniet et quasi turbo quadriga eius, reddere in indignatione furorem suum &c. Esaie. 66.

Et dispердet Dominus ab Israël caput & caudā incuruantem, & depra uantem die una, longæuus & hono-

bilis ipse est caput, & propheta docēs mendacium, ipse est cauda. Et erunt qui beatificant populum istū, & qui beatificātur precipitati. Propter hoc super adolescentulis nō lętabitur Dominus, & pupillorum eius & uiduarum nō miserebitur. Quia omnis hypocrita est nequam, & uniuersum os locutum est stultitiā. In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis, &cæt.

Quis cogitauit hoc super Tyrum
Isaie. 23. quondam coronatam, cuius negociatores principes, institores eius inclyti terræ? Dominus exercituum cogitauit hoc ut detraheret superbiam omnis glorię, & ad ignominiam deduceret uniuersos inclytos &c.

Ecce munitiones extructæ sunt ad-
Hier. 32. uersum ciuitatem ut capiatur, et urbs data est in manus Chaldæorum, et in manus regis Babylonis, qui prælianʒ tur aduersus eam à facie gladij & famis & pestilentiæ; & quæcunq; lo-

quutus

quutus es acciderunt ut tu ipſe uides Et tu dicis mihi dñe Deus, eme agrũ argento, & adhibe teſtes, cum urbs data ſit in manus Chaldæorum. Et factum eſt uerbum Domini ad Hieremiam, dicens: Ecce ego dominus Deus uniuerſæ carnis. Nũquid mihi difficile erit omne uerbũ? Propterea hæc dicit Dñs. Ecce ego tradam ciuitatem iſtam in manus Chaldæorum.

CHRIS. IN MAT. HO. XLVIII.

Et Cap. 24.

Et erunt fames & peſtilentiæ &c.

Omnia autem hæc initia ſunt parturitionis, id eſt pſeudochriſti uenientis, & auditiones prœliorum, & inſurgens gens contra gentem, & fames, & peſtilentiæ, terræmotus. Sicut hæc omnia corporaliter intellecta, initia fuerunt malorum Iudæis, incrementum autem deſolatio fuit Hieruſalem: ſic ſpiritualiter hæc intellecta, initia fuerũt Chriſtianis, incrementũ autem fuit oppreſſio eccleſiæ. Sicut ergo certaminũ hæreſum initia fuerũt parturitiões, quomodo nõ intelligimus, quia ex quo hæreſes ſunt, et diſceſſio facta eſt multorum, ex eo conſummatio

Signa Antichriſti aduentus.

cœpit? (Tunc tradent uos in tribulationē, & occi/
dent uos, et eritis odio omnibus gentibus propter
Tempore nomen meum) Aestimo quod hic iam deficit expo/
Antichristi sitio corporalis, ut de tēpore illo dicamus quo Hie/
fideles mul ruſalē capta est à Romanis. Ex eo quod dicit: Tūc
ta patiētur tradent uos in tribulationem: quoniam Apoſtoli,
& cæteri Christiani tunc cœperunt pati perſecu/
tionem, quando illa omnia cœperunt præparari cō/
tra Hieruſalem, & non potius ab initio, ex quo
Christus aſcendit, ſicut Actus Apoſtolorum teſta/
tur? Planè igitur ſpiritualiter intelligere conuenit:
quia quando hæc omnia cœperunt fieri contra Ec
cleſiam Christi, id eſt, quando cœperunt eſſe dog/
mata falſa, quaſi pſeudochriſti: quando cœperunt
auditiones fieri: quando cœpit in ſurgere hæreſis
ſuper hæreſim, et Epiſcopatus ſuper epiſcopatum:
quando facta eſt fames uerbi in populo Chriſtiano:
quando cōprehenderunt eos peſtilentiæ uitiorum
multorum: quando facti ſunt in eis terræmotus tur
bationum de rebus diuinis, tunc traditi ſunt patres
noſtri in multas tribulationes perſequutionum in
toto mundo & occiſi ſunt, & quidam odio habiti
ſunt omnibus Gentibus, id eſt, omnibus hæreſibus
Et tunc ſcandalizabuntur multi, & inuicem tra/
dent

trádent, & odio habebunt inuicem) Etiam ex his uerbis ostenditur quomodo hæc non dicuntur de temporibus Apostolorum, quando Hierusalem fuit expienda: quoniam tunc pauci scandalizabantur, pauci Christiani inuicem se tradebant, quia nec odiebant inuicem, sed erat omnium credentium cor unum, & anima una: Sed de nostris dicit, in quibus plures scandalizati sunt, & scandalizantur à fide, quàm confirmentur in fide. Nunc alterutrum & tradiderunt, & tradunt quomodo & odiunt se alterutrum: ita ut nec in duobus synceram inuenias charitatem, non dicam in multis. (Et multi pseudoprophetæ exurgent, & seducent multos) Prophetæ dicuntur, non solum qui de Christo annunciauerunt, nec qui omnino futura loquuntur, sed doctores dicuntur prophetæ. Ergo pseudoprophetas pseudodoctores appellat hæresum diuersarum, aut illos quos modo uideamus diuersis argumentis religionis speciem prætendentes. Alij enim se dicunt neq; manducare, neq; dormire, neq; algere, neq; æstuare, sed semper pendere in aëre. Alij autem uestiti cilicijs, aut circumdati catenis, socia sibi dæmonia commouentes: & quia gratiam Dei non habent, patrocinia dæmonum commendãt. Sed et hæc

Cap. 24. Matth. scribitur de nostris temporibus.

Diuersa genera hæresum.

talia rursum sunt, & si insensatos fallunt, per hæc tamen nõ seducuntur sapiẽtes. Alij aũt sunt, qui uehementer seducunt: quoniam et si mendaciter tamẽ Christum prædicant, fidem annunciant, quoniã sic ecclesias habent, sic ordines clericorũ, sic fideles, sic lectiones legunt diuinas, eadẽ dare uidentur baptismata, eadem sacramenta corporis & sanguinis Christi. Similiter apostolos & martyres colunt. Per hæc ergo ualde tenebrescere faciunt mentes, nõ solum mediocrium hominum, sed etiam prudentũ.

Opera & miracula Antichristi

Quem ex parte non moueat Antichristus faciens opera Christi, & ante Christianos officia uniuersa explens Christianorum? nisi forte illum qui considerat quod Apostolus ait: Cum enim ipse satanas transfigurat se in angelum lucis. Quid magnum est & si ministri eius transfiguentur, sicut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera eorum, nõ secundum schemata Christianitatis eorum.

2. Cor. 11.

Superbia cordis tui extulit te habitantẽ in scissuris petrarum, exaltantẽ solium tuum. Qui dicis in corde tuo, quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum, inde detrahã te di-

Abdiæ. 1.

te dicit Dominus. Si fures introiſſent ad te, ſi latrones per noctẽ, quomodo conticuiſſes. Nónne furati eſſent ſufficiẽtia ſibi? Si uindemiatores introiſſent ad te, nunquid ſaltem racemũ reliquiſſent tibi? Quomodo ſcrutati ſunt Eſau? Inueſtigauerunt abſcondita eius. Vſq; ad terminum emiſerunt te, & omnes uiri fœderis tui illuſerunt tibi, inualuerunt aduerſum te uiri pacis tuæ. Qui comedunt tecum ponent inſidias ſubter te. Non eſt prudentia in eo. Nunquid non in die illa dicit Dominus perdã ſapientes de Idumæa, &c.

Hæc eſt ciuitas glorioſa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde ſuo ego ſum & extra me non eſt alia amplius, quomodo facta eſt in deſertũ cubile beſtiæ? Omnis qui tranſit per eam ſibilabit, & non mouebit manũ ſuam. Væ prouocatrix & redempta ciuitas columba. Nõ audiuit uocem, et nõ ſuſcepit diſciplinã. In Domino Sopho. 2.

non

non est confisa, ad Deum suum nõ appropinquauit. Princeps eius in medio eius quasi leones rugientes. Iudices eius lupi uespere non relinquebant in mane. Prophetæ eius uesani, uiri infideles. Sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniustè egerunt cõtra legem &c.

Iudic. 19. Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filijs Israêl &c.

Hier. 51. Fugite de medio Babylonis, ut saluet unusquisq; animam suam. Nolite tacere super iniquitate eius, quoniã tempus ultionis eius est à Domino uicissitudinem ipse retribuet ei. Calix aureus Babylon in manu domini inebrians omnem terram. De uino eius biberunt omnes gentes, & ideò commotæ sunt.

Amo. 5. Nunquid nõ tenebræ dies Domini, & non lux sed caligo, et non splendor in ea?

Zach. 2 O, ô, ô fugite de terra aquilonis dicit Dominus, quoniam in quatuor uen

uentos cœli dispersi uos dicit Dominus. O Syon fuge, quæ habitas apud filiam Babylonis &c.

Audite audientes me, et nolite intel ligere, & uidete uisionem, & nolite cognoscere. Excęca cor populi huius & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intel ligat, & conuertatur & sanem eum. Et dixi: Vsq; quò Domine? Et dixit Donec desolentur ciuitates absq; habitatore, & domus sine homine, & terra relinquetur deserta, & longe faciet Dominus homines &c. Esai. 6.

Cum prophetia defecerit dissipabitur populus; qui uerò custodit legem beatus est. Prou. 29.

Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus cũ duce uenturo, & finis eius uastitas, et post finem belli statuta desolatio Danie. 9.

ſolatio: Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, et in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium, & erit in tẽplo abominatio deſolationis, & uſq; ad conſummationẽ & finem perſeuerabit deſolatio.

CHRI. IN MAT. HOM. XLIX

Ex Cap. 24.

Cum ergo uideritis abominationem deſolationis ſtantem &c. Hoc eſt, *cum uideritis ea prælia iam ſtantia circa Hieruſalem, quæ ante audiebatis. Similiter et in fine mundi, et in Antichriſto intelligẽdum eſt ſpiritualiter, quando & hæreſes, & fames & peſtilentiæ, & illa omnia ante præceſſerunt, noniſſimè autẽ abominatio deſolationis ſtetit in loco ſancto, id eſt, exercitus Antichriſti. Exercitus autem Antichriſti ſunt omnes hæreſes, præcipuè iſta quæ obtinuit Eccleſiæ locũ, & ſtetit in loco ſancto ita ut uideatur quaſi uerbum ueritatis ſtetiſſe, cum non ſit ueritatis, ſed abominatio deſolationis, id eſt, exercitus Antichriſti, qui multorum animas reddidit deſolatas à Deo. Et hoc eſt fortè, quod Apoſtolus dicit: Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in teplo Dei,*

Hæreſes ſunt exercitus Antichriſti.

2. Theſſ. 2.

quasi Deus sedeat, ostendens se quasi sit Deus. Et sic omnia illa mala hæresum diuersarum, quæ antea audiebantur tantum, postea steterunt in loco sancto desolantia Ecclesiam Christi. Ex quo data sibi licentia, cœperunt omnes publicè habere Ecclesias. Et nos quidem exposuimus hic auditiones prœliorum, & fames, & terræmotus, & pestilentias, auditiones hæresum, & inopias uerbi, & concussiones Christianorum, & corruptiones morum, quæ antecesserunt à tempore Constantini usq; ad tẽpus Theodosij. Abominationem aũt desolatiõis diximus esse hanc ipsam hæresim quæ occupauit sanctæ Ecclesiæ loca, & multos desolauit à fide, et ipsum exercitũ Antichristi, et cæteras hæreses, quæ cœperunt publicè habere Ecclesias, locum obtinentes ecclesiæ sanctum. Si quis autem auditiones quidem prœliorum fames & tumultus, & pestilentias intelligat esse omnia hæc mala spiritualia, quæ facta sunt tempore Constantini simul & Theodosij usque nunc: abominationem autem desolationis intelligat esse ipsum Antichristum, qui postmodum uenire speratur, & obtinere regnũ quasi loca Ecclesiarum sancta sub specie Christi, & le cerit. multos fidelium desolare, non irrationabiliter dicit.

dicit. Nam siue ista hæresis quæ iam tenuit, siue po-
Daniel. 9. pulus ille, qui postmodum cum ipso Antichristo est futurus, rectè exercitus intelligitur esse Antichristi Et sic prophetæ uerba significant magis de consummatione mundi: Prophetia autem sicut docet Christus, ad utrumq; est dicta. Sunt autem uerba illa sic: In dimidio septimi anni auferetur iuge sacrificium, & abominatio desolationis stabit in loco sancto, usq; ad consummationem temporis, & consummatio dabitur super solitudinem. Illic exercitus
Antichristus quare dicitur abominatio desolatiõis. Romanus dictus est abominatio desolationis, quia ad desolationem redacturus fuerat Iudaicum cultum: hic autem Antichristus dicitur abominatio desolationis, quia multorum Christianorum animas facturus est desolatas à Deo. Nam antequàm caperent Romani Hierusalem, in dimidio hebdomadis Christus per suam doctrinam tulit de medio iuge sacrificium Iudæorum. Nam dicitur tribus annis et sex mensibus docuisse, qui numerus facit dimidium septem annorum: ut illud sacrificium quod iugiter fuerat in usu, tolleretur de medio, & offerretur sacrificium laudis, in uoce, & sacrificium iustitiæ in operibus, et sacrificium pacis per eucharistiam, usq; ad finem seculi tumultus est, quia Iudaica consuetu-

do de

do de ſacrificijs offerendis nunquàm eſt reparanda In illo tempore tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes, id eſt, qui ſunt in Chriſtianitate, conferant ſe ad ſcripturas. Sicut enī uerus Iudæus eſt Chriſtianus, dicente Apoſtolo: Nō qui in manifeſto Iudæus eſt, ſed qui in occulto: ſic uera Iudæa Chriſtianitas eſt, cuius nomen intelligitur confeſſio. Montes aūt ſunt ſcripturæ Apoſtolorum aut prophetarum, de quibus dictum eſt: Illuminas tu mirabiliter à montibus æternis. Et iterū de eccleſia dicit: Fundamenta eius in montibus ſanctis. Et quare iubet in tempore omnes Chriſtianos conferre ſe ad ſcripturas? Quia in tempore hoc, ex quo obtinuit hæreſis illas eccleſias, nulla probatio poteſt eſſe ueræ Chriſtianitatis, neq; refugium poteſt eſſe Chriſtianorum aliud, uolentium cognoſcere fidei ueritatem niſi ſcripturæ diuinæ: Antea enī multis modis oſtendebatur, quæ eſſet eccleſia Chriſti, & quæ Gentilitas: nunc autem nullo modo cognoſcitur uolentibus cognoſcere quæ ſit uera eccleſia Chriſti, niſi tantū modo per ſcripturas. Quare? quia oīa hæc quæ ſunt propriè Chriſti in ueritate, habent & hæreſes illæ in ſchiſmate, ſimiliter eccleſias, ſimiliter & ipſas ſcripturas diuinas, ſimiliter epiſcopos, cæteroſq;

Quid ſit fugere ad mōtes.

Roma. 2.

Pſal. 86.

In primitiua ecclesia Christiani cognoscebantur ex moribus.

ordines clericorum, similiter baptismum, aliter eucharistiam, & cætera omnia, denique idipsum Christum. Volens ergo quis cognoscere quæ sit uera ecclesia Christi, unde cognoscat in tantæ confusione similitudinis, nisi tantummodo per scripturas? Itẽ ex moribus ipsis prius intelligebatur ecclesia Christi, quando conuersatio Christianorum aut omniũ, aut multorum erat sancta, quæ apud impios non erat. Nunc autem aut tales, aut peiores facti sunt Christiani, quales sunt hæretici aut Gentiles. Adhuc autem & maior continentia apud illos inuenitur, quamuis in schismate sint, quàm apud Christianos. Qui ergo uult cognoscere quæ sit uera ecclesia Christi unde cognoscat, nisi tantum modo per scripturas? Sciens ergo Dominus tantam confusionem rerum in nouissimis diebus esse futuram, ideò mandat, ut Christiani qui sunt in Christianitate, uolentes firmitatem accipere fidei ueræ ad nullam rem fugiant, nisi ad scripturas. Alioqui si ad alias respexerint, scandalizabuntur, & peribunt, non intelligentes quæ sit uera ecclesia. Et per hoc incident in abominationem desolationis, quæ stat in sanctis ecclesiæ locis, &c.

Vnicũ cõsilium domini in nouissimis tẽporibus est fugere ad scripturas.

In

IN EADEM HOM.

(Si quis dixerit uobis ecce in ſolitudine eſt, noli te exire) ſeducere enī uos uolūt. Sed dicat aliquis. Quid enim? Si fideles tunc non exierunt in deſertum, aut non intrauerint in domos, nunquid per hoc ipſum poterint declinare periculum, maximè cum tunc Antichriſtus uniuerſa ubiq; contineat, et intus & foris, & in ciuitate et in deſerto? Sed uide quoniā hæc dicens oſtendit, quia tunc fideles latentes erunt in locis quibuſdā ſecretioribus, Deo eos abſcondete potius quā loco, ſicut ſcriptum eſt: Abſcondet in abſcondito uultus tui à conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo, à contradictione linguarum (Si quis uobis dixerit, ecce in domibus, nolite credere) Iniuriam enim facitis diuinitati, ſi in domibus illam quæritis, quæ implet cœlum et terram: aut ſi latere putatis, qui uenit ſuperbis reſiſtere, & humiles exaltare. Oſtendēs per hæc quomodo ex ipſis eccleſijs ueris frequenter exeunt ſeductores, propterea nec ipſis omnino credendum eſt, niſi ea dicant uel faciant, quæ conuenientia ſunt ſcripturis. Vos ergo nolite exire, nolite credere. Quia ſicut fumus ante ignem præcedit, ante uictoriam pugna: ſic & ante gloriam Chriſti, tentatio Antichriſti &c. Matth. 24.

Fideles erunt latētes in nouiſſimis tēporibus.

Pſal. 30.

Nulli credendū præter ſcripturam.

Esaiæ. 28. Consummationẽ enim & abbreuiationem audiui à Domino exercituũ super uniersam terram.

Esaiæ. 10. Cõsummatio abbreuiata inundabit iustitiam. Consummationem enim et abbreuiationem dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terrę Propter hęc dicit dominus Deus exercituũ. Noli timere populus meus habitator Syon, ab Assur. In uirga enim percutiet te, & bacculum suum leuabit super te in uia Aegypti: Adhuc enim paululum modicumq́, & cõsummabitur indignatio mea, et furor meus super scelus eorum, &c.

Ioan. 16. Hæc loquutus sum uobis, ut non scandalizemini, absq́ synagogis facient uos. Sed uenit hora, ut omnis qui interficit uos arbitretur obsequium se præstare Deo. Et hæc facient uobis, quia non nouerunt patrẽ neq́ me &c.

Zach. 5. Et conuersus sum, & leuaui oculos meos, & uidi. Et ecce uolumẽ uolans

Et

Et dixit ad me: Quid tu uides? Et dixi: Ecce ego uideo uolumen uolans, longitudo eius uiginti cubitorum, et latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur sicut scriptum est ibi iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud dicit Dominus exercituũ, & ueniet ad domum furis, et ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & cõmorabitur in medio domus eius, & consument eam ligna eius & lapides eius &c.

THEOPHILACTVS IN MAT.

Caput. 24.

Qui autem perseuerauerit usq; in finem hic saluus erit.

Prædicit cuentura mala, animans suos discipulos per hoc q; prædicit. Nã inexpectata terrere, & minus bare consueuerunt. Præmitigat igitur timorẽ prædicendo futura grauia odia, inimicitias, offensiones pseudoprophetas, qui præcursores sunt Antichristi

Iacula præ tur uisa feriunt.

ſti, ſeducentes multos, ita ut in omni iniquitate obſtinentur. Quia autē multiplicabitur iniquitas per impoſturas Antichriſti, exaſperabuntur & efferi erunt homines, ita ut neq; cum familiariſſimis ullū ſeruent charitatis uinculum, ſed mutuum ſe tradant. Qui autem perſeuerauerit, & fortiter tulerit, neq; ceſſerit his quæ inferentur tunc, ſaluus erit, & cōprobabitur ſtrenuus miles.

Pauci fideles inueniūtur in noui ßimis tēporibus.

THEOPHILAC. IN LVCAM

Caput 18.

Itaq; qui docuit & monſtrauit nobis quod in tempore conſummationis ſeculi opus ſit oratione, ut in futuris periculis durare ualeamus, ſubdit: Nunqd filius hominis quū uenerit, inueniet fidē in terra? Qua interrogationis figura raros dicit inueniri fideles. In tantum enim inualeſcet filius iniquitatis, ut poßibile ſit, quod ſeducat etiam electos. In raris enim ſolet huiuſmodi interrogandi figura uti, ſicut & quum dicit: Quis putas fidelis & prudens ſeruus? Atq; hoc loco idem ſignificans, quod pauci numero erūt, qui erga Deū et inter ſe fidem ſeruabunt, hac interrogatione uſus eſt. Merito aūt ſermoni de oratione, ſermonem de fide cōnexuit: quoniam omnis orationis fundamentū ac baſis eſt fides

Matth. 24

Niſi

Nisi enim crediderit homo, quod hoc, quod petit accepturus sit in suam utilitatem, uana est oratio quam facit. Et propterea Dominus de oratione docens, etiam fidei meminit, declarans interim, paucorum fore tunc orare, quandoquidem fides in paucis inuenietur. Igitur quũ uenerit Dominus in nube, non inueniet fidem super terram, nisi in paucis

Recedite à tabernaculo hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinet, ne inuoluamini in peccatis eorum. Num. 16.

Ignis egressus est de Esebon, flamma de oppido Seon, et deuorauit Arnon Moabytarum, & habitatores excelsorũ Arnõ. Væ tibi Moabi, perijsti populo Chamos. Dedit filio eius in fugam, & filias in captiuitatẽ regi Amorreorum Seon &c. Num. 21.

Helchias Ibirum legis repperit in domo Domini & cæt. Scribæ uerò legerunt. 4. Reg. 22

Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit brucus & residuum bruci comedit rubigo. Iohel. 1.

Expergiſcimini ebrij & flete,ululate omnes qui bibitis uinum in dulcedine, quoniam perijt ab ore ueſtro. Gens enim aſcendent ſuper terram meam,fortis & innumerabilis. Dentes eius ut dentes leonis,& molares eius ut catuli leonis. Poſuit uineam meam in deſertum, & ficum meam decorticauit. Nudans ſpoliauit eam & proiecit,albi facti ſunt rami eius. Plange quaſi uirgo accincta ſacco ſuper uirum pubertatis ſuæ. Perijt ſacrificium & libatio de domo Domini,et luxerunt ſacerdotes miniſtri domini. Depopulata eſt regio,luxit humus:quoniam deuaſtatũ eſt triticũ.

Tu Domine elegiſti domum iſtam
1.Mac. 7. ad inuocandum nomen tuum in ea, ut eſſet domus orationis & obſecrationis populo tuo. Fac uindictam in homine iſto & exercitu eius, & cadant in gladio. Memento blaſphemias eorum,& ne dederis eis ut permaneant.

In

In cantilenis & prouerbijs & cõpa- Eccle. 47.
rationibus & interpretationibus mi
ratæ ſunt terræ, & in nomine Dñi
Dei cui cognomen Deus Iſraël &c.

AVGVST. IN EPIST. IOAN/
nis Tracta. 3.

Omnes certè qui exeunt de eccleſia, & ab uni/
tate eccleſiæ præciduntur, Antichriſti ſunt. Nemo Antichriſti
dubitat, ipſe enim deſignauit: Ex nobis exierunt, qui ſunt.
ſed non erat ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, per 1. Ioan. 2.
manſiſſent utiq; nobiſcum: Quicunq; ergo non ma
nent nobiſcum, ſed exeunt ex nobis, manifeſtum
eſt quod Antichriſti ſunt. Et quomodo probantur Quõ cog-
Antichriſti? Ex mendacio. Et quis eſt mendax, niſi noſcitur an
qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus. Interroge- tichriſtus.
mus hæreticos. Quem inuenis hæreticum? qui ne-
gat, quia Ieſus non eſt Chriſtus. Videat charitas
ueſtra magnum ſacramentum. Attendite quid inſpi
rauerit nobis Deus, & quid inſinuare nobis uelit.
Ecce exierunt à nobis, & facti ſunt Donatiſtæ. In/
terrogemus eos utrum Ieſus ſit Chriſtus, ſtatim cõ
fitentur, quia Ieſus Chriſtus eſt. Si ergo ille eſt An/
tichriſtus, qui negat Ieſum eſſe Chriſtum, nec nos
poſſunt illi dicere Antichriſtos, nec nos illos: quis

& nos confitemur & illi. Si ergo nec illi nos di/
Dissẽtiões cunt, nec nos illos: ergo nec illi à nobis exierunt,
& schisma nec nos ab ipsis. Si ergo non à nobis exiuimus, in
ta antichri unitate sumus: si in unitate sumus, quid faciunt in
stianorum. una ciuitate duo altaria? quid faciunt diuisæ domus,
diuisa coniugia? Quid faciet communis lectus, &
diuisus Christus? admonet nos, uult nos fateri quod
Psalm. 2. uerum est. An ipsi à nobis exierunt, aut nos ab ip/
sis? Sed absit ut nos ab ipsis: habemus enim testa/
mentum dominicæ hæreditatis, recitamus, & ibi
nos inuenimus: Dabo tibi Gentes hæreditatem tuã
& cætera. Si ergo ex nobis exierunt, Antichristi
sunt: Si Antichristi sunt, mendaces sunt: Si menda
ces sunt, negant Iesum esse Christum. Iterum redi/
mus ad difficultatẽ quæstionis. Singulos interroga,
confitentur Iesum esse Christum. Coarctat nos
angustus intellectus in hac epistola. Videtis certè
quæstionem. Hæc quæstio & nos & ipsos turbat,
si non intelligatur. Aut nos sumus Antichristi, aut
illi sunt antichristi. Illi nos antichristos uocant, &
dicunt quod exiuimus ab eis, nos illos similiter. Sed
designauit hæc epistola antichristos. Quicunq; ne-
gat, quod Iesus nõ sit Christus, [redacted]tichristus
Ita ergo quæramus quis neget, & nõ attendamus

ad

ad linguam, sed ad facta. Si enim oēs interrogentur oēs uno ore confitentur Iesum esse Christū. Quic/ scat paululum lingua, uitam interroga. Si inuenere tis hoc, si ipsa scriptura nobis dixerit, quia negatio eorum non tantum lingua fit, sed & factis. Certè inuenimus multos antichristos, qui ore cōfitentur Christum, & moribus dissentiunt à Christo. Vbi inuenimus hoc in scriptura? Paulum audi apostolū de talibus cum loqueretur, ait: Confitentur enim se nosse Deum, factis autem negant. Inuenimus & ip sos Antichristos. Quisquis factis negat Christum, Antichristus est. Non audio quid sonet, sed uideo quid uiuat. Opera loquuntur, & uerba requirimus Quis enim malus non bene uult loqui? Iam ergo fratres si facta interrroganda sunt, non solum mul/ tos inuenimus antichristos foras exijsse, sed multos nondum manifestos quod foras exierint. Quot/ quot enim habet ecclesia periuros, fraudatores, adulteros, ebriosos, fœneratores, mangones, & omnia quæ numerare nō possumus, si cōtraria sunt doctrinæ Christi, contraria sunt uerbo Dei. Verbū autem Dei Christus est. Quicquid contrarium est uerbo Dei, in antichristo est. Antichristus enim cō/ trarius est Christo. Et uultis nosse q̄ apertè resistāt isti

Verbis et factis probatur hæreticus. Tit. 1.

Multi Antichristi nō dū manifesti sunt.

iſti Chriſto, aliquando eueniat, ut aliquid mali faciant, & incipiant corripi: quia Chriſtum non audent blaſphemare, miniſtros eius blaſphemãt à quibus corripiuntur. Vnuſquiſq; conſiderans conſcientiã ſuam: ſi mundi amator eſt, mutetur, fiat amator Chriſti, ne ſit Antichriſtus &c.

Oze. 2. Dicite fratribus ueſtris, populus meus, & ſorori ueſtrę miſericordiam conſecutæ. Iudicate matrem ueſtram iudicate: quoniam ipſa nõ uxor mea & ego non uir eius. Auferat fornicationes ſuas à facie ſua, et adulteria ſua de medio uberum ſuorum, ne fortè expoliem eam nudam, & ſtatuã eam ſecundum diem natiuitatis, &c.

Zach. 1. Et leuaui oculos meos & uidi, & ecce quatuor cornua. Et dixi ad Angelum qui loquebatur in me. Quid ſunt hæc? Et dixit ad me. Hæc ſunt cornua quæ uentilauerũt Iudã & Iſraël & Hieruſalem. Et oſtendit mihi quatuor fabros. Et dixi. Quid iſti ueniunt facere? Qui ait dicens, hæc ſunt cornua quæ uentilauerunt Iudam per

per ſingulos uiros, & nemo eorum leuauit caput ſuum. Et uenerunt iſti deterrere ea, ut deiiciant cornua gentium, qui leuauerũt cornua ſuper terram Iuda, ut diſpergerent eam.

Hæc ſors tua parsq; menſuræ tuæ à me dicit Dominus: quia oblita es mei, & confiſa es in mendacio. Vnde & ego nudaui femora tua contra faciẽ tuã, et apparuit ignominia tua, & adulteria tua, & hinnitus tuus, ſcelus fornicatiõis tuę. Super colles in agro uidi abominationes tuas. Non mundaberis poſt me uſquequò adhuc? Hierem. 13.

Deſcende, ſede in puluere uirgo filia Babylon, ſede in terra. Non eſt ſoliũ filiæ Chaldæorum, quia ultra non uocaberis mollis et tenera. Tolle molam & mole farinam. Denuda turpitudinem tuam, diſcooperi humerum reuela crura, tranſi flumina. Reuelabitur ignominia tua, & uidebitur opprobrium tuum. Vltionem capiam, & non reſiſtet mihi homo, redemp- Eſaiæ. 32.

tor

tornoſter Dominus exercituum, no mẽ illius ſanctus Iſraël.

Hierc.51. Ecce ego ad te mons peſtifer ait Dominus, qui corrumpis uniuerſam terram. Et extendam manum meam ſuper te, & euoluã te de petris, & dabo te in montem combuſtionis, & non tollent de te lapidem in angulum, & lapidẽ in fundamento, ſed perditus in æternum eris, ait Dominus.

Mac.1. Principium peccati eſt filiæ Syon: quia in te inuenta ſunt ſcelera Iſraël. Propterea dabit emiſſarios ſuper hęreditatem Geth, domus mendacij in deceptionem regibus Iſraël.

ORIGENES IN MAT.

Homelia. 1.

Locus ſctus & ſacra ſcriptura. *Et primum quidem ſuſcipiamus uerbum de abominatione deſolationis ſtantem in loco ſancto. Debet enim qui legit diligens eſſe, & intelligere, ut non ſeducatur à deſolationis abomination. Locus igitur ſanctus intelligibilis eſt omnis dictio ſcripturæ diuinæ quã loquuti ſunt ſancti prophetæ, qui*

fuerunt

fuerunt à seculo, Moyses, & post eum cæteri. Non solum autem, sed etiam dictio Euangelistarum, uel Apostolorum Iesu Christi. In hoc ego loco sancto omnium scripturarum, tam ueteris testamenti quã noui, Antichristus, qd' est falsum uerbum, stetit frequenter, per hoc ipsum quod stare uidetur in scripturis diuinis, ostendens se quasi sit Deus, & quasi ipse sit Christus Dei uerbum, & ipse est abominatio desolationis. Est enim frequenter uidere in argumentationibus impijs dogmatum, apud hæreses hanc abominationem desolationis. i. Antichristum uerbum falsum abominationum desolantem à Deo omnem hominem, qui receperit eam in se abominationem aduersantem ueritati, extollentem se super omne uerbũ, quod est extra eum, quod annunciatur esse uerbum Dei, extollentem se, et super omne quod unusquisq; hominum colere uult, siue uerè siue mendaciter: Nam unum quodq; hæresum dogma, non solum ueritati aduersatur, sed etiam cæteris dogmatibus similiter falsis. Et quoniam sic extollitur, ut' etiam in templo scripturarum sedeat, per ipsum templum. i. per ipsas scripturas uolens se ostendere, quoniam ipse uerè est Deus uerbum: semper ergo qui diuinas legit scripturas, intelligat

Hæretici etiã inuicẽ cõtrarij sũt Eadẽ leges in Historia Eccl. Li. 5. Cap. 28.

ligat eas, maximè quando uiderit abominationem desolationis secundum ea quæ diximus, stantem in eo quem exposuimus loco sancto sanctarum scripturarum. Qui autem intellexerit eum, destruet uera traditione, id est, illuminatione aduentus Christi, qui est ueritas, eum uerbū qui in alieno loco sancto stare uidetur: & intelligens talem abominationem desolationis, irritam faciet eam, & eijciet à loco sancto in quo stare uidetur. Maximè autē destruet eum Christus qui loquitur in eo uerum lumen. Iste autem Christus si in aliquo loquatur, uolenti audire & prodificari, non infirmatur, sed omne falsum uerbū, quod est abominatio desolationis stans in loco sancto, & sedens in templo Dei quod est Antichristus, interficiet spiritu oris sui, per eos qui se præbuerint capaces ipsius. Quod uerbum falsum frequenter nō stat, sed etiam sedet in templo, quando quasi rationabiliter, & bene constructum uidetur. Qui autem uident hanc abominationem desolationis, ita ut possint de ea dicere. Non enim ucrsutias eius ignoramus, in eo dum legunt intelligentes quæ uera sunt, fugiant falsum, & recedant ubi eos mendacium comprehendere non ualebit. Non autē potest comprehendere mendacium eos qui ex Iudea

Verbū falsum aliquā do sedet in ecclesia.

dea litera fugiunt ad ſpiritualia, & intelligibilia, & ſublimes ueritatis mõtes &c.

Eò quod eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi, in corde maris, cũ ſis homo & non Deus: & dediſti cor tuũ quaſi cor Dei. Ecce ſapientior es tu Daniele, omne ſecretum non eſt abſcondi/tum á te. In ſapiẽtia & prudentia tua feciſti tibi fortitudinem, & acquiſiſti aurum, & argentum in theſauris tuis in multitudine ſapientiæ tuæ & in negociatiõe tua multiplicaſti tibi for titudinem, & eleuatum eſt cor tuum in robore tuo &c. Eze. 28.

In multitudine negociationis tuę re pleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti, & eieci te de monte ſancto Dei, & perdidi te ô Cherub protegẽs de medio lapidũ ignitorum. Et eleuatum eſt cor tuũ in decore tuo. Per/didiſti ſapientiam tuam in decore tuo in terra proieci te, ante faciem regum dedi te. In multitudine iniquitatum Eze. 28.

tuarum,& iniquitate negociationis tuæ polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui qui comedat te,et dabo te in cinerem super terram,in conspectu omnium uidentium te.

Abacu.2. Qui dilatauit quasi infernus animã suam,& ipse quasi mors & non adimpletur. Et congregauit ad se omnes gentes,et coaceruauit ad se omnes populos. Nunquid nõ omnes isti super eum parabolam sument,et loquclam ænigmatum eius. Et dicetur uæ qui multiplicat non sua. Vsquequò & aggrauat contra se densum lutum? Nũquid non repente cõsurgent qui mordeant te,&c.

Amos.6. Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatẽ cum habitatoribus suis. Quod si reliqui fuerint decem uiri in domo una, & ipsi morientur. Et tollet eum propinquus & comburet eum,ut efferat ossa de domo,& dicet ei qui in penetralibus

tralibus domus est. Nunquid adhuc est penes te? Et respondebit, finis est. Et dicet ei: Tace & ne recorderis nominis Domini &c.

ORIGEN. IN MATH.

Homelia. 13.

Exurgent enim pseudochristi. Matt. 24.

Generaliter enim unus est Antichristus, species aũt illius multæ, tanquàm si dicamus, mendacium generaliter unum est, secundum differentias autem falsorum dogmatum, inueniuntur multa esse mendacia. Si enim mendacium nihil differt à mendacio puta Basilidis, aut Marcionis, aut Valentini, aut Apellis, aut aliquorum similium, unum uidetur mẽdacium. Si autem secundum diuersa dogmata mentiuntur, multi sunt qui exurgunt. Hi enim sunt Antichristi, & quicũq; post eos surrexerint: Sicut aũt ueri Christi, & unius facti sunt, qui à seculo fuerũt sancti prophetæ, pronunciantes Christi passiones, & postmodum glorias eius futuras: sic mihi intelligè secundũ unumquenq; pseudochristum multos esse falsos prophetas. Non ergo alicuius unius mendacij doctores, sed omnium pseudoprophetæ sunt illius Antichristi, cuius falsos sermones prædicant, quasi ueros, & docent. Secundum ergo hæc quæ

Antichrũs unus est in genere.

Oẽs Christiani unũ sunt sic & oẽs antichristiani.

diximus, qui ecclesiasticæ docent uerbum, prophetæ sunt Christi. Qui autem Marcionis, uel alicuius eorum prædicat uerbum falsum, prophetæ sunt Antichristi, eius qui est secundum Marcionem id est, illius mendacij quod introduxit Marcion, & alij falsi prophetæ sunt mendacij illius, quod est secundum Basilidem, alij uerò illius quod est secundum Apellem. Similiter dices & de prædicatoribus singularum hæresum. Omnia enim persuasoria quæ proferuntur ad defensionem Antichristi uerbi, signa sunt illius Antichristi & prodigia, quæcunq; suggeruntur à sapientißimo omnium bestiarum terræ serpente, & à magno sensu principe Aßyriorum signa sunt magna & prodigia, ut in errorem inducantur, si poßibile est etiam electi. Exaggerationis autem sermo est, dicens: Si poßibile est. Non enim pronunciauit, neq; dixit, ut in errorem mittantur etiam electi, se ostendere uult: quoniam frequenter ualde persuasorij sunt sermones hæreticorum, & commouere potentes etiam eos qui sapienter audiunt. Sed prædicente nobis omnia saluatore, neq; in solitudinem exeamus, neq; qui profitentur Christum in domibus esse credamus. His autem quæ diximus adijciamus adhuc, quoniam omnis

Signa & prodigia Antichristi quæ sunt.

Oĩs sermo falsus antichrũs est.

Marc. 13.

nis sermo profitens se esse ueritatem, cum non sit ueritas, siue apud Gentiles, siue apud Barbaros, aliquo modo Antichristus est, uolens seducere quasi ueritas, & separare ab eo, qui dixit: Ego sum ueri/ Matth. 28. tas. Propterea non debemus attendere eis qui di/ Matth. 24. cunt: Ecce hic Christus: non autem ostendunt eum in ecclesia quæ plena est fulgore ab oriente, usq; ad occidentem, quæ plena est lumine uero, quæ est columna, et firmamentum ueritatis, in qua tota totus est aduentus filij hominis dicentis omnibus, qui ubiq; sunt: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus uitæ, usq; ad consummationem seculi. Et ubicunq; fuerit, quod est secundum dispensationem passionis eius, cadauer eius, qui ideò cecidit, ut erigat eos qui ceciderunt. Illic congregabuntur non qualescunq;, sed aquilæ discipuli. Et uide quoniã non dixit. Vbicunq; fuerit cadauer, ibi congregabuntur uultures aut corui: sed uolens ostendere magnificos, & regales esse omnes, qui in passionem Domini crediderunt, propriè dixit: Vbi fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ.

Vnusquisq; se à proximo suo custo/ Hier. 9. diat; & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplan/

tans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & uir fratrem ſuum deridebit, & ueritatem non loquentur. Docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium, ut iniquè agerent laborauerũt. Habitatio tua in medio noli, in dolorẽ renuerunt ſcire me dicit Dominus.

Ecce ego implebo omnes habitato-
Hier. 13 res terræ huius, et reges noſtri qui ſedent de ſtirpe Dauid ſuper thronum eius, et ſacerdotes et prophetas, et omnes habitatores Hieruſalẽ ebrietate, & diſpergam eos uirum à fratre ſuo, & patres et filios pariter ait Dñs, &c

Eccle. 32 In uia ruinæ ne eas, & non offendes in lapides, ne credas te uiæ laborioſæ ne ponas animæ tuæ ſcandalũ. Et à filijs tuis caue, & à domeſticis tuis attende.

Ab ea quæ tecum cubat caue ne cre-
Mich. 7. das ei, quia filius contumeliam facit patri, filia ſurgit aduerſum matrem, nurus contra ſocrum ſuam, inimici hominis uiri domeſtici eius. Hier.

HIER. IN MICHEAM. TO. VI.

Caput 7.

Omnis uiri caput Christus est, & Christus capput ecclesiæ, huius sæpe inimici sunt, qui putantur in domo eius esse, id est, in ecclesia, & à capite qui/dem non recedunt, sed contra suum sentiunt caput, qui absq; magistro, & gratia Domini, scientiam scripturarum suo iudicio promittentes, inflati sunt, & nihil sciunt, & languent circa quæstiones, & contentiones pugnasquè uerborum, qui uerè consistentes in domo inimici sunt ueritatis. Scire au/tem debemus, quod in Euangelio propè eadem uer/ba sunt, quæ nunc legimus in Propheta, & iuxta contextum illius loci alterum habere sensum, quæ utrũ assũpta sint de propheta, an propria autorita/te præcepta, nosse Domini est, qui et in prophetis & in Euangelijs loquutus est. Ait autem illic Do/minus: Veni diuidere uirum aduersus patrem suum & filiam contra matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. His itaque edissertis: si tamen potuimus sensum at/tingere scripturarum, sanctus refrigeratam intel/ligens charitatem, & homines in consummatione mundi non esse amatores Dei, sed amatores sui,

Quidã in ecclesia cõtra ecclesiã sentiunt.

Matt. 10.

Inimici hominis domestici eius.

alijs credentibus amicis, & ducibus, & uxoribus, filioq; & filia, & nuru aduersus patrem & matrē, & socrum consurgentibus, & inimici hominis domestici eius, ipse credit in Domino, *& omnis con-*
Ioan. 6. *templatio eius est in* Deo *suo, & quanquam tribulationibus, & pressuris mundi prematur, tamē præter eum qui dicit:* Nolite timere, *ego uici mundum, in nullo fiduciam habens expectat* Deum *saluatorem suum, & credens in eo, oculosq; suos ad eum semper dirigens, sperat se exaudiendum quoties eum inuocauerit.*

Esaiæ. 24. Ecce Dominus nudabit terram, & dissipabit eam, & affligat faciem eius, & disperdet habitatores eius. Et erit sicut populus sic sacerdos &c̄.

Leo rugiet quis nō timebit? Dominus Deus loquutus est, quis non prophetabit?
Amos. 3. Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti & dicite, &c.

Vlulate quia propè est dies Domini
Esaiæ. 13. quasi uastitas à domino ueniet, propter hoc omnes manus dissoluentur et omne cor hominis contabescet & cō-

teretur

teretur &cæt. Ecce dies Domini ueniet crudelis & indignationis plenus & iræ furorisq; ad ponendam terrã in solitudinem, &c.

Contriuit Dominus baculum impiorum, uirgã dominantium, cædentem populos in indignatione plaga insanabili, subijcientem in furore gentes, & persequentem crudeliter &c. Esaiæ. 14.

IOAN. CHRISOST. TOM. VII.

In Matthæum. Homelia 34. Caput. 20.

Filioli iam nouissima hora est. Apostolus autem dicit iam aliquam partem duodecimæ horæ transisse sic. Nunc enim proprior est nostra salus, quàm cum credidimus. Puta erat undecima hora. Nostro tempore iam si non est duodecima hora integra, sed sine dubio modicum restat. In duodecima hora sumus. Vnde putas? quia candor iustitiæ iam recessit de mundo, sed sol radios gratiarum in se colligens, reuocauit, & totam terram nigredo iniquitatum, uel mendaciorum, quasi nox fusca, cooperuit: nisi quia iam & ipsa duodecima hora finiatur? Vbiq; tenebras uides, & dubitas diem transisse. Prius etenim 1. Ioan. 2. Roma. 13. Nouissima hora iã est.

in uallibus fit obſcuritas, die declinãte ad occaſum Quando ergo colles uideris obſcurari, quis dubitat quin iam nox eſt. Sic primum in ſecularibus & laicis Chriſtianis incipit prævalere obſcuritas peccatorum. Nunc autem quando iam uides, quod ſacerdotes poſitos in ſummo uertice ſpiritualium dignitatum, qui montes & colles dicuntur, apprehenderit iniquitas tenebroſa: quomodo dubitetur quia finis eſt mundi &c.

Certißimũ ſignũ nouißimi tẽporis.

Robuſtum quidem eſt habitaculũ tuum, ſed ſi in petra poſueris nidum
Num. 24. tuum, & fueris electus de ſtirpe Cyn quàm diu poteris permanere? Aſſur enim capiet te.

Venit finis ſuper populum meum
Amos. 3. Iſraël. Non adĳciam ultra ut pertranſeam eam. Et ſtridebunt cardines tẽpli in die illa dicit dñs Deus. Multi morientur, in omni loco proĳcietur ſilentium. Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicẽtes: Quãdo tranſibit meſſis, & uenundabimus merces, & ſabbatum, & operiemus frumentum, ut

mi

minuamus mensurã & augeamus si-
clũ, & supponamus stateras dolosas?
Vt possideamus in argẽto egenos, &
pauperes pro calciamẽtis, & quisqui
lias frumenti uendamus. Iurauit dñs
in superbiam Iacob. Si oblitus fuero
usq; in finem omnia opera eorũ &c.

CHRISOST. TO. I. MAT. HO-
meli. 37. Ex Cap. 13.

Sinite utraq; crescere usq; ad messẽ. Math. 13.

Dominus autem prohibet, ne forte simul cum zizanijs herbam etiam tritici euellant, quod dicebat: ut bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarẽtur hæretici absq; fœdere pacis, atq; inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur ratio-nibus prohibuit. Altera quia frumentis parum nocerent: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia non euaderent. Quare & si puniri eos uultis, & frumentis nequaquam officere, oportunitas temporis congrua expectanda uobis est. Non prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi cõcidere, uerum interficere, ac trucidare.

Hæriticos domino occidere prohibet.

Ostendam tibi audi, quod uidi narrabo Iob. 15.

rabo tibi. Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, et non transibit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius, & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur, &c.

Iob.20. Hoc scio á principio ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usq; ad cœlum superbia eius & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, & qui eum uiderant dicent ubi es? Velut somniũ auolans non inuenietur, transiet sicut uisio nocturna. Oculus qui eum uiderat non uidebit: neq; ultra eum intuebitur locus suus. Filij eius atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius, et cum

cum in eo puluere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondit illud ſub ligua ſua, &c.

Nunquid Deo poteſt comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit ſcientiæ? Quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris, aut quid ei confers ſi immaculata fuerit uia tua? Nunquid timens arguet te, & ueniet tecum in iudicium? & non propter malitiam tuam plurimã, et infinitas iniquitates tuas? Abſtuliſti enim pignus fratrem tuorum ſine cauſa, & nudos ſpoliaſti ueſtibus Aquam laſſo nõ dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem. In fortitudine brachij tui poſſidebas terram, et potentiſſimus obtinebas eam. Viduas dimiſiſti uacuas, & lacertos pupilli comminuiſti. Propterea circundatus es laqueis, & conturbat te formido ſubita. Et putabas te tenebras non uiſurum, et impetu aquarum inundantiũ non oppreſſum iri. An cogitas quod Deus excelſior cœlo ſit, & ſuper ſtellarum *Idem.*

larum uerticem ſublimetur? Et dicis. Quid enim nouit Deus, &c.

Ab omnipotente non ſunt abſcondita tempora, qui autem nouerunt illum ignorant dies illius. Alij terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges & pauerunt eos. Aſinum pupillorum abegerunt, & abſtulerunt pro pignore bouem uiduæ. Subuerterũt pauperum uiam, & oppreſſerunt pariter manſuetos terræ. Alij quaſi onagri in deſerto aggrediuntur ad opus ſuum, uigilantes ad prædam præparant panem liberis. Agrum non ſuũ demetunt, & uineam eius quem oppreſſerunt uindemiant. Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus nõ eſt indumentũ in frigore, quos imbres montium rigant, & nõ habentes uelamen amplexantur lapides. Vim fecerunt depredantes pupillos. Et uulgũ pauperũ ſpoliauerũt. Iob.24.

Quæ eſt enim ſpes hypocritæ ſi aurè rapiat, & non liberet Deus animã eius Iob.27.

eius? Nunquid Deus audiet clamorē eius cum uenerit ſuper eum anguſtia An poterit in omnipotēte delectari, & inuocare Deum omni tempore? Docebo uos per manū Dei quæ omnipotens habeat, nec abſcondā. Ecce uos omnes noſtis, & qui ſine cauſa uana loquimini. Hæc pars hominis impij apud Deum, & hæreditas uiolentorum quam ab omnipotente ſuſcipiēt. Si multiplicati fuerint filij eius in gladio erunt, & nepotes eius non ſaturabunt pane. Qui reliqui fuerint ex eo ſepelientur in interitu, & uiduę illius non plorabunt. Si comportauerit quaſi terram argentū, & ſicut lutum præparauerit ueſtimēta, præparabit quidē, ſed iuſtus ueſtietur illis, & argentum innocens diuidet, &c.

Ecce Behemoth quē feci, tecum fœnum quaſi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius in umblico uentris eius. Stringit caudā ſuā quaſi cedrū, nerui teſticulorū eius per/ Iob. 40.

perplexi sunt. Ossa eius uelut fistulæ æris: cartilago illius quasi laminæ ferreæ. Ipse est principium uiarum Dei Qui fecit eum applicabit gladium eius, huic montes herbas ferunt. Omnes bestiæ agri ludent ibi, sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt umbræ umbram eius, circundant eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluuium et nõ mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, & sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathã hamo, & fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Nũquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid figet tecum pactum, & accipiet eum seruum in sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis. Concident eum amici, diuidunt

dent illud negociatores? Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius? Pones super eum manum tuam. Memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eum, & uidentibus cunctis præcipitabitur.

Non quasi crudelis suscitabo eum. Quis ẽm resistere potest uultui meo Iob. 41. & quis ante dedit mihi ut reddam ei? Omnia quæ sub cœlo sunt mea sunt. Non parcam ei uerbis potentibus & ad deprecandum compositis. Quis reuelabit faciẽ indumenti eius, & in medium oris eius quis intrabit? Portas uultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido, corpus eius quasi scuta fusilia, & compactum squammis se prementibus, & cætera.

LACTANTIVS LIB. VII. DE *diuino præmio Cap. 15.*

Propinquante igitur huius seculi termino, humanarum rerum statum commutari necesse est: & in

deterius nequitia inualescẽte prolabi: ut iam nostra hæc tẽpora, quibus iniquitas & malitia usq; ad sum mũ gradũ creuit, insanabilis mali cõparatiõe felicia & propè aurea possint iudicari. Ita etenim iustitia rarescet: ita impietas, et auaritia, et cupiditas, et libido crebrescet: ut si q tũ fortè fuerint boni, prædæ sint sceleratis, ac diuexentur undiq; ab iniustis: soli autem mali opulenti sint: boni uerò in omnibus contumelijs atq; in egestate iactentur. Confundentur omne ius, & leges peribunt. Nihil tunc quisquam habebit, nisi aut quæsitum aut defensum malè: audacia & uis omnia possidebunt. Non fides in hominibus, non pax, non humanitas, non pudor, non ueritas erit. Atq; ita neq; securitas, neq; regimen, neq; requies à malis ulla. Omnis enim terra tumultuabitur, frement undiq; bella: omnes gentes in armis erunt, & se inuicem oppugnabunt. Ciuitates finitimæ inter se præliabuntur, & prima omnium Aegyptus stultarum superstitionum luet pœnas, et sanguine uelut flumine operietur. Tum peragrabit gladius orbem metens omnia, & tanquam messem cuncta prosternens. Cuius uastitatis & confusionis hæc erit causa, quod Romanum nomen quo nunc regitur orbis (horret animus dicere, sed dicam quia-

quia futurum est) tolletur de terra, & imperium in Asiam reuertetur, ac rursus oriens dominabitur, atq; occidens seruiet. Nec mirum cuiquàm debet uideri, si regnũ tanta mole fundatum, ac tamdiu per tot & tales uiros auctum, tantis deniq; opibus confirmatum, aliquando tamen corruet. Nihil est humanis uiribus laboratũ, quod nõ ab humanis æque uiribus destrui possit. Quoniã mortalia sunt opera mortalium. Sic & alia prius regna cum diutius floruissent, nihilominus tamen occiderũt. Nam Aegyptios et Persas, & Græcos, & Assyrios proditum est regimen habuisse terrarum: quibus omnibus destructis, ad Romanos quoq; rerum summa peruenit. Qui quanto cæteris omnibus regnis antestant, tanto maiore decident lapsu: quia plus habent ponderis ad ruinam quæ sunt cæteris altiora &c.

DE PERSE-
CVTIONE ET FVGA CHRI-
stianorum tempore Arianorum hæreticorũ.

Sapien. 2.

Ircũueniamus ergo iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, et filium Dei ſe nominat. Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum. Grauis eſt nobis etiam ad uidendum, quoniam diſſimilis eſt alijs uita illius, & immutatæ ſunt uiæ eius. Tanquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, abſtinet ſe à uijs noſtris, tanquam ab immundicijs, & præfert nouiſſima iuſtorum, & gloriatur patrem ſe habere Deum Videamus ergo ſi ſermões illius ueri ſint

sint, & tentemus quæ uentura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius. Si enim est uerus filius Dei, susci-piet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reuerentiam eius, et probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum. Erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hæc cogitauerũt & errauerũt, & excæcauit enim illos malicia eorum &c.

Non crediderunt reges terræ, & uniuersi habitatores orbis: quoniam ingredietur hostis, & inimicus per portas Hierusalem. Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effunderũt in medio eius sanguinem iustorum. *Thre. 4.*

Appropinquauit finis noster, completi sunt dies nostri, quia uenit finis noster. Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli, & super mõ- *Idem.*

tes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

Esaiæ. 51. Audite me qui scitis iustum populus meus lex mea in corde eorum. Nolite timere opprobrium hominũ & blasphemiam eorum ne metuatis. Ego ipse consolabor uos, quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet, & oblitus Domini factoris tui? & cætera.

Ezech. 33. Vnus erat Abraham, & hæreditate possedit terram, nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem. Idcirco dices ad eos: Hæc dicit dominus Deus: Qui in sanguine comeditis oculos uestros, leuatis ad immundicias uestras, & sanguinem funditis, nunquid terram hereditate possidebitis? Stetistis in gladijs uestris, fecistis abominationes, & unusquisq; uxorem proximi polluit, & terram hæreditate possidebitis?

Hier. 18 Venite cogitemus contra Hieremiam

miam cogitationes. Non enim peribit lex à sacerdote, neq; consilium à sapiente, nec sermo à propheta. Venite & percutiemus eum lingua, & non attendamus ad uniuersos sermones eius. Attende Domine ad me, & audi uocem aduersariorum meorum. Nunquid reddetur pro bono malum? quia foderunt foueam animę meæ &c.

Ego autem, ecce in manibus uestris sum facite mihi quod bonum & rectum est in oculis uestris. Veruntamen scitote & cognoscite, quia si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra uosmetipsos, & cõtra ciuitatem istam & habitatores eius. Hierem. 26.

Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi est uerbum Domini? Veniat. Ego non sum turbatus te pastorem sequens, & diem hominis non desideraui, tu scis quod egressum est de labijs meis rectum in conspectu tuo fuit. Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die Hierem. 17.

afflictionis. Confundantur qui me prosequuntur, & nõ confundar ego & cætera.

Ezc. 7. Fac conclusionem, quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. Et adducam pessimos de gentibus, & possidebunt domos eorum. Et quiescere faciã superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

Ezec. 11. Plurimos occidistis in urbe hac, & implestis uias eius interfectis: propterea hæc dicit dñs Deus Israêl.

Principes eius in medio illius, quasi
Ezech. 13. lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinẽ & perdendas animas & auarè sectando lucra &c.

Iuxta immunditiam menstruatæ facta est uia eorum coram me, & effu-
Eze. 36. di indignationem meam super eos pro sanguine quem fuderunt super terram.

Gladius unicuiusqúe in fratrem
Ibid. suũ dirigetur. Et iudicabo eũ peste et san-

sanguine,& imbre uehementi, & lapidibus immensis &c.

Væ qui cogitatis inutile,& operamini malum in cubilibus uestris. In luce matutina faciunt illud:quoniam contra Dominum est manus eorum. Et concupierunt agros & uiolenter tulerunt,& rapuerunt domos, & calumniabantur uirum & domos eius, uirum & hæreditatem eius. Idcirco hæc dicit Dominus,&c. Mich.2.

Fugite de medio Babylonis, ut saluet unusquisq; animam suam. Hier.51.

Ecce complosi manus meas super auaritiam tuam,quam fecisti,et super sanguinem qui effusus est in medio tui. Nunquid substinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ in diebus quos ego faciam tibi, Ezech.22.

Cõiuratio prophetarum in medio eius,sicut leo rugiens,capiensq; prædam animas deuorauerunt, opes & prędam acceperunt,uiduas eius multiplicauerunt in medio illius. Sacer- Ibid.

cerdotes eius cõtẽpſerũt legẽ meam & polluerunt ſanctuaria mea. Inter ſanctum & prophanum non habuerunt diſtantiã, inter pollutũ & mundum non intellexerunt, & á ſabbatis meis non auerterunt oculos ſuos, & coinquinabar in medio eorum. Principes eius in medio illius quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem, & ad perdendas animas, & auarè ſectando lucra, &c.

EX HIST. ECCL. QVAM TRIpartitam uocant. Lib. 5. Cap. 1.

THEODORETVS.

Breui autem tempore elapſo, cũ uita functus eſſet Occidentis imperator Conſtans. Conſtantiũ fautores Arij compulerunt, Athanaſium illi in memoriã reuocantes, quaſi ipſe fuiſſet, qui ei fratrem fecerit inimicum, ita pene ut diſruptis naturæ uinculis uſq; ad bella deſcenderent. His incitationibus Conſtantius motus, non ſolum expelli, ſed etiam perimi ſacratiſſimũ Athanaſium imperauit. Et mittens quendam Sebaſtianum ducem, cum maxima militari manu, uelut erroncũ iuſſit interimi. Quomodo aũt

Chriſtianorũ fidelium ſemp eſt pati, ſed hæreticorũ perſequi.

& ille cum exercitu uenerit, & iste diffugerit ipse qui paßus & mirabiliter liberatus est, melius enarrabit. Nam in Apologia suæ fugæ sic ait.

Veruntamẽ exquirant modũ etiam discessionis, & cognoscant à suis. Erant enim Ariani cum militibus concurrentes, ut eos accenderent, et ignorantibus nos ostenderent, & licet sine ulla compaßione sint, uel audientes tamẽ cõfusi quiescant. Erat itaq; iam nox, & aliqui populorũ ad uigilias uenerant, expectabatur futura die collectio. Dux aũt repente astitit cum militibus plus quàm quinquies milibus, habentibus scilicet arma, et gladios enudatos arcus, sagittas, & uectes: & ecclesiã quidem ipse circũdedit, statuens milites sibimet cohærentes, ut nullus poßet egredientium de ecclesia eorũ manus euadere. Ego uero irrationabile iudicans, in tanta confusione populum relinquere, & non magis ante illos pericula sustinere, residens in sede præcepi, ut diaconus Psalmum legeret, populi responderent. Quoniam in seculum misericordia eius, & sic oẽs in domos suas abirent. Sed Duce postea ingrediẽte & militibus sacrarium circundantibus, ut nos caperc possent, clerici quidem qui sunt inuenti simul & populi clamabant, poscentes ut & nos discede-

Inuidia Arianorũ inuentos fideles.

Signũ ueri pastoris.

discederemus unà cum populo. Ego uerò magis è diuerso dicebam, non nos discedere, nisi oēs sigillatim prius exirent. Surgens itaq; oratione facta, sic præcepi uniuersos abscedere, melius esse dicens, me periculo subiacere, quàm in quenquam eorum excipere læsionem Egredientibus igitur plurimis, & reliquis subsequentibus, quidem monachi qui ibi nobiscum fuerant, & aliqui clericorum ascendentes traxerunt nos, & ita testis est ipsa ueritas. Militibus alijs sacrarium circundantibus, alijs per ecclesiam discurrentibus, per medium eorum Domino iter dante atq; custodiente pericula cuncta transiuimus, Deum magnifice glorificantes, quoniam neq; populum neci tradidimus, sed etiam ut saluaretur actum est, & manus quærentium nos effugere prævaluimus.

Dominus custodit suos.

SOCRATES.

Quæ etiam Georgius eodem tempore in Alexandria gessit ipsius Athanasij q hæc passus est uoce narremus. In libro enim quem de fuga sua scripsit hæc ait. Igitur in Alexandria surrexerunt denuo nos quærentes occidere. Et facta sunt nouissima peiora prioribus. Repente namq; milites circundantes ecclesiam, pro orationibus prælia celebrabant.

Ingre/

Ingrediente namq; quadrageſima Georgius ex Cappadocia ab eis miſſus, auxit mala, quæ illorum calliditate didicerat. Poſt ſeptimanam itaq; paſchæ, uirgines mittebantur in carcerē. Epiſcopi uincti à militibus ducebantur, orphanorū & uiduarum domus diripiebantur, & inuaſiones in domibus agebantur, et noctu Chriſtiani deponebantur, obſignabantur domus, & fratres clericorum pro fratribus pericula ſuſtinebant. Hæc quidem peſſima, ſed grauiora poſtea ſunt præſumpta. Septimana enim quæ fuit poſt ſanctam Pentecoſten, populus ieiunans eſt egreſſus ad cœmiterium orationis cauſa, eò quod omnes communionem Georgij declinarent. Sed hoc cognoſcens ille nequiſſimus, ipſe concitauit Sebaſtianum ducem Manichæorum, qui cum multitudine militum arma, gladios euaginatos, arcus, ſagittasq; ferentiū facto impetu in ipſo die dominico ſuper populum irruit, & paucos orantes inuenit, (cum iam plurimi diſceſſiſſent) talia geſſit, qualia ab eis decebat impleri. Incendio nāq; facto ſtatuens uirgines ſecus ignem, cogebat eas, ut ſe profiterentur Arianas. Cumq; eas cerneret eſſe uictrices, & de igne nullo modo cogitare, ſic earum uultus lacerauit, ut uix agnoſci poſt tempora potuerint. Tenens

Nota modū perſecutiōis chriſtianorū aduerſus chriſtianos.

nens autẽ & quadraginta uiros tormento nouiore decerpſit. Sectis namq; de palma uirgis, & habentibus ſuos oculeos eorum dorſa ita uerberibus lacerauit, ut quidam eorum ſæpius à medicis inciſi ſunt propter ſpinas, quæ eorum dorſibus inhærebãt, alij uerò dum non ferrent tormenta, mortui ſint. Eos autem qui uiuere potuerunt, & quandam uirginẽ in exilium deportauit in maximam Staſim. Corpora uerò mortuorum primo quidem reddi non eſt paſſus, ſed cælauit inſepulta relinquẽs ea, ut quaſi tanta crudelitas latere uideretur. Hoc autem agunt qui mentis errore deſipiunt. Nam cum parentes mortuorum gauderent equidem propter confeſſionem, flerent autem propter corpora defunctorum, maiora eorum impietatis indicia perſonabant. Poſt hæc autem ex Aegypto atq; Libijs in exilium deportauerunt epiſcopos Ammonium, Muium, Gaiũ & cæteros: & ſic eos acerbiſſime per itinera pepulerunt, ut quidam eorum in ipſis itineribus, alij uerò per exilia morerentur. Occiderunt autem epiſcopos pluſquam triginta habentes ſtudium ſecundum Achab, ut ſi poſſent amputarent penitus ueritatem.

Gaudiũ parentũ in perſecutiõe filiorũ.

Theo-

Super hæc igitur Athanaſius etiã conſolatorios libros uirginibus illis ſcripſit, quæ crudeliſſimas pertulerunt paſſiones, dicens inter hæc: Propterea nemo ueſtrum ſit triſtis, licet & ſepulturam uobis denegent impij, & prohibeant uos efferri. Nam uſq; ad hoc nequitia peruenit Arianorum, ut portas clauderent, & circa ſepulturarum loca ueluti dæmones reſiderent, ne quis ſepeliretur fidelium dilectorum. Hæc ergo & his ſimilia Georgius in Alexandria faciebat. Sanctus autem Athanaſius nullũ locũ munitũ cautelæ ſuæ putabat, cũ utiq; aut uiuum eũ deduci, aut mortuũ decollari, et caput eius Imperator ſibi iuſſiſſet afferri. Pro qua re præmiũ maximũ cõpromiſit huiuſmodi aliquid nuncianti. Sepultura Chriſtianis ab hæreticis denegatur.

Abſconſe enim ſacrificabant iuſti pueri bonorum, & iuſtitiæ legem in concordiam diſpoſuerũt, ſimiliter & bona & mala recepturos iuſtos, patrũ omnium decantantes laudes. Sapie. 18.

Deridetur enim iuſti ſimplicitas, lãpas cõtempta apud cogitationes diuitum, parata ad tẽpus ſtatutũ. Abundant Iob. 12.

dant tabernacula prædonum, & audacter prouocat Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum &c.

Esaiæ 8. Omnia quæ loquitur populus iste coniuratio est, & timorem eius ne timeatis neq; paueatis. Dominum exercituum ipsum sanctificate, & ipse pauor uester, & ipse terror uester, & erit uobis in sanctificationem: in lapidem aũt offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israël, et in laqueum & in ruinam habitantibus Hierusalem.

Hier. 11. Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognoui: tu ostendisti mihi studia eorum, & ego quasi agnus mã suetus qui portatur ad uictimam.

TERTVL. IN APOLEGET.

Caput 37.

Sed absit ut aut igni humano uindicetur diuina secta, aut doleat pati in quo probatur &c. Si non apud istam disciplinam magis occidi liceret quàm occidere.

Idem

IDEM IN APOLOGETICO aduersus Gentes. Cap. 2.

Omne malum aut timore aut pudore naturæ perfudit. Deniq; malefici gestiunt latere, deuitant apparere, trepidant deprehensi, negant accusati, ne torti quidem, facilè aut semper cõfitentur: certè cõdemnati mœrent, dinumerant in seipsos mentis malæ impetus, uel fato uel astris imputant: nolunt enim suum esse, quia malum agnoscunt. Christianis uerò quid simile? Neminem pudet, neminem pœnitet, nisi planè retro non fuisse. Si denotatur gloriatur: si accusatur, non defendit: Interrogatus uel ultro confitetur: damnatus gratias agit. Quid hoc mali est, quod naturam mali non habet, timorẽ, pudorem, tergiuersationem, pœnitentiã, deploratiõnẽ? Quid hoc mali est, cuius reus gaudet, cuius accusatio uotũ est, & pœna felicitas? Non potes dementiam dicere, qui reuinceris ignorare. Si certum est deniq; nos nocentißimos esse, cur à uobisipsis aliter tractamur, quàm patres nostri, id est, cæteri nocentes: cum eiusdem noxæ eadem tractatio deberet pro uenire? Quocunq; dicimur cum alij dicuntur, & proprio ore, et mercenaria aduocatiõe utuntur ad innocentiæ suæ cõmendationẽ: respondendi,

altercandi facultas patet: quando non liceat indefensos & inauditos omnino damnari. Sed Christianis solis nihil permittitur loqui, quod causam purget, quod ueritatem defendat, quod iudicem non faciat iniustũ. Sed illud solum expectatur, quod odio publico necessarium est, confessio nominis, non excommunicatio criminis.

Ex Cap. secundo. Atqui inuenimus inquisitionem quoq; in nos prohibitam. Plinius enim Secundus, cum prouinciam regeret: damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus quid de cætero ageret consuluit tunc Traianum Imperatorem: allegans præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quàm cœtus antelucanos ad canendum Christo & Deo, & ad conferendam disciplinam: homicidium, adulterium, fraudẽ, perfidiam, & cætera scelera prohibentes. Tunc Traianus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos uerò puniri oportere. O sententiam necessitate confusam: negat inquirendos ut innocentes, et mandat puniri ut nocentes. Parcit & sæuit: dissimulat & aduertit. Quid teipsum censura circũuenis? Si damnas, cur non inquiris? Si non inquiris cur non & absoluis? Idem

Idem Cap. 7. Dicimur sceleratißimi de sacramento infanticidij, & pabulo Iudæ, & post conuiuium incesto, quod euersores luminum, canes, leones scilicet, tenebrarum & libidinum impiarum inuerecundiam procurent. Dicimur tamen semper, nec uos quod tam diu dicimur eruere curatis. Ergo aut eruite si creditis: aut nolite credere, qui non eruistis. De uestrâ nobis diß imulatione præscribitur nõ esse, quod nec ipsi audetis eruere. Longè aliud munus carnificij in Christianos imperatis &cæ. Cum odio sui cœpit ueritas, simul atq; apparuit inimica esse &c.

IN HISTO. TRIPARTITA. LIbro. 6. Cap. 22.

Pars libri Athanasij de Satisfactione fugæ.

VErum Athanasius librum de satisfactione fugæ olim à se conscriptum, tunc eis præsentibus legit, cuius partes utiles, & quæ prosint hic intexens, totum librum multorum uersuum quærere & legere studiosos admoneo. Ait enim. Ecce huius modi sunt præsumptiones impiorum hæc agentes, nec erubescentes. In quibus primũ contra nos mala sunt machinati, hactenus accusant qd' manus eorũ

Ex Apologia Athanasij de fuga cõtra Arianos.

paratas ad neccm declinare potuerimus, & amarissime potius ingemiscunt, quod nos penitus extinguere nequiuerunt, & improperant timoris causam: ignorantes, quod dum hoc submurmurant, in seipsos magis retorquent culpam. Nam si fugere malum est, persequi multo deterius. Hic quidem ne moriatur, absconditur: hic autem persequitur, ut occidat. Et ut fugiatur quidem scriptum est: qui aũt quærit occidere, prævaricat legem, & magis ipse fugiendi præbet occasionem. Si ergo fugam improperant persequentes, pudeat eos potius sui ipsorũ. Quiescant insidiari, & quiescunt continuo fugientes. Sed à malitia non desinunt sua, & comprehendere omni uirtute festinant, scientes quia fuga persecutionem patientium, indicium est maximum persequentium. Nullus enim mitem atq; clementem fugit aliquando, sed magis ferocem simul & callidũ. Omnis enim qui gemebat & uexabatur à Saul, fugiebat, & ueniebat ad Dauid. Sed isti propterea eos qui absconsi sunt, interimere student, ne ipsorũ maliciam uideantur arguere. Qui etiã in hac parte cæcantur. Nam quanto fuga manifestior est, tanto amplius eorum insidijs neces, exiliaq; commissa omnibus sunt aperta. Nam siue perimant, mors cõtra

eos

eos ſemper exclamat: ſiue rurſus exilia mimentur, undequaq; ipſi contra ſe mali memoriam deſtinare noſcuntur. Et ſi quidem ſanam haberent mentem uiderent ſemetipſos in his eſſe conſtrictos, ſeq; in conſilijs ſuis offendere. Sed quoniam mentem amiſerũt, propterea perſecutione decipiuntur, et quærentes occidere, ſuam non contemplantur impietatẽ. Nam ſi derogant eis qui fugiunt quærentes occidere, quid faciant cum uident Iacob fugientem Eſau fratrem ſuum, & Moyſen in Madian deſcendiſſe propter Pharaonis timorem? Quomodo ſatis facient fugienti Dauid Saul, qui in domum miſit ut interimeret eum, dum abſconſus eſſet in ſpelunca, & mutaſſet multum ſuum, donec declinaret ab Abimelech? ob quam cauſam inimicorum euaſit inſidias. Quid dicant iſti, qui omnia proferunt temerè, uidentes maximum Heliam in oratione quidem mortuum ſuſcitaſſe, & tamen abſconſum propter Achab, & fugiſſe propter inſidias Hiezabel? Tunc etiam quæſiti filij Prophetarum cælati ſunt latentes in ſpeluncis apud Abdiam. Sed ſi hæc tanquam uetera non legerunt, ſaltem memoriam habeãt Euangeliorum. Nam et diſcipuli propter metum Iudæorum, receſſerunt cælantes ſemetipſos.

Hæretico/rũ impietas quõ manifeſtatur.

Gene. 27.
Exod. 2.
1. Reg. 28.

Et Paulus in Damasco, à principe Gētis quæsitus
Ioan.20. de muro in sporta demissus est, & manus quærentis
Acto. 9. effugit. Hæc igitur de sanctis uiris scriptura dicente, quam putas excusationem suæ petulantiæ poterunt inuenire? Siue ergo timorē improperent, cōtra semetipsos tanquàm uesani loquuntur: siue cōtra uoluntatem Dei hoc dicant fieri, scripturarum
Num.35. Iosue.20. diuinarum uidentur penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, ut deputarentur etiam ciuitates ad fugam, ut hi qui quærebantur ad mortem quoquo modo liberari possent. In nouissimo uerò tempore seculorum ueniens, quod Moysi loquutum est, patris uerbum, rursus hoc dedit mandatum, dicens:
Matt.10. Cum persecuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite
Matt.24. in aliam. Et post pauca dixit: Cum ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est per Danielem prophetam, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat: tūc qui in Iudæa sunt fugiant in mōtana: qui in tecto est, non descendat aliquid tollere de domo sua: qui in agro, nō reuertatur attollere uestes suas. Hæc enim scientes sancti huiusmodi habuerunt conuersationis modum. Quæ enim nunc præcepit Dominus, hæc etiam ante incarnatam sui præsentiam in sanctis loquutus est. Et hic est homi-

num

num terminus ad perfectionē ducens, ut quod Deus iubet, hoc faciant. Propterea et ipsum uerbum propter nos humanatum, cum quæreretur (sicuti nos ipsi) abscondi dignatum est: & iterum cum persecutionem pateretur, fugit, & insidias declinauit. Decebat enim cum sicuti famem & sitim, ita etiam hoc pati, & hoc modo seipsum ostendere humanatum. Ab initio siquidem mox ut homo factus est, eū esset paruulus ipse per angelum mandauit Ioseph, surgens sume puerū & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Futurum est enim ut Herodes quærat animam pueri. Mortuo quoque Herode, uidetur propter Archelaum filium eius in Nazareth fugisse. Quando iam etiam Deum seipsum ostendebat, & manum aridam restituerat sanam: Pharisæi quidem egredientes concilium fecerunt aduersus eum, ut eum occiderent. Iesus autem sciens discessit inde. Nam & quando Lazarum suscitauit à mortuis, ab illo (inquit) die cogitauerunt, ut occiderent eum. Iesus ergo iam non palam ambulabat inter Iudæos, sed abijt inde in regionem iuxta desertum. Deinde Saluatore dicente. Antequàm Abrahā fieret, ego sum. Iudæi quidem tulerunt lapides, ut mitterent super eum. Iesus autem absconsus est, &

Perfectio hoīs īquo consistit. Ioan. 8. Ioan. 22 Math. 2. Matt. 12. Ioan. 11

Luc. 4. exijt de templo. Et transiens per medium illorum ibat & ita discessit. Putas haec uidentes, magis aut audientes, cum non uideant quomodo secundum scriptum est, non debeant igne comburi: quoniam contraria his, quæ Dominus facit & docet, cogitat & loquuntur? Nam quando Ioannes martyrium sustinuit, eiusq; corpus sepelierc discipuli, audiens Iesus, discessit inde in nauē, ad deserti locum seorsum. Dominus itaq; haec faciens, ita docebat. Sed utinam isti, uel sic erubescerent, & usque ad homines suam petulantiam declararent, & nō magis ac magis insanientes uiderentur etiam ipsum arguere saluatorem, contra eum utiq; blasphemias meditantes Sed neq; uesanorū quisquam eos poterit sustinere, cum arguantur ne euangelia quidem ipsa nosse. Est enim occasio nostræ discessionis, & fugæ rationabilis atq; uera, quam in saluatore quidē Euangelistæ positam memorarunt. Nos autem etiam in sanctis uiris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de saluatore humano modo conscripta sunt, eadem communiter humano generi deputantur. Quæ nostra sunt ille suscepit, & passiones nostræ infirmitatis ostendit. Quod Ioannes ita conscripsit: Quærebant ergo eum tenere, & nullus misit in eum manus, quia

Hæretici nō sunt cōburendi.

Math. 14.

Ioan. 2.

Quæ præcedunt in capite sequuntur in mēbris.

quia nondum uenerat hora eius. Nam antequàm hæc ueniret, dicebat ipse matri: Nondũ uenit hora mea. Et eis qui fratres eius appellabantur, ait: Meũ tempus nondum uenit. Rursus aũt tempore paßionis discipulis dicebat: Dormite iam & requiescite. Ecce enim appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Sed neq; antequàm ueniret tẽpus, teneri se paßus est: neq; cum uenisset tempus, absconsus est, sed etiam semetipsum tradidit aduersarijs. Sic & beati Martyres in persequutionibus temporalibus custodiebant semetipsos, & dum quærerentur per latibula fugicbant, cũ uerò inuenirentur, martyrio se subdebant. Hæc de Athanasio retulisse sufficiat. Ioan. 7. Matth. 24. Eadẽ eccle sia nũc patitur quæ ct tũc passa est.

Laudate gentes populum eius, quia sanguinem sanctorum suorum ulciscetur. Et uindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui. Deut. 32.

Contere caput principum & inimicorum dicentium: non est alius præter nos. Eccle. 36.

Et facta est ueritas in obliuione, & qui recessit à malo, prædę patuit. Esaiæ. 59.

Ezech.33. Et liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam,

Idcirco pro eo qd diripiebatis pau-
Amos.5. perem, & prædam electam tollebatis ab eo, domus quadro lapide ædificabitis, et non habitabitis in eis.

Mich.3. Qui ædificatis Syon in sanguinibus & Hierusalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant.

Periit sanctus de terra, & rectus in
Mich.7. hominibus non est. Oēs in sanguine insidiantur, uir fratrem suum ad mortem uenatur, malum manuū suarum dicunt bonum. Princeps postulat, & iudex in reddendo est. Et magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbauerunt eam. Qui optimus in eis est quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe &c.

Non est enim ueritas, & nō est mise-
Ozc.4. ricordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, & homicidiū, & furtum, & adulteriū

inun-

inundauerunt, et sanguis sanguinẽ te tigit. Propter hæc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea &c. Nocte tacere feci matrem tuam. Conticuit populus meus, eó quod nõ habuerit scientiam.

Sunt uerba regis Antiochi. Et dixi in corde meo: In quantam tribulatio nem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in qua nunc sum qui iucundus erã, et dilectus in potestate mea: Nũc uerò reminiscor malorum quæ feci in Hierusalem, unde et abstuli omnia spolia aurea & argentea quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam sine causa. Cognoui ergo, quia propterea inuenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena. 1. Mac. 6.

Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem cõsumet eos antequam moriantur. Ira & furor utraq; execrabilia sunt, & uir peccator continens erit illorum. Eccle. 27.

De

DE PERSECVTIONE ET tribulatione Christianorũ, qui Chrysostomo fauebant.

IN EADEM HISTOR. Libro.10. Capite 22.

Studia & disciplinæ Christianorũ tempore persecutionis.

Transactis itaq; diebus paucis. Arsatius Constantinopoleos ordinatur episcopos, Nectarij frater ualdè longæuus, & plusquàm octoginta annos habens, qui mansuetissimè admodum regebat episcopatum. Cuius opinioni derogauit postea, quod cũ Ioannis fautoribus agebatur. Nam cum Arsatio cõmunicare nollent, nec orationem habere communem, sed (sicut dictum est) seorsum, & per loca secreta ultima ciuitatis, sacra celebrarent, hæc ille renunciauit imperatori. Cumq; iussisset, ut eos manu militari turbaret, lapidibus atq; fustibus populum cõuertit in fugam. Nobiliores autem et magis propensos in amorem Ioannis coniecit in carcerem. Porro milites (ut fieri solet) accepta licentia, prædã circa mulierum ornamenta faciebant, zonas aureas, dextralia, monilia, lauatoria, annulos, diadémata, & cum ipsis auribus earum auferentes inaures. Ob quam rem turba maxima, & gemitus in ciuitate prouenit. Nec sic tamen illi affectũ deposuere

Ioan-

Ioannis. *Verum publice plurimi conuenire, nec in platea, nec in balneo præsumebant. Quibusdam etiam erat domi quoq; manere periculosum, ita ut ciuitatem declinarent. Multi siquidem uiri, plurimæq; mulieres nobili genere procreatæ, uirginitate atq; uirtute uitæ laudabiles, fugerent.*

Nunc itaq; Deus noster magne fortis, & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne auertas á facie tua omnem laborem qui inuenit nos reges nostros, principes nostros, & sacerdotes nostros, & omnem populum tuum à diebus regis Assur usq; in diem hanc, &c. Nee.9.

Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum, & immitte timorem tuum super gentes quæ non exquisierunt te, ut cognoscant: quia non est Deus nisi tu, ut enarrẽt magnalia tua. Alleua manum tuam super gentes alienas, ut uideant potentiam tuam. Sicut enim in conspectu eorũ sanctificatus es in nobis, sic in conspectu Eccle.36.

ſpectu noſtro magnificaberis in eis, ut cognoſcant te, ſicut & nos cognouimus: quoniam non eſt Deus præter te Domine, &c.

Domine dabis pacem nobis, omnia
Eſaiæ. 26. em̄ opera noſtra operatus es nobis. Domine Deus noſter, domini poſſederunt nos abſq; te, tantum in te recordemur nominis tui.

Domine in anguſtia requiſierunt te in tribulatione murmuris doctrina tua eis &c.

IN EADEM HIST. LIB. XI

Capite trigeſimotertio.

Bella & perſecutiones Chriſtianis profunt.

Nam & bella huiuſmodi Dominus futura, & eccleſiæ uictoriam prædicauit. Nos tamen ipſæ quoq; res edocent, quod magis nobis utilia ſunt bella, quã pax: quia pax delicatos nos facit, remiſſos, & timidos. Porrò bellum & mentem acuit, & præſentia, quaſi tranſeuntia contemnere perſuadet &c.

Sc-

SEQVVNTVR HIC QVAEDAM SE/lecta ex Libro diui Augustini de Essentia diuinitatis pro intellectu obscurorũ quorundã locorũ Bibliorũ, præsertim Prophetarum ultißima.

AVGVST. LIB. DE ESsentia diuinitatis.

OMnipotens Deus pater, & filius, et spũs sanctus unus atq; trinus: unus uidelicet in natura, trinus uerò extat in personis solus inuisibilis, solus immensus atq; incomprehensibilis, solus incircũscriptus, solus immutabilis, incorporeus, & immortalis: ubiq; præsens, sed latẽs: ubiq; totus, sed immensus.

Deus inuisibilis.

Inuisibilis est, quia essentia sua uideri omnino non potest, Apostolo attestante qui ait. 1. Timot. 6. Quem nullus hominum uidit, & in Euangelio: Ioannis. 1. Deum nemo uidit unquam.

Incorporeus.

Incorporeus est Deus, quia nullis membrorum

brorum liniamentis compositus, siue compactus existit. Sicut ueritas in Euangelio ait. Ioan. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, qui spiritu & ueritate adorare oportet.

Immensus Incircũscriptus.

Immensus est, quia quantitas eius uel qualitas à nullo ex creaturis metiri potest.

Incircunscriptus est, quia circunscribi nullo modo potest.

Illocalis.

Illocalis, quia à loco ad locum alium nequaquã transit.

Immutabilis.

Immutabilis est, quia mutari omnino ab eo quod est nõ potest, ipso dicente per Malachiã prophetã. Ego Dominus & non mutor. Idem autem DEVS immutabilis dicitur, quia in natura eius, ira, furor, pœnitentia, obliuio, recordatio, et alij his similia nullo modo accidunt.

Immortalis.

Immortalis, quia mori nullo modo potest. Vbicunq; autem sacra scriptura sparsim per diuinos libros motus in Deũ animæ, seu humana membra describit, id est, caput, capillos, oculos, & cætera. Et alia his similia non carnaliter iuxta historiam à recte intelligentibus sentienda sunt, sicut à Iudæis & pleriſq; hæreticis carnaliter sapientibus, qui Deum corporalem ac localem opinantur, sed spiri-

ſpiritualiter omnia de eo intelligenda et confitenda ſunt. Si quis autem in Deum humana membra, ſeu motus animæ more humano ineſſe credit, procul dubio in corde ſuo idola fabricat.

Igitur ut dictum eſt figuraliter in DEO caput eum legimus, ipſam eſſentiam diuinitatis eius quæ omnia præcedit, & cui omnia ſubiecta ſunt intelligere debemus. Caput dei.

Capillos uerò capitis eius, ſanctos angelos ſeu uniuerſos electos typice accipi oportet. Vnde Daniel. 7. Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. Veſtimenta eius quaſi nix candida, & capilli capitis eius quaſi lana munda. Hoc enim ſignificatur per ueſtimentum eius candidum, q̃d et per capillos capitis eius, ſanctos uidelicet angelos, & multitudinem ſanctorum dealbatorum. Capilli.

Oculos habere dicitur Deus, eò quod omnia uidet, & nihil eum latet, in cuius conſpectu, ut ait Apoſtolus, Nulla creatura inuiſibilis eſt. Hebræo. 4. Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius. Aliter uerò Oculi domini reſpectus gratiæ eius intelligitur, ut eſt illud in Pſal. 13. Oculi Domini ſuper iuſtos. Item aliter Oculi Domini præcepta eius, per quæ nobis lumen ſcientiæ ſubminiſtratur myſticè accipiun- Oculi.

accipiuntur. Psalm.18. Præceptum Domini lucidũ illuminans oculos.

Palpebræ Palpebrę Domini, occulta atq; incõprehensibilia iudicia eius, siue spiritualis in diuinis libris locutio innuitur: De quibus in Psalmo scriptũ est: Palpebræ eius interrogant filios hominum, id est, probant.

Aures habere dicitur Deus, propter quod omnia audit, & nihil illum sub silentio latet. Sap.1. Auris cœli audit omnia.

Aures.

Nares. Nares Dei, inspiratio eius in corda fidelium. 2. Regum.22. Ascendit fumus de naribus eius, id est, lachrymosa compunctio pœnitentis per inspirationem illius.

Facies. Facies Dei, est cognitio Deitatis eius ad homines. Psalm.79. Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salui erimus Hoc est, da nobis cognitionem tuam, quæ cognitio hominibus per filiũ innotuit. Aliter uerò facies Dei significat inuisibilem essentiã diuinitatis filij Dei. De qua ipse ad Moysen per angelũ respondens, ait Exodi trigesimo tertio. Posteriora mea uidebis, faciem autem meam uidere nõ poteris. Ac si diceret, incarnationẽ meã uidebis nouissimis diebus, diuinitatẽ aũt meã uidere nõ poteris.

Os

Os Dei, filius Dei patris, id est, Christus dominus. De quo Hieremias Thren. 1. ex persona Iudæorum effatus, ait. Quia os eius ad iracundiã prouocauimus. Aliter uerò, os Domini, sermo Domini siue iussio eius accipitur. Esaiæ. 18. Os Domini locutum est. Os Dei.

Verbum Dei, est filius Dei patris, per quod omnia facta sunt. De quo in Psalm. Verbo Domini cœli firmati sunt. Misit uerbum suum, & sanauit eos. Verbum.

Lingua Dei, mysticè significat spiritum sanctum, per quem Deus pater secretum suum hominibus manifestauit. Vnde Psal. 44. Lingua mea calamus scribæ, uelociter scribentis &c. Lingua.

Labia Domini, utriusq; Testamenti cõsonantia intelligũtur. De quibus duobus testamentis in Prouerbijs. 16. scriptum est: Diuinatio in labijs eius, in iudicio non errabit os eius. Labia.

Brachium Dei patris, singulariter eius filius accipitur. De quo Hiere. 32. ad ipsum ait: Et nũc domine Deus meus, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu forti, & brachio extento. Idcirco aũt filius Dei, patris brachium eius dicitur quia omnis creatura electa ab ipso continentur. Brachium.

Dextera Dextera Dei patris, id est, unigenitus filius eius accipitur. De quo in Psal. 117. ex persona hominis sumpti. Dextera, inquit, Domini fecit uirtutē: Dextera Domini exaltauit me. Aliter autem Dextera Domini gloriam patris significat, id est, æternam beatitudinem. Psal. 109. Sede à dextris meis. Dicitur aũt dextera Dei etiam omnis electa creatura in cœlo & in terra: sicut et per sinistram eius intelligitur reproba creatura, id est, dæmones, & omnes impij.

Manus. Manus Dei patris, filius accipitur pro eo qđ per ipsum facta sunt omnia. Aliter uerò manus Dei potestas eius intelligitur. De qua potestate in libro Hieremiæ scriptũ est. Hie. 18. Sicut lutum in manu figuli, ita uos in manu mea domus Israēl. Iterum Manus Domini flagellum ipsius accipitur. Soph. 1 Et extendam manum super Iudam & Hierusalem Iob. 19. Manus Domini tetigit me.

Digitus. Digitus Dei singulariter spiritus sanctus accipitur, à quo spiritu sancto lex in duabus tabulis lapideis in monte Syna scripta narratur. Lu. 11. Si ego in spiritu Dei eijcio demonia.

Digiti pluraliter. Digiti uerò pluraliter sancti intelliguntur prophetæ per quos spiritus sanctus libros legis ac Prophetarum

phetarum ſua inſpiratione deſcripſit. Pſal. 8. Videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum. Per cœlos libros Legis & Prophetarum: per digitos ſanctos Prophetas accipimus.

Imago Dei patris inuiſibilis, unigenitus eſt filius eius. Apoſtolus Coloſſe. 1. Qui eſt imago Dei inuiſibilis. Imago.

Cor Dei patris, arcanum ſapientiæ eius myſtice innuit: ut Pſalm. 44. Eructauit cor meum uerbũ bonum. Cor.

Alas habere dicitur Deus, pro eo quod amore auis electos ſuos tanquãm pullos ſub ſe colligit, fouet. Pſal. Sub umbra alarum tuarum protege me. Alæ.

Scapulas habere dicitur Deus, quia infirma membra patienter quaſi in ſcapulis ſuis portat, & portando protegit. Pſal. 90. Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperábis. Scapulæ.

Venter Dei patris, ſecreta origo ſubſtantiæ uel ſcientiæ eius accipitur. Pſal. 109. Ex utero ante luciferum genui te. Aliter uterus Dei in comprehẽſibilia & occulta iudicia eius myſtice inſinuat. Venter.

Poſteriora filij Dei, incarnatio eius accipitur Exod. 33. Poſteriora mea uidebis. Poſteriora

Pedes Dei, ſtabilimentum uirtutis ac potentiæ eius Pedes.

eius sunt, eò quod ubiq; præsens sit, & uniuersa illi sint subiecta. Esaiæ. 66. Cœlum mihi sedes. Aliter sicut enim per caput, ut dictũ est, diuinitas, ita per pedes figuraliter humanitas eius exprimitur. Psal. 8. Omnia (inquit) sub pedibus eius, oues & boues uniuersas. Aliter per pedes Domini Iesu Christi signati sunt sancti prædicatores, de quibus Deut. 33. Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina eius.

Vestimentũ filij Dei, aliquãdo caro eius quæ à diuinitate assumpta est, accipitur. Esaiæ. 36. Quis est iste qui uenit de Edom tinctis uestibus de Bosra. Rursum uestimenta eiusdem Domini sancta accipitur ecclesia, quæ per fidem et dilectionem ei coniuncta est.

Vestimẽtũ.

Pallium Dei, antedicta ecclesia recte intelligitur. Gen. 46. Lauabit in uino stolã suam, hoc est in sanguine passionis carnem suam, & in sanguine uuæ pallium, id est, Ecclesiam.

Pallium.

Calciamenta Dei mystice significant incarnationem suam, quam ex mortalitate humani generis assumere dignatus est. Psal. 59. In Idumæam extendam calciamentum meum, id est, plebi gentium manifestabo incarnationem meam.

Calciamenta.

Gressus

Gressus Domini, aduentus filij Dei in mundũ est, & regressio eius ad patrem. De quibus gressibus Psal. ait. 67. Visi sunt gressus tui Deus, ingressus Dei mei qui est in sancto. Gressus.

Ascendere Deus dicitur, cum filius Dei carnem de nobis assumptam in cœlum uelut captiuam duxit. Psal. 67. Ascendit in altũ captiuã duxit captiuitatem. Ascendere.

Abscondere faciem suam Deus legitur, cum quibusdam reprobis eorum exigentibus culpis, cognitionem suam abscondit, sicut in populo Iudæorum nunc impletum uidemus &c. Abscõdere

Ostendere dicitur faciem tuam Deus cum respectu gratiæ suæ quibus uult electis, scilicet, suis seipsum in corda eorum occulta inspiratione insinuat, et ad diligendum se amorem suum infundit. Ostẽdere.

Sedere dicitur Deus, non corporaliter humano more, sed potentialiter super omnem creaturam rationalem præsidere. Psal. 46. Regnabit Dominus super Gentes, Deus sedet super sedem sanctam suã. Sedere etiam Dominus dicitur super Cherubin, quod interpretatur plenitudo scientiæ, siue multitudo, per quod significantur sancti angeli, siue mentes spiritualium uirorum in quibus Deus in- Sedere.

inuisibiliter præsidet & regnat. In illis enim sedet, qui scientia eius & dilectione pleni sunt. Prouerb. Anima iusti sedes est sapientiæ.

Descẽdere. Descendere Deus in mundum legitur: quando aliquando nouum quod antea non fuerat in creatura humana operatur: sicut Dei filius descendisse narratur: quando ueram carnem ex Maria uirgine suscepit propter redemptionem nostram. De cuius descensione hoc est incarnatione. Psal. decimo septimo: Inclinauit cœlos & descendit, & caligo sub pedibus eius. Cœlos inclinauit, quia ante aduentũ suum prænuncios angelos siue prophetas misit, qui eius aduentum hominibus nunciarent. Caligo sub pedibus eius fuit, quia impij homines à sua malicia excæcati, eius incarnationem cognoscere non potuerunt, sed neq; nunc possunt.

Stare. Stare Deus dicitur, cum infirmos, id est, creaturam suam ad pœnitentiam conuersatione uitæ patienter sustinet. Aba. 3. Stetit & mensus est terram & dissoluit gentes, id est, stetit ad subueniendum,

Transire. & dissoluit credentes in se à peccatorum uinculis.

Transire dicitur Deus, cum à cordibus quorundam hominum, in quibus ante per fidem inhabitare credebatur, postea surrepente perfidia uel quo-

quolibet delicto, ab his recedit, & ad alios transit, quemadmodum à Iudæis ad gentes, & de hæreticis ad catholicos, quod non localiter aut uisibiliter, sed inuisibiliter, occulto iustoque iudicio facere consueuit.

Ambulare dicitur Deus, non de loco ad locum transeundo, quod impiũ est ita credere, sed deambulatio eius est, in cordibus sanctorũ delectari, sicut scriptum est: Et inhabitabo in eis, & inambulabo, et ero illorum Dominus. Vel certè Ambulare Dei est in sanctis prædicationibus suis de loco ad locum transire. Ambulare.

Loquí Dei, est inuisibiliter siue sono uocis, uel quolibet strepitu occultè in mentibus sanctorum uoluntatem suam atq; rectum intellectum inspirare, seu futura sicut sanctis prophetis reuelare. Quæ locutio oris Dei, ut quidam uolunt, tribus modis accipitur. Primo namq; modo per subiectam creaturam sicut ad Moysen cum in rubo & igne apparuit, uel sicut ad Abraham, Iacob, siue ut iam dictũ est Moysen & cæteros sanctos, quibus uoluit In angelis apparere. Secundo modo in somnijs, sicut ad Iacob & ad Zachariam prophetam, & ad Ioseph uirum Mariæ & ad alios sanctos quibus uoluit secretare Loqui.

uelare. Tertio autem modo, neq; per creaturam uisibilem neq; per somnium: sed occulta tantum inspiratione, inuisibiliter corda sanctorũ tangendo loquentes efficit, quemadmodum in libris prophetarũ legitur cum ipsi prophetæ diuino subito afflati spiritu exclamabant, dicentes: Hæc dicit Dominus.

Videre. Videre Dei, est acta bona approbare, sicut illud in Genesi. Vidit Deus cuncta quæ fecerat & erant ualde bona, id est, intelligentibus bona esse demonstrauit. Aliter uidere Dei, est mala hominũ sciendo reprobare, sicut est illud in Esai. 59. Et uidit Dominus, & apparuit malum in oculis eius. Itẽ aliter uidere Dei est, nos uidentes, id est, scientes facere. Psal. 138. Proba me Domine & scito cor meũ, &c. Et uide si uia iniquitatis in me est. Iob. 28. Tũc uidit illã, & narrauit, & inuestigauit, id est, uidentes fecit atq; prædicantes, & inuestigantes atq; alijs annuntiantes.

Cognoscere. Cognoscere Dei, est cognoscentes facere, sicut ait ipse ad Abraham. Gene. 22. Nunc cognoui quod timeas Dominum. Neq; enim ille ex tempore nouit qui scit omnia antequam fiant. Sed cognoscere deus dicitur, cognoscentes facere, ut qui prius de se quales essent incogniti erant, per eius interrogationem

rogationem, id est, probationem sibimetipsis manifesti fierent. Tale est & illud in lege Moysi de populo Israëlitico. Deutero. 13. Vt tentem inquit eos, utrum custodiant mandata mea an non.

Nescire Dei, est quosdam reprobos reprobare sicut in Euangelio Lucæ. 13. Nescio uos unde sitis recedite à me qui operamini iniquitatem. Nescire.

Zelare dicitur Deus, cum creaturam suam quã non uult perire sæpe castigat, corripit atq; flagellat, & flagellando ad se reducit: uel certè zelare Deus dicitur, cum nullum peccatum impunitum uult relinquere. Zelare.

Irasci dicitur Deus, non animi motu, uel qualibet perturbatione, quæ illi omnino accidere non potest, sed creaturæ delinquenti, id est, hominibus impijs & peccatoribus iustam inferre dicitur ultionẽ, hoc est enim illis reddere quod merentur, & sic ultio diuina, & ira & furor eius dicitur. Irasci.

Pœnitere Deus dicitur, non quod more hominum, pro transactis operibus suis pœniteat. Qui enim omnia nouit antequàm fiant, pro præteritis factis suis pœnitere non potest. Sed pœnitentia Dei, est statuta mutare, ut quod prius aliter inchoatum fuerat, in aliud mutare, id est, aut de bono exigen- Pœnitere.

exigentibus culpis in malũ, ſicut de Saule legitur pœnituiſſe Dominum quod conſtituit eum regem. Hanc uerò mutationem de bono ad malum, ſiue de malo ad bonũ, quæ occulto iuſtoq; iudicio Dei, ſeu per ſeueritatem iuſtitiæ, ſeu per miſericordiam eius fiat, pœnitentiam Dei dicimus.

Nõ pœnitere. Non pœnitere Dei, eſt ſtatuta nullo modo mutare. Pſalm. Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, id eſt, pater ad filiũ: Tu es ſacerdos in æternũ ſecundum ordinem Melchiſedech. Sacerdos patris dictus eſt filius dei, non ſecundum diuinitatem, ſed propter humanitatem in qua ſe pro nobis per paſſionem & mortem ſuam acceptabile ſacrificium Deo patri obtulit, ut ipſe eſſet ſacerdos, qui & ſacrificium.

Obliuiſci. Obliuiſci dicitur Deus, cum quibuſdam impijs & peccatoribus non miſeretur, quod utiq; non facit per crudelitatem, quæ in Deo non eſt, ſed per occultum iuſtumq; iudicium ſuum.

Indurare. Indurare Deus dicitur quorundam corda, ſicut de Pharaone ſcriptum eſt, non qđ omnipotens Deus per potentiam ſuam corda eorum induret, qđ eſt impium ita credere: ſed exigentibus eorum culpis cũ duriciam cordis quam ipſi ſibi mala perpetrando

petrando nutriunt, non aufert, quasi ipse eos indu/ ret, quia iusto iudicio indurari sinit.

Dormire Dei est, cũ unigenitus filis patris in assumpta carne pro nobis mori dignatus est. Cuius mors recte dulcis somnus prædicatus est. Aliter dor mire dicitur deus, cum fides eius inter prospera huius mundi in quorundam fidelium corda non ui/ gilat, sed dormit. Hanc dormitionem saluator no/ ster in se significauit. Mat. 8. cum in naui inter flu/ ctus maris dormiuit. Vel certè dormire Dei, est ele/ ctis suis in tribulationibus huius mundi positis tar dius subuenire. Psal. 43. Exurge quare obdormis Domine. Dormire.

Vigilare Dei, est in defensionem electorum suorum, & in ultionem inimicorum suorum se ma/ nifestum demonstrare. Vigilare.

Hæc omnia quæ prædicta sunt, & alia his similia quæ de Deo, iuxta historiam sacra scriptura narrat non secundum literam, sed figuratiua locutione ac/ cipienda sunt: quia omnipotens Deus in essentia di uinitatis suæ spiritus est, non caro, inuisibilis atq; incorporeus, nullis humanis membris compositus est. Et idcirco nõ de oculis carnis, sed de oculis cor/ dis contemplandus est. Beati mundo corde, quoniã ipsi

ipsi Deum uidebunt. Videre enim Deum est recte in illum credere, & ex corde illum diligere.

EPILOGVS
LIBELLI VNIONIS PRO *unitate & pace Ecclesiæ.*

Roma. 14. 1. Cori. 14. Itaq; quæ pacis sunt sectemur, & quæ ædificationis sunt inuicem custodiamus. Non enim dissensionis, ait Deus, sed pacis.

2. Cori. 13. De cætero autem fratres gaudete, perfecti estote, exhortamini, idipsum sapite, pacem habete, & Deus pacis et dilectionis erit uobiscum.

Ephe. 4. Supportantes inuicem in charitate solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis.

Heb. 12. Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniã, sine qua nemo uidebit Deum.

TERTVL. IN APOLOGETICO *aduersus Gentes.*

Hæc coitio Christianorum meritò sanè illicita, si il

licitis

licitis par merito damnanda, si quis de ea queritur eo titulo quo de factiõibus quærela est. In cuius pernicicm aliquando conuenimus? Hoc sumus congregati quod et dispersi. Hoc uniuersi quod & singuli, neminem lædentes, neminem contristantes. Cum probi, cum boni cocunt, cum pij, cum casti congregantur, nõ est factio dicenda, sed curia. At è contrario illis nomen factionum accomodandum est, qui in odium bonorum & proborũ conspirant, qui aduersum sanguinẽ innocentũ cõclamant: prætexentes sanè ad odij defensionem illam quoq; unitatẽ, quod existiment omnis publicæ cladis, omnisq; popularis incommodi Christianos esse causam. Si Tyberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arua, si cœlum stetit, si terra mouit, si fames, si lues statim Christianus ad leonem acclamatur &c.

EX CAP. XLI.

Etiam sequitur ut omnes seculi plagæ, nobis fortè in admonitionem, nobis in castigationẽ à Deo obueniant. Atqui nos nullo modo lædimur: in primis quia nihil nostra refert in hoc æuo, nisi de eo quã celeriter excedere. Dehinc, quia si quid aduersi infligitur uestris meritis deputatur. Sed & si aliqua nos quoq; perstringũt ut uobis cohærẽtes: lætamur magis

magis recognitione diuinarum prædicationum confirmantium scilicet fiduciam, & fidem spei nostræ. Si uerò ab eis quos colitis omnia uobis mala eueniunt nostri causa: quid colere perseueratis tam ingratos, tam iniustos? qui magis uos in dolorē Christianorum iuuare & asserere debuerant, quos separare deberent à meritis Christianorum.

LACTANTIVS FIRMIANVS diuinarum Institutionū aduersus Gentes, Lib. 5. Cap. 20. ad Constantiū Imperatorem

Discant igitur et suarum, & alienarum interfectores animarum, quàm inexpiabile facinus admittāt O mira & cæca dæmētia. In ijs putatur mala mens esse, qui fidem seruare conantur, in carnificibus aūt bona: in ijs ne mala mens est, qui contraius humanitatis, contra fas omne lacerantur? An potius in ijs, qui ea faciunt in corporibus innocentum, quæ nec sæuissimi latrones, nec iratissimi hostes, nec immanissimi barbari aliquādo fecerunt? Adeò ne etiā sibi mentiuntur, ut uicissimi boni, ac mali nomina transferant, & immutent? Quid ergo non diem noctem uocant, solem tenebras? Alioquin eadem impudentia est bonis malorum nomen imponere, sapienti

pientibus ſtultorum, iuſtis impiorum, quin imò, ſi qua illis fidutia eſt, uel in philoſophia, uel in eloquentia arment ſe ac refellant hæc noſtra. Si poſſũt congrediantur comimus, & ſingula quæq; diſcutiãt Decet eos ſuſcipere defenſionem deorum ſuorum, ne ſi noſtra inualuerint (ut quotidie inualeſcunt) cum delubris ſuis, ac ludibrijs deſerantur. Et quoniam ui nihil poſſunt (augetur enim religio Dei, quanto magis præmitur) ratione magis, & hortamentis agant. Non opus eſt ui & iniuria: quia religio cogi non poteſt. Verbis potius quàm uerberibus res agenda eſt, ut ſit uoluntas, diſtringant aciẽ ingeniorum ſuorum, ſi ratio eorum uera eſt, afferatur, parati ſumus audire, ſi doceãt tacentibus certe nihil credimus, ſicut ne ſæuientibus quidẽ credimus Imitentur nos, aut rationem totius uel exponant. Nos enim non illicimus (ut ipſi obiectant) ſed docemus, probamus. oſtendimus. Itaq; nemo à nobis retinetur inuitus: inutilis eſt enim Deo qui fide ac deuotione caret. Et tamẽ nemo diſcedit ipſa ueritate retinente. Doceant iſti hoc modo, ſi qua illis fiducia ueritatis eſt loquatur, diſcant, audeant inquam, diſputare nobiſcum aliquid eiuſmodi. iam profecto ab aniculis, quas contemnunt, & à pueris noſtratibus

error illorum ac ſtultitia irridebitur. Quid igitur ſæuiunt, ut ſtultitiam ſuam dum minuere uolunt, augeant? longe diuerſa ſunt carnificina, & pietas: nec poteſt aut ueritas cum ui, aut iuſtitia cum crudelitate coniungi. Sed merito non audent de rebus quicquam docere diuinis, ne à noſtris derideantur, & à ſuis deſerãtur. Nam fortè uulgus, cui ſimplex incorruptumq; iudicium eſt, ſi myſteria illa cognoſcat, in memoria mortuorum conſtituta damnabit, aliudq; uerius, quod colat, quæret. Hinc fida ſilentia ſacris inſtituta ſunt ab hominibus callidis, ut ne ſciat populus quid colat. Cum aũt nos in eorum doctrinis uerſemur, cur nobis, aut noſtris non credũt qui utrumq; nouimus? aut inuident quia falſis uera prætulimus? Sed defendenda ſunt (inquiũt) publicè ſuſcepta ſacra. O quàm inhoneſta uoluntate miſeri errant. Sentiunt enim nihil eſſe in rebus humanis religione præſtantius, eamq; ſumma ui oportere defendi, ſed ut in ipſa religione, ſic in defenſionis genere falluntur. Defendenda enim religio eſt, non occidendo, ſed monendo: nõ ſæuitia, ſed patientia: nõ ſcelere, ſed fide. Illa enim malorum ſunt, hæc bonorum. Et neceſſe quidem eſt bonũ in religione quidem uerſari, non malum. Nam ſi ſanguine, ſi tor-

Memoria ſanctorum.

mentis

mentis, si malo religionem defendere uelis, iam nō defendetur illa, sed polluetur, & uiolabitur. Nihil enim tam uoluntarium, quā religio: in quo si anima sacrificantis auersus est, iam sublata, iam nulla est. Recta igitur ratio est, ut religionem patientia uel morte defendas, in qua fides consecrata, & ipsi Deo grata est, & religioni addidit autoritatem.

IN EODEM LIBRO. EX CAPITE UIGESIMO PRIMO.

Libet igitur ex his quærere, cui potißimum præstare se putent cogendo inuitos ad sacrificium. Iis ne quos cogunt? at non est beneficium, quod infertur recusanti. Sed consulendum est etiam nolentibus: quando quod bonum sit, nesciunt. Cur ergo tam crudeliter uexant, debilitant, cruciant, si saluos esse uolunt? Aut unde pietas tam impia, ut eos miseris modis, aut perdāt, aut inutiles faciant, quibus uelint esse consultum? An uero dijs præstant? At non est sacrificium, quod exprimitur ab inuito nisi enim sponte, aut ex animo fiat, execratio est: cum homines proscriptione, iniurijs, carcere, tormentis adacti faciunt. Si dij sunt isti qui sic colun-

tur, uel propter hoc ſolum colendi ſunt, quod ſic coli uolunt, digni ſcilicet deteſtatione hominũ, quibus cum lachrymis, cum gemitu, cum ſanguine de membris omnibus fluente libatur. At nos contra nõ expetimus, ut Deum noſtrum, qui eſt omnium creator, uelit, nolit, colat aliquis inuitus, nec ſi non coluerit iraſcimur. Cõfidimus enim maieſtati eius qui tam contemptum ſui poſſit, ulciſci, quàm ſeruorum ſuorum labores, & iniurias. Et ideò cum tam nefando perpetimur, ne uerbo quidẽ reluctamur. Sed Deo remittimus ultionem.

Ex Cap. 22. Non ergo ideò aduerſus nos inſaniunt: quia dij non coluntur à nobis (à multis enim non coluntur) ſed quia ueritas penes nos eſt, quæ (ut eſt ueriſsime dictum) odium parit.

Ex Cap. 23. Nempe magna & præcipua uirtus eſt patientia, quam pariter & publicæ uulgi uoces & philoſophi, & oratores ſummis laudibus celebrant. Quod ſi negari non poteſt, quin ſumma ſit uirtus neceſſe eſt iuſtum, et ſapientem uirum in poteſtate eſſe homimis iniuſti, ut capiat patientiã. Patientia eſt enim malorum, quæ aut inferuntur, aut accidunt, cum æquanimitate perlatio. Ergo iuſtus, ac ſapiens, quia uirtutem capit, habet in ſe patien-

tiam,

tiam, quæ carebit omnino, si nihil patietur aduersi Cũ ergo iniuriam nulli faciat, & nec aliena capiat nec sua quoq;, si ui auferantur, defendat: cum sciat etiam illa tam iniuriam moderate ferre, quia uirtute præditus est, necesse est istum hominem subiectum esse iniusto, & contumelijs ab insipiente affici sapientem, ut & ille peccet, quia iniustus est, & hic in seruitutem abeat, quia iustus est. Quomodo enim potest imperator militum suorum probare uirtutem nisi habuerit hostẽ? Et illi tamẽ aduersarius exurgit inuito, quia mortalis est & uinci potest. Deo autẽ quia repugnari non potest, ipse aduersarios nomini suo excitat, non qui contra ipsum Deum pugnent, sed contra milites eius, ut deuotionem ac fidem suorum uel probet, uel corroboret, donec pressuræ uberibus defluentem corrigat disciplinam. Est & alia causa, cur aduersus nos persecutiones fieri sinat, ut Dei populus augeatur. Aliqui cupiunt scire quidnam sit illud bonum, quod ad mortem usq; defenditur, quod omnibus, quæ in hac uita iucunda et chara sunt præfertur, à quo nec bonorum, nec lucis amissio, nec dolor corporis, nec uiscerũ cruciamẽta deterrent. Valent hæc plurimum, sed illæ maximæ causæ nostrorum numerum semper auxerunt. Au-

dit circunſtans populus inter ipſa tormenta, dicen/tes: nolle ſacrificare lapidibus humana manu factis ſed Deo uiuo, qui ſit in cœlo. Multi hoc uerum eſſe intelligunt, & in pectus admittunt. Deinde ut fieri ſolet in rebus incertis, dum inter ſe inuicem quærũt quæ ſi huius perſeuerantiæ cauſa, multa quæ ad re/ligionem pertinent, diuulgata, ac per rumorem ui/ciſſim aucupata diſcuntur: quæ quia bona ſunt pla/ceant neceſſe eſt. Præterea ultio conſecuta, ſicut ſemper accidit, ad credendum uehementer impellit

Sap.18 Digni quidem illi carere luce, & pa ti carcerem tenebrarum, qui incluſos cuſtodiebant ſanctos filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen ſeculo dari.

IDEM LACTANTIVS LI. V
Cap. uigeſimo quarto.

Quicquid ergo aduerſum nos mali principes mo liuntur, fieri ipſe permittit. Et tamẽ iniuſtiſſimi per ſecutores, quibus Dei nomen contumeliæ, ac ludi-brio fuit, non ſe putent impune laturos, quia indig-nationis aduerſus nos eius quaſi miniſtri fuerunt. Puniuntur enim iudicio Dei, qui accepta poteſtate

ſupra

ſupra humanũ modũ fucrint abuſi, & inſultauerint etiã Deo ſuperbius, ciuſq; nomẽ æternũ ueſtigijs ſui ſubiecerint impie nefarieq; calcandum. Propterea uindicaturum ſe in eos celeriter pollicetur, & exterminaturũ beſtias malas de terra. Sed idem quãuis populi ſui uexationes, & hic in præſenti ſoleat uindicare, tamen iubet nos expectare patienter illũ cœleſtis iudicij diem, quo ipſe pro ſuis quemq; meritis aut honoret, aut puniat. Quapropter non ſperent ſacrilegæ animæ contemptos & inultos fore, quos ſic obterunt. Veniet rabioſis, & uoracibus lupis merces ſua, qui iuſtas, & ſimplices animas nullis facinoribus admiſſis excruciauerunt. Nos tantummodo laboremus, ut ab hominibus nihil aliud in nobis, niſi ſola iuſtitia puniatur. Demus operã totis uiribus, ut mereamur à Deo ſimul & ultionem paſſionis, & præmium.

AD LECTOREM.

HAbetis hic Lectores optimi, diuinorũ uoluminum, ac ſynceræ Theologiæ cõpendium exactiſſimũ, in dubijs rebus quaſi ſacram anchoram. Nam utriuſq; teſtamenti omnia, hactenus etiã acutiſſimis obſcura & operta, per certa quaſi loca & ordinem dulcida & clara exhibentur, ita ut in totis Biblijs nihil ſit, quo hinc quantumuis leuicula non deuehatis opera ubi non tam ignaui lectoris ſegnitici, quàm eorum pio conatui, qui omnem uitam ac memoriam ſcholaſticis argutijs (frigente interim diſciplina Chriſtiana) miſerè cõtriuere, ſtuduimus conſulere. Cæterũ ut diuinas indagari nullius non intereſt, ita hanc noſtram operam nemini inuidebimus, módo omnia in Deo gloriam, & ſanctæ matris eccleſiæ uergant unitatem ac pacem, cui ornando nos nullis neq; uigilijs, neq; ſumptibus pepercimus. Vos quicquid eſt, boni conſulite. Conatumq; noſtrum pio fauore proſequimini.

Valete.

Libelli Index.

Absq; baptiſmo ſpiritus nullus ſaluatur. 31.
In baptiſmo peccata remiſſa ſed non extir/pata. 201.
A carnibus quare quidam tempore Pauli abſtine/bant. 339
Adam cur non perſeuerauit 384.
Adam immortalitatem perdidit per liberum arbi/trium. 22
A Deo exordium noſtræ ſalutis. .189
Ad fidem nullus cogendus. 335
Adhortatio pro ſtudioſis. 384.
A Domino præparatur cor ad bonum. 222.
Aduocatū aliū nō habemus præter Chriſtū. 478
Aes & lapides adorare non debemus. 744.
Aetas Antichriſti nunc eſt. 755.
Aedificatio proximi. 199.
Affectus & effectus boni ex Deo ſunt. 120.
Affectus quærendi Deum ab illo accipitur. 154.
Agit Deus etiam in cordibus malorū hominū. 112
Aliqua peccata etiam pœnæ peccatorū ſunt. 110
Aliud ſpe poßidemus quàm re tenemus. 45
Alter alterius onera portate. 339
Ambitio & luxus ſacerdotum. 330

Ambitio & luxus funeris tollenda. 744
Amore omnia facere debemus 211
Anathema quid sit apud nostrates. 655
Anathema quondã ex magna charitate fiebat. 655
Anathema nos à Christo separat. 657 (413
Angelus in Paradiso de suo proprio locutus est
Ante peccatum nulla uerecundia in homine fuit. 30
Ante gratiam nulla merita. 220
Antichristi sunt omnes hæretici. 309
Antichristi multi sub nomine Christi docent. 311
Antichristi multi nondum manifestati. 785
Antichristus unus est in genere. 393
Antichristianorũ dissensiones & schismata. 784
Antichristi qui sunt. 783
Antichristus quomodo cognoscitur. 783
Antichristi opera & miracula. 768
Antichristi exercitus sunt hæreses. 772
Antichristus regnum quale erit, 773
Antichristus quare dicitur abominatio desolatio/
nis. 774
Antichristi ætas nunc est. 775
Antichristos quos Ioannes appellauit 755
Antichristus filius perditionis dicitur. 758
Antichristus dæmonium meridianum dicitur. 76

Antichristi aduentus signa. 765
Antichristi tempore fideles multa patientur. 766
Antichristi nominis proprietas. 753
Apostoli præceptum. 125
Apostoli etiã ordinẽ in ecclesia docent. 189
Apostoli sibi inuicem non sunt aduersi 249
Apostoli de cœlestibus parum scripserunt. 372
Apostolicæ linguæ sunt legendæ. 380
Apostoli nihil ex se elegerunt. 418
Apostolorum officia. 665
Apostolorum doctrina æterna. 692
Apostoli uniuerso populo scripserunt 410
Apostolus in epistola ad Thessalonicen. loquitur de corporali, non de spirituali opere. 554 (754
Apostoli in angulis prædicabãt cõtra regũ edicta.
Apud Deum homines aliquid sunt. 44.
Apud Apostolũ in reliquijs plenitudo censetur 261
Apud Deum non est opus patronis. 710
Arbitrium nostrum gratia Dei liberum fit. 19
Arbitrium nostrum liberatur à deo. 237
Arbor scientiæ boni & mali. 20
Arma nostra uerbum Dei. 412
Arrogantia duplex inimicis gratia dei. 281
Artem discere ab artifice debemus. 364

Auaritia quorundam ſacerdotum. 383.
Auaritia erga defunctos. 326.
Auditus legis tantum non ſufficit 153.
Auguſtini præceptum de ſcriptis illius 352.
Autoritates legis 162.
Autoritates ocioſorum hominum. 558
Baptiſmus eſt duplex. 56
Baptiſmus aquæ & ſpiritus. 60.
In Baptiſmo aliud uiſibiliter aliud inuiſibiliter agitur. 59.
Bella & perſecutiones Chriſtianis proſunt. 836
Beneficia dei. 231
Beneficia Chriſti erga peccatores. 200
Beneficiorum dei conſideratio. 281
Bernardus mores eccleſiæ deplorat. 759.
Bibere illum potum quid eſt. 592
Bona uoluntas germen omnium uirtutũ. 151
Bona uoluntas in nobis opus dei eſt. 151
Bonis omnia cooperantur in bonum. 73
Bonorũ & falſorũ Chriſtianorum differentia. 237
Bonum eſt ut etiam mala ſint. 128
Bonum à deo, malum à nobiſipſis habemus. 225
Bonũ q̃ agimus, donũ Dei & opus noſtrũ dicitur. pag. 240

Canonicæ ſcripturæ tantummodo fides adhi
benda. 350.
Canonica ſcriptura immaculata eſt propter ling.
pag. 351.
Cantum Ambroſius quare inſtituit. 532.
Cantus diuinus mœrorem depellit. ibidem
Caro & ſanguis uerbi Dei. 602
Cathedra Eccleſiæ. 321
Cauſas peccati Deus tollit à nobis 234
Cauſa quare Moyſes propinquos carnis non elegit
pag. 646.
Certiſſimum ſignum nouiſſimi temporis. 800.
Certi ſumus per ſpiritum ſanctum nos filios Dei
eſſe. 278
Chananeæ mulieris diligens oratio. 534.
Chananea ſolum Chriſtum inuocat. 535
Charitas nobis à Deo datur. 165.
Charitas eſt Deus & Dei donum. 173.
Charitas ſola non peccat. 274.
Charitas reuocat nos ad unum nomen. 780.
Charitas nunquam deſiſtit reprehendere. 484
Charitas Auguſtini circa hæreticos captos prop-
ter uiolentiam quam fecerant. 997
Charitas nos unum facit cum Deo. 593

Charitas & patientia Pauli eximia 659
Christus solus peccata dimittit. 218
Christiani uere qui sint. 653
Christus ex uirgine nasci uoluit. 32
Christus uiuit etiam ex lege. 173
Christiani omnes unum sunt, sic & antichristiani. pag. 832
Christiani à grauissimo onere librati sunt. 171
Christiani in scientia Christi sunt docendi. 343
Christianus solus professionis suæ ignarus. 397
Christianorum circa uerbum negligentia. 403
Christiani nunc peiores sunt Iudæis. 204.
Christus est Dominus legis & sabbati. 592
Christus frustratim consumi non potest. 592
Christi mors mortem nostram occidit. 150
Christus totus non frustratim manducatur. 592
Christianorum fidelium semper est pati, sed hæreticorum persequi. 816
Cibo corporali sumpto spiritualem quærere debemus. 687
Cibus spiritualis non minuitur. 595
Claues Ecclesiæ quid. 282
Claues Ecclesiæ sunt communes. 471

Clauis Ecclesiæ uerbum Dei est, clauicularij Sacerdotes. 473
Clauis ecclesiæ est uerbum Dei. 473
Coadiutores Dei quare dicuntur. 188
Cogitatio bona non est à nobis. 223
Cogitatio falsorum sacerdotum. 662
Cognitio Dei uita æterna. 221
Comessationes & ebrietates reprobantur, 512
Communicatio passionis dominicæ. 282
Communia omnia cum Christo habemus. 244
Communicatio Christiana. 502
Comparatio de sole. 91
Comparatio de doctore. 117
Comparatio euangelica. 201
Comparatio de oculis. 279
Concilia priora posterioribus cedere debent. 335
Concionator uerbi dei à labore excusatur. 556
Concordantia noui & ueteris Testamenti. 194
Concordantia Iacobi & Pauli de fide & operibus. pag. 247
Concupiscentia manet in renato. 49
Confessio Augustini. 410
Confessio iusti & peccatoris. 452
Cõfessio utilitas. 485

Confeßio Petri apoſtoli. 485
Confeßio unde ſacramentum dicitur. 455
Confeßio patrum antiquorum. 481
Conſecratio & examinatio ſacerdotis. 613
Conſilimur unicum domini in nouißimi tẽporibus ad ſcripturas 776
Conſecratio ſacerdotis 613
Conſtitutiones hominum non obligant ad peccatum. 531 (532
Conſtitutiones humanæ in ſcripturis fundatæ ſunt
Contemptus facultatum. 168.
Contemptus effuſus ſuper principes. 306
Contemptus doctorum uirorum 753
Continentia ipſa eſt donum dei. 154.
Contra eos qui dicunt peccatorem obicem ponere gratia Dei. 116
Contra liberum hominis arbitrium. 154.
Contra falſe gloriantes de meritis. 203
Contra uoluntatem patronos. 267
Contra mandata hominum. 305
Contra doctores ſubtiles. 369
Contra excommunicantes. 442
Contra humanam indulgentiam 369
Conuerſio noſtra ex deo eſt. 271

Conuerſio & auerſio unde eſt. 404 & 271
Cor præparatur à Domino ad bonum. 222
Cordis auditor eſt deus. 539
Cornelius Centurio ex gratia credidit. 219
Coronat Deus dona ſua. 227
Corporeum tantum baptiſma nihil prodeſt. 56
Corporis noſtri contemptus ſumma uictoria eſt. pag. 515
Corpus Adæ ante peccatum quale fuit. 67
Corpus Adæ ante peccatum dici poterat mortale uel immortale. 68
Corpus Chriſti nos ſumus. 578
Corpus Chriſti quomodo fiunt peccatores. 584
Corpus Chriſti eſt qui ſpiritu Chriſti uiuit. 584
Corpus ſuum quare Chriſtus nobis in pane commendauit. 585
Correptio fieri debet ex compaßione. 486
Correptionis modus. 489
Corripientem diligere oportet. 490
Creatio Adæ primi hominis. 21
Creatio, ſanatio, ſaluatio ex deo ſunt. 184
Credere in Chriſtum eſt medicina animæ. 196
Credere & uelle quomodo noſtrum dicitur. 200
Credere eſt corpus Chriſti manducare. 206

Credere, quid est. 226
Credere in Christum est uita æterna. 196
Credere est manducare in spiritu. 608
Cubiculum orationis quale erat. 524
Cultus superfluus, & nimius apparatus in templo reprobatur. 606
Cultus dei non est in operibus externis. 704
Cultus dei est secundum illius uoluntatẽ agere. 535
Cultus dei in minutis ibus consistit. 652
Cultus dei uerus est incorporeus. 756
Cur deus permisit hominem tentari. 242
DEcem præcepta opera legis sunt. 224
Declinare ad dextram & ad sinistrã quid pag. 314
De his qui studia liberalia et rationalia docent. 374
De Iacob & Esau. 83
Dei iudicia non sunt à nobis discutienda. 264
Dei munera gratuita sunt. 102
Dei opera immutabilia. 155
Dei notitia. 172
Dei cultus uerus est incorporeus. 756
De hominum miseria & malicia. 57
De homine ex fide uiuente. 234
De nostris temporibus scribit. Mat. 24. 767

Deplo-

Deplorat ſtatum eccleſiæ Chryſoſto. 664.
De præſentia Dei. 250
De purgatorio. 287
De ſatiſfactione & merito. 229
Deſponſati ſumus in fide. 192
Deus non uult mortem peccatoris quomodo accipiendum. 27
Deus mali autor non eſt. 27
Deus uincit cum iudicatur ab homine 42
Deus non eſt perſonarum acceptor. 88
Deus quare dicitur indurare corda hominũ. 85
Deus omnia quæcunq; uoluit fecit. 91 (mũdi. 100
Deus elegit uaſa miſericordiæ ante conſtitutionẽ
Deus dominatur uoluntatibus hominũ. 110
Deus non omnes docet. 117
Deus ſaluandos præuenit damnandos inuenit. 122
Deus reluctanti gratiam inſpirat. 222
Deus nullum genus hominum reſpuit. 124.
Deus quos uult ſaluat. 130
Deus quare iubet ea quæ non poſſumus. 164.
Deus facit ut bonum uelimus. 164 (203
Deus coronat hominẽ in miſeratiõe et miſericordia
Deus homines nos idem & iuſtos facit. 203
Deus iuſtificat uolentem, quia ipſe dat uelle. 210

Deus quæ in Paulo operatus est. 189
Deus operatur nobiscum, id est, in nostra uolun/tate. 244.
Deus per nos operatur tanquàm per instrumenta pag. 154.
Deus ipse ducit nos ad Deum. 270
Deus dat incrementum ad bonum. 227
Deus nos elegit. 191
Deum unum colere debemus 699
Deus umbras non respicit. 210
De uiribus suis confidenti præcepta necessaria sunt pag. 167
Dialecticorum gloria. 376
Dies festi quare inter Christianos constituti sunt. pag. 178
Dies unus celebris sit in septimana. 692
Differentia inter posse non mori, & non posse mori. 2
Differentia inter figuram & ueritatem. 219
Differentia bonorum & falsorum Christianorum. pag. 237
Differentia doctrinarū. 402
Differentia inter Psalmos, Hymnos & Cantica. pag. 692

Differentiæ generis humani. 124
Dilecti non idem qui inimici. 94
Dilecti ſumus à deo ante omne meritum. 95 & 98
Dilectio ex deo eſt. 164
Dilectionis quatuor gradus. 550
Diſciplina primitiuæ eccleſiæ. 476
Diſcretio iuſti & iniuſti. 162. & .233
Diſputatio ſimplicis ſenis laici. 685
Diſtantia non eſt in fide Chriſti. 188
Diuerſa hæreſum genera. 767
Docens alium ſeipſum inſtruit. 686
Docere & facere debemus. 332
Doctor niſi laborauerit indignus eſt. 669
Doctrina Chriſti de oratione. 538
Doctrina Euangelij minima eſt inter omnes ſcien/
tias. 377
Doctrina Chriſti aquæ comparatur. 407
Doctrina Apoſtolorum æterna. 692
Doctorum uirorum contemptus. 735
Doctrinæ Chriſti inhærendum. 402
Dogma peruerſum abominatio eſt. 311
Dolor Themiſtoclis. 415
Dominus imperat non per diuites ſed per fideles.
pag. 652

Dominus custodit suos. 818
Domi etiam laici Biblia diuina legant. 689
Domus dei quid significat. 475
Donum dei spiritus sanctus. 447
Dona dei fixa manent. 95
Dono dei boni à malis discernuntur. 99
Dono dei dicimur promereri. 210
Duces ecclesiæ nomen opere destruunt. 650
Duæ sunt laudabiles personæ in scripturis. 286
Duo sunt dies, Heri & Hodie 285
Duplex est gratia. 147
Duplex est gratia præsentis uitæ, scilicet credendi & patiendi. 147
Duplex est fides. 225
EA quæ deo placent nobis placere debent. 151
Eadē est fides noui et ueteris testamenti. 284
Eadem opera externa possunt habere iusti & iniusti. 752
Ecclesiæ claues. 280
Eadē ecclesia nūc patitur quæ et olī passa est. 834
Ecclesia in euangelio stabulum dicitur. 202
Ecclesia sola claues à Christo accepit. 469
Ecclesia neminē persequitur pœna corporis. 367
Ecclesia quando est spelunca latronum. 572

Ecclesia omnis est sacerdotium sanctum. 676
Ecclesia persecutionibus credita est. 754
Ecclesiæ dux malus datur propter peccata populi. pag. 638
Ecclesia Christi non cognoscitur nisi per uerbum dei. 755
Ecclesiasticorum luxus reprobatur. 761
Eleemosynas quare Paulus accipere noluit. 547
Eleemosynarum ecclesiæ usus. 634
Electio & abiectio est in uoluntate dei. 91
Ecclesiasticus gradus non ex gratia sed ex merito dandus. 626
Ementes & uendentes dona dei eadem pœna plectuntur. 572
Episcopatus seruitus est non principatus. 617
Episcopatus opus et ministeriũ est nõ dignitas. 631
Episcopi uel sacerdotes neminẽ dãnare poßũt. 659
Episcopi & pastores ecclesiæ nihil poßidere debẽt præter uictum & uestitum. 669
Episcopi opera. 472
Episcopum etiam docibilem eße oportet. 355
Episcopus & presbyter unum sunt. 627
Error Petri Apostoli. 175
Error multorum non excusat. 299

Errores extirpandi ſunt non homines. 660
Etiam ſi Deus omnes damnaret nullus iuſtè con/queri poßet. 87
Euangelium etiã in ueteri Teſtamento prædicaba/tur. 174
Euangelium recipit qui donum Dei habet. 174 pag. & 269
Euangelium omnia continet. 245
Euchariſtia quid ſignificet. 612
Ex adoptione ſaluamur. 214
Ex aliorum meritis non pendeamus. 727
Ex bonis operibus Deo debitores efficimur. 244
Excellentia ceremoniarum legis. 652
Excommunicatus à Paulo poſtea plus illum dile/xit. 493
Excommunicationis periculum. 495
Exemplum charitatis. 136
Exemplum curationis peccatorum. 462
Exemplum habemus in Petro curationis peccato/rum. 462
Ex origine damnati, ex gratia ſaluati ſumus. 84.
Exordium noſtræ ſalutis à Deo eſt. 189
Ex parte cognoſcimus 48

Expoſitiones legi poſſunt quorum dogmatibus nõ eſt acquieſcendum. 343
Ex ſpiritu uiuenti codices non ſunt neceßarij. 291
FAcere & perficere bonum quomodo differũt pag. 156
Famam abſtinentiæ aliqui querant delicijs. 508
Fames uerbi dei plaga maxima. 435
Fides recta eſt initium bonæ uitæ 197
Fides ad Chriſtum nos trahit. 203
Ad fidem nullus cogendus. 358
Fide et ſpe ſaluati ſunt. 51
Fideles omnes in ſacerdotes & reges unguntur. pag 672
Fideles latebunt in nouißimis temporibus. 777
Fide libri ſumus, ſed ſerui propter fratres. 188
Fidem non omnes habent. 119
Fidem à deo accipimus. 198
Fidem & corda quærit Deus, non munera externa pag. 571
Fides præſentia non cupit. 168
Fide ſaluati ſunt patres ueteris Teſtamenti. 180
Fides eſt genetrix bonæ actionis. 268
Fides parentum utrum baptizatis prodeſt. 61
Fides credentium dei eſt donum. ibid.

Fides principium meritorum. 270
Fides plena & perfecta. 198
Fides est donum dei. 200
Fides datur homini ex misericordia dei. 201
Fides ad Christum nos trahit. 201
Fides est opus dei. 206
Fides sola iustificat. 215
Fides nostra Christus est. 207
Fides duplex. 255.&.243
Fides ipsa necesse est ut operatur. 249
Fides à deo data facit hominem iustum. 251
Fides facit opera bona. 280
Fide sola sine operibus homo iustificatur. 215
Fides habet claues ecclesiæ. 478
Fides nostra simplex ac sufficiens describitur. 682
Fides orationis fundamentum est. 778
Fiducia qualis erit nobis in deum. 229
Filij dei sunt qui spiritu dei aguntur. 219
Filij uel nepotes ad sacerdotium non sunt eligendi. pag. 643
Finibus non officijs uirtutes à uitijs discernuntur. pag. 226
Fomes peccati manet in carne post baptismum. pag. 23

Fortitudo noſtra ex deo. 236
Fragilitas noſtra ad deum feſtinare cogit. 55
Frater qnomodo fratrem abſoluit à peccato. 459
Fratribus compati eſt pia triſtitia. 504
Fraus & fallacia diaboli. 302
Fructus hominis chriſtiani eſt, confeßio fidei. 299
Fugere debemus docentes contra dominum. 568
Fundamentum eccleſiæ eſt Chriſtus. 470
Funeris nimius ſumptus reprobatur. 743
Furtum quid ſit. 559 (820

GAudium parentum in perſecutione filiorũ.
Gentes peccatores dicuntur. 181
Gloria dialecticorum. 376
Graduseccleſiaſticus non gratia, ſed ex merito dandus. 626
Gratia quæ datur electis poſt lapſum. 15
Gratia Dei omnia peccata ſoluit. 31
Gratia dei qui ſint ingrati. 201
Gratia gratis data quid. 212
Gratis Deus omnes ſaluat. 211
Gratia & meritum contraria ſunt. 212
Gratia dei liberamur non meritis noſtris. 214
Gratia pro gratia datur homini. 215

Gratia & miſericordia Dei conuertit hominẽ. 455
Gratiam Dei nouam creaturam facit. 154
Gratia datur malis & impijs. 265
Gratia Dei per uoluntatem hominis, tanquam per inſtrumentum operatur. 279
Gratia, hominis uoluntatem primo reparat. 279
Gratia Dei in homine non eſt ocioſa. 277
Gratia quæ agit in homine. 278
Gratia ſola diſcernit bonos à malis. 86
Gratia duplex. 146
Gratia duplex preſentis uitæ. 147
Gratia Dei pœnitentiam in nobis operatur. 521
Gratiæ totum aſſcribendum, nihil meritis. 191
Gaudium parentum in perſecutione filiorum. 822

HAbitus ſacerdotalis ſit humilis. 631
Hæreſes unde dicantur. 418
Hæreſis ualde utilis ſed periculoſa. 237
Hæreſes à Philoſophia ſubornantur. 425
Hæreſis propter gulam conſtruitur. 343
Hæretici omnia myſteria eccleſiæ habent. 238
Hæretici diuerſa genera. 267
Hæretici ſunt exercitus antichriſti. 772
Hæretici deprauant teſtimonia ſcripturarum. 308
Hæretici per quæ decipiunt homines. 347

Hæreticis omnia opera externa non prosunt. 340
Hæretici sua quærunt, non proximos suos. 348
Hæretici habent manus ociosas, & repositoria plena. 550
Hæretici etiam scripturas & sacramenta habent. pag. 747
Hæretici & fideles eadem fermè ceremonias habent 767
Hæretici etiam inuicem contrarij sunt. 789
Hæretici non sunt comburendi. 830
Hæreticorum impietas quomodo manifestatur. pag. 827
Hæreticos Dominus occidere prohibet. 801
Hæreticus probatur uerbis & factis. 785
Helena non lignum sed pendentem adorauit. 752
Heri & hodie duo dies sunt. 285
Hic nullus hominum est sine peccato. 272
Hieronymus dubitat de autore Epistolæ ad Hebræos. 171
Hieronymus uocat negociationem uitium. 559
Historici etiam in multis falluntur. 418
Homo primus meritum per liberum arbitrium perdidit. 17
Holocausta & sacrificia Christiani hominis. 736

Homini reluctanti deus gratiã inſpirat. 222
Hominis perfectio eſt imperfectionis ſuæ cognitio.
Hominis deſcriptio abſq; gratia dei uiuentis. 150
Homo quantum ad ſe nihil eſt. 43
Hominum miſeria & malicia. 56
Homo cecidit per liberum arbitrium. 206
Homo de ſuo Satanas eſt. 233
Homo uniuerſa uanitas & umbra mortis. 233
Homo ædificatio dei eſt. 273
Homo ex fide uiuens. 233
Humilitas Ioannis confitentis ſe peccatorem. 478
Homo per ſe nihil eſt. 265
Homo peccator & iuſtus. 279
Honores & diuitiæ non ſunt à deo petendæ. 542
Humanæ obſeruationes inutiles. 701
Humilitas Ioannis Apoſtoli. 478
Honor imaginis dei. 749
Humana deo non patrocinantur. 754
IAcula præuiſa minus feriunt. 779
Ieiunandum eſt omni tempore. 509
Ieiunia quare inſtituta ſunt. 178
Ieiunium Iudæorum reprobatur. 507
Ieiunium uerum Chriſtianorum. 506
Ieiunium quas uirtutes operatur 507

Ieiunium ſuperſtitioſum. 508
Ieſus crucifixus aliquibus eſt dei uirtus, aliquibus ſtultitia. 260
Ignorantia circa claues Eccleſiæ. 455
Illumnamur per lucem illuminantem Chriſtum. pag. 168
Imago dei quam perdidit Adam. 69
Imago dei uera quæ ſit. 731
Imaginis dei honor. 749
Imaginis dei uerus cultus 7.2
Imaginis dei iniuria. 734
Immutabilia ſunt dona dei. 75
Impatientia hominum. 526
Impium eſt lignis & lapidibus gratiam referre. pag. 718
Impoßibile eſt ſaluari niſi per Chriſtum. 278
In Adam tanquam in radice omnes damnati ſumus pag. 13
In Ariſtotelem & Philoſophos. 378 (tur. 59
In baptiſmo aliud uiſibiliter aliud inuiſibiliter agi/
In baptiſmo omnia peccata ſunt remißa, ſed nõ ex tirpata. 201. & 202
In cantum muſicum. 537
In Chriſto requiem habemus. 360

In Christo resurrectio. 204
In creaturis nulla sit nobis fiducia. 770
In confessione Dei & agnitione eius tota salus nostra. 288
In defensores liberi arbitrij. 19
In defensores meritorum. 207
In dialecticos & solum eloquentes. 376
Indigna res est iudicium ab infideli quærere. 197
Indilectione nullus excipitur. 500
In dilectione omne bonum. 221 (573
Indulgentia delictorum est reparatio uitæ prioris.
Indulgentiam peccatorũ in nobis inuenimus. 356
Indulgentiam accipit sola confidentia in meritis Christi. 567 (356
Indulgentiam peccatorum per uerbum inuenimus.
Indulgentiam peccatorum meretur is qui ab ipsis abstinet. 575
Indurare dei quid sit. 86
In eos qui sectas faciunt & Pharisæos. 303
Infans unius diei non immunis à peccato. 81
In fine mũdi populus per se uerbũ dei leget. 427
In hac uita inuicem adiuuare possumus. 543
Inimici hominis domestici eius. 798
Iniquitas non est apud Deum. 112

Iniquus est qui timore pœnæ non peccat. 228
Initium corrigendi cor fides est. 166
In iudicio peccatum raro uitatur. 168
Iniuriam facit Deo qui diffidit. 214
Iniustus non est Deus. 88
In latores legum importabilium. 321
In nobis Adam sumus, in Christo iusti. 145
Innocentia perfecta nobis in baptismo non datur. pag. 230
In nouo tastamento etiam est litera occidens. 609
In peccatis nascimur. 34
In primitiua ecclesia Christiani cognoscebantur ex moribus. 776
In prohibitores nuptiarum. 337
In quo corpore renouabimur. 67
In resurrectione perfecte prius renouatur homo. pag. 50
In scripturis sæpius pars pro toto accipitur. 159
In seruitium Dei etiam rustici sunt admittendi. pag. 549
In solo Deo confidendum. 290
Intercedere potest Christianus pro sceleratis. 190
In uerbo domini permanere debemus. 229
Ipse nos elegit. 191

Lento gradu ad ministeria ecclesiæ est ueniendum pag. 617
Leprosi quare ad sacerdotes mittebantur. 463
Lex abundare facit delictum. 148
Lex ad gratiam nos cogit. 154
Lex à Moyse tradita etiam à nobis seruari debet. pag. 171
Lex charitas non quærit quæ sua sunt. 172
Lex domini conuertens animas. 172
Lex ligat infirmum non sanat. 150
Lex infirmatur per carnem. 160
Lex iudicialis coherceat humanam maliciam. 190
Lex libertatis & seruitutis. 175
Lex naturæ à Deo in corde hominis scripta est. pag. 140
Lex naturalis quid est. 140
Lex uetus quare à Deo seruata 191
Lex naturæ quæ doceat. 135
Lex Mosayca quare data. 135
Lex non solam fidem exigit. 220
Lex omnes homines damnat. 213
Lex peccati & mortis. 22
Lex siue doctrina nihil prodest sine opere dei. 120
Liberamur à pædagogo per fidem. 161

Liberamur gratia dei non meritis noſtris. 214
Liber primus homo uoluntate peccauit. 104
Libertas mali hominis eſt peccare. 218
Liberum arbitrium fuit in primo homine. 11
Liberum arbitrium ad malum ſufficit. 13
Litera legis ſine ſpiritu non ſufficit. 158
Literarum ſacrarum profunditas. 414
Locus hominem non ſanctificat, uel oratione. 537
Locus ſanctorum in anima eſt. 675
Locus ſanctus eſt ſacra ſcriptura. 788
Locutione noſtra Deus non quærit doceri. 530
Lotio pedum diſcipulorum quid ſignificat. 459
Lugere mortuos ſtultitia eſt. 745
Lux Euangelica quotidie magis aperitur. 300
Luxus maxima ſeruitus eſt. 512
Luxus eccleſiaſticorum reprobatur. 761

MAgis debitores ſumus, quàm ipſe nobis. pag. 187
Maledictio prima. 36
Malè uelle eſt in poteſtate malorum, ſed non malè operari. 94
Malis omnia cooperantur in malum. 74
Mala multa ex neglectu uerbi. 303
Malorum uitia perſequuntur bonos. 504

Mandata dei condemnant. 211
Mandati forma simplex seruanda est. 297
Mandatum generale: Non concupisces. 152
Mandatum magnum. 401
Manducare Christum est communicare passioni/bus eius. 599
Manducandi modus uerus quis. 596
Materia prædestinationis ad humilitatem nos co/git. 181
Maximum malum Christianorũ. 309
Maximus honor Dei est, si uoluntatem illius imple amus. 606
Mediatore opus habebamus. 65
Meditatio & scientia scripturarum ad quæ ualent pag. 422
Memoria mortuorum. 543
Memoria mortuorum post hanc mortem completa est. 519
Mendacium loquitur, qui de suo loquitur. 369
Mendacitas reprobatur in ecclesia Dei. 554
Merita hominis Dei munera sunt. 215
Merita nulla præcedunt gratiam. 237
Meritum in primo homine fuisset, si perseuerasset.
Meritum hominis nullum est. 90

Meritum noſtrũ miſeratio Domini. 403
Militans eccleſia nõ eſt ſine macula aut ruga. 272
Militia eſt uita Chriſtiana. 277
Militia eſt uita hominis ſuper terram. 514.
Miniſtratio mortis eſt lex. 157
Miniſtrorum eccleſiæ nomina. 640
Miſericordia Dei præuenit hominem in bonis operibus. 242
Miſericordia peruerſa non ſit in nobis. 204.
Miſericordia præuenit hominis uoluntatem. 217
Miſeri eſſe non ſolum uolumus, ſed nec uelle poßumus.
Modus perſecutionis chriſtianorum aduerſus chriſtianos. 818
Monachi labore debent. 560
Montanus hæreticus leges ieiuniorum primus inſtituit. 508
Montes Dei qui ſunt. 730
Mores etiam noſtri temporis. 432
Mortuis nihil emolumenti ex impenſa funeris. 743
Mortuorum ornamentum eſt eleemoſyna. 745
Mors Chriſti mortem noſtram occidit. 150
Mors Chriſti tota ſpes noſtra eſt. 214.
Mors eſt pœna peccati. 83

Mors ex peccato defluxit. 33
Mors per Adam, uita per Christum. 31
Post mortem nullum meritum. 517
Mulier prima peccauit. 37
Multa errata in libris Augustini. 351
Multa ex Adam adhuc portamus. 54
Multa mala ex neglectu uerbi dei. 303
Multi Christiani nunc peiores sunt iudæis. 204
Multitudo iniquorum quīdo est corripienda. 492
Multitudo peccantium ab ecclesia non punienda. pag. 492
Multitudo Psalmorum in oratione reprobatur. pag. 534
Mundus regitur opinionibus. 334
Munera Dei gratuita sunt. 102
Murmurare non oportet aduersus Deum. 163
Murmur maximum peccatum contra Dominum. pag. 584
Mutatio hominis ad bonum, opus Dei est. 243
NAtura bona à deo, uoluntas mala à nobis. pag. 230
Natura nostra peccato est obnoxia. 230
Nec infans unius diei immunis à peccato. 81
Ne decipiamur per inanem philosophiam. 334

Negociatores ecclesiæ qui sint. 559
Neminem correxeris, nisi dilectione id feceris. 303
Nemo ex lege saluatur. 219
Nemo iustificatur præceptis bonæ uitæ. 222
Neq; locus neq; uestis indulgentiam largiri potest. pag. 560
Neq; per legem, neq; per naturam saluamur. 204
Neq; ueritas, neq; agnitio Dei super terram. 325
Non in umbris confidendum. 173
Nihil habemus quod non accepimus. 236
Nihil luminis est in natura nostra. 232
Nihil nisi uitium à uoluntate aufertur. 153
Nihil nobis tribuendum. 222
Nihil sine Dei adiutorio possumus. 214
Nitimur in uetitum. 152
Nomina ministrorum ecclesiæ. 649
Non est potestas nisi à deo. 193
Non necessarium testibus præsentibus confiteri. pag. 606
Non patrum, sed scripturæ autoritas seruanda. pag. 428
Non perseuerantes usq; in finem, non sunt prædestinati. 75
Non quod uolunt bonum hoc agunt. 155

Non ſolum ſtudium, ſed etiam oratio nobis eſt neceſsaria. 407
Non ſperandum in hominibus. 650
Notitia Dei quid eſt. 172
Nouiſsima hora iam eſt. 799
Nouum & uetus teſtamentum quare dicitur. 180
Nulla ætas ad omnia diſcenda ſufficit. 415
Nulla lex nobis danda in oratione. 527
Nulla mandatorum Dei in nobis perfecta cuſtodia pag. 230
Nulla merita hominum Chriſtus inuenit. 275
Nulla ſanctitas nobis ab hominibus. 714
Nulli credendum præter ſcripturam. 77
Nullis præcedentibus meritis Deus nos uulneratos curauit. 42
Nullum imitemur præter Chriſtum. 32
Nullus ad fidem uenit niſi doctus à Deo. 15
Nullus altare accedat niſi uerus pœnitens. 50
Nullus Deo reſiſtere poteſt. 23
Nullus eſt beatus in hac uita. 51
Nullus eſt epiſcopus epiſcoporum. 56
Nullus hominum eſt hic ſine peccato. 273
Nullus eſt excommunicandus niſi propter peccatum famoſum. 496

Nullus ex ſe ſanctus. 722
Nullus ex retributiõe, ſed gratis ſaluamur oẽs. 166
Nullus hic implet primum præceptum. 228
Nullus per legem, ſed per fidem ſaluantur oẽs. 82
Nullus uiuens implet legem. 225
Obedientia maxima uirtus. 202
Obſeruationes humanæ inutiles. 701
Ocij quanta mala. 555
Ocioſitas omnem maliciam docuit. 557
Ocium quoſdam ad ſeruitium Dei trahit. 549
Occulta opera Dei, iudicia quare uocatur. 77
Oculum pro oculo, dentem pro dente. 194
Oficia Apoſtolorum. 665
Onne bonum homo ualens agit. 279
Onne bonum in delictione fit. 220
Onne donum perfectum à Deo. 238
Omne meritum gratia Dei eſt. 217
Omne meritum hominis donum Dei eſt. 168
Omne quod habemus ex gratia eſt. 209
Omnes Chriſtiani unum ſunt, ſic & omnes Antichriſtiani. 793
Omne doctores legere poſſumus. 383
Omnes fideles à patre deo fidem accipiunt. 256

Omnes

Omnes homines ſunt peccatores. 738
Omnes in Chriſto uitam æternam percipiunt. 125
Omnes in primitiua eccleſia baptizabant & prædicabant. 649
Omnes ſancti peccatores. 36
Omnes peccatores naſcimur. 64.
Omnes pro debitis orant. 53
Omnes qui ſaluantur ab æterno prædeſtinati ſunt. pag. 104
Omnes ſancti pronunciant ſe peccatores. 261. &. 263 (267
Omnia probate.
Omnia bona deo attribuenda. 188
Omnia bona deus in homine facit. 123
Omnia bona opera noſtra imperfecta ſunt. 357
Omnia in poteſtate Dei ſunt. 110
Omnia mẽbra Chriſti ſacerdotes ſunt. 677
Omnia munda mundis. 336
Omnia nos in commemorationem facimus. 609
Omnia opera decalogi ſeruanda ſunt opere externo præter unum. 171
Omnia opera externa hæreticis non proſunt. 348
Omnia præcepta Moſaica ſunt literra occidens. pag. 223
Omnia ſciens difficile corrigitur. 463

Omnis doctor eſt ſeruus legis. 304
Omnis poteſtas à domino Deo eſt. 662
Omnis ſanctitas ex uno ſolo deo eſt. 722
Omnis ſcriptura eſt infra canonicam ſcripturam. pag. 372
Omnis ſermo falſus Antichriſtus eſt. 794
Omnium creator eſt deus. 204
Opera Abrahæ ſecuta ſunt fidem. 250
Opera abſq; fide non ſunt bona. 202
Opera ante fidem, quamuis uidcantur laudabilia tamen inania ſunt. 430
Opera bona fidem non præcedunt. 248
Opera dei immutabilia. 155
Opera hominis fidem habentis. 235
Opera hypocritica quæ ſunt. 237
Opera dei iudicia occulta dei uocantur. 77
Opera epiſcopi. 472
Opera legalia etiam nunc ſunt licita: ſi abſit fiducia. 173
Opera ſine fide inania ſunt. 216
Operatio & ſolicitudo differunt. 558
Opera trinitatis ſunt inſeparabilia. 116
Opera ueri regis. 672
Opere & uerbo ſimul docere debemus. 685

Operum

Operum merita futura non respicit Deus. 83
Opera Pauli propria non nisi peccata erant. 23
Oportet manducationem esse spiritualem cum corporali. 595
Oportet sacerdotem testimonium habere bonum his qui foris sunt. 614.
Oportet sacerdotes esse uigiles. 363
Opus Dei in hominis uoluntate. 17
Opus & utilitas legis Moysi. 146
Opus fidei dilectio est. 250
Oratio est sacrificium. 274.
Orandum & prædicandum est in omni loco. 528
Orationem Sacerdotis in templo omnes intelligere debent. 530
Orationes nostræ quare non exaudiuntur. 542
Opinionibus mundus regitur. 334.
Orationes nostras audit Christus in omni loco 540
Orationis modus & uirtus. 525
Orationis nostræ tria obstacula. 544.
Oratio non est in multiloquio. 526
Oratio propria maximè Deo placet. 702
Orare sine intermissione. 178
Oratio sine clamore fieri debet. 524.
Oratio uera est in cogitationibus cordis. 525

Ordinatio principis. 647
Ordinatio ſacerdotis fiat ſecundum traditionem diuinam. 624
Orationi non eſt lex danda nobis. 527
Orationis cubiculum quale. 524
Ordo correptionis ex Euangelio. 489
Ordo in eccleſia qualis iam ſit. 641
Ordo ſeruandus eſt inter Chriſtianos. 187
Origo omnium ſchiſmatum. 479
Ornamenta eccleſiæ. 665
Oſtenſio legis Moſaicæ. 147
PAnis Dominicus quomodo facti ſumus. 582
Panis & aquæ ſignificatio. 413
Panis intrat in os, Chriſtus uerò ad cor. 604
Panis quomodo fit. 578
Panis ſuperſubſtantialis Chriſtus. 604
Paruuli baptizati etiam participes ſunt corporis Domini. 579
Patronis apud deum opus non eſt. 571
Paruuli non renati damnantur. 103
Paruulorum damnatio ſiue ſaluatio. 101
Paterfamiliâs uerbum Dei domi tractare debet. 692
Patres ueteris Teſtamenti fide ſaluati ſunt. 82
Pauci fideles inueniuntur in nouiſſimis temp. 780

Paulus fuit hic perfectus, et imperfectus. 261
Paulus in descriptione episcopi uitia uirtutibus op posuit. 632
Paulus missus est ad Ananiam ut uerbum dei ab eo audiret. 463
Paulus noluit Titum circundi. 176
Paulus non omnibus placebat. 123
Paupertum curam præ omnibus habere oportet. pag. 607
Paupertas in uidua laudatur. 669
Pauperes omnes paruo alere poßumus. 665
Pax, charitas, fides sunt à Deo patre. 202
Pax uera Christianorũ. 752
In peccatis nascimur. 34
Peccati fomes manet etiam post baptismum. 32
Peccatorum repropitiatio quæ. 615
Peccati pœnæ quæ sint. 43
Peccata inueterata quomodo tolluntur. 512
Peccata remittuntur per nomen Dei. 467
Peccata remittuntur per uerbum. 467
Peccator & hæreticus compassione corrigendi sunt. 655
Peccator nihil manducat nisi signum. 586
Peccatorum continuata memoria utilis est. 454

Peccatum alterius nulli nocet sine consensu. 62
Peccatum à nobis est fugiendum. 496
Peccatum post mortem non remittitur. 519
Peccatores omnes nascimur. 64
Peccatum quare ab apostolo uiro ascribitur. 38
Peccatum quid est. 138
Peccatum uocatur etiam sacrificium. 160
Pædagogus est lex. 161
Pelagianorum error. 164
Per Adam omnes expulsi sumus de paradiso. 38
Perditus nihil boni operari potest. 217
Perfectio hominis in quo consistit. 829
Perfectio nostra dei uirtutibus est coaptanda. 925
Perfectio nostra est imperfectionis nostræ cogni/
tio. 226
Per fidē liberi sumus sed serui propter fratres. 188
Per fidem Christus in corda nostra intrat. 283
Perieula nostri temporis. 328
Persecutiones prmitiuæ ecclesiæ. 760
Persecutio bonorum sunt uitia malorum. 504
Peccati causas tollit deus à bonis. 234
Peccatum unum, scilicet, incredulitatis. 197
Peccata solus Christus dimittit. 21
Persecutio quantum malum est. 870

Perſeuerantia in bono ex ſolo Deo eſt. 17
Per uerbum ad Deũ conuertimur. 404
Per uerbum dei peccata ſoluuntur 476
Per uerbum humana natura eſt ſanata. ibid.
Peruerſa opinio Pelagianorum. 99
Petri poteſtatẽ is habet, qui illius opera facit. 472
Per quæ hæretici homines decipiunt. 347
Petrus miſſus eſt ad Cornelium. 472
Philoſophi patriarchæ ſunt hæreticorum. 260
Pietas eſt cultus dei. 245
Piſcatores nobis regulam uiuendi ſcripſerũt. 690
Pœnæ peccati quæ ſint. 43
Pœnitentia uera quæ ſit. 452
Pœnitentiæ diffinitio. 452
Populus propter murmur electioni adhibendus eſt pag. 624
Poſſumus omnia, ſed in Domino. 470
Poſt mortem nullum meritum. 517
Poſt mortem prius ſanamur perfecte. 203
Præcepta diuina intellectu omnibus facilia 690
Præceptum primum nullus hic implet. 262
Precium ſanguinis Chriſti. 262
Præceptis bonæ uitæ nemo iuſtificatur. 222 (166
Præcepta neceſſaria ſunt de uiribus ſui confidenti.

Præceptum dei non atramento inſcribitur, ſed ſpiritu. 138
Prædeſtinati à Deo mundamur. 73
Prædeſtinatio & gratia non differunt. 76
Prædeſtinatio & propoſitum differunt. 72
Prædicantes uerbum Dei quotidie à labore excuſantur. 549
Prædicatio pſeudoprophetarum. 174
Prælati non niſi lachrymis ſuas ulciſcãtur iniurias pag. 361
Prælatura ſacerdotum quæ ſit. 669
Prædeſtinationis nomine quid. 122
Præparatur cor à Domino ad bonum. 222
Prædicatio Euangelij eſt regnum cœlorum. 376
Præuaricatio etiam legis Moſaicæ. 140
Præuaricatio legis naturalis. ibidem
Primus homo meritum per liberum arbitrium perdidit. 17
Principes ſint iudices uerbi. 433 (467
Principium medicinæ eſt cauſas languoris incidere
Prius legendum, poſtea deſpiciendum. 365
Promißione Dei ſaluamur. 186
Priora concilia poſterioribus cedere debent. 335

Promißio quondam, nunc adimpletio facta est. 585
Promissiones, non figuras ipsas tenemus. 222
Prophetæ in nouo Testamento qui sunt. 673
Prophetæ nũc dicũtur interpretes scripturarũ 640
Propositum bonum à Deo accipimus. 98
Propria opera Pauli, non nisi peccata erant. 231
Propria uoluntas grauis est sarcina. 174
Proprium nouæ creaturæ est operari bonum. 270
Propter transgreßionem legis naturæ lex Mosaica data est. 137
Proximus noster omnis homo est. 499
Publica confessio qualis erat. 481
Pueri sint in sacris literis occupati. 603
Pugnæ uerborum uanam gloriam quærunt. 438
Proximus noster omnis homo est. 500
Proximi nomen ad aliquid est. ibidem
Purgatorium uerum. 571
QVæ docet lex naturæ. 135
Quæ gratia Adæ data erat ante peccatũ 14
Quæ in sanctis uidere debemus. 748
Quæ maior destructio Ecclesiæ. 634
Quæ modo in ecclesia quæruntur. 376
Quæ sit iustitia quæ ex lege est. 228
Quæ sunt merita sanctorum. 89

Quale aurum requirit Christus pro indulgentia peccatorum. 356
Quam grande peccatum hominem anathematizare. 657 (340
Quando fratrem iudicare possumus, et quando nō
Quare concupiscentia manet in renatis. 156
Quare lex Mosaica data est. 135
Quare uetus lex adeò fuit sæuera. 191
Quatuor gradus dilectionis. 500
Quicqd foris agitur sanctitatis nihil prodest. 570
Quidam in ecclesia contra ecclesiā sentiunt. 798
Quid eligit Deus in prædestinatis. 199
Quid est mortis aculeus. 47
Quid sit fugere ad montes. 775
Qui non uenit ad Deum ab eo non audiuit. 119
Quid sit Satanæ tradi. 493
Qui docent liberum arbitrium. 508
Qui sunt montes dei. 730
Qui scribæ, & qui Pharisæi dicuntur. 321
Qui sacerdotes eligendi sunt. 622
Qui sint uerè beati. 287
Qui sunt uerè manducantes. 595
Quomodo Deus dicitur corda hominum indurare. 85

Quomodo mali sunt à Deo prædestinati, non ad culpam sed ad pœnam. 121
Quotidiana extirpatio uitiorum. 573
Raritas bonorum prælatorum. 32
Rapina & auaritia prælatorum. 383
Recta fides est initium bonæ uitæ. 197
Refugium nostrum Christus est. 226
Regale sacerdotium omnes sancti dicuntur. 262
Regnum cœlorum diuinitus fidelibus præparatum est. 260
Regnum cœlorum est prædicatio Euangelij. 377
Regnum cœlorum præparatur nobis à Deo, non meretur. 232
Regnum cœlorum scripturæ dicuntur. 473
Regula generalis in constitutionibus humanis. 531
Religionem christianam Deus liberam fecit. 315
Remittere peccatum solius dei est. 474
Repellere dei quid sit. 86
Reprehensio fieri debet ex dilectione. 485
Repropitiatio delictorum quæ sit. 615
Sacerdotum querela. 662
Sacerdotum falsorum cogitatio. 662
Resistendum eis qui liberum arbitrium prædicant pag. 200

Resurrectio nostra est in Christo. 204.
Retributio nostra æterna damnatio est. 208
SAbbatum nõ per ocium celebrare obligamur pag. 163
Sacerdos eligendus ex consensu populi. 623
Sacerdotum ambitio & luxus. 330
Sacerdotem oportet testimonium habere ab his qui foris sunt. 614.
Sacerdotum uita quotidiana. 670
Sacerdotes multi nomine, pauci re. 688
Sacerdotes caluicium facere non debent. 649
Sacerdotes ex optimis laici eligendi sunt. 652
Sacerdotalis uita non sit cõmunis cũ cæteris. 637
Sacerdotes à Deo & populo electo obedire oportet. 619
Sacerdotes qui eligendi. 622
Sacerdotis officium uerum, 615
Sacerdotium non est sanguini deferendum. 627
Sacramenta signis diuersa sunt, sed re & uirtute spirituali eadem. 584.
Sacramenta ueteris Testamenti quid ualeant Christianis. 176
Sacramentum corporis mysterium est unitatis & charitatis. 579

Sacrificium nostrum est memoria sacrificij Christi. pag. 609
Sacrificium istud res fidei est. 577
Sanguinis Christi precium. 262
Sanguis noster & corpus nostrum sunt uerum uinum, & uerus panis 594
Sanguis signum nostrum. 359
Sacerdotalis habitus sit humilis. 632
Sacerdotes negociatores. 664
Saluati ex gratia, damnati ex origine. 84
Sacerdotum quorundam auaritia. 383
Sanctorum merita quæ. 89
Sancti pronunciant se peccatores. 257
Sancta rusticitas solum sibi prodest. 412
Sanctorum honor quis. 698
Sanctorum uirtutes imitari debemus. 726
Sanctorum locus in anima est. 654
Sanctorum præteritorum cultores sumus, non præsentium 487
Satanæ tradi quid sit. 493
Schismata antichristianorum. 784
Sanctos colimus & sanctitatem contemnimus. 704
Sanctos nos dicere possumus 735
Sceleus ortum Constantinopoli ex confessione. 402

ribæ & Phariſæi qui dicantur. 322
cripta doctorum quantæ auctoritatis. 350
criptura auctoritatibus legis plena eſt. 266
criptura canonica omnibus ſcripturis præponi/
ur. 335
Scriptura diuina eſt mare. 339
Scriptura diuina non ad ſolos monachos pertinet.
pag. 689
Scripturarum negligentia unde oritur. 654
Scriptura diuina ſpiritu legi deſiderat. 415
Scriptura omnibus acceßibiles, ſed non omnibus
penetrabilis. 407
Scriptura omnibus data. 410
Scriptura principum quæ ſit. 423
Scripturas legere & ſequi debemus. 547
Scripturas legimus, ſed illis non obedimus. 549
Scripturæ credendum aliâs nemini. 777
Scripturis omnibus contradicere licet præter ca/
nonicis. 349
Secundum Deum, non ſecundum hominem uiuen/
dum. 410
Sepultura Chriſtianis ab hæreticis dencgata. 821
Sepulturam Chriſtiani parui facere debent. 746
Sermonem inueſtigare eſt gloria Dei. 414

Seueritas iudicis bonis prodest. 192
Signa & prodigia antichristi. 794
Signum ueri pastoris. 817
Si ipsi iustos nos faciamus, ergo oratio est inanis. pag. 203
Silentium prælatorum est periculosum. 486
Simonia ecclesiæ. 330
Sine fide uirtus etiam peccatum est. 252
Sine gratia Dei nihil sumus. 242
Sine intermissione orare. 178
Sola fide sine operibus homo iustificatur. 215
Sola gratia discernit bonos à malis. 86
Sola misericordia Dei est causa salutis, non meritũ nostrum. 126
Soliciti esse uetamur, laborare tamen debemus.
Soluere & ligare quomodo inuicẽ possumus. 459
Solus Christus audiendus est. 298
Solus deus est iustus & iustificans. 272
Spe tantum saluati sumus. 46
Spiritualia magis quã carnalia curanda sunt. 694.
Spiritus dei erigit nos ad bonum. 239
Spiritus est qui uiuificat, non lex neq; litera. 238
Spiritus ipse postulat pro nobis. 542
Spiritus Psalmos solum intelligit. 536

Spiritus fidei unus & idem in nouo Testamento & ueteri. 284
Spiritualiter manducare. 590
Spiritus sanctus dicitur donum fidei. 477
Spiritus sanctus habitat in baptizatis paruulis. 45
Spiritus sanctus quare dicitur donum Dei. 447
Studia & disciplinæ Christianorum tempore persecutionis. 834
Studium hæreticorum circa uerbum Dei. 550
Studium quærendi & inueniendi Deum, nobis à deo est. 244
Sua docere nullus præsumat. 319
Super cathedram Mosi qui recte sedent. 760
Tempora nostra sunt periculosissima. 760
Tẽpora Ambrosij baptizabãt certis diebus
Tenemus promissiones, nõ figuras ipsas. 222 (642
Terra est exercitium nostrũ : cœlum corona. 514.
Testamentum siue pactum quid est. 171
Timor à Martyrio nos non reuocet. 516
Timor non est in charitate. 229
Tradi Satanæ quid sit. 493
Tria peccata principaliora. 510
Tria quæ à Deo petere debemus. 544
Trinitatis uera confessio. 448

Triplex testimonium quod filij Dei sumus. 282
VAsa iræ prosunt uasis misericordiæ. 147
Velle & nolle quomodo nostrũ dicitur. 147
Væ illis qui propter lucra indulgentiam peccatorum promittunt. 566
Velle nos facit gratia Dei. 235
Ventris cura prohibetur. 557
Vera pœnitentia quæ sit. 452
Verba dei spiritus & uita sunt. 116
Verbi dei collatio & repetitio prodest. 400
Verbi Dei ignorantia gentiles scandalizat. 398
Verbi dei neglectus piaculum grande. 397
Verbi Dei obscuritas prodest. 414
Verbi dei operatio in anima. 397
Verbi dei prohibitio. 441
Verbi Dei summa laus. 395
Verbis Christi insistere debemus. 302
Verbi simplicitas non crassa ignorantia laudatur. pag. 398
Verbo Dei dupliciter resistitur. 485
Verbo Dei homo secularis facilè conuertitur. 403
Verbo Dei igni comparatur. 396
Verbo Dei nutrimur & cõsolamur quotidie. 477
Verbo Dei saluamur. 396

Verbum Dei lucro & auaritiæ contrariatur. 520
Verbum Dei sine argento discitur. 429
Verbum Domini manet in æternum. 443
Verbum falsum aliquando sedet in ecclesia. 790
Verbum quare descendit in carnem. 443
Veritas paupertatem parit. 442
Verbum in corde & lingua retinendum. 400
Veritas promissa nobis exhibita est. 587
Veritas uinci non potest. 434
Veritatem, non consuetudinem sequi debemus. 216
Verus cultus Dei est incorporeus. 756
Verus modus manducandi. 596
Vetus & nouus homo. 159
Viæ Domini misericordia & ueritas. 82
Vinum quomodo fit. 597
Virginitas non potest præcipi sed optari. 403
Virtutes & uitia cum morte finiuntur. 518
Visiones quando à nobis credendæ. 684
Vita æterna non per opera, sed per Christum da/
tur. 252
Vita æterna gratia dicitur. 214
Vita ista sine remißione peccatorũ nõ agitur. 256
Vnde Christus populum suum auget. 275
Vnde facta sunt schismata. 478

Vnde Iudæis iactantia contra Gentes. 215
Vnicuiq; de proximo cura commissa est. 694
Vnitas ecclesiæ laudatur. 542 (257
Vniuersitas quomodo in solis electis describitur.
Vno spiritu omnes regeneramur. 62
Vinum quomodo fit. 578
Vnus & idem spiritus fidei in nouo et in ueteri Testamento. 284.
Vnusquisq; onus suum portabit. 699
Voluntas bona ab ipso homine non est. 186
Voluntas bona Dei donum est. 163
Voluntas boni hominis gratia Dei agitur. 18
Voluntas Dei à nemine impeditur. 229
Voluntas Dei est causa omnium. 164.
Voluntas Dei regula omnium. 82
Voluntas dei semper bona est. 130
Voluntas & operatio à Deo sunt. 245
Voluntas nunquàm est sine aliquo amore. 253
Vox ad Dionysium Alexandrinum cœlitus audita de libris hæreticorum. 684.
Vtrum fides parentum baptizatis prosit. 61
ZElus Dei non secundum scientiam, quid. pag. 265

BASILEAE APVD BARTHOLO/
MAEVM, VVESTHEMERVM,
ET NICOLAVM BRY/
LINGERVM.
ANNO,
M. D. XXXVII.

